AVTHENTICORVM.

SEV NOVELLARVM Constitutionum Iustiniani Principis,

PARS ALTERA,

Quæ reliquas quinq; Collationes, vt vocant complectitur.

LVGDVNI,
Apud Gulielmũ Rouillium.
1581.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΕΚ-
κλησιαστικῶν ἀκινήτων πραγμάτων ἐκ ποιήσεως καὶ καταβολῆς, δίχα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Διάταξις μϛ.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΩ-
άννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

ΚΑΙ τὸ περὶ τοὺς νόμους σπούδασμα καὶ τἄλλα πάντα ἡμῖν διὰ τοῦτο καθ' ἑκάστην ἐκπονεῖται, ἵνα τὸ συμφέρον τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις ἐξευρίσκοιμεν, τὸ μὲν ἐκκεχυμένον καὶ ἄμετρον συνάγοντες, τὸ δὲ ἄριστόν τε καὶ μεμετρημένον ἀντεισφέροντες. καὶ πολλὰ ἐξεπίτηδες, διὰ τὴν ἔμπροσθεν ἀμετρίαν, καὶ πέρα τοῦ μετρίου τὸν νόμον περιεσφίγξαμεν, ἵνα τὸ πρόσθεν ἐπιρρέον στείλαντες, οὕτω τὴν ἰσότητα τὸ λοιπὸν εἰσαγάγωμεν. Εναγχος τοίνυν γράψαμεν νόμον ταῖς ἁγιωτάτ

DE ECCLESIASTICARVM RERVM IMMOBILIUM alienatione & solutione.

TITVLVS I.

NOVEL. CONSTIT. XLVI.

COLLATIO QVINTA.

Imper. Iustinianus August. Ioanni gloriosissi. sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto iterum exconsuli & patricio.

PRAEFATIO.

ET circa leges studium, & alia omnia à nobis ideo quotidie cum labore aguntur, vt vtilitatem nostris subiectis inueniamus: quod effusum quidē immensum estremouentes: quod autē & optimū & meritum, subrogātes. Sæpe quoq; ex studio propter priorem immensitatē etiam vltra mensuram, legem constrinximus: vt quod primitus effluebat retinentes, ita æqualitatem de cætero intro

ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ἁπάσαις, μοναστηρίοις τε καὶ λοιποῖς εὐαγέσιν οἴκοις, μηδεμίαν αὐτοῖς εἶναι πραγμάτων ἀκινήτων ἐκποιήσεως ἄδειαν. ἑωρῶμεν γὰρ τὸ πρᾶγμα ἐκκεχυμένον, καὶ κατὰ μικρὸν εἰς ἑτέρους τὰς ἐκκλησιαστικὰς μεταβαινούσας κτήσεις, οὐδὲ τιμημάτων ἀξίων καταβαλλομένων, οὐδὲ χρείας ἀπαραιτήτου κατεπειγούσης ἐκποιουμένων. ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἤδη τεθειμένων νόμων μυρίας περιγραφὰς γινομένας. ὥστε τὴν πρώτην ἀνελόντες ὅλον, πᾶσιν ὁμοίως ἄβατον τὴν κατ' αὐτῶν ἐποιησάμεθα περιγραφήν. Ἀλλ' ἐνταῦθα κατὰ τὸ πλεῖστον μὲν αἱ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἄλλων εὐαγῶν οἴκων ὠφέληνται κτήσεις, οὐδενὸς ταύτας ἐλαττοῦν θαρροῦντος· ἀπώνησε δὲ ὅμως τι καὶ δύσκολον. δανείσματα γὰρ ἢ πόρρωθεν συστάντα, ἢ καὶ ὕστερον ἔκ τινος ἀνάγκης, καὶ μάλιστα κατὰ δημοσίας προφάσεις, αὐτοῖς ἐπισυμβαίνοντα, εἰς ἐκποιήσεως ἀνάγκην τοὺς ἱεροὺς ἀναγαγεῖν οἴκους. κινητῆς γὰρ οὐκ οὔσης περιουσίας αὐτάρκους, ἐκινδύνευον εἰς ἐσχάτην ἐλθεῖν ἀνάγκην οἱ τούτων προεστῶτες, οὔτε ἀποδόσθαι δυνάμενοι, οὔτε ὅθεν τὰ ὀφλήματα λύσαιεν ἰσχύοντες, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀντὶ τῶν ὀφλημάτων δίδοσθαι ἀντὶ καταβολῆς τοῖς δανεισταῖς διδόναι κτήσεις ἐκκλησιαστικὰς (μετὰ μέντοι τῆς προσηκούσης ἀκριβείας καὶ παρατηρήσεως γινομένης τῆς καταβολῆς) ἤδη πολλάκις

ἐπιτρέ

duceremus. Nuper igitur scripsimus legẽ de sanctißimis Ecclesiis omnibus,& monasteriis, & reliquis venerabilibus domibus, nullã esse eis rerum immobilium alienationis licentiam permittentem. Videbamus enim causam effusam, & paulatim ad alios ecclesiasticas migrantes possessiones, neq; preciis solutis dignis, neque opere inevitabili imminente alienatis: sed etiam contra positas iam leges, decies millies circumventiones factas. Quocirca primã perimentes viam, omnibus similiter inaccessibilem contra earum facimus circumventiones. Sed hinc pleraeque quidem sanctißimarum ecclesiarum aliarúmque venerabilium domuum vtilitatem habuerunt possessiones, nullo has minuere praesumente. occurrit tamen etiam aliquid difficile. debita enim aut longo tempore constituta, aut etiã postea ex quadã necessitate, & maximè per fiscales occasiones eis accidentia, ad alienationis necessitatẽ sacras perduxerunt domos. mobili enim non extante substantia sufficienti, periclitabantur in novißimã venire necessitatem harum praesules, neque vendere potentes, neque vnde debita soluerent habentes.

Sed pro talibus quidem debitis posse pro solutione creditoribus dari possessiones ecclesiasticas, tamen cum competenti subtilitate & obseruatione facienda solutione, iam saepe

ἐπιτρέψαιμεν, ὡς οὐδὲ σαφῶς τοῦτο τῷ ἡμετέρῳ πρότερον ἀντιλέγοντες νόμῳ. εἰ δὲ οὐκ ἰδιωτικός τις ἐστὶ δανειστὴς, ἀλλ' ἐπίκειται τὸ δημόσιον, καὶ ἀπαιτοίη τὰ ὀφλήματα, ἔστι δὲ ἀπορία χρημάτων, λαβεῖν δὲ ἀκίνητον κτῆσιν οὐ δύναιτο τὸ δημόσιον, ἐνταῦθα χαλάσαι τι τῆς ἀκριβείας τοῦ νόμου προσήκειν ἡγησάμεθα, καὶ εἴ τις ἀνάγκη τοιαύτη γένοιτο, καὶ ἐκποίησιν ἐφεῖναι συνείδομεν.

ΚΕΦΑΛ. α.

Θεσπίζομεν τοίνυν, εἴπερ τῶν ἁγιωτάτων τις ἐκκλησιῶν ἢ τῶν λοιπῶν σεβασμίων οἴκων δημοσίοις ὀφείλει φόροις, καὶ ὅθεν ποιήσοιτο τὴν τούτων ἀπόδοσιν οὐκ ἔχοι, συνιέναι πάντας εἰς ταυτὸν, τούς τε ἐκ τοῦ κλήρου, τόν τε θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον αὐτῆς τε τῆς πόλεως, καὶ πρός γε τὸν τῆς μητροπόλεως, καὶ τῶν θείων προκειμένων λογίων τὸ πρᾶγμα ἐξετάζεσθαι, καὶ εἰ μὴ φανείη μηδὲ εἷς πόρος ἐκποιήσεως χωρὶς δυνάμενος λῦσαι τὸ δημόσιον ὄφλημα, τηνικαῦτα ἄδειαν αὐτοῖς εἶναι (ψήφου τοιαύτης προϊούσης, καὶ δεκρέτου γινομένου παρὰ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι) καὶ κτήσεων ἀκινήτων ἅπτεσθαι, καὶ ταύτας ἐκποιεῖν εἰς λύσιν τοῦ ὀφλήματος· τῶν μὲν ὠνουμένων, ἐπὶ τὸ δημόσιον καταβαλλόντων, καὶ τὰς ἀποδείξεις ἐκεῖθεν λαμβανόντων, καὶ ὑπεισιόντων τὸ δημόσιον ὄφλημα, καὶ τὴν ἀσφάλειαν ἐκεῖθεν ἐχόντων, καὶ οὐδὲν δεδιότων τὸν ἔμπροσθεν τεθέντα

νόμον

permisimus: sicut neq; palam hoc nostra prius permisimus lege. Si verò non priuatus aliquis est creditor, sed imminet fiscus, & exigit debita, est autem inopia pecuniarum, accipere verò immobilem possessionem impossibile est: fiscum hic relaxare aliquid, subtilitati legis competere iudicauimus. Et si qua necessitas huiusmodi fiat: etiam alienationem sinere perspeximus.

CAPVT I.

Sancimus igitur, si sanctarum aliqua ecclesiarum aut reliquarum colendarum domuum fiscales debeat functiones, & vnde faciat harum redditionem, non habeat: conuenire omnes in vnum & qui ex clero sunt, & Deo amabilem episcopum eius ciuitatis, insuper & metropoleos, & sacris ꝓpositis eloquiis causam examinari: & si non apparuerit vllus quæstus citra alienationem immobilis rei, valens soluere fiscale debitum, tunc licentiam eis esse sententia tali procedente, & decreto celebrato apud prouinciæ iudicē, etiā possessiones immobiles contingere, & eas alienare ad solutionē debiti: ementibus quidē in fiscum soluentibus, & de suscepta inde percipientibus, & subeuntibus fiscale debitū, & cautelā inde habentibus, & nihil metuentibus primitus possi-

νόμον παρ' ἡμῶν' τ̃ δὲ τὴν πρᾶσιν ποιουμένων συνθέντων τοῖς πρὸς τὸν νόμον, καθιστώντων' τ̃ τε δημοσίων ἀποδείξεων ἐμφανῶν ἐν ὑπομνήμασι γινομένων, καὶ καταλιθεμένων τ̃ πεποιηκότων αὐτὰς' ἵνα καὶ παρὰ ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις σώζοιτο περιφανὴς ἀπόδειξις τοῦ καὶ τοὺς δημοσίους καταβεβλῆσθαι φόρους, καὶ τοῦ πάντα κατὰ τὸν ἡμέτερον πεπρᾶχθαι νόμον. οὐ δυναμένων τινῶν πλάττειν δημόσιον ὄχλημα, καὶ οὕτως ἐπὶ τὰς ἐκποιήσεις τ̃ ἀκινήτων χωρεῖν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὴν τ̃ διηρέτου ποίησιν ἐπετρέψαμεν, ἵνα καὶ τὸ δημόσιον ὄφλημα μαρτυρῆται, καὶ ἐκ πόσων κάτεισι χρόνων, καὶ ὅπως οὐκ ἐκ χρημάτων ἐλύθη, ἀλλ' εἰς ἀνάγκην ἐκποιήσεως ἦλθεν' ὅπως ἂν τὰ τ̃ ἀληθείας πανταχόθεν μαρτυροῖτο, πάντων ἐπὶ τ̃ θείων εὐαγγελίων προκειμένων. εἰδότων τ̃ τε ἐπισκόπων, τ̃ τε κληρικῶν, καὶ πρός γε τ̃ ἄλλων ἁπάντων, ὡς θεὸς ἐπόψεται τὰ γινόμενα παρ' αὐτῶν, καὶ εἴ τι πράξαιεν κατὰ δόλον, ἢ κέρδος, ἢ μηχανὴν, τοῦτο ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀπολήψονται ψυχαῖς, ζῶντές τε καὶ τελευτῶντες.

ΚΕΦΑΛ. β.

Εἰ μὲν οὖν ἰδιώτης τὶς ὀφειλόμενος εἴη, δύνασθαι, κατὰ τὸ pro ſoluto σχῆμα, λαμβάνειν ἀκινήτους κτήσεις, κἀνταῦθα διηρέτου γινομένου, καὶ πρὸς τὸ μέτρον τῶν ταῖς ἀληθείαις ὀφειλομένων αὐτῷ, προσκυρουμένων αὐτοῖς τ̃ κτήσεων' εἰ δὲ ὄφλημα δημόσιον εἴη, δυναμένων αὐτ̃ εἰς ἐκποίησιν ἀκινήτων χωρεῖν,

legem: constitutis etiam fiscalibus desusceptis insinuatis inter monumenta gestorum, deponentibus iis qui fecerunt ea, vt & apud sanctißimas ecclesias saluentur data desuscepta, eo quòd fiscalia soluta sint tributa, & omnia secundum nostram legem gesta sint: non potentibus aliquibus fingere fiscale debitum, & ita ad alienationes immobiliũ rerum accedere. Ideo enim & decreti factionem permisimus, vt & fiscale debitum testimonio pandatur, & ex quantis descendit temporibus, & quoniam non pecuniis solutum est, sed in neceßitatem alienationis venit: vt veritas vndique protestata sit: omnibus coram sacris Euangeliis agendis: scientibus & episcopis, & clericis, & aliis omnibus, quia Deus respiciet quæ geruntur ab eis: & si quid egerint per dolum, aut lucrum, aut machinationem: hoc in suis recipient animabus viuentes ac morientes.

CAPVT II.

SI verò priuatus aliquis creditor fuerit, poßit secundum pro soluto schema accipere immobiles poßeßiones: hic quoque decreto faciendo: pro mensura vero eorum debitorum aßignandis eis poßeßionibus. Si verò fiscale debitum fuerit, potentibus eis ad alienationem immobilium accedere secun-

κατὰ τὴν ἔμπροσθεν παράληψιν, ὥστε μηδὲν ἐλλεῖψαι μηδὲ τῆς ἀκριβείας, μηδὲ τῆς κοινῆς λυσιτελείας. ΚΕΦΑΛ. γ.

Τούτων δὲ ἁπάντων τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, καὶ τὴν αὐτῆς περιουσίαν, καὶ τοὺς εὐκτηρίους οἴκους (ὧν αὐτὴ τὴν φροντίδα ἀναδέδεκται) πᾶσιν ἐξαιρουμένην τρόποις, τῶν ἤδη περὶ τούτου νενομοθετημένων παρ' ἡμῶν, ἐπὶ τῆς οἰκείας μένοντων ἰσχύος. εἰ δὲ καί τινα μοναστήρια ὑπ' αὐτὴν τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν εἴη, οὐδὲ ταῦτα ὑπὸ τὴν παροῦσαν ποιούμεθα νέμησιν, ταῖς ἔξω χώραις αὐτὸν ἐφιστάντες μόνον, ἐν αἷς πολλή τις ἐστὶν ἀπορία χρημάτων, καθ' ἣν αἱ ἁγιώταται ἐκκλησίαι λῦσαι διὰ χρημάτων τὰ ὀφλήματα οὐκ ἠδυνήθησαν.

¶ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν γνώσασα, κατὰ προϊέναι τὰς ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς πράγμασιν ἐκποιήσεις παραφυλαττέτω.

Dat. XV. KAL. SEPT. CONSTANTINOP. POST BILIS. V. C. CONS.

Περὶ τοῦ προτάττεσθαι τὸ τοῦ βασιλέως ὄνομα ἐν τοῖς συμβολαίοις καὶ ὑπομνήμασι, καὶ ὥστε διὰ τῶν Ρωμαϊκῶν γραμμάτων σημαινομένους τοὺς χρόνους σαφέστερον γράφεσθαι.

Διάταξις μζ.

dum priorem obseruationem: vt nihil desit neque subtilitatis, neq; communis vtilitatis.

CAPVT III.

His autem vniuersis sanctißimam maiorem ecclesiam fœlicißimæ huius vrbis, & eius confinia, & orationum domos, quarum ipsa curam suscepit, omnibus excipimus modis: quæ iam de hoc sancita sunt à nobis, in sua virtute durantibus. Si autem & aliqua monasteria sub eadem sanctißima maiore ecclesia sint nec ea sub præsentem facimus legem, forinsecis in prouinciis eam constituentes solum, in quibus multa quidem est inopia pecuniarum, per quam sanctißimæ ecclesiæ soluere per pecunias debita non valuerunt.

EPILOGVS.

¶ *Tua igitur celsitudo, quæ placuerunt nobis cognoscens, secundum hæc procedere super sacris rebus alienationes custodiat. Dat.* XIIII. *Kal. Septemb. Constantinop. post consulatum Bilis.* V.C. *anno secundo.*

VT PRÆPONATVR NOMEN IMPERATORIS DOCVmentis: & vt Latinis literis apertius tempora inscribantur.

TITVLVS II.

NOVEL. CONST. XLVII.

Imp.

ΟΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΩάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

Ἐκεῖνο πάντων εἶναι σεμνότατον καὶ συμβόλαιον καὶ ὑπόμνημα, καὶ εἴ τι περ ὅλως εἰς χρόνου μνήμην ἀνθρώποις ἐξηύρηται, νομιστέον, ὅπερ καὶ αὐτῇ κοσμεῖται τῇ τῆς βασιλείας μνήμῃ. ὕπατοι μὲν γὰρ, καὶ ἐπινεμήσεις, καὶ εἴ τι περ δεῖγμα τῶν χρόνων ὅλως ἐστὶ παρ' ἡμῖν, ἔστι μὲν ἴσως καὶ αὐτὰ δημωτικὰ τούτων ὧν βούλεταί τις· οὐ μὴν ἡμεῖς τι τούτων ἀναιροῦμεν, ἀλλὰ μείζονα προσθήκην αὐτοῖς ἐπιτίθεμεν, ἵνα ἐκ μειζόνων τε καὶ τελειοτέρων αὐτοῖς ὁ τῶν χρόνων δηλοῦται δρόμος. εἰ γάρ τις ἀπίδοι πρὸς τὰ παλαιότατα πάντων καὶ ἀρχαῖα τοῦ πολιτεύματος, Αἰνείας ἡμῖν ὁ Τρὼς ὁ βασιλεὺς τῆς πολιτείας ἐξάρχει, Αἰνεάδαι τε ἡμεῖς ἐξ ἐκείνου καλούμεθα. ἔτι τις καὶ εἰς τὰς δευτέρας ἀρχὰς θεωρήσει, τὰς ἐξ οὗ καθαρῶς τὸ Ρωμαϊκὸν ὄνομα παρ' ἀνθρώποις ἐξέλαμψε, βασιλεῖς αὐτὰς κατεστήσαντο, Ρωμύλος τε καὶ Νουμᾶς, ὁ μὲν τὴν πόλιν οἰκοδομήσας, ὁ δὲ αὐτὴν νόμοις τάξας τε καὶ κατακοσμήσας. ἔτι καὶ τὰ τρίτα προοίμια λάβοι τις τῆς βασιλείας, τὸν Καίσαρα τὸν μέγαν καὶ Αὔγουστον τὸν σεβαστόν. καὶ οὕτω τὴν πολιτείαν ἡμῖν ἐξευρήσει τὴν νῦν δὲ ταύτην κρατοῦσαν (εἴη δὲ ἀθάνατος) ἐξ ἐκεί-

ἐξ ἐκεί

Imper. Iustinianus Augu. Ioanni præfecto prætorio iterum exconsuli & patricio.

PRAEFATIO.

ILLVD *omnium honestius esse putandum documentum, & gesta: & quod omnino pro temporis memoria hominibus adinuentũ est, quod ipsa quoque commemoratione ornatur imperij. Consules etenim, & indictiones, & quodcunq; indicium temporũ omnino est apud nos, sunt quidẽ forsan & hæc significatiua horum, quæ volunt: non tamen nos aliquod horũ perimimus, sed maiorẽ adiectionem eis imponimus: vt ex maioribus & perfectioribus eis tẽporum designetur cursus. Si quis enim respexerit ad vetustißima hominũ, & antiqua reipublicæ: Aeneas nobis Troianus rex reipublicæ princeps: & nos quidẽ Aeneadæ ab illo vocamur. siue quis etiã ad secunda principia respexerit, ex quo purè Romanorũ nomen apud homines coruscauit, reges eam constituerunt Romulus & Numa: ille quidẽ ciuitatem ædificans, hic autem eam legibus ordinans & exornans. siue etiam tertia principia sumat quilibet imperij: Cæsarem maximum, & Augustum Pium. & ita rempublicam nobis inueniet: hanc quæ nunc est valentem: sitq; immortalis*

ab

δὲ ἐκείνων προϊοῦσαν. ἐστιν οὖν ἄτοπον, ἐν τοῖς συμβολαίοις καὶ τοῖς ἐν δικαστηρίοις πραττομένοις, καὶ ἁπλῶς ἐν ἅπασιν ἐν οἷς μνήμη τῆς γίνεται χρόνου, μὴ τὴν βασιλείαν ἡγεῖσθαι τούτων.

ΚΕΦΑΛ. α.

Θεσπίζομεν, τούς τε ὅσοι τοῖς πραττομένοις ὑπηρετοῦνται, εἴτε ἐν δικαστηρίοις, εἴτε ἔνθα ἂν συνίστανται πράξεις, τούς τε συμβολαιογράφους, καὶ τοὺς ὅλως καθ' οἱονδήποτε σχῆμα συμβόλαια γράφοντας (εἴτε ἐπὶ ταύτης τῆς μεγάλης πόλεως, εἴτε ἐν τοῖς ἄλλοις ἔθνεσιν ὧν ἡμῖν ἐξάρχειν δέδωκεν ὁ θεὸς) οὕτω πως ἄρχεσθαι τῶν συμβολαίων, βασιλείας τοῦδε τοῦ θειοτάτου αὐγούστου καὶ αὐτοκράτορος ἔτους τοσοῦδε, καὶ μετ' ἐκεῖνα ἐπιφέρειν τὴν τοῦ ὑπάτου προσηγορίαν τοῦ κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ὄντος, καὶ τρίτην ἐπινέμησιν, παρεπομένου τοῦ μηνὸς, καὶ τῆς ἡμέρας. οὕτω γὰρ ἂν διὰ πάντων ὁ χρόνος τηροῖτο, καὶ ἥτε τῆς βασιλείας μνήμη, ἥτε τῆς ὑπατείας τάξις, ἥτε λοιπὴ παρατήρησις ἐγκειμένη τοῖς συμβολαίοις, ἀνόθευτα ταῦτα κατὰ πολὺ καταστήσει. ¶ Εἰ δὲ καί τις παρὰ τοῖς τὴν ἑώαν οἰκοῦσιν, ἢ ἄλλοις ἀνθρώποις φυλάττεται παρατήρησις ἐπὶ τοῖς τῶν πόλεων χρόνοις, οὐδὲ ταύτῃ βασκαίνομεν· ἀλλὰ προτετάχθω μὲν ἡ βασιλεία, ἑπέσθω δὲ, ὡς εἴρηται, ὅ, τι ὕπατος, ἥτε ἐπινέμησις, ὅ, τε μὴν, ἥτε ἡμέρα καθ' ἣν πράττεται καὶ γράφεται τὰ γινόμενα. τηνικαῦτα δὲ ἐπαγέσθω καὶ τὸ τῆς πόλεως πᾶσι τρόποις ἔτος.

ab illis procedens. erit ergo absurdum in documentis & iis quæ in iudiciis aguntur, & absolute in omnibus in quibus memoria quædam fit temporum, non imperium his præponi.

CAPVT I.

VNde sancimus eos quicunq; gestis ministrant, siue in iudiciis, siue vbicunq; conficiuntur acta: & tabelliones qui omnino qualibet forma documenta conscribunt in hac magna ciuitate, siue in aliis gẽtibus omnibus, quibus nos præsidere dedit Deus, hoc modo incipere in documentis: Imperij * *illius sacratissimi Augusti imperatoris anno toto, & post illa inferre consulis appellationem, qui in illo anno est: & tertio loco indictionẽ, mensem, & diẽ. sic enim per omnia tempus seruabitur, & pro imperij memoria, atq; cõsulatus ordine, & reliqua obseruatione interposita documentis, inadulterata hæc valde constituentur.*

* Iulian. ita vertit, imperãte illo diuino Augu. & imperante anno illo.

1 ¶ *Si qua vero apud Orientis habitatores aut alios homines obseruatio custodiatur in ciuitatum temporibus, neque huic inuidemus: sed præscribatur quidem imperium: sequatur vero (sicut dictum est) consul & indictio atque mensis & dies secundum quam geruntur & conscribuntur quæ aguntur: & tunc inseratur etiam ciuitatis omnibus modis an-*

nus.

PRAEFATIO.

NOVIMVS *pridem facientes legem interdicentem nulli licentiam esse in scena detentas mulieres fideiussores exigere, quia obseruabunt & impiam complebunt operationem, pœnitentiæ tempus non habentes: & pœnas interminantem nouißimas his qui tales fideiussores exigunt: insuper & ipsos fideiussores sine obligatione recedere, & nullam inferri eis neceßitatem personarum harum præsentationis. Sed in præsenti comperimus crudelem quandam & importabilem calumniā contra studendam à nobis fieri castitatem. Quia enim eos fideiussores accipere prohibuimus, inuenisse illos aliā viam ad impietatem deducentē maiorem: iusiurādum enim eas exigere, quia nunquam ab impia illa & turpi operatione cessabunt: mulieres autem existentes miseras, & sic male seductas, pie agere se putare, si impie egerint: & vt custodiant iusiurandum, propterea suam prostituere castitatem: cum oporteret agnoscere, quia huiusmodi transgreßiones magis placent deo, quàm iurisiurandi obseruationes. Non enim si quis ab aliquo iusiurandum acceperit quia occidet forsitan, aut adulterabitur, aut aliquid aget tale illicitum, oportet seruari iusiurandum: vtpote cum sit ita turpe*

ἄτοπον, καὶ εἰς ἀπώλειαν ἄγοντα. ὥστε ἐξεῖναι τῇ γυναικὶ, κἂν εἰ τὸν τοιοῦτον ὅρκον ὀμόσειεν, ἀναχωρεῖν τῆς τοῦ ὅρκου τούτου πικρίας, καὶ σωφρονεῖν ἀκινδύνως, μᾶλλον δὲ θεοφιλῶς, τῆς ποινῆς τῆς ἐπιορκίας (ἥτις ὅλως ἐστὶ ποινή) κατὰ τοῦ τὸν ὅρκον ἀπαιτήσαντος τρεπομένης.

ΚΕΦΑΛ. α.

Ὥστε καὶ ἡμᾶς αὐτίκα ἐπάγομεν decem librarum auri ποινὴν, ἀπαιτοῦντες τὸν θαρρήσαντα ὅλως τοιοῦτον ὅρκον λαβεῖν. καὶ τοῦτο δὴ τὸ ποσὸν αὐτῇ τῇ ταλαιπώρῳ δίδοσθαι γυναικὶ θεσπίζομεν εἰς τὴν λοιπὴν δυσχημοσύνην τοῦ βίου, ἀπαιτούμενον διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπιχωρίου, καὶ διδόμενον αὐτῇ. γινώσκοντος τοῦ ἄρχοντος ὡς εἰ ῥαθυμήσειεν, ἐνέξεται αὐτῇ, καταθέμενος τὴν ἀρχὴν· κληρονόμοι τε αὐτοῦ, καὶ διάδοχοι, καὶ ἡ τούτου περιουσία. ἀνθ' ὅτου πρᾶξιν συνέβη πράττειν ἠμέλησεν. ¶ Εἰ δέ γε αὐτὸς ὁ τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενος τὸν ὅρκον ἀπαιτήσειεν, αὐτὸς καὶ τὴν εἰρημένην τῶν decem librarum auri ποινὴν ἀπαιτείσθω, εἰ μὲν στρατιωτικὸς ἄρχων κατ' ἐκείνην εἴη τὴν ἐπαρχίαν, καὶ δι' ἐκείνου δοθησομένην, ὡς εἴρηται, τῇ γυναικί· εἰ δὲ οὐκ ἔχει στρατιωτικὸν ἄρχοντα, ὁ τῆς μητροπόλεως τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἐπίσκοπος τούτου προνοείτω τοῦ πράγματος· καὶ εἰς ἡμᾶς, εἰ δοκιμάσειεν, ἀναφερόμενος· καὶ πρός γε ὁ ἐκ γειτόνων μείζων ἄρχων

& illicitum & ad perditionem ducens. Ideoq; liceat mulieri, licet huiusmodi iusiurandum iurauerit, recedere à iurisiurandi huius amaritudinẽ, & castè viuere sine periculo periurij: magis autem deo amabiliter pœna periurij (si qua omnino est pœna) contra eum qui iusiurandum exigit, conuertenda.

CAPVT I.

VNde etiam nos repente inferimus decem librarum auri pœnam exigentes eum qui præsumpserit omnino tale iusiurandum accipere: & hanc scilicet quantitatem ipsi infelici dari mulieri sancimus ad reliquam bonæ figuræ vitam, exigendam per administrationem prouincialem, & dandam ei: sciente iudice, quia si neglexerit, tenebitur ab ea deponens administrationem, heredésque eius & successores & eius substantia, eo quòd actionem piam agere neglexerit.

1

2 ¶ *Si autem ipse prouinciæ præses iusiurandum exegerit, ipse etiã memoratam decem librarum auri pœnam exigatur: si quidẽ militaris iudex sit in illa prouincia, per illũ danda, sicut dictum est, mulieri. Si vero non habeat militarẽ iudicem, metropoleos illius prouinciæ episcopus hoc prouideat, causam etiã ad nos, si probauerit, referens; & insuper ex vicinis maioribus cingulis*

ὥστε πανταχόθεν τὸν τοῦτο πράξαντα, εἴτε ἄρχων, εἴτε ἰδιώτης εἴη, τῇ εἰρημένῃ σωφρονίζεσθαι ποινῇ. καὶ δίδοσθαι ταύτην τῇ, τόγε ἐπ' ἐκείνῳ, μηδὲ σωφρονεῖν ἔτι δυναμένῃ, ἵνα μὴ φανείη δῆθεν ἐπιορκήσασα. ¶ *Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου, ἡ σὴ ὑπεροχὴ κηρύγμασιν οἰκείοις, ἅπασι ποιησάτω φανερὰ, ὅπως ἂν γνοῖεν τὴν τῆς ἡμετέρας βασιλείας περὶ σωφροσύνην σπουδήν.* *Dat. Kal. Septemb.* D N. *Iustin.* P P. *Aug. Bilisar.* V. C. CONS. 2

Περὶ τοῦ μήτε προσώπου, μήτε πράγματος μήτε χρυσίου γίνεσθαι ἐνεχυρασμὸν, ἀλλὰ τετραπλάσιον ἀναδίδοσθαι τῷ ἐνεχυρασθέντι. καὶ Περὶ τοῦ ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου, ἢ πλήξαντος ἢ ἄλλως ἐπηρεάσαντος, μήτε πλήττεσθαι, μήτε ἄλλως ἐπηρεάζεσθαι. ¶ Περὶ τοῦ τὴν παρὰ ἰδιώτου γινομένην εἰς τὸν βασιλέα δωρεὰν μὴ δέεσθαι πράξεως ὑπομνημάτων.

ΔΙΑΤΑΞΙΣ νβ.

ΟΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΩΑΝΝῌ *τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.*

ΤΟΥΣ *ἀντικρυθέρους ἐνεχυρασμοὺς καὶ τὰς μεμισημένας ἐπὶ τούτοις εἰσπράξεις πολλοὶ μὲν καὶ ἕτεροι νόμοι μισοῦσι,*

& vndique hoc agentem, siue iudex, siue priuatus sit, memorata castigari pœna, & dari hanc ei quæ quantum ad illum neque caste viuere valeat vlterius: vt non videatur quasi perierasse.

EPILOGVS.

¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per præsentem sacram declarata sunt legem: tua celsitudo preceptionibus propriis omnibus faciat manifesta: vt cognoscant nostri imperij circa castitatem studium. Dat. Kal. Sept. Imp. DN. *Iust.* PP. A. *anno.* XI. *post Bil.* V. C. *Conf. anno.* II.

VT NON FIANT PIGNORATIONES PRO ALIIS PERsonis: & vt sicut principum donationes non egent gestis monumentorum, sic nec à priuatis imperatoribus factæ donationes indigeant.

TITVLVS VII.

NOVEL. CONSTIT. LII.

Imp. Iustinianus Augu. Ioanni gloriosiss. sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto iterum exconsuli & patricio.

PRAEFATIO.

INhonestas pignorationes, & odibiles super his exactiones, plurimæ quidem & aliæ leges odio habent:

διαφερόντως δὲ οἱ παρ' ἡμῶν τιθέμενοι. ἀλλ' οὐκ ἴσμεν ὅπως τὸ πρᾶγμα, καίτοι τοσαύταις κεκολασμένον νομοθεσίαις, ἔτι τολμᾶται καὶ πολιτεύεται, καὶ μείζονα τὴν ἑαυτοῦ παρέχεται δύναμιν τῆς ἐκ τῶν νόμων ἀνάγκης.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΔΙΑ τοῦτο θεσπίζομεν, μηδένα παντελῶς ἐνεχυριασμὸν κατὰ τὴν ἡμετέραν πολιτείαν κρατεῖν, μήτε ἐν πανηγύρεσι (τοῦτο ὅπερ μάλιστα ἐκεῖσε τολμώμενον εὑρίσκομεν) μήτε ἐν ἀγροῖς, μήτε ἐν πόλεσι, μήτε ἐν κώμαις, μήτε ἐπὶ πολίταις, μήτε ἐπὶ κωμήταις, μήτε ἐπὶ γεωργοῖς, μήτε ἑτέρῳ τῶν πάντων τινὶ, καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἢ χρόνον· ἀλλὰ τὸν θαρροῦντα ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου, κατὰ τὸ τοῦ ἐνεχυριασμοῦ σχῆμα, χρυσίον ἤ τι ἕτερον εἰσπράττειν, τοῦτο ἀποδιδόναι τετραπλάσιον τῷ βεβιασμένῳ· ἐκπίπτειν δὲ καὶ τῆς ἀγωγῆς ἧς εἶχε κατ' ἐκείνου ὑπὲρ οὗ τὴν εἴσπραξιν ἐποίει. οὐ γὰρ ἂν ἔχοι λόγον, ἕτερον μὲν εἶναι τὸν ὀφείλοντα, ἕτερον δὲ τὸν ἀπαιτούμενον. ἀλλ' οὐδὲ ἕτερον ἐνοχλεῖσθαι ὑπὲρ ἑτέρου τινὸς, ὡς ἐφόδιον ἁμαρτόντος, ἢ ὕβριν, καὶ οἷα συγκωμήτην ἐκείνου καθεστῶτα, στρεβλοῦσθαι καὶ ὑβρίζεσθαι, καί τι πάσχειν τῶν οὐ προσηκόντων· ἢ ὅλως ὑπὲρ ἑτέρου δίχα νομίμου προφάσεως τὴν οἱανοῦν ὑπομένειν ἐπήρειαν. ἀλλὰ καὶ τιμωρίας ὑπομένειν τὰς εἰς σῶμα παρὰ τῶν ἐφεστώτων τοῖς ἔθνεσι, γινωσκόντων ὡς εἰ

μὴ

præcipue autem à nobis posita: sed nescimus quemadmodum causa licet tantis castigata legislationibus, adhuc præsumitur, & in republica est, & maiorem sui præbet virtutem, quàm legum necessitas.

CAPVT I.

PRæterea sancimus nullam omnino pignorationem in nostra republica præualere, neque in mercatis (hoc quod maxime ibi præsumptum inuenimus) neque in agris, neque in ciuitatibus, neque in vicis, neq; in ciuibus, neque in vicaneis, neque in agricolis, neque alio omnino quocunque modo vel tempore: sed præsumentem alium pro alio secundum pignorationis formam, aurum aut aliquid aliud exigere, hoc reddere in quadruplum violentiam passo: & cadere etiam ab actione quã habuit aduersus eum pro quo exactionem fecit. Non enim habet rationem, alium quidem esse debitorem, alium vero exigi: sed nec alteri molestum esse pro altero quodam, tãquam inuasionem aut iniuriam committentem: & aliũ quasi vicaneum existentem cædi, aut iniuriam sustinere, & aliquid pati quod omnino non competit, pro alio: & absque legitima occasione quamlibet perferre calumniam: & supplicia sustinere in corpore: præsidentibus gentium scientibus, quia si

μὴ τοῦτο πράξαιεν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἧς ἄρχουσιν ἐγχειρισμοὶ τολμηθεῖεν, οὐδὲν ἔσται τοιοῦτον ὅπερ αὐτοὺς τῶν ἡμετέρων ἐξαρπάσει χειρῶν.

ΚΕΦΑΛ. β.

Κἀκεῖνο μέντοι συνείδομεν τῷδε προσθεῖναι τῷ νόμῳ, ὥστε καθάπερ αἱ παρὰ τῆς βασιλείας εἰς ἑτέρους γινόμεναι δωρεαὶ οὐ δέονται πράξεως ὑπομνημάτων, ἀλλ' αὐτόθεν ἔχουσι τὴν ἰσχύν· οὕτω μηδὲ τὰς παρὰ τῶν ἰδιωτῶν εἰς τὴν βασιλείαν γινομένας, εἰ μόνον ταῖς ἀληθείαις γίνοιντο ἐν ἀγορᾷ παρὰ συμβολαιογράφων συντελεσθεῖσαι, ὑπογραφήν τε ἔχουσαι τοῦ τε πεποιηκότος καὶ μαρτύρων, καὶ τὴν ἄλλην τὴν ἐπὶ τῶν δωρεῶν παρατήρησιν, μὴ δεῖσθαι πράξεως ὑπομνημάτων ἐφ' ὁσηδήποτε ποσότητι. οὐ γὰρ ἂν εἴη τῶν ἀκολούθων, τὸ μηδὲ τῶν αὐτῶν τυγχάνειν τὴν βασιλείαν παρὰ τῶν ἰδιωτῶν, ὧν αὐτὴ δίδωσιν ἐκείνοις. τὸ δὲ ἄνισον τοῦτο γέγονεν ἐκ καινοτομίας ἣν ἡ Ζήνωνος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ὑφηγήσατο διάταξις, τὸ τὰς βασιλικὰς δωρεὰς μὴ χρήζειν ὑπομνημάτων. ἐπειδὴ τοίνυν ἀτελῶς τὸ πρᾶγμα ἔμπροσθεν ἐθεωρήθη, διὰ τοῦτο ἡμεῖς τὸ τέλειον ἐπιθέντες αὐτῷ, ἑκατέρωθεν κρατεῖν αὐτὸ βουλόμεθα, ἐπί τε τῶν παρὰ βασιλέως εἰς ἰδιώτας γινομένων δωρεῶν, ἐπί τε τῶν παρὰ ἰδιωτῶν εἰς τὴν βασιλείαν, ὥστε τὴν ἐξ ἰσότητος δικαιοσύνην τῷ πράγματι προστιθέναι.

Η τοίνυν

non hæc egerint, sed in prouinciis quibus præsunt, pignorationes præsumi patiantur: nihil erit tale quod à nostris eos eripiat manibus.

Vt donationes imperatori à priuato homine factæ, non egeant insinuatione.

CAPVT II.

ILlud quoque perspeximus huic adiicere legi: vt sicut ab imperio in alios factæ donationes non egent gestis monumentorum, sed ex hoc ipso habent virtutem, ita neque à priuatis imperatoribus factæ (nisi tantummodo pro veritate fiant in publico à tabellionibus completæ, subscriptionem habentes, & eius qui fecit, & testium, & aliam donationum obseruationem) non egebunt gestis monumentorum, cuiuscunque quantitatis sint. Non enim consequens est, vt nec his fruatur imperium à priuatis, quæ ab eo præbentur illis. Hæc autem inæqualitas facta est ex nouitate quam Zenonis piæ memoriæ introduxit constitutio, vt imperiales donationes non egeant monumẽtis. Quia igitur imperfectius causa prius apparuit: propterea nos perfectionem imponentes ei, ex vtroque tenere hoc volumus & in his donationibus quæ ab imperatoribus in priuatos fiunt, & quæ à priuatis in imperatorem: vt ex æqualitate iustitia causæ adiiciatur.

¶ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ διὰ τῆσδε τῆς θείας ἡμῶν διατάξεως νενομοθετημένα, διὰ κηρυγμάτων οἰκείων, κατὰ τὸ σύνηθες, ποιῆσαι φανερὰ πᾶσι σπουδασάτω. DAT. XV. KAL. SEPT. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS.

Περὶ τοῦ τὸν ἐν ἐπαρχίαις εἰς ὑπερόριον δικαστήριον παριστῶντα, ἐγγύην διδόναι ὅτι εἰ μὴ νικήσει τὴν δίκην, δώσει ὅσον ὁ δικάζων ὁρίσει λαβεῖν τὸν συκοφαντηθέντα. καὶ Περὶ τοῦ τὸν δεχόμενον βιβλίον, εἴκοσι ἡμερῶν ἔχειν προθεσμίαν ἐπὶ διασκέψει εἰ βούλεται δικάσασθαι, ἢ τὸν δοθέντα αὐτῷ ἔχεται δικαστήν. καὶ Περὶ τοῦ μετὰ ἐξωμοσίαν ἀπολιμπανομένους, ὀφείλοντος πᾶσαν πληρῶσαι ζημίαν τῷ ἐνάγοντι, καὶ ὑπὸ ἐγγύην τινὰ λοιπὸν λέγειν τὴν δίκην, καὶ ὑποτίθεσθαι. καὶ Περὶ τῶν δίχα προικὸς ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς συνοικησάντων προτελευτησάντι ἀπόρων, εὐπόρων καλουμένων, εἰς τὸ τέταρτον τῆς περιουσίας, εἴτε ὑπόντων παίδων, εἴτε μὴ ὑπόντων.

Διάταξις ιγ.

ΟΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τῆς ἕω, καὶ τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

ΠΟλλοὶ προσιόντες ἡμῖν διδάσκουσι τὸ ἡμέτερον κράτος, ὡς ἀγώγιμοι γίνονται παρά τινων, ἢ καὶ εἰς ἑτέρας ἀπάγονται

χώρας

EPILOGVS.

...igitur excellentia, quæ per hanc diui... ...stram cõstitutionem sancita sunt, præ... ...ropriis solenniter manifesta facere stu... ...iuersis. Dat. XV. Kalen. Septemb. Imp. ...tinia. P. P. A. ann. XI. post cons. Basil. V. secundo.

...XHIBENDIS ET IN-
...DVCENDIS REIS: ET VT ...i conueniuntur, post vicesimum diem, ...ententur iudicibus: & de iis qui iura... ...m cautionem exponunt, & ante litis ...estationem absentes fiunt: & de hypo... ...is quæ appellantur ex casu: & quæ ...næ & quando hoc ius habent: & de ...tatis vxoribus, vt habeant quartam ...em in substantia viri, & ipse vir in sub... ...ia vxoris, quando inops est* cui relin... ...ur.

* al. quæ, subaudi, persona, rectè.

TITVLVS VIII.

...OVELLA CONSTITVT. QVINQVAGESIMATERTIA.

...p. Iustinianus Aug. Ioanni gloriosissi. prætoriorum per Orientem præ-fecto, iterum exconsu-li & patricio.

PRAEFATIO.

Plurimi adeuntes nostrã docent potestatem, quia exhibẽtur ab aliquibus, aut etiam in alias pertrahuntur prouin

χώρας, ἢ ἐκ θείας ἡμῶν κελεύσεως, ἢ καὶ ἐκ ψήφων ἀρχικῶν· ἢ καὶ ταλαιπωροῦνται μὲν τούτοις, ἠναγκασμένοι δὲ ὑπὸ τῶν κελεύσεων ἢ τῶν ψήφων ἄγονται. εἶτα οἱ τούτους ἀγαγόντες, καὶ ἀσφαλείας κομισάμενοι ὡς εἴσω ῥητοῦ χρόνου καταλήψονται τὸ ἀφορισθὲν δικαστήριον, οἱ παρ' αὐτῶν αἰτιαθέντες, αὐτοὶ μένουσιν ἐν τῇ χώρᾳ, τρύχεσθαι ταῖς ἐν ξένῃ δαπάναις τὸν παραστάντα ἢ διαχθέντα καταλιμπάνοντες.

ΚΕΦΑΛ. α.

Τοῦτο τοίνυν ἐλεοῦντες, θεσπίζομεν, εἴ τι γένοιτο τοιοῦτο, καὶ ὁ χρόνος πληρωθείη ὃν ἐπὶ τῇ τῆς παραστάσεως ἢ τῆς ἀπαγωγῆς ἀσφαλείᾳ αὐτὸς ὁ ἐνάγων ἔταξεν, εἶτα ὁ μὲν ἐναγόμενος προσεδρεύοι τῷ δικαστηρίῳ, ὁ δὲ ἐνάγων ἀπολιμπάνοιτο, καὶ μὴ εἴσω ἡμερῶν δέκα ἀφ' οὗπερ παραγένοιτο τῇ χώρᾳ, ὁ ἐνάγων ἀπαντήσειε· τὸν μὲν ἐναγόμενον εἰσιόντα παρὰ τῷ δικαστῇ, καὶ ταῦτα διδάσκοντα, παραχρῆμα ἀφίεσθαι, ἐρήμῳ δὲ αὐτοῦ κρίνεσθαι πᾶσαν δαπάνην ἣν ὑπέστη περί τε τὴν ὁδοιπορίαν, περί τε τὴν ἐν ξένῃ διατριβήν· καὶ ταύτῃ τὸν δικαστὴν καταδικάζειν τὸν ἐνάγοντα μάτην. καὶ ἐπειδήπερ εἰώθός ἐστι μὴ ἄλλως γίνεσθαι τὰς ἀπαγωγὰς ἢ τὰς παραστάσεις, εἰ μὴ οἱ ἐνάγοντες ἐγγυητὰς ἐπὶ ῥητῇ ποσότητι δοῖεν ὡς ἐπεξέρχονται τῇ δίκῃ, καὶ

κρατ

prouincias ex sacra nostra iussione aut decretis iudicialibus, & ad miseriam quidem per hoc aguntur: coacti vero iussionibus aut decretis exhibentur. Proinde qui eos exhibent, etiam cautiones exigentes quia intra certum tempus venient ad determinatum iudicium ij qui ab eis conuenti sunt: ipsi remaneant in prouincia, affligi in peregrinatione sumptibus exhibitum aut præsentatum relinquentes.

De reis ab alio loco in alium retrahendis.

CAPVT I.

HOc igitur miserantes, sancimus si quid fiat tale, & tempus impleatur quod in cautione exhibitionis aut præsentationis ipse actor constituit: deinde ille quidem obseruet in iudicio, actor autem desit, & non intra decem dies postquam reus venerit in prouinciam, actor occurrerit: reum quidem ingredientem apud iudicem, & hoc docentem, repente dimitti. iureiurando autem eius indicetur de omnibus expensis quas pertulit circa viam & circa peregrinam habitationem: & hiis iudices addicant actorem conuenientē frustra. Et quoniam mos est non aliter fieri exhibitiones aut præsentationes, nisi actores fideiussores ad certā quantitatem dederint, quia exequentur causam, &

suscip

κρατῶσι τῆς ψήφου, τοῦτο μὲν τὸ ποσὸν πάν-
τως αὐτοὺς ἀπαιτεῖσθαι, καὶ δίδοσθαι τῷ μά-
την συκοφαντηθέντι· εἰ δὲ διὰ τοῦ ὅρκου, καὶ
πλεῖόν τι σαφηνίσειε (ῥητῆς μέντοι ποσότη-
τος ὁριζομένης παρὰ τοῦ δικάζοντος, ἣν οἱ
νόμοι ταξατίωνα καλοῦσι) καὶ τοῦτο προσα-
παιτεῖσθαι. ἵνα μάθοιεν μὴ παίζειν εἰς βίους
ἀλλοτρίους, ἀλλὰ τὰ κατὰ χώραν αἱρεῖσθαι δι-
καστήρια, κἀκεῖσε πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ἀντιδίκους
διακρίνεσθαι.

ΚΕΦΑΛ. β.

Ἐπειδὴ δὲ τὰς παρὰ τῶν ἐναγόντων ἐγ-
γύας ὡς ἐπίπαν ἴσμεν ἐνταῦθα διδο-
μένας ἐπὶ τοῖς παρισταμένοις προσώποις. εἰ
δὲ εἰς ἑτέραν ἀπάγονται χώραν, ἴσως δια-
φυγγάνειν ταύτην τὴν παρατήρησιν· θεσπί-
ζομεν τὸν ἐνταῦθα δικαστὴν, ἢ τὸν ἐνδοξότα-
τον ἡμῶν κοιαίστωρα, τὸν τοῖς θείοις ἡμῶν
ὑπηρετούμενον γράμμασιν, εἴ τι τοιοῦτο πρᾶ-
ξαι κελευσθείη, μὴ ἄλλως εἰς ἑτέραν ἀπαχθῆ-
ναι χώραν τὸν ἐναγόμενον, πρὶν ἂν ἐγγυη-
τὴν προσκαταστήσειεν ὁ ἐνάγων ἐν τῷ δικαστη-
ρίῳ, καθ' ὃ μέλλει τὸν εὐθυνόμενον ἄγειν, ὡς
δώσει πρὸς τὸ τῶν τόπων διάστημα χρυσίον
ὅσον ἂν ὁρισθείη τῷ φεύγοντι, εἰ μὴ αὐτὸς
ἐπεξέλθοι, ἢ ἐπεξελθὼν μὴ κρατήσει τῆς δίκης·
κἀκεῖσε πάντα πράττεσθαι ὁπόσα ἐπὶ τῇ πα-
ραστάσει διορισάμεθα, τοῦ μὲν ὁρισθέντος χρυ-
σίου παρὰ τῶν ἐγγυητῶν ἀπαιτουμένου, καὶ
διδο-

suscipient sententiam : hanc quidem quantitatem omnino eos exigi, & dari frustra calumniam passo. Si vero per iusiurādum etiam plus aliquid declarauerit (certa tamen quantitate definita à iudice, quam leges taxationem vocant) e: am hoc superexigi, vt cognoscant non illudere vitas alienas, sed in prouincia eligere iudices, & ibi contra suos aduersarios litigare.

De cautione præstanda ab his qui de proprio territorio sibi obnoxios abstrahunt.

CAPVT II.

QVia verò ab actoribus fideiussiones plerumque nouimus hic datas tanquam in exhibendis personis: si vero in aliam deducantur prouinciam, forte declinare hanc obseruationem: sancimus hic iudicem aut gloriosissimum quæstorem nostrum sacris nostris ministrantem literis, si quid tale agere iubeatur, non aliter ad aliam exhibere prouinciam reum, antequam fideiussorem prebeat actor in iudicio in quod futurus est reum deducere, quia dabit secundum locorum spacium aurum quantumcunque decretum fuerit fugienti, si non exequatur, aut exequens non vincat causam : & ibi omnia agi quæcunq; in exhibitione decreuimus. definitum vero aurum, à fideiussoribus exigendum, & dandum.

διδομένου τῷ ἀπαχθέντι· παρεχομένου δὲ παρ' ἐκείνου καὶ τὸ ἔργου ἄχρι ταξατίωνος. ἵνα, εἴπερ ὀμόσειε καὶ πλέον δεδαπανηκέναι, καὶ τοῦτο ἀπολάβοι, καὶ πανταχόθεν φαίνοιτο τέλεια τὰ τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας.

ΚΕΦΑΛ. γ.

Κἀκεῖνο δὲ ἡ μὲν ἀρχαιότης οὐ ποιοῦσα διετύπωσεν, οἱ δὲ νῦν ἐπιτήδες τεχνάζουσι, τὴν τῶν ἡμετέρων νόμων φιλανθρωπίαν ἀφορμὴν ποιούμενοι τῆς ἑαυτῶν ἐπηρείας. τῆς γὰρ παλαιότητος βουλομένης τὸν αἰτιάσεως βιβλίον δεξάμενον, ἡμερῶν εἴσω δέκα διάσκεψιν ἔχειν ἐφ' ᾧ καὶ αὐτεροσυνῆσαι τὸ πρᾶγμα, καὶ ἴσως ἐπιγνῶναι, καὶ ἀπαλλαγῆναι. μετὰ δὲ τὴν τῶν δέκα ἡμερῶν προθεσμίαν, τηνικαῦτα καὶ ὑπογράφειν τῷ σταλέντι βιβλίῳ, καὶ τὰς δικαστικὰς πληροῦν ἀσφαλείας· τινὲς δὴ ἀφορῶντες εἰς τοὺς ἡμετέρους νόμους, οἱ μετὰ προκάταρξιν οὐδὲ παραιτεῖσθαι τὸν δικαστὴν, οὐδὲ συνδικαστὴν αἰτεῖν συγχωροῦσι, τὸ πρᾶγμα τεχνάζουσι, καὶ μάλιστα τῶν πρακτέρων τὰ τοιαῦτα δολερῶς ἐξευρισκόντων· καὶ ἅμα προσενεχθείη τις ὑπόμνησις, πολλάκις οὐδὲ βιβλίου διδομένου, οὐδὲ δικαστικῆς οὐδεμιᾶς ἀσφαλείας, ἄγουσι τὸν ἄνθρωπον ἄκοντα πρὸς τὸν δεδομένον δικαστὴν, καὶ οὐδ' ὁτιοῦν ἐπιστάμενον συνελαύνουσι ποιήσασθαι προκάταρξιν· ὥστε ἅπαξ αὐτὸν ὑπὸ τῇ προκατάρξει γενόμενον, δεδέσθαι,

nus. Nos enim auferimus quidem priorū nihil, imperiali vero additamento causam augemus. Et inchoetur mox auctore Deo à præcedente prima indictione: ita quodammodo eis scribentibus: Imperij Iustiniani sacratißimi Augusti & imperatoris anno post consulatū Flauij Belisarij clarißimi viri anno ij. die ante tot & tot Kalen. *sicq; in omnibus nominentur Imperij anni, & nostri, in quantū eos Deus elongauerit, & de cætero Imperatorum, palam nanq; est, quia nunc quidem annū vndecimū nostri scribunt Imperij: inchoante vero Aprili mēse, & prima die in qua nos Deus Romanorū superposuit rebus, duodecimū annum scribent: & ita de cætero donec nostrum Deus Imperiū extenderit: vt nobis etiam hæc causa super leges & harum celebrationē continuè maneat immortalis, dum memoria imperij omnibus simul interfuerit causis atque temporibus.*

Vt tempora quæ Latinis literis designantur, apertius scribantur.

CAPVT II.

Illud quoque adiicimus, quoniam hi qui tempus in iudiciis designant, cum incertis illis & antiquis literis hæc declarant, obseruetur in omni iudicio, vt post illas literas antiquitatis alias subdant, id est has cōmunes & omnibus notas, & quæ legi ab omnibus facilè

δυνάμενα, καὶ δηλοῦντα τὸν τῶν πραττομένων χρόνον· ἵνα μὴ περινοστῶσιν ἀναζητοῦντες τὸν χρόνον, εἶτα πλανώμενοι μένωσιν ἕως ἀνθρώπῳ τινὶ περιτύχοιεν τὰ γράμματα ἐκεῖνα ταῖς ἀληθείαις γινώσκοντι. ἀλλ' εἰ μὲν τὰ ἐφεξῆς καὶ μετὰ τὴν προγραφὴν τῶν ἀσαφῶν γραμμάτων, τῆς ἑλλάδος εἴη φωνῆς, γράμμασιν ἑλληνικοῖς ὑποτίθεσθαι τὸν χρόνον· εἰ δὲ Ῥωμαϊκή τις ἢ τοῦ παντὸς χάρτου καθέστηκε τάξις, Ῥωμαϊκοῖς μὲν ὑπογραφέσθω γράμμασιν ὁ χρόνος, ὑποκειμένοις τοῖς ἀσαφέσιν ἐκείνοις στοιχείοις. σαφεστέραν μέντοι τάξιν ἔχουσι γραμμάτων, καὶ ἣν ἔξεστι πᾶσιν ἀναγινώσκειν τοῖς ὅλως συλλαβῶν Ῥωμαϊκῶν οὐκ ἀνεπιστήμοσιν.

¶ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου, ἔν τε ταύτῃ τῇ μεγάλῃ πόλει, ἔν τε ταῖς ἐπαρχίαις ἁπάσαις ὧν ἄρχει, φανερὰ καταστησάτω. ὥστε μηδένα τολμᾶν ἑτέρως ἀριθμεῖν τὸν χρόνον, ἢ τἄλλα πράττειν, ἀλλ' οὕτω καθάπερ ἔμπροσθεν διωρισάμεθα.

DAT. PRIDIE KALEN. SEPTEMB. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ANN. POST BILIS. V. C. CONS.

possint, & significare gestorum tempus, vt non fatigentur requirentes id tempus: deinde errantes expectent donec hominem quemcunque comperiant literas illas pro veritate lecturum. Sed si quidem reliqua etiam post præscriptionem incertarum literarum, si Græcæ sint vocis, Græcis literis subdi tempus. Si verò Latinus quidem totius chartæ consistat ordo, Latinis quidem perscribatur tempus, interpositis illis incertis elementis, clariorem tamen ordinem habentibus literis, quas liceat omnibus legere omnino syllabarum Latinarum non ignaris.

EPILOGVS.

¶ *Tua igitur eminentia, quæ placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem: & in hac maxima ciuitate, & in prouinciis vniuersis quibus præes, manifesta constituat: vt nullus præsumat aliter numerare tempus, aut aliud agere, sed ita sicut dudum decreuimus. Dat. Kal. Constantinop. imperante Iustiniano perpetuo Augusto anno vndecimo post Consulatum Bilis. viri Clar. anno secundo.*

Περὶ ὅρκου δοθέντος παρὰ τοῦ τελευτῶντος ἕνεκεν τοῦ μέτρου τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας.

Διάταξις μη.

ΟΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

ΕΙ τοῦτον ἕνα πεποιήμεθα σκοπὸν, τὸ τὰς διατυπώσεις τῶν τελευτώντων εἶναι βεβαίας, εἰ μὴ μάχονται νόμῳ, καὶ φανερῶς ἐναντιοῖντο τοῖς ἐκείνῳ δοκοῦσιν. Ἴσμεν τοίνυν καὶ ἐν τοῖς πράγμασι κινηθὲν καὶ προσηγγελμένον ἡμῖν, ὡς διατιθέμενός τις σὺν ὅρκοις τὴν ἑαυτοῦ περιουσίαν ἅπασαν εἶπε, καὶ ὅτι ταύτην μόνην καταλιμπάνει τοῖς αὐτοῦ κληρονόμοις. τινὲς δὲ ὕστερον αὐτῶν τῶν κληρονομιῶν πρὸς ταῦτα ἀναδύουσιν, οὐ δίκαια ποιοῦντες. ὅτι τῆς μὲν οὐσίας τῆς ἐκείνου κληρονομοῦσι, κἂν τούτῳ πείθονται τοῖς ὑπ' αὐτοῦ διατεταγμένοις. ἃ δὲ ἂν εἴποι μεθ' ὅρκου, ταῦτα οὐκ ἔτι κύρια μένειν, οὐδὲ φυλάττειν αὐτὰ κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον βούλονται. καίτοιγε τοῖς ἡμετέροις δοκεῖ νόμοις ἓν πως εἶναι πρόσωπον τὸ τοῦ κληρονόμου καὶ τὸ τοῦ εἰς αὐτὸν παραπέμποντος τὸν κλῆρον. ὥστε οὐκ ἄν τις αὐτὸν ἑαυτῷ φήσειε

διαμά

DE IVREIVRANDO A MORIENTE PRAESTITO propter mensuram suæ substantiæ.

TITVLVS III.

NOVEL. CONSTIT. XLVIII.

Imp. Iustinianus Augu. Ioanni præfecto prætorio iterum exconsuli & patricio.

PRAEFATIO.

SEMPER *hanc vnam habemus intentionem, dispositiones morientiũ esse firmas, nisi resultent legi, & apertè contrariæ sint iis quæ illi placẽt. Scimus igitur motũ, & annunciatũ nobis, quia cum testaretur quidã, cum iureiurando suam substantiã omnem dixit, & quia hanc solã reliquit suis heredibus. aliqui verò eorũ heredũ ad hoc resultant, non iustè facientes: quia substantiæ quidem illius heredes fiunt, & in hoc acquiescunt iis quæ ab eo disposita sunt: quæ verò dixit cum iureiurando, nequaquã hæc rata manere, neq; custodire ea secundũ competentem modũ volunt: cum vtique nostris videtur legibus vnam quodãmodo esse personã heredis, & eius qui in eum transmittit hereditatem; ideoque nullus eidem sibimet edicit*

διαμάχεσθαι, καὶ ὅπερ ἄπερ καὶ ἐπώμοσε κύριον εἶναι, τοῦτο μὴ βούλεσθαι κρατεῖν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς οἰκείους διαμάχεσθαι λόγους.

ΚΕΦΑΛ. α.

Θεσπίζομεν τοίνυν, εἴ τις ἀπογραφὴν πεποιηκὼς, εἴτε ἰδιόχειρον, εἴτε δὲ ἑτέρων μὲν γραφεῖσαν, παρ' αὐτοῦ δὲ ὑποσημειωθεῖσαν· ἢ ἐν ταῖς αὐτοῦ διαθήκαις τὸ τῆς οὐσίας τῆς αὐτοῦ μέτρον ποιήσει φανερὸν (τῶν κληρονόμων ἴσως τῶν μὲν ἀπόντων, τῶν δὲ παρόντων, ἢ καὶ πάντων παρόντων) μὴ ἐξεῖναι τοῖς κληρονόμοις πρὸς ταῦτα ἀναδύεσθαι, μηδὲ λέγειν ὡς τῶν κληρονόμων τὶς ἀπέκρυψε πράγματα ἔξω τῶν ῥηθέντων παρὰ τοῦ τελευτῶντος. ἀλλ' εἴπερ ὅρκον ὁ τελευτῶν ὑπόσχοι, ἢ διομόσοιτο κατὰ τὰς ἑαυτοῦ διαθήκας, ὡς οὐδὲν ἐστιν ἕτερον αὐτῷ παρὰ ταῦτα, τοῦτο στέργειν τοὺς κληρονόμους, εἴτε παῖδες, εἴτε καὶ ἐξωτικοὶ εἶεν, καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν, μηδὲ συκοφαντεῖν τοὺς ἑαυτῶν συγκληρονόμους. μηδὲ ἐντεῦθεν οἰκέτας τὲ ζητεῖν, καὶ εἰς βάσανον ἄγειν, καὶ ἕτερα τοιαῦτα ἐξερευνᾷν καὶ πολυπραγμονεῖν, ἅπερ μόνης ἐστὶ φιλονεικίας, ἑτέρου δὲ παντελῶς οὐδενός. ὡς τῆς οὐσίας δοκούσης τοσαύτης εἶναι ὅσην ὁ διαθέμενος ἄμοσε, καὶ ταύτην μόνην εἰς τοὺς κληρονόμους διαιρεθῆναι βουληθέντος. ¶ Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρὸς τοὺς κληρονόμους, εἴπερ ταυτό πως δοκοῖσι τοῖς τελευτῶσιν εἶναι, κρατεῖν βουλόμεθα. οὐ μὴν τοῦτο κύριον εἶναι, καὶ πρὸς δανει-

reluctari, & quod dixit atque iurauit ratum esse, hoc nolle valere, sed contra proprios reluctari sermones.

CAPUT I.

Sancimus igitur, si quis descriptionem faciens, siue propria manu, siue per alterius quidem scripturam, à se autem subscriptam, aut in suis testamentis substantiæ suæ mensuram faciat manifestam, heredibus fortè aliis quidem præsentibus, aliis verò absentibus, aut etiam omnibus præsentibus: non licere heredibus contra hoc resultare, neque dicere quia aliquis heredum celauerit res extra ea quæ dicta sunt à defuncto. Sed si quidem iusiurandũ moriens præbuerit, & iurauerit secundum sua testamenta, quia nihil est aliud ei præter hæc: hoc amplecti heredes, siue filij, siue etiam extranei sint, & neque tergiuersari, neque calumniari suos coheredes, neque ob hoc seruos quærere ad tormenta deducere, & alia similia discutere & perscrutari, quæ solius sunt contentionis, alterius autem penitus nullius vtpote dum substantia videatur esse tanta, quantam testator iurans, hanc solam apud heredes inueniri voluit.

1 ¶ *Sed hæc quidem inter heredes qui curiosi videntur in defuncti esse substantia, valere volumus: non tamen hec ratum esse & inter*

δανειστάς. διότι τοῖς ἡμετέροις εἴρηται νόμοις, ὁπόσα ἄν τις ὑπὲρ ταύτης φύσεως ἢ γράψειε, ταῦτα μηδὲν αὐτὸν ὠφελεῖν, μηδὲ τοῖς δανεισταῖς προκρίνειν. ἀλλ' ἐκείνοις ἄδεια ἔστω πάντα ἀνερευνᾶν ὃν βούλονται τρόπον, τοὺς κληρονόμους δὲ ἐμμένειν τοῖς παρὰ τοῦ διατιθεμένου ῥηθεῖσι. καὶ ἔστω γε ποινὴ τοῦ πράγματος ἐν τοῖς κληρονόμοις, τὸ τὸν ἐναντιούμενον τούτοις μὴ δύνασθαι τῶν καταλειμμένων αὐτῷ παντελῶς ἀπολαύειν. ἀνάγκης ἐπιούσης ἢ πείθεσθαι πᾶσιν, ἢ πάντα διαπτύειν. καὶ μὴ τὰ μὲν αἱρεῖσθαι τοῖς δὲ διαμάχεσθαι. ἀλλὰ τὸ τοῦ τελευτῶντος βούλημα ὑπὸ τῶν αὐτοῦ διαδόχων οὕτω φυλάττεσθαι, ὡς κατὰ μηδὲν ἐναντιοῦσθαι ταύτῃ θαρρεῖν. τούτων κρατούντων ἐπί τε τοῦ ἑξῆς χρόνου παντὸς, ἐπί τε πάσης ὑποθέσεως οὔπω κεκινημένης ἐν δικαστηρίῳ, οὐδὲ δικαστικῇ ψήφῳ ἢ φιλικῇ συμβάσει διαλελυμένης.

¶ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου γινώσκουσα, κατὰ τὸ σύνηθες, διὰ προγραμμάτων οἰκείων φανερὰ πᾶσι καταστησάτω.

DAT. XV. KALEND. SEPTEMB. CONSTANTINOPOLI, POST BI-LIS. V. C. CONS.

Περὶ

creditores: eo quòd nostris declaratum est legibus, quæcunque quilibet pro se dixerit, aut scripserit, hæc nihil ei prodesse, neque creditoribus præiudicare: sed illis licentia sit omnia prescrutari quo volunt modo. heredes autem contentos esse iis quæ à testatore dicta sunt. Sitque pœna negotij inter heredes, vt qui aduersatur iis quæ relicta sunt, eis non poßit omnino frui: neceßitate imminente aut obedire omnibus, aut vniuersa contemnere, & non hæc quidem eligere, his verò resultare, sed defuncti voluptatem ab eius successoribus ita seruari, vt in nullo ei contradici præsumatur. His valentibus in reliquo tempore vniuerso, & in omni negocio nondum modo in iudicio, neque iudiciali sententia aut interuentione amicabili transacto.

EPILOGVS.

¶ Tua igitur eminentia, quæ placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem cognoscens, solenniter per programata propria manifesta faciat vniuersis. Dat. x. Kalen. Septemb. Constantinop. post consulatum Belis. v. c. anno secundo.

Περὶ τῶν εἰσιόντων τὴν ἐκκλήτων ῥέων. καὶ Περὶ ἰδιοχείρων προκομιζομένων ὑπὸ τοῦ ἐναγομένου. καὶ Περὶ τοῦ ὅρκου τῆς ὑποθέσεως, ὥστε καὶ συνάπτεσθαι αὐτὸν τῷ τῆς calumnias ἵνα ἅπαξ μόνον ὑπὲρ πάσης ἀποδείξεως ὀμνύοιτο.

Διάταξις μθ.

ΟΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

Τὸ ῥέουσιν δὴ τοῦτο καὶ ἀνθρώπινον, καὶ μένειν ἐπὶ ταὐτοῦ μηδεπώποτε δυνάμενον, ἀλλὰ γινόμενον μὲν ἀεί, μένον δὲ οὐδέποτε, καὶ ταῖς νενομοθετημέναις εἰσάγει τινὰ ταραχὴν· καὶ τὸ δόξαν ἔχειν ὀρθῶς, καὶ ἐν βεβαίῳ κεῖσθαι δοκοῦν, καὶ τῇ τῶν ἀκριβῶν κατασφαλισθὲν παρατηρήσει, πολλάκις ἐκίνησεν ἡ τῶν ἐπισυμβαινόντων ποικιλία πραγμάτων. Ἴσμεν γὰρ ὡς πρώην ἐπηνωρθώσαμεν τὸ κακῶς καὶ δολερῶς περὶ τὰς ἐφέσεις γινόμενον, ὅτι μόνῳ τῷ τὴν ὑπόθεσιν εἰσαγαγεῖν εἰς δικαστήριον οἱ ἐφέται ἀρκούμενοι, καὶ τὴν τοῦ προσώπου ποιησάμενοι στάσιν οὐ κατὰ μίαν μοῖραν, οὐ καὶ κατὰ διάγνωσιν

(ἀδιά

DE HIS QVI INGREDIVNTVR AD APPELLAtionem: & quando per scripturam manus propriæ fiat collatio literarum, & de iureiurando dilationis, & vt coniungatur iuriiurando calumniæ.

TITVLVS IIII.

NOVEL. CONSTIT. XLVIIII.

Imp. Iustinianus Augustus Ioanni præfecto prætorio, iterum exconsuli & patricio.

PRAEFATIO.

VOLVBILE *hoc & humanum, & quod manere idem nunquam valet, sed fit quidem semper, manet autem nunquam: & legislationibus introducit aliquem tumultum, & iis quæ videntur se habere rectè, & firmè posita iudicatur. Sed & ea quæ subtili obseruatione cauta sunt, plerumq; turbauit emergentium varietas causarum. Scimus enim quia dudum correximus quod male & dolose circa appellationes agebatur: quia hoc solo vt cognitionem introducerent in iudicium appellantes contenti, & personam facientes firmam, aut per vnam partem, aut etiam per cognitionem* (hoc

(ἀδιάφορον γὰρ δὴ τοῦτο κατελίμπανον τὴν
ὑπόθεσιν. καὶ τῷγε νενικηκότι παντοίως ἦν
ἀδιεξόδευτα τὰ τῆς δίκης· μὴ δυναμένῳ μη-
δὲ τῶν κεκριμένων ἀπολαῦσαι, διὰ τὴν ἔφεσιν.
μηδὲ τὴν ἔφεσιν ἐξετασθῆναι παρασκευάσαι, διὰ
τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἐφέντος.

¶ Ταῦτα ἡμεῖς πρώην νομοθετήσαντες ἐπηνωρ- 1
θώσαμεν, ἐνιαυτὸν μὲν τάξαντες τῷ τὴν ἔφε-
σιν ἐπιδόντι, εἴτε αὐτῷ καθ' αὐτὸν εἰσελθόν-
τι, εἴτε καὶ συστάδην, ἐφ' ᾧ τε εἴσω τούτου τὴν
δίκην ἀγωνίσασθαι, καὶ τυχεῖν τῶν δικαίων,
καὶ μὴ καταλιπεῖν αὐτὴν ἀπρονόητον. εἶτα διὰ
φιλανθρωπίαν, εἰ παρὰ τὴν αἰτίαν τοῦ δικάζον-
τος τὰ τῆς ἐφέσεως ἐπισχεθῇ, ἢ κατ' ἄλλην τι-
νὰ πρόφασιν ἀπαραίτητον, καὶ ἕτερον προσθέντες
ἐνιαυτὸν, μεθ' ὃν εἰ μὴ τὴν δίκην πληρώσειαν,
κυρίαν μένειν τῷ νενικηκότι τὴν ψῆφον ἐθεσπί-
σαμεν. Ταῦτα μὲν οὖν ἐδέδοκτό τε ἡμῖν, καὶ
ἐν κοινῷ γεγράπται νόμῳ. καὶ πράττειν τε τὸν
νόμον τοῦτον βουλόμεθα, καὶ τὴν ἐκείνου παρα-
τήρησιν.

¶ Ἀλλὰ πολλοὶ προσῆλθον ἡμῖν, φάσκοντες 2
αὐτοὶ μὲν προσαγγεῖλαι τοῖς ἐφέταις, καὶ βου-
ληθῆναι τὴν δίκην ἐξετασθῆναι, οὐ μὴν αὐτῶν
τῶν δικαστῶν τυχεῖν ἀνεχομένων, διά τινας ἴσως
ἀπαραιτήτους ἀσχολίας. οἱ δὲ καὶ ἀνέμων ἀμε-
τρίαν ᾐτιάσαντο, καὶ ὅτι πλεῖν οὐκ ἐξῆν ἐκ τῆς χώ-
ρας, ἐναντίων ἀπελαυνόντων πνευμάτων. πε-
ζεύειν δὲ οὐκ ἴσχυον διὰ τὴν τῶν ὄντων ἀπορίαν. οἱ

ἔτι

(hoc enim indifferens est) relinquebant causam: & victori omnino erat inexplicabilis victoria, non valenti neque iis quae erant iudicata, frui propter appellationem, neque appellationem examinari posse propter absentiam appellantis.

1 ¶ *Haec nos dudum sancientes correximus, annum quidem deputantes appellationem offerenti, siue ipsi secundum se ingredienti, siue communiter: quatenus intra hunc litem exequatur, & mereatur quae iusta sunt, & non relinquat ea sine prouisione. deinde propter clementiã, si per occasionem iudicis appellatio prolongetur, aut per aliam quamlibet causam ineuitabilem, etiam aliũ adiicientes annum: post quem nisi litem compleuerint, ratam manere victoris sententiam sancimus. Haec itaque placuerunt nobis, & in cõmuni lege conscripta sunt: & obtinere legem hanc volumus, & obseruationem illius.*

2 ¶ *Sed plurimi interpellauerunt nos, dicentes se quidem denunciasse appellantibus, & voluisse litem examinari: non tamen ab ipsis iudicibus impetrare valuisse, propter quasdam forsan ineuitabiles occupationes. Alij verò etiam ventorum immensitatem accusauerunt: & quia nauigare non licuisset de prouincia, contrariis flantibus ventis: per terrã verò venire non valentes propter inopiã, aut certe*

ὅτι νησιῶται τυχὸν ὄντες, ἄλλως εἰ μὴ θαλαττεύοντες ἐλθεῖν οὐκ ἠδύναντο, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἴσχυσαν ἀγωνίσασθαι μέχρι πέρατος τὴν ὑπόθεσιν, οὐδὲ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος. καὶ τινὲς χειμώνων ἀωρίαν, ἄλλοι νόσους ἀπαραιτήτους· ἅπερ ἅπαντα δὴ αὐτῶν ἴσμεν τῶν πραγμάτων ἡμῖν προσαγγελθέντα ὥστε ἡμᾶς ταῦτα δικαίως ἐτάραττε, καὶ τὸν νόμον ὑπερβῆναι μὴ βουλομένους, καὶ τοῖς κατά τινα τοιαύτην τυχηρὰν περίστασιν ἀδικουμένοις δοῦναι βοήθειαν τὴν δυνατὴν ἐπιθυμοῦντας. τί οὖν πράττειν ἔχομεν, εἰ μὴ πρὸς νόμον ἕτερον ἰδεῖν, τὰ εἰκότα τῷ πράγματι βοηθοῦντα.

ΚΕΦΑΛ. α.

Ἡ μὲν οὖν παραίνεσις ἡ λοιπὴ τοῦ ῥηθέντος ἡμῖν νόμου, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, φυλαττέσθω διὰ παντός. εἰ δὲ τῆς ἀληθείας ἀπαραίτητόν τι γένηται, καὶ ὁ τὴν ἐφέσιμον δίκην ἀγωνιζόμενος, μὴ προσεδρεύοι, καίτοι τὴν εἴσοδον κατὰ κυρίαν ποιησάμενος οὐκ ἀπαντήσει, κινδυνεύει δὲ ὁ τῆς δικαστείας ἐξήκειν καιρὸς, τηνικαῦτα τῷ νενικηκότι κυροῦσθαι τὴν ψῆφον (τοῦθ' ὅπερ ὁ πρότερος ἡμῶν λέγει νόμος) ἀλλὰ μετά τινος ὑποδιακρίσεως, ἣν ἐν τῷ παρόντι προστίθεμεν. ἐπειδὴ γὰρ τοῖς νενικηκόσι μὲν ἐβοηθήσαμεν, τὴν ἀμετρίαν τοῦ χρόνου στήσαντες τοῖς ἐφεσίμοις δίκαις, καὶ κατὰ κυρίαν εἰσελθοῦσιν, οὐ μὴν ἔτι

τὴν

certe quia in insula commanentes, aliter nisi per mare venire non poterant: & propterea non valuerunt examinare vsq; ad finem negotium, neq; secundo anno. & quidam tempestatum acerbitatem, alij languorem ineuitabilem. quæ omnia ex ipsis agnoscimus rebus nobis insinuatis. Vnde nos hæc iustè mouerunt, & legem transcendere nolentes, & iis qui per talem quandam fortunæ circumuentionem læduntur, dare præsidium possibile cupientes.

Vt imminente biennij fine appellationis causa pertractetur.

CAPVT I.

QVid ergo agere oportebat, nisi ad legem aliam respicere, quæ dignè causam iuuaret? Obseruatio siquidem reliqua prædictæ legis nostræ (sicuti prædiximus) per omnia custodiatur. Si vero pro veritate ineuitabile quiddam euenerit: & qui appellationis litem exequitur, non obseruet: & licet ingressum & fatalem fecerit, non occurrat: & periclitetur biennij compendio tempus: tunc confirmari victoris sententiam (quod etiam prior nostra dicit lex) sed cum quadam subdiuisione quã in præsenti adiicimus. Quia enim victores iuuimus immensitatem temporis fingentes iis qui appellationem quidem & per fatalem ingrediuntur, non tamen vlterius

exam

τὴν ἀγωνίαν ὑπελθεῖν βουλομένοις, ἢ καὶ ἐν μέσοις τοῖς ἀγῶσιν ἀπολιποῦσιν αὐτήν· καὶ διὰ τοῦτο σμικρῷ τινὶ νενικηκότας ἐλαττοῦντες, στοχασαίμεθα ἂν καλῶς τοῦ προσήκοντος. βουλόμεθα γὰρ τὸν κρατήσαντα τῆς δίκης, εἰ βούλοιτο ταῖς ἀληθείαις κυρωθῆναι τὴν ψῆφον, οὐκ ἐξ ἐπιλεγομένης, οὐδὲ ἐκ χρόνου τινός, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας, καὶ ἀπολιμπανομένου τοῦ τὴν ἔφεσιν ἐπιδιδόντος, εἰσελθεῖν, καὶ αὐτὸ τοῦτο μέμψασθαι, καὶ ζητῆσαι τὸν ἀπολιμπανόμενον· καὶ, εἴτε εὑρεῖν αὐτὸν ἰσχύσειεν, εἴτε ἐκεῖνος οὐ φανείη, τὰ ἑαυτοῦ δίκαια φέρειν εἰς μέσον· δηλαδὴ τῆς αἰτίας ἐνισταμένης ἔτι, πρὸς τῷ πέρατι μέν τοι, ὥς τι ἵνα τυχὸν ὑπολιμπάνεσθαι τῷ πράγματι μεῖναι. καὶ εἰ μὲν δυσδοκιμῶν φανείη, κυρίαν εἶναι τὴν ψῆφον· εἰ δὲ ἐλαττοῖτο περὶ τοὺς ἀγῶνας, καὶ τοῦ τὴν ἔφεσιν ἐπιδόντος καὶ κατὰ κυρίαν εἰσεληλυθότος, μὴ προσεδρεύοντος, τὸ πρᾶγμα τὴν ἐκ τοῦ δικαίου δέχεσθαι ψῆφον. ἐκείνου μόνου προστιθεμένου, τοῦ κἂν εἰ κρατήσειε τῆς δίκης ὁ καὶ πρότερον νενικηκώς, κἂν εἰ περὶ αὐτὴν ἐλαττωθείη, τὰς δαπάνας αὐτῷ πάντως τῶν μετὰ τὴν ἔφεσιν εἰσόδων τὸν ἀπολελειμμένον δοῦναι. εἴτε γὰρ κρατήσειε τῆς δίκης, προφάσει τῆς δαπάνης, κατ' αὐτὸ τοῦτο καθ' ὅ, τι νενίκηκεν ὀρθῶς, δίκαιος ἂν εἴη καὶ τὴν δαπάνην λαβεῖν· εἴτε καὶ ἐλαττωθείη, διότι περ ὅλως ἐκεῖνος ἀπελείφθη, καὶ γέγονεν αὐτῷ καὶ ἀπολελειμμένῳ νικῆσαι, τὰς μὲν δαπάνας

κατά τι

examinationem subire volũt, aut etiam in mediis certaminibus relinquunt eam, propterea paruo quodam victores minuentes, considerauimus bene forte quod decet. Volumus etenim eum qui vicit causam, si voluerit pro veritate firmari sententiam: non ex circumuentione, nec ex tempore quodam, sed ex ipsa rerum veritate (etiam deserente eo qui appellationem obtulit) ingredi: & hoc ipsum accusare, & quaerere desertorem: & siue inuenire eum valuerit, siue ille non appareat, suas allegationes deducere ad medium: quippe biennio instante: ad finem tamen, ita vt vnus forte supersit negotio mensis: & si quidem apparuerit superior, firmam esse sententiam: si vero inferior circa certamina, etiam eo qui appellationem obtulit, & fatalem ingressus est, non obseruante causam suscipiat ex iure decretum: illo tantummodo adiecto, vt siue obtineat causam is qui etiam prius vicit, siue circa eam minor inueniatur: expensas ei modis omnibus post appellationis ingressum factas desertor praestet. Siue namque obtineat causam occasione expensarum: secundum hoc ipsum quòd etiam vincit, rectè iustum est etiam expensas accipere: siue minor inueniatur, eo quòd omnino ille deseruit: & contingit eum etiam deserentem vincere: expensas quidem

κατατιθέτω, τῆς ψήφου δὲ ἀπολαύσας, χάριν ἴστω τῷ θεῷ, καὶ τῷ παρόντι νόμῳ, οὕτω τὸ δίκαιον αὐτῷ φυλάξαντι, καὶ μόνῃ ζημιώσαντι τῇ δαπάνῃ, εἴπερ οὐχ ὁ νόμος, αὐτὸς δὲ ἑαυτὸν ἀπιὼν ἐζημίωσεν. Εἰ μέντοι μηδέτερος ἀπαντήσειε, μήτε ὁ νενικηκὼς, μήτε ὁ νενικημένος (ὅσγε καὶ κατὰ κυρίαν εἰσελθὼν, εἶτα ἀπελείφθη) ἡ ψῆφος τοῦ νενικηκότος μενέτω κυρία· πάντων τῶν λοιπῶν τῶν ἐπὶ ταῖς ἐφέσεσι γεγραμμένων νόμων, κυρίων ὄντων, τῶν τε ἐπὶ ταῖς προθεσμίαις, τῶν τε ἄλλων. τοῦτον γὰρ δὴ τὸν νόμον ῥητῶς ἐπὶ τοῖς μετὰ τὴν εἴσοδον τὴν ἐπὶ τῇ κυρίᾳ γινομένην ἀπολελειμμένοις τίθεμεν· οὐδὲν τῶν ἄλλων νόμων ἢ χρόνων τῶν ἐφετικῶν οὔτε ἀναιροῦντες, οὔτε ἀμείβοντες, κυρίους μὲν οὖν αὐτοὺς καὶ διὰ τοῦδε τιθέντες τοῦ νόμου.

¶ Κἀκεῖνο μέντοι προσδιορίσασθαι καλὸν, ὥστε εἰ μὲν οἱ νενικηκότες ἔφθασαν ἤδη ψήφου τυχεῖν κυρίας ἀποφαινούσης αὐτοῖς τὰς νίκας, τούτων αὐτοὺς ἀπολαύειν (οὐδὲν γὰρ τῶν ἤδη πεπερασμένων κινοῦμεν) εἰ δὲ ἔτι μέχρι νῦν ἤρτηνται, τῆς αἰτίας ἐνισταμένης καὶ μήπω παραδραμούσης, οὔπω δὲ τῆς ψήφου κεκυρωμένης, καὶ αὗται τῆς αὐτῆς τυγχανέτωσαν ἐξετάσεως, καὶ οὕτως ἀπολαυέτωσαν οἱ νικήσαντες τῶν ψήφων, εἴπερ ταύτας ὀρθῶς ἔχειν ἀποδείξαιεν.

ΚΕΦ

præstet: sententia vero fruatur, gratias agens deo, & præsenti legi ita iustitiam sibi seruanti, & tantummodo in expensas damnificanti: quibus non lex, sed ipse absens se damnificauit. Si vero neuter occurrit, neque victor, neque victus, qui etiam secundum fatalem ingressus postea deseruit, sententia victoris maneat firma: omnibus reliquis super appellationibus scriptis legibus, existentibus & in spaciis temporum, & in aliis. hanc enim legem specialiter super iis qui post ingressum fatalis factum deserunt, ponimus: nihil aliarum legum, aut temporum appellatiuorum, neque perimentes, neque permutantes: firmas igitur eas etiam per hanc ponentes legem.

1 ¶ *Illud quoque determinare optimum est: si quidem victores contingit iam sententiam promereri, firmas declarantem eorum victorias: his eos frui. nihil enim eorum quæ iam terminata sunt, commouemus. Si vero hactenus pendent, biennio instante, & nondum transacto, & nondum decreto firmatæ: etiam istæ eãdem mereãtur examinationẽ: & ita potiãtur victores sententiis, si eas rectè habere monstrauerint.*

Vt ex solis documentis publice celebratis comparationes fiant exceptis priuatis quibus aduersarius pro se vtitur.

ΚΕΦΑΛ. β.

Κἀκεῖνο δὲ ἡγούμεθα τῷδε χρῆναι προστιθῆναι τῷ νόμῳ. ἐπειδὴ γὰρ ἤδη γεγράφαμεν νόμον βουλόμενον ἐκ ἰδιοχείρων μηδεμίαν γίνεσθαι σύγκρισιν, ἀλλ' ἐκ μόνων τῶν ἀγοραίων, ὁρῶμεν δὲ τὴν τῶν πραγμάτων πεῖραν δεομένην προσηκούσης ἐπανορθώσεως ἐν τῷ νόμῳ, καὶ τοῦτο ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν δικαζομένων εὕρομεν πείρας· ἐπανορθῶσαι αὐτὸν κατὰ τοῦτο βουλόμεθα τὸ σχῆμα. πολλάκις γὰρ προκομίσας τις ἰδιόχειρον συμβόλαιον, καὶ ἐξ αὐτοῦ ποιούμενος ἢ τὴν ἐναγωγὴν ἢ τὴν τῶν οἰκείων δικαίων ἀπόδειξιν, ἐπειδὴ τῆς αὐτῆς χειρὸς τοὐναντίον μέρος προεκόμισε γράμματα, εἶτα νόμιμον σύστασιν ἐκεῖθεν ἠβουλήθη γίνεσθαι ἐξ ὧν αὐτὸς ὁ ἀντιτεταγμένος αὐτῷ προκεκόμικεν· ὁ δὲ ἀπεκέκρητο τῷ νόμῳ τῷ δεῖν ἐξ ἀγοραίων συμβολαίων γενέσθαι τὰς συγκρίσεις, ἀλλ' οὐ τῶν αὐτογράφων.

Θεσπίζομεν τοίνυν, εἴποτε τοιοῦτό τι συμβαίη, καί τις βουληθείη πρὸς αὐτὰ τὰ παρὰ τοῦ ἀντιδίκου προκομισθέντα γράμματα γενέσθαι τὴν ἐξέτασιν, μὴ διαβάλλεσθαι τοῦτο ὡς οὐκ ὀρθῶς γινόμενον. ᾧ γὰρ ἂν αὐτὸς πιστεύει, καὶ ὁ προκεκόμικε, καὶ ἐξ οὗ τὰ οἰκεῖα ἐπιρρωννύουσι δίκαια, τοῦτο οὐκ ἂν διαβάλλοι, οὐδὲ κωλύσει τὴν σύγκρισιν τῶν γραμμάτων γενέσθαι πρὸς αὐτό, κἂν εἰ τύχοι καθεστὼς ἰδιόχειρον.

CAPVT II.

Illud etiam iudicauimus huic oportere adiici legi. Quia enim dudum scripsimus legem volentem ex propriæ manus scriptura nullam fieri comparationem, sed ex solis documentis publicè celebratis: videmus autem causarum experimentum egere competenti correctione in lege: & hoc ex ipso litigantium inuenimus experimento: emendare eam secundum hoc volumus schema. Crebro namque proferens quidam cuiusdam manus documentum, & ex ea faciens aut conuentionem, aut suarum allegationum probationem: cum eiusdem manus aduersa pars protulisset literas, & legitimam probationem exinde vellet fieri, ex quibus ipse aduersarius illud obtulerat: ille vtebatur lege, quia oportet ex publice confectis documentis fieri comparationem, & non ex aliis quæ à quoquam scribuntur.

1 1 ¶ *Sancimus, siquando aliquid tale contigerit, & quispiam voluerit secundum eas quæ ab aduersario prolatæ sunt literas, fieri examinationem: non accusetur hoc tanquam non rectè sit factum. Cui enim ipse credidit, & quod protulit is contra quem, & ex quo suas affirmat allegationes, hoc non accuset: neque prohibeat comparationem literarum ad eum fieri: licet contingat esse*

χεῖρον. οὐ γὰρ ἂν αὐτὸς ἑαυτῷ πολεμοίη, καὶ ἅπερ ἰσχυρίζεται, ταῦτα διαβάλλοι.

¶ Εἰ δὲ καὶ ἐκ δημοσίων ἀρχείων προκομισθείη χάρτης, οἷον ἀπόδειξις τῆς τραπέζης τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάρχων (ἴσμεν γὰρ δὴ καὶ τοῦτο ζητηθὲν) καὶ τὸ ἐκ τῶν δημοσίων προκομιζόμενον, καὶ δημοσίαν ἔχον μαρτυρίαν, καὶ τοῦτο δεκτὸν εἶναι πρὸς τὰς συγκρίσεις τίθεμεν. πανταχοῦ γὰρ τὸ τῆς παραποιήσεως μισοῦντες πλημμέλημα, καὶ τὸν ὅρκον διδόναι τοὺς ἀντεξετάζοντας τὰ γράμματα νενομοθετήκαμεν, καὶ τὴν δὲ ἀγοραίων μόνων συμβολαίων παράθεσιν εἰσηγησάμεθα. ὥστε κρατείτω διὰ πάντων ὁ νόμος ἐκεῖνος, τῆς παρούσης ὑποδιαιρέσεως ἐπιτιθεμένης αὐτῷ, τοῦ μέντοι ὅρκου τῶν συγκρινόντων ἐκ τρόπου παντὸς διδομένου. 2

ΚΕΦΑΛ. γ.

Ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς, ὑπὲρ εὐλαβείας τῶν δικαζομένων, ἠβουλήθημεν εὐθὺς ἐν προοιμίοις τῆς δίκης ὀμνύναι, τοὺς μὲν διώκοντας, ὡς οὐ συκοφαντοῦντες ἐπάγουσι τὰς δίκας· τοὺς δὲ φεύγοντας, ὡς οἴοντε τὴν ἀπολογίαν μετὰ τοῦ προσήκοντος ποιεῖσθαι, ἀλλ' οὐχ ἕνεκεν φιλονεικίας· καὶ τοῦτον κοινὸν ἐθέμεθα τὸν νόμον κατὰ παντὸς προσώπου, πᾶσι τάπασιν ἐδεῖν τοῦτο συγχωρήσαντες. Κἀκεῖνο

μέντοιγε

documentum manu cuiuscunque conscriptum. Neque enim ipse sibi resistit: & quæ affirmauit, hæc accusabit.

2 ¶ *Si vero etiam ex publicis archiuis proferatur charta, velut de suscepto descriptio, mensæ gloriosissimorum præfectorum: (nouimus enim etiam aliquid tale quæsitum) & quod ex publicis archiuis profertur, & publicũ habet testimonium, etiam susceptibile hoc esse ad collationes manuum ponimus. Vbique enim falsitatis peccatum odio habentes, & iusiurandum præbere discutientes, & eximentes literas sancimus, & ex publicis solummodo documentis comparationem fieri permisimus. Quapropter valeat per omnia lex illa præsenti subdiuisione delata ei, iureiurando tamen comparantium modis omnibus prohibendo.*

De iuramento præsentis hypothesis cum iuramento calumniæ iungendo.

CAPVT III.

Quia igitur nos pro reuerentia litigantium volumus mox in principio litis iurare litigantes: actores quidem, quia non calumniantes inferant lites: fugientes vero, quia credunt satisfactionem competenter se facere, & non causa contentionis: & hanc communem posuimus legem contra omnem personam, modis omnibus hoc nulli concedentes. Illud*

* Particula &, vacare videtur.

μέντοιγε προστεθείκαμεν, ὥστε εἴτις ἀποδεί-
ξεις ἀπαιτοίη τινὰ τῶν οἰκείων λόγων ἢ γραμ-
μάτων, ὀμνύναι πρότερον αὐτὸν ὡς δὴ ἀνα-
βολῆς ἕνεκα τοῦτο πράττει. πολλοὶ γὰρ μόνης
ὕβρεως ἕνεκεν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν σεμνοτέ-
ρων γυναικῶν, εἴτε γραμμάτων ἀπόδειξις ἀν-
τιτεθείη, εἴτε ἑτέρας οἱασοῦν αἰτίας, εὐθὺς
ἐπὶ τὸν ὅρκον τοῦτον τρέχουσιν, ὥστε ἐπὶ μιᾶς
ὑποθέσεως πολλάκις ὅρκους δίδοσθαι. ¶ Θεσπί- 1
ζομεν οὖν, ταύτην ἀνακρούοντες τὴν ὕβριν, καὶ
οὐ βουλόμενοι πολλάκις ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέ-
σεως ὅρκους παρέχεσθαι, ὥστε ἑκάτερον μέρος,
ἡνίκα τὸ μὲν τὸν περὶ τῆς calumnias ὅρκον
ὀμνύοι, τὸ δὲ τὸν περὶ τοῦ δικαίαν νομίζειν τὴν
ἀντίρρησιν εἶναι τῆς δίκης· προστιθέναι ὡς ἐν
ἁπάσῃ τῇ δίκῃ εἴποτε ζητήσειεν ἀποδείξεις
τὸν ἀντίδικον τὸν αὐτοῦ, οὐ κατὰ πρόφασιν
ὑπερθέσεως τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ ταῖς ἀληθείαις
ἀναγκαίαν ἑαυτῷ τὴν παρὰ τοῦ οἰκείου ἀντι-
δίκου δοθησομένην νομίζων ἀπόδειξιν. καὶ εἰ
τοῦτον ὀμόσειε τὸν ὅρκον, μηκέτι παντελῶς, κἂν
εἰ πολλάκις ἐπιζητήσειεν ἀποδείξεις παρὰ θα-
τέρου μέρους, ἀπαιτεῖσθαι τὸν ὅρκον, ἀλλὰ δί-
δοσθαι τὰς ἀποδείξεις, καὶ μὴ πολλάκις ἀναγ-
κάζεσθαι τινὰς ὅρκους ὑπέχειν, γενικῶς ἅπαξ
τοῦ τοιούτου ὅρκου διδομένου. ¶ Τὰ τοίνυν 2
παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δη-
λούμενα νόμου, ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἅπασι ποιησάτω
φανερά. ἐδίκτων παρ' αὐτῆς καταπεμπομένων,

ὥστε

quoque adiicimus, vt si quis probationem petierit quanquam suorum sermonum aut literarum: iuret prius, quia non dilationis causa hoc agit. multi namque sola iniuriæ causa, & maxime super nobilibus mulieribus, siue literarum probatio obiiciatur, siue alia qualibet causa, ad iusiurandum hoc concurrunt: vt in vno negotio frequenter iusiurãdum præbeatur.

1 ¶ Sancimus igitur hanc perimentes iniuriam, & nolentes crebro in eodem negotio iusiurandum præberi: vt vtraque pars, dum vna quidem de calumnia sacramentum præbuerit, alia vero quia iustam putans reluctationem esse litis, adiiciat, quia in tota lite sicubi quæsierit probationes aduersarium suum, non per occasionem dilationis hoc faciat, sed pro veritate: necessariam sibi à suo aduersario exhibendam putans probationem: & si hoc iurauerit sacramentum, nequaquam penitus (licet crebro requirendæ sint probationes) ab alterutra parte expeti sacramentum: sed dari probationes: & non crebro cogi quenquam sacramenta subire, generaliter semel huiusmodi sacramento prohibito.

EPILOGVS.

¶ Quæ igitur visa sunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem: tua celsitudo omnibus faciat manifesta, edictis à se directis,

ὥστε πάντας γινώσκειν τὰ παρ' ἡμῶν νενομοθετημένα. Dat. XV. KAL. SEPTEM. CONSTANT. POST BILIS. V. C. CONS.

Η διάταξις πρὸς Βῆνον κοιαίστωρα exercitus τάττει τὰς ἐκκλήτους ἀπὸ τῶν πέντε ἐπαρχιῶν, Καρίας καὶ Κύπρου, καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, καὶ Μυσίας καὶ Σκυθίας, παρά τινι δεῖ ταύτας ἐξετάζεσθαι.

Διάταξις ν.

ΟΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΒΟνῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ κοιαίστωρι Ἰουστινιανῷ exercitus.

Ἤδη μὲν πρώτην θείαν πεποιημένοι διάταξιν, καθ' ἣν τῇ σῇ ἐνδοξότητι παραδεδώκαμεν τὰς πέντε ταύτας ἐπαρχίας, Καρίαν τε καὶ Κύπρον, καὶ τὰς ἐν κύκλῳ κειμένας νήσους, καὶ πρός γε Μυσίαν τε καὶ Σκυθίαν, ἐφ' ᾧ τελεῖν αὐτὰς ὑπὸ τῇ σῇ ἐνδοξότητι προσθέντες ὥστε καὶ τὰς ἐκκλήτους γινομένας δίκας κατὰ τὰς εἰρημένας ἐπαρχίας, μηκέτι πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἡμῶν ὑπάρχους, ἀλλὰ πρὸς τὴν σὴν ἀναπέμπεσθαι μεγαλοπρέπειαν. ἐπειδὴ τοίνυν πολλοὶ προσῆλθον ἡμῖν τῶν ἐκ Καρίας καὶ Ῥόδου καὶ Κύπρου, δυσχεραίνοντες, καὶ φάσκοντες ἀναγκάζεσθαι πολλάκις καὶ χειμῶνος ὥρᾳ γίνεσθαι κατὰ τὴν Σκυθῶν καὶ Μυσῶν ἔνθα διάγεις, κἀκεῖσε τὰς ἐκκλήτους, ἴσως οὐδὲ ὑπὲρ μεγάλων χρημάτων, ἐγγυμνάζειν, καὶ κινδυνεύειν καὶ πε-

λάγει

vt omnes agnoscant quæ nobis sunt placita. Dat.xv.Kal.Septem.c p.post Cons.Bilis.v.c.

CONSTITVTIO AD BONVM QVAESTOREM EXERcitus ordinat appellationes à quinque prouinciis, Caria & Cypro & Cycladibus insulis & Mysia & Schytia, apud quem oportet eas examinari. TIT. V.

NOVEL. CONSTIT.[a] L.

Idem Imperator Bono gloriosissimo quæstori Iustiniano exercitus.

PRAEFATIO.

SCIMVS *antea diuinam facientes constitutionem, secundũ quam tuæ gloriæ tradidimus quinq; has prouincias Cariã & Cyprũ & in circuitu positas insulas, & ad hæc Mysiã, sed & Schytiã, ad hoc vt functiones suscipiant sub tua gloria addẽtes & euocatas factas lites per dictas prouincias, non amplius ad gloriosissimos nostros præfectos sed ad tuam remitti magnificentiam. Quoniã igitur multi adierũt nos ex Caria & Rhodo & Cypro molestè ferentes & dicentes cogi sæpe & hyemis tempore fieri secundum Schytarum & Mysorum [terram] vbi degis, & illic appellationes, forte neque super magnis pecuniis exercere & periclitari, & maria* perag

[a] Anton. Contio interprete ad verbum ex Scrimgero. Anto. Augustinus ait Latinam fuisse eiúsq; initium RECTE NOBIS.

λόγῳ διαπερῶντας μακρὰ, καὶ ἀφικνουμένους εἰς χώρας ὑπὸ βαρβάρων ἐνοχλουμένας, διὰ τοῦτο συνείδομεν τινὶ δὲ τὸν νόμον γράψαι πρὸς τὴν σὴν ἐνδοξότητα, ὥστε τὰς μὲν ἐκ Σκυθίας καὶ Μυσίας δικῶν, ὡς ἐκ γειτόνων οὐσῶν, τὴν σὴν ὑπεροχὴν καθ᾽ ἑαυτὴν ἀκροᾶσθαι. Τῶν δὲ ἄλλων, τουτέστι τῶν ἀπὸ Καρίας, καὶ τῶν εἰρημένων νήσων, καὶ Κύπρου, εἴπερ ἐξ ἀρχῆς αὗται παρὰ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἡμῶν ἐπάρχοις ἠγωνίζοντο, ἐκ θείας κελεύσεως ἡμῶν παραδιδομένας τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι. εἰ μὲν αὐτὸς ἐνδημοίης ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει, καὶ αὐτὰς ὑπὸ σοῦ κινεῖσθαι, καὶ ἐξετάζεσθαι, ἅμα τῷ ἐνδοξοτάτῳ κοιαίστωρι τοῦ θείου ἡμῶν παλατίου, ἐν *sacro auditorio* (καθάπερ καὶ ὁ ἐπὶ ταῖς ἐκκλήτοις κείμενος ὑφηγεῖται νόμος.) ¶ Εἰ δὲ αὐτὸς ἐπὶ Σκυθίας καὶ Μυσίας διατρίβοις, τῷ τὸν τόπον πληροῦντι τὸν σὸν κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν, προσάγεσθαι τὰς ἐφέσεις. πάντως μέντοι γινόμενον αὐτὸν ἅμα τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἡμῶν κοιαίστωρι, τῶν ὑποθέσεων ἀκροᾶσθαι, κατὰ τὸ τῶν τοιούτων ἐξετάσεων σχῆμα, καὶ μὴ τοὺς ἀνθρώπους τὰς εἰρημένας ὑπομένειν δυσκολίας· ἀλλ᾽ ὑπ᾽ αὐτοῖς κοινῇ, κατὰ τὸ ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον, κρίνεσθαι, διὰ τὸ παραστῆναι ἡμῖν οὕτω τάξαι τὸν νόμον, ὥστε μετὰ πλείονός τε καὶ μείζονος ἀκριβείας καὶ αὐθεντίας τὰς ὑποθέσεις ἀγωνίζεσθαι. ¶ Εἰ δὲ αὐτὸς δοίης τὸν δικαστὴν ἐπὶ τῶν εἰρημένων ἔμπροσθεν ἐπαρχιῶν, ὁ τὴν τάξιν ἐπέχων τὴν σὴν κατὰ τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν ἀκροάσεται, καθὰ καὶ παρὰ

1

2

peragrantes longa & appellentes in regiones à Barbaris infestatas, propter hoc perspeximus hanc legem scribere ad tuam gloriam, vt venientes quidem ex Schytia & Mysia lites, tanquã ex propinquis existentes tua gloria per se audiat: alias verò id est ex Caria & prædictis insulis & Cypro, si quidem ab initio apud gloriosissimos nostros præfectos motæ sunt, ex diuina iussione nostra traditæ præfecturæ magistratui, siquidem adueneris in hanc regiam vrbem, & ipsas sub te moueri & examinari vnà cum glorioſissimo Quæstore sacri nostri palatij in sacro auditorio (quemadmodum & super appellationibus posita introducit lex).

1 ❡ *Si verò ipse in Schytia & Mysia commoreris, apud eum qui locum implet tuum in hac felici vrbe introduci appellationes omnino si quidem factum ipsum vnà cũ gloriosissimo nostro Quæstore, hypothesin audire secundum harum examinationum schema, & minime homines dictas sustinere dyscolias,[a] sed sub ipsis in communi, secundum à nobis prius dictum iudicari, propterea quod præbuerunt nobis causam vt ita ordinaremus legem, vt cum maiore & grandiore diligentia & auctoritate causæ exerceantur.*

[a] molestias.

2 ❡ *Si autem ipse des iudicem in prædictis superius prouinciis, is qui officium sustinet tuum in hac felici ciuitate, audiet prout & à glorioſiſſ.*

τῷ ἐνδοξοτάτῳ ὑπάρχῳ νενόμισται. εἰ μέντοι ἀρχθεῖσαν παρὰ τῇ σῇ ἐνδοξότητι συμβαίη τὴν δίκην, ἐνταῦθα, ὡς εἰκὸς, συνεισκομένην, εἶτα ἐν μέσῳ διὰ τὰς στρατιωτικὰς δαπάνας ἐκδημῆσαι, ταύτην ἀνυπερθέτως πληροῦσθαι παρὰ τῷ τὴν σὴν ἔχοντι τάξιν, καθάπερ αὐτῆς καὶ αὐτὸς ἠκροῶ. Εἰ δὲ δὴ ἀρχῆς οὐ παρὰ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ὑπάρχοις ἡ ἔφεσις ἔκ τινων ἐπαρχιῶν ἀνεπέμπετο, ἀλλ' εἰς ἕτερον δικαστήριον, τὴν ἀρχαιότητα παντελῶς οὐ καινίζομεν.

¶ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ἐνδοξότης ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι, καὶ παραφυλάττειν εἰς τὸ διηνεκὲς σπουδασάτω. *Dat.* XV. KAL. SEPT. CONSTANTINOP. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. AN. XI. POST BILIS. V. C. CONS. IND. I.

Περὶ τοῦ τὰς ἐπὶ σκηνῆς μήτε ἐγγύην μήτε ὅρκον ἀπαιτεῖσθαι προσεδρείας.

Διάταξις να.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΩάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τῆς ἕω, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

Ἴσμεν

riosissimo præfecto constitutum est. Si enim inchoari apud tuam gloriam contingat litem, hîc, vt probabile est, inuentam, postea verò in medio propter militares impensas emigrare, ipsam absque mora impleri apud tuum habentem officium, sicut ipsam & ipse audisses. Si vero ab initio non à gloriosissimis præfectis appellatio ex quibusdam prouinciis remittatur, sed in aliud iudicium, antiquitatem omnino non innouamus.

EPILOGVS.

¶ *Quæ igitur placuerunt, & per hanc sacram manifestata sunt legẽ, tua gloria operi & fini tradere & custodire in perpetuum festinet. Dat.* XV. *Kalen. Septemb.* C P. DN. *Iustinian.* PP. A. *Anno* XI. *post Bilisar.* V. C. *Consula. Indict.* I.

SCENICAS NON SOLVM SI FIDEIVSSORES PRAEstent, sed etiam si iusiurandum dent, sine periculo discedere.

TITVLVS VI.

NOVELLA CONSTITVT. QVINQVAGESIMAPRIMA.

Imper. Iustinianus Augu. Ioanni præfecto prætorio iterum excon-suli & patricio.

dandum ei qui deductus est: præbendo quoque ab illo etiam iureiurando vsque ad taxationem: vt si iurauerit se etiam amplius expendisse, & hoc recipiat: vt vndique videantur perfectæ nostræ legislationes.

Vt reo in ius vocato post libelli dationem viginti dierum induciæ dentur.

CAPVT III.

Illud quoque antiquitas quidem bene faciens disposuit: nunc autem studio machinantur, nostrarum legum clementiam occasionem facientes suarum calumniarum. vetustate namque volente conuentionis factæ libellum suscipientem, diebus æquè decem deliberationem habere, quò possit discutere causam, & fortè etiam recognoscere, & liberari: post decem autem dierum inducias tūc & subscribere misso libello, & iudiciales implere cautiones. Quidam vero respicientes ad nostras leges, quæ post litis contestationem neq; refutare iudicem, neque alium petere iudicem permittunt, causam arte machinantur, & maxime executoribus talia dolosè adinuenientibus: & mox vt oblata fuerit qualibet admonitio, forte neque libello dato, neq; indiciali vlla cautione, deducunt hominē inuitum ad iudicē datum: & nihil scientem cōpellunt facere litis cōtestationem: vt semel sub litis contestatione cōstitutus,

σθαι, καὶ μηδεμίαν ἔχειν ἄδειαν μήτε παραιτήσασθαι τὸν δικάζοντα, μήτε συνδικαστὴν γοῦν αἰτῆσαι· καίτοιγε ἴσως ὑπόπτου τοῦ δικαστοῦ καθεστῶτος. οὕτω τε πράττουσιν ἃ βούλονται, καὶ ὑπὸ ταῖς ἑαυτῶν τέχναις τὸν ἄνθρωπον ποιησάμενοι, ὃν βούλονται τρόπον τὰ κατ' αὐτὸν σπαράττουσι. ¶ Θεσπίζομεν τοίνυν, ἐπειδὰν ὑπόμνησις προσενεχθείη τινὶ, πάντως ἐπιδίδοσθαι βιβλίον, καὶ μὴ, κατὰ τὸ παλαιὸν, δέκα μόνων ἡμερῶν ἔχειν τὸν ὑπομνησθέντα προθεσμίαν, ἀλλὰ δεκαπλασίαν, τουτέστιν εἴκοσιν. ὥστε εἴτε παραιτήσασθαι βουληθείη, εἴτε καὶ συνδικαστὴν αἰτῆσαι, ἄδειαν ἔχειν τοῦτο ποιεῖν, ἢ καὶ ἴσως ἐπιγνῶναι τὸ ὄφλημα, καὶ ἀπαλλαγῆναι πρὸς τὸν ἀντίδικον τὸν αὐτοῦ φιλικῶς· καὶ μὴ κατ' ἐπήρειαν καὶ ἐπιδρομὴν ὑπὸ δικαστῇ γίνεσθαι, ἴσως ὑπόπτῳ, ἴσως ἀνεπιθυμήτῳ, πολλάκις δέ τι καὶ οἰκεῖον ἐπὶ τῷ φεύγοντι διοικουμένῳ. καὶ τὴν δίκην ὑπομένοντος, οὐδένα καιρὸν ἔχοντος πρὸς τὸ μαθεῖν ἐφ' οἷς ἐναγόμενος ἀπαντήσει. ¶ Δεχόμενον δὲ αὐτὸν τὸ βιβλίον, μόνης προσωπικῆς ἐγγύης παρ' αὐτοῦ διδομένης, καὶ τῶν σπορτούλων κατὰ τὴν θείαν ἡμῶν παρεχομένων διάταξιν, ὑπογράφειν τῷ καλουμένῳ ἀντιβίβλῳ, δηλοῦντα καὶ τὸν χρόνον καθ' ὃν αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐπιδίδοται, ἵνα μὴ καὶ περὶ τοῦτο τέχνη τις γίνηται. ἐπειδὰν δὲ μέλλοι γίνεσθαι προκάταρξις παρὰ τῷ δικαστῇ, ἐρωτᾶσθαι τὸν φεύγοντα εἰ αἱ εἴκοσι διεληλύθασιν ἡμέραι αἱ τῆς διασκέψεως. κἀκεῖνον λέγειν

1

2

obligetur: & nullam habeat licentiam neq; refutare iudicem, neque alium iudicem petere, cum forte suspectus iudex sit: & sic agunt quæ volunt: & sub suis artibus hominem statuentes, quo volunt modo de eo agunt.

1 ¶ *Sancimus igitur, dum admonitio oblata fuerit alicui, modis omnibus offerri libellum: & non secundum antiquitatem decem solummodo dierum habere eum qui admonetur, inducias: sed duplices, hoc est viginti: vt siue repudiare voluerit, siue etiam cum eo alium iudicem petere, licentiam habeat hoc facere, aut forte cognoscere debitum, & liberare se ab aduersarij sui contentione amicabiliter, & non per calumniam & circumuentionem sub iudice constitui forsan suspecto, & forsan ingrato, plerumque autem aliquid etiam proprium contra eum dispensante: & eo qui litem sustinet, nullum habente tempus ad agnoscendum ea in quibus conuentus oc-*

2 *currit.* ¶ *Suscepto vero libello, sola personali fideiussione ab eo data, & sportulis secundum sacram nostram præbitis constitutionem, subscribere libello, qui appellatur responsionis: & declarare etiam tempus quo ei libellus datus est: ne etiam ob hoc ars quædam fiat: cúmque futura est celebrari contestatio litis, apud iudicem interrogari fugientem si viginti dies transierint deliberationis: & illum*

λέγειν μὲν τἀληθῆ, δείκνυσθαι δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῆς ἡμέρας τοῦ βιβλίου, καὶ τῆς ὑπογραφῆς τῆς κατὰ τὸ βιβλίον. καὶ εἰ φήσειε παρεληλυθέναι τὸν τῶν εἴκοσι ἡμερῶν ἀριθμὸν, τηνικαῦτα γίνεσθαι τὴν προκάταρξιν. ἐν μέσῳ δὲ ἄδειαν εἶναι καὶ παραιτεῖσθαι τὸν δικαστὴν καὶ ἕτερον αἰτεῖν, ἢ συνδικαστὴν αὐτῷ λαμβάνειν· ἢ καὶ ἀπαλλάττεσθαι φιλικῶς, οὐδὲν ἐν μέσῳ οὐδὲ ζημιούμενον, οὐδὲ παρὰ τῶν προκτόρων ταραττόμενον· ἀλλὰ τήν τε δικαστικὴν ἀσφάλειαν ἐκτιθέμενον, καθάπερ ἂν οἱ ταῦτα κρίνοντες συνίδοιεν, τήν τε τῶν εἴκοσι ἡμερῶν ἔχοντα διάσκεψιν. Εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλαχθείη, κἂν δόξειέ τις γίνεσθαι προκάταρξις, αὐτὴ μηδεμίαν αὐτὴν εἶναι, ἀλλ' ἄδειαν εἶναι, καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην προκάταρξιν, εἴσω τῶν τεταγμένων εἴκοσι ἡμερῶν, οὕτως ἅπαντα πράττειν ὡς ἂν εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐγεγόνει τὶς προκάταρξις.

ΚΕΦΑΛ. δ.

Εἰ δὲ ἅπαξ παραιτησάμενος τὸν δικαστὴν, ἕτερον λάβοι, οὐ δίδομεν αὐτῷ καὶ τὸν ἠτημένον αὖθις παραιτεῖσθαι. ὥσπερ γὰρ αὐτοῦ κηδόμεθα, οὕτω καὶ τὸ δι' ἀναβολὴν πράττεσθαί τι κατὰ τῶν ἐναγόντων, παντελῶς ἀποστρεφόμεθα. Εἰ δὲ καί τινες διομόσαντο μὲν ὡς προσεδρεύουσι, πρὶν ἢ ἡ προκάταρξις γένοιτο, τῆς μεγάλης ταύτης ἀφανεῖς καταστῶσι πόλεως, ἄδειαν εἶναι, καὶ μὴ γινομένης προκατάρξεως, προσι

quidem dicere veritatem: ostendit quoq; illud etiam ex die & subscriptione libelli. & si dixerit transisse viginti dierum numerum, tunc fieri litis contestationem. In medio autem ei licentiam esse repudiare iudicem, & alium petere: aut etiam cum eo iudicem percipere, aut certe absolui amicabiliter: nihil in medio neq; damnificando, neque ab executoribus conturbando: sed & iudiciariam cautionem exponentem, sicut qui de his iudicat, perspexerit: & viginti dierum habentem deliberationem. Si vero hæc non seruentur: licet videatur quædam fieri contestatio litis, pro nihilo eam esse, sed licentiam esse & post huiusmodi contestationem litis, intra definitos viginti dies sic omnia agere, tanquam si neque ab initio facta sit quædam contestatio litis.

De iuratoriis cautionibus.

CAPVT IIII.

SI vero semel repudians iudicem, alium acceperit: non sinimus ei eum qui petitus est, rursus repudiare. Sicut enim eius curam habemus, etiã per dilationem agi aliquid aduersus actorẽ, modis omnibus auersamur. Si vero etiã quidam iurant quia obseruabũt: & antequam contestatio litis fiat, ab hac maxima disparеant ciuitate, licentiã esse etiam nõ facta litis conte-

προσιέναι τὸν ἐνάγοντα τῷ ἀφοριστέντι δικαστῇ, καὶ ταῦτα προσαγγέλλειν· ἐκεῖνον δὲ, εἰ μὲν ἄρχων εἴη, κελεύειν ἐκ τρόπου παντὸς ἄγεσθαι τὸν ἐναχθέντα, ὡς καὶ ἐπίορκον, καὶ σχεδὸν ἑαυτοῦ κατήγορον τῇ φυγῇ γινόμενον· εἰ δὲ οὐκ ἄρχοι, δοθείη δὲ ἔκ τινος δικαστὴς, εἴτε ἐκ θείου τύπου τυχὸν, ἢ κελεύσεως, ἢ καὶ παρά τινος ἄρχοντος, ἐπ' ἐκεῖνον μηνύειν, ὥστε ἄγεσθαι παρ' ἐκείνου, καὶ μὴ τὸ πρᾶγμα μένειν τῷ διώκοντι πανταχόθεν ἄπορον· οὔτε τοῦ δικαστοῦ πρᾶξαί τι δυναμένου, διὰ τὸ μήπω γενέσθαι παρ' αὐτῷ προκάταρξιν, ἐκείνου τε καταφρονοῦντος τοῦ νόμου καὶ τῆς διωμοσίας τῆς ἑαυτοῦ, καὶ τὸν διώκοντα πάσης ἐκτὸς νομίμου βοηθείας ἀπολιμπάνοντος.

Ὅπως ἂν οὖν μὴ λανθάνοντος αὐτοῦ, καὶ ὑβραδυνούσης τῆς παραστάσεως, τὸ πρᾶγμα μένοι μετέωρον, ἐξεταζέτω παχυμερῶς ὁ δικαστὴς ἔπειτης ἀπεληλυθέναι λέγεται, καὶ διδότω προθεσμίαν ῥητὴν, ὥστε εἰ μὴ εἴσω ταύτης ἀπαντήσειν (ἐλευθέραν μέντοι τούτου παῤῥησίαν ἔχων, ἀλλὰ μὴ, ὡς εἰκὸς, ἐξεπίτηδες παρὰ τοῦ διώκοντος καθειργμένος, ἢ κωλυόμενος ἐλθεῖν) τηνικαῦτα κατὰ μίαν μοῖραν ἐξεταζέτω τὴν ὑπόθεσιν. καὶ ἐπὶ νομῆς πεμπέτω τὸν διώκοντα τῶν αὐτοῦ πραγμάτων, πρὸς τὸ μέτρον τοῦ διαφαινομένου χρέους· ὥστε αὐτὸν εἰς νομὴν πεμφθέντα, ἔχειν τὰ πράγματα χρέους ἕνεκεν φυλακῆς. καὶ τηνικαῦτα εἴπερ ἐκεῖνος ἀπαντήσειε, πᾶσαν αὐτῷ πρότερον θεραπεύειν τὴν ζημίαν, οὕτω τε ἀπολαμβάνοντα τὰ πράγματα, καὶ ἐγγυητὴν

statione adire actorem statutũ iudicem, & hoc denuntiare. Illum vero (siquidem administrator sit) iubere omnimodo exhiberi reum tanquam periurum, & penè sui accusatorem per fugam factum. Si vero non administrat, sed datus sit à quodam iudice siue ex sacra forma aut iussione, aut etiam ab aliquo administratore: ad illum renuntiare à quo datus est, vt deducatur ab illo: ne causa maneat actori vndique desolata, iudice agere aliquid non valente, eo quòd nondum apud eum facta sit litis contestatio, illo contemnente legem & iuramentum suum manifestatione sua, & actorem extra omne legitimum adiutorium relinquente.

1 ¶ *Igitur ne latente eo, & tardata exhibitione, causa maneat suspensa: examinet vt potuerit iudex in quam terram abiisse dicitur: & det inducias certas, vt nisi intra eas occurrerit (liberam tamen huius rei fiduciam habens, si non forte studio actoris impediatur, aut venire prohibeatur) tunc secundum vnam partem examinet negotium, & in possessionem mittat actorem rerum eius secundum mensuram declarati debiti: ipsúmque in possessionem missum, habere etiam rem debiti seruãdi causa: & tunc si ille occurrerit, omne ei prius saluet damnum: & tunc recipiens res, & fideiussorem*

παρασχόμενον, ἀγωνίσασθαι τὴν ὑπόθεσιν.

ΚΕΦΑΛ. ε.

Καλὸν δ᾽ ἂν εἴη καὶ τοῦτο, πρὸς τὴν τῶν ἀμφισβητουμένων ζήτησιν, νόμῳ κοινῷ διορίσασθαι. πρότερον μὲν γὰρ γεγόνασιν ἀμφισβητήσεις πολλαὶ, πότερον δεῖ τὰς στρατείας ὑπὸ τοὺς τῆς ὑποθήκης ἄγεσθαι δεσμοὺς, ἢ τούτων ἐλευθέρας εἶναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἤδη κεῖται νόμῳ, καὶ πρόδηλοι καθεστᾶσιν αἱ στρατεῖαι, ὁπόσαι διὰ τὸ πιπράσκεσθαι, καὶ ὑποτίθεσθαι δύνανται. ἡμεῖς δὲ τὸ πρᾶγμα ἐκ μειζόνων θεωροῦντες, ἴσμεν ὡς ἐκ τῶν παλαιῶν χρόνων οὐκ ἦν ἐπὶ ταῖς στρατείαις ὑποθήκη, ἀλλά τινα ὀνόματα παντελῶς ἀρχαῖα καὶ ἐκλελοιπότα ἐν τοῖς τοιούτοις ἐφέρετο· κατὰ μικρὸν δὲ οἱ αὐτοκράτορες τοὺς προσιόντας τῶν δανειστῶν ἐλεοῦντες, ταῦτα ἐδίδοσαν. καίτοι πάσης στρατείας δημοσίας οὔσης, καὶ οὐδένα πόρον παντελῶς ἕτερον ἢ τὸν ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας ἐχούσης.

¶ Διὰ τοῦτο τοίνυν θεσπίζομεν, τὰς ἐκ τοῦ καλουμένου κάσου στρατείας μὴ παντὶ προχείρως ὑποκεῖσθαι, πλὴν εἰ μὴ δανειστὴς εἴη ὁ εἰς αὐτὸ τοῦτο δανείσας, ἐφ᾽ ᾧ τῆς στρατείας ἐκεῖνον τυχεῖν. ἐπεί τοιγε τοῖς ἄλλοις δανεισταῖς οὐ προχείρως δίδομεν τοῦτο· ἀλλ᾽ εἰ μὲν παῖδες ὦσιν ἢ γαμετὴ τῷ τελευτήσαντι, τούτους πᾶσι προκρίνομεν τρόποις, ὥστε προσιέναι τε ἡμῖν, καὶ κατὰ κέλευσιν ἡμετέ-

ραν

præstans, prosequatur causam.

De hypothecis militiarum ex casu, quæ personæ & quando hoc ius habeant.

CAPVT V.

OPtimum quoque est etiam hoc propter dubitationum quæstionem lege cõmuni determinare. Primùm namque fuerunt dubitationes plurimæ vtrum oporteat militias sub hypothecæ deduci vinculis, an etiam his liberas esse. sed hoc quidem iam definitum est lege. & certè consistunt militiæ quæcunque vendi aut obligari possunt. Nos autem ex maioribus causam considerantes, scimus quia ex antiquis temporibus non erat in militiis hypotheca, sed quædam nomina omnino antiqua & deficientia in talibus efferebantur. Paulatim vero imperatores interpellantium creditorum miserati, hæc præbebant, cum vtique omnis militia publica existeret, nullum quæstum omnino alium quàm ex imperiali munificentia habens.

1 ¶ *Propterea igitur sancimus ea quæ appellantur ex casu, nõ omnibus prompte subiacere: nisi tamen creditor fuerit qui ad hoc ipsum mutuauit, vt militia illi meretur. alioqui aliis creditoribus nõ prompte damus hoc: sed si quidem filij fuerint aut vxor defuncti, istos omnibus præponimus modis, vt adeant nos: & secũdum iussionem nostram hoc habeant non tanquam*

ραν ταῦτα κομίζεσθαι, οὐχ ὡς πατρῷον κλῆρον, εἴγε τὰ ἄλλα ἄπορος εἴη, ἀλλὰ βασιλικὴν φιλοτιμίαν· ἵνα καὶ τοῖς οὐσίαν καταλιμπάνουσι καὶ τοῖς οὐκ ἔχουσι τὰ εἰκότα βοηθήσαιμεν. Εἰ μέντοι οὐδεὶς αὐτοῖς οὔτε παῖς οὔτε γυνὴ καθεστήκοι, οὐδὲ δανειστὴς ὁ εἰς αὐτὴν τὴν στρατείαν δανείσας, τηνικαῦτα καὶ τοῖς ἄλλοις δανεισταῖς μεταδίδομεν τῶν τοιούτων· ἵνα μὴ δόξαιμεν ἀπάνθρωπόν τι ποιεῖν, καὶ οὐ δεῖ δυσσεβῆ καὶ θεῷ δρίστηκυσαν πρᾶξιν τιθέναι τὸν νόμον· τῶν περὶ τῆς στρατείας τῶν περιβλέπτων σιλεντιαρίων ἰδικῶς δεδομένων καὶ πεφιλοτιμημένων αὐτοῖς προνομίων, ἐπὶ τῆς ἰδίας ἰσχύος μενόντων.

ΚΕΦΑΛ. ϛ.

Ἐπειδὴ δὲ πρὸς φιλανθρωπίαν ἅπας ἡμῖν ὁ νόμος ἥρμοσται, ὁρῶμεν δέ τινας συνοικοῦντας γυναιξὶ προικώων χωρίς, εἶτα τελευτῶντας, καὶ τοὺς μὲν παῖδας ἐκ τοῦ νόμου καλουμένους πρὸς τὸν πατρῷον κλῆρον, τὰς δὲ γυναῖκας, κἂν εἰ μυριάκις ἐν τάξει νομίμης γαμετῆς συνῴκησαν, ἀλλ' οὖν, διὰ τὸ μὴ γενέσθαι μήτε προῖκα μήτε προγαμιαίαν δωρεάν, μηδὲν ἔχειν δυναμένας, ἀλλ' ἐσχάτῃ συζώσας ἀπορίᾳ. διὰ τοῦτο θεσπίζομεν πρόνοιαν γενέσθαι τούτων, καὶ ἐν τῇ διαδοχῇ τοῦ τελευτήσαντος, καὶ τὴν τοιαύτην γαμετὴν μετὰ τῶν παίδων καλεῖσθαι. καὶ ὥσπερ ἐγράψαμεν νόμον βουλόμενον, εἴπερ ἄπροικον οὖσαν τὴν γαμετὴν ὁ ἀνὴρ ἀποπέμψεται,

τὸ

paternam hereditatem si in aliis inops sit, sed tanquam imperialem munificentiam: vt & substantiam relinquentibus, & non habentibus, merito solatium præbeamus. Si vero nullus eis neque filius neque vxor fuerit, neque creditor qui ad ipsam militiam mutuauit: tunc & aliis creditoribus præbemus hoc, ne videamur inhumanum aliquid facere, & non propter piam & deo placentem actionem ponere legem: de militia quippe spectabilium silentiariorum propriè datis & largitis eis priuilegiis in sua virtute manentibus.

De muliere inope indotata.

CAPVT VI.

QVoniam vero ad clementiam omnis à nobis aptata est lex, videmus autẽ quosdam cohærentes mulieribus indotatis, deinde morientes, & filios quidem ex lege vocatos ad paternam hereditatem, mulieres autẽ licet decies milies in statu legitimæ cõiugis manserint, attamen eo quòd non sit facta neque dos neq; antenuptialis donatio, nihil habere valentes, sed in nouissima viuentes inopia: propterea sancimus prouidentiam fieri etiã harum & in successione moriẽtis, & huiusmodi vxorem cum filiis vocari. & sicut scripsimus legem volentem, si sine dote existentẽ vxorẽ vir dimiserit,

quartam

τὸ τέταρτον μέρος τῆς αὐτοῦ περιουσίας λαμβάνειν
αὐτήν, οὕτω κἀνταῦθα, ἐπειδήπερ εἰκὸς ὀλίγους ἢ
πλείους εἶναι παῖδας, τὴν τετάρτην τῆς περιουσίας
μοῖραν κομίζεσθαι τὴν γυναῖκα, εἴτε πλείους εἴ-
τε ἐλάττους οἱ παῖδες εἶεν. Εἰ μέντοι πρεσβεῖόν
τι καταλίποι αὐτῇ ὁ ἀνὴρ ἔλαττον τῆς τετάρ-
της μοίρας, ἀναπληροῦσθαι τοῦτο. ἵνα, καθάπερ
ἀδικουμέναις αὐταῖς ἐβοηθήσαμεν, εἴπερ ἀπο-
πεμφθεῖεν παρὰ τῶν ἀνδρῶν ἄπροικοι καθεστῶ-
σαι, οὕτω κἂν εἰ μένοιεν μέχρι παντὸς παρ'
αὐτοῖς, τῆς αὐτῆς ἀπολαύσωσι προνοίας. Δηλα-
δὴ πάντων κατὰ μίμησιν ἐκείνης ἡμῶν τῆς
διατάξεως τῆς τὸ τέταρτον ἀφοριζούσης αὐταῖς,
κἀνταῦθα κρατούντων, ὁμοίως μὲν ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν,
ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν γυναικῶν. κοινὸν γὰρ καὶ τοῦ-
τον ἐπ' αὐτοῖς τίθεμεν τὸν νόμον, ὥσπερ δὴ καὶ τὸν
ἔμπροσθεν. ¶ Εἰ μέντοι τινὰ ἴδια ἡ γυνὴ πράγ- 1
ματα κατὰ τὴν οἰκίαν τοῦ ἀνδρὸς ἢ ἀλλαχόσε ἀ-
ποκείμενα ἔχοι, τούτων τὴν εἴσπραξιν καὶ παρα-
κατάσχεσιν ἐχέτω πᾶσι τρόποις ἀμείωτον. ὑπο-
κεῖσθαι τοιούτων πραγμάτων τοῖς τοῦ ἀνδρὸς δα-
νείσμασι κατ' οὐδὲν δυναμένων, πλὴν εἰ μὴ
καθ' ὅσον τῶν ἐκείνου δικαίων ἐκ τοῦδε τοῦ νόμου συγ-
κληρονομεῖ. ¶ Ταῦτα δέ φαμεν, εἴπερ τῶν συνοικούν- 2
των θάτερος προῖκά τε καὶ προγαμιαίαν δωρεὰν
μὴ ποιησαμένων, ἄπορος ὁ ἀνὴρ ἢ ἡ γυνὴ διά-
κειται· ὥστε τὸν μὲν τελευτῶντα ἢ τὴν τελευτῶ-
σαν, εὔπορον εἶναι, τὸν δὲ περιόντα ἢ τὴν περιοῦσαν
πένεσθαι. ἐπεί τοιγε εἴπερ ἀλλαχόθεν ἴσως εὐπο-

ρεῖν,

quartam partem eius substantiæ accipere eam: sic etiam hic, quoniam contingit forte paucos aut plures esse filios, quartam partem eius substantiæ habere mulierem: siue plures, siue minus filij fuerint: si tamen legatum aliquod reliquerit ei vir minus quarta parte, compleri hoc: vt sicut læsas eas iuuamus, si forte dimissæ fuerint à viris indotatæ consistentes: ita vel si perdurauerint semper cum eis, eadem fruantur prouidentia, scilicet omnibus secundum instar illius nostræ constitutionis quæ quartam decernit eis, etiam hic seruandis similiter quidem in viris, similiter autem in mulieribus. communem namque etiam hanc super eis ponimus legem, sicut & præcedentem.

1 ¶ Si vero quasdam res proprias mulier in domo viri aut alibi repositas habuit, harum actionem & retentionem habeat omnibus modis imminutam: subiacere huiusmodi rebus viri creditoribus nullo modo valentibus: nisi forte secundum quod in illius iure ex hac lege heres extiterit.

2 ¶ Hæc itaque dicimus si coniunctorum alter dotem aut antenuptialem donationem non faciens, inops aut vir aut mulier inueniatur, & moriens quidem aut vir aut mulier locuples sit, ille vero vel illa superstes pauper existat. Nam si aliunde forsan habeat: non

ροίκ, τὴν ἐκ εἰσινεγκοῦσαν προῖκα ἢ τ ἐκ ἐπιδόντα τὴν διὰ γάμον δωρεὰν ἐκ ἂν εἴη δίκαιον βαρύνειν τὰς παῖδας τῇ διαδοχῇ τ συνοικήσαντ@. διότι νόμος ἄλλος ὅζιν ἡμέτερ@, τὴν προῖκα μὴ εἰσενεγκαμένην, μὴ δύνασθαι τὰ τ ἀνδρὸς οἰκειοῦσθαι διὰ προγαμιαίας δωρεᾶς· ὅπερ κἀνταῦθα βυλόμεθα κρατεῖν. πλὴν εἰ μὴ αὐτὸς ὁ ἀνὴρ ἢ πρεσβεῖον αὐτῇ ἤ τι μέρος τ ἐνςάσεως καταλίποι. γίνεσθαι γὰρ τοῦτο κατ᾽ ἐδένα βασκαίνομεν τρόπον, ἵνα διὰ πάντων ἡμῖν σύμφωνα τὰ τῶν νόμων τηροῖτο, καὶ ἡ ἀπορία τοῦ συνοικήσαντος παρὰ τῆς εὐπορίας τῆς θατέρου θεραπεύοιτο.

¶ Τὰ τοίνυν παραςάντα ἡμῖν ἡ σὴ ὑπεροχὴ κρατεῖν καὶ πέρατι παραδιδόναι σπευδέτω, διὰ τ παρ᾽ αὐτῆς γινομένων κηρυγμάτων ἅπασιν αὐτὰ καθιςῶσα φανερά· ὥστε αὐτὰς κατὰ ταῦτα ζῆν τε καὶ πολιτεύεσθαι. Dat. KAL. OCTOB. CONSTANTINOP. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS. AN. II.

Περὶ τ τὴν τῶν ἀναπογράφων διάταξιν χώραν ἔχειν ἀφ᾽ ἃ ἐξεφωνήθη. καὶ Περὶ τ παντὶ εὐκτηρίῳ οἴκῳ καὶ ἑτέρῳ τόπῳ εὐσεβεῖ ἐξεῖναι πρὸς τὰ ὅμοια ποιεῖσθαι ἐναλλαγὰς τ ἀκινήτων

non offerentem dotem, aut non dantem propter nuptias donationem, non erit iustum grauare filios per successionem: quoniam lex alia est nostra, dicens dotem non offerentem, non posse res viri acquirere per antenuptialem donationem, quod etiam volumus hic obtinere: nisi tamen ipse vir aut legatum ei, aut aliquam partem institutionis reliquerit. fieri namq; hoc nullo inuidemus modo: vt omnibus modis concordantiæ legum seruentur, & inopia coniugis per diuitias saluetur alterius.

EPILOGVS.

¶ *Quæ igitur placuerunt nobis, tua celsitudo in omnibus valere, effectuíque contradere festinet per præcepta à se conficienda vniuersa faciens manifesta, quatenus ipsi secundum hæc viuant etiam, & conuersentur. Dat. x. Kalen. Octob. Imp. Domi. Iustinia.* P. P. A. *ann.* XI. *post cons. Bilis.* V. C. *anno secundo.*

CONSTITVTIONEM

QVAE EX ADSCRIPTITIO ET LIbera natos, liberos esse vult, non iis qui ante constitutionem nati sunt, sed qui post constitutionẽ, prodesse, & vt ne venerabiles domus commutationes faciant adinuicem immobilium

νήτων κτήσεων, διεκρέτου πραττο-
μένου. Διάταξις νδ.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ὑπάρχῳ πραιτω-
ρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων,
καὶ πατρικίῳ.

ΕΝ τινι τῶν ἡμετέρων διατά-
ξεων, οὐδὲν ἀσαφὲς ἐχούσῃ, κεκί-
νηνται ζητήσεις, τινῶν δὲ ἐπίτη-
δες καὶ πρὸς τὸν ἑαυτῶν σκο-
πὸν ἀσάφειαν ἐπαγόντων αὐ-
τῇ. ἐλευθερίας γὰρ ὄντες ἐρασταί, ἔναγχος τεθεί-
καμεν νόμον ὥστε μή, κατὰ τὸ παλαιόν, εἰ ἐξ
ἐναπογράφου καὶ ἐλευθέρου προσώπου προέλ-
θοι γονή, πάντως αὐτὴν ἀκολουθεῖν τῇ ἐνα-
πογράφῳ τύχῃ· ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς δουλικῆς
τύχης παρατήρησιν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἐνα-
πογράφων νομίζεσθαι, καὶ πρὸς τὴν τῆς γα-
στρὸς κατάστασιν καὶ τὴν τοῦ τεχθέντος κα-
νονίζεσθαι τύχην. ἐξ ἐλευθέρας γὰρ μητρὸς
προελθεῖν δοῦλον βρέφος ὁ ἡμέτερος συμ-
ποιῶν οὐκ ἠβουλήθη νόμος. ὥστε ἐφήσαμεν
ἐν τῷ νόμῳ, εἴτε τινὲς συνοικοῦσι γυναιξίν,
εἴτε καὶ συνοικήσαιεν, εἶτα παιδοποιήσαιεν,
οὕτω τὸν νόμον ἐπὶ τοῖς τικτομένοις κρα-
τεῖν. τινὲς δὲ οὕτως ἀνοήτως ἢ κακούργως
ἑρμηνεύειν ἐπεχείρησαν τὸν νόμον, ὥστε κἂν

εἰ πρὸ

ilium rerum ecclesiasticarum, decreto prius interposito, excepta hac maiori ecclesia.

TITVLVS IX.

NOVEL. CONST. LIIII.

Imp. Iustinianus Augustus Ioanni præfecto prætorio, iterum exconsuli & patricio.

PRAEFATIO.

IN quadam nostrarum constitutionũ nihil obscuritatis habente, motæ sunt quæstiones ab aliquibus ex studio & ad suam intẽtionem obscuritatem producentibus. Cum enim libertatis amasimus: nuper posuimus legem, vt non seum antiquitatem, si ex adscriptitia & liperſona processerit soboles, omnino eam seadscriptitiam fortunam secundum seruilis næ obseruationem: sic etiam super adscris putari: & secundum ventris statũ, eius n qui nascitur considerari fortunam. Ex a nanq; matre procedere seruilẽ partũ, nobenefaciẽs noluit lex: quoniam diximus in siquidẽ coniũcti sunt mulieribus, siue etiã ũcti fuerunt, & filij procreãtur: ita legẽ in ui procreãtur, valere. Quidã autẽ sic fatuè callide interpretari ausi sunt legẽ, vt etiam

εἰ πρὸ τῆς διατάξεως ἐτέχθησαν τινὲς, κἂν εἰ σφόδρα εἶεν πρεσβύται, νομίζειν αὐτοὺς ἐλευθέρους ἔσεσθαι, ὥσπερ ἄρτι τικτομένους, ἀλλ' οὐ μακρῷ προειληφότας τὸν νόμον. καίτοιγε ἡμεῖς ταύτην ἴσχομεν ἔννοιαν, ὥστε εἴτε συνοικοῦσιν ἤδη τινὲς γαμεταῖς, εἴτε μετὰ τὸν νόμον παιδοποιοῦσιν, εἴτε μὴ συνοικοῦσι μὲν, ὕστερον δὲ γήμαιεν, τὸ μετὰ τὸν νόμον τικτόμενον ἔχειν τὴν ἐκ τοῦ νόμου διδομένην ἐλευθερίαν.

ΚΕΦΑΛ. α.

Ἵνα μὴ τοίνυν δέῃ τεχνάζειν καὶ κακουργεῖν, καὶ τοὺς τῶν χωρίων βλάπτειν δεσπότας ταῖς τοιαύταις ἑρμηνείαις, διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, πάντας τοὺς τεχθέντας ἐκ τοῦ καιροῦ τοῦ νόμου, τούτους καὶ μόνους ἐλευθέρους ἐναπογράφου τύχης εἶναι, εἴπερ δὴ ἐλευθέρων γίνοιντο μητέρων· παντὸς τοῦ προειληφότος τῷ παλαιῷ πεφυλαγμένου νόμῳ.

ΚΕΦΑΛ. β.

Ἐπειδὴ δὲ ἕναγχος νόμον ἐγράψαμεν, θεραπεύοντες κατά τι τὰ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκποιήσεων, καὶ βουλόμενοι, εἰ μὲν δημόσιον ὄφλημα εἴη, δύνασθαι αὐτὰς καὶ ἐκποιεῖν, σὺν ἀκριβείᾳ μέντοι πάσῃ, κατὰ τὴν τοῦ νόμου παρατήρησιν· εἰ δὲ ἰδιωτικὸν χρέος, pro soluto διδόναι πρᾶγμα ἀκίνητον, καὶ κατὰ μηδὲν δοκεῖν προσκρούειν τῷ προτεθέντι νόμῳ, τῷ πᾶσαν ἐκποίησιν εἴργοντι.

si ante constitutionem nati sunt aliqui, vel si valde sint senes, putent eos liberari tanquam modo natos, & non longe præcedentes legem: cũ vtique nos hunc habuerimus intellectum, vt si cohærent iam quidem vxoribus, & post legem filij procreati essent, aut non cohærent quidem, postea vero nuptiæ fierent, post legem nati haberent ex lege datam libertatem.

Vt natus ex adscriptitio & libera sit liber. CAP. I.

N*E igitur liceat artibus vti & malignari, & possessionum nocere dominis talibus interpretationibus: propterea sancimus omnes qui nati sunt à tempore legis, hos solutos esse adscriptitiæ fortuna, si ex liberis nascantur matribus, omne præteritum antiquæ seruando legi.*

Vt venerabilium locorum œconomi res ecclesiæ permutare inuicem possint excepta ecclesia Constantinopolitana. CAP. II.

Q*Via igitur nuper scripsimus legem medentes iis quæ de ecclesiasticis alienationibus fiunt: & volentes, si quidem publicum debitum sit, posse eas alienare cum omni subtilitate secundum legis obseruationem: si vero priuatum debitum est, pro soluto dare rem immobilem, & in nullo videri offendere positam legem, quæ omnem alienationem*

γοντι· κἀκεῖνο προστίθεμεν, ὥστε εἰ κατά τινα ἀπαραίτητον πρόφασιν, καὶ συμφέρουσαν τῷ τε διδόντι, τῷ τε λαμβάνοντι εὐκτηρίῳ οἴκῳ, τουτέστιν ἢ ἐκκλησίᾳ πρὸς ἐκκλησίαν, ἢ πτωχείῳ πρὸς πτωχεῖον, ἢ ξενῶνι πρὸς ξενῶνα, καὶ ἁπλῶς εὐαγεῖ οἴκῳ πρὸς ἕτερον σεβάσμιον οἶκον, τουτέστιν ἢ ἐκκλησίᾳ πρὸς πτωχεῖον, ἢ μοναστηρίῳ πρὸς εὐκτήριον οἶκον, ἢ ξενῶνα, ἢ νοσοκομεῖον, ἢ ἐκείνοις πρὸς ἐκκλησίαν, ἢ πρὸς ἄλληλα, ἢ πρὸς ἓν τῶν ἔμπροσθεν ἡμῖν ἠριθμημένων, ἢ ἑτέρῳ οἱῳδήποτε εὐαγεῖ οἴκῳ, ἄδειαν δίδομεν τοῖς προεστῶσιν αὐτῶν διὰ τοῦδε τοῦ νόμου, ἄμειψιν ποιεῖσθαι, καὶ τοῦτο πολιτεύεσθαι· καὶ μὴ μόνην τὴν βασιλείαν, καθάπερ ὁ πρότερος ἔλεγε νόμος, ἄδειαν ἔχειν ἀμείβειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς εὐαγεῖς οἴκους τοὺς τῷ βασιλεῖ πάντων ἀνειμένους θεῷ· οὕτω μέντοι ὥστε καὶ δίκρετον πράττεσθαι σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ καὶ μεθ᾽ ὅρκου, καὶ παρὰ τῷ τῶν τόπων μητροπολίτῃ ταῦτα σκοπεῖσθαι. καὶ εἴπερ ταῖς ἀληθείαις ἀποδειχθείη μεθ᾽ ὅρκου ὡς συμφέρον ἐστὶν ἑκατέρῳ μέρει τὸ τοιοῦτο, πράττεσθαί τε αὐτὸ καὶ πολιτεύεσθαι, καὶ κρατεῖν, καὶ μὴ δεῖσθαι μηδὲ ἰδικῆς κελεύσεως, μηδὲ θείου πραγματικοῦ τύπου. ἐχόντων μέντοι τῶν εἰς τοῦτο ἐρχομένων τὴν ἐκ τοῦ μεγάλου θεοῦ κρίσιν, εἴ τι παραβαίνοιτο τοῦ προσήκοντος, ἢ εἴ τις συμπαιγνία γίνοιτο, ἤ τι παρὰ τὸ συμφέρον ἑκατέρῳ πράττοιτο μέρει. καὶ

prohibet:etiam illud adiicimus, & per quandam ineuitabilem occasionem & vtilem danti & accipienti venerandæ domui:hoc est,aut ecclesiæ ad ecclesiam, aut ptochotrophij ad ptochotrophium,aut xenodochij ad xenodochium, aut simpliciter venerabili domui ad aliam reuerendam domum:hoc est, aut ecclesiã ad ptochotrophium,aut monasterium ad venerãdam domum, aut xenodochium, aut nosocomium, aut illis ad ecclesiam,aut alterutrũ, aut vnum horum quæ prius à nobis sunt dinumerata,aut alteri cuilibet venerabili domui, licentiam damus præsulibus horum monasteriorum per hanc legem commutationem facere, & hoc valere: & non solum imperium (sicuti prior dabat lex) licentiam habere commutare, sed etiam venerabiles domos quæ regi omnium deo dedicatæ sunt: sic tamen vt etiam decretum interponatur cum omni subtilitate & iureiurando: & apud locorum metropolitam hoc considerari: & si reuera probatum fuerit cum iureiurando quia vtile est vtrique parti hoc agi, ratum esse & valere, & non egere neque speciali iussione, neque pragmatico diuino typo: habentibus quippe iis qui ad talia conueniunt, magni Dei iudicium, si quidem præuaricati fuerint horum quæ competunt, aut quoddam colludium fiat, aut aliquid propter vtilitatem vtriusque gratur

ρει· καὶ γὰρ δὴ καὶ ἀραὶ τούτοις ἁπάντων ἐπικείσονται φοβερώταται, καὶ ἃς τὰ θεῖα τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐπάγει λόγια. τῶν τε νῦν διατετ‍αγμένων εἴ τι παραβαθείη καὶ ὕστερον διελεγχθείη κακούργως γινόμενον, αὐτὶ μηδὲ γεγονότος ἔσαι.

¶ Ἐξαιροῦμεν δὲ καὶ τούτου τοῦ νόμου τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν, ὥσπερ καὶ τοῦ πρόσθεν. ἐκείνην γὰρ ἐπὶ τῆς προτέρας ἐκλύσεως τῶν ἐκποιήσεων ἐσάναι βουλόμεθα, διότι τοῦτο καὶ αὐτοῖς τοῖς προεςῶσιν αὐτῆς ὁσιωτάτοις ἀνδράσι δοκεῖ. 1

¶ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ καλῶς ἡμῖν καὶ ὁσίως παραςάντα, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου, ἐν ἅπασι τοῖς ἔθνεσιν οἷς ἄρχει, διὰ κηρυγμάτων οἰκείων, κατὰ τὸ σύνηθες, φανερὰ ποιησάτω. DAT. XV. KALEND. SEPTEMB. CONSTANTIN. IMP. DN. IVSTIN. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS. AN. II. 2

Περὶ ἀμείψεως πραγμάτων ἐκκλησιαςικῶν, καὶ ἐμφυτεύσεως.

Διάταξις νε.

O AYT

partis. nam etiam maledicta his omnium terribilia imminebunt & quæ inferunt eloquia diuina peccantibus: & quæ nunc eis disposita sunt. si quid autem prætermittatur, & postea demonstretur malignè factũ: pro non facto erit.

1 ¶ *Excipimus etiam hac lege sanctißimam maiorem ecclesiam: sicut etiam priori illam nanq; in priori prohibitione alienationum stare volumus: quoniam & hoc ipsis gubernatoribus eius sanctißimis viris videtur.*

EPILOGVS.

¶ *Tua igitur eminentia, quæ nobis bene & sanctè visa sunt, & per hanc sanctam declarata sunt legem, in omnibus gentibus quibus praees, per præcepta propria solenniter faciat manifesta. Dat.* XV. *Kalen. Septemb.* CP. *Imper. Domi. Iusti. Anno.* XI. *post Bilisa.* V. C. *cons. Anno* II.

VT DECÆTERO[a] COMMVTATIONES ECCLESIASticarum rerum nõ fictè fiant ad piissimum imperatorem, & hoc modo ad alias personas transeant res: sed hæc tãtummodo fiant ad imperialem domum: & vt liceat perpetuas emphyteuseis agi ab oratoriis in oratoria, decreto videlicet interposito: excepta hac maiore ecclesia: nec tamen in priuatam personam transeat emphyteusis.

[a] al. fortuito.

TITVLVS X.

NOVEL. CONSTIT. LV.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Μηνᾷ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.

ΝΟΜΟΝ ἐγράψαμεν ἤδη, τὰς μὲν ἐκκλησιαστικὰς ἐκποιήσεις κωλύοντα, μόνην δὲ ἄμειψιν ἐπιτρέποντα ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, καὶ πρός γε τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, τῇ κατὰ ταύτην οὔσῃ τὴν εὐδαίμονα πόλιν, ἡνίκα ἡ βασιλεία λαβεῖν τι παρά τινος τῶν εὐαγῶν οἴκων βουληθείη. ὕστερον μὲν οὖν ἕτερον ἐγράψαμεν νόμον, ὅπερ ὀβείλομεν τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν, ἐπιτρέψαντες τινὰς ἐκποιήσεις ἅσπερ ἐκεῖνος ὁ νόμος λέγει. Ἐπειδὴ δὲ ἔγνωμεν ὥς τινες τὸ τῆς προτέρας διατάξεως κεφάλαιον, ὅπερ ἐπὶ ἀμείψει διαφερόντων τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις πραγμάτων πρὸς τὴν βασιλείαν ἐγράψαμεν, εἰς τὴν κατὰ τοῦ νόμου τέχνην ἔτρεψαν, ᾔτησαν δὲ ὥστε ἡμᾶς μὲν παρὰ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας λαβεῖν, αὐτοῖς δὲ ταῦτα δοῦναι, ἐντεῦθεν δὲ ὡρμήθησαν πολλοί, ταῖς ὁμοίαις αἰτήσεσι χρώμενοι, τὴν θείαν περιγράφειν διάταξιν. τὰ μὲν ὅσα πέπρακται παρ᾽ ἡμῶν μέχρι τῆς παρούσης ἡμέρας, ταῦτα ἐπὶ τοῦ νῦν μένειν σχήματος βουλόμεθα (οὐδενὸς ἀναιρουμένου τῶν ἤδη παρ᾽ ἡμῶν πρὸς τὴν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις συναλλάγμασι πραχθέντων, ἢ πρὸς αὐτοὺς οἵπερ ταῦτα παρ᾽ ἡμῶν εἰλήφασι.)

Imp. Iustinianus Aug. Mennæ archiepiscopo Constantinop.

PRAEFATIO.

LEGEM *scripsimus dudum ecclesiasticas quidem alienationes prohibentem, solam autem commutationem permittentem sanctißimis ecclesiis, necnon sanctißimæ maiori ecclesiæ huius felicißimæ ciuitatis: dum imperium accipere aliquid ab aliqua venerabilium domuum voluerit. postea quidem aliam scripsimus legem, qua excepimus sanctißimam maiorem ecclesiam, permittentes quasdam alienationes, quas illa lex dixit. Quia vero cognouimus eo quòd aliqui prioris constitutionis capitulum quod de permutatione competentium rerum sanctißimis domibus ad imperium scripsimus, ad artem legi contrariam conuerterunt: postulauerúntque quidem à sanctißima ecclesia accipere, autem hæc dare: hinc aggreßi sunt multi quidem similibus petitionibus nitentes sacram circumuenire constitutionem. quæcunque ergo gesta sunt à nobis vsque ad præsentem diem, hæc sub schemate quod nunc est, valere volumus, nullo permutando horum quæ iam à nobis cum sanctißima ecclesia in talibus contractibus gesta sunt, aut cum iis qui hæc à nobis perceperunt.*

ΚΕΦΑΛ. α.

Τοῦ λοιποῦ δὲ θεσπίζομεν μηδενὶ παντελῶς μηδεμίαν εἶναι παρρησίαν τοιοῦτό τι πράττειν, ἀλλ' ἐκείνας μόνας ἐρρῶσθαι τὰς ἀμείψεις τὰς πρὸς τὴν βασιλικὴν οἰκίαν ἐπὶ τούτῳ γινομένας, ὥστε διηνεκῶς παρὰ τῇ βασιλείᾳ μένειν, καὶ μὴ μεταβάλλειν εἰς ἰδιώτην, μηδὲ τῆς ἐκείνου γίνεσθαι δεσποτείας, διὰ μέσης τῆς βασιλείας ἐπ' αὐτὸν ἰδουσας· ἀλλ' εἴ τι γένοιτο τοιοῦτον, ἄδειαν δίδομεν τοῖς εὐλαβεστάτοις οἰκονόμοις, τῶν πραγμάτων ἐπιλαμβάνεσθαι τούτων, καὶ ἀφέλκειν αὐτὰ πάλιν εἰς τὴν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν, ὡς ἂν εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐτύγχανεν ἄμειψίς τις ἐπὶ τούτοις πρὸς τὴν βασιλείαν γενομένη. ἀλλὰ φυλάττεσθαι τοῦτο τὸ σχῆμα εἰς τὸ διηνεκὲς, ἐκ τῆς παρούσης ἡμέρας ἀρχόμενον· πάντων τῶν ἤδη (καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν) μετὰ τὸν πρότερον νόμον κατὰ τὸν εἰρημένον γενομένων τρόπον, βεβαίων μενόντων· διὰ τὸ ἐκεῖνα μὲν τὰ οὕτω γενόμενα, παρ' ἀνδρῶν γενέσθαι οἵπερ οὐ τεχνάζοντες οὐδὲ κακουργοῦντες ἐποίουν, ἀλλὰ καὶ παρ' ἡμῶν εἰς τοῦτο προτραπέντες ἦλθον. νῦν δέ τινας βούλεσθαι, τῷ ἐκείνων παραδείγματι χρωμένους, ἡμᾶς τε διενοχλεῖν καὶ τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως περιγράφειν· ὅπερ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον κατ' οὐδένα τρόπον γίνεσθαι βουλόμεθα. ἀλλὰ κἂν εἰ καθ' οἱονδήποτε γένοιτο σχῆμα, καὶ τοῦτο ἄκυρον εἶναι, παρὰ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκδικεῖσθαι δυνάμενον, οὐδεμιᾶς αὐτῇ χρόνου

CAPVT I.

DEcatero autem sancimus nulli penitus vllam esse licentiam aliquid tale agere: sed illas solas valere permutationes, quæ ad imperialem domum in hoc factæ sunt, vt perpetuo apud imperium maneant, & non transferantur ad priuatum: neque illarum ius per medium imperium ad eos proficiscatur.

Sed si quid tale fiat, licentiam damus reuerendissimis œconomis res apprehendere huiusmodi, & trahere eas rursus ad sanctissimam ecclesiam, tanquam si nec ab initio contigisset permutationes harum ad imperium factas: sed seruari hoc schema in perpetuum ex præsenti die inchoatum, omnibus quæ dudum (sicut prediximus) post priorem legem secundum modum prædictum gesta sunt, ra-s manentibus: eo quòd illa quidem quæ sic cta sunt, à viris gesta sunt. Nunc autem uidam volunt illorum exemplo vtentes, & bis esse molesti, & sanctissimam maion ecclesiam huius felicissimæ ciuitatis cir-nuenire: quod per omne tempus nullo mo-fieri volumus. Sed & si fiat quolibet schete, hoc etiam infirmum esse: & à sanctissima iore ecclesia in perpetuũ vindicari: nulla ei

tem

παραγραφῆς πρὸς τοῦτο ἀντικειμένης.

ΚΕΦΑΛ. β.

Κἀκεῖνο μέντοι θεσπίζομεν, ὥστε τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν περὶ ἐμφυτεύσεων νενομοθετημένων ἐπί τε τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, ἐπί τε τοῖς ἄλλοις ἅπασιν εὐαγέσιν οἴκοις, τὴν ἰδίαν ἐχόντων ἰσχὺν, ἄδειαν εἶναι ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, καὶ τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις, πρὸς ἀλλήλας καὶ ἐμφυτεύσεις πράττειν διηνεκεῖς, ἀεικρίτου δηλαδὴ καὶ ἐπὶ τούτῳ γινομένου· εἰρημένης μὲν κἀνταῦθα τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας. ἐπὶ τούτῳ δὲ γινομένης τῆς ἐμφυτεύσεως, ἐφ' ᾧ μὴ εἰς ἰδιωτικὸν πρόσωπον ἐκταθῆναι παντελῶς διωκηθῆναι. ¶ Ἡ τοίνυν σὴ μακαριότης τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ φυλαξάτω, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὴν τοὺς μητροπολιτικοὺς θρόνους ἔχουσι φανερὰ καταστησάτω· ὥστε καὶ αὐτοὺς τὰ ἡμῖν παραστάντα γινώσκοντας, μηδὲν τούτων παραβῆναι θαῤῥῆσαι. ἔσται γὰρ ἅπασιν ἡ παρὰ τοῦ θεοῦ κρίσις καὶ ἡ ἐκεῖθεν ποινὴ, εἴ τι παρὰ ταῦτα ἢ αὐτοὶ πράξαιεν, ἢ πραχθῆναι συγχωρήσαιεν. *Dat.* XV. *Kal. Nou. Constantinop. Imp.* D.N. *Iustin.* P P. *Aug. Ann.* XI. *post Bilis.* V. C. CONS.

Ὥστε τὰ καλούμενα ἐμφανιστικὰ τῶν κληρικῶν ἐπὶ μὲν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας δίδοσθαι, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν μὴ παρέχεσθαι.

Διατάξις νϛ.

temporis præscriptione in hoc obiicienda.

Vt ecclesiis inter se liceat perpetuos contractus emphyteuticos facere. CAP. II.

ILlud quoque sancimus, vt aliis omnibus de iure emphyteuseos sancitis, & in sanctissima maiore ecclesia, & in aliis omnibus venerabilibus domibus proprium robur habentibus, licentia sit sanctissimis ecclesiis & venerabilibus domibus adinuicem & emphyteusim perpetuam agere: decreto quippe hic faciēdo: excepta quidem hac sanctißima maiore ecclesia in hac celebrata emphyteusi: vt non ad priuatam personam extendi omnino poßit.

EPILOGVS.

¶ Tua igitur beatitudo, quæ iussa sunt à nobis ustodiat: & iis qui sub ea metropolitanas sedes abent, faciat manifesta, vt & ipsi quæ nobis lacuerunt cognoscentes, nihil horū præuaricari æsumant: erit enim vniuersis à deo iudicium exinde pœna, si quid præter hæc aut ipsi erint, aut agi permiserint. Dat. III. *Non. u.* CP. *Impe.* DN. *Iustin,* P.P. A. *ann.* XI. *post lis.* V. C. *cons. anno* II. *indictione prima.*

T EA QVÆ VOCANTVR ISINVATIVA SVPER CLERICIS, IN aiore ecclesia quidem dentur: in aliis aum ecclesiis penitus non dentur.]

TITVLVS XI.

NOVEL.

ΟΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΗΝᾼ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως, καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.

ΠΑΡΑ πολλῶν προσελεύσεις διχεμένοι, τόνδε τὸν νόμον πρὸς τὴν σὴν κατεπέμψαι μακαριότητα δίκαιον ᾠήθημεν. οἱ γὰρ χειροτονούμενοι παρὰ τῆς σῆς θεοφιλίας κληρικοὶ ἐν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις (χωρὶς μέντοι τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας) τὰ πάντων πάσχουσι δεινότατα, μὴ προσδεχομένων αὐτοὺς τῶν ἐκεῖσε κληρικῶν, πρὶν ὅσον ἂν βουληθεῖεν λάβοιεν χρυσίον. καὶ ἴσμεν ταῦτα ἐκ συχνῶν προσελεύσεων περὶ τούτου γινομένων ἡμῖν.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΘΕσπίζομεν τοίνυν, τὴν μακαριότητα τὴν σὴν τοῦτο ἐρρωμένως τάττειν φυλάξαι, καὶ εἴ τι μὲν εἰωθὸς ἔστι διδόναι τοὺς καταταττομένους ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, τοῦτο αὐτοὺς παρέχειν (οὐδὲν γὰρ περὶ τῶν διδομένων εἰς τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν καινίζομεν) χωρὶς δὲ αὐτῆς ἐν ταῖς ἄλλαις πάσαις μηδενὶ τῶν ἐν αὐταῖς κληρικῶν παρρησίαν εἶναι παντελῶς ὑπὲρ τῶν καλουμένων ἐμφανισίμων τι κομίζεσθαι (ἀλλ' εἴ τις τοιοῦτό τι πράξειεν, ἐκεῖνον μὲν ἀφαιρεῖσθαι τῆς ἱερωσύνης, εἰς δὲ τὴν ἐκείνου τάξιν ἐπεμβαίνειν τὸν τελέσαντα, καὶ τοῦτον αὐτὸν τῆς ἀπληστίας κομίζεσθαι τὸν μισθόν, παραφυλάττειν δὲ

ταῦτα

NOVEL. CONSTIT. LVI.

Imper. Iustinianus Augustus Mennæ archiepiscopo regiæ ciuitatis Constantinopolitanæ.

PRAEFATIO.

PLVRIMAS *aditiones suscipientes, hanc legem dirigere ad tuam beatitudinem iustum existimauimus. Qui enim ordinantur à tua reuerentia clerici in ...lißimis ecclesiis (absq; tamen sanctißima ...ori ecclesia) omnium patiuntur crudelißi... non suscipientibus eos illic ecclesiis ante... ...m quantum voluerint accipiant aurum. &* ...*imus hoc ex frequentibus aditionibus de* ...*factis nobis.*

CAPVT I.

...ancimus igitur beatitudinem tuam hoc validißimè custodire, vt si quidem consue... ...o est dare eos qui ordinantur in sanctißi... maiore ecclesia, hoc eos præbere. nihil enim ...iis quæ dantur in sanctißima maiore ec... ...a, nouamus. Præterea vero in aliis om... ...us nulli in eis clericorum licentiam esse pe... ...s pro iis quæ vocantur insinuatiua, a... ...id ferre. Sed & si quis tale aliquid ege... ... illum quidem priuari sacerdotio: in illius ...em officio introire qui missus est: & hanc ... auaritiæ ferre mercedem. custodire vero

hoc

ταῦτα καὶ τοὺς θεοφιλεστάτους ἐκκλησιεκδίκους τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, ποινὴν ὑφορωμένους *decem librarum auri*, εἴ τινος τούτων παραμελήσαιεν) ἀλλὰ προῖκα πάντα προϊέναι. τὰς γὰρ τοῦ δεσπότου θεοῦ λειτουργίας τε καὶ ὑπηρεσίας οὐ κατὰ πρᾶσιν οὐδὲ κατ' ἐμπορίαν γίνεσθαι τινὰ βουλόμεθα, ἀλλὰ καθαρῶς τε καὶ ἀδωροδοκήτως. οὕτω γὰρ ἂν τοῦ πράγματος ἄξιοι γίνοιντο, μηδεμιᾶς πράσεως ἢ ἐμπορίας γινομένης.

¶ Ἡ τοίνυν σὴ μακαριότης καὶ οἱ μετ' αὐτὴν ἐπὶ τῶν ἀρχιερατικῶν γινόμενοι θρόνων, τὰ παρ' ἡμῶν διατεταγμένα, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπουδασάτωσαν.

DAT. III. KALEND. NOVEMB. CONSTANTINOPOLI, IMPER. DN. IVSTIN. AVG. ANN. XI. POST BILISAR. V. C. CONS. ANN. II.

Περὶ κληρικῶν ἀποστάντων τῆς κατ' αὐτοὺς ἐκκλησίας. καὶ Περὶ τῶν οἰκοδομούντων εὐκτηρίους οἴκους.

Διάταξις νζ.

hoc etiam Deo amantißimos defensores sanctißima maioris ecclesiæ, pœnam formidantes decem librarum auri, si quid horum neglexerint: sed gratis omnia procedere. Deinde etenim defunctiones & ministeria non per venditionem, nec per mercationem fieri aliquam volumus, sed purè & citra redemptionem. sic enim rei digni fient nulla venditione ac mercatione facienda.

EPILOGVS.

¶ *Tua igitur beatitudo, & qui postea in pontificalibus accesserint sedibus: quæ à nobis ordinata sunt, & per hanc declarata sunt legem, operi effectuíque tradere festinet. Dat.* III. *Kal. Nouemb. Constantin. Imp.* DN. *Iustin.* A. *ann.* XI. *post Bilisa.* V. C. *consf. anno secundo.*

VT CLERICI QVI RECEDVNT, ALIIS PRO EIS SVBrogatis, præbeant subrogatis emolumenta: recedentes autem remeare volentes non suscipi: & vt si quis ædificans ecclesiam, aut aliter in eadem seruientibus ministrans emolumenta, voluerit aliquos clericos instituere: non fortuitè eos, sed probatione sanctissimi patriarchæ suscipiat.

TITVLVS XII.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΗΝΑ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.

ΠΟΛΛΟΙ πολλάκις κληρικοὶ τισὶν εὐκτηρίοις προσεδρεύοντες οἴκοις, ἢ καὶ ἴσως παρά τινων πρότερον ἐγκαταστάντες, χορηγοῦνται τὴν νενομισμένην χορηγίαν, εἶτα χωρίζουσιν ἑαυτοὺς τῶν ἱερῶν καθάπαξ μυστηρίων, δι' ἃς αὐτοὶ γινώσκουσιν αἰτίας· ἢ καθ' οἱανοῦν πρόφασιν ἀναχωροῦσι παντελῶς τῆς ἁγιωτάτης ἐν ᾗ καθεστᾶσιν ἐκκλησίας.

ΚΕΦΑΛ. α.

Θεσπίζομεν τοίνυν, μὴ τοῦτο γίνεσθαι κώλυμα τῇ ἱερᾷ λειτουργίᾳ, ἀλλ' ἑτέρους ἐγκαθίστασθαι παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, ὑφ' οὓς αἱ αὐταὶ καθεστήκασιν ἐκκλησίαι, καὶ αὐτοὺς ταῦτα κομίζεσθαι. οὐδὲ γὰρ βουλόμεθα τισὶ διδόναι κερδαίνειν τὰ ἤδη παρ' αὐτῶν ἢ δι' αὐτῶν χορηγούμενα ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις (ἐπειδήπερ οὐδὲ θεμιτὸν καθ' οἱανδήποτε πρόφασιν κέρδος τινὰς ποιεῖν ἐκ τῆς ἑτέρων ἀποστερήσεως) ἀλλὰ τὰ ἐξ ἀρχῆς χορηγούμενα, μέχρι παντὸς ἐπιδίδοσθαι, καὶ μὴ τὴν ἱερὰν ἐντεῦθεν λειτουργίαν διαφθείρεσθαι.

Οὐκ οὔσης

NOVEL. CONSTIT. LVII.

Impe. Iustinianus August. Mennæ sanctissimo huius regiæ vrbis archiepiscopo, & vniuersi eius tractus patriarchæ.

PRAEFATIO.

PLVRIMI *sæpe clerici quibusdam orationis obseruientes domibus, aut etiam fortè ab aliquibus prius instituti, ministrãtur eis ab aliquibus solẽnes expensæ: deinde separãt semetipsos diuinis omnino sacramẽtis propter quas ipsi nouerũt causas, aut pro qualibet occasione recedunt omnino à sanctissima in qua constituti sunt ecclesia.*

De clericis subrogandis in locum desertorum clericorum.

CAPVT I.

S*Ancimus igitur non ex hoc fieri prohibitionem sacro ministerio, sed alios subrogari à Deo amantissimis episcopis, sub quibus ipsæ cõstitutæ sunt ecclesiæ, & eos hæc accipere. Non enim volumus aliquibus dari lucra quæ iã eis per ipsos aut propter ipsos expendebantur sanctissimis ecclesiis: quoniã nolumus per quãlibet occasionẽ lucrũ aliquos facere ex aliorũ fraudatione: sed quæ ab initio ministrabantur, semper dari, & nõ sacrũ ex hoc ministeriũ corrũpi:*

Οὐκ οὔσης ἀδείας, μετὰ τὸ ἐγκαταστῆναι τινὰς
ἀντὶ τῶν προτέρων κληρικῶν, ἢ παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου
πατριάρχου ἢ παρὰ τῶν ἐπιχωρίων ἐπισκόπων,
αὖθις τοὺς ἀναχωρήσαντας, πάλιν ἐπανιέναι βού-
λεσθαι, καὶ ἐξωθεῖν τοὺς ἐγκαταστάντας, καὶ ἀναγ-
κάζεσθαι διπλᾶ χορηγεῖν τοὺς ποιουμένους τὴν
τοιαύτην χορηγίαν, ὥστε διδόναι καὶ τοῖς ἐγκα-
ταστᾶσι καὶ τοῖς πάλιν ἐπανιέναι βουλομένοις·
ἀλλ' ἐκείνους μὲν ἐπανιόντας μὴ προσδέχεσθαι,
τοῖς δὲ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν προτέρων ἐγκα-
ταστᾶσιν, αὐτοῖς δίδοσθαι τὰς σιτήσεις, οὐδενὸς
κέρδους ἐντεῦθεν τοῖς χορηγοῦσι προσγινομένου· τῶν
τὰ τοιαῦτα κερδαίνειν ἐγχειρούντων, ἐκ τῶν ἑαυτῶν
περιουσίας πάντως παρεχόντων τοῖς παρ' ἑαυ-
τῶν ἐγκαταστᾶσι τὰς σιτήσεις καὶ πάσας τὰς χο-
ρηγίας, κληρονόμων τε αὐτῶν καὶ διαδόχων. εἰ-
δότων ὡς εἰ καὶ μετὰ ταῦτα ἀποστερήσαιεν, ἡ ῥη-
τὴ κτῆσις ἀφορισθήσεται ἐκ τῆς αὐτῶν περιουσίας
τοῖς θείοις ἡμῶν πριβάτοις· ὥστε ἐντεῦθεν τὴν
χορηγίαν αὐτοῖς γίνεσθαι.

ΚΕΦΑΛ. β.

Κἀκεῖνο μέντοι πρὸς τιμὴν καὶ σέβας τοῦ θρό-
νου τοῦ σοῦ διορίζομεν, ὥστε εἴ τις οἰκοδομήσας
ἐκκλησίαν, ἢ καὶ ἄλλως χορηγῶν τοῖς ἐν αὐτῇ
λειτουργοῦσι σιτήσεις, βούλοιτο τινὰς κληρικοὺς ἐγ-
καθιστᾶν αὐτῇ, μὴ εἶναι αὐτῷ παῤῥησίαν μηδε-
μίαν οὓς βούλεται κατ' ἐξουσίαν προσάγειν τῇ σῇ
θεοφιλίᾳ, ἐφ' ᾧτε χειροτονεῖν αὐτοὺς ἀκρίτως
καὶ ἀνεξετάστως· ἀλλὰ προσαγομένους αὐτοὺς
[illegible] τῆς ἁγιωσύνης, γνώ-

non existente licentia postquam statuti fuerint aliqui pro prioribus clericis aut à sanctissimo patriarcha, aut à prouincialibus episcopis, rursus recedentes denuo remeare velle, & expellere subrogatos: & cogi duplicia ministrare eos qui faciunt talem expẽsam: dare etiã subrogatis, & denuo remeare volentibus: sed illos quidem reuertẽtes nõ suscipi. qui vero post decessum priorum statuti sunt, eis dari emolumẽta: nullo vero hinc ministrantibus accessu talia lucrari nitentibus: ex sua substantia omnino præbẽtibus his qui ab eis statuti sunt, emolumenta, & omnes expensas: heredibus eorum & successoribus scientibus, quia si etiam post hæc fraudauerint, certa possessio deputabitur ex eorum substantia sacris nostris priuatis, vt hinc ministratio eis fiat.

Vt fundatoribus ecclesiarum facere in eis clericos non liceat, sed tantum præsentare.

CAPVT II.

ILlud quoque ad honorem & cultum sedis tuæ decernimus, si quis ædificans ecclesiam, ut etiam aliter expendens in ea ministrantibus alimenta, voluerit aliquos clericos statere: non esse ei fiduciam vllam quos vult r potestatem deducere tua reuerentiæ ad ordinandos eos, sed examinari à tua sanctitate:

μη τὲ τῇ σῇ καὶ τῷ τὸν ἱερατικὸν θρόνον ἐπιστρεφόμενος, ἀεὶ τούτους δέχεσθαι τὴν χειροτονίαν οἵπερ ἂν τῇ τε σῇ μακαριότητι καὶ τοῖς μετ' αὐτὴν ἐπιτήδειοι δόξαιεν καθεστάναι, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ λειτουργίας ἄξιοι. ὥστε μὴ βεβηλοῦσθαι τὰ ἅγια τοῦ θεοῦ (τοῦτο δὴ τὸ τοῖς θείοις διηγορευμένον λογίοις) ἀλλ' ἄθικτά τε αὐτὰ καὶ ἄρρητα καὶ φρικτὰ καθεστῶτα, ὁσίως καὶ θεοφιλῶς καὶ ἁγίως διαχειρίζεσθαι.

¶ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου, τὴν μακαριότητα τὴν σὴν φυλάττειν διηνεκῶς θεσπίζομεν, γινώσκοντες ὡς οὐκ ἔλαττον ὑμῖν μέλει τῶν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις λυσιτελούντων, ἤπερ αὐτῆς τῆς ψυχῆς. DAT. XV. KALEND. NOVEMB. CONSTANTINOP. IMP. DN. IVSTIN. AVG. POST BILIS. V. C. CONS. ANN. III.

Περὶ τοῦ ἐν ἰδιωτικοῖς οἴκοις ἱερὰν μυσταγωγίαν μὴ γίνεσθαι.

Διάταξις νη.

O AYTOΣ BAΣIΛEYΣ IΩάννῃ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς ἕω πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

sententiáque tua, & qui pontificalem sedem rexerit, semper hos suscipere ordinationem, qui tuæ beatitudini, & qui postea opportuni videbuntur existere, & dei ministerio digni: vt non profanentur sancta dei (hoc videlicet quod sacris sancitur eloquiis) sed intacta hæc & ineffabilia tremendáque constituta, sanctè & Deo amabiliter & venerandè tractari.

EPILOGVS.

¶ *Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, beatitudinem tuam seruare perpetuo sancimus: cognoscentes, quia non minus nobis cura est sanctarum ecclesiarum conseruare vtilitatem, quàm ipsius animæ. Dat.* III. *Non. Nou.* CP. *Imper.* DN. *Iustinia.* PP. *August. ann.* XII. *post Bilis.* V.C. *cons. anno tertio.*

VT IN PRIVATIS DOMIBVS SACRA MYsteria [a] non fiant.

[a] ministeria.

TITVLVS XIII.

NOVELLA CONSTITVT. QVINQVAGESIMAOCTAVA.

Imperator Iustinianus Aug. Mennæ archiepiscopo regiæ ciuitatis Constantinopolitanæ.

KAI τοῖς πάλαι διηγόρευται νόμοις ὥστε μηδενὶ παντελῶς εἶναι παῤῥησίαν οἴκοι τὰ ἱερώτατα πράττειν, ἀλλὰ δημοσίᾳ καταλιμπάνειν προΐεναι καὶ τὴν ἁγιστείαν καὶ τὴν τοῦ θεοῦ λατρείαν. (κατὰ τοὺς θεσμοὺς τοὺς περὶ τούτων ταῖς ἱερατικαῖς πράξεσι παραδεδομένους) καὶ ἡμεῖς δὲ τοῦτον ἐπὶ τοῦ παρόντος τίθεμεν τὸν νόμον, ὃν σὺν ἀσφαλείᾳ πάσῃ κρατεῖν βουλόμεθα. πᾶσι γὰρ ἀπαγορεύομεν τοῖς τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως οἰκήτορσι, μᾶλλον δὲ καὶ τοῖς ἁπάσης τῆς ὑπηκόου, ἐν τοῖς οἴκοις τοῖς αὐτῶν ἔχειν τινὰς δῆθεν εὐκτηρίους οἴκους, καὶ ἐν τούτοις τὴν ἱερὰν ἐπιτελεῖν μυσταγωγίαν, καὶ ἐντεῦθεν γίνεσθαι τινὰ τῆς καθολικῆς τε καὶ ἀποστολικῆς παραδόσεως ἀλλότρια. ἀλλ' εἰ μὲν οἴκους οὕτως ἁπλῶς τινὲς ἔχειν οἴονται δεῖν ἐν τοῖς ἑαυτῶν ἱερούς, εὐχῆς δὴ καὶ μόνης χάριν, καὶ οὐδενὸς πραττομένου παντελῶς τῶν ὅσα τῆς ἱερᾶς καθέστηκε λειτουργίας, τοῦτο αὐτοῖς ἐφίεμεν. φθόνος γὰρ οὐδεὶς εἰ βούλονται τούτων χωρὶς ἔχειν οἰκήματά τινα. καὶ ἐν αὐτοῖς ὡς ἐν ἱεροῖς εὔχεσθαι, τῶν δὲ ἄλλων πάντων ἀπέχεσθαι. πλὴν εἰ μή περ ἐν αὐτοῖς βουληθεῖεν τινὰς προτρέπειν κληρικούς, ἐνταῦθα μὲν, τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας καὶ τῶν ὑπ' αὐτὴν ἁγιωτάτων οἴκων γνώμῃ, καὶ δοκιμασίᾳ τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου πρὸς τοῦτο ἀπονεμομένους, κατὰ χώραν δὲ, γνώμῃ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων· μηδενὸς καινισμοῦ τῷ θρόνῳ τῆς αὐτοῦ μακαριότητος ἐκ τοῦ παρόντος

PRAEFATIO.

ET priscis sancitum est legibus, nulli penitus esse licentiam, domi quæ sacratissima sunt agere: sed publice sinere procedere in credulitatem, & dei culturam, secundum sanctionem de his sacratis actibus traditam. Et nos etiam hanc in præsenti ponimus legem, quam cum omni cautela tenere volumus. Omnibus enim interdicimus magnæ huius ciuitatis habitatoribus, magis autem etiam totius nostræ ditionis, in domibus suis habere quasdam quasi orationū domos: & in his sacra celebrare mysteria: & hinc fieri quædam catholicæ & apostolicæ traditioni extranea. Sed si quidem domos ita simpliciter aliqui habere putāt oportere in sacris suis, orationis videlicet solius gratia, & nullo celebrando penitus horum quæ sacri sunt mysterij: hoc eis permittimus. Inuidia enim nulla est, si volunt circa hæc habere habitacula quædam, & in eis tanquam in sacris orare, aliis autem omnibus abstinere: nisi tamen in eis voluerint aliquos inuitare clericos: hic quidem sanctissimæ maioris ecclesiæ, & sub ea sanctissimarum domuum, voluntate ac probatione sanctissimi archiepiscopi ad hoc deputatos: in prouincia verò Deo amabilium episcoporum: nulla nouitate sedi eius beatitudinis ex præsenti no-

ἡμῶν γινομένου νόμου περὶ τὰ ὄντα αὐτῷ καθ᾽
οἱονδήποτε τρόπον ἐπὶ ταῖς χειροτονίαις ἢ διοι-
κήσεσιν ἐνταῦθα ἢ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δίκαια, ἀλ-
λὰ πάντων τῶν παρεσχημένων αὐτῇ καθ᾽ οἱονδή-
ποτε τρόπον καὶ χρόνον, κυρίων νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἑ-
ξῆς ἅπαντα χρόνον φυλαττομένων. Θεσπίζομεν δὲ
τὴν σὴν ταῦτα παραφυλάττειν ἐνδοξότητα, καὶ
φανερὰ πᾶσι διὰ γραμμάτων οἰκείων καταστῆ-
σαι, ὥστε κατὰ πάντων κρατῆσαι τὸν νόμον. τοῦτο
γὰρ καὶ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ὑπάρχῳ τῆς εὐδαίμονος ταύ-
της πόλεως, καὶ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ
οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ ἐνεκελευσάμεθα, ὥστε ἔκ
τε τῆς πολιτικῆς ἔκ τε τῆς ἱερατικῆς ἰσχύος ταῦτα
δικωνικῶς φυλάττεσθαι. ἴστωσαν δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ τῶν
οἰκιῶν κύριοι ὡς εἴπερ μὴ ταῦτα φυλάξουσιν,
αὐτοὶ μὲν ὑπὸ βασιλικὴν γενήσονται κίνησιν, αἱ
δὲ οἰκίαι ἐν αἷς τοιοῦτό τι πράττεται, δημόσιαί τε
γενήσονται, καὶ ὑπὸ τὸ ἱερώτατον ἡμῶν ταμεῖον
ἀχθήσονται. εἰ δὲ καί τινες ἔφθησαν τοιοῦτό τι ἐν
ταῖς ἑαυτῶν ἔχειν οἰκίαις, ἴστωσαν ὡς εἰ μὴ τριῶν
εἴσω μηνῶν ἐξ ὅπερ ὅδε ὁ νόμος ἐμφανὴς γένοιτο,
ταῦτα ἐπανορθώσαιεν, καὶ εἰς τὸ παρ᾽ ἡμῶν δια-
τεταγμένον ἀγάγοιεν σχῆμα, ὑπὸ τὴν εἰρη-
μένην ποινὴν γενήσονται. ταῦτα δὲ πράττεσθαι
σὺν ἀληθείᾳ, οὐ μὴν κατά τινα συκοφαντίαν,
βουλόμεθα. τῶν γὰρ ἀληθῶν μόνων ἐσμὲν ἐρα-
σταί. Ταῦτα θεσπίζομεν τὴν σὴν φυλάττειν ὑ-
περοχὴν, καὶ μηδὲν τοιοῦτο γίνεσθαι συγχω-
ρεῖν. ἴσθι γὰρ ὡς εἰ μάθοιμεν ὅτι σοὶ τοιοῦτό τι
προσαγγελθὲν εἶτα οὐκ ἐκώλυσας, οὐ αὐτὸς, οὐ

stra lege facienda circa existentia ei quolibet modo in ordinationibus aut gubernationibus hic aut in prouinciis iura: sed omnibus etiam competentibus ei quolibet modo & tempore, ratis nunc & in omne reliquum tempus seruandis: sancimus tuam hæc conseruare gloriam, & manifesta omnibus per literas proprias constituere, quatenus per omnia valeat lex. Hæc enim & gloriosissimo præfecto felicis huius vrbis, & sanctissimo archiepiscopo & vniuersali patriarchæ præcipimus, vt ex ciuili & sacerdotali virtute hæc perpetuè custodiantur. Sciant enim & ipsi domuum domini, quia si non hæc custodierint, ipsi quidem sub imperiali fient motu: domus autem in quibus aliquid tale agitur, & publicæ fient, & sub sacratissimum nostrum ærarium deducentur. Si autem & aliquos contingat tale aliquid in suis habere domibus: sciant quòd nisi intra tres menses ex quo hæc lex insinuata fuerit, hæc correxerint, & ad figuram à nobis ordinatam deduxerint, sub prædicta pœna fient. Hæc autem agi cum veritate, non per aliquam calumniam volumus. Veracium enim solummodo sumus amatores.

Hæc sancimus tuam custodire celsitudinem, & nihil tale fieri concedere. Scito enim quia si didicerimus quòd tibi tale aliquid denuntiatum, deinde non prohibuisti aut tu, aut

succes

οἱ διάδοχοί σου τῆς ἀρχῆς ἐσόμενοι. αὐτὸς μὲν quinquaginta librarum auri καταθήσεις ποινὴν, εἴτε ἀμοιβοί σου τῆς ἀρχῆς ἐσόμενοι, ἥ τε πειθομένη σοὶ τάξις τὴν αὐτὴν ὑποστήσεται ζημίαν· ὅτι πρᾶγμα ἡμῖν ἐσπουδασμένον, καὶ τὴν τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας φυλάττον ἕνωσιν, καὶ κωλύον τὰ φανερῶς ἀπηγορευμένα πράττεσθαι λεληθότως, ἠνέσχετο περιιδεῖν ἁμαρτανόμενον. περὶ αὐτὴν τε τὴν ἀρχὴν κινδυνεύσει· πρὸς τῷ καὶ τὴν οἰκίαν αὐτὴν τὴν ἐν ᾗ τοιοῦτό τι πράττεται, γίνεσθαι δημοσίαν, καὶ ὑπὸ τὸ ἱερώτατον ἔρχεσθαι ταμεῖον. ¶ Γέγραπται δὲ παρ' ἡμῶν καὶ πρὸς τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, ὥστε καὶ αὐτὸν τούτου θέσθαι πρόνοιαν. βουλόμεθα γὰρ ἱερατικῶς τε καὶ ἀρχικῶς ταῦτα φυλαττόμενα, μένειν εἰς τὸν ἐφεξῆς χρόνον ἀκίνητα. DAT. III. N. NOV. CONSTANT. IMP. D. N. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XI. POST BILISAR. V. C. CONS.

Περὶ τῆς ὀφειλούσης γίνεσθαι δαπάνης εἰς τὰς τῶν τελευτώντων κηδείας.

Διάταξις νθ.

ΟΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν ἱερῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

Εκκ

successores tui cinguli futuri: ipse quidem quinquaginta librarum auri expones pœnam, & qui successores cinguli tui fuerint: parens autem tibi officium, idem sustinebit damnum: quia rem nobis studiosam, & sanctißimæ ecclesiæ custodientem vnitatem, & prohibentem quæ à nobis apertè interdicta sunt agi latenter, passum est despicere cõmissum: & circa ipsum cingulum periclitabitur: insuper & ipsam domum in qua aliquid tale agitur, fieri publicã: & sub sacratißimum venire ærarium.

EPILOGVS.

¶ *Scriptum autem est à nobis & sanctißimo patriarchæ felicis huius vrbis, vt & ipse huius ponat rei prouidentiam. volumus enim sacerdotaliter & iudicialiter hæc seruata durare in reliquum tempus immutilata. Dat.* III. *No. Nouemb. Constantinopol. Imper. Domi. Iustinia.* PP. *August. Anno.* XI. *post Bilisar.* V.C. *Cons.*

DE DEBITA IMPENSA IN EXEQVIIS DEFVNCTORVM.

Ex veteri manuscri. pro Anto. Contij.

TIT. XIIII.

NOVEL. CONSTIT. LIX.

Iulianus patritius. §. 195.

Idem Imp. Augu. Ioanni PP. iterum exconsuli & patricio.

PRAEF

ΕΚάστου τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἢ παρ' ἡμῶν, βουλήσει θεοῦ, χρὴ λαβεῖν τὴν ἀρχὴν, ἢ κἂν εἴ τις τοῖς ἀφ' ἑτέρων γινομένοις ἀγαθοῖς ἀκολουθήσει παραφθορὰ, ταύτην ἐπανορθοῦσθαι παρ' ἡμῶν, καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐπανάγεσθαι τάξιν· ὥστε ἡμᾶς ἢ τῇ ποιήσει τοῦ πράγματος, ἢ τῇ ἐπανορθώσει πρὸς τὰς ἀγαθὰς πράξεις σπουδὴν ἔχειν ἀεὶ μετουσίαν. ὁποῖον δή τι καὶ ἐπὶ ταῖς ἐκφοραῖς τῶν τελευτώντων γινόμενον οὐκ ὀρθῶς, συνείδομεν ἐπανορθῶσαι, καὶ χαρίσασθαι τοῖς ἀνθρώποις τὸ μὴ διπλῆν ὑφίστασθαι δυσκολίαν, ἅμα μὲν τοὺς ἑαυτῶν ἀποβάλλοντας, ἅμα δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ζημιουμένους. ἀλλ' ὅπερ Κωνσταντῖνος ὁ τῆς θείας λήξεως ὀρθῶς ἐννοήσας διετύπωσε, καὶ ὕστερον Ἀναστάσιος ὁ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἐβεβαίωσε, προσθεὶς καὶ πρόσοδον τῷ πράγματι, τοῦτο ἡμεῖς αὐτοὶ κινδυνεῦον διαπεσεῖν, ἀνακτήσασθαί τε καὶ δοῦναι μετὰ πάσης ἀσφαλείας τε καὶ ὅρκων προσηκόντων ἐπειγόμεθα, μένειν αὐτὸ ποιοῦντες ἀθάνατον. Κωνσταντίνου γὰρ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἐννακόσια πεντήκοντα ἐργαστήρια ἐκ διαφόρων συστημάτων τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ἀτελῆ δεδωκότος τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, Ἀναστασίου δὲ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως οὐ μόνον τοῖς ἐργαστηρίοις ἐκείνοις πεντήκοντα, καὶ ἑκατὸν προσθέντος, ἀλλὰ καὶ πρόσοδον ῥητὴν φιλοτιμησαμένου κατὰ δύο πραγματικοὺς τύπους,

PRAEFATIO.

SINGVLA *bonorum operum à nobis Dei auxilio oportet accipere principium, aut si qua, ea quæ ab aliis facta sunt bona, secuta est corruptio, hanc emendari à nobis & in antiquum reduci ordinem. Vt nos aut factione rei aut correctione, ad bonos actus studeamus habere semper participium. Quale videlicet aliquid & super exequiis defunctorum factum non recte perspeximus emendare, & donare omnibus ne duplicem sustineant difficultatem, simul quidem vt quæ sua sunt amittant, simul autem vt pro se damnificentur. Sed quod* CONSTANTINVS *piæ memoriæ rectè cogitans disposuit, & posthac* ANASTASIVS *piæ memoriæ firmauit, adiiciens etiam redditus causæ, hoc nos ipsi cum periculum patiatur cadere, reparare & dare cum omni cautela & terminis competentibus cogimur, illud facientes manere immortale. Constantino enim piæ memoriæ nongentis octoginta* ergasteriis, ex diuersis corporibus felicissimæ huius vrbis sine tributis dante sanctissimæ maiori ecclesiæ, Anastasio verò piæ memoriæ non solum ergasteriis illis quinquaginta & centum adiiciente, sed & redditum certũ largiente per duas pragmaticas formas,*

*In Græco ἐννακόσια πεντήκοντα, vt & in l. 4. C. de sacrosanct. ecc.

τύπους, ἐφ᾽ ᾧ τὸ ἐκ τῆς αὐτῆς προσόδου ἀθροιζόμενον χρυσίον προχωρεῖν εἰς τὰ διδόμενα παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων οἰκονόμων τοῖς πρὸς τοῦτο πονουμένοις· πολλοὶ πολλαχόθεν προσῆλθον ἡμῖν, λέγοντες οὐχ ὁμοίως τὸ πρᾶγμα προϊέναι, οὐδὲ ἀμίσθους γίνεσθαι τὰς τῶν τελευτώντων κηδείας, ἀλλ᾽ ἀπαιτεῖσθαι πικρῶς, καὶ εὑρίσκεσθαι πολλὰ ἔξωθεν ὀνόματα, καὶ συστήματα, ἅπερ καὶ ἄκοντας ἀπαιτεῖ τοὺς πενθοῦντας, καὶ ἀναγκάζει διδόναι τοὺς οὐκ ἔχοντας. Ταῦτα ἅπαντα δίκαιον ᾠήθημεν τῆς προσηκούσης ἐπανορθώσεως ἀξιῶσαι.

ΚΕΦΑΛ. α.

Πρῶτον μὲν οὖν τὰ κατὰ τὰ ἐργαστήρια πολλὴν δεξάμενα ἐπιβουλὴν καὶ ἐλάττωσιν, εἰς πλῆρες ἀποκατεστήσαμεν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, θεῖον ὑπὲρ τούτου γράψαντες τύπον πρὸς τὴν πολιαρχίαν, ἐφ᾽ ᾧ τε αὐτὴν ἅμα τῇ πειθομένῃ αὐτῇ τάξει παραδοῦναι τὰ χίλια ἑκατὸν ἐργαστήρια πᾶσι τρόποις τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐκδίκοις καὶ οἰκονόμοις τῆς εἰρημένης ἁγιωτάτης ἐκκλησίας· ὀκτακοσίων μὲν ἐν σώμασιν ἐργαστηρίων παρεχομένων τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐκδίκοις, τριακοσίων δὲ τοῖς θεοσεβεστάτοις οἰκονόμοις· ὥστε τοὺς θεοσεβεστάτους οἰκονόμους ἔχειν τὰ τριακόσια ἐργαστήρια, καὶ τὴν πρόσοδον τὴν ὑπὸ Ἀναστασίου τοῦ τῆς θείας λήξεως δωρηθεῖσαν· οὐκ ἔτι μεμφομένους ὡς ἐλλιπὴς εἴη, ἀλλὰ τὴν ἀναπλήρωσιν ἐκ τῶν τριακοσίων ἐργαστηρίων δαψιλῶς ἔχοντας, ποιεῖσθαι τὴν τῶν μηνιαίων χορηγίαν

τοῖς

formas, quatenus quod ex ipso reditu colligitur aurum proficiat ad ea quæ dantur à Deo amabilibus œconomis his qui ad hoc laborant, plurimi plerumque adierunt nos, dicentes non similiter causam procedere, neque sine mercede fieri defunctorum exequias, sed exigi amare, & inueniri plurima foris nomina & corpora quæ etiam inuitos exigunt lugentes & cogunt dare, non habentes; hæc omnia iustum iudicauimus competenti correctione digna facere.

CAPVT I.

PRimum itaque ea quæ per ergasteria plurimam susceperunt læsionem & deminutionem, ad plenum restituimus sanctissimæ maiori ecclesiæ, sacram propter hoc scribentes formam ad vrbis Præfecturam, quatenus ipsa cum obediente sibi officio traderet mille centum ergasteria omnibus modis Deo amātissimis ecclesiæ defensoribus & œconomis sanctissimæ dictæ ecclesiæ octingentis quidē in corporibus ergasteriorum præbendis Deo amātissimis defensoribus, trecentis autem Dei cultoribus œconomis, vt Deo amabiles œconomi habeant quadraginta[a] ergasteriá, & reditum ab Anastasio Diuæ memoriæ donatum, nequaquam querentes tanquàm minus sit, sed supplementum ex trecentorum ergasteriorum datione habentes, facere menstruorum expensas,

[a] In Græco est trecenta.

τοῖς τε δεκανοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις τάγμασι. τοὺς δὲ
θεοφιλεστάτους ἐκδίκους ἔχοντας τὰ ὀκτακόσια ἐρ-
γαστήρια, τούς τε καλουμένους λεκτικαρίους παρέ-
χειν, καὶ τὴν ἄλλην ὑπουργίαν ποιεῖν ἣν ἡ τῶν
τελευτώντων ὁσία βούλεται· ὥστε κατὰ τοῦτο
τὰς ζημίας ἀφελεῖν τῶν πενθούντων.

ΚΕΦΑΛ. β.

ΔΕῖ τοίνυν τὰ εἰρημένα χίλια ἑκατὸν ἐρ-
γαστήρια φυλάττεσθαι τοῖς τε θεοφιλεστά-
τοις οἰκονόμοις καὶ ἐκδίκοις διὰ παντὸς ἀτελῆ τε
καὶ ἀμείωτα, καὶ ἀναπληρούμενα παρὰ τοῦ ἐνδοξοτά-
του ἐπάρχου τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, εἴ τις
γένοιτο διάπτωσις καθ' οἱονδήποτε τρόπον, ἢ
ἐναλλαγὴ τῆς τούτων ὄψεως ἢ ἐμπορίας. ὥστε τοὺς
μὲν θεοφιλεστάτους οἰκονόμους, ἔχοντας τὴν τῶν χω-
ρίων διοίκησιν τῶν ταῖς ταφαῖς ἀπονεμομένων,
ἔχοντας δὲ καὶ ἀτελῆ τὰ τριακόσια ἐργαστήρια,
τοὺς δὲ ἐκδίκους τὰ ὀκτακόσια, τὴν περὶ τὴν ὁσίαν
τῶν τελευτώντων ποιεῖσθαι διοίκησιν. τὸ μὲν οὖν
ἐκ τῆς τῶν χωρίων προσόδου προϊὸν παρὰ τῶν θεοφιλε-
στάτων οἰκονόμων ἐπιδίδοσθαι ταῖς ταφαῖς, κα-
θάπερ ὑποκατιόντες ἐροῦμεν, προστιθεμένης καὶ τῆς
ἐκ τῶν τριακοσίων ἐργαστηρίων προσθήκης, ἣν καὶ
αὐτὴν ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ λαμβάνειν ᾔτησαν. ἐπει-
δὴ δὲ τῶν χιλίων ἑκατὸν ἐργαστηρίων, τῶν ἐπὶ ταύ-
της ὄντων τῆς εὐδαίμονος πόλεως, πλεῖστα διέπεσε,
προστάττομεν κατὰ τὸ παρὸν ἀναπληροῦσθαι
ταῦτα· καὶ τούτων χιλίων ἑκατὸν ἐργαστηρίων ἀ-
ριθμοῦ διατηρουμένου, ἀμείωτά τε καὶ ἀτελῆ, κατὰ

τὸν εἰρη-

& decanis & aliis ordinibus, Deo vero amabiles defensores habentes octingenta ergasteria & appellatos lecticarios præbere & aliud ministerium facere quod defunctorum exequiæ volunt, quatenus per hoc damna auferantur lugentium.

CAPVT II.

Oportet ergo supradicta mille centum ergasteria custodiri & Deo amabilibus œconomis & defensoribus semper sine tributis & sine diminutione, & supplenda à glorosissimo præfecto felicis huius vrbis si quis faciat casus quolibet modo aut mutatio horum faciei aut mercationis, vt Deoamabiles quidem œconomi habentes prædiorum administrationem quæ sepulchris deputata sunt, habentes etiam sine tributis trecenta ergasteria, defensores autem octingenta, circa exequias defunctorum faciant gubernationem, ea quidem quæ ex prædiorum reditu accedunt à Deo amabilibus œconomis dari sepulturis, sicut descendentes diximus, adiecto etiam ex trecentis ergasteriis cremento, quod etiam ipsum in ipso opere percipere petierunt. Quia igitur mille centum ergasteriorum in hac existentium felici vrbe plurima ceciderunt, præcipimus secundum præsens tempus repleatur, & horum mille centum ergasteriorum numerum imminutum conseruatum & sine tributo, diuisum secundum

τὸν εἰρημένον ἡμῖν τρόπον, φυλάττεσθαι τοῖς τε θεοφιλεστάτοις οἰκονόμοις, τοῖς τε θεοσεβεστάτοις ἐκδίκοις. ὥστε μέντοι μὴ ἐλάττους εἶναι τοὺς δεκανοὺς, ἤτοι κοπιατὰς, τῶν ὀκτακοσίων τῶν απονεμηθέντων τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐκδίκοις· ἀντὶ δὲ τῶν τριακοσίων τῶν διδομένων τοῖς θεοφιλεστάτοις οἰκονόμοις, ἄδειαν εἶναι τοῖς αὐτοῖς θεοφιλεστάτοις ἀνδράσιν, εἰ βουληθεῖεν, ἐν σώμασι λαμβάνειν τὰ τριακόσια ἐργαστήρια, ἢ πάντα ἤ τινα ἐξ αὐτῶν, ἢ κομίζεσθαι, προφάσει τῶν καλουμένων ἐξκουσάτων, χρήματα ὑπὲρ πάντων ἢ ὑπὲρ τινῶν ἐργαστηρίων· καὶ αὐτὰ τὰ χρήματα ἅπερ μέχρι νῦν οὐκ εἶχον (καθάπερ καὶ αὐτοὶ τὸ ἡμέτερον ἐδίδαξαν κράτος) ταῦτα δαπανᾶν περὶ τὴν τῶν τελευτώντων ὁσίαν. ὥστε ἔκ τε τούτων τῶν χρημάτων καὶ ἐκ τῶν προσόδων τῶν χωρίων τὴν διανομὴν γίνεσθαι τοῖς τε δεκανοῖς καὶ ἀσκητρίαις καὶ κανονικαῖς καὶ ἀκολούθοις, καθάπερ ἂν ὑποκατιόντες διαταξώμεθα. τῶν γὰρ αὐτῶν θεοφιλεστάτων οἰκονόμων διδαξάντων ὡς οὐχ οἷόν τε ἐστὶν ἐκ τῶν χωρίων τοῦ λοιποῦ τὴν αὐτὴν πρόσοδον περισώζεσθαι, εἰκότως ἡμεῖς τὴν τῶν τριακοσίων ἐργαστηρίων προσθήκην ἀπενείμαμεν τούτῳ τῷ μέρει, ὅπως ἀνεπιλήπτως τὸ μέχρι νῦν διδόμενον τοῖς κάμνουσι περὶ τὴν τῶν λειψάνων ἐκφορὰν, καὶ ἐφεξῆς δοθείη, τουτέστι *per singulum mensem quadringentos solidos*, μεριζομένους τοῖς τε δεκανοῖς καὶ ἀκολούθοις καὶ ἀσκητρίαις, καὶ κανονικαῖς, κατὰ τὸ μέχρι νῦν

παρ'

dictum à nobis modum seruari & Deoamabilibus œconomis & deicultoribus defensoribus, vt tamen non minus sint Decani, seu laboratores octingentis deputati Deoamabilibus defensoribus, pro verò trecentis datis Deoamabilibus œconomis, licentiam his esse hisdem Deoamabilibus viris si voluerint, in corporibus accipere trecenta ergasteria aut omnia aut quædam ex his, aut percipere occasione appellatorum excusatorum, pecunias pro cunctis aut pro aliquibus ergasteriis, ipsásque pecunias quas hactenus non habebant, (sicut & ipsi nostram docuerunt potestatem) expendere circa defunctorum exequias, vt & ex his pecuniis & ex reditibus prædiorum distributio fiat & decanis & ascetriis & canonicis, [& acolythis] sicut descendentes ordinauimus. Iisdem enim Deoamabilibus œconomis docentibus, quia iam impossibile est ex prædiis decætero eundem reditum seruari, rectè nos trecentorum ergasteriorum crementum distribuimus huic parti, quatenus quod inculpabiliter hactenus datum est laborantibus circa funerum exequias, & deinceps detur, hoc est per singulũ mensem quadringentos solidos diuidẽdos Decanis & acoliitis & asceteriis, & canonicis, secundũ eam quæ hactenus

παρ' αὐτοῖς ἐκράτησεν ἔθος· τουτέστι τοῖς μὲν διακόνοις *per singulum mensem cētum octoginta duos solidos*, ταῖς δὲ ἀσκητρίαις ἐνενήκοντα νομ. καὶ τοῖς ἀκολούθοις *nonaginta vnum solidos*, καὶ ταῖς κανονικαῖς *triginta sex solidos*, ἀθροιζομένων μὲν παρὰ τῶν αὐτῶν θεοφιλεστάτων οἰκονόμων, καταβαλλομένων δὲ ἐπὶ τοὺς εἰωθότας κομίζεσθαι κατὰ *sex menses*.

ΚΕΦΑΛ. γ.

ΔΕῖ δὲ τὸ μὲν ἐπιβάλλον τοῦ χρυσίου μέρος ταῖς εὐλαβεστάταις ἀσκητρίαις δίδοσθαι παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων οἰκονόμων, κατὰ τὴν εἰρημένην προθεσμίαν, Εὐγενίῳ τῷ θεοφιλεστάτῳ διακόνῳ καὶ ξενοδόχῳ τοῦ κατὰ Σαμψὼν τοῦ τῆς ὁσίας μνήμης ξενῶνος, καὶ τοῦ παρ' ἡμῶν συστάντος, καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν θεοφιλεστάτοις ξενοδόχοις τῶν εἰρημένων ξενώνων· διὰ τὸ τὰς ἀσκητρίας τὰς εἰς ταύτην ὑπουργούσας τὴν χρείαν, ὑπὸ τοὺς κατὰ καιρὸν ξενοδόχους τῶν εἰρημένων εὐαγῶν ξενώνων τελεῖν· τὸ δὲ αἱροῦν τοῖς τε ἀκολούθοις καὶ ταῖς εὐλαβεστάταις κανονικαῖς, ὡσαύτως δίδοσθαι παρὰ τῶν αὐτῶν θεοφιλεστάτων οἰκονόμων, τοῖς τε νῦν ἐφεστῶσιν αὐτοῖς καὶ τοῖς κατὰ καιρὸν τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν ἐγχειριζομένοις· ὥστε δι' αὐτῶν τὴν διανομὴν γίνεσθαι ταῖς προδηλουμέναις καὶ ὑπ' αὐτοὺς τελούσαις ἀσκητρίαις τε καὶ κανονικαῖς, καὶ πρός γε καὶ τοῖς ἀκολούθοις. Εἰ δὲ κατόπιν γένοιντο περὶ τὴν τοιαύτην καταβολὴν οἱ θεοφιλέστατοι οἰκονόμοι, καὶ τοῦτο φανερὸν καταστείη, εἴσω ἓξ

μηνῶν

apud eos tenuit consuetudo, hoc est decanis quidem per singulos menses centum octoginta duos solidos, asisteriis autẽ nonaginta [vnum] solidos, & acolitis nonaginta vnum solidos, & canonicis triginta & quinque [a] *solidos, congregandos quidem ab iisdem Deoamabilibus œconomis, soluendos autem in eis qui consueuerunt accipere, per sex menses.*

[a] Deest in Græco.

CAPVT III.

OPortet autem competentem quidem auri partem reuerentißimis aßisteriis dari, per Deoamabiles œconomos secundum dictas inducias, Eugenio Deo amabili diacono & Xenodocho Sampsonis sanctæ memoriæ xenonis, & eius qui per nos constitutus est, & his qui erunt post eum Deoamantißimi xenodochi memoratorum xenodochiorum, eo quod aßistriæ ad hoc ministrantes opus sub xenodochis per tempus memoratorum venerabilium xenodochorum constituta sint. quod autem contingit Acolitos & reuerentißimas canonicas similiter dari ab iisdem Deoamabilibus œconomis & qui nũc præsunt eis, & quibus per tempus præsulatus earum committitur, vt per eos distributio fiat prædeclaratis & sub eis constitutis aßisteriis & canonicis, necnon & acolitis. Si verò retro [b] *fecerint circa talem solutionem Deoamabiles œconomi, & hoc palam fiat, intra sex men-*

[b] Moram fecerint.

μηνῶν κατὰ τὴν δευτέραν ἑξάμηνον διερχομέ-
νων, εἰ μηδεμία γένοιτο καταβολή, τηνικαῦτα
πᾶν τὸ μετὰ τὴν προτέραν ἑξάμηνον ὀφληθὲν
εἰσπράττεσθαι τοὺς ἀεὶ θεοφιλεστάτους οἰκονόμους,
μετὰ τόκου τοῦ ἀπὸ τρίτου μέρους τῆς νομίμης ἑκατο-
στῆς, τοῦ μετὰ τὴν ἑξάμηνον διατρέχοντος χρό-
νου. πρόνοιαν τούτου τιθεμένου τοῦ κατὰ καιρὸν
ὁσιωτάτου ἀρχιεπισκόπου καὶ πατριάρχου τῆς
κατὰ τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν ἁγιωτά-
της μεγάλης ἐκκλησίας.

ΚΕΦΑΛ. δ.

ΕΙ δὲ καὶ ἕτερος ἐνιαυτὸς παρέλθοι, καὶ μηδὲ
οὕτως τι καταβάλλοιεν οἱ θεοφιλέστατοι οἰ-
κονόμοι ταῖς εὐλαβεστάταις γυναιξὶν ἢ τοῖς εἰ-
ρημένοις δικανοῖς, ἄδειαν εἶναι τῷ κατὰ καιρὸν
ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ, μὴ μόνον ἀπαιτεῖν τοὺς
θεοφιλεστάτους οἰκονόμους τὸ ὀφειλόμενον μετὰ τῶν
εἰρημένων τόκων, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζειν αὐτοὺς δι-
δόναι πάντα ὅσα διώρισται· καὶ (εἴπερ βουληθείη
ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης) καὶ ἐξείργειν αὐτοὺς τῆς
φροντίδος τῶν χωρίων, καὶ ἀπαιτεῖν τὴν τούτων ὄψιν
καθὰ νῦν παρ' αὐτοῖς ἐστι· τούτων ἁπάντων
φροντίδα τιθεμένου τοῦ κατὰ καιρὸν μακαριωτά-
του ἀρχιεπισκόπου, καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ὑφ'
ὃν τελοῦσι καὶ οἱ θεοφιλέστατοι οἰκονόμοι, καὶ ὁ πᾶς
κλῆρος, καὶ ἡ σύμπασα τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας
κατάστασις. ¶ Τούτων δὲ οὕτως γινομένων, μηδένα
παντελῶς παρὰ ἄκοντος κομίζεσθαι ὑπὲρ νεκροῦ
σώματος κηδευομένου μηδ' ὁτιοῦν. ὥστε δὲ δια-
κρίνεσθαι

ses, in secundo semestre veniente, si nullam fecerint solutionem, tunc omne quod post primum semestre debetur exigi semper à Deoamabilibus œconomis cum vsura tertiæ partis legitimæ centesimæ post semestre tempus, prouidentiam huius ponente per tempus sanctißimo archiepiscopo & patriarcha felicis huius vrbis sanctißimæ maioris ecclesiæ.

CAPVT IIII.

SI autem & alter annus transeat & neque sic aliquid exoluant Deoamabiles œconomi reuerentißimis mulieribus aut memoratis decanis, licentiam esse per tempus Sanctißimo patriarchæ non solum exigere Deoamabiles œconomos debitum cum dicta vsura, sed etiam dare eos cogere quæcumq; decreta sunt. & (si voluerit sanctißimus Patriarcha) expellere eos à gubernatione prædiorum, & exigere horum faciem puram ab eis qualis est. Horum omnium solicitudinem ponente pro tempore beatißimo archiepiscopo & vniuersali patriarcha, sub quo sunt & Deoamabiles œconomi & omnis clerus, & vniuersus sanctißimæ maioris ecclesiæ status. 5 *¶ His ita factis nullum penitus ab inuito percipere pro mortuo corpore tutato quicquam. vt autem discreta*

κρίνεσθαι τὸ πᾶν, θεσπίζομεν ἑκάστῃ κλίνῃ προῖκα διδομένῃ ἓν ἀσκητήριον δίδοσθαι ἀσκητριῶν ἢ κανονικῶν, μὴ ἔλαττον ὀκτὼ γυναικῶν ἡγουμένων τῆς κλίνης καὶ ψαλλουσῶν, καὶ τριῶν ἀκολούθων, οἵπερ οὐδ' ὁτιοῦν παντελῶς λήψονται. Εἰ μέντοι τις βούλοιτο τῶν προσηκόντων τῷ τελευτήσαντι καὶ τὴν ἐκφορὰν ποιουμένων, αὐτὸς ἑκών, ἀναγκάζοντος οὐδενός, καὶ ἕτερον ἀσκητήριον ἓν ἢ δύο ἢ καὶ πλείω προσλαβεῖν, τοῦτο ἔστω μὲν τῆς αὐτοῦ φιλοτιμίας· πλὴν οὐδὲ τοῦτο ἀόριστον καταλείπομεν, κἀνταῦθα τὸ αὐτὸ μέτρον εἶναι βουλόμενοι τῶν κατὰ φιλοτιμίαν προσλαμβανομένων ἀσκητηρίων, ἤτοι κανονικῶν καὶ ἀκολούθων, ὅπερ ἀνωτέρω διωρίσαμεν· ὥστε μὴ ἐλάττους ἢ ὀκτὼ ἀσκητρίας ἢ κανονικὰς εἶναι τὰς ἐξ ἑκάστου ἀσκητηρίου προσλαμβανομένας, καὶ τρεῖς ἀκολούθους, καθ' ἕκαστον ἀσκητήριον.

ΚΕΦΑΛ. ε.

Δίδοσθαι δὲ ταῖς ἀσκητρίαις, ἤτοι κανονικαῖς, ταῖς ὑπὲρ τὸ αὐτὸ προῖκα ὑπηρετεῖν προσλαμβανομέναις, εἰ μὲν εἴσω τῶν νέων τειχῶν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως εἴη τὰ τῆς ἐκφορᾶς, ἄχρι *trium solidorum*· οὐδὲν ἐκ τούτων παντελῶς τῶν ἀκολούθων κομιζομένων, οὐδὲ μεριζομένων ταῦτα μετὰ τῶν εὐλαβεστάτων ἀσκητριῶν ἢ κανονικῶν. τῶν δὲ ἀκολούθων τῶν μετὰ τοὺς τρεῖς τοὺς προῖκα ὑπηρετοῦντας παραλαμβανομένων, εἰ μὲν ἕτεροι τρεῖς εἶεν, ἀρκουμένων κερατίοις τρισίν· εἰ δὲ ἕξ, κερατίοις ἕξ· καὶ ἐφεξῆς κατὰ

τοῦτον

sint omnia, sancimus singulo lecto gratis dato vnum asisterium dari, asisteriarũ aut canonicarum non minus octo mulierum præcedẽtium lectũ & psallentium & tribus acolitis qui nihil penitus accipient, Si tamen quis voluerit competentium defuncto & exequias faciẽtium ipse sponte, cogente nullo & aliud asisterium vnum aut duo aut etiam amplius assumere, hoc sit quidem eius munificentiæ, tamen nec hoc indefinitum relinquimus, & hic eandem mensuram esse volumus harum quæ per munificentiam assumuntur asisteriarum seu canonicarum, & acolitorum quam superius definiuimus, non minus octo asisterias seu canonicas esse quæ ex vnoquoque asisterio assumuntur, & tres acolitos per singulum asisterium.

CAPVT V.

DAre autem asisteriis seu canonicis his quæ circa id gratis ministrare sumuntur, si quidem intra nouos muros felicis huius vrbis sint exequiæ, vsque ad ternos solidos, nihil ex hoc acolitis penitus recipientibus neque diuidentibus hæc cum reuerentissimis asisteriis aut canonicis. Acolitis autem qui præter tres gratis ministrantes sumũtur, si quidem alij tres sint, fieri contentos siliquis tribus, si verò sex, siliquis sex, & deinceps secũdũ

hunc

τοῦτον τὸν τρόπον καὶ τὰ περὶ αὐτὸν διοικεῖσθαι. πρόδηλον δὲ ὡς εἰ καὶ τὸ διάστημα πλέον καθεστήκοι, καὶ οἱ τῇ κλίνῃ ὑπηρετούμενοι δεκανοὶ πλείους ὦσιν, καὶ τὰ ἀσκητήρια πλείονα διὰ τὸ ταύτης βάρος, βραχύ τι καὶ αὐτοῖς δοθήσεται, καθ' ὁμοιότητα τῶν πρὸς τὰ ἀσκητήρια τῆς κηδείας πονουμένων. ὥστε τῇ διαφορᾷ τοῦ κόπου δοκεῖν τινὰ καὶ αὐτοὺς ἔχειν ἐντεῦθεν παραψυχήν, δοκεῖν δὲ εἴσω τῶν νέων τειχῶν καὶ τὸ πέραμα Ἰουστινιανῶν, ἤτοι συκῶν, ἐπειδὴ μὴ πόρρω καθέστηκε, μηδὲ δεῖται πλείονος χρόνου ἢ πόνου πρὸς τὴν ἄφιξιν τὴν ἐκεῖσε. Εἰ δὲ ἔξω τῶν νέων τειχῶν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ἐκφορὰ γίνοιτο, ἢ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις περάμασι, παρὰ τὸ εἰρημένον, τηνικαῦτα τὰς μὲν ἀσκητρίας, ἤτοι κανονικὰς, dimidiam partem solidi λαμβάνειν· οὐδὲ ἐνταῦθα κοινωνούντων παντελῶς κατ' οὐδὲν αὐταῖς τῶν ἀκολούθων. αὐτῶν δὲ τῶν ἀκολούθων ἐφ' ἑκάστῳ ἀσκητηρίῳ quatuor siliquas κομιζομένων, καὶ πέρα τούτων μηδὲν, κατὰ τὴν εἰρημένην διαίρεσιν· τοῦ ἀσκητηρίου τοῦ παρεπομένου τῇ προῖκα διδομένῃ κλίνῃ σὺν τοῖς τρισὶν ἀκολούθοις, καὶ αὐτοῦ πάντως παραγινομένου διὰ τῶν ὀκτὼ ἀσκητριῶν ἢ κανονικῶν, καὶ τριῶν, ὡς εἴρηται, ἀκολούθων, καὶ οὐδὲν παντελῶς κομιζομένων, οὐδὲ διὰ κηρῶν δόσεως ἀπαιτούντων, καὶ ἕτερον μέτρον ἐξευρισκόντων ὑφ' ἑτέρῳ προκαλύμματι.

ΚΕΦΑΛ. ϛ.

ΤΑῦτα μέντοι πάντα διορίζομεν ἐπὶ τῶν μὴ κατὰ φιλοτιμίαν ἐπιζητούντων τὰς δύο

nc modum etiam de his gubernari. Certum rò est quia si & spatium plus consistat, & ii lecto ministrant decani plures sint, aßiste- a plura propter huius[*] *oneris partem, etiam liquid & ipsis dabitur secundum similitudi- nem ad asceteria disciplinæ laborantium, vt differentia laboris videantur aliquod & ipsæ habere hinc solatium. Videtur autem intra nouos muros & transitus*[*] *Iustinianarum seu Sycorum, quoniam non longe constitutæ [neq;*[*]*] egeret ampliori tempore vel labore ad veniendum ibi. Si vero foris nouos muros felicis huius vrbis exequiæ fiant, aut etiã in alios transitus citra quàm dictus est, tunc aßistrias quidem seu canonicas dimidiam partem solidi accipere, neque hîc communicantibus penitus vllo modo eis acolitis. Ipsis autem acolitis in singulo aßisterio quatuor accipientibus siliquas, & vltra hæc nihil secundum memoratam diuisionem, aßisterio sequente gratis datum lectum cum tribus acolitis & ipso omnino veniente, per octo aßisterias aut canonicas & tres (sicut dictum est) acolitos, & nibil penitus accipientibus neque per cireorum dationem exigentibus, & aliam mensuram adinuenientibus sub alio velamine.*

[*] Scilicet lecti.

[*] πέραμα terminũ vertit Haloander.

[*] Deest in manuscr. sed addidi ex græco.

CAPVT VI.

HAec itaque omnia definiuimus super his qui non per munificẽtiam quærunt duos maiores

μεγάλας ταύτας κλίνας τὰς ἐν τῷ εὐαγεῖ καὶ μηλιοφυλακείῳ κειμένας· φαμὲν δὴ Στουδίου τοῦ τῆς ἐνδόξου μνήμης, καὶ Στεφάνου τοῦ τῆς μεγαλοπρεποῦς μνήμης. εἰ γάρ τις ἐκείνας βουληθείη λαβεῖν, ὡς καὶ ἀνθρώπων πολλῶν δεομένας καὶ φυλακῆς πλείονος, καὶ ἄλλης τινὸς πολυπραγμοσύνης χρῄζουσας, τοῦτο οὐ συνάπτομεν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις, ἀλλ' ὡς φιλότιμον αἰτούμενος γνώμην, ὁπόσον ἂν ὑπὲρ τοῦ πόνου ἢ τοῖς διακονοῖς ἢ ταῖς εὐλαβεστάταις ἀσκητρίαις ἢ κανονικαῖς διδόναι συμφωνήσει, τοσοῦτον καὶ παρέχειν· οὐ μέντοι δυνάμενον ὑπερβαίνειν τὴν τῶν duodecim solidorum ποσότητα, ἐπὶ τῶν δύο κλινῶν τοῦ Στουδίου τε καὶ τοῦ Στεφάνου· ἐπὶ δὲ τοῦ χρυσοπάστου τοῦ κειμένου κατὰ τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν, εἴγε ἑνὸς μόνου τοῦ ἀντ' αὐτοῦ, ὡς εἰκὸς, κατασκευασθησομένου, quatuor solidorum. τῶν δὲ ἀσκητριῶν, ἢ κανονικῶν, καὶ ἀκολούθων, διπλασίονα κομιζομένων ἤπερ ἔμπροσθεν περὶ αὐτῶν ὡρίσαμεν· δηλαδὴ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀσκητηρίου, ἤτοι κανονικῶν, τοῦ προῖκα ἐπὶ τῶν ἄλλων κλινῶν ἡγουμένου, τὴν αὐτὴν λαμβάνοντος ποσότητα ἣν καὶ τὰ λοιπὰ ἀσκητήρια. ταυτοῦ τούτου καὶ ἐπὶ τῶν ἀκολούθων φυλαττομένου, ὅπερ φθάσαντες εἴπομεν· ὥστε καὶ τούτους διπλάσιον τῶν ἤδη παρ' ἡμῶν διατεταγμένων κομίζεσθαι. ὅταν μέντοι μία τούτων τῶν τριῶν εἴη κλινῶν, ἐφ' ἧς ἡ κηδεία γίνεται, τοῦτο βουλομένου τοῦ ταύτην ἐπιτελοῦντος, δηλαδὴ τῶν θεοφιλεστάτων ἐκδίκων

ἀνάγκην

iores lectos in venerabili vasorum custorio positos. Dicimus autem Studij gloriomemoriæ & Stephani magnificæ memo-. Si quis enim illos voluerit accipere, vt e & pluribus hominibus egentes, & cudia potiori & omnimoda curiositate egen-, hoc non coniungimus his quæ prius dixis, sed tanquam magnificam exhibens votatem, quantumcunque pro labore deis aut reuerentissimis assistris vel canois dare placuerit, tantum & præbeat, non men valentibus transcendere decem [*] *solirum quantitatem in duobus lectis Studij* [*] *Stephani, in deaurato autem posito in nctissima maiore ecclesia, vel vno* [*] *solo pro eo forsan faciendo quatuor solidom, assisteriis autem & canonicis & acotis duplicia accipientibus quàm prius de is definiuimus. quippe & ipso assisterio seu nonicis gratis in aliis lectis præcedente, eanem accipiente quantitatem quam & reliua assisteria.*

Hoc ipso & super acolitis obseruando quod rædiximus, vt & isti duplum horum quæ am à nobis ordinata sunt, accipiant, quando vnus tamen horum trium fuerit lectus in quo funus agitur, id volente qui hoc celebrat: quippe Deoamabilibus defensoribus necessit

[*] Scrimger. duodecim.

[*] Hic locus nunc nostra opera lucem accipit, cuius obscuritati nullũ se remedium inuenire posse nec ex Græcis quidẽ Scrimgeri fatetur ingenuè Agylæus.

ἀνάγκην ἐχόντων τὰ σώματα τῶν δεκανῶν παρέχειν, ἐξ ὧν αὐτοῖς ἀπενείμαμεν ὀκτακοσίων ἐργαστηρίων, καὶ τὰς κλίνας· οὐ μέντοι δαπάνην ποιεῖσθαι τινά. τῶν θεοφιλεστάτων οἰκονόμων ἀναγκαζομένων ἔκ τε τῆς προσόδου τῆς παρὰ Ἀναστασίου τοῦ τῆς θείας λήξεως καταλελειμμένης, ἔκ τε τῶν τριακοσίων ἐργαστηρίων τὴν εἰρημένην πᾶσαν δαπάνην ποιεῖσθαι περὶ τὰ εἰρημένα πρόσωπα, κατὰ τὴν ἐφ᾽ ἅπασι τεταγμένην παρ᾽ ἡμῶν διαίρεσιν. οὕτως οὐδὲν ἀόριστον ἔσται, ἀλλὰ καὶ οἱ μετριωτέρας τὰς ταφὰς γίνεσθαι βουλόμενοι, ταύτης ἀπολαύσουσι τῆς διατυπώσεως· καὶ οἱ πρὸς φιλοτιμίαν ὁρῶντες, οὐ μεγάλα ζημιωθήσονται, ἀλλ᾽ ἔσονται μετὰ τοῦ μετρίου φιλότιμοι.

ΚΕΦΑΛ. ζ.

ΤΑῦτα τοίνυν ἡμεῖς διωρίσαμεν ἐπί τε τοῖς ἐργαστηρίοις, ἐπί τε ταῖς προσόδοις, ἐπί τε ταῖς ἐκφοραῖς ταῖς τε προῖκα ταῖς τε κατὰ φιλοτιμίαν γινομέναις. φύλακας δὲ τάττομεν τοῦ ἀμείωτον ἀεὶ φυλάττεσθαι τὸν τῶν ἐργαστηρίων ἀριθμὸν, οὐ μόνον τὸν ἐνδοξότατον ἔπαρχον τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, καὶ τὴν αὐτῷ πρεπομένην τάξιν, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον τὴν σὴν ὑπεροχὴν, καὶ τοὺς ἀεὶ τῆς ἀρχῆς προστησομένους ἧς νῦν αὐτὸς ἐφέστηκας. καὶ πρός γε καὶ ποινὴν ὁρίζομεν κατά τε τῆς τάξεως τῆς σῆς, εἴ τις ῥαθυμήσειε, quinquaginta librarum auri, κατά τε τῶν ἀεὶ τὸν σὸν παραληψομένων θρόνον διπλασίαν· ὥστε μὴ συγχωρῆσαι ποτὲ τὸν τῶν

εἰρημέ

neceſſitatem habentibus corpora decanorum præbere ex eis deputauimus octingentis ergaſteriis & etiam lectos, non tamen expenſas facere aliquos, Deoamabilibus œconomis cogendis vel ex reditu ab Anaſtaſio diuæ memoriæ relicto, vel ex trecentis ergaſteriis omnem memoratam expenſam fieri circa dictas perſonas ſecundum in omnibus ordinatam à nobis diuiſionem. Sic nihil indefinitum erit, ſed mediocres ſepulturas fieri volentes hac fruentur diſpoſitione, & ad munificentiam reſpicientes, non magis damnificabuntur, ſed erunt cum mediocritate munifici.

CAPVT VII.

Hæc igitur nos decreuimus & ſuper ergaſteriis & ſuper reditibus & ſuper exequiis vel quæ gratis vel per munificentiam fient. Cuſtodes quoque ponimus vt imminutus ſemper cuſtodiatur ergaſteriorum numerus, non ſolum glorioſum præfectum huius vrbis & ei obediens officium, ſed multo potius tuam celſitudinem & qui ſemper cingulo ſunt addendi, cui nunc ipſe præſides. Inſuper & pœnam definimus & aduerſus officium tuum ſi neglexerit, quinquaginta librarum auri, & aduerſus eos qui ſemper tuam perceperint ſedem, duplicem. vt non concedatur aliquando

εἰρημένων χιλίων ἑκατὸν ἐργαστηρίων ἀριθμὸν
ἐλλεῖψαι, κατὰ τὴν εἰρημένην ἡμῖν διαίρεσιν.
ἀλλ' εἰ διδαχθείη τοῦτο, ἢ αὐτὸς ἢ οἱ μετά σε τοῦ-
του πᾶσαν τίθεσθαι πρόνοιαν, καὶ παρασκευάζειν
αὐτὸν ἀμείωτον διὰ πάντων μένειν καὶ ἀβα-
ρῆ καὶ ἀνεπινόητον παρά τε τῆς σῆς ὑπεροχῆς καὶ
παντὸς ἑτέρου προσώπου· ὥστε μὴ ταύτην γενέ-
σθαι πρόφασιν τοῦ παρὰ τὸ διωρισμένον ἡμῖν
δοθῆναι τινὰ μισθὸν ὑπὲρ κηδείας τινὸς προ-
σώπου· οὐδεμιᾶς διακρίσεως γινομένης τῶν προσώ-
πων τῶν τελευτώντων, εἴτε πλουτοῖεν, εἴτε πένοιν-
το· πλὴν εἰ μή, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, μίαν
τῶν τριῶν κλινῶν ἕλοιντο, ἐφ' αἷς τὰ προσήκοντα
διετυπώσαμεν. Καὶ βουλόμεθα κἀκεῖνα κρατεῖν
κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον, καὶ εἶναι διὰ παντὸς ἀκί-
νητά τε καὶ ἀθάνατα. τοῦδε τοῦ θείου πραγματι-
κοῦ νόμου διὰ παντὸς κρατοῦντος, ἕως εἰσὶν ἄν-
θρωποι, ἕως τὸ μέγα καὶ πολυύμνητον τῶν Χρι-
στιανῶν ὄνομα ἐν ἀνθρώποις ἐστί, καὶ καθ' ἡμέ-
ραν διὰ τῆς τοῦ δεσπότου θεοῦ φιλανθρωπίας αὔξε-
ται. προνοοῦντος δηλαδὴ τούτου πρὸ τῶν ἄλλων ἁ-
πάντων, αὐτοῦ τοῦ ὁσιωτάτου πατριάρχου ταύτης
τῆς εὐδαίμονος πόλεως, ὥστε μετὰ τῆς ἱερατικῆς
ἐξουσίας αὐτὸν τῷ πράγματι χρώμενον, μὴ συγ-
χωρεῖν παρὰ μηδενὸς προσώπου, μήτε ἱερατικοῦ,
μήτε ἀρχοντικοῦ, μήτε τῶν ἄλλων μηδενὸς παρα-
βαίνεσθαι τὰ παρ' ἡμῶν διατεταγμένα. ἀλλὰ
καὶ αὐτὴν τὴν βασιλείαν κατακρίνομεν, εἰς τὸν
μέγαν ἀφορῶσαν θεὸν, ὥστε τὸν ἀεὶ τῶν σκήπτρων
κύειν

memoratorum mille centum ergasteriorum numerus deficere secundum dictam à nobis diuisionem, sed si docearis hoc, aut ipse aut qui post te, huius omnem ponas prouidentiam & procures eum imminutum per omnia perdurare: & inonustum & sine adinuentione & à tua celsitudine & ab omni alia persona, vt non hæc fiat occasio quatenus contra quod definitum est, detur aliqua merces pro funere alicuius personæ, nulla discretione facienda personarum defunctarum siue diuites sint, siue pauperes nisi tantum sicuti præcedenter diximus, vnum tuum lectorum elegerint, in quibus competentia disposuimus & volumus etiam illa tenere secundum hunc modum, & esse per omnia immutilata & immortalia, hac sacra pragmatica lege per omnia tenente, donec sunt homines, donec magnum & valde laudãdum Christianorum nomen in omnibus est & cotidie per Dei prouidentiam augetur. prouidente quippe his, ante alios omnes ipso sanctissimo patriarcha huius felicis vrbis, vt cum pontificali dignitate [a] *ipse causa vtens, non sinat ab vlla persona neque sacerdotali neque iudiciali neque aliorum vlla, deprauari quæ à nobis ordinata sunt, sed & ipsum imperium coniuramus ad magnum respicientes Deum, vt semper sceptrorum Do-*

[a] Potestate.

κύριον ἀγρύπνως τούτου τοῦ πράγματος προνοεῖν. οὐ γὰρ ὑπὲρ μόνων ἐστὶ τοῦτο τῶν τελούντων, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς τῶν ζώντων καὶ μάλιστα τῶν βασιλευόντων σωτηρίας, τὸ τὰς εὐσεβεῖς πράξεις πάντως εἰς ἔργον ἄγεσθαι, καὶ μὴ τὴν τῶν προπεπονηκότων ἀγαθοεργίαν ὑπὸ τῆς τῶν ἐφεξῆς ῥαθυμίας ἀπόλλυσθαι. ὥσπερ δὲ τὰ χίλια ἑκατὸν ἐργαστήρια ἀμείωτα καὶ ἀτελῆ φυλάττεσθαι διετυπώσαμεν, οὕτω τὰ λοιπὰ πάντα ἐργαστήρια ὑποτελῆ καθεστάναι θεσπίζομεν, μηδενὸς παντελῶς ἄδειαν ἔχοντος ἐξαιρεῖν αὐτὰ τοῦ τέλους, μήτε τῶν εὐαγῶν οἴκων, μήτε ξενώνων, μήτε ἀσκητηρίων, ἢ μοναστηρίων, ἢ ἑτέρου τινός. ἀλλὰ μηδὲ αὐτοῦ τοῦ βασιλικοῦ ἡμῶν οἴκου, ἢ τῶν ἐν ἀρχαῖς, ἢ τῶν ἐν δυνάμεσιν. ἀλλὰ πάντων τῶν ἐργαστηρίων ὁμοίως ἐπιγινωσκόντων τὰ τέλη, ὥστε μὴ τὸ κατὰ μικρὸν ἕκαστον ἐξωνούμενον, καὶ τὸ ἴδιον ἐλαφρύνειν, τοῖς ὑπολελειμμένοις ὀλίγοις οὖσι τὸ πᾶν ἐπιτιθέναι βάρος, κἀντεῦθεν μεγάλην ὑφίστασθαι ζημίαν τοὺς φέρειν αὐτὴν οὐ δυναμένους.

¶ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ καὶ οἱ μετά σε τὴν αὐτὴν ἀρχὴν παραληψόμενοι, καὶ ἡ πειθομένη σοὶ τάξις, τὰ παραστάντα ἡμῖν διὰ τοῦ παρόντος θείου πραγματικοῦ τύπου, νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα χρόνον φυλάξουσιν. DAT. III. NOV. CONSTANTINOP. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS. ANN. II.

Περὶ

inus vigilanter huic rei prouideat. Non enim oc pro solis mortuis sed etiam pro viuentibus & maximè imperantium salute est, pios actus mnino ad effectum adduci, & non prælabo-rantium bonum opus à subsequentium desidia perire. Sicut autem ad mille centum ergasteria imminuta & sine tributo seruari disposuimus, ita reliqua ergasteria omnia sub tributis constitui sancimus, nullo penitus licentiam habēte excipere à tributis, neque venerabiles domos, neq; ex xenodochiis neq; ex asceteriis, vel monasteriis aut alio quolibet, sed neq; ipsa imperiali nostra domo aut qui in cingulo, aut qui in potestatibus sunt, sed omnibus ergasteriis similiter agnoscentibus tributa, nec paulatim singula excusare, & proprium leuigare, & reliquis paucis existentibus totum imponere pondus, & ex hoc magnum sustinere dispendium, ferre hoc non volentes.

EPILOGVS.

¶ Tua igitur celsitudo & qui post eandem administrationem acceperit, & parens tibi officium quæ placuerint nobis per præsentem diuinam pragmaticam formam, nunc & in reliquum omne tempus seruabunt. Dat. III. Non. No. CP. DN. Iustinia. PP. A. Ann. XI. post Bilis. V. C. cons. An. II.

Περὶ τοῦ τοὺς τελευτῶντας, ἤγουν τὰ λείψανα αὐτῶν, μὴ ἐνυβρίζεσθαι παρὰ τῶν δανειστῶν. καὶ Περὶ τοῦ τοὺς παρέδρους μὴ δέχεσθαι διαγνώσεις χωρὶς τῶν ἀρχόντων, μήτε προκατάρξιν ποιεῖν, μήτε ἀποφάσεις ἐκφέρειν.

Διάταξις ξ.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

ΟΙ τοὺς ἀληθείας τῶν πραγμάτων ἐστοχασμένοι οὐκ ἂν ῥᾳδίως εἰς μέμψεις χωροῖεν εἰ τἀληθῆ καλῶς ἐξετάζοιεν. τινὰς γὰρ εἰκὸς τῷ πλήθει τῶν νόμων τῶν καθ' ἑκάστην παρ' ἡμῶν προτιθεμένων ἐπιμέμφεσθαι, οὐκ ἐννοοῦντας ὅτι τῆς χρείας ἀεὶ καλούσης, συμφώνους τοῖς πράγμασι τιθέναι νόμους ἀναγκαζόμεθα, τῶν ἀεὶ παραδόξως ἀναφυομένων, ὑπὸ τῶν ἤδη γραφέντων θεραπεύεσθαι μὴ δυναμένων, ὁποῖον δή τι καὶ ἔναγχος ἐγνώσθη. Ὀφείλεσθαι γάρ τις λέγων παρά τινος, ἐπειδὴ τὸν ἄνθρωπον ἐπιθάνατον ἔγνω καθεστάναι, στρατιώτας ἀθροίσας καὶ οἰκέτας, καὶ ἑτέρους ὡς πλείστους, ἔπεισιν αὐτῷ τελευτῶντι. ὁ δὲ δυσχεραίνων τε καὶ βοῶν διετέλεσεν, ἕως αὐτοῦ ὑπὸ τῆς βίας συνωθούμενον ἀφῆκε τὴν ψυχήν.

ὁ δὲ

VT DEFVNCTI, SEV FVNERA EORVM NON INIVrientur à creditoribus, & vt consiliarij non suscipiant cognitiones absque iudicibus.

TITVLVS XV.

NOVEL. CONST. LX.

Imper. Iustinianus August. Ioanni gloriosissi. sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto iterum exconsuli & patricio.

PRAEFATIO.

QVI varietatem causarum conticiunt, nō facile ad culpam veniunt, si veritatem examinent. quosdam namque verisimile est multitudinem legum quæ per singula à nobis adiiciuntur, culpare, non considerantes quia opere semper vocante consonas causis ponere leges compellimur: cum semper inopinabile emergat, & ab iis quæ iam posita sunt, mederi non valeat: quale quidem nuper est agnitum. Deberi sibi quidam dicens ab aliquo, dum hominem in morte cognouisset esse constitutum, milites congregans, & seruos alios plurimos, ingressus est super morientem. verùm ille anxiatus clamare cœpit, donec eum violentia compressum reliquisset spiritus.

ὁ δὲ καὶ σήμαντρα ἐπετίθει τοῖς πράγμασι κατ' οἰκείαν ἐξουσίαν, παρόντος οὐδενὸς τῶν ἐν ἀρχῇ τεταγμένων, ἢ τινος ὅλως νομίμης καὶ πολιτικῆς τάξεως φυλαττομένης. καὶ οὐδ' οὕτως ἀνῆκεν, ἀλλὰ καὶ εἰς νεκρὸν ὑβρίζειν οὐκ ὤκνει, πρῶτον μὲν ἐνιστάμενος μὴ γίνεσθαι τὴν ταφὴν, εἶτα, ἐπειδὴ μόλις ἐνέδωκεν οἴκοθεν κατενεχθῆναι τὸν νεκρὸν, ἔστη δημοσίᾳ τὴν ἐκφορὰν, τῆς κλίνης ἐπιλαβόμενος· καὶ οὐκ ἀνήσειν ἔλεγεν εἰ μὴ τὸ χρέος κομίσαιτο. ἕως καὶ ἀντιφωνητὴν ἔλαβε, καὶ οὕτως τὸν ἤδη τεθνεῶτα παραδοθῆναι τῇ γῇ συνεχώρησεν. Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς ὑποθέσεως καθ' ἣν ταῦτα ἡμάρτηται, τὰ προσήκοντα διετυπώθη· χρῆναι δὲ ἡγούμεθα καὶ γενικῷ νόμῳ ταῦτα ἐπανορθῶσαι, οὐ συγχωροῦντες αὐτὰ καὶ αὖθις πλημμεληθῆναι, μένοντα μέχρι παντὸς ἀνομοθέτητα.

ΚΕΦΑΛ. α.

Θεσπίζομεν τοίνυν, εἴ τις, ἐκείνου περιόντος ἔτι τοῦ νομιζομένου χρεωστεῖν αὐτῷ, καταλάβοι τὴν οἰκίαν τὴν αὐτοῦ, καὶ ἐνοχλοίη περιόντα τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοὺς οἰκείους τοὺς αὐτοῦ (γαμετὴν φαμὲν, καὶ παῖδας, καὶ οἶκον ὅλως) ἢ καὶ σήμαντρα κατ' οἰκείαν ἐξουσίαν ἐπιτιθέναι τολμῴη, μὴ πρότερον ψήφου καὶ τάξεως νομίμης μετὰ τὴν τοῦ λεγομένου χρεωστεῖν τελευτὴν φυλαχθείσης· τῆς μὲν ἀγωγῆς πάντως ἐκπιπτέτω, εἴτε δικαίαν ἔχοι ταύτην, εἴτε καὶ μή· ὁπόσον δὲ ὀφείλεσθαι λέγει, τοσοῦτον ἕτερον προσαπαιτείσθω, καὶ διδότω τοῖς τοῦ περιυβρισμένου κληρονόμοις,

δήμευσιν

ut ille etiam signacula imposuit rebus sua potestate, præsente nullo in cingulo constituto, aut quolibet omnino legali & ciuili officio obseruato: & neque ita recessit, sed etiam defunctum iniuriare non eum piguit: primùm quidem insistens non fieri exequias: deinde cum vix cœpisset de domo deponi mortuum, instabat publicè portari lectum non sinens: neq; deducendum dicens, nisi debitum perceperit, donec sponsorem accepit: & ita iam defunctum tradi terræ permisit. Negotium siquidem quo hæc commissa sunt, competenter dispositum est. oportere autem iudicamus etiam generali lege hæc emendare: non sinentes hæc rursus committi semper sine legislatione manentia.

De creditoribus qui mortuis debitoribus imminent, sic Iulianus.

CAPVT I.

Sancimus igitur, si quis illo superstite adhuc quem putat debere sibi, ascendat domum eius, & molestus sit superstiti homini, aut qui eius sunt, vxori forte vel filiis, aut domui omnino, aut etiam signacula per propriam potestatem imponere præsumat, non prius decreto & officio legali seruato: post eius qui dicitur debere, mortem, actione quidē modis omnibus cadat, siue iustam habeat hanc, siue non: quantum verò deberi sibi dicit, tantum aliud superexigatur, & detur iniuriati heredi-

δημοσίῳ τε εἰς τὸ τρίτον τῆς περιουσίας ὑφιστά-
σθω (καθὰ καὶ Μάρκος ὁ φιλοσοφώτατος τῶν αὐ-
τοκρατόρων ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ γέγραφε νόμων) καὶ
ἀτιμίᾳ πληττέσθω. ὁ γὰρ τὴν ἀνθρώπου φύσιν
οὐκ αἰσχυνθεὶς, δίκαιος ἂν εἴη καὶ χρήμασι καὶ
δόξῃ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι ζημιοῦσθαι. ¶ Εἰ δὲ 1
καὶ τελευτήσαντός τινος, περὶ τὴν ταφὴν ἁ-
μάρτοι τι τοῦ τελευτήσαντος, καὶ τὴν ἐκφορὰν
κωλύοι, γέγραπται μὲν ἤδη νόμος καὶ τῷ ἡ-
μετέρῳ πατρὶ περὶ τούτων, πλὴν ἀλλὰ καὶ ἐξ
ἡμῶν μείζων ἐπέσθω τοῖς πλημμελήμασι ποι-
νὴ, καὶ τοῖς αὐτοῖς ὑποκείσθω οἷς ἱπαρὼν ὑπά-
γει νόμος τοὺς ἐν ζωῇ τοιοῦτό τι ὁποῖον ἔφημεν
πλημμελήσαντας. τούτου πρόνοιαν τιθεμένου
διαφερόντως μὲν τοῦ ἐνδοξοτάτου ὑπάρχου τῆς
εὐδαίμονος ταύτης πόλεως (ᾧ τῆς τῶν τοιού-
των ἐπανορθώσεως μέλει) οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ
τοῦ ἐνδοξοτάτου τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων ὑ-
πάρχου, καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου μαγίστρου τῶν θείων
ἡμῶν ὀφφικίων, καὶ τῶν ἀεὶ τούτοις πεισθε-
μένων τάξεων. δεῖ γὰρ, κοινῶν ὄντων κατὰ
τῆς φύσεως τῶν ὑβρισμάτων, κοινὴν εἶναι παρὰ
τῶν ἀρχόντων καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις κώλυσιν τε καὶ
ἐκδίκησιν. τούτων οὐκ ἐπὶ μόνης ταύτης τῆς εὐδαί-
μονος πόλεως κρατούντων, ἀλλὰ καὶ ἐν ἅπασι
τοῖς ἔθνεσιν ὧν ἡμῖν τὴν ἡγεμονίαν, τὴν μὲν ἐξ
ἀρχῆς ἔδωκεν ὁ θεὸς, τὴν δὲ προσέθηκεν, ἢδ' ἔτι
καὶ δώσει (φησί τις τῶν πρὸ ἡμῶν) τῶν ἐπιχωρίων
ἀρχόντων, εἴ τε στρατιωτικῶν, εἴτε πολιτικῶν,
τοῦτο

bus. Confiscationem quoque in tertiam partem substantiæ sustineat (sicut & Marcus Philosophus [a] *imperator in suis conscripsit legibus) & infamia feriatur. Qui enim hominis naturã non erubuit, dignus est & pecuniis & gloria & aliis omnibus condemnari.* ¶ *Si vero etiam moriente quodam, circa funus peccetur aliquid morientis, quòd exequias prohibeat: scripta quidem iam lex est & à nostro patre super hoc: tamen simul etiam ex nostris maior sequatur delicti pœna, & iisdem subiaceat quæ præsens infert lex eis qui in viuentem tale aliquid, quale diximus, cõmittunt: huius rei prouidentiã habente præcipue quidem gloriosissimo præfecto huius felicissimæ ciuitatis, cui talium emendationum cura est: nihilo minus autem & gloriosissimo sacrorum nostrorum prætoriorum præfecto, & gloriosissimo magistro sacrorum officiorum, & semper his obedientibus officiis. Oportet enim communibus existentibus contra naturam iniuriis, communem esse iudicibus super his prohibitionem atque vindictam: his non in sola hac felicissima ciuitate valentibus, sed etiam in omnibus gentibus quarum nobis principatum alium quidem ab initio dedit Deus, alium verò adiecit, & adhuc etiam dabit, sicut ait quidam ante nos: prouinciarum quippe iudicibus, siue militaribus, siue ciuilibus, huius*

[a] In vete. manuscr. est Philosophissimus imperatorũ, vt in græco.

τούτου πρόνοιαν τιθεμένων. ἐπίκειται γὰρ τοῖς μὲν ἐνταῦθα ἄρχουσι καὶ ταῖς τούτων τάξεσιν ἀνὰ *viginti librarum auri* ποινὴ, εἴ τινος ῥαθυμήσαιεν τούτων· ταῖς δὲ ἐπιχωρίοις, ἀνὰ πέντε, εἴγε μηδὲ αὗται πρὸς τοῦτο ὁρμῷεν, προσαγγελίας τινὸς ἢ ἐνταῦθα ἢ κατὰ χώραν γινομένης

ΚΕΦΑΛ. β.

Κἀκεῖνο γε μὴν ὀρθῶς ἔχειν συνείδομεν, τὸ μὴ σύγχωρεῖν (καθάπερ καὶ ἡ Ζήνωνος τῆς εὐσεβοῦς λήξεως λέγει διάταξις, καὶ ἡ ἡμετέρα μέντοι) τοὺς παρέδρους τῶν ἀρχόντων, αὐτοὺς τῶν ὑποθέσεων ἀκούειν αἳ παρὰ τοῖς ἄρχουσιν ἢ τοῖς διδομένοις ἐξ ἡμῶν δικασταῖς κινοῖντο. πολλῷ γὰρ ἂν κάλλιόν τε καὶ τελεώτερον ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ἄρχουσι, παρόντων ἐκείνων, αἱ ὑποθέσεις κινοῖντο· δέους τε ἐφεστῶτος τοῖς ὑπηρετουμένοις, καὶ τοῖς, ὡς εἰκὸς, παραγινομένοις μάρτυσι, καὶ ὅλως τοῦ πράγματος τὴν οἰκείαν ἔχοντος σεμνότητα· ἢ, εἴπερ χαμαιδικασταὶ τὰ τοιαῦτα κρίνοιεν, οὐδὲν τῶν παρέδρων τῆς ἐκείνων διαιτώντων τάξεως. ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ σὺν ἡμῖν οὖσαι δικαστικῶς ἀρχαὶ ταῖς ἀσχολίαις τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἡμετέρων κελεύσεων κατειλημμέναι, πρὸς ταύτην τὴν ἀνάγκην καταφέρονται, δεῖ σύμφωνόν τε καὶ ἁρμόδιον τὸν νόμον τοῖς πράγμασι ποιήσασθαι.

¶ Θεσπίζομεν τοίνυν, τὰς μὲν προκατάρξεις ἐκ τρόπου παντὸς παρ' αὐτοῖς γίνεσθαι τοῖς ἄρχουσιν 1

ius rei prouidētiam habentibus. Sequitur enim hic quidem iudices eorúmque officia triginta librarum auri pœna, si quid horum neglexerint: prouinciales autem quinque, si neque ipsi ad hoc institerint denuntiatione qualibet aut hic aut per prouincias facta.

Ne consiliarij siue adsessores suscipiant cognitiones absque magistratibus.

CAPVT II.

ILlud etiam recte se habere perspeximus, non permittere (sicut Zenonis piæ memoriæ dicit constitutio, & nostra quoque) consiliarios iudicum ipsos causas per se audire, quæ apud administratores aut datos à nobis iudices agitantur. Multo namq; melius atque perfectius coram ipsis administratoribus, præsentibus illis quorum interest, causæ mouentur, terrore imminente, exhibitis testibus, & omnino causa propriam habente honestatem, quàm si apud pedaneos iudices talia decernantur, in nullo consiliariorum officio distante ab illis. Sed quoniam à nobis constituti semper administratores, occupationibus rerum nostrarúmque iussionum comprehensi, ad hanc necessitatem deponuntur: oportet consonam congruámque legem rebus imponere.

¶ Sancimus igitur contestationes quidem litium omnibus modis apud ipsos fieri admini-

strat

ἄρχουσιν, εἴτε μείζους, εἴτε ἐλάττους εἶεν, ἀλλὰ καὶ ἐν μέσαις ταῖς δίκαις εἰσάγεσθαι πάλιν παρ' αὐτοῖς προσάπαξ γοῦν τὴν ὑπόθεσιν· ὥστε αὐτοὺς τὰ προηγωνισμένα μαθεῖν. ἐπειδὰν δὲ αὐτοτελὴς ἀπόφασις ἐκφέρεσθαι μέλλοι, κατὰ μηδένα τρόπον τολμᾶν τοὺς παρέδρους χωρὶς τῶν ἀρχόντων ἀκούειν, ἀλλὰ μετὰ τῆς προσηκούσης σεμνότητος, ἣν ἤδη διετάξαμεν, τῶν θείων προκειμένων λογίων, αὐτοὺς τοὺς ἄρχοντας καὶ ἀκούειν τῶν ἠγωνισμένων ἁπάντων ἐφεξῆς, καὶ κρίνειν τὰς ὑποθέσεις αὐτοὺς, καὶ δέχεσθαι τὰς ἐφέσεις, εἴπερ τις ἐφείη, χωρὶς ἁπάσης ὑπερθέσεως, ἔνθα ὁ νόμος τοῦτο γίνεσθαι συγχωρεῖ· καὶ αὖθις τοὺς ἐφέτας ἐκ τρόπου παντὸς δι' ἑαυτῶν ἀκροᾶσθαι τῶν ὑποθέσεων, οὐδενὸς ἑτέρως πράττειν τολμῶντος· ἀλλ' εἴ τι τοιοῦτο γένοιτο, αὐτῶν μὲν τῶν ἀρχόντων ἀνὰ viginti librarum auri ὑφορωμένων ποινὴν, τῶν δὲ παρέδρων οἳ τοῦτο πράττειν ἐθάρρησαν, εἰ μὲν συνήγοροι εἶεν, ἐκβαλλομένων τοῦ τῶν λογιωτάτων ῥητόρων καταλόγου· εἰ δὲ οὐ συνήγοροι καθεστᾶσιν, ἀλλ' ἕτεροί τινες, καὶ τῆς ζώνης, εἴ τινα ἔχοιεν, ἀφαιρουμένων, καὶ decem librarum auri σωφρονιζομένων ποινῇ. οὐδὲ γὰρ δὴ τοὺς καὶ τὴν Ζήνωνος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διαπτύσαντας διάταξιν, καὶ τὴν πρώην τὴν ἡμετέραν, καὶ τὴν παροῦσαν, οἴεσθαι ὡς τῷ παραπροσποιήσασθαι τὰς ταύτης διαφεύξονται ποινάς.

μελήσει

atores, siue maiores, siue minores sint: sed am in mediis litibus introduci: rursus ad eos semel moti negotij res, quatenus ea examinantur, agnoscant. cum vero nosima sententia proferenda est, nullo mo praesumere consiliarios absque administraibus audire, sed eum cum competenti holtate, quam dudum disposuimus, propos sacrosanctis eloquiis, ipsos administraes & audire quae examinata sunt omnia, sequenter, & iudicare eos negotia, & cipere appellationes, si quis appellauerit, si- ulla dilatione, vbi lex hoc fieri permit: & rursus appellationis iudices modis omus per se audire negotia, nullo agere ali- praesumente: sed si quid tale fiat, ipsis idem administratoribus viginti librarum ri formidantibus poenam: consiliariis aun qui tale aliquid agere praesumpserint, si idem aduocati sunt, expellendis ab eloquenimorum aduocatorum collegio. si vero adcati non sunt, sed alij quidam: etiam cino (si quidem habent) priuandis, & den librarum auri castigandis poena.

Non enim oportet eos qui Zenonis piae moriae contempserint legem, & dudum stram & praesentem, arbitrari vt vnam falsitatis huius fugiant poenas. Erit

enim

μελήσει γὰρ τῷ κατὰ καιρὸν ἐνδοξοτάτῳ κό-
μητι τῶν θείων ἡμῶν πριβάτων τούτου τοῦ πράγ-
ματος τίθεσθαι πρόνοιαν, καὶ ἀπαιτεῖν τὰς ποι-
νὰς, καὶ εἰσάγειν τοῖς ταμείοις, ὅταν τι τοιοῦ-
το πλημμεληθείη. γινώσκοντι καὶ αὐτῷ ὡς οἴ-
κοθεν τὸ δημόσιον ἀποπληρώσει, μὴ τούτου τι-
θέμενος τὴν προσήκουσαν πρόνοιαν.

¶ Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν ἀρχόντων ψηφι- 2
ζόμεθα, οἷς αἱ περὶ τὸ δημόσιον καὶ περὶ τὰς ἡ-
μετέρας κελεύσεις ἀσχολίαι τὴν τοῦ μὴ δι' ἑαυ-
τῶν ἀκροᾶσθαι τὸ πᾶν διδόασι συγγνώμην.
τοὺς δέ γε ἄλλους ἅπαντας δικαστὰς, ὅσοι μη-
δεμίαν μὲν ἀρχὴν ἄρχοντες, δικῶν δὲ ἐκ κε-
λεύσεων ἡμετέρων ἀκροώμενοι, ἢ ἐπὶ ταύτης
τῆς εὐδαίμονος πόλεως ἢ ἐν ἑτέραις τοιοῦτό τι
πράξαιεν, καὶ τοὺς ἐν τάξει παρέδρων συνα-
κροωμένους αὐτοῖς, ἔτι σφοδροτέραις μέτιμεν ποι-
ναῖς, εἰ μὴ διὰ πάσης ἐφεξῆς τῆς δίκης αὐτοὶ
μετὰ τῶν οἰκείων παρέδρων ἀκροάσονται τῆς
ὑποθέσεως. καὶ ἀξιωμάτων γὰρ ἔκπτωσιν αὐτοῖς
ἀπειλοῦμεν, καὶ ποινὴν ἀνὰ viginti libra-
rum auri· καὶ τοῖς αὐτῶν παρέδροις, τὸ αὐ-
τῆς ἐξελαύνεσθαι τῆς πόλεως ἐν ᾗ ταῦτα πρά-
ξαιεν, καὶ πρός γε καὶ αὐτῆς τῆς οἰκείας ἐκπί-
πτειν ἐπιτιμίας. ¶ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ 3
παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δη-
λούμενα νόμου, ἅπασι ποιησάτω φανερὰ, κα-
τὰ τὸν νενομισμένον τρόπον κηρύγμασι κα-
τὰ τὰς ἐπαρχίας χρωμένη· ὥστε μηδὲν τῶν
ἐθνῶν

enim curæ per tempus gloriosissimi comitis sacrorum nostrorum priuatorum, huius rei habere prouidentiam, & exigere pœnam, & inferre ærario, dum tale aliquid commissum fuerit: cognoscente etiam ipso quia de suo, fisco complere debeat, nisi huius rei habuerit competentem prouidentiam.

2 ¶ *Sed hoc quidem in administratoribus decernimus: quibus publicæ & circa nostras iussiones occupationes, vt non per se audiant causas, concedunt veniam. Alios autem omnes qui nullam administrationem habent, causas autem ex iussionibus nostris audiunt aut in hac felicissima ciuitate, aut in aliis: si tale aliquid egerint, & eos qui in officio consiliariorum cum eis audierint, adhuc vehementioribus affligimus pœnis: nisi per omnem consequentes litem ipsi cum suis consiliariis audiant causam. nam & dignitatum casum eis interminamur, & pœnam vicenarum librarum auri: & eorum consiliarios ex ipsa pelli ciuitate in qua hoc egerint: insuper etiam ipsos proprio cadere honore.*

EPILOGVS.

¶ *Tua igitur eminentia, quæ visa sunt nobis, & per hanc diuinam declarata sunt legem, omnibus faciat manifesta, secundum solennem modum edicti per prouincias vtens: vt nullam*

ἰθυνῶν διαλαβεῖν τι τῶν παρ' ἡμῶν θεσπισθέντων. ἐπὶ γὰρ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ὁ ἐνδοξότατος ἔπαρχος ταῦτα προθήσει. DAT. KALEND. DECEMB. CONSTANTIN. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS. ANN. II.

Περὶ τοῦ τὰ ἀκίνητα τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς μήτε ὑποτίθεσθαι, μήτε ὅλως ἐκποιεῖσθαι παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, μήτε συναινούσης τῆς γυναικός· πλὴν εἰ μὴ μετὰ ταῦτα τὸ ἱκανὸν γένηται αὐτῇ. τὰ αὐτὰ δὲ κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῆς προικός.

Διάταξις ξα.

ΟΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΩάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

ΠΡΑΓΜΑ ἐλεινὸν γίνεσθαι μαθόντες, ἐφ' ἡμῖν αὐτοῖς τῆς ὑποθέσεως μηνυθείσης, ἐκεῖνο μὲν ἐπηνωρθώσαμεν τὸν προσήκοντα τρόπον, νόμῳ δὲ γενικῷ μετιμὲν τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις, τοῦτο δὴ τὸ συνειθισμένον ἡμῖν.

gentium lateat aliquid quod à nobis sancitur. in hac enim felicissima ciuitate gloriosissimus præfectus vrbis hoc proponet.·*Dat.Kalen. Decemb.*CP.*Imp.*·*Domi.Iustinia.* P P. *Aug.ann* XI·*post Bilis.*V.C.*consu.anu.*II.

VT IMMOBILIA ANTE-NVPTIALIS DONATIONIS neque hypothecæ dētur, neque omnino alienentur à viro, nec consentiente vxore: nisi postea satisfieri possit vxori. hæc vero etiam in dote valere.

TITVLVS XVI.

NOVEL. CONSTIT. LXI.

Idem Imp. Iustinianus Aug. Ioanni, gloriosiss. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli & patricio.

PRAEFATIO.

CAVSAM *miserandam fieri cognoscentes, coram nobisipsis negotio moto: illud quidem correximus competenti modo: lege autem generali emendamus huiusmodi negotia (hoc quod moris est nostri).*

Vt immobilia propter nuptias donationis neque hypothecæ dentur, neque omnino alienentur.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΚΑΙ θεσπίζομεν, εἴ τις συγγράψει προγαμιαίαν, ἤγουν τὴν διὰ γάμον, δωρεὰν (οὕτω γὰρ αὐτὴν χρῆναι μᾶλλον καλεῖσθαι νενομοθετήκαμεν) εἴτε αὐτὸς ὑπὲρ ἑαυτοῦ τοῦτο ποιῶν, εἴτε καὶ ἑτέρου γράφοντος, ἢ πατρὸς ἢ μητρὸς, ἢ συγγενῶν, ἢ καὶ ξένων τυχόν· εἴ τις τοίνυν τοιοῦτό τι ποιήσει, καὶ γράψει δωρεὰν ἐν ᾗ καί τι τῶν ἀκινήτων ἐστὶν, ἀπαγορεύομεν αὐτῷ ἢ ὑποτίθεσθαι τὸ λοιπὸν τὸ πρᾶγμα τὸ καταγεγραμμένον εἰς προγαμιαίαν δωρεὰν, ἢ καὶ ἐκποιεῖν ὅλως. τὸ γὰρ ἅπαξ τοῖς δεσμοῖς τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἔνοχον γενόμενον, οὐκ ἂν εἴη προσῆκον ἐκποιεῖσθαι· ὥστε τὴν γυναῖκα, ἀποβαίνοντος τυχὸν τοῦ κέρδους ὅπερ αὐτῇ προσάγει τὴν προγαμιαίαν δωρεὰν, δυσχεραίνειν, οὐχ εὑρίσκουσαν τὸ πρᾶγμα ἐν τῇ τοῦ ἀνδρὸς περιουσίᾳ, ἀλλ' ἢ ἐκποιηθὲν ἄλλοις ἢ ὑποτεθὲν καὶ δυνατοῖς ἴσως προσώποις, ὡς ἐκείνῃ διὰ τὰς τοιαύτας αἰτίας ἢ παντοίως ἄβατον εἶναι τὴν ἐκδίκησιν, ἢ δύσκολον καὶ δικαστηρίων δεομένην· ἐξὸν αὐτόθεν ἑαυτῇ βοηθῆσαι. ¶ Ὥστε τοῦτο φυλαττέσθω, καὶ ὁ μετὰ ταῦτα συμβάλλων ἴστω ὡς εἴτε ὠνὴν, εἴτε ὑποθήκην ἔχει, οὐδὲν τούτων ὄφελος ἕξει παντελῶς, ἀλλ' ἐν ἴσῳ τοῖς ἀγράφοις τε καὶ ἀρρήτοις ἔσται τὰ ἐπὶ τούτῳ γεγραμμένα ἢ συμπεφωνημένα. καὶ φυλαττέσθω τῇ γυναικὶ τὸ κέρδος. οὐδὲ γὰρ ἔδοξαν ἡμῖν ἄπο τρόπου πεποιηκέναι τινὲς τῶν ἡμετέρων 1

CAPVT I.

ET sancimus si quis conscripserit antenuptialem aut propter nuptias donationem (sic enim eam oportere magis vocari decreuimus) siue ipse pro se hoc faciens, siue etiam altero scribente, aut patre, aut matre, aut cognatis, aut extraneis fortè: Si quis igitur tale aliquid fecerit, & scripserit donationem in qua etiam aliquid immobilium est: interdicimus ei aut decætero supponere rem conscriptam in antenuptiali donatione, aut alienare omnino. Quod enim semel vinculis sponsalitiæ largitatis obligatum est, non erit conueniens alienari: vt mulier eueniente forsitan lucro quod ei confert antenuptialis donatio, difficultatem patiatur, non inueniens rem in viri substantia, cum sit alienata aliis aut supposita, vt potentibus forte personis: quatenus illi propter huiusmodi causas aut sit omnibus modis inadibilis vindicatio, aut difficilis, & litibus egeat dum ex hoc ipso sit adiuuanda.

1 ¶ *Quapropter hoc obseruetur: & qui posthac contraxerit, sciat quia siue emptionem siue hypothecam habeat, nihil horum vtilitatis habebit omnino, sed æqualia erunt non scriptis, nec dictis, quæ super hoc scripta sunt, aut conuenerunt: vt* [a] *seruetur vxori lucrũ. Non enim videntur nobis immoderatè fecisse quidam no-*

[a] al. &c.

δικαστῶν, εἴπερ καὶ αὐτὴν τὴν in rem ταῖς γυναιξὶ μετὰ τὴν τοῦ γάμου διάλυσιν ἐπὶ τῆς προγαμιαίας διδόναι δωρεᾶς. ὅπερ ὀρθῶς ἐγχειρισθὲν, εἶτα ὑπὸ τῶν μετὰ ταῦτα δικαζόντων ὑπὸ περιττοτέρας δῆθεν τινὸς ἀκριβείας παρεώραται. Καὶ μή τινας ὅλως ἐξευρισκέτωσαν οἱ τὰς τετεχνασμένας λαμβάνοντες ὑποθήκας, τῷ παρασκευάζειν τὰς γυναῖκας συναινεῖν, καὶ οὕτως τῶν οἰκείων ἐκπίπτειν δικαίων. συναίνεσις γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἢ εἰς ὑποθήκην, ἢ εἰς ὠνὴν, ἢ εἰς ἄλλην ἐκποίησιν γεγραμμένη, τὸν λαμβάνοντα παντελῶς οὐκ ἂν ὀνήσειεν εἰ προσάπαξ τὰ τῆς συναινέσεως γένοιτο. ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν intercessionων ἐγράψαμεν, τὸ δεῖν δευτέρου ὕστερον χρόνου παριόντος, αὖθις ἑτέραν ὁμολογίαν γραφεῖν, βεβαιοῦσαν τὴν συναίνεσιν, καὶ τότε κύριον εἶναι τὸ γινόμενον. οὕτω κἀνταῦθα γινέσθω.

¶ Καὶ εἰ συναινέσειεν ἡ γυνὴ κατὰ τὸ τῶν intercessionῶν σχῆμα, ἔστω παντελῶς ἀζήμιος· εἰ μὴ καὶ δευτέραν (καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν) ποιήσαιτο συναίνεσιν. πολλὰ γὰρ ἂν ἐκ πρώτης εὐθὺς ἀκοῆς ἁμαρτηθείη, τῆς γυναικὸς ἢ δέει τοῦ συνοικοῦντος, ἢ ἀπάταις ῥᾳδίως ὑπαγομένης, καὶ τῶν οἰκείων ἀμελούσης δικαίων· κατασκεπτομένη δὲ ἐν πλείονι χρόνῳ τὴν ὑπόθεσιν, γένοιτο ἂν ἑαυτῆς ἀσφαλεστέρα. 2

¶ Πλὴν οὐδὲ τοῦτο ἁπλῶς δίδομεν, ἀλλὰ τηνικαῦτα τὴν γυναῖκα ὑπὸ τὴν ἐκ τῆς δευτέρας συναινέσεως ἄγομεν ζημίαν, ἡνίκα εἶεν ἕτερα πράγματα ἐξ 3

ὧν δυνα

strorum iudicum, qui etiã ipsam in rem actionem mulieribus post matrimonij transactionem in sponsalitia largitate dederunt. quod recte inchoatum, deinde à posteris iudicibus quasi pro superuacanea quadam subtilitate contemptum est: & non quaslibet vias & artificiosas inueniant, sumentes hypothecas, præparando mulieres consentire, & ita proprio cadere iure. Consensus enim in talibus aut in hypothecam, aut in venditionem, aut in aliam alienationem conscriptus, percipienti omnino non proderit, si semel consensus fiat: sed sicut in intercessionibus scripsimus, vt oporteat biennij tempore existente, & rursus aliam professionem scribi confirmantem consensum: & tunc ratum esse quod factum est: sic & in hoc fiat.

2 ¶ Et *si consentiat mulier, secundum speciem in intercessionibus, sit omnino indemnis, nisi etiam secundum (sicuti prædiximus) celebrauerit consensum. plura namque ex primo mox auditu delinquuntur: muliere quippe mariti seductionibus facile decepta, & propria negligente iura. Cum vero in plurimo tempore cogitauerit pro negotio, fiet forsan cautior.*

3 ¶ *Veruntamen neque hoc simpliciter damus: sed tunc mulierem ex secundo consensu damno submittimus, dum sunt aliæ res, ex qui-*

ὢν δυνατὸν αὐτῇ τὸ ἱκανὸν γενέσθαι· τοῦ περιε-
χομένου τῇ προγαμιαίᾳ δωρεᾷ πράγματος, ἢ
πραγμάτων ἀκινήτων ὑφ' ἑτέρου κατεχομένων,
διὰ τὸν τῆς ἐκποιήσεως ἢ ὑποθήκης τρόπον. ἐπεί-
τοιγε εἰ μηδὲν ἕτερον περιλείποιτο, οὐδὲ οὕτω
βλάβην ὑπομεῖναι τὴν γυναῖκα συγχωροῦμεν,
ἀλλὰ κἂν εἰ δίς, κἂν εἰ πολλάκις συναινέσειε,
τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν τῆς *intercessionos* φερέσθω
λόγον· καὶ ἔστω πανταχόθεν ταύτῃ τὸ κέρδος ἐν
ἀσφαλεῖ κείμενον, εἰ φανείη μηδὲν ὑπολελειμ-
μένον ἕτερον, ἀρκοῦν πρὸς τὴν τῆς προγαμιαίας
δωρεᾶς ποσότητα. καὶ ταῦτα φαμὲν οὐ μόνον κη-
δόμενοι τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ πολλῷ μᾶλλον
τῶν ἀνδρῶν τῶν ταῦτα ποιούντων· εἴγε ἐκ πολλῶν
καὶ σχεδὸν τῶν πλείστων θεμάτων τοῖς κοινοῖς πᾶ-
σι τὰ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς φυλάττεται πράγ-
ματα, καὶ αὖθις ταῦτα μένειν παρὰ τῇ οὐσίᾳ τοῦ
ἀνδρὸς, καὶ τῆς ἐκείνου διαδοχῆς, καὶ ταύτης τῆς παρα-
τηρήσεως, ὥστε συμφέροντα τὸν νόμον τῇ τε γυναι-
κὶ τῷ τε ἀνδρὶ κατὰ τούτους τοὺς λογισμοὺς κα-
τεστάναι· καὶ πολλῷ μᾶλλον ταῦτα ἐπὶ τῆς
προικὸς κρατεῖν, εἴπερ τινὰ τῆς προικὸς οὐκ ἐκ-
ποιήσειεν ἢ ὑπόθοιτο. ἤδη γὰρ τὰ τοιαῦτα ἱκα-
νῶς περιείργασται καὶ νενομοθέτηται. ¶ Ἀλλ' οὐδὲ 4
αὐτῶν τῶν συμβαλλόντων καθάπαξ ἀμελοῦμεν. εἰ
γοῦν καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις ἐνοχλὴν ὅσον πρὸς τὰς γυ-
ναῖκας ἄρρητόν τε καὶ ἄγραφον εἶναι βουλόμεθα,
ἀλλ' αὐτοὺς τοὺς ἄνδρας ἐπὶ τοῖς ἄλλοις αὐτῶν
πράγμασιν ἐνέχεσθαι θεσπίζομεν, προφάσει τῆς
ἐκποιήσεως, ἢ τῆς ὑποθήκης, ταῖς μὲν γυναιξὶ

bus poßibile est ei satisfieri pro re vel rebus immobilibus quæ in antenuptiali donatione continentur, & quæ ab alio detinentur propter alienationis aut suppositionis modum. alioquin si nihil aliud supersit, neque sic læsionem sustinere mulierem permittimus: sed licet secundo vel frequenter consentiat, causa ad intercessionis feratur rationem, & sit omnino ei lucrum sub cautela positum: nisi apparuerit relictum aliud sufficiens ad antenuptialis largitatis quantitatem. Et hæc dicimus non solum parcentes mulieribus, sed multo potius viris talia facientibus: siquidem & multis & penè pluribus casibus communibus filiis antenuptialis donationis seruantur res: & rursus hæ remanent apud substantiam viri eiúsque successionem ex hac obseruatione: ideoque vtilis est lex vxori & marito secũdum has ratiocinationes. Et multo potius hæc in dote valebunt, si quid dotis aut alienetur, aut supponatur. iam enim hæc sufficienter delimata atque sancita sunt.*

* al. parẽtes. videtur legendum pro spiciẽtes.

4 ¶ *Sed neque ipsos contrahentes omnino neglex7imus. nam si etiam super his obligationem quantum ad mulieres neque dictam neque scriptam esse volumus: tamen ipsos viros in aliis earum rebus obligari volumus occasione alienationis aut hypothecæ: mulieribus*

φυλάττοντες τὸ ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ἀκινήτοις πράγμασι τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς δίκαιον ἀκαινοτόμητον, ἐκείνοις δὲ τὸ ἁρμόζον δίκαιον ἐκ τῶν συμβολαίων, ὅσον ἐπὶ τοῖς ἄλλοις αὐτῶν πράγμασι· πάντων τῶν τῇ προικὶ διδομένων ἤδη παρ' ἡμῶν προνομίων, ἐπὶ τῆς ἑαυτῶν μενόντων ἰσχύος, ὅταν ἡ γυνὴ κινοίη. τοῖς γὰρ ἄλλοις ἅπασι, πλὴν τῆς γυναικός, τὸ τοιοῦτο προνόμιον οὐδὲ ἐξ ἀρχῆς δεδώκαμεν, οὐδὲ νῦν δίδομεν.

¶ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου, ἅπασι ποιησάτω φανερά, κατὰ τὸν νενομισμένον τρόπον, κηρύγμασι κατὰ τὰς ἐπαρχίας χρωμένη. ὥστε μηδὲν τῶν ἐθνῶν διαλαθεῖν τὰ παρ' ἡμῶν θεσπισθέντα. ἐπὶ γὰρ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ὁ ἐνδοξότατος ἔπαρχος ταῦτα προθήσει. DAT. KAL. DEC. CONSTANTINOP. PP. AVG. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS. 5

Αὕτη ἡ ξβ. διάταξις οὐχ εὑρέθη.

Περὶ συγκλητικῶν.

Διάταξις ξβ.

* * * * *

quidem seruantes in ipsis immobilibus rebus sponsalitiæ largitatis ius innouatum: [a] *illis autem competens ius ex documentis, quantum in aliis eius rebus: omnibus priuilegiis iam doti datis à nobis, in sua firmitate manentibus, quando mulier mouerit. aliis enim omnibus præter mulierem, huiusmodi priuilegia nec ex antiquo dedimus, neque nunc damus.*

[a] i. non nouatũ, hoc loco.

EPILOGVS.

¶ *Tua igitur eminentia, quæ placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, omnibus faciat manifesta, secundum solennem modum edictis [præceptis]* [a] *per prouincias vtens: vt nullam gentium lateant quæ à nobis sancita sunt. in hac enim felicißima ciuitate gloriosißimus præfectus vrbis hæc proponet.*

[a] al. deest.

DE ORDINE SENATORVM, (VT IN QVIBVSDAM libris inscribitur) seu de consultationibus (vt in meis manuscriptis, Nouellis) seu vt Anton. Augustinus ex Florentino Codice refert, De Senatoribus. epitome, partim ex Haloandri, partim ex Iuliani epitomis collecta per Antonium Contium. Nam apud Scrimgerum nihil eius extat præter nudum Titulum.

TITVLVS XVII.

ANTI

NOVEL. CONSTIT. LXII.

ANTIQVIS* TEMPORIBVS.

al. ANTE DE HIS IPSIS.

* In libro Flor. ANTILIDISSIMIS. mẽdosè.

Fuit ergo Latina lingua edita hæc Nouella, cuius omissa pręfatione sen tentia hæc est apud Iulianum & Haloandrum.

HAEC constitutio iubet prouocationes in cõsultationibus, non tantum in amplissimis magistratibus, sed etiã omnibus Senatoribus induci, vt totus Senatus causas appellationum audiat, & conueniat, quamuis silentium tantum sine conuentu Senatoribus denunciatum fuerit. Silentio enim conuentum inesse videri. Audiant itaq; prouocationes sanctis Euangeliis propositis, & quod sibi visum fuerit, imperatori referatur, vt ex diuina sententia eius, Senatus calculus confirmetur.

* Hoc ex Haloandro trãscripsi & addidi quæ deerant in Iuliani epitoma.

¶ *Agat* * *autem Senatus conuentus in Hippodromis.* 1

¶ *Vrbicaria præfectura omnibus aliis præsedeat dignitatibus, id est ante sedeat. Et post præfectum cæteri patritij numerentur, & consules quidem, & qui inter eos consularibus insignibus decorantur, secundum consularem ordinem & prærogatiuas consulatus sui sedeant,* 2

deant, vt tamen anteponantur ordinarij consulares, honorariis consularibus. Et post hos praefectorum & magistrorum militũ & illustrium virorum ordo ponatur. Omnes autem isti habeant [a] *facultatem in Senatu sententiam dicere. Qui autem propter cingulum magistratus à Senatoribus* [b] *honoratur, etiam post depositionem cinguli sui, inter Senatores connumeretur. Liceat autem illustribus viris patritiatus codicillos accipere, quamuis neque consulares neque praefecti* [c] *facti sunt. Quod non solum in futuro tempore sed etiam in praeterito constitutio relaxauit.*

3 ¶ *Illud autem certum est quòd tertiam partem sportularum in ingressu dignitatis dare compellantur, omnibus aliis ex consuetudine sportulis dandis, in quauis promotione, in sua firmitate durantibus. Qui autem praesentem constitutionem non obseruauerint, pœna quinquaginta librarum auri plectentur. Quae pœna, non solum ipsis violatoribus constitutionis imminebit, sed etiam aliis qui eam violari concesserint.* Datum. CP. *post consulatum Bilisarij iterum Cos.* [*al. in editione Haloand.*] PP. *mense Ianuario post consulatum* [d] *Belisarij* V. *Clarif. anno secundo.*

[a] In quibusdam additur liberam.

[b] al Senatoribus connumeratur.

[c] Praefectorij. in optimo manuscripto rectè. Cont.

[d] al. Basilij.

DE

Περὶ καινοτομιῶν τῆς ἐπὶ θάλασσαν ἀπόψεως. Διάταξις ξγ.

ΟΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ Λογγίνῳ ἐπάρχῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως.

ΠΡΑΓΜΑ δολερῶς γινόμενον ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως περὶ τὰς τῶν οἴκων οἰκοδομὰς, ἀναστεῖλαι καὶ ἐπανορθῶσαι δίκαιον ἡγησάμεθα. ἐπειδὴ γὰρ ῥητοῖς μέτροις διιστάναι τοὺς οἴκους ἀλλήλων ἡ Ζήνωνος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διάταξις λέγει, καὶ ἡμεῖς δὲ τοιοῦτό τι νενομοθετήκαμεν· ἐπῆκται δὲ ὥστε ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως μὴ δύνασθαί τινα ἑκατὸν ποδῶν εἴσω κωλύειν θαλάττης ἄποψιν, πράγματος χαριεστάτου· ἐχρῆν μὲν ἴσως καὶ ἐκ πλείονος μέτρου τὰς ἀπόψεις αὐτοῖς ἀνεῶχθαι, καὶ μὴ ταύτας κωλύειν, πλὴν ἀλλὰ καὶ τοῦτο παραδόξῳ τινὶ προσμεμηχάνηται τέχνῃ. τινὲς γὰρ τὸ τῶν ἑκατὸν ποδῶν καταλιπόντες μέτρον, ἢ καὶ βραχύ τι τούτῳ προσθέντες, εἶτα οἰκοδομεῖν ἐκεῖσε οὐδὲν ἕτερον ἔχοντες, ἀλλὰ καθάπερ τι παραπέτασμα παρατείνοντες, ἐπειδὰν ἀφέλωνται τὴν τῆς θαλάττης ἄποψιν, κατὰ πᾶσαν ἐξουσίαν, καὶ οὐ μαχόμενοι τῷ νόμῳ, διὰ τὸ τῶν ἑκατὸν ποδῶν διάστημα, ἔνδον οἰκοδομοῦσιν ἀκωλύτως· καὶ ἐπειδὰν τοῦ ζητουμένου τύχοιεν,

καθαι-

DE NOVI OPERIS NVNCIATIONE MAritimi aspectus.

TIT. XVIII.

NOVEL. CONSTIT. LXIII.

Imp. Iustinianus Aug. Longino huius almæ vrbis præfecto.

PRAEFATIO.

CAVSAM quæ dolose fit in hac regia ciuitate circa domuũ ædificia, cohibere & emendare iustũ credimus. Quia enim certis mensuris distare domos ab inuicem, Zenonis piæ memoriæ constitutio dicit: nos etiam aliquid tale [sanciuimus.[a] *Sequitur autem] in hac regia vrbe non posse aliquid vltra centum pedes prohibere maris aspectum, rem omnium gratissimam. Oportebat quidem forsan & exãpliari mẽsura aspectus eius partem, & nõ eos prohibere. Sed tamẽ hoc inopinabili quadã machinatur arte. Quidã enim centum pedũ relinquẽtes mensuram, aut etiã parũ aliquid huic addentes, deinde ædificant: nihil aliud habẽtes, sed tanquam aliquod velũ teten derint: & cũ abstulerint maris aspectũ per om nem potestatẽ, & non repugnantes legi propter centum pedum spacium, interim ædificant sine prohibitione: & dum quod quærunt, potiũtur, depon*

[a] Pro inclusis legendum sanciuerimus, adiecerit autẽ illa constitutio &c.

καθαιροῦσιν ἐκεῖνο τὸ διὰ τὴν χρείαν αὐτοῖς ἐπι-
νενοημένον· καὶ οὕτω τὸ σχῆμα σοφισάμενοι, πάσης
τέρψεως ἀλλοτρίας τὰς τῶν κεκτημένων καθιστᾶ-
σιν οἰκίας. ὅπερ τοῦ λοιποῦ γίνεσθαι κατ' οὐδένα βου-
λόμεθα τρόπον. ΚΕΦΑΛ. α.

ΑΛΛ' εἴ τις βούλοιτο τοιοῦτό τι σχεδιάσαι
καὶ κακουργῆσαι, μὴ τοιαῦτα παιζέτω. ἀλλ'
εἴπερ τούτου δέοιτο ταῖς ἀληθείαις, οἶκον ὅλον οἰ-
κοδομείτω, καὶ μέχρι τοῦ διαστήματος παντὸς, τοῦ τῶν
ἑκατὸν φαμὲν ποδῶν, χωρείτω, τὰς οἰκοδομίας
ποιῶν, ὡς ἀναγκαίας αὐτῷ καὶ ἀπαραιτήτους ἐσο-
μένας· μὴ μὴν διὰ τὴν τοῦ γείτονος ἐπιβουλὴν, διὰ
τοῦτο σχεδιαζέτω τοίχους, καὶ ὥσπερ ἐπί τινος γρα-
φῆς τὴν τοιαύτην ἐκείνας σκαιωρίαν, τὴν ἀφαί-
ρεσιν τῆς ἀπόψεως ἁρπαζέτω. ὥσπερ γὰρ τοὺς τὰ ἄλ-
λα ἁρπάζοντας εἰκότως ἀποστρεφόμεθα, καὶ ποι-
νῆς ἀξίους νομίζομεν· οὕτω καὶ τοὺς τοῦτο τεχνωμέ-
νους, οὐδενὸς ἐλάττονας εἰς κακίαν τῶν καὶ τὰ ἄλλα
πράγματα ἁρπαζόντων νομίζομεν. ὥστε εἰ καὶ τῷ
σμικρόν τι πρᾶγμα λαβεῖν κατὰ τρόπον ἁρπα-
γῆς θαρρήσαντι σὺ ποιοῦσα ἡ vi bonorum rapto
rum μετὰ τῆς τετραπλασίας ἔπεισι ποινῆς, πῶς
οὐχὶ καὶ τοῦτον ἀνάγκη τὸν τοιοῦτό τι πράξαντα, καὶ
καθελεῖν ἀναγκάζεσθαι τὸ παρ' αὐτοῦ γινόμενον,
καὶ ἑτέρᾳ μείζονι ποινῇ σωφρονισθῆναι; τουτέστι de-
cem librarũ auri, εἰσκομιζομένων τῇ βιατραλίᾳ
τῆς σῆς ὑπεροχῆς· ἵνα μὴ κακὸς γείτων (τοῦτο δὴ τὸ
τοῦ λόγου) γενόμενος, ἀπίῃ καταγελῶν τοῦ νόμου, ὡς
ἤδη ἰσχύσαντος αὐτοῦ ταῖς οἰκείαις ὑπαγαγεῖν δια-
τυπώσεσι. ¶Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ

deponunt illud quod propter vtilitatẽ ab eis iniunctum est. sed ita schema circunuenientes omni volũtate, extraneas possessorum constituunt domos: quod decatero fieri nullo modo volumus inuentum.

CAPVT I.

SEd si quis voluerit tale aliquid excogitare & malignari, non taliter ludat: sed si hoc egerit, pro veritate domum totam ædificet: & vsque ad spacium totum (centum dicimus pedum) tendat, ædificia faciens tanquam necessaria sibi, & ineuitabilia futura, non autem propter vicini læsionem construat parietes, & velut ex quadam pictura talem extendẽs machinationem, priuationem aspectus arripiat. Sicut enim eis qui aliena diripiunt, directè aduersamur, & pœnis dignos putamus: ita & hæc molientes, nihilo minus in malitiam eorũ qui alienas res abripiũt, æstimauimus. Vnde si paruã aliquã rem per modũ abreptionis auferre præsumenti, beneficio Vi bonorũ raptorum cõquadruplatur pœna: quomodo non hunc necesse est qui tale aliquid agit, & cogit quod ab eo factum est, alia maiori pœna multari? hoc est decem librarum auri inferendarum theatralibus tuæ celsitudinis: vt nõ malus vicinus (hoc quod in sermone) constitutus, vadat deridens legem, tanquam non valentem eum propriis inhibere dispositionibus.*

* subaudi actionis.

EPILOGVS.

¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc

τοῦδε τῷ θείῳ δηλούμενα νόμῳ, ἡ σὴ ὑπεροχὴ καὶ τὰ ταύτῃ τὴν εὐδαίμονα πόλιν ἔργῳ καὶ πράγματι παραδοῦναι, καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς παραφυλάττειν, ἅμα τῇ πειθομένῃ αὐτῇ τάξει, σπουδασάτω· τῆς αὐτῆς (τουτέστι τῆς decem librarum auri) ἐπικειμένης ποινῆς καὶ κατὰ τῶν ταῦτα παραβαινόντων, ἢ παραβαίνεσθαι συγχωρούντων. Dat. VII. IDVS MART. CONSTANT. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XL. IOHANNE V. C. CONS.

Περὶ τῶν κηπουρῶν.

Διάταξις ξδ.

O ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ Λογγίνῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ὑπάρχῳ τῆς εὐδαίμονος καὶ βασιλίδος ταύτης πόλεως.

ΠΟΛΛΑΙ πανταχόθεν ἡμῖν μέμψεις ἐκ χρόνου πολλοῦ κατὰ τῶν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ τῶν αὐτῆς προαστείων κηπουρῶν προσφέρονται, δυσχεραινόντων ἁπάντων πρὸς τὴν αὐτῶν κακουργίαν. τὰ δὲ προσαγγελλόμενα, τοιαῦτά πως ἐστί.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΦΑσὶν ἐκ τοῦ συστήματος τῶν κηπουρῶν καὶ τοὺς διατιμητὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄνω, καὶ πρᾶγμα ποιεῖσθαι δεινόν. ἡνίκα

μὲν

ſacram declarata ſunt legem: tua celſitudo in hac feliciſsima ciuitate operi terminóque contradere, & in perpetuum vnà cum obedienti officio ſeruari feſtinet, eadem decem librarum imminente pœna contra hæc præuaricantes, aut præuaricari ſinentes. Data VII. *Idus Martias* CP. *Imper. Domi. Iuſti.* P.P. *Auguſt. anno* XI. *Ioan.* V.C. *Coſ.*

DE HORTVLANIS CONSTANTINOPOLI-tanæ ciuitatis.

TITVLVS XIX.

NOVEL. CONSTIT. LXIIII.

Antonio Contio interprete.

Idem Imp. Longino glorioſiſſimo præfecto felicis & regiæ huius vrbis.

PRAEFATIO.

MVLTAE *vndiq; nobis accuſationes ex tempore multo, contra felicis huius vrbis & eius proaſtiorum hortulanos deferũtur, indignantibus cunctis de ipſorum malitia. Quæ autem delata ſunt, talia quodammodo ſunt.*

CAPVT I.

Aiunt ex corpore hortulanorũ etiam pretiorum æſtimatores (ſeu cenſitores) vt plurimum eſſe, & rem facere grauem. Quando

μὲν γὰρ ὁ τοῦ κήπου δεσπότης τοῦτον παραδιδοίη τῷ κηπουρῷ τῷ τὴν μίσθωσιν ὑπελθόντι, οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸ πεφυτευμένον ἐν αὐτῷ λάχανον ἀποτιμῶνται, καὶ τὴν τούτου διατίμησιν ἐπιδηλῶσι τῷ λαμβάνοντι κηπουρῷ, ἤτοι μισθωτῇ· ἐπειδὰν δὲ μέλλοι παραδιδόναι μετὰ τὴν περαίωσιν τοῦ χρόνου ὁ μισθωσάμενος, τηνικαῦτα ποιεῖσθαι μὲν αὐτοὺς ἀκριβῆ τοῦ λαχάνου διατίμησιν, ταύτην δὲ εἰς ἑξαπλασίονα καὶ πολλαπλασίονα φέρειν. καὶ εἴπερ αὐτῷ πεντήκοντα χρυσῶν εἴη λάχανον, οὐκ ἔλαττον τριακοσίων, ἔσθ᾽ ὅτε δὲ καὶ πλειόνων διατιμᾶσθαι τοῦτο. καὶ οὐκ ἄχρι τούτου μόνου τὴν τοῦ πράγματος ἱστᾶν ἀπληστίαν, ἀλλὰ καὶ μείζω ποιεῖν αὐτὴν κατὰ πολύ, φάσκοντας ὡς κόπρον τε εἴσω ἐμβαλλόντες τῇ γῇ, καί τινα δῆθεν ἔχοιεν ἐμπονήματα· κἀντεῦθεν ἐξαίρειν εἰς ὅσον ἂν βουληθεῖεν τὴν τιμήν, καὶ ὑπὲρ ἀποτιμήσεως τῶν φυτευθέντων, ὡς εἰκός, δένδρων, ἑτέρας αὐξήσεις ποιεῖσθαι. καίτοιγε ἡνίκα παραλαμβάνουσι παρὰ τοῦ δεσπότου, οὐδεμιᾶς τοιαύτης παντελῶς τιμῆς λογιζομένης· καὶ ταῦτα, ὡς ἐπίπαν ἐν τοῖς συμφώνοις ὁμολογούντων τῶν κηπουρῶν ὡς καὶ φυλάξουσι τὰ πεφυτευμένα τῶν δένδρων, καὶ ἕτερα καταφυτεύσουσιν. ἀλλὰ τὸν διατιμητήν, καὶ ἐφ᾽ ἑαυτῷ τὸ ὅμοιον πρᾶγμα μετ᾽ ὀλίγον ἔσεσθαι νομίζοντα, εἰκότως ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν τοιαύτην ἀπληστίαν εἰσφέρειν. ὥστε εἴπερ ὁ ταλαίπωρος ἀνάσχοιτο δεσπότης ἐξ ἀπορίας τοσαύτην δοῦναι ζημίαν, καὶ τὰ ἑαυτοῦ λαβεῖν, ἑτέρῳ δὲ ἐκδοίη κηπουρῷ τὸν κῆπον, καὶ πάλιν ἐπ᾽ ἐκείνῳ τὸ αὐτὸ πάθοι, καὶ πρός γε ἐκ

enim horti dominus ipſum tradit hortulano mercedem ſubeunti, nihil aliud quàm plantatum in ipſo olus aſtimant, & eius æſtimationem taxant,[a] accipienti hortulano ſeu conductori. Cum redditurus eſt poſt implementũ temporis conductor, tunc facere eos ſubtiliſsimam oleris æſtimationem, ipſam verò in ſextuplũ & multiplex offerre. & ſi quidem ipſi quinquaginta aureorum ſit olus, non minus trecentis, interdum etiam & pluris hoc æſtimare: & non vſque ad hoc ſolum rei conſtituere inexplebilitatem, ſed & maiorem illam facere vt plurimum, dicentes quod ſtercolinum iniecerunt terræ & quædam inde habeant emponemata. & inde extollunt vtique quoad poſſunt æſtimationem, & ſuper hæc pro æſtimatione plantarum (forte) arborum alias pretij acceſsiones facere, tametſi quando à dominis accipiunt nulla talis expenſa imputata ſit. etiam hæc vt plurimum in pactis, confitentibus hortulanis, quod & cuſtodient implantatas arbores & alias plantabunt.

[a] ἐπιτιμῶσι, interp. Haloand. per auerſionem æſtimant.

Sed æſtimator, etiam in ſeipſo ſimilem rem paulopoſt fore putans, reuera pro ſeipſo talem inexplebilitatem infert, ita vt ſi quidem miſer ſuſtineat dominus ex imperitia tantum ſibi inferri damnum, & ſua recipere, alteri autem tradat hortulano ipſum hortum & rurſum ſub illo idem patiatur, & adhæc plus

τρίτου τυχὸν ἢ τετάρτου τῆς ἴσης ἀνάσχοιτο πλεο-
νεξίας, κινδυνεύειν καὶ αὐτὸν παντελῶς ἐκπεσεῖν
τῆς τοῦ κήπου δεσποτείας, καὶ ἀλλότριον τῶν οἰκείων
γενέσθαι. ποιεῖσθαι δὲ αὐτοὺς καί τινα μείζονα τῆς
ἀτοπίας προσθήκην. Εἰ γὰρ ὁ μετὰ ταῦτα ὑπει-
σιὼν κηπουρὸς προσθείη τι τῇ προτέρᾳ προσόδῳ, καὶ
αὐτὸς ταύτης τῆς μισθώσεως παυσάμενος ἀπαι-
τεῖ τὴν διατίμησιν, ὡς ἐκ τῶν ἐμπονημάτων αὐτοῦ
γενομένην. καίτοιγε οὐ πάντως τῆς προσθήκης ἐκ
τῆς ἐκείνου καλλιεργίας γενομένης, ἀλλ' ἴσως τὴν
ἀρχὴν ἢ κατὰ προπέτειαν τῶν ἐκδιδόντων, ἢ κατὰ
ῥαθυμίαν, ἐπ' ἐλάττοσιν ἤπερ ἐχρῆν, τῆς ἐκδόσεως
γενομένης. ἅπερ ἡμῖν ἅπαντα πάσης ἐπέκεινα
φαίνεται κακουργίας τε καὶ θρασύτητος· ἣν ἀνασταλῆναι
βουλόμεθα παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, τῷ δὲ τῷ
θείῳ ἡμῶν πραγματικῷ προσεχούσης νόμῳ· καὶ
ὥσπερ ὁ κηπουρὸς παραλάβοι τὸν κῆπον παρὰ τοῦ
κεκτημένου, οὕτως αὐτὸν καὶ ἀντιπαραδιδόναι. εἰ μὲν
λάχανον ἔχοι ἡνίκα ὁ κηπουρὸς αὐτὸν παραλαμ-
βάνει, καὶ διατίμησις γίνεται τούτου, ὁμοίως κἂν
τῇ παραδόσει, τὴν ἀκριβῆ διατίμησιν τοῦ λαχά-
νου μόνου λαμβάνειν· εἰ δὲ οὐκ ἔχοι, ἀλλὰ ψιλὸν
παραλάβοι τὸν κῆπον, εἴτε ἔχοντα κόπρον, εἴτε καὶ
μή, οὕτω καὶ τὴν ἀντιπαράδοσιν γίνεσθαι· καὶ ἁ-
πλῶς οὕτω τηρεῖσθαι τὴν τοῦ πράγματος τάξιν
ἐπὶ τῷ παραδιδόντι κηπουρῷ, ὁποία γέγονεν ἡνί-
κα παρελάμβανε· μηδεμιᾶς ἑτέρας ἐπαγομένης
τῷ δεσπότῃ βλάβης· τὴν δὲ ἀποτίμησιν τῶν
λαχάνων μὴ μόνον παρὰ κηπουρῶν γίνεσθαι,
ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν καλουμένων summariων,

tertia forte aut quarta parte tanta, patiatur illius auaritiam, periclitetur & ipso penitus excidere horti dominio, & à suis rebus abalienetur, fiat autem & ipsi maior quædam improbitatis accessio. Nam si post hæc adueniẽs hortulanus addat quid priori redditui, & ipse ab huiusmodi cõductione desinens exigat æstimationem, tanquam ex emponematibus ipsius factam, quamuis nulla penitus accessio ex illius sedulitate facta sit, sed forte ab initio vel per temeritatem eorum qui tradiderunt, vel per desidiam, minoris quàm per erat locantium. quæ quidem nobis omnia supra omnẽ nobis videntur esse malitiam & audaciam, quam reprimi volumus à tua excellentia, diuinæ huic nostræ legi attendente. & vt quemadmodum hortulanus accipit hortum à possessore, ita & ipsum reddere debeat. & si quidem holus habeat quando hortulanus ipsum accipit & æstimatio fit eius, similiter & in restitutione, subtilem æstimationem oleris solius accipiat. Si vero non habeat, sed nudum accipiat hortum, siue habentem stercus siue non, sic & restitutionem fieri oporteat. & simpliciter sic obseruari rei ordinem in tradente seu reddente hortulano, qualis fuit quando ipse accepit. nullo alio contingente domino damno. æstimationem autem holerum, non solum ab hortulanis fieri, sed & à vocatis SVMMARIIS.

καὶ αὐτῶν τὰ τοιαῦτα ἐπισταμένων, τῶν θείων δηλονότι προκειμένων λογίων. οὐ γὰρ βουλόμεθα τοῖς κεκτημένοις ἀχρήστους εἶναι τὰς κτήσεις διὰ τὴν τῶν ἐκλαμβανόντων πονηρίαν τε καὶ ἀπληστίαν. διὰ ταῦτα τοίνυν ἀθροίσας αὐτοὺς, ἐρεῖς, καὶ οὐ συγχωρήσεις ἐπήρειαν οὐδεμίαν ἐπαχθῆναι τοῖς κεκτημένοις, ἀλλὰ πανταχόθεν αὐτοὺς ἀβλαβεῖς καὶ ἀζημίους διαφυλάξεις. βουλόμεθα γὰρ ἐν ἴσῳ τῷ μέτρῳ καὶ τὰ παρὰ τῶν δεσποτῶν πρὸς τοὺς κηπουρούς, καὶ τὰ παρὰ τῶν κηπουρῶν πρὸς τοὺς δεσπότας γίνεσθαι· διότι πανταχόθεν ἡμῖν ἰσότητος μέλει, καὶ τοῦ μηδ' ἕτερον ἀδικεῖσθαι μέρος.

ΚΕΦΑΛ. β.

Εἰ δέ γε τις γῆν χέρσον ἐκδοίη, ὁ δὲ αὐτὴν ἐξημερώσει, τὸν ὑπὲρ τῆς ἐξημερώσεως κομίζεσθαι μισθὸν, καὶ τὴν τοῦ ὄντος ἐν αὐτῷ λαχάνου διατίμησιν· οὕτω τε ἀπραγμόνως ἀναχωρεῖν, μηδεμιᾶς ἀπληστίας, μηδὲ κεκακουργημένης τέχνης μηδὲ ἐπὶ τούτῳ γινομένης. ἵνα διὰ τοῦδε ἡμῶν τοῦ θείου πραγματικοῦ νόμου, καὶ τῆς ἐσομένης ἐπ' αὐτῷ διατυπώσεως παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, τοῦ λοιποῦ μείναιμεν ὑπὸ τῶν τοιούτων ἀνενόχλητοι· καὶ μὴ ταῖς λοιπαῖς ἡμῶν ὑπὲρ τῆς πολιτείας φροντίσι καὶ τοιαῦται τινὲς ὑπεισίοιεν φροντίδες. διότιπερ ἡμῖν οὐ μικρὸν, οὐ μέγα τῆς ἡμετέρας πολιτείας μέρος ἔξω μερίμνης καθέστηκε, πάντα περινοοῦσι τοῖς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς,

καὶ

& ipsis horum peritiam habentibus, diuinis nimirum propositis Euangeliis. Non enim volumus possessoribus inutiles esse possessiones, propter conductorum malitiam & inexplebilitatem. Propter hæc igitur congregatis his, definies, neque permittes fraudem aliquam inferri possessoribus, sed vndique ipsos innoxios & indemnes custodies. Volumus enim in pari mensura & conditionem dominorum erga hortulanos, & hortulanorum erga dominos esse, propterea quod vndique paritas nobis curæ est, & ne alterutra pars iniuria adficiatur.

CAPVT II.

SI verò quis terram spinosam[a] (squallidam) locauerit, hic verò eam excoluerit, culturæ mercedem accipiat & veram holeris quod ibi erit æstimationem, atque ita sine negocio recedat, nulla auaritia, neque callide excogitata arte in ea re admissa: vt per hanc diuinam nostram pragmaticam legem & futuram ex ea dispositionem à tua excellentia, decætero maneamus ab huiusmodi rebus immolestati, & non reliquis nostris super republica curis, etiam tales superueniant curæ. Quandoquidem nobis non parua, non magna nostræ reipublicæ pars extra sollicitudinem constituta est, omnia lustrantibus ipsis mentis oculis

[a] Inculta.

καὶ ἐδὲν ἀκόσμητον, ἐδὲ ἄτακτον, ἐδὲ ἀμφισβητούμενον διαμένειν βελομένοις. Απειλήσεις δὲ καὶ ποινὴν quinque librarum auri κατὰ τῶν τοῦ λοιποῦ τοιῦτό τι πραττόντων, ἢ πράττεσθαι συγχωρέντων. DAT. XVI. KALEND. AVG. CONSTANTIN. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XI. IOANNE V. C. CONS.

Καὶ αὕτη ἡ ξε. διάταξις ἐχ εὑρέθη.

Περὶ τοῦ τὰ γήδια, ἢ οἴκες, ἢ ἀμπέλες τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ Μυσίας εἰς ἀνάρρυσιν αἰχμαλώτων ἢ εἰς ἀποτροφὴν πτωχῶν καταλιμπανόμενα, δύνασθαι ἐκποιεῖσθαι, κατὰ τὸν περιεχόμενον τῇ διατάξει προσδιορισμόν.

Διάταξις ξε.

* * * * *

& nihil inornatum, neque inordinatum neque ambiguum manere volentibus. Comminaberis autem & pœnam quinque librarum auri contra eos qui poſthac tale quid facient aut facere permittent. Dat. C P.** *Iohanne Conſule.*

VT TERRVLÆ AVT DOMVS AVT VINEAE SANCTISſimæ eccleſiæ Myſiæ, in redemptionem captiuorum aut alimoniã pauperum relictæ, poſſint alienari ſecundum compræhenſam hac lege diſtinctionem.

TITVLVS XX.

NOVELLA CONSTITVT. SEXAGESIMAQVINTA.

Integra

Integra deest apud Scrimgerum, præter superiorem titulum. Ea primitus Latina fuit. Eius epitome græca apud Haloandrum, Latina apud Iulianum extat.

SCIMVS antea promulgasse legẽ. * Hæc cõstitutio localis est. nam promulgata est de ecclesia Mysiæ. & iubet vt si quis rem immobilem eidem ecclesiæ dederit, vel reliquerit certum reditum habentem, & adiecerit vt in continentia pauperum reditus administretur, (addit Haloander, vel ad redemptionem captiuorum) huiusmodi legatũ vel hereditas vel donatio nullo modo alienetur. Quod si incertus reditus eorum sit, domus autem relicta vel vinea procul à ciuitate fuerit in qua ecclesia sita est cui legatum vel donatio facta sit, tunc liceat tales possessiones vendere. Sinautem domus vel agri aut intra ciuitatem aut circa muros eius fuerint, testator autem voluerit venundari ea & ex pretio eorum redemptiones

ptiones vel alimonias fieri, tunc secundum tenorem verborum testatoris, & in his venditio celebretur. Talis enim rei actus firmissimus est. Qui [a] iudicio conuentus fuerit, si destiterit, condemnator, quippe malam causam habens, & prius in ius vocatus & contestatus, & vocatus legitimè, & non obtemperans. Emissa mense Aprili XIIII. anno Imperij Iustiniani sub Ioanne.
[Coss.]

[a] Addit hæc Haloander, quæ adiectio pertinere ad ipsam cōstitutionem non videtur.

DE

Περὶ τοῦ τὰς γινομένας νέας διατάξεις, μετὰ τὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν μετὰ δύο μῆνας ἄλλους κρατεῖν.

Διάταξις ξϛ.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Ιωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ὑπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς ἕω πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

ΑΕΙ τῶν νόμων ἡμῖν ἀφορμὰς αἱ τῶν κινουμένων ὑποθέσεων παρέχουσιν αἰτίαι. πολλῶν γὰρ ἡμῖν προσελθουσῶν γινομένων προφάσει τῶν ἡμετέρων διατάξεων, ἃς ἐπὶ ταῖς διαδοχαῖς ἐγράψαμεν (ὁποῖον δὴ τὸ περὶ τοῦ δεῖν οἰκείᾳ χειρὶ τὸν διατιθέμενον τὸ τοῦ κληρονόμου γράφειν ὄνομα. καὶ αὖθις ἐκ πόσων οὐγκιῶν λογίζεσθαι χρὴ τὸν φαλκίδιον, ὃν τοῖς παισὶν οἱ γονεῖς καταλιμπάνουσιν· εἴτε ἐκ τριῶν, εἴτε καὶ ἐκ τεττάρων, εἴτε ἐκ πλειόνων. καὶ πολλῶν διὰ τοῦτο κινδυνευσασῶν διαθηκῶν ἐκπεσεῖν εἰς τὸ μὴ πληρωθῆναι τὰ ἐν αὐταῖς γεγραμμένα, διὰ τὸ κἂν εἰ γεγόνασιν οἱ νόμοι, πλὴν μὴ γνωσθῆναι ἢ τοῖς ἐν ταῖς ἐπαρ-

χίαις,

VT FACTÆ NOVÆ CONSTITVTIONES POST INSInuationes earum poſt duos menſes valeant.Parcit autem non cuſtodientibus ſubtilitatem conſtitutionum ſuper teſtamentis in relinquendo quadrante, aut non ſubſcribendo nomen heredis,aut non dicendo.

TITVLVS XXI.

NOVEL. CONSTIT. LXVI.

Imp. Iuſtinianus Aug.Ioanni glorioſiſſi. ſacrorum per Orientem prætoriorum præfecto,iterum exconſuli & patricio.

PRAEFATIO.

SEMPER *legum nobis occaſiones motorum negotiorũ præbuerunt cauſæ. Pluribus enim nobis aditionibus factis occaſione noſtrarum conſtitutionum quas ſuper ſucceſſionibus ſcripſimus: (quale eſt, vt oporteat teſtatorem propria manu heredis ſcribere nomen,& ex quãtis vnciis reputari oporteat Falcidiam quam filiis parentes relinquũt, ſiue ex tribus, ſiue ex quatuor, ſiue etiam ex pluribus) & multis propter hoc periclitantibus teſtamentis cadere, ne complerentur quæ in eis ſcripta ſunt: quia licet factæ ſint leges, tamen non ſunt cognitæ aut prouinſialib*

ſialib

χίαις, ἢ καὶ ἐνταῦθα, οὔπω τυχὸν προτεθέντες, οὐδὲ γινόμενοι φανεροί) ἀναγκαῖον ᾠήθημεν τὰ τοιαῦτα νόμῳ βραχεῖ διορίσασθαι.

ΚΕΦΑΛ. α.

Θεσπίζομεν τοίνυν, ἀπὸ ἐκείνου τὰς ἡμετέρας διατάξεις τὰς ὑπὲρ διαθηκῶν κρατεῖν, ἀπὸ ὅτου καταφανεῖς ἐν κοινῷ γεγόνασι, καὶ τὸν χρόνον ἐκεῖθεν αὐταῖς συλλογίζεσθαι, τουτέστιν, ἐνταῦθα μὲν, ἀπὸ ὅτου πᾶσι κατέστησαν ἢ γεγόνασι φανεραί· ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δὲ, ἀπὸ ὅτου πεμφθεῖσαι, κατάδηλοι ταῖς μητροπόλεσι γεγόνασιν, ἢ καὶ ὕστερον γίνωνται, ἵνα μὴ τῇ τῶν νόμων ἀγνοίᾳ, κατὰ τὸ πρώην κεκρατηκὸς, τὰς διαθήκας ἄνθρωποι τιθέντες καὶ πολιτευόμενοι, δόξαιεν παραβαίνειν τὸν νόμον. Ὅπως δ' ἂν σαφέστερον ἔτι τὸ πρᾶγμα δηλωθείη, θεσπίζομεν, εἰ γραφείη τοιοῦτος νόμος, τοῦτον μετὰ μῆνας δύο τοῦ δοθέντος αὐτῷ χρόνου κρατεῖν καὶ πολιτεύεσθαι, εἴτε ἐπὶ ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως, εἴτε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις· μετὰ τὴν ἐμφάνισιν ἀρκοῦντος τούτου τοῦ χρόνου πᾶσι φανερὸν αὐτὸν καταστῆσαι. τῶν τε συμβολαιογράφων τὴν αὐτοῦ μανθανόντων δύναμιν, τῶν τε ὑπηκόων γινωσκόντων, καὶ τὸν νόμον τηρούντων· οὕτω γὰρ οὐδενὶ παντελῶς ἔσται παραίτησις τοῦ μὴ τὸν ἡμέτερον νόμον φυλάττειν. οὐ γὰρ βουλόμεθα τὰς τῶν τελευτώντων ἀνατρέπεσθαι βουλήσεις, πᾶσι μὲν οὖν σπεύδομεν τρόποις κυρίας αὐτὰς καθιστάναι. τί γὰρ ἂν καὶ ἐγκαλοῖμεν τοῖς τὴν θέσιν τῶν ἡμετέρων ἀγνοήσασι διατάξεων, κἂν εἰ τυχὸν μετὰ βραχὺ τοῦ γραφῆναι τὸν νόμον,

cialibus, aut etiam hic nondum fortè propositæ, nullíque manifestatæ) : necessarium existimauimus talia lege breui corrigere.

CAPVT I.

Sancimus igitur ex illo nostras constitutiones quæ pro testamentis sunt, valere, ex quo in commune factæ sunt manifestæ. In prouinciis autem, ex quo discretæ * *per metropolitas palam factæ sunt, vel postea factæ fuerint: ne legum ignorantia (secundum quod dudum tenuit) testamenta homines facientes, videantur præuaricari legem. Vt autem apertius adhuc causa declaretur, sancimus si scripta fuerit huiusmodi lex, hanc post duos menses dati ei temporis valere, & in republica tractari, siue in hac felicissima ciuitate, siue in prouinciis post insinuationem, sufficienti hoc tempore omnibus manifestam eam constituere, & tabellionibus eius cognoscentibus virtutem, & subiectis agnoscentibus, legémque seruantibus. Sic nulli omnino erit declinatio vt nostram custodiat legem.*

* Leg. directæ.

Non enim volumus deficientium infringi voluntates. omnibus siquidem studemus modis ratas eas cōstituere. Cur enim culpabimus eos, qui positas nostras ignorauerint constitutiones: vel si post paululū fortè quàm scripta lex est,

τόν γε ἀγνοούμενον ἔτι, προέλθοιεν αἱ διαθῆκαι. καὶ διὰ τοῦτο ἐν ταῖς διαθήκαις ἢ μὴ γραψάντων οἰκείᾳ χειρὶ τὸ τῶν κληρονόμων ὄνομα, ἢ τριούγκιον μόνον καταλιπόντων τῷ παιδὶ, ἀλλὰ μὴ τετραούγκιον· ἐν ᾧ τὸν νόμον ἢ οὐ κεῖσθαι συνέβαινεν, ἢ καὶ κείμενον, διὰ τὸ μήπω προτεθεῖσθαι, δικαίως ἀγνοεῖσθαι; ¶ Τοιγαροῦν καὶ μέχρι νῦν, καίτοι παλαιᾶς ἤδη τῆς διατάξεως οὔσης, καὶ ἐν τῷ ἐπωνύμῳ ἡμῶν κειμένης τῶν διατάξεων βιβλίῳ, ἥ τις γράφειν οἰκείᾳ χειρὶ τὸ τοῦ κληρονομοῦντος ὄνομα διετύπωσεν· ὅμως πολλοὶ παρὰ τὴν αὐτῆς διέθεντο δύναμιν, ἀγνοήσαντες αὐτῆς τὴν νομοθεσίαν· καὶ μέχρι νῦν τὰ τοιαῦτα παροφθέντα προσαγγέλλεται τῷ ἡμετέρῳ κράτει. καὶ πᾶσιν ἀεὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα διαθεῖσι συνεγνώμεν, ἐπεὶ μήπω γε γνῶσθαι ταύτας ἐκφανεῖς συνέβαινε· καὶ θείους ὑπὲρ τούτων ἐποιησάμεθα τύπους, δικαίαν αὐτοῖς φιλοτιμούμενοι τὴν συγγνώμην. Ἵνα τοίνυν μὴ ἐνοχλώμεθα περὶ τούτων καθ' ἑκάστην, καὶ τύπους γράφειν αἰτοίμεθα, διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, ὡς εἴρηται, τὴν μὲν πρεσβυτέραν τὴν ἐν τῷ Ἰουστινιανῷ κειμένην κώδικι κρατεῖν· ἐνταῦθα μὲν, ἐξ οὗ γέγονεν ἐμφανής· ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δὲ, ἐξ οὗπερ κατεπέμφθη, καὶ φανερὰ γέγονεν ἑκάστῃ τῶν μητροπόλεων ἢ καὶ τῶν ἄλλων πόλεων (χρόνου γὰρ συχνοῦ διελθόντος ἐκεῖθεν, καὶ τοῦ ἡμετέρου κώδικος πανταχόσε πεμφθέντος, οὐκ ἂν εἰκότως ἀγνοοῖτο.) 1

¶ Τὴν δὲ ἑτέραν τὴν νεωτάτην, ἥ τις ἐν ταῖς μετὰ τὸν κώδικα διατάξεσι κεῖται, τὴν ὁρίζουσαν τὸ 2

τοῖς

& adhuc ignorata, decesserint testatores, & propterea in testamentis aut non scripserint propria manu heredū nomina, aut etiam tres vncias solū reliquerint filio, & non quatuor: in quo legem aut non positam esse contigit, aut positam, & eo quòd nondum proposita fuerit, iustè ignoratam?

1 ¶ *Igitur etiam hactenus, licet antiqua constitutio sit, & in cognominis nostri posita constitutionum codice, quæ scribi propria manu heredis nomen disposuit: tamen plurimi præter eius testati sunt virtutem, ignorantes eius legis lationem: & hactenus talia prætermissa denunciantur nostræ potestati: & omnibus semper talia poscentibus, veniam dedimus: quoniam nondum fieri has manifestas euenerat, & sacras super his fecimus formas iustam eis largientes veniam. Ne igitur importunitatem patiamur de his per singulos dies, & formas scribere cogamur: propterea sancimus (sicuti dictum est) seniorem quidem in Iustinianeo positam codice legem valere, hic quidem ex quo insinuata est: in prouinciis autem ex quo directa & palam facta est in vnaquaque metropoli aut alia ciuitate. Tempore namque plurimo transeunte, & nostro codice vbiq; directo, non rectè ignorabitur.*

2 ¶ *Altera vero nouellam quæ inter cōstitutiones post codicem posita est, decernentem quod*

τοῖς παισὶ καταλιμπανόμενον, κρατεῖν ἐπί τε τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, ἔν τε ταῖς ἐπαρχίαις μετὰ δύο μῆνας τῆς ἐμφανίσεως, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν. διότι γενομένων ἡμῖν ἰσοτύπων διατάξεων περὶ τοῦ μέτρου τῆς ἐνστάσεως τῶν παίδων, τῆς μὲν τῇ ἑλλήνων φωνῇ γεγραμμένης, διὰ τὸ τοῦ πλήθους κατάλληλον· τῆς δὲ τῇ Ῥωμαίων, ἥπερ ἐστὶ καὶ κυριωτάτη, διὰ τὸ τῆς πολιτείας σχῆμα. ἡ μὲν καλάνδας Μαρτίας ἔχει, γραφεῖσα μὲν τότε, οὐκ ἐμφανισθεῖσα δὲ τηνικαῦτα εὐθύς· ἡ δὲ τῇ Ῥωμαίων φωνῇ γεγραμμένη, πρὸς Σολομῶντα τὸν ἐνδοξότατον τὸν ἐν Ἀφροῖς ἱερῶν ἡγούμενον πραιτωρίων, καλάνδας Ἀπριλλίας προσγεγραμμένας ἔχει. ¶ Διόπερ οὐδὲ ἡ τῇ ἑλλάδι φωνῇ γραφεῖσα γέγονε παραχρῆμα καταφανής, ἕως καὶ ἡ τῇ Ῥωμαίων συντεθεῖσα γλώττῃ γέγονέ τε καὶ ἐξεπέμφθη. ἀμέλει δὲ καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἐνταῦθα ἐνδοξοτάτους ὑπάρχους τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων γεγραμμένη (φαμὲν δὴ τὴν ἑλληνίδα) κατὰ τὸν μάϊον μῆνα ἐνεφανίσθη τε τῷ αὐτῶν δικαστηρίῳ, καὶ ἐξεπέμφθη. Θεσπίζομεν τοίνυν δεῖν τὴν αὐτῶν νομοθεσίαν, τὴν περὶ τοῦ μέτρου τῆς ἐνστάσεως τῶν παίδων διαλεγομένην, κρατεῖν ἐνταῦθα μὲν ἀπὸ τῶν τότε καλανδῶν μαΐων, ἵνα τὴν δίμηνον αὐτῇ φυλάξωμεν· ἐν δὲ δὴ ταῖς ἐπαρχίαις, ἐξ ὅτου γέγονεν αὕτη καταφανής· κἀκεῖσε τῆς διμήνου μετὰ τὴν ἐμφάνισιν φυλαττομένης. εἰ δὲ οὔπω καὶ νῦν ἐν πάσαις ταῖς ἐπαρχίαις ἐξεπέμφθη, ὅτι τάχιστα αὐτήν τε καὶ τὰς ἄλλας, ἅσπερ ἴσως οὐκ ἐξεπέμφθησαν ἔτι, ἢ καὶ ὕστερον ἡγουμένου θεοῦ παρ' ἡμῶν τεθεῖεν, ἐκπεμ-

3

filiis relinquatur, valere & in hac felicißima ciuitate, & in prouinciis post duos menses insinuationis, sicuti prædiximus: eo quòd factis à nobis vniformibus[a] constitutionibus de mensura institutionis filiorum, alia quidem Græcorũ lingua conscripta, propter multitudinis frequentiam, alia vero Latina, quæ etiam firmißima[b] propter reipublicæ figuram est: illa quidẽ Kalendarum Martiarum habet conscriptionis tũc diem: non autem tunc insinuata est: alia vero est Latina voce conscripta ad Salomonem[c] gloriosißimum apud Afros sacrum præsulem[d] tunc prætoriorum, Kalendis Aprilis.

3 ¶ *Quia vero neque Græca lingua conscripta, mox palam facta est & directa, deniq; etiam quæ hic ad gloriosißimos præfectos sacrorum nostrorum prætoriorum conscripta est, id est Græca lingua, Maio mense insinuata est in eadem sede atque directa: ideo sancimus oportere eius legis lationem quæ de mensura institutionis filiorum eloquitur, valere hic quidem ex Kalendis Maiis, vt duos menses ei seruemus: in prouinciis autem ex quo hæc palam facta est, etiã ibi duobus mensibus post insinuationem seruandis. Si vero nondum hactenus in omnibus prouinciis destinata[e] est: velociter & eam & alias, quæ fortè non missæ sunt adhuc, aut etiã postea comitante Deo à nobis faciẽdas*

[a] Isotypis.i.eodem exẽplo.
[b] Propriissima videtur vertendum.
[c] Sic in manusc. sed ibi emendatum fuit, Salonem.
[d] Præfectum.
[e] al. Insinuata.

φθῆναι τε καὶ ἐκπέμπεσθαι. ἐφ' ᾧ τε τὰς ἡμετέρας διατάξεις ἐν ταῖς μητροπόλεσι τῶν ἐθνῶν γίνεσθαι τε καὶ γίνεσθαι καταφανεῖς. τοὺς δὲ τῶν ἐπαρχιῶν ἡγουμένους αὐτοὺς στέλλειν τε αὐτὰς καὶ στέλλειν ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι ταῖς ἐφ' ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ τεταγμέναις· ὥστε μηδένα τὸ λοιπὸν προφασίζεσθαι μηδεμίαν ἄγνοιαν. ¶ Ὡς τό γε παρῳχηκὸς ἅπαν δικαίαν ἔχει συγγνώμην. καὶ κρατείτωσαν αἱ τῶν τελευτησάντων διατυπώσεις, κἂν εἰ ἐν ἄστει γεγόνασι, καθάπερ αὐτὰς ἐκεῖνοι πεποίηνται. κἂν εἰ, κατὰ τὴν προτέραν κρατοῦσαν νομοθεσίαν γράμμασιν οἰκείοις οὐκ ἔγραψαν τὰς τῶν κληρονόμων προσηγορίας, ἢ τοῖς μάρτυσιν αὐτοὺς οὐκ ἐποιήσαν το καταφανεῖς, ἢ τρεμύγκιον ἀλλ' οὐ πλέον καταλελοίπασι τοῖς παισίν. οὐ γὰρ ἀνατρέπεσθαι, καθάπερ ἀπόντες ἔφθημεν, τὰς τῶν τελευτώντων βουλόμεθα διατυπώσεις, ἀλλὰ καὶ κυρίας ταύτας διὰ πάντων ἀποφαίνομεν. ὥστε κἂν εἰ σύνεγγυς ἐγράφησαν αἱ διαθῆκαι μετὰ τὴν θέσιν τοῦ νόμου, οὔπω δὲ ἔτυχον αἱ διατάξεις γινόμεναι καταφανεῖς, ἐπειγησάντων δὲ ἴσως τῶν διατιθεμένων οὐκ ἠμέφθησαν, μενέτωσαν καὶ οὕτως αἱ ἐνστάσεις αἱ τὴν ἀρχὴν κατὰ τοὺς τότε φανεροὺς ὄντας γινόμεναι νόμους, τὴν οἰκείαν ἰσχὺν ἔχουσαι, καὶ οὐκ ἐγκαλούμεναι διότι καθ' ὃν ἐπεβίουν χρόνον ἐκεῖνοι, ταύτας οὐκ ἤμειψαν. οὐ γὰρ πάντα ἐστὶν ἐφ' ἡμῖν, οὐδὲ ἀεί τισι καιρὸς γίνεται διαθήκης· αἰφνίδιόν τε πολλάκις ἐπίασιν ἀνθρώποις τελευταί, τῆς τοῦ διατίθεσθαι τούτους ἐξουσίας ἀφαιρούμεναι. ὥστε τὸ μὲν

ἀρχῆς

mitti nunc vel mittendas esse: quatenus nostræ constitutiones in metropolitanis[a] *ciuitatibus fiant vel faciēdæ sint manifestæ. Prouinciarum vero præsides ipsos mittere eas, & missuros esse per omnes ciuitates sub vnaquaque prouincia constitutas: vt nullus decætero occasionem sumat cuiuslibet ignorationis.*

[a] In græc. in metropolibus gentium.

4 ¶ *Vnde præteritum omne iustam habeat veniam, valeántque defunctorum voluntates & dispositiones, vel si nuper factæ sunt, sicut eas illi fecerunt: vel si secundum prius tenentem legislationem literis propriis non scripserunt heredum appellationes, aut testibus eas non fecerunt manifestas, aut tres vncias & non amplius reliquerunt filiis. Non enim infringi (sicuti prædiximus) defunctorum volumus dispositiones: sed ratas eas esse per omnia declaramus: vt si vel proximè scripta sint testamenta post positionem legis, nondum vero contigerit constitutiones factas innotuisse: & superuiuentibus fortè testatoribus non sunt mutata: maneant etiam sic institutiones, quæ ab initio secundum tunc certas extantes factæ sunt leges, propriam virtutem habentes, & non accusandæ eo quòd tēpore quo superuixerūt illi, eas non mutauerunt. Nō enim omnia sunt in nobis, nec semper quibusdā tēpus fit testādi repente. plerūque enim incidunt hominibus mortes, testādi eis potestatē auferētes. Quamobrem*

ἀρχῆς γενόμενον ὀρθῶς ἐκ τοῦ μὴ ἀμειφθῆναι, προσήκειν οὐχ ἡγούμεθα ὕστερον ἐλαττοῦσθαι κατ' ὁτιοῦν, ἢ ἀνατρέπεσθαι, ἀλλ' ἐν ἀρραγεῖ μένειν· τῆς τότε παραστάσης τῷ διαθεμένῳ γνώμης ἰσχυρᾶς διαμενούσης. εἴη γὰρ ἂν τῶν ἀτόπων, τὸ γενόμενον ὀρθῶς ἐκ τοῦ μὴ γεγονότος ὕστερον ἀνατρέπεσθαι. ¶ Συνελόντας τοίνυν εἰπεῖν, λαμβανέτωσαν οἱ παῖδες τὸ καταλελειμμένον αὐτοῖς, εἰ οὕτω τύχοι, παρὰ τῶν πατέρων τριούγκιον, ἐκ τῶν οὕτω γινομένων διαθηκῶν, ἢ πρὸ τῆς τοῦ νόμου θέσεως, ἢ μετὰ τὴν θέσιν τοῦ νόμου, πρὶν δὴ τοῦτον παρὰ τοῖς ἄρχουσιν ἐμφανῆ καταστῆναι. εἰ δὲ καὶ προσκέοιτο ταῖς διαθήκαις τὸ χρῆναι τὸ λεῖπον αὐτοῖς ἀναπληρωθῆναι, πρὸς τὸ τότε κατὰ τοὺς νόμους ὑποφειλόμενον, τοῦτο λαμβάνεσθαι κατὰ τοὺς παλαιοὺς νόμους. ὥστε εἴπερ ἐλλείπει τι τῷ τριουγκίῳ, εἰς ἐκεῖνο τὴν ἀναπλήρωσιν γίνεσθαι, ἀλλ' οὐκ εἰς τὸ τετραούγκιον, τὸ ὕστερον μὲν νομοθετηθὲν, οὔπω γε μὴν τότε γνωσθέν. 5

¶ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου, διὰ κηρυγμάτων οἰκείων ἡ σὴ ὑπεροχὴ πᾶσι ποιησάτω φανερὰ, τοῖς τε ἐπὶ τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως, τοῖς τε ἔξωθεν· ὅπως ἂν ἅπασι γένοιτο σαφῆ τὰ παρ' ἡμῶν ἐπὶ τῇ πάντων ἀσφαλείᾳ νομοθετηθέντα. DAT. XV. KALEN. MAII. CONSTANTINOP. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XI. IOHANNE V. C. CONS. 6

Περὶ

ab initio factum rectè, eo quòd non fuerit mutatum, non arbitramur postea mutari, aut aliquo modo infringi: sed immutilatam manere quæ tunc placuit testatoribus sententiam, validéq; seruari. Erit nãque absurdum, vt quod factum est rectè, ex eo quod tunc non erat factum, postea mutetur.

5 ❡ *Collectiuè igitur dicendum, percipiant filij relictas sibi (si ita contigerit) à patribus tres vncias ex testamentis ita factis, aut ante legis positionem, aut post positionem legis, antequam hæc tamen apud iudices innotescerent. Si vero adiectũ sit testamentis, oportere quod reliquum est, eis impleri, secundum quod tunc legibus debebatur: hoc percipiendum secundum antiquas leges: vt si quid deest tribus vnciis, secundum illas supplementum fiat, non in quadriuncio, quod postea quidem sancitum est, nondum tamen tunc agnitum.*

EPILOGVS.

❡ *Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem: præceptis propriis tua eminentia omnibus faciat manifesta, & qui in hac maxima ciuitate, & qui foris inhabitant: quatenus omnibus fiant palam quæ à nobis pro omnium cautela sancita sunt. Datum Kal. Mart. Constantinop. Do. Iusti. P P. Aug. anno* XI. & *Ioan.* V. C. *Conf.*

Περὶ τοῦ μηδένα κτίζειν εὐκτήριον οἶκον χωρὶς γνώμης τοῦ ἐπισκόπου. καὶ Περὶ τοῦ ἀφορίσαι πρότερον τὰ περὶ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ κατάστασιν τοῦ κτιζομένου εὐκτηρίου. καὶ Περὶ τοῦ τοὺς ἐπισκόπους μὴ ἀπολιμπάνεσθαι τῶν ἰδίων ἐκκλησιῶν. καὶ Περὶ ἐκποιήσεως ἐκκλησιαστικῶν ἀκινήτων πραγμάτων.

Διάταξις ξζ.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΗΝΑ *τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ οἰκουμενικῷ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ πατριάρχῃ.*

ΚΑΙ τὰ περὶ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν πολλοῖς περιλαβόντες νόμοις, ἔτι καὶ ἑτέρου δεόμεθα, πρὸς τὰς ἀνακυψάσας τῶν ὑποθέσεων καὶ αὖθις ἀναφυομένας ἀρκοῦντος. πολλοὶ γὰρ, ὀνόματος ἕνεκεν, πρὸς ποίησιν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν ἐρμῶσιν. εἶτα ταύτας οἰκοδομησάμενοι, οὐκ ἔτι φροντίδα τίθενται τοῦ καὶ δαπάνην αὐταῖς ἀφορίσαι πρέπουσαν εἴς τε λυχνοκαΐαν, εἴς τε τὴν τῶν προσεδρευόντων ἀποτροφὴν, καὶ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν· ἀλλὰ καταλιμπάνουσιν αὐτὰς ἐν γυμνοῖς οὔσας οἰκοδομήμασι, καὶ

VT NVLLVS FABRICET ORATORII DOMOS PRAETER voluntatem episcopi, & vt deputet prius quæ circa diligentiam & statum fabricati oratorij sufficiant: & vt episcopi non desint suis ecclesiis: & de alienatione ecclesiasticarum rerum immobilium.

TITVLVS XXII.

NOVELLA CONSTITVT. SEXAGESIMASEPTIMA.

Idem Impe. Iustinianus Aug. Mennæ sanctiss. & beatissi. archiepiscopo Constantinopolitano, & vniuersi eius tractus patriarchæ.

PRAEFATIO.

*F*A[*] *quæ de sanctissimis ecclesiis sunt, multis comprehēdentes legibus adhuc etiam alia lege egemus, ad exorta negotia & rursus emergentia sufficiente. Plurimi namque, nominis causa, non ad opus sanctarum ecclesiarum accedunt: deinde eas ædificantes, nequaquam curam ponunt, vt expensas quoque eis deponant decentes & ad luminaria, & ad obseruantium alimenta, & ad sacra ministeria: sed deserunt eas etiam in nudis ædificiis constitutas, &*

aut

[*] al. etiam ea.

καὶ ἢ καταλυομένας, ἢ πάσης ἱερᾶς λειτουργίας ἐστερημένας.

ΚΕΦΑΛ. α.

Θεσπίζομεν τοίνυν, πρὸ πάντων μὲν ἐκεῖνο γίνεσθαι, ὥστε μηδενὶ παῤῥησίαν εἶναι μηδὲ μοναστήριον, μηδὲ ἐκκλησίαν, μηδὲ εὐκτήριον οἶκον ἄρχεσθαι οἰκοδομεῖν, πρὶν ἂν ὁ τῆς πόλεως θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος παραγινόμενος εὐχήν τε ἐν τῷ τόπῳ ποιήσαιτο, καὶ σταυρὸν πήξαιτο δημοσίαν ἐκεῖσε πρόσοδον ποιησάμενος, καὶ τὸ πρᾶγμα φανερὸν ἅπασι καταστήσοι. πολλοὶ γὰρ ὑποδυόμενοι κτίζειν δῆθεν εὐκτηρίους οἴκους, τὰς ἑαυτῶν θεραπεύουσι νόσους, οὐκ ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν κτίσται γινόμενοι, ἀλλὰ σπηλαίων ἀτόπων.

ΚΕΦΑΛ. β.

Ἔπειτα μὴ ἄλλως αὐτὸν ἐκκλησίαν ἐκ νέου οἰκοδομεῖν, πρὶν ἂν διαλεχθείη πρὸς τὸν θεοφιλέστατον ἀρχιεπίσκοπον, καὶ ὁρίσειε τὸ μέτρον ὅπερ ἀφορίζει πρός τε τὴν λυχνοκαΐαν καὶ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν, καὶ τὴν ἀδιάφθορον τοῦ οἴκου σωτήρησιν, καὶ τὴν τῶν προσεδρευόντων ἀποτροφήν· καὶ εἴπερ αὐτάρκως ἔχειν δόξειε, ποιεῖσθαι αὐτὸν πρότερον δωρεὰν τῶν ἀφορίζεσθαι μελλόντων, οὕτω τε τὸν οἶκον οἰκοδομεῖν. Εἰ μέντοιγε οὐκ ἀρκοίη μὲν τις πρὸς τοῦτο, ὀνόματος δὲ ἴσως ἐπιθυμῶν τοῦ καὶ αὐτὸς κτίστης ἐκκλησίας καλεῖσθαι, βούλοιτό τι τοιοῦτο πρᾶξαι, πολλαὶ καὶ

aut destruendas, aut omnino sacro ministerio defraudandas.

CAPVT I.

SAncimus igitur præ omnibus quidem illud fieri, & nulli licentiam esse neque monasterium, neq; ecclesiam, neq; orationis domũ incipere ædificare antequã ciuitatis Deo amabilis episcopus orationem in loco faciat, & crucem figat, publicum processum ibi faciens, & causam manifestam omnibus statuens. Multi enim simulantes fabricare quasi orationis domos, suis medentur languoribus, non orthodoxarum ecclesiarum ædificatores facti, sed speluncarum illicitarum.

Vt qui ecclesias ædificant, prius definiant quæ ad curam & constitutionem eius & conseruationem pertinent. CAP. II.

DEinde nõ aliter quempiam ecclesiam ex nouo ædificare, priusquam loquatur ad Deo amabilẽ episcopum, & definiat mẽsuram quã deputat & ad luminaria, & ad sacrũ ministeriũ, & ad incorrumpẽdæ domus custodiã, & obseruantiũ alimẽta. & si sufficiẽter habere videtur, faciat prius donationẽ eorũ quæ futura sunt deputari: & ita domus ædificetur. Si autem nõ sufficiat quidẽ aliquis ad hoc, nomen forte desiderans quo & ipse fabricator ecclesiæ vocetur, & vult aliquid tale facere (multa enim

λαὶ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευούσῃ πόλει καὶ ἐν ταῖς
ἐπαρχίαις ἐκκλησίαι τυγχάνουσι, τὸν προσήκοντα
μὲν λειτουργούμεναι τρόπον, κινδυνεύουσαι δὲ κα-
ταπεσεῖν ὑπὸ παλαιότητος, ἢ καὶ σμικραὶ καθε-
στῶσαι, καὶ ἀκοσμότεραι παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν
ταύταις ἐγχειρούντων. καὶ ἐξέσται αὐτῷ μίαν τῶν
τοιούτων ἐκκλησιῶν ἀπολαβόντι, ταύτην οἰκοδο-
μήσασθαι, κἀνταῦθα γνώμῃ τοῦ θεοφιλοῦς τοῦ ὀρθο-
δόξων ἐπισκόπου τοῦ πράγματος γινομένου. οὕτω γὰρ
ἔσται αὐτῷ καὶ ἱεροῦ οἴκου κτίστην καλεῖσθαι, καὶ μη-
δὲν οἴκοθεν προσδαπανῆσαι, τῶν δὲ ἔθους ἀφωρισ-
μένων ἤδη περὶ τοῦτο δαπανημάτων, ἐπιδιδομέ-
νων παρὰ τῶν καὶ πρότερον ταῦτα χορηγούντων.

ΚΕΦΑΛ. γ.

Κἀκεῖνο γε μὴν θεσπίζομεν, ὥστε κατὰ τὸν ἤδη
παρ' ἡμῶν φοιτήσαντα νόμον, τοὺς θεοφιλε-
στάτους ἐπισκόπους ταῖς ἑαυτῶν ἐκκλησίαις προσ-
καρτερεῖν, καὶ μὴ καταλιμπάνειν μὲν αὐτάς, χρό-
νον δὲ πολὺν ἐνταῦθα διατρίβειν, καὶ ἀναγκάζειν
τοὺς κατὰ χώραν οἰκονόμους δαπάνας αὐτοῖς ἐκ-
πέμπειν ἐκ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας· ἀλλὰ δα-
πανᾶν μὲν αὐτοὺς ἐκεῖθεν, ταύτῃ δὲ προσκαρτε-
ρεῖν οὐκ ἀνέχεσθαι. Θεσπίζομεν τοίνυν, τοῦ παρ' ἡ-
μῶν ἤδη κειμένου νόμου ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ μένοντας ἰσ-
χύος, εἴπερ ἀπολειφθείη ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος
τῆς ἐκκλησίας τῆς αὐτοῦ πλείονα χρόνον, μηδεμίαν
αὐτῷ στέλλεσθαι δαπάνην ἐκ τῆς χώρας, ἀλλ' ἐ-
κείνην μὲν περὶ πράξεις εὐσεβεῖς καὶ περὶ τὴν ἁ-
γιωτάτην ἐκκλησίαν δαπανᾶσθαι, αὐτὸν δὲ ἐν-
ταῦθα πλανώμενον μὴ καὶ δαπάνας τὴν ἁγιω-

enim & in hac regia ciuitate, & in prouinciis ecclesiæ sunt in quibus competenti quidem administratur modo, periculũ vero ruinæ patiuntur per vetustatem, aut etiã paruæ constitutæ sunt, & inordinatæ secundum desideriũ eorum qui in eis deputati sunt) licebit ei vnam talium ecclesiarum accipienti, hanc ædificare: & hic voluntae Deo amabilis orthodoxorum episcopi, res agenda est. sic enim poterit & sacræ domus fabricator vocari, & nihil de suo superexpendere: deputatis iam circa hoc expensis oblatis ab eis qui etiam prius has expẽdebant.

De episcopis non residentibus in propriis ecclesiis, sic Iulianus epitomator. CAP. III.

I*Llud quoque sancimus, quatenus secundum iam à nobis prolatam legem, Deo amabiles episcopi in suis ecclesiis maneant, & non relinquant quidẽ eas, tempus vero multum hic moreentur, & cogant per prouincias œconomos expensas sibi transmittere, & sanctissima ecclesia expendat, quod & ipse inde ei obseruare non patiatur. Sancimus igitur iam à nobis positam legem in sua manere virtute. si vero defuerit Deo amabilis episcopus ecclesiæ suæ amplius tempus, nullam ei mitti expensam de prouincia: sed illam quidem circa actus pios & sanctissimam ecclesiam expendi: ipsum vero hic errantem non expensis sanctissimam*

ecclesiam,

τάτην ἐκκλησίαν βαρύνειν· πρόδηλον ὄν, ὡς εἰ πολλοῦ χρόνου ἀπολειφθείη, τὰ ἤδη παρ' ἡμῶν ἐπ' αὐτοῖς νομοθετηθέντα κρατήσει.

ΚΕΦΑΛ. δ.

Ἐπειδὴ δὲ ἐτύχομεν ἤδη νομοθετήσαντες, ὥστε εἴτις ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐκποίησις ἀκινήτου ἐκκλησιαστικοῦ μέλλοι πράγματος γίνεσθαι κατὰ δίκρετον ταύτην προϊέναι (καθάπερ ἡ πρώην φοιτήσασα παρ' ἡμῶν λέγει διάταξις) πράττεσθαι δὲ τὸ δίκρετον μὴ μόνον παρόντος τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου τῆς πόλεως, καὶ τοῦ αὐτοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου· οὐ μὴν ἐκεῖνο προσνενομοθέτηται, ὥστε εἴπερ ὁ τῆς μητροπόλεως ἁγιώτατος ἐπίσκοπος μέλλοι πωλεῖν, ἤτοι οἱ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς αὐτοῦ εὐλαβέστατοι οἰκονόμοι, τί δέοι γίνεσθαι· καὶ τοῦτο προστίθεμεν, ὥστε δύο ἐκ τῆς ὑπ' αὐτὸν συνόδου τῶν θεοφιλῶν ἐπισκόπων, οὓς ἂν ἕλοιτο, τούτους παραγίνεσθαι, καὶ τῆς ἄλλης ἁπάσης παρατηρήσεως φυλαττομένης τῆς ἤδη παρ' ἡμῶν νομοθετηθείσης, τὸ τῆς παρουσίας τῶν δύο θεοφιλῶν ἐπισκόπων προστεθῆναι, ἵνα καθ' αὐτὸν δοκοίη μετὰ τῆς ἑαυτοῦ συνόδου τὸ πρᾶγμα πράττειν· καὶ ὥσπερ αὐτὸς τὸ πρᾶγμα ποιεῖ πιστὸν καὶ αὐτάρκης τῷ ὑπ' αὐτὸν τεταγμένῳ παραγινόμενος, οὕτω καὶ αὐτῷ ἡ ὑπ' αὐτὸν παραγινομένη σύνοδος διὰ δύο τῶν θεοφιλῶν ἐπισκόπων δόξειεν τὸ πρᾶγμα ποιεῖν ἀσφαλὲς, τὴν ἐκ τῆς ἱερᾶς ταύτης συνόδου προσλαμβάνον μαρτυρίαν.

¶ Τοῦτον

ecclesiam prægrauare: cum certum sit, quòd si plurimo tempore defuerit, quæ iam à nobis super eisdem sancita sunt, valebunt.

De alienatione rerum ecclesiasticarum immobilium.

CAP. IIII.

Quoniam vero contigit iam nos sanxisse vt si qua in prouinciis alienatio rei immobilis ecclesiasticæ facienda est, secundùm decretum hãc procedere, sicuti dudum prolata à nobis constitutio dicit: agi vero decretũ non solum præsente Deo amabili episcopo ciuitatis, eiúsque clero, sed etiam metropoleos episcopo: necnon & illud insuper est sancitum, vt si metropoleos sanctißimus episcopus futurus est venundare, siue eius ecclesiæ sanctißimi œconomi, quid oporteat fieri: etiam hoc adiicimus, vt duo ex synodo quæ sub eo est, Deo amabilium episcoporum, quoscunque elegerit, ipsi intersint, & alia omni obseruatione custodita quæ iam sancita est, præsentia duorum Deo amabilium episcoporum adiiciatur: vt secundum se videatur cum sua synodo rem agere: & sicut ipse rem facit credibilem & sufficientem ei qui sub eo constitutus est, dum præsens est: ita & ipsi quæ sub eo est synodus præsens, per duos Deo amabilium episcoporum videbitur rem præbere cautißimam, sumentem ex huiusmodi synodo testimonium.

¶Τοῦτον δὲ ἡμῶν τὸν νόμον πρός τε τὸν θρόνον τῆς σῆς μακαριότητος, πρός τε τοὺς λοιποὺς ἁγιωτάτους πατριάρχας καταπεμπόμενον αὐτοὶ διὰ γραμμάτων οἰκείων τοῖς ὑφ' ὑμᾶς μητροπολίταις ποιήσετε φανερόν· οἱ δὲ δῆλον καταστήσουσι τοῖς ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόποις, ὥστε μηδὲν διαλαθεῖν τῶν παρ' ἡμῶν διαταχθέντων. Dat. Kal. Maij. Constantinop. Imp. D N. Iustin. P P. Aug. AN. XII. Iohanne V. C. CONS.

Ὥστε τὴν διάταξιν τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως, τὴν ἐπὶ ταῖς διαδοχαῖς τῶν ταμειακῶν κερδῶν τὰ ἐξ ἀπαιδίας εἰσάγουσαν κέρδη, κρατεῖν ἐν τοῖς μετὰ τὴν διάταξιν συμμείνασι φάκτοις, ἐπὶ δὲ τοῖς πρὸ αὐτῆς τὴν Λέοντος διάταξιν χώραν ἔχειν.

Διάταξις ξη.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΩάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

ΙΣΜΕΝ τὴν Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης διάταξιν, τὴν γεγραμμένην ὑπὲρ τῶν εἰς δευτέρους ἀφικνουμένων γάμους εἴτε ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν, καὶ τὸ ἐκ τοῦ γάμου κέρδος τοῖς ἐξ ἐκείνου τοῦ γάμου παισὶν ὁσίως

φυλάτ

EPILOGVS.

Hanc itaque nostram legem, & ad sedem tuæ beatitudinis, & ad cæteros sanctissimos patriarchas missam, ipsi per literas proprias sub vos metropolitis facietis manifestam, vt illi palam faciant sub se constitutis episcopis: vt nullum lateant quæ à nobis constituta sunt. Dat. Kal. Maij, CP. Impe. DN. Iustinia. PP. A. Ann. XII. Ioanne V. C. Cons.

VT CONSTITVTIO SACRATISSIMI IMPERATOris de successionibus nuptialium lucrorum quæ apædiæ, id est non exstantium liberorum lucra introducit, obtineat in his factis quæ acciderunt post constitutionem: in his autem factis quæ ipsam pręcesserunt, Leonis constitutio locum habeat. TIT. XXIII.

NOVEL. CONSTIT. LXVIII.

Antonio Contio interprete.

PRAEFATIO.

Scimus Leonis piæ memoriæ constitutionem de his scriptam, qui ad secundas perueniunt nuptias, siue viri sint siue fæminæ, & nuptiale lucrum procreatis ex illo matrimonio liberis sanctè su-

φυλάττουσαν, καὶ μόνης τῆς χρήσεως τὸν κερδάναντα κύριον ἀποτελοῦσαν, τὴν δεσποτείαν δὲ ἐκείνοις τηροῦσαν. ὡς εἴγε οἱ παῖδες καὶ ἔγγονοι τελευτήσαιεν, οὐκ ὄντος τὸ λοιπὸν οὐδενὸς τοῦ δὲ ὃν ὁ τοῖς δευτέροις ὁμιλήσας γάμοις τῆς δεσποτείας ἐστέρηται, μένειν βουλομένην ἀναφαίρετόν τε καὶ ὁλόκληρον παρὰ τῷ κερδάναντι καὶ τὴν ἐκ τῆς δεσποτείας ὠφέλειαν.

ΚΕΦΑΛ. α.

TΑύτην ἡμεῖς ἔναγχος ἐπηνωρθώσαμεν, ἄλλα τε διατυπώσαντες, καὶ βουλόμενοι τοὺς κληρονόμους τῶν τελευτησάντων παίδων ἢ ἐγγόνων (εἴτε γονεῖς εἶεν, εἴτε ἕτεροι τινὲς) ἔχειν ἐκεῖθεν τινὰ βοήθειαν, μόνου τοῦ ἀπὸ τελευτῆς διὰ ἀπαιδίας συμφώνου μένοντος καὶ κατὰ δεσποτείαν παρὰ τῷ κερδάναντι· τοῦ λοιποῦ δὲ ἐπὶ τοὺς κληρονόμους τῶν τελευτησάντων παίδων ἢ ἐγγόνων ἰόντος, κατ' οὐδὲν ὑφ' ἡμῶν τοῦ τῆς χρήσεως λόγου καινισθέντος. ¶ Ταῦτα τοίνυν καὶ νῦν καὶ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον κρατεῖν βουλόμεθα, πλὴν εἰ μὴ ἔτυχον οἱ παῖδες, πρὶν ἢ τεθῆναι τὴν ἡμετέραν διάταξιν, τετελευτηκότες. ἐπειδὴ γὰρ ἐφθη τὸ κέρδος ὁλόκληρον ἤδη προσγινόμενον τῷ τοῖς δευτέροις ὁμιλήσαντι γάμοις, τῶν παίδων πρὸ τοῦ νόμου τελευτησάντων, οὐκ ἂν ὁ ἡμέτερος νόμος ἐκεῖνα περιεργάζοιτο ἅπερ ὁ προλαβὼν νόμος Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ πεποίηκεν ἐξουσίαν. ὥστε οὐ μόνον παίδων ἢ ἐγγό-

stodientẽ, & eum qui ita lucratur, solius vsusfructus dominum facientem, dominium autem illis conseruantem, & iubentem vt si quidem filij vel nepotes moriantur nullo superstite, per quem, qui ad secundas nuptias transiit, dominio priuetur, tunc immota & solida apud lucrantem etiam perueniat dominij vtilitas.

CAPVT I.

IPsam nos nuper correximus, alia quidem statuentes, volentésque vt heredes mortuorum liberorum vel nepotum, siue parentes, siue alij quicunq; sint, habeant inde aliquod subsidium, lucrentúrque etiam iure dominij per eorum mortem quantum ex pacto non existentium liberorum erant lucraturi: reliqua vero pars ad heredes filiorum vel nepotum qui mortui fuerunt perueniat. nihil enim à nobis occasione vsusfructus immutatum est.

1 ¶ *Hæc itaque & nunc, & in omne tempus obtinere volumus, præterquam in his filiis qui mortui fuerint ante nostram constitutionem. Postquam enim præuenit lucrum solidum iam adiectum ei qui ad secundas peruenit nuptias, liberis ante legem mortuis, nequicquam laborauerit nostra lex circa ea quæ lex piæ memoriæ Leonis anteuertens sub suam redegit potestatem. Itaque non solum filiis aut*

ἢ ἐγγόνων οὐχ ὑπόντων ἀσφαλῶς ἐξοῦσιν ἅπερ ἐκέρδαναν, ἀλλ' ἤδη κἂν εἴ τι τούτων παρ' ἑτέροις ἐστὶν, κατὰ τὸν δεσπόταις πρέποντα τρόπον ἐκδικήσουσι.

¶ Ταῦτα τοίνυν νόμῳ βραχεῖ περιστείλαντες, 2 τὰς τοιαύτας ἀμφισβητήσεις ἀναιροῦμεν, ἵνα μὴ διηνεκῶς ὑπὸ τῶν αἰτούντων ἐνοχλοίμεθα, ἀλλὰ νόμῳ πάντα ἐναποθέμενοι κοινῷ, τῶν τοιούτων ἀπαλλαγείημεν ὄχλων, τὸ πρὸ τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας σχῆμα φυλάττεσθαι βουλόμενοι τῷ πρὸ ταύτης συνηργετημένῳ.

¶ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ κατὰ τοῦτο ἡμῖν 3 παραστάντα τὸν τρόπον ἅπασι φανερὰ διὰ οἰκείων κηρυγμάτων καὶ προστάξεων καταστησάτω. DAT. VIII. KALENDAS IVN. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVGVSTI ANN. XII. IOHANNE V. C. CONS.

Περὶ τοῦ πάντας ὑπακούειν καὶ πείθειν τοῖς ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν καὶ ἐπὶ ἐγκλήμασι καὶ ἐπὶ χρήμασι· κἀκεῖ τὰς ὑποθέσεις ἐξετάζεσθαι, μηδενὸς ἐξῃρημένου ἀπὸ προνομίου τινὸς, χωρὶς θείου πραγματικοῦ τύπου.

Διάταξις ξθ.

AYTOK

nepotib.non existentibus securè habebunt quæ lucrati fuerũt, sed & si quid eorum apud alios est secundum ius quod dominis competit euincent. 2 ¶ *Hæc igitur breui lege comprehendentes, huiusmodi dubitationes tollimus, ne aßiduè super caußis molestiam patiamur: sed lege hac communi recolentes, his liberemur turbis, volentes seruari formam quæ nostram legislationem præceßit, ei qui ante eam beneficio affici meruit.*

EPILOGVS.

¶ *Tua itaque excellentia, quæ à nobis hac de re constituta sunt, in hunc modum omnibus manifesta propriis præconiis & programmatis efficere studeto. Dat.* VIII. *Kal.Iun. Impe.Domi.Iusti.* PP. A. *Ann.* XII. *Ioanne* V.C. *Cons.*

VT OMNES OBEDIANT IVDICIBVS PROVINCIARVM & in criminalibus, & in pecuniariis, & ibi negotia examinentur, nullo excepto per priuilegium: nec huc conuenti deducãtur, nisi sacra pragmatica forma exhiberi quempiam iusserit.

TITVLVS XXIIII.

NOVEL. CONSTIT. LXIX.

Imperator Iustinianus August. Constantinopolitanis.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ, ΙΟΥΣΤΙ-
νιανὸς Αὔγουστος Κωνσταντι-
νουπολίταις.

ΜΙΑΝ εἶναι πασῶν τελεωτάτην ἀρετὴν ὑπόληψιν ἐν ἀνθρώποις τὴν τὰ δίκαια πᾶσι βραβεύουσαν, φαμὲν δὴ τὴν τοῦ πράγματος ἐπώνυμον δικαιοσύνην. καὶ γὰρ ἑκάστη τῶν ἄλλων ἀρετῶν εἰ μὴ παρακολουθοίη τὰ ταύτης ἀγαθὰ, γένοιτο ἂν οὐδὲν τῶν προσηκόντων. τοιγαροῦν οὐδὲ ἀνδρείαν τὴν μὴ μετὰ δικαιοσύνης, ἐπαινέσομεν. κάτοιγε ἡ πάτριος φωνὴ τὴν ἐν ὅπλοις ἰσχὺν ἀρετὴν ὀνομάζει μόνην. εἰ δέ τις αὐτῆς τὸ δίκαιον ἀφέλοιτο, πλημμελημάτων ἀφορμὴ μόνον, οὐ μήν τινος γένοιτο ἂν τῶν βελτιόνων. ταύτην ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐπαρχίαις ὁρῶντες παρεωραμένην, νόμῳ θεραπεύοντι θεὸν, ἀναρρῶσαι καὶ πρὸς ἰσχὺν πρέπουσαν ἀγαγεῖν ᾠήθημεν χρῆναι. πολλοὶ γὰρ οἱ μὲν γράμματα θεῖα, οἱ δὲ προνόμια, οἱ δὲ πραγματικοὺς τύπους, οἱ δὲ προστάξεις ἀρχικὰς, οἱ δὲ ἄλλας ἐξ ἄλλων εὑρίσκοντες προφάσεις, ἑαυτοῖς καταπράττουσι τὸ πλημμελεῖν μὲν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἔξω δὲ ἐκείνων δικάζεσθαι προσποιεῖσθαι. ὁ γὰρ ἐπί τινος τόπου παθὼν κακῶς, ἤ τι τῶν οἰκείων ἀποβαλὼν, ἢ περὶ ὅρων γῆς δικαζομένης ἢ περὶ δεσποτείας, ἢ περὶ νομῆς, ἢ περὶ ὑποθήκης, ἢ περί τινος ἄλλου, πῶς ἂν ἰσχύσειεν ἑτέρῳ τόπῳ

τὰς

PRAEFATIO.

VNAM *quidem esse omniũ perfectissimam virtutẽ arbitrandũ est hominibus, quæ iura omnibus distribuit: hæc est ex causa cognominata iustitia. Etenim vnamquãque aliarum virtutum nisi subsequãtur huius bona, fiet nihil horum quæ com petunt. itaque nec fortitudinem quæ non est cum iustitia, laudabimus: cum scilicet patria lingua fortitudinem in armis, virtutem appellet solùm: & si quis ab ea iustitiam subtrahat, delictorum solummodo, non quorundam bonorum fiet occasio. quam in nostris prouinciis intuentes contemni, lege placenti Deo eam corroborare, & ad fortitudinem decentem reducere iudicauimus oportere.*

Plurimorum namque alij quidem literas sacras, alij priuilegia, alij pragmaticas formas, alij præcepta iudicum, quidam alias ex aliis adinuenientes occasiones sibi peragunt peccandi: quidam in prouinciis & extra eas litigare simulãt. Qui enim in quolibet loco malè patitur, aut aliquid suorum amittit, aut de terminis terræ litigat, aut de proprietate, aut de possessione, aut de hypotheca, aut de alio quocunque: quomodo valebit in alio loco pro-

τὰς ἀποδείξεις ὧν ἔπαθε παρασχεῖν; οἱ γὰρ ταῦτα πράττοντες, δύναμιν ἐνδεικνύμενοι μόνην καὶ ἰσχὺν οὐ τῷ δικαίῳ πιστεύουσαν, τὰ τοιαῦτα τεχνάζουσι. καὶ ταῦτα ἄνθρωποι δρῶσιν, ὡς διηνεκῆ τὴν δύναμιν ἕξειν πιστεύοντες, καὶ οὐκ ἀποβλέπουσιν εἰς τὰ πολλὰ καὶ μυρία παραδείγματα· ὅτι περ ὀψὲ καὶ μόλις καὶ ἐν προσώποις εὐαριθμήτοις ἐκ δυνατῶν εἴδομεν προϊόντας δυνατοὺς, καὶ ἐκ πλουσίων πλουτοῦντας. τὸ δὲ ἔμπαλιν σχεδὸν ἐκ μὲν δυνατῶν προϊᾶσιν ἀσθενεῖς, ἐκ πλουσίων δὲ πένητες, τῆς τῶν πατέρων ἀδικίας τοῖς ἐξ αὐτῶν κατακολουθούσης. καὶ οὐκ ἐννοοῦσιν οὐδὲ λογίζονται ὡς ἐπείπερ αὐτοὶ δῆθεν ὑπὲρ ἑαυτῶν μηχανῶνται ταῖς δυνάμεσι χρώμενοι, τοῦτο ἴσως κατὰ τῶν γινομένων ἐξ αὐτῶν πράττουσιν, οὐ τῆς αὐτῆς ἐκείνοις ἐπακολουθούσης δυνάμεως.

ΚΕΦΑΛ. α.

Ταῦτα ἐννοήσαντες, τὸν παρόντα θεῖναι νόμον ᾠήθημεν χρῆναι· καὶ προαγορεύομεν πᾶσι τοῖς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις οἰκοῦσιν, ὁπόσοι τῶν ἡμετέρων κατακούουσι σκήπτρων ἐπὶ τῆς ὑπηκόου πάσης, τῆς τε εἰς ἀνίσχοντα βλεπούσης, τῆς τε πρὸς δυόμενον ἥλιον, τῆς τε ἑκατέρωθεν οὔσης· ὥστε ἕκαστον ἐφ' ἧς ἐπαρχίας πλημμελεῖ, ἢ ἐφ' ἧς χρημάτων ἢ ἐγκλημάτων ὑπεύθυνος γίνεται (εἴτε περὶ γῆς ὁρίων, εἴτε περὶ δεσποτ

bationes horum quæ pertulit, exhibere? hæc enim agentes, ostendentésque potentiam solam, & fortitudinem, ita iuste credentes talia machinantur: & hæc homines perpetrant tanquam perpetuam virtutem habituros se confidentes; & non respiciunt ad milia & decies milia exempla, quia sero tandem & in personis numerabilibus ex potentibus videmus potentes procedere, & ex diuitibus diuites: in omne autem æuum penè ex potentibus processerunt inanes, ex diuitibus autem pauperes, dum patrum iniustitiam soboles est secuta: & non cogitant neque reputant, quoniam quod ipsi quasi per se machinātur potestatibus vtentes, hoc forsan contra eos qui ex eis procreantur, agunt: non eadem potentia sequente sobolem, quæ illos sequitur.

CAPVT I.

Hæc considerantes, præsentem ponere legem existimauimus oportere: & præcipimus omnibus in prouinciis iudicibus quicunque nostris obediunt sceptris in vniuersa ditione & quæ ascendentem videt, & quæ occidentem solem, & quæ ex vtroque est latere: vt vnusquisque in qua prouincia deliquit, aut in qua pecuniarum aut criminum reus sit, siue de terra & de terminis, siue de

prop

δεσποτείας, εἴτε περὶ νομῆς, ἢ ὑποθήκης, ἢ περὶ ἑτέρας οἱασδήποτε προφάσεως) ἐκεῖσε καὶ τὰς εὐθύνας ὑπέχειν. τοῦτο δὴ τὸ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν νομοθέταις ποικίλως μὲν, εἰρημένον δὲ ὅμως, εἰ καὶ μὴ καθαρῶς καὶ ὡς ἡμεῖς αὐτὸ διενοήθημεν. ἀλλὰ μηδὲ ζητεῖν ὑπερορίᾳ πλεονεκτεῖν. εἴτε γὰρ μεγάλα τὰ ἁμαρτήματα ἢ τὰ συναλλάγματα καθέστηκε, χρὴ πᾶσι τρόποις ἐπ' αὐτοῖς καὶ προσαγγελίαν εἶναι καὶ γραφὴν, εἰ δεηθεῖεν, καὶ ἐξέτασιν ἐπιχώριον, διὰ τὸ πρόχειρον τῶν ἐλέγχων· εἴτε ἐπὶ σμικροῦ τις ὁμοίως πλημμελοίη, μεῖζον ἔτι τὸ ἁμάρτημα γένοιτο εἰ μηδὲ ἐπὶ τοῖς βραχέσι τῶν δικαίων ἀπολαύσειεν, ἀλλ' ἀναμένοι γενέσθαι τε ἐπ' ἀλλοδαπῆς χώρας, ἐκεῖσε τε αὐτὸν ἄγειν, καὶ περὶ τούτων δικάζεσθαι, ὃν γε οὐδὲ παρόντα, οὐδὲ ἐπὶ τῆς χώρας ἴσως, διὰ τὴν ἰσχὺν τὴν ἐκείνου ἢ διὰ τὴν ἀσθένειαν τὴν αὐτοῦ, μετελθεῖν δύναται προσηκόντως. τί γὰρ ἂν εἴη σχετλιώτερον, ἢ τὸν ἀδικηθέντα τυχὸν ἢ περὶ ἀφαίρεσιν βοὸς, ἢ ἵππου, ἢ τῶν ὑποζυγίων τινὸς, ἢ βοσκημάτων, ἢ (ἵνα τοὐλάχιστον εἴπωμεν) κατοικιδίας ὄρνιθος. τοῦτον ἀναγκάζεσθαι μὴ καθ' ἣν ἀφῄρηται χώραν δικάζεσθαι, ἀλλ' ἀλλαχόσε τρέχειν, κἀκεῖσε τὰς ἀποδείξεις ὧν ἔπαθεν ἀπαιτεῖσθαι, καὶ ἢ πολλαπλασίαν ὑπομένειν τὴν δαπάνην τῆς τοῦ πράγματος ἀποτιμήσεως, ἢ τὴν ἀπορίαν στενάζοντα φέρειν; ἔνθεν ἡμῖν πλῆθος πολὺ τῶν προσιόντων

ἐφ'

proprietate, siue de possessione, aut hypotheca, vel de qualibet alia occasione: illic etiam iuri subiaceat: (hoc enim apud legislatores praecedentes variè quidem dictum est, licet non purè, & sicut nos illud considerauimus) & vltra terminos litigare non quaerat.

1 ¶ Siue enim magna delicta sint, siue contractus consistant, oportet omnibus modis super eis & conuentiones esse, & scripturam, si opus fuerit, & examinationem prouincialem propter facilem probationem: siue quidem in paruo quispiam similiter delinquat: siue maius adhuc peccatum fiat: quale est si nec in paruis iure potiatur, sed expectet venire in extraneae terrae prouinciam: ibíque eum conuenire, & de talibus litigare: quem neque praesentem, neque in prouincia forsan propter virtutem illius, aut infirmitatem suam conuenire poterat competenter. Quid enim erit durius, quàm laesum circa sublationem bouis, aut equi, aut iumentorum alicuius, aut pecudum, aut (vt exiguum dicamus) domesticae gallinae, hunc cogi, non in qua aufertur prouincia litigare, sed alibi currere, & ibi probationes horum quae pertulit exigi: & aut plures expensas pati, quàm rei aestimatio est, aut inopiam ingemiscentem ferre? Hinc nobis multitudo plurima est interpellan

ἐφ’ ἑκάστης ἐστί. καὶ τά γε πολλὰ ἐπὶ τοιαύταις αἰτίαις ἐνοχλούμεθα μικρῶν ἕνεκα προφάσεων, αὐτοί τε πολλὰς ὑπομένοντες ὀχλήσεις, ὁρῶντές τε πολὺ μὲν πλῆθος ἀνδρῶν, πολὺ δὲ γυναικῶν ἐκ τῶν οἰκείων τόπων ἐξανιστάμενον, καὶ εἰς ταύτην ἀφικνούμενον τὴν εὐδαίμονα πόλιν. ὧν οἱ πλεῖστοι καὶ μεταιτοῦντες καὶ ἐρανιζόμενοι τοῦτο πράττουσιν, ἔστι δὲ ὅτε καὶ τελευτῶσιν ἐνταῦθα.

ΚΕΦΑΛ. β.

Εἰ μὲν οὖν ἐνδημοῖεν ἄμφω τῇ χώρᾳ, ὅ, τε ἐνάγων, ὅ, τε ἐναγόμενος, μηδαμῶς εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν τὸ πρᾶγμα ἕλκεσθαι, μηδὲ εἰς ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν, μήτε ἐκ προνομίου τινὸς, μήτε ἐκ κελεύσεως, ἀλλ’ αὐτόθι τέμνεσθαι. Εἰ δὲ ὁ μὲν πάρεστιν, ὁ δὲ ἄπεστιν, ὁ δὲ παρὼν ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ μὴ παρόντος ἀδικεῖται· ἐν αἰτίαις γινέσθω πᾶσι τρόποις αὐτὸς ὁ τὴν ἀδικίαν πεπραχὼς, εἴτε φροντιστὴς, εἴτε μισθωτὸς, εἴτε ὁστισοῦν τῶν αὐτοῦ εἴη· ἐξέστω δὲ αὐτῷ πρὸς τὸ τῆς ἐπαρχίας διάστημα (κατὰ τὸν νόμον τὸν κοινὸν, τὸν πάλαι κείμενον) προθεσμίαν λαμβάνοντι, μηνύειν τὰ περὶ τούτων ἐκείνῳ πρὸς ὃν τὸ πρᾶγμα ἀναφέρεται. ἀλλ’ εἰ μὲν σύνεγγυς ἡ ἐπαρχία καθέστηκεν ἐν ᾗ τοῦτο πράττεται, μιᾶς ἢ δύο μόνων ἐπαρχιῶν ἐν μέσῳ καθεστωσῶν, τεσσάρων

pellantium quotidie: & crebrò in talibus causis inquietamur paruarum gratia occasionum & ipsi multas sustinentes importunitates, & videntes plurimam quidem multitudinem virorum, plurimámque mulierum ex propriis locis agitatas, & ad hanc venientes fœlicissimam ciuitatem: quorum plurimi etiam mendicantes & afflicti hic agunt: interdum quoque hic moriuntur.

De præsentibus reis.

CAPVT II.

SI igitur fuerint ambo in prouincia & actor & reus, nequaquam ad aliam prouinciam causa trahatur, neque ad hanc fœlicissimam ciuitatem, neque ex priuilegio cuiuspiam, neq; ex iussione: sed illic decidatur. Si verò alter quidem adest, alter autem abest: qui verò præsens est, ex domo absentis iniustitiam patiatur: conueniatur omnibus modis ipse qui iniustitiam egit, siue curator, siue conductor, siue quicunque sit eius: & liceat ei secundum prouinciæ spacium, & secundum legem communem antiquitus positam inducias accipientem, nũtiare quæ de his gesta sunt, illi ad quem causa refertur. ¶ Sed si quidẽ vicina prouincia est in qua hoc agitur, vna aut duabus mãsionibus in medio prouinciarum constitutis: quatuor

ρων αὐτῷ μηνῶν διδόσθω προθεσμία· εἰ δὲ μεῖζον εἴη τὸ διάστημα, ἕξ. εἰ δὲ ἐκ Παλαιστίνης τυχὸν ἢ Αἰγύπτου, ἢ ἔκ τινος τῶν ἐθνῶν τῶν πορρωτέρω, μῆνες ὀκτὼ πρὸς τοῦτο ἀρκέσουσιν. εἰ δὲ ἐκ τῶν ἑσπερίων ἐθνῶν, ἢ τῶν ἀρκτώων, ἢ τῶν ἐπὶ Λιβύης, τηνικαῦτα ὁ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν νομοθέταις αὐτάρκης δόξας εἶναι χρόνος ὁριζέσθω· φαμὲν δὲ τὸν τῶν ἐννέα μηνῶν. ὥστε ἐκεῖνον, εἰ μὲν αὐτῷ τῷ μεμηνυκότι πιστεύει, τὴν δίκην ἐκείνῳ ταύτην ἐπιτρέπειν· εἰ δὲ ἀλλοιότερόν τι πρὸς ἐκεῖνον φρονεῖ, ἕτερον γοῦν ἐκπέμπειν τὸν ὑποδεξόμενον πᾶσι τρόποις τὴν ἐναγωγὴν, καὶ πληρώσοντα πάντως τὰ ψηφιζόμενα, εἰ μὴ ἔφεσις ἀκολουθήσειεν, εἴτε ἐπὶ μείζονος, εἴτε ἐπὶ ἐλάττονος αἰτίας. Εἰ δὲ ὁ μὲν μηνύσειεν, ὁ δὲ οὐκ ἐπιτρέψειε, καὶ ὁ τεταγμένος παραδράμοι χρόνος, ὡς δὴ κυρίως πράττοντα τὸν ᾐτιαμένον, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀπόντος προσώπου, καὶ ἄκοντα παραστησάσθω ὁ τῆς ὑποθέσεως ἀκροώμενος παρὰ τὸ οἰκεῖον δικαστήριον, καὶ τὴν δίκην ἐξετάσας, ὡς παρέντος τοῦ τὴν ἐναγωγὴν ὑφισταμένου, καταδικαζέτω καὶ αὐτὸν, εἴπερ ὑπόδικος φανείη· καὶ πρός γε ἐκεῖνον τὸν μετὰ τὴν τοιαύτην ὑπόμνησιν ἐκπέμψαι τινὰ κατὰ τὴν χώραν μὴ βουληθέντα, εἴπερ ὅλως ὑπόδικος φανείη. καὶ εἰ μὲν εὔπορος εἴη, αὐτὸς ἐκτιννύτω τὰ ἐκ τῆς ψήφου· εἰ δὲ ἀπόρως ἔχει, καὶ μὴ ἀρκοίη πρὸς τὸ πᾶν τῆς καταδίκης,

τηνικαῦ-

tuor ei mensium dare inducias: si verò maius sit spacium, sex. Si verò ex Palæstina forsan, aut ex Ægypto, aut ex spacio gentium longinquarum, menses octo ad hoc sufficient. Si verò ex Hesperiis gentibus, aut Septentrionalibus, aut è Libya: tunc quod etiam præcedentibus legislatoribus sufficiens visum est esse tempus determinatum, hoc est nouem mensium: vt ille (si quidem ipsi nuntianti credat,) litem illi eam committat. si verò aliquid aliud de illo sapit, alium dirigat suscepturum modis omnibus actionem, & completurum omnino quæ decernenda sunt: nisi appellatio fuerit subsecuta, siue in maiori, siue in minori causa.

2 ¶ *Si autem ille quidem nuntiet: ille verò non ordinet, & statutum transeat tempus: tanquam firmè agentem eum qui conuentus est, & pro absente persona, etiam inuitum repræsentet negotij iudex apud suum tribunal, & causam examinans præsente eo qui conuentionem suscepit, condemnet etiam eum in quo obnoxius apparuerit, & insuper illum post huiusmodi admonitionem mittere in prouinciam non volentem: si tamen omnino obnoxius apparuerit. & si quidem locuples sit: ipse exigatur quæ decreta sunt. si verò minus sit quod habet, vt non sufficiat in ista condemnatione:*

τηλικαῦτα καὶ ἐκ τοῦ ἀπόντος ἀναπληρούσθω τῷ νενικηκότι ἡ ἐπὶ τούτῳ ζημία.

ΚΕΦΑΛ. γ.

Εἰ δὲ οὐδὲ αὐτὸς φανείη ὁ τὴν κύρωσιν τῆς δίκης παραστήσασθαι κελευσθεὶς, ἢ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ νομίμως πράττοντα, τότε καλείσθω μὲν τῇ τοῦ νόμου φωνῇ, μὴ ὑπακούων δὲ, καταδικαζέσθω καὶ ἀπὼν, κατὰ τὸ καλούμενον τῶν ἐρημοδικίων σχῆμα. ὁ γὰρ κατὰ προπέτειαν ἀπολιμπανόμενος, κατ' οὐδὲν ἂν ἐλάττων τοῦ παρόντος νομισθείη. Εἰ μέντοι ὁ μὲν ἴσως παραγένοιτο, ἢ στέλλει τινὰ, ὁ δὲ κατηγορήσας ἀπολειφθείη, τότε καὶ ἀφιέτω τὸν ἐναγόμενον, καὶ τὰς ζημίας αὐτῷ θεραπεῦσαι τὸν συκοφάντην καταναγκαζέτω. οὕτω γὰρ ἔσονται μέτριοι πάντες, οὕτω τοῦ πλημμελεῖν παύσονται, οὕτως οὐχ ἡγήσονται δύνασθαι τὸ πλέον τοῦ δικαίου κρατεῖν.

¶ Καὶ οὐ λέληθεν ἡμᾶς ὡς ἴσως οὐδὲ τοῦτο ἀρκεῖ πρὸς τελειοτάτην τοῦ πράγματος θεραπείαν, τῶν δικαζόντων τοῖς δυνατωτέροις μᾶλλον ἢ τοῖς τὰ δικαιότερα βουλομένοις καὶ ἐπὶ χώρας παραγινομένοις χαριζομένων. ἀλλ' ὅμως ἴσμεν τόγε πλεῖστον τῶν ἀδικημάτων θεραπεύοντες τῇ νομοθεσίᾳ ταύτῃ· μᾶλλον δὲ, τόγε ἐφ' ἡμῖν, τὸ πᾶν ἔσται τεθεραπευμένον. οἱ γὰρ οὐκ ἄλλως παραδιδόντες τὰς ἀρχὰς εἰ μὴ πρότερον ὅρκον ὑπόσχοιεν οἱ ταύτας παραλαμβάνοντες, ὥστε τὸ δίκαιον ἅπασι κρίνειν, καὶ καθαρὰς φυλάττειν [2]

tunc & de absentis rebus compleatur victori damnum huiusmodi.

De absentibus reis.

CAPVT III.

SI verò neque ipse apparuerit, qui dominum litis præsentare iussus est, aut qui pro eo legitimè cogatur: tunc vocetur quidem legitima voce, non autem obediens condemnetur & absens secundum schema quod appellatur eremodicium, id est desertæ causæ. nam qui per contumaciam deserit, in nullo minor præsente putabitur. Si verò ille quidem forsan aduenerit, aut miserit quempiam, accusator autem desit: tunc & absoluere eum, & damna eius mederi calumniatorē cogat. sic erunt temperatiores: sic peccare cessabunt: sic non putabunt potentiam diuitiarum iustitiæ præualere.

1 ¶ *Nec latet nos quia forsan nec sufficiat hoc ad perfectissimam causæ medelam: cum iudicantes potentioribus magis quàm iustiora volentibus, & ad prouincias venientibus præstent. Sed tamen nouimus plurima iniustitiarum curata ab hac legislatione. magis autem quantum ad nos est, totum erit sanatum. Namque non aliter tradimus cingula, nisi prius iusiurandum subierint hæc accipientes, iustè omnibus iudicare, & puras seruare*

λάττειν τὰς χεῖρας, οὐδὲν, οἶμαι, μετὰ τὸν παρόντα νόμον, ἑτέρας τινὸς δεησόμεθα προσθήκης· εἴγε οἱ μὲν δίκαια δικάζουσι, πρὸς τὸν νόμον τε ἡμῶν καὶ τὸν ὅρκον βλέποντες.

ΚΕΦΑΛ. δ.

Ἐξαρπάσει δὲ τῶν ἐπιχωρίων ἀρχῶν τοὺς ἀδικοῦντας οὐδὲ εἷς, οὐδεμιᾷ χρώμενος ἢ προνομίᾳ, ἢ δυνάμει, ἢ τύπῳ. πλὴν εἰ μὴ θεῖος ἡμέτερος πραγματικὸς τύπος, προφάσει δημοσίας αἰτίας προελθὼν, ἀγώγιμον ἐνταῦθα τινὰ γίνεσθαι προστάξειεν, ἢ ὁ νόμος ποιοίη· ὁποῖον ἐπὶ τῶν ἐκκλήτων. καί τοιγε καὶ τοῦτο κατὰ τὸ πολὺ μέρος ἐθεραπεύσαμεν, πολλοὺς τῶν μειζόνων ἀρχόντων τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐφέτας καθιστῶντες. ἵνα παρ' ἐκείνοις μᾶλλον τὰ τῆς ἐφέσεως (ὅταν μὴ περὶ μεγίστου τινὸς εἴη τὸ ζητούμενον) ἢ κατὰ ταύτην ἀγωνίζοιτο τὴν εὐδαίμονα πόλιν.

¶ Τοῦτον οὖν ἀναθέντες δικαιοσύνῃ τὸν νόμον, ἔτι μᾶλλον ποιήσομεν αὐτὸν δικαιότερον, εἰ μηδενὶ συγχωρήσομεν ἔχειν κατ' αὐτοῦ προνομίαν, μηδὲ ἐξαιρεῖσθαι τοῦ νόμου τούτου μηδ' ὁτιοῦν προνόμιον, μηδὲ εἴ τινι τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν πεφιλοτίμηται, ἢ τινι τῶν εὐαγῶν ξενώνων, ἢ ὅλως τῶν σεβασμιωτάτων οἴκων, ἢ τινι τῶν αὐτῆς τῆς βασιλείας οἴκων, ἢ τοῦ θείου πατριμονίου, ἢ τῶν θείων περιβάτων (ἅπερ εἰκότως μετὰ τὴν ἄνωθεν εἰσὶ τιμὴν 1

δεύτε

manus. Non puto post præsentem legem altero quolibet egebimus augmento, si illi quidem iustè iudicent ad legem simul & iusiurandum respicientes.

De fori præscriptione tollenda.

CAPVT IIII.

ARripiat autē nullus prouincialibus cingulis violentos, nullo vtens priuilegio, aut potestate, aut forma: nisi fortè sacra nostra pragmatica forma occasione publicæ causæ præcedens, exhibitum hic quempiam inferri præcipiat: aut ex lege hoc faciat, quale est super appellationibus: licet etiam hoc ex multa parte curauimus, plurimos maiorum iudicum in prouinciis appellationum constituentes, vt apud illos magis appellatio, quando non de maximo negotio fuerit quæstio, quàm in hac examinetur maxima ciuitate.

1 ¶ *Hanc dicentes iustitiæ legem, adhuc potius faciemus eam iustiorem, si nulli permittamus habere contra eam quædam priuilegia: neque excipi ab hac lege quolibet priuilegio: nec si cuilibet sanctarum ecclesiarum largitum sit, aut alicui venerabilium xenodochiorum, aut aliis venerabilibus domibus, aut alij cuilibet ipsarum domuum imperialium, aut sacro patrimonio, aut sacris priuatis, quæ merito post supernum honorem*

δεύτερα τεταγμένα) μήτε ἔν τισι τῶν ἀρχόντων, ἢ ἐν δυνάμεσιν ὄντων, ἢ ὅλως τῶν ὑφ' ἡμᾶς τεταγμένων ἀνθρώπων· ἀλλ' ἅπαντες ὑπακούοιεν τῷ νόμῳ, καὶ ὑποκεκλιμένοι τῷ τῆς δικαιοσύνης θεσμῷ, τιμῷέν τε αὐτὸν, καὶ διὰ πάντων ἄγοιεν ἰσχυρόν· μὴ μόνον εἰς ἑαυτοὺς βλέποντες, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐφεξῆς διαδοχάς· καὶ εἰδότες ὡς οὐδὲν σχεδὸν τῶν ἐπὶ γῆς ἐπὶ ταυτοῦ μένει, ῥεῖ δὲ ἡ φύσις ἀεὶ, εἰς πολλὰς καὶ ἀμηχάνους ἐξελιττομένη τροπάς· ἃς οὐδὲ προειδέναι ῥᾴδιον, οὐδὲ προειπεῖν, θεοῦ μόνου, καὶ βασιλέως ἀκολουθοῦντος θεῷ, ταύτας κυβερνᾷν μετρίως τε καὶ ἐπιεικῶς δυναμένου. ¶ Εἰ δὲ καί τις χρήσαιτο 2 τισὶ θείοις τύποις, εἴτε πραγματικοῖς, εἴτε ἄλλοις, περὶ τοιούτου τινὸς αὐτῷ πεπορισμένοις, ἔσονται παντελῶς ἄκυροι· τῶν ἀρχόντων μεγάλην ἐκτιννύντων ποινὴν, εἴπερ ὅλως προσδέξοιντο. καὶ οὐ τὸ γινόμενον μόνον θεραπεύομεν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐσόμενον. καὶ γὰρ εἰ μετὰ ταῦτα τοιοῦτό τι πορισθείη τισὶ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων, ἢ ἑτέρῳ τινὶ τῶν ἔμπροσθεν ἀπηγορευμένων (ἐν οἷς περιλαμβάνομεν, ὡς εἴρηται, καὶ ἐκκλησίας καὶ εὐαγῆ μοναστήρια, καὶ τοὺς θείους ἡμῶν οἴκους, καὶ τὰ θεῖα πριβάτα, καὶ τὸ θεῖον πατριμόνιον) οὐδὲ οὕτω παντελῶς κρατήσουσιν. ἔσται δὲ ὁ νόμος οὗτος πανταχόσε τὴν ἑαυτοῦ δικαίως ἐκτείνων ἰσχὺν, καὶ ἅμα μὲν τὰ μέλλοντα ἀσφαλῶς καθιστῶν, ἅμα

δὲ τὸ

secundo loco sunt posita: nec si aliquibus iudicibus, aut in potentatu positis, aut omnino sub nos constitutis hominibus: sed obediant omnes legi, & succumbentes iustitiæ sanctioni, honorent eam, & per omnia habeant fortem: non solum in semetipsos respicientes, sed etiam in futuras successiones: & scientes quia nihil penè in semetipso manet, sed currit natura semper multas euoluens mutationes, quas neque præuidere facile est, neque prædicere: solùmodo Deo, & imperatore sequente Deum, hæc gubernare mediocriter & mansuetè valente.

2 ¶ *Si verò quisquam vtatur aliquibus sacris formis, siue pragmaticis, siue aliis, de tali quodammodo sibi largitis: erunt omnino infirma iudicibus maximam soluentibus pœnam si omnino susceperint: & non hoc quod fit, solummodo meditabuntur, sed quod etiam faciendum est. etenim si posthac tale aliquid impetretur ab aliquibus nostrorum subiectorū, aut ab alio quolibet quibus prius interdiximus, inter quos complectimur (sicut dictum est) ecclesias, & venerabilia monasteria, & sacras nostras domos, & sacra priuata, & sacrum patrimonium: neq; hoc omnino valebit. Erit autem hæc lex vbique suam iustè extendens virtutem, & simul quidem futura cautè constituens, simul*

δὲ τὸ παρελθὸν θεραπεύων.

¶ Ἴστε τοίνυν ἅπαντες ὑπήκοοι, ὅσους ὁ θεὸς τοῖς τε ἡμῶν προγόνοις καὶ ἡμῖν δεδώρηται, ὡς ταύτην ὑμῖν δίδομεν τὴν νομοθεσίαν, πᾶσαν ὑμῖν ἀσφάλειαν χαριζόμενοι· καὶ οὔτε ὁδοιπορήσετε μακρὰν, οὔτε κατὰ τῶν μειζόνων δακρύσετε, οὔτε ἡμᾶς μέμψεσθε ὡς ταῦτα μὴ θεραπεύοντας. ἀλλ' ἕκαστος ἐγγύθεν ὁρῶν τὴν ἐφ' οἷς ἂν ζημιωθείη τυχὸν ἢ βλαβείη ποινὴν, καὶ ταύτην θεραπευομένην βλέπων, τὸν μέγαν τε καὶ ἀγαθὸν ἀνυμνήσει θεὸν, τὸν ταῦτα ἡμῖν νομοθετῆσαι καλῶς τε καὶ δικαίως ἐλλάμψαντα. ἔστω δὲ ποινὴ τοῖς ταῦτα ἁμαρτάνουσιν ἢ προειρημένοις ἄρχουσιν, ἥτε τῆς ἀρχῆς ἔκπτωσις καὶ *decem librarum auri* ζημία.

¶ Οἱ τοίνυν ἐνδοξότατοι ὕπαρχοι τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων, οἱ πανταχόσε τῆς ὑπηκόου καθεστῶτες, τὸν νόμον τοῦτον γινώσκοντες, προθήσουσιν ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοὺς διοικήσεσιν, ἐπί τε Ἰταλίας ἁπάσης, ἐπί τε Λιβύης, ἐπί τε τῶν νήσων, ἐπί τε τῆς ἑῴας, καὶ ὅσον ἐν Ἰλλυριοῖς ἐστι. καὶ ἔσονται πάντες ὅπως αὐτῶν κηδόμεθα, τῷ τοσαῦτα ἡμῖν παρασχόντι θεῷ προσάγοντες τὸν νόμον, ὃς μεγάλην ἡμῖν τὴν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀπολογίαν δώσει, τοιαῦτα προφάσει τῆς τῶν ὑπηκόων σωτηρίας νομοθετήσασι. *Proponatur Constantinopoli.*

IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XII. IOHANNE V. C. CONS.

Περὶ

3 *autem quod præteriit curans.* ¶ *Scitote igitur omnes subiecti, quos Deus nostris progenitoribus & nobis donauit, quoniam hanc vobis damus legislationem, omnem vobis cautelam conferentes: & neque itinere fatigabimini longiore, neque aduersus maximos lachrymabitis: neq; nos culpabitis tanquam hæc non corrigentes: sed vnusquisque de proximo respiciens pœnam, in quibus fortè damnificatur atque læditur, & hanc curam videns, magnum & bonum laudabit Deum, qui hæc nos sancire bene & iustè illuminauit. Sit ergo pœna talia committentibus aut suscipientibus iudicibus & cinguli casus, & decem librarum auri damnum.*

4 EPILOGVS.

¶ *Gloriosissimi igitur præfecti nostrorum sacrorum pratoriorum, qui per omnem subiectam terram consistunt, legem hanc cognoscētes proponant, & per diœceses sub se constitutas, & in omni Italia, & Libya, & insulis, & Oriente, & quodcunque in Illyrico est: vt sciant omnes quomodo eorum curam habemus, Deo qui tanta nobis contulit, offerentes legem: qui magnam nobis pro eis recompensationem dabit, dū talia pro causa subiectorū salutis sanciuerimus. proponatur Constantinopolitanis ciuibus nostris. Dat. Kal. Iun. Constantinop. Imp. Iustin.* PP. A. *Ann.* XII. *Ioan.* V. C. *Coss.*

Περὶ βουλευτῶν, ὥστε αὐτοὺς τότε τιμῆς praefectorias ἐπιλαβομένους, ἐλευθεροῦσθαι βουλῆς, ὅτε ἔμπρακτον ταύτην λάβοιεν.

Διάταξις ο.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

ΠΟΛΛΑ τῶν ἤδη νομοθετηθέντων καταρραθυμηθέντα τε καὶ οὐ ῥᾳδίως πολιτευσάμενα, παντελῶς ἔδοξεν ἀνομοθέτητα καθεστάναι. ἴσμεν γὰρ ὡς τὸ ἀρχαῖον ἦν τινὸς ὑπάρχοντος σχῆμα, ἣν honorariam ἐκάλουν, κωδικίλλων ἐκ τῆς βασιλείας ἐπ' αὐτῇ παρεχομένων. ταύτην δὲ οὕτως ὠνόμαζον ὡς οὐδενὸς ἑτέρου πλὴν ἢ ψιλῆς τιμῆς τοῖς ταύτης ἠξιωμένοις παρεχομένης, ἥτις τοὺς βουλευτὰς οὐκ ἀπήλλαττε τύχης βουλευτικῆς, εἰ μή τις αὐτὴν ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ διῳκήσατο καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων στρατηλατῶν ὁρῶμεν

VT ORDINARIÆ PRÆFECTVRAE VRBANAE ET PRAEtorianæ duæ & præfecturæ quæ in cingulo & quæ in actu sunt, solæ, non etiam honorariæ liberent à curiali fortuna.

TITVLVS XXV.

NOVEL. CONSTIT. LXX.

Imper. Iustinianus August. Ioanni gloriosiss. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli & patricio.

PRAEFATIO.

PLVRIMA *horum quæ olim sancita sunt, neglecta & non facile in republica tractata, omnino visa sunt absque lege & sine legislatione consistere. Nouimus enim quia antiquitus erat quædam præfecturæ figura, quam honorariam vocabant, codicillis ab imperio super ea collatis. hanc autem ita nominabant, vt nihil aliud nisi purũ honorem iis quibus præbebatur conferret, quæ curiales non liberabat à fortunæ curiali, nisi quis eam ipso opere ministrasset. & sicut de gloriosissimis magistris militum*

videb

ὁρῶμεν ὡς οὐκ ἄν τις οὐδὲ ἐκ στρατηγίας ἀπαλλαγείη τύχης βουλευτικῆς, εἰ μὴ ταύτην ἔργῳ πράξει· (καὶ γὰρ δὴ καὶ τὰς στρατηλασίας, *praefectorias* εἶναι οἱ ἡμέτεροι λέγουσι νόμοι· οἱ δὲ ψιλοὶ τῆς στρατηλασίας κωδικίλλοι μόνην παρέχουσιν ἀξίαν, τύχης οὐκ ἐλευθεροῦντες) οὕτω καὶ ἐπὶ ταύτης τῆς ἐπαρχότητος, εἰ μέλλοι τὶς ἐλεύθερος τοιαύτης γίνεσθαι τύχης, ἀνάγκη τοῦτον αὐτῇ τῇ ἀρχῇ παραγγείλαντα, τῶν τῆς βουλῆς δεσμῶν παρ' ἐκείνης ἐκλυθῆναι.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΑΝανεούμενοι τοίνυν τὸν τοιοῦτον νόμον, θεσπίζομεν, εἴποτε δόξει τῇ βασιλείᾳ τιμῆσαι βουλευτὴν, εἰ μὲν ὥστε καὶ ἀπαλλάξαι τῆς τύχης, διδόναι αὐτῷ σύμβολα τῆς ἀρχῆς, καὶ παρασκευάζειν αὐτὸν ἐπὶ τῶν τοιούτων γινόμενον θρόνων (ἢ τῆς πολιαρχίας τῆς ἐν τῇ πρεσβυτέρᾳ Ῥώμῃ καὶ τῇ νέᾳ δὴ ταύτῃ τῇ καθ' ἡμᾶς, εἴτε ἐπὶ τῶν πραιτωριανῶν βημάτων, τῶν τε τῆς ἑώας, τῶν τε τῆς ἑσπέρας, τῶν τε τῆς Λιβύης, καὶ μὴν καὶ τῶν ἐπὶ τῆς Ἰλλυρίδος· οὕσπερ ἅπαντας ὑφ' ἡμᾶς πεποίηκεν ὁ θεὸς) καὶ οὕτω τῆς ἐλευθερίας ἀπολαῦσαι· ὥστε μεγάλης αὐτοὺς ἠξιωμένους τιμῆς, ἀπήνῃ τε ἐποχουμένους, καὶ βοώντων κηρύκων ἀκούοντας, καὶ πρός γε τῶν δικαστικῶν ἐπιβαίνοντας θρόνων, τῆς τοιαύτης τύχης ἐλευθέρους καθεστάναι. Εἰ δὲ μόνης αὐτοῖς μεταδοῦναι βουληθεῖεν τιμῆς, ποιεῖσθαι μὲν κωδικίλλους, καὶ τούτους ἐπιδιδόναι· τοσοῦτον δὲ ἰσχύειν τὴν τοιαύτην τοῦ βασιλέως δόσιν, ὥστε

αὐτὸν

videbimus quia nullus ex magisterio armorum eripitur fortuna curiali, nisi cum opere gesserit (nam & magisterium militiæ præfecturam esse nostræ dicunt leges: puri vero magistrorum militiæ codicilli solam præbent dignitatem, fortuna non liberantes) sic etiam in ipsa præfectura si futurus sit aliquis liber huiusmodi fieri fortuna: necesse est in ipso cingulo designatum, ab ea curiæ vinculis liberari.

CAPVT I.

R*Enouamus igitur huiusmodi legem, sancientes, siquando visum fuerit imperio honorare curialem vt etiam liberet fortuna, dare ei codicillos administrationis, & præparare eum in talibus constitui sedibus aut cingulis vrbanæ præfecturæ senioris Romæ, & nouæ videlicet huius nostræ, aut in prætorianis tribunalibus & Orientis & Hesperiæ & Libyæ, necnon & Illyrici: quos omnes sub nobis fecit Deus: & ita libertate frui, quatenus magno promeriti honore, & in carpentis vecti, & clamores præconum audientes, insuper iudiciales conscendentes sedes, huiusmodi fortuna liberi constituantur. Si vero solo eos participare voluerit honore: fieri quidem codicillos, & his dari: tantum vero valere huiusmodi imperialem largitatem, vt ille*

honor

αὐτὸν τετιμημένον μὲν, καὶ τῆς μεγάλης βουλῆς μέρος εἶναι δοκεῖν. οὐ μὴν οὐδὲ τῆς ἐπιχωρίου βουλῆς, οὐδὲ τοῦ κατ' αὐτὴν λειτουργήματος ἀπαλλάττεσθαι, ἀλλὰ μένειν ἐπὶ τῆς ἀρχαίας τύχης, μόνην κερδάναντα τὴν τιμήν· καὶ οὕτω χάριν εἰδότα θεῷ τε καὶ βασιλείᾳ, ὅτι μετέστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὰ καλλίω, τῆς ἔμπροσθεν χθαμαλότητος ἀπαλλάξασα. καὶ ἔστω καὶ τοῦτο προσθήκη τῶν βασιλικῶν γερῶν, οὐδὲ τὸ δημόσιον ἐλαττοῦσα, οὐδὲ τύχης οὐδὲ τῶν συνήθων αὐτῇ λειτουργημάτων ἀπαλλάττουσα τῶν βουλευτῶν, καὶ τῷ ταύτης ἠξιωμένῳ τὴν τότε παροῦσαν αὔξουσα τύχην· καὶ ἀποφαίνουσα σεμνότερον, καὶ τῶν ἄλλων βουλευτῶν κατὰ τὴν ἀξίαν προὔχοντα μόνην. ¶ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν, ἡ σὴ ὑπεροχὴ φυλάττειν σπουδασάτω, εἰδυῖα ὡς οὔτε τοὺς βουλευτὰς ἠλαττώσαμεν, καὶ σεμνοτέρους αὐτοὺς τοῖς ὅλοις ἀπεφήναμεν. ὥστε εἴσονται ταῦτα αἱ πόλεις διὰ κηρυγμάτων τῶν σῶν, ὥστε τοὺς ἐν αὐταῖς βουλευτὰς, ταῦτα γινώσκοντας, τὴν ἡμετέραν εἰκότως εὐφημεῖν βασιλείαν. DAT. KAL. IVN. CONSTANTINOP. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XII. IOHANNE V. C. CONS.

Ὥστε τοὺς ἰλλουστρίους ἐν τοῖς χρηματικοῖς δι' ἐντολέων πάντως λέγειν τὰς δίκας, καὶ ἐπὶ τοῖς iniuriarum δὲ ἐγκληματικῶς, κατὰ τὸ διεσ'ομένον αὐτοῖς

honoratus quidem sit, & maximæ curiæ pars esse videatur: non tamen neque prouinciali curia, neque eius albo liberetur: sed maneat sub antiqua fortuna, solum lucratus honorem: & ita gratias agens deo & imperio, quia migrauit eum ad meliora prioris tranquillitatis educens. sitq́; etiam hoc additamentum imperialium premiorum, quod neque publicum minuit, neque fortuna, neque consuetis ei functionibus priuans curialem: & ei qui hanc promeruerit, etiam præsentem addens fortunam, & ostendens honoratiorem, & aliis curialibus dignitate solummodo præcedentem.

EPILOGVS.

¶ *Quæ igitur placuerunt nobis, tua celsitudo seruare festinet: sciens quia neque curiales minuimus, & honoratiores eos omnibus demonstrauimus: vt sciant hæ ciuitates per tua præcepta, quatenus imperio datur.*[a] *Dat. Kal. Iu.* CP. *Imp.* DN. *Iustin.* P.P.A. *anno* XII. *Ioanne* V.C. *Consule.*

[a] Desunt quædam.

VT AB ILLVSTRIBVS, ET QVI SVPER EAM DIGNITATEM sunt, oĩmodo super pecuniariis causis, sed & iniuriarũ criminaliter per

αὐτοῖς προνόμιον· τοῖς δὲ λαμπροτάτοις ἐξεῖναι καὶ δι' ἑαυτῶν καὶ δι' ἐντολέων λέγειν τὰς χρηματικὰς δίκας.

Διάταξις οα.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΩάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, ὑπάτῳ ὀρδιναρίῳ, καὶ πατρικίῳ.

ΟΠΟΣΑ προΐασι μὲν δῆθεν τιμῆς ἕνεκεν καὶ σχήματος κρείττονος, τὸ δὲ ἐντεῦθεν ἐκβαῖνον, οὐ τιμὴν ἀλλ' ἴσως τινὰ ζημίαν ἐπάγει, ταῦτα καλῶς ἔχειν ἡγούμεθα βραχεῖ θεραπεῦσαι νόμῳ. εἴρηται γάρ τισι τῶν διατάξεων, ὥστε μηδενὶ τῶν λαμπροτάτων ἐξεῖναι δι' ἑαυτοῦ δίκην ἀγωνίζεσθαι, δι' ἐντολέων δὲ πάντως. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἡ παλαιότης ἐπὶ τῇ τῶν ἀξιωμάτων ἔγραψε τιμῇ· πολλοὺς δὲ ὁρῶμεν ἀξιῶν μὲν τυχόντας καὶ τοῖς λαμπροτάτοις ἐγγεγραμμένους, ἢ κόμησιν, ἢ τριβούνοις, ἢ εἴ τινες ἄλλοι καθεστᾶσι τοιοῦτοι· οὐσίας δὲ μετρίας κυρίας, ὥστε παντελῶς μὴ ἰσχύειν πρὸς ἐντολέως προβολὴν, καὶ τὴν διὰ τοῦτο δαπάνην.

ΚΕΦ

procuratorem dicantur: clarissimis autem in pecuniariis licere eis & per procuratorem & per se litigare.

TITVLVS XXVI.

NOVEL. CONSTIT. LXXI.

Imper. Iustinianus August. Ioanni gloriosissi. prætoriorum per Orientem præfecto iterum exconsuli & patricio.

PRAEFATIO.

QVAECVNQVE *procedunt quidem quasi honoris causa, schematis melioris sunt: quod autem hinc euenit, non honorem, sed forsan etiam quandam læsionem inferens, hoc bene habere iudicamus breui mederi lege. Fertur enim quibusdam constitutionibus vt nulli clarissimorum liceat per se litem exercere, sed per procuratorem omnino. sed hanc quidem antiquitas pro dignitatum honore scripsit: multos autem conspicimus dignitates quidem adeptos, & inter clarissimos inscriptos, aut comites, aut tribunos, vel si qui alij consistunt huiusmodi: substantiæ vero minoris dominos, vt penitus non sufficiant ad procuratores ordinandos, & propter hoc agendas expensas.*

ΚΕΦΑΛ. α.

Θεσπίζομεν τοίνυν, ἄχρι μὲν τῶν μεγαλοπρεπεστάτων ἰλλουστρίων τοῦτο κρατεῖν, καὶ πάντως αὐτοὺς δι' ἐντολέως τὰς χρηματικὰς ἀγωνίζεσθαι δίκας, καὶ μὴν καὶ τὴν iniuriarum δι' ἐντολέως κατὰ τὸν ἐγκληματικὸν τρόπον κινεῖν, κατὰ τὸ δεδομένον αὐτοῖς ἐπὶ ταύτης προνόμιον. ὥστε μὴ ἀναγκάζεσθαι ἢ συγκαθῆσθαι τοῖς ἄρχουσιν ἐν ᾧ δικάζουσιν, ἢ παρεστάναι πάλιν, οἷα δικαζομένους. ἑκατέρωθεν γὰρ τὸ πρᾶγμά ἐστιν ἐπισφαλές, ἢ τῶν ἀξιωμάτων ὑβριζομένων, ἢ τοῦ δικαστικοῦ σχήματος ἀναξίως προϊόντος. ἐπείτοιγε μετὰ τοὺς μεγαλοπρεπεστάτους ἰλλουστρίους ἅπασιν ἄδεια ἔστω βουλομένοις καὶ ἐντολέας προβάλλεσθαι, καὶ δι' ἑαυτῶν ἀγωνίζεσθαι, οὐδεμιᾶς ἐντεῦθεν οὐδὲ κωλύσεως, οὐδὲ ζημίας, οὐδὲ ποινῆς παρὰ τοῦτο ἐπαγομένης αὐτοῖς.

¶ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου, ἅπασι ποιησάτω φανερά, τὰ συνειθισμένα ἐπὶ τούτοις πράττουσα. DAT. KALENDIS IVN. CONSTANTINOPO. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XII. IOHANNE V. C. CONS.

CAPVT I.

Sancimus igitur vsque ad magnificentissimos illustres hæc valere, & modis omnibus eos per procuratores pecuniarias exercere causas: necnon etiam iniuriarum per procuratorem criminali modo mouere, secundum quod datum est eis super hoc priuilegium: ne cogantur aut sedere cum iudicibus cum iudicant: aut stare rursus tanquam litigantes. ex vtroque enim causa videtur incauta, aut dignitatibus iniuriam sustinentibus, aut iudiciali schemate indigne procedente. Post magnificentissimos igitur illustres, omnibus licentia sit volentibus procuratores ordinare, & per se lites exercere, nulla ex hoc neque prohibitione, neque damno, neque pœna inferenda eis.

EPILOGVS.

¶ *Tua igitur eminentia, quæ visa sunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, omnibus faciat manifesta, quæ moris sunt super his agens. Datum pridie nonas Iun. Constantinopol.* PP. *Imperij* DN. *Iustiniani August. anno* XII. *Ioanne* V.C. *Cos.*

Περὶ κουρατόρων καὶ κηδεμόνων, καὶ τῆς τῶν νέων φροντίδος.

Διάταξις οβ.

Ὁ ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ὑπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, ὑπάτῳ ὀρδιναρίῳ, καὶ πατρικίῳ.

ΠΑΝΤΑ μὲν τῷ νομοθέτῃ τὰ πολιτείας ἐν μεγάλῃ φροντίδι καθέστηκεν, ὅπως ἂν ἄριστα ἔχοι, καὶ ἁμαρτάνοιτο μηδέν· διαφερόντως δὲ τὰ συμβόλαια τῶν νέων, καὶ ἡ περὶ αὐτοὺς φροντὶς, πρᾶγμά ἐστι περισπούδαστον τοῖς τοῦ νομοθετεῖν παρὰ θεοῦ τὴν ἐξουσίαν λαβοῦσι· φαμὲν δὴ τῷ βασιλεύοντι. πολλῶν γοῦν ἠκούσαμεν δικῶν, ἔνθα οἱ θαυμαστοὶ κηδεμόνες ἐγχωροῦνται κατὰ τῶν νέων, εἴτε ἀνήβων,

VT HI QVI OBLIGATAS SE HABERE PERHIBENT

res minorum, aut obligati sunt eis, ad eorum gubernationem penitus non accedãt: & curatores nullo modo suscipiant cessiones aduersus eos, quorum curationem agunt, aut egerunt. hæc autem generaliter valebunt in omni curatione, in quibus personis leges curatores præbent: & de gubernatione pecuniarum competentiũ eis quorum negotia administrantur: & quãdo eas recondi aut mutuari oportet, aut ex eis reditus comparari.

TITVLVS I.

NOVEL. CONST. LXXII.

COLLATIO SEXTA.

Imp. Iustinianus Augustus Ioanni gloriosissi. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario & patricio.

PRAEFATIO.

OMNIA *quidem legislatori reipublicæ in magna cura sunt quemadmodum optimè se habeant, & peccati nihil relinquatur: præcipuè autem instrumẽta*[a] *minorum, & quæ circa eos curatio est, studiosa cura est eis qui proferendi leges à Deo licentiam perceperunt: dicimus autem de eo qui imperat. Multas itaque causas audiuimus, vbi administrantibus curatoribus cessiones factæ sunt aduersus minores, siue pu-*

[a] συμβόλαια. contractus.

ἀνήβων, εἴτε ἐφήβων μὲν, ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας ἡλικίας ὄντων· καὶ εὐθὺς κύριοι τῆς ἐκείνων γίνονται περιουσίας, ἢ τὰ οὐκ ὄντα ἴσως ὑπεισιόντες χρέα, ἢ ὀλίγου τιμήματος ἐκχωρούμενοι τὰ πανταχόθεν σαθρὰ, ἢ καὶ ἀποκρύπτοντες ἀποδείξεις τῶν χρεῶν οὔσας ἐν τοῖς τῶν νέων πράγμασι, καὶ οὕτω τὰς ἐκχωρήσεις λαμβάνοντες, καὶ κατὰ πολλὰς ἄλλας προφάσεις (τί δὲ οὐκ ἄνθρωπος πρὸς κακίαν ἅπαξ ἐκκλίνας ἐξεύροι;) τὰ τῶν νέων οἰκειοῦνται πράγματα.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΤΑῦτα ἅπαντα νόμῳ διορθῶσαι βουλόμεθα, καὶ πρός γε ἐκεῖνο, τὸ, εἴ τις ὑπεύθυνον ἔχοι τὸν νέον, ἢ τὰ αὐτοῦ πράγματα, τοῦτον μηδὲ παριέναι παντελῶς εἰς τὴν αὐτοῦ κηδεμονίαν, κἂν εἰ παρὰ τῶν νόμων καλοῖτο. τί γὰρ ἂν οὐ πράξειεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, κύριος ἑαυτοῦ τε ἂν καὶ τῶν τοῦ ἀντιδίκου πραγμάτων γινόμενος; διὰ ταῦτα γὰρ κἀκεῖνο νομοθετοῦμεν, ὥστε εἰ προφανέστατα δῆλός ἐστιν ὁ γινόμενος κηδεμὼν, αὐτὸς ὑπεύθυνος ὢν τοῖς τοῦ νέου δικαίοις, οὐδὲ ἐκεῖνος κηδεμὼν ἐστερημένη ποτὲ ἢ γραμματεῖον ἐκκλέψειεν, ἢ ἄλλας ἀποδείξεις οὔσας ἀφανίσειε τῷ νέῳ, καὶ ἡ κηδεμονία γένοιτο τούτῳ τῶν οἰκείων πραγμάτων ὄλεθρος. Τοῦτό τε οὖν ἀσφαλῶς καταδεδέχθω νόμῳ, τὸ μηδένα τῶν ὑπεύθυνα λεγόντων ἔχειν

τὰ πράγ

beres, siue impuberes quidem, in secunda tamen ætate constitutos: & mox efficiuntur eorum domini facultatum, aut non existentia forsitan debita subeuntes, aut paruo pretio cessiones accipientes eorum, quæ sunt vndiq; fragiles: aut etiam celantes desuscepta existentia in minorum rebus, & ita cessiones accipientes secundum multas & plures occasiones. Quid enim homo ad malitiam semel deditus, non adinueniat, vt minorum res proprias faciat?

Qui tutores vel curatores pupillo vel adolescenti esse non possunt.

CAPVT I.

Hæc omnia lege corrigere volumus, & præcipuè illud, vt si quis obligatum habuerit minorem, aut eius res: hunc non omnino ad curationem eius, vel si à legibus vocetur, accedere. Quid enim non agat pro se dominus eiusdem existens, & aduersarij rerum detentator nuper effectus? Propter hoc enim & illud sancimus, vt si apertissimè manifestũ est, quia is qui sit administrator, ipse est iuri minoris obnoxius: neq; ipse curator erit, necubi aut cautionem furetur, aut alias probationes quæ erant minoris, corrumpat: & curatio fiat ei rerum interitus propriarum.

Hoc itaque lege tutissima colligetur, vt nullus eorum qui obligatas perhibent habere res

τὰ πράγματα τοῦ τελευτήσαντος, καὶ τὸν νέον αὐτὸν καὶ τὰ τούτου πράγματα, ἢ καὶ περιφανῶς ὑπεύθυνον ὄντα, παριέναι πρὸς τὴν κηδεμονίαν τὴν αὐτοῦ, μηδὲ ἔχειν παῤῥησίαν τοιοῦτό τι πράττειν.

ΚΕΦΑΛ. β.

ΚΑΙ τὸ καθόλου, εἴ τις ἤδη τῆς κηδεμονίας ἐχόμενος, ὑπεύθυνον αὐτῷ κτήσοιτο τὸν νέον, κλήρου τυχὸν εἰς αὐτὸν κατενεχθέντος τινὸς, ὡς ὑπεύθυνον ἔχει τὸν νέον, ἢ ἄλλης τοιαύτης προφάσεως· μηκέτι μόνον αὐτὸν εἶναι πιστὸν πρὸς τὴν τῶν ἀνήβων ἢ τῶν νέων κηδεμονίαν, ἀλλὰ παραζεύγνυσθαι ἐπίτροπον ἕτερον ἢ κηδεμόνα (τοῦτο ὅπερ ἐν πολλοῖς θέμασι τῶν νόμων εὑρίσκομεν) ὥστε φυλάττειν ἐκεῖνον μή τι γίνηται κατὰ τοῦ νέου ἢ τῆς αὐτοῦ περιουσίας, παρὰ τοῦ κτησαμένου τοῦτον ὑπεύθυνον, ἐν μέσῳ κακούργημα. ἀλλ᾽ αὐτὸ τοῦτο παρατηροίη, ὅρκον τε ὀμνὺς ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ ὡς τοῦτο φυλάξει, καὶ τὴν ἐκ τῆς πρὸς τὸν συγκηδεμόνα προδοσίας ποινὴν εὐλαβούμενος.

ΚΕΦΑΛ. γ.

ΙΝΑ δὲ μὴ δῶμεν παραίτησιν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπιτροπῆς ἢ κηδεμονίας, εἰ λέγοιεν ὡς ὑπεύθυνα ἔχουσι τὰ πράγματα τῶν νέων, ἢ περι-

φανῶς

defuncti, ipsúmque minorem & eius res, aut etiam qui apertè obligatus existit, ad curationem eius accedat: neque habeat licentiam tale aliquid agere.

Vt tutori qui factus est pupilli debitor aut creditor, curator adiungatur.

CAPVT II.

Sed & si quis iam curam gerens, obligatum sibi effectum habeat minorem, in se forsan hereditate perlata cuiuspiam, qui minorem habuit obligatum, aut alia huiusmodi occasione: non iam solum eum esse fidelem ad impuberum aut adolescentium curam, sed coniungi tutorem alterum aut curatorem (hoc quod in plurimis legum casibus inuenimus) vt custodiat ille ne fiat aduersus adolescentem, aut eius substantiam, ab eo qui eum habet obligatum, in medio vlla malignitas: sed hoc ipsum obseruet, eiusq; iusiurandum, iurans in ordinatione, quia hoc custodiet, etiã eam quæ ex proditione ad concuratorem pœna est, reformidans.

Vt à tutela vel cura nullus debiti prætextu excusetur nisi hoc probauerit.

CAPVT III.

Vt autẽ non demus recusationẽ omnibus hominibus tutelæ vel curæ, si dicãt quia obligatas habent res adolescentium, aut apertè

φανῶς ὑπεύθυνοι καθεστᾶσι· θεσπίζομεν, εἴ τις φήσειεν ὑπεύθυνον ἔχειν τὸν νέον, ἢ τὰ αὐτοῦ πράγματα, ἢ τοὺς τοῦ νέου γονέας, ἐντεῦθεν δεικνῦναι τοῦτο παρὰ τὸν τῆς παραιτήσεως καιρὸν· ὑπὸ τῷ διδόντι τὸν κηδεμόνα, καὶ ἀπηλλάχθαι. ἤ, εἴπερ ἄδηλον εἴη τοῦτο, ὅρκον πρὸς τῶν ἁγίων λογίων ὑπέχειν ὡς ταῖς ἀληθείαις ὑπεύθυνον αὐτὸν ἔχειν πεπιστευκώς, παραιτεῖται. καὶ εἰ τοῦτο γένοιτο, τῆς ἐπιτροπῆς μὴ προσάπτεσθαι, μηδὲ τῆς κηδεμονίας, ἀλλ' ὡς πορρωτάτω τοῦτον ἀπελαύνεσθαι τοῦ πράγματος· ἵνα μὴ αὐτόθεν πολέμιον ἀλλ' οὐ κηδεμόνα δῶμεν τῷ νέῳ.

ΚΕΦΑΛ. δ.

ΕΙ δὲ σιγήσειε τὴν ἀρχὴν τοῦτο, καὶ γένοιτο κηδεμών, ἴστω πάσης ἀγωγῆς κατὰ τοῦ νέου, εἰ καὶ ἀληθὴς ἦν, ἐκπεσούμενος, διὰ τὴν ἐξεπίτηδες πρὸς τὸν νόμον τοῦτον παραπροσποίησιν. Εἰ δὲ καί τις περιφανῶς ὑπεύθυνος ὢν σιγήσειεν, ἴστω καὶ οὗτος ὡς ὑφέξει ποινὴν, τὸ μὴ δύνασθαι καταβολαῖς ἢ ἄλλαις λύσεσι τοῦ χρέους ἑαυτὸν ἐκβάλλειν, ἴσως ἐν τῷ καιρῷ τῆς κηδεμονίας τετεχνασμέναις.

ΚΕΦΑΛ. ε.

ΕΙ δέ τις, ὡς εἴρηται, γενόμενος κηδεμών, εἶτα περιεργάζοιτο τὰ τοῦ νέου πράγματα, καὶ

obligati sunt: sancimus, si quis dixerit obligatum se habere minorem, aut eius res, aut etiam minoris parentes, mox ostendere hoc ipsum recusationis tempore apud eum qui dedit curatorem, & absolui: aut si incertum est hoc, præbeat ad sancta eloquia iusiurandum, quia ex veritate obligatum eum se habere credens recusat: & si hoc factum fuerit, tutelam nõ contingere, neque curam: sed eum ab ea re procul expelli: ne ex hoc ipso hostem, & non curatorem adolescentulo præbeamus.

Si tutor vel curator se debitorem vel creditorem esse ab initio tacuerit.

CAPVT IIII.

SI verò tacuerit in initio hoc, & factus fuerit curator: sciat omni actione aduersus minorem, si vera fuerit, se casurũ propter hoc quòd ex studio aduersus hanc nostram legem firmetur. Sed si quis apertè obligatus existens tacuerit, sciat etiam iste quia sustinebit pœnam, quòd non posit redhibitionibus aut aliis solutionibus debiti se miscere, tempore curationis forsan arte compositis.

Vt curatores nullo modo cessiones suscipiant aduersus minores.

CAPVT V.

QVod si quis (sicuti dictum est) factus curator, deinde minoris res fuerit perscrutatus, &

καὶ ἐκχωρήσεις εἰς ἑαυτὸν ἢ κατὰ δωρεὰν, ἢ κατὰ πρᾶσιν, ἢ καθ' ἕτερον οἱονδήποτε τρόπον πράττοι, ἴστω παντοίως ἄκυρον εἶναι τὸ παρ' αὐτοῦ γινόμενον· καὶ μήτε δι' ἑαυτοῦ μήτε διὰ παρεντιθεμένου προσώπου τοιοῦτό τι πράττεσθαι, ἀλλὰ πανταχόθεν ἀνίσχυρα τὰ τοιαῦτα γίνεσθαι, ὡσανεὶ μηδὲ τὴν ἀρχὴν γενόμενα. πρόδηλον γάρ ὡς εἴπερ εἰς τοιαύτην ἔννοιαν ἐμπέσοι, πάντα πράξει καὶ διοικήσει πρὸς ὄλεθρον μὲν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, τῶν δὲ φαινομένων αὐτοῦ πραγμάτων δῆθεν ὠφέλειαν. καὶ οὐ μόνον ἕως ἂν κηδεμὼν, εἴργομεν αὐτὸν τῆς τοιαύτης ἐκχωρήσεως, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα· μή ποτε τοῦτο ἐννοήσας, ταμιεύσηται τὸ πρᾶγμα. καὶ προκαταστήσας αὐτὸ κακῶς, ἔπειτα ἐπειδὰν τῆς κηδεμονίας παύσαιτο, καὶ λάθοι τὸ κακουργηθὲν, ἴσως ἡνίκα οὐκ ἔτι κηδεμὼν ὢν, τήν τε ἐκχώρησιν λάβοι, καὶ τὸ πρᾶγμα κακουργήσει. καὶ ἡνίκαῦτα γὰρ ἄκυρον εἶναι βουλόμεθα τὸ γινόμενον, καὶ μὴ δύνασθαι μηδεμίαν ἀγωγὴν κρατεῖν κατὰ τοῦ πρώην κηδεμονευθέντος ἐκχωρουμένην. ἀλλ' αὐτὶ μηδὲ γεγονότος εἶναι, καὶ κέρδος γίνεσθαι τῷ νέῳ, κἂν εἰ τὰ τῶν ἐκχωρήσεων ἐπ' ἀληθέσιν αἰτίαις γίνοιτο· οὐχ ὥστε ἐπανελθεῖν πάλιν ἐπὶ τὸν ἐκχωρήσαντα (ὡς μηδενὸς δῆθεν ἐν μέσῳ παρὰ τὸν νόμον δοκοῦντος γεγενῆσθαι) ἀλλ' ὥστε ἐκπίπτειν αὐτὸν τῶν ἐκεῖθεν κτηθέντων, διὰ τὴν παράβασιν τοῦ ἡμετέρου νόμου, καὶ ταῦτα τὸν νέον

tatus, & cesiones in semetipso, aut per donationem, aut per venditionem, aut alio quolibet egerit modo: sciat omnino infirmũ esse quod ab eo fuerit factum: & neque per se, neque per interpositam personam tale aliquid agi: sed vndique inualida hæc talia fieri, tanquam si neque ab initio facta fuerint. Manifestum est namque, quia si in talem cogitationem inciderit, omnia agi & disponi ad interitum suæ animæ, & ad rerum quæ eius quasi videntur, vtilitatem.

1 ¶ *Et non solum donec fuerit curator, prohibemus eum ab huiusmodi cessione: sed neq; postea gerere concedimus: ne forsan hoc considerans, abscondat rem, & præordinans illud malè, postmodum dum à cura cessauerit, & latêre fecerit quod maligne egerit, fortè iam nunc non curator existens cessionem accipiat, & rem malignè disponat. tunc enim infirmum esse volumus quod agitur, & non posse vllam actionem valere cessam aduersus eum cuius prius curã administrauerat: sed pro nõ facto id esse, & lucrum fieri adolescentis: licet hæc cessio pro veris causis facta sit: non vt remeet rursus ad eum qui cessit, tanquã si nihil quasi in medium contra legem visum fuerit actum: sed cadat ab eis quæ ex hoc sunt quæsita propter transgressionem nostræ legis, & hæc*

minor.

τὸν νέον κερδαίνειν. εἰ γὰρ μὴ ταύτην ἐπι-
θείημεν τὴν ποινὴν, ῥᾴδια τὰ τῆς κακουρ-
γίας ἔσται, καὶ τὸν ἐκχωρήσαντα παρασκευά-
σει πάλιν κινῆσαι, καὶ διὰ τοῦ μέσου τὰ τῆς
ἐκχωρήσεως λήψεται, τὸν νόμον διὰ τῆς ἑαυτοῦ
κακουργίας κατασοφισάμενος. καὶ ταῦτα φα-
μὲν ἐπὶ κηδεμόνος παντὸς, ἐφ' ὧν ὅλως κη-
δεμονίας τινῶν εἰσάγουσιν οἱ νόμοι· ἀσώτων τυ-
χὸν, ἢ μαινομένων, ἢ παραφρονούντων, ἢ εἴ τι
ἕτερον ὁ νόμος εἶπεν ἤδη, ἢ καί τι παράδοξον ἡ
φύσις ἐξεύροι.

ΚΕΦΑΛ. ϛ.

Ἐπειδὴ δὲ ὁρῶμεν τοὺς κηδεμόνας, ὅσοι
θεοῦ μνήμην ἔχουσι, πρὸς κηδεμονίας
δυσκόλως ἰόντας (τοῖς γὰρ πολλοῖς ὅσοι βού-
λονται τὰ τῶν κηδεμονευομένων ἀσεβῶς εἰς
ἑαυτοὺς τρέψαι, τὸ πρᾶγμα ἐράσμιόν τε καὶ
ἐπίδρομον ἐστὶν) ὁρῶμεν δὲ μάλιστα τὸ τῶν
κηδεμόνων δύσκολον εἶναι πρᾶγμα, διὰ
τὴν τῶν δανεισμάτων ἀνάγκην· θεσπίζο-
μεν μηδεμίαν ἀνάγκην ἐκ νόμου καθεστά-
ναι τοῖς κηδεμόσι τὰ τῶν νέων χρήματα δα-
νείζειν, ἀλλ' ἀσφαλῶς ἀποτίθεσθαι, καὶ φυ-
λάττειν αὐτοῖς. κάλλιον οὖν τὴν ἐπὶ τοῖς ἀρ-
χαίοις αὐτοῖς ἀσφάλειαν μένειν, ἢ τῇ τῶν
τόκων ἐρέσει, καὶ τῶν ἀρχαίων ἐκπεσεῖν· καὶ
κινδυνεύειν μὲν τὸν κηδεμόνα, εἰ μὴ δα-
νείσοι· αὖθις δὲ εἰ δανείσοι κινδυνεύειν,

ἀποτυ

minorem lucrari. nam si non hanc imposuerimus pœnam: facilia erunt ea quæ sunt malignitatis, & eum qui cessit, faciet iterum mouere: & per medium ea quæ sunt cessionis, recipiet, legem per suam malignitatem circumueniens. Et hæc dicimus in omni curatore in quibus omnino curas aliquorum introducunt leges, prodigorum fortè, aut furiosorũ, aut amentium, aut si quid aliud iam lex dixit, aut si quid inopinabile natura adinuenerit.

De administratione pecuniæ pupilli vel minorum.

CAPVT VI.

QVoniam autem videmus curatores quicunq; Dei memoriam habent, ad curam difficulter accedere (nam plurimis volentibus ea quæ minorum sunt, impiè in se vertere, amabilis est res & appetibilis) videmus autem præcipuè difficilem esse curatorum causam propter fœneratorum* necessitatem: sancimus nullam necessitatem ex legibus esse curatoribus minorum pecunias fœnerare, sed cautè reponere & reseruare: quoniam melius est eis in antiquis tutamen manere, quàm vsurarum appetitione etiã antiqua pecunia cadere, & periclitari quidem curatorem, si non mutuauerit: rursus autem si mutuauerit, periculum sustinere, facto

*al. fœnerationũ.

ἀπολυχίας, ἴσως ἐπὶ τοῖς χρήμασι γινομένης. εἰ μέντοι αὐτὸς ἑκὼν δανεῖσαι βουληθείη, ἴσως ἐπὶ δόσει ἰσχύρων, ἢ ἐπ' ἄλλαις ταῖς αὐτῷ νομιζομέναις ἀναμφισβητήτοις ἀσφαλείαις, τηνικαῦτα ἐχέτω μὲν τὸ τῶν δύο μόνων καθ' ἕκαστον ἔτος ἐνδόσιμον (τοῦτο ὅπερ οἱ νόμοι laxamentum καλοῦσιν) ἴστω δὲ τὸν τοῦ δανείσματος κίνδυνον ἐφ' ἑαυτὸν πάντως ἐλευσόμενον.

ΚΕΦΑΛ. ζ.

Εἰ μὲν οὖν ἔχοι προσόδους αὐτάρκεις ὁ κηδεμονευόμενος, ταύτας δαπανάτω· εἰ δὲ πλείους εἰσὶ τῶν αὐταρκῶν, τὸ πλεῖον ἀποτιθέσθω. Εἰ δὲ κινητὴ πολλάκις ἡ τοῦ κηδεμονευομένου περιουσία τυγχάνῃ, τηνικαῦτα ἐκεῖνο μόνον δανείζειν ὁ κηδεμὼν ἀναγκαζέσθω, ὅσον πρὸς τὴν διοίκησιν ἀρκεῖ τῷ νέῳ καὶ τῶν αὐτοῦ πραγμάτων, τὸ δὲ περιττὸν ἀσφαλῶς ἀποτιθέσθω. Ἐξέσται δὲ αὐτῷ σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ περιεργάζεσθαι, εἴ τινα, ὡς εἰκός, εὑρεῖν ἀσφαλῶς δυνηθείη πρόσοδον, ὠνήσασθαι τῷ νέῳ ἐκ τῶν περιττευόντων χρημάτων, ὀλίγων μὲν δημοσίων φόρων ὑπεύθυνον, κρατῆρα δὲ ἔχουσαν εὔπορον, καὶ ἐνθαλῆ τὴν πρόσοδον οὖσαν. δίδομεν γὰρ αὐτῷ παρρησίαν καὶ τοῦτο πράττειν, ἐπισταμένῳ ὡς εἴ τινος τούτων ἀμελήσειεν, ὁ τῆς ἀγορασίας ταύτης αὐτὸν ὀψείλει κίνδυνος.

ΚΕΦΑΛ. η.

Εἰ δὲ τοσοῦτον μόνον εἴη τὸ τοῦ νέου χρυσίον, ὁπόσου τόκος μόλις αὐτόν τε καὶ τοὺς αὐτοῦ, τρέφειν

facto forsan in debitis detrimento. Si verò ipse sponte mutuare voluerit sub obligatione fortè pignorum, aut sub aliis quæ putantur indubitatæ cautelis: tunc habeat quidem duorũ mensium per singulos annos inducias, (hoc quod leges laxamentum vocant) sciat autem mutui periculum omnino ad se venturum.

CAPVT VII.

SI verò habeat reditus sufficientes, is cuius cura administratur, eos expendat. Si verò plus sint quàm sufficiat: quod plus est, reponat. Quòd si mobilis fortè eius cuius cura administratur, substantia est: tũc illud solum mutuare curator cogatur, quantum ad dispensationem sufficiet adolescenti, eiúsque rebus: quod vero plus est, cautè recondatur. Licebit autem ei cum omni subtilitate perscrutari si aliquos forsan inuenire cautè potuerit reditus, & comparare minori ex abundantibus pecuniis, modicis functionibus publicis obligatos: venditorem verò habentes idoneum, & opulentos reditus existentes. damus enim ei licentiam & hoc agere: scienti quia si quid horum neglexerit, huiusmodi emptionis ipsum respiciet periculum.*

* al. reponatur.

CAPVT VIII.

SI vero tantum solummodo sit minoris aurum, cuius vsuræ vix eum & qui eius

τρέφειν, καὶ τὴν ἄλλην αὐτῷ παρέχειν τοῦ βίου διοίκησιν ἀρκεῖ, τηνικαῦτα ὁ τῆς ἀνάγκης λόγος ἡμᾶς καὶ πρὸς τοῦτο καλεῖ, τῶν κηδεμόνων ἀφορώντων εἰς θεὸν, καὶ οὕτω ποιουμένων τὰς διοικήσεις ὡς ἂν ἐπὶ τοῖς ἑαυτῶν πράγμασι. καὶ γὰρ βουλόμεθα, ἡνίκα καταστείη ψῆφος παραδιδοῦσα τὴν κηδεμονίαν τῷ πρὸς ταύτην παριόντι, καὶ ὅρκον αὐτῷ προσεπιτίθεναι, τῶν θείων ἁπτομένῳ λογίων, ὡς διὰ πάσης ἰὼν ὁδοῦ τὸ συμφέρον τῷ νέῳ πράξει. ἐπεὶ οὖν ἐξαιρήσει τῶν λογισμῶν αὐτὸν, οὐδὲ τῆς τοῦ νόμου ἐπάξεως, ἀλλ' ἀσφαλέστερόν τε ποιήσει πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων διοίκησιν, εὐλαβέστερον ἀεὶ περὶ αὐτὰ, διὰ τὴν τοῦ ὅρκου μνήμην, γινόμενον. Οὗτος ἡμῖν ὁ νόμος ὑπὲρ ἀσφαλείας κείσθω τῶν κηδεμονίας δεομένων. εἰ δέ τι καὶ ἕτερον προσεξεύροιμεν, οὐδὲ τοῦτο νόμῳ περιλαβεῖν ὀκνήσομεν, ἵνα διὰ πάντων πατέρες τοῖς ἑαυτοῖς βοηθεῖν οὐ δυναμένοις γινώμεθα.

2\. Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν, κηρύγμασι κατὰ τὰς ἐπαρχίας αἷς ἐφέστηκας χρωμένη, πᾶσι ποιησάτω φανερὰ, ὥστε μηδένα λαθεῖν τὰ παρ' ἡμῶν εὐσεβῶς τε καὶ ὑπὲρ τῆς τῶν ὑπηκόων προνοίας νενομοθετημένα.

DAT. KALEND. IVNII CONSTANTIN. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XII. IOHANNE V. C. CONS.

Περὶ

sunt, pascere, & aliquam aliam ei praebere vitae dispensationem sufficiant: tunc necessitatis ratio nos etiam ad hoc vocat, vt curatores respicientes ad Deum, ita faciant gubernationem tanquam in suis rebus. Etenim volumus dum celebratur decretum quod tradit curam ei qui ad eam accedit, etiam iusiurandum eum dicere sacrosancta Dei euangelia tangentem: quia per omnem pergens viam, vtilitatem adolescentis aget. quod tamen non excipiet eum à ratiociniis, neque à legis ordine: sed cautiorem faciet ad rerum gubernationem, timentem semper circa eas, propter iurisiurandi memoriam factam. Haec lex à nobis pro cautela sit posita horum qui curatoribus indigent. Si quid vero & aliud adinuenerimus, neque hoc lege complecti pigebit: vt per omnia patres eorum qui sibi auxiliari nequeunt existamus.

EPILOGVS.

¶ *Tua igitur eminentia, quae visa sunt nobis, edictis per prouincias quibus praees, vtens, omnibus faciat manifesta: vt nullum lateant quae à nobis pie & pro subiectorum prouidentia sancita sunt. Dat. Kalend. Iunij,* CP. *Imper.* DN. *Iustin.* P. P. *Au. anno* XII. *Iohanne* V. C. *Cons.*

Περὶ τοῦ πῶς χρὴ ἐπιτίθεσθαι τὸ πιστὸν τοῖς παρὰ δικασταῖς ἐμφανιζομένοις συμβολαίοις.

Διάταξις ογ.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ὑπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

ΙΣΜΕΝ τοὺς ἡμετέρους νόμους, οἳ βούλονται καὶ ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν γραμμάτων τὰς πίστεις δίδοσθαι τοῖς συμβολαίοις, καὶ ὅτι τινὲς τῶν αὐτοκρατόρων, ἐπιπολασάσης ἤδη τῆς κακίας τοῖς νοθεύουσι τὰ συμβόλαια, τὰ τοιαῦτα ἐκώλυον· ἦν ἐκεῖνο σπούδασμα τοῖς παραποιοῦσιν εἶναι πιστεύοντες, τὸ πρὸς τὴν μίμησιν τῶν γραμμάτων ἑαυτοὺς ὅτι μάλιστα ἐγγυμνάζειν. διότι μηδὲν ἕτερόν ἐστι παραποίησις ἢ μὴ τῶν ἀληθῶν μίμησις. ἐπειδὴ τοίνυν ἐν τούτοις δὴ τοῖς χρόνοις μυρίας εὕρομεν παραποιήσεις ἐν δίκαις πολλαῖς ὧν ἠκροασάμεθα, καί τι παράδοξον ἡμῖν ἐξ Ἀρμενίας

DE INSTRVMENTORVM CAVTELA ET FIDE, ET PRImum de deposito & mutuo, & aliis documentis priuatè quidem scriptis, habentibus autem testes, & de non habentibus testes: & de instrumentis publicè confectis: & de collationibus manus propriæ scripturæ: & de expositis instrumentis ab illiteratis, aut paucas literas scientibus, & de non scriptis contractibus: & de contractibus vsque ad vnam libram auri: & de contractibus qui in agris fiunt: & vt in documentis & contractibus futuris locum habeat lex.

TITVLVS II.

NOVEL. CONSTIT. LXXIII.

Idem Imp. Ioanni gloriosiss. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli & patricio.

PRAEFATIO.

Nouimus nostras leges quæ volũt ex collatione literarum fidem dari documentis, & quia quidã imperatorum superexcrescente iam malitia eorum qui adulterantur documenta, hæc talia prohibuerunt: illud studiũ falsatoribus esse credentes, vt ad imitationem literarũ semetipsos maxime exercerent, eo quòd nihil est aliud falsitas, nisi veritatis imitatio. Quoniam igitur in his temporibus innumeras inuenimus falsitates in iudiciis multis, quorum fuimus auditores, & quoddam inopinabile ex

Ἀρμενίας αὕτη. προκομισθέντος γὰρ ἀμείψεως συμβολαίου, καὶ τῶν γραμμάτων ἀνομοίων κριθέντων, ὕστερον ἐπείπερ εὑρέθησαν οἱ τῷ συμβολαίῳ μαρτυρήσαντες, καὶ γράμματα ὑποθέντες, καὶ ταῦτα ἐπιγνόντες, πίστιν ἐδέξατο τὸ συμβόλαιον· καί τι παράδοξον ἐντεῦθεν ἀπήντησεν, ὅτι τὰ μὲν γράμματα ἄπιστα ὤφθη, καίτοιγε ἐξετασθέντα, τὰ δὲ παρὰ τῶν μαρτύρων ἀπήντησε σὺν ἀληθείᾳ· καὶ ταῦτα, τῆς παρὰ τῶν μαρτύρων πίστεως δοκούσης εἶναί πως ἐπισφαλοῦς. ὁρῶμεν μέντοι τὴν φύσιν αὐτὴν πολλάκις δεομένην τῆς τοῦ πράγματος ἐξετάσεως· ὅπου γε τὴν τῶν γραμμάτων ἀνομοιότητα πολλάκις μὲν χρόνος ποιεῖ (οὐ γὰρ ἂν οὕτω γράψειέ τις νεάζων καὶ σφριγῶν, καὶ γεγηρακὼς ἴσως καὶ τρέμων) πολλάκις δὲ καὶ νόσος τοῦτο ποιήσειε. καί τοι τί ταῦτα φαμὲν, ὅπου γε καλάμου τε καὶ μέλανος ἐναλλαγὴ τὸ τῆς ὁμοιότητος διὰ πάντων ἀκριβὲς ἀφείλετο. καὶ οὐκ ἂν εὕροιμεν ἐφεξῆς ἅπαν ὁπόσα ἡ φύσις τίκτουσα καινουργεῖ, τοῖς νομοθέταις ἡμῖν παρέχουσα πράγματα.

¶ Ἐπειδὴ τοίνυν βασιλείαν διὰ τοῦτο ὁ θεὸς ἐξ οὐρανοῦ καθῆκεν, ἵνα τοῖς δυσκόλοις ἐπιτίθησι τὰ παρ' ἑαυτῆς ἀγαθὰ, καὶ τοὺς νόμους ἁρμόζῃ πρὸς τὴν τῆς φύσεως ποικιλίαν· διὰ τοῦτο ᾠήθημεν χρῆναι καὶ τοῦτον γράψαι τὸν νόμον, καὶ δοῦναι ἐν κοινῷ τοῖς ὑπηκόοις, ὁπόσους ἡμῖν ὁ θεὸς πρότερόν τε παρέδωκε καὶ κατὰ μικρὸν 1

ἀεὶ

Armeniæ nobis exortum est. Oblato nanque commutationis documento, & literis dissimilibus iudicatis, quoniam postea inuenti sunt ij qui de documento testati sunt, subscriptionem subdentes, & eam recognoscentes, fidem suscepit documentum: & quoddam hinc inopinabile occurrit, eo quòd literæ quidem sine fide visæ sunt: licet examinata responsa verorum testium cum veritate concordauerunt: & hoc per fidem testium, quæ videtur quodammodo esse cauta. videmus tamen naturam eius crebro egentem rei examinatione, quando literarum dissimilitudinem sæpe quidem tempus facit. non enim ita quis scribit iuuenis & robustus, ac senex & forte tremens. sæpe autem & languor hoc facit. & quidem hoc dicimus, quando calami & atramenti immutatio, similitudinis per omnia aufert puritatem. & nec inuenimus de reliquo dicere quãta natura generans innouat, & legislatoribus nobis præbet causas.

1 ¶ *Quia igitur imperium propterea Deus de cœlo constituit, vt difficilibus imponat quæ apud eum sunt bona, & leges aptet secundum naturæ varietatem: propterea existimauimus oportere & hanc scribere sanctionem, & dare in commune subiectis quos nobis Deus & prius tradidit, & paulatim*

ἀεὶ προστίθεσι. καὶ γάρ τι καὶ περὶ παρακαταθήκης ἐκ γραμμάτων ἀμφισβητηθέν τε καὶ στασιασθὲν εὕρομεν· καὶ δεῖ καὶ τούτων πᾶσαν ποιήσασθαι πρόνοιαν. τοιγαροῦν εὐθὺς ὑμῖν ἐκ τῆς παρακαταθήκης ἀρκτέον.

ΚΕΦΑΛ. α.

Εἴ τις τοίνυν ἀσφαλῶς παρακατατίθεσθαι βούλεται, μὴ μόνοις πιστευέτω τοῖς τοῦ λαμβάνοντος γράμμασι (τοῦτο ὅπερ ἐν τῇ δίκῃ ζητηθὲν, ἐπειδή περ οὐ συνωμολόγησεν ὁ γεγραφέναι λεγόμενος αὐτοῦ καθεστάναι τὰ γράμματα, μεγάλην ἔσχε ταραχὴν, καὶ γράψαι ἕτερα καταναγκασθέντος, ἅπερ ἔδοξε παρόμοια μὲν, οὐ μὴν διὰ πάντων παρεοικέτο· καίτοιγε ἐπὶ τοῖς γράμμασιν ἀκρίτου τοῦ πράγματος μεμενηκότος) ἀλλ' ὁ τὴν παρακαταθήκην διδοὺς, προσκαλείσθω καὶ μάρτυρας ὡς οἷόν τε σεμνοὺς καὶ πίστεως ἀξίους· καὶ οὐκ ἐλάττους τριῶν, ἵνα μὴ ἐπὶ μόνων ἠρτήμεθα τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τούτων ἀντεξετάσεως, ἀλλ' ᾖ τοῖς δικάζουσι καὶ ἡ παρὰ τῶν μαρτύρων βοήθεια. καὶ γὰρ δὴ καὶ τοιαύτας μαρτυρίας προσιέμεθα, ὥστε παριόντας μάρτυρας λέγειν ὡς αὐτῶν παρόντων ὑπέγραψεν ὁ τὸ συμβόλαιον ποιούμενος, καὶ τοῦτο ἐπίστανται. εἰ γὰρ εὕροιμεν καὶ τοιούτους τινὰς μάρτυρας, οὐκ ἐλάττους τῶν τριῶν, ἀξιοπίστους καθεστῶτας, οὐδὲ τὴν τοιαύτην ἀπαγορεύομεν πίστιν. οὐ γὰρ ἵνα

semper adiiciet. Etenim quiddam de deposito in scripto dubitatum & ad contentionem deductum inuenimus. & oportet etiam omnino horum prospicere. itaque illico nobis est à deposito inchoandum.

De instrumentorum cautela & fide: & primùm de deposito, quemadmodum cautè dari potest.

CAPVT I.

SI quis igitur vult cautè deponere, non soli credat accipientis scripturæ: hoc quod etiam in iudicio quæsitum est (quia enim non professus est is qui scripsisse dicebatur, suam esse scripturam: magnum res habuit tumultũ, & scribere alia coactus est quæ visa sunt veluti similia quidem, non tamen per omnia similia, & quantum ad illam scripturam sine termino causa permansit) sed is qui depositum dat, aduocet etiam testes vt poßibile est, honestos, & fide dignos, & non minus tribus: vt non in sola scriptura & eius examinatione pendamus: sed sit iudicantibus etiam testium solatiũ. Etenim tales testificationes suscipimus, quas præsentes testes dicant: quia his præsentibus subscripsit qui documentum fecit, & hunc* nouerunt. Nã si inuenerimus, & tales quosdã testes non minus quàm tres dignos fide existentes: neque talem interdicimus fidem. neque enim*

* pendeamus.

* al. hoc.

ἵνα συστέλλωμεν τὰς ἀποδείξεις, τίθεμεν τ̃ νόμον, ἀλλ' ἵνα καὶ εἶναι αὐτὰς ποιήσωμεν, καὶ ἀσφαλῶς εἶναι.

ΚΕΦΑΛ. β.

ΑΛΛΑ' καὶ εἴ τις ἢ δανείσματος συμβόλαιον ἢ ἄλλε τινὸς πράττοι, καὶ μὴ βούλεται τοῦτο ἐπ' ἀγορᾶς συνθεῖναι (ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς παρακαταθήκης ὁρίζομεν) μὴ αὐτόθεν δοκείτω πιστὸν τὸ γραφόμενον ἐν τῷ δανείσματι συμβόλαιον, πλὴν εἰ μὴ καὶ μαρτύρων ἔχει παρουσίαν ἀξιοπίστων, οὐκ ἐλαττόνων τῶν τριῶν· ἵνα εἴτε αὐτοὶ παραγίνοιντο καὶ τοῖς οἰκείοις μαρτυρήσαιεν γράμμασιν, εἴτε ἕτεροι τινὲς, μαρτυροῦντες ὡς παρόντων αὐτῶν τὸ συμβόλαιον συνετάγη. λαμβάνη τὸ πρᾶγμα τὴν πίστιν ἑκατέρωθεν, οὐκ ἀποβλήτου παντελῶς, καὶ τῆς τῶν γραμμάτων ἐξετάσεως οὔσης, ἀλλὰ μόνης οὐκ ἀρκούσης, τῇ δὲ προσθήκῃ τῶν μαρτύρων βεβαιουμένης.

ΚΕΦΑΛ. γ.

ΕΙ μέντοι τοιοῦτό τι συμβαίη, ὁποῖον ἐπ' Αρμενίας ἐγένετο, καὶ ἕτερον μὲν ἡ παράθεσις τ̃ γραμμάτων ποιεῖ, ἕτερον δὲ αἱ μαρτυρίαι· τηνικαῦτα ἡμεῖς μὲν οἰόμεθα τὰ παρὰ ζώσης λεγόμενα φωνῆς καὶ μεθ' ὅρκων, ταῦτα ἀξιοπιστότερα τ̃ γραφῆς αὐτῆς καθ' αὐτὴν τυγχάνειν. πλὴν ἀλλ' ἔστω τοῦτο τῆς τῶ δικάζοντος

ἀγχινο-

vt abbreuiemus probationes, ponimus legem: ſed vt eſſe eas & cautè eſſe faciamus.

Quemadmodum ſine tabellione inſtrumentum mutui vel depoſiti caute fieri poteſt. CAP. II.

SEd & ſi quis aut mutui inſtrumentum, aut alterius cuiuſpiam faciat, & noluerit hoc in publico confiteri, quod & in depoſito definiuimus, nō ex ipſo videatur credibile quod ſcribitur ſuper mutuo documentum, niſi etiam teſtium habeat præſentiam fide dignorum non minus trium: vt ſiue veniant, & propriis ſubſcriptionibus atteſtentur: ſiue alij quidam teſtificentur quia præſentibus eis confectum eſt documentum: fidem cauſa ex vtroque percipiat, etiam literarum examinatione penitus non repulſa, ſed ſola non ſufficiente, augmento autem teſtium confirmanda.

Si literarum fides à voce teſtium diſcrepet. CAPVT III.

SI vero tale aliquid contigerit, quale in Armenia factum eſt, vt aliud quidem faciat collatio literarum, aliud vero teſtimonia: tunc nos quidem exiſtimauimus ea quæ viua dicuntur voce, & cum iureiurando: hæc digniora fide, quàm ſcripturam ipſam ſecundum ſe ſubſiſtere. Veruntamen ſit hoc indicantis

prud

ἀγχινοίας τε ἐμῆς καὶ θεοφιλίας, τὸ τοῖς ἀληθέσι μᾶλλον ἀντὶ τῶν τοιούτων πιστεῦσαι. καὶ ἡμεῖς μὲν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον οἰόμεθα δεῖν ἀποδείκνυσθαι πιστὰ τὰ συμβόλαια.

ΚΕΦΑΛ. δ.

Εἰ μέντοι τις ἢ παρακατατιθέμενος, ἢ δανείζων, ἢ ἄλλως συμβάλλων, ἀρκεσθείη τοῖς γράμμασι μόνον τοῦ πρὸς αὐτὸν συμβάλλοντος, ἐπ' αὐτῷ κείσθαι τὸ γινώσκειν ὡς τῆς ἐκείνου πίστεως τὸ πᾶν αὐτὸς ἀνηρτήσατο, καὶ ἴσον μὲν ἐκ τῆς γραφῆς, οὐκ ἂν αὐτάρκης δόξει, κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον, τῷ συμβολαίῳ προστίθεσθαι πίστις· εἰ δὲ ἡ παρουσία τῶν μαρτύρων, ἐφ' ὧν τὸ συνάλλαγμα γέγονεν, ἢ ἴσως ἡ τελευταία τοῦ πράγματος καταφυγὴ βοηθήσειεν αὐτῷ (φαμὲν δὲ τὴν ἐξ ὅρκων) οὐκ ἀναιροῦμεν τὸ γινόμενον. τὰς γὰρ παραποιήσεις, καὶ τὰς μιμήσεις δυλαβόμενοι, καὶ γυμναῖς οὔσαις αὐταῖς οὐ πιστεύοντες, τὴν τοιαύτην ἀκρίβειαν τῷ πράγματι προστίθεμεν· οὐχ ἵνα τοὺς πιστεύοντας ἀφελοίμεθα τῆς ἑαυτῶν περὶ τοὺς φίλους πίστεως, ἀλλ' ἵνα ὡς οἷόν τε ἦ τὴν ἀγνωμοσύνην τε καὶ ἄρνησιν πολλοῖς ἐλέγχωμεν τρόποις.

ΚΕΦΑΛ. ε.

Ἀλλὰ καὶ τὰ συμβόλαια τὰ ἐπ' ἀγορᾶς συντελέμενα, εἰ καὶ τὴν τῶν συμβολαιογράφων

ἔχοι

prudentiæ simul atque religionis, vt veracibus potius pro talibus credat. Et nos quidem secundum hunc modum existimauimus oportere probari fidelia documenta.

De instrumentis incaute compositis.

CAPVT IIII.

SI tamen quisquam aut deponens, aut mutuans, aut aliter contrahens, contentus sit scriptura sola eius cũ quo cõtrahit; in ipso erit vt sciat quia in illius fide totum ipse suspendit. & quidem quantum ex scriptura non sufficiens videbitur fides, nisi secundum nostram legem adiiciatur documento credulitas, aut præsentia testium coram quibus contractus est factus: aut forsan nouissimum eius rei refugium inuenerit, dicimus autem quod ex iureiurando est. nam non infirmamus quod factum est. nam falsitates & imitationes metuentes, & nudis eis existentibus non credentes, huiusmodi subtilitatem causæ addimus: non vt credentes priuemus fide sua circa amicos, sed vt quantum possibile est, & perfidiam & negationem multis reconuincamus modis.*

* Interuenerit.

Quomodo tabelliones cautè debeant instrumenta componere.

CAPVT V.

SEd & si instrumenta publicè confecta sint: licet tabellionum habeant supplementum, adiiciatur

ἔχοι πλήρωσιν, προσλαμβανέτω καὶ αὐτὰ πρὸ τοῦ τελέσματος, τὴν ἐν γράμμασι τῶν μαρτύρων, ὡς εἴρηται, παρουσίαν.

ΚΕΦΑΛ. ϛ.

ΔΕῖ μέντοι τοὺς δικάζοντας, καὶ εἴ τινα σημεῖα εὕροιεν προσγεγραμμένα τοῖς χάρταις, καὶ ταῦτα ἀναζητεῖν, καὶ ἀναγινώσκειν πειρᾶσθαι (πολλὰ γοῦν ἴσμεν καὶ ἐκ τούτων διαφανέντα) καὶ μὴ προχείρως τὰς πίστεις τῶν γραμμάτων ἐκ παραθέσεως ἑτέρων προσίεσθαι, διὰ τὰς ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένας αἰτίας.

ΚΕΦΑΛ. ζ.

ΕΙ μέντοιγε τελευτήσαιεν ἅπαντες οἱ μάρτυρες, ἢ καὶ ἄπεισι τυχὸν, ἢ καὶ ἄλλως οὐ ῥᾴδιόν ἐστι τὴν ἐκ τῶν μαρτύρων τῶν ὑπογεγραφότων πίστιν ἐπιθεῖναι, μηδὲ ὁ συμβολαιογράφος περίεστιν ὁ τελέσας (εἴγε ἀγοραῖον εἴη) ὥστε μαρτυρῆσαι τοῖς ἑαυτοῦ, ἢ μηδὲ ἐνδημοίη, ἀλλ' ἀνάγκη πάντως τὴν ἀντεξέτασιν τῶν γραμμάτων, ἢ τῶν τελεσμάτων, ἢ τῶν ὑπογραψάντων παραλαβεῖν· τηνικαῦτα προσῆκόν ἐστιν ἰέναι μὲν ἐπὶ τὰς συγκρίσεις (οὐδὲ γὰρ παντάπασιν αὐτὰς ἀπαγορεύομεν) διὰ πάσης δὲ ἀκριβείας χωρεῖν, καὶ πάντως, εἰ νομίσειεν αὐτὰς χρῆναι πιστεύειν, καὶ ὅρκον ἐπάγειν τῷ προκομίζοντι, ὅτι μηδὲν συνειδὼς πονηρὸν τῷ παρ' αὐτοῦ προκομιζομένῳ, οὐδέ τινα τέχνην περὶ τὴν σύγκρισιν γενέσθαι παρασκευάσας, οὕτω χρῆται τούτῳ· ὥστε μήτε

ἀναιρ-

adiiciatur & eis antequam compleantur (sicut dictum est) testium ex scripto præsentia.

De comparatione notarum.

CAPVT VI.

OPortet autem iudicantes, & si qua signa[a] inuenerint adscripta chartis, etiam hæc requirere, & legere niti. Plurima nanque nouimus & ex illis apparuisse, & non facilè fidem ex literarum aliarum collatione recipere, propter dudum dictas à nobis causas.

[a] σημεῖα, notas vetus epitomator Iulianus rectè vertit.

De comparatione literarum.

CAPVT VII.

SI vero moriantur omnes testes, aut forsan absint, aut aliter non facile sit fidem ex testium subscriptionibus inuenire, neque tabellio superest qui compleuit: (siquidē publicè sit confectum) quatenus testimonium perhibeat pro se, aut non est in ciuitate: sed necesse est omnino collationem literarum suppletiones eorum qui subscripserint, assumere: tunc competens est properare quidē ad comparationes (neq; enim us modis omnibus interdicimus) per omnem autem subtilitatem procedere. & omnino si statuerit eis iudex oportere credi, etiam iusiurandum iniicere proferenti: quia nihil mali conscius in eo quod à se profertur, nec sendam artem circa collationem fieri præans 5. sic vtitur eo: quatenus neque perimatur

ἀναμφιβλῦναί τι παντελῶς, καὶ διὰ πάντων τὸ ἀσφαλὲς τοῖς πράγμασι γίνεσθαι.

¶ Ἐπὶ γὰρ δὴ τῶν ἐπ' ἀγορᾶς συνταττομένων 1 συμβολαίων, εἴπερ ὁ συμβολαιογράφος παρέλθοι, καὶ μαρτυρήσειε μεθ' ὅρκου· εἰ μὲν οὐ δι' ἑαυτοῦ ἔγραψεν, ἀλλὰ διά τινος τῶν ὑπουργούντων αὐτῷ, παρίτω κἀκεῖνος, εἴγε περίεστιν, ἢ δυνατὸν ὅλως αὐτὸν ἐστὶν ἐλθεῖν. καὶ οὐδεμία τὴν αὐτοῦ πάροδον αἰτία κωλύοι, ἢ νόσος τυχὸν ἰσχυρά, ἤ τι τῶν περιστάσεων ἄλλων ἅπερ ἀνθρώποις ἀπαντᾷ. Εἰ δὲ καὶ ἀριθμητὴν ἔχοι τὸ συμβόλαιον, κἀκεῖνος παραγινέσθω· ὥστε τρεῖς εἶναι τοὺς μαρτυροῦντας, ἀλλ' οὐχ ἕνα. Εἰ δὲ οὔτε ἀριθμητὴς προσελήφθη, τό, τε συμβόλαιον αὐτὸς ἅπαν δι' ἑαυτοῦ γέγραφέ τε καὶ καὶ ἐτέλεσεν ὁ συμβολαιογράφος· ἢ καὶ ὁ τοῦτο συγγράψας ἄπεστιν, ἢ ἄλλως παρεῖναι οὐκ ἰσχύει, αὐτὸς μέντοι μεθ' ὅρκου τῷ οἰκείῳ τελέσματι μαρτυρεῖ, ὥστε μὴ τῇ συγκρίσει γίνεσθαι χώραν ἔστω καὶ οὕτω πιστὰ τὰ συμβόλαια. ἡ γὰρ μαρτυρία καὶ παρὰ τῆς φωνῆς τοῦ τελέσαντος γινομένη, καὶ τὸν ὅρκον ἔχουσα προσκείμενον, ποιήσειεν ἄν τινα τῷ πράγματι ῥοπήν. ¶ Εἰ δὲ ὁ συμβολαιογράφος ἐ- 2 τελεύτησε, καὶ μαρτυρηθείη τὸ τέλεσμα διὰ ἑτέρας παραθέσεως, εἰ μὲν καὶ οὕτως ἔχοι τόν τε συντάξαντα τὸ συμβόλαιον περιόντα, καὶ τὸν ἀριθμητὴν, παρίτωσαν κἀκεῖνοι, εἴγε ἐν-

δημοῖεν

rimatur quicquam omnino, & per omnia munitio in rebus fiat.

1 ¶ *In his vero quæ conficiuntur publicè documentis, si tabellio venerit, & testimonium perhibuerit cum iureiurando, si quidem non per se scripserit, sed per alium ministrantem sibi, & ille, si viuit, si quidem poßibile omnino est eum venire, & nulla causa prohibet eius aduentum, ægritudo forte valida, aut quælibet aliarum neceßitatum quæ hominibus accidunt. Quòd si etiam adnumeratorem habuerit instrumentum, & ipse adueniat: vt tres sint testificantes, & non vnus. Si vero neque adnumerator assumptus est, & instrumentum ipse tabellio totum per se conscripsit, atque suppleuit: aut si etiam qui hoc conscripsit, non est, aut aliter ipse venire non valet: tamen cum iureiurando propriæ completioni attestetur, vt comparationi non fiat locus, sint etiam sic credibilia documenta. testimonium enim & ex voce complẽtis factum, & iusiurandum habens adiectum, præbuit quoddam causæ monimentum.*ᵃ

ᵃ al momentum. aliàs documentum.

2 ¶ *Quòd si tabellio defunctus est, & testimonium perhibeatur suppletioni ex alia collatione: si quidem etiam sic habeat eum qui conscripsit instrumentum, viuentem, & adnumeratorem: aduenient & illi, si quidem præ-*

δημοσίων· καὶ ἐχέτω καὶ τὴν ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν πληρώσεων τὸ γράμμα πίστιν, καὶ τὴν ἐκ τῶν μαρτύρων. Εἰ δὲ μηδεὶς τούτων εἴη, τηνικαῦτα γινέσθω μὲν ἡ τῶν τελεσμάτων παράθεσις, μὴ μόνα δὲ ταῦτα πρὸς τοῦτο ἀρκείτω, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ἄλλων τῶν ὑπογεγραφότων ἴσως ἢ καὶ τῶν συμβαλλόντων γραφαὶ κατεξεταζέσθωσαν. ὥστε ἐκ πολλῶν παραθέσεων τῶν τε τοῦ τελέσματος, τῶν τε ὑπογεγραφότων, ἢ καὶ τῶν συμβαλλόντων μίαν τινὰ συνάγεσθαι πανταχόθεν καὶ ἀποτελεῖσθαι πίστιν. ¶ Εἰ δὲ οὐδὲν ἕτερον εὑρεθείη 3 πλὴν τῆς παραθέσεως τῶν συμβολαίων, τὸ μὲν μέχρι νῦν κεκρατηκὸς προβαινέτω, τὸ τὸν προκομίζοντα εἰς τὴν παρ' ἄλληλα κρίσιν τὸ συμβόλαιον, ὀμνύναι τὰ νενομισμένα, ἵνα δή τινα ὅλως τὸ πρᾶγμα λάβοι προσθήκην, εἰς πλείονα τοῦ πράγματος πίστιν· καὶ αὐτὸς ὁ ταῦτα αἰτῶν γενέσθαι, προσομνύτω ὡς οὐδὲ ἄλλης εὐπορῶν πίστεως, ἐπὶ τὴν παρ' ἄλληλα κρίσιν τῶν συμβολαίων ἐλήλυθεν, οὐδέ τι περὶ αὐτὴν ἔπραξεν ἢ ἐμηχανήσατο, ὅπερ, ὡς εἰκὸς, δυνηθείη τὴν ἀλήθειαν καταχρύψαι. ὧν ἔξεστιν ἀπηλλάχθαι τοῖς συμβάλλουσιν, εἴπερ βούλοιντο, καὶ ἑκάτεροι πρὸς τοῦτο συμβαῖεν, τὸ ἐμφανῆ ποιεῖσθαι τὰ συμβόλαια, καὶ κατατίθεσθαί τε ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων αὐτοὺς τοὺς συμβάλλοντας, ἵνα ἀπαλλαγεῖεν ἀγνωμοσύνης τε καὶ νοθείας καὶ παραποιήσεων, καὶ ὁπόσα ἄλλα κακὰ ἐπανορθοῦντες, τὸν παρόντα τίθεμεν νόμον, τῶν ἤδη παρ' ἡμῶν ἐπὶ ταῖς παραθέσεσι τῶν γραμμάτων

sentes sunt: & habeat ex collatione adimpletionum & ex testibus causa fidem. Si vero nullus horum sit, tunc fiat quidem completionum collatio: non autem sola hæc ad hoc sufficiat, sed & aliorum subscribentium forte aut contrahentium scripturæ examinentur: vt ex plurimis comparationibus tam completionis quàm subscribentium forte, aut etiam contrahentium, vna quædam colligatur vndique & efficiatur fides.

3 ¶ *Si vero nihil aliud inueniatur præter collationem instrumentorum: quod hactenus valuit, fiat: vt qui profert ad collationis documentum, iuret solenniter. Vt autem aliquod omnino causa sumat augmentum ad maiorem negotij fidem: & ipse qui hoc petit fieri, iuret quia non aliam idoneam habens fidem, ad collationem instrumentorum venit: nec quicquam circa eam egit aut machinatus est quod possit forte veritatem abscondere. de quibus licebit sese liberare contrahentes, si consenserint vtrique ad hoc venire, vt insinuent instrumenta: & profiteantur ea sub gestis monumentorum ipsi contrahentes, quatenus priuentur nequitia & corruptione & falsitatibus. & quæcunque alia mala corrigentes, præsentem promulgamus legem: iis quæ dudum à nobis in collationibus literarum*

τοῖς δὲ ἰδιοχείρων γινομένοις νενομοθετημένων, ἐπὶ τῆς ἰδίας μενόντων ἰσχύος. διαλλαδὴ καὶ τῶν ἐπὶ τοῖς τῶν γραμμάτων ἀντεπιστήμοσιν ἤδη κρατοῦντων ἐν τοῖς δικαστηρίοις, τὴν ἑαυτῶν ἐχόντων ἰσχύν· ἐπειδήπερ ἐκ δικαστικῶν τύπων τὰ τοιαῦτα τὸν προσήκοντα ἔλαβεν ἐξετασμόν.

ΚΕΦΑΛ. η.

ΔΕῖ δὲ ἐπὶ τῶν γράμματα οὐκ ἐπισταμένων ταβουλαρίους δύο πάντως καὶ μάρτυρας παραλαμβάνεσθαι, ἐν οἷς εἰσὶ ταβουλάριοι τόποις· μάλιστα δὲ μάρτυρας οὐκ ἀγνῶτας τοῖς συμβάλλουσιν, ἵνα οἱ μὲν γράφωσιν ὑπὲρ τοῦ ἀγραμμάτου ἢ ὀλιγογραμμάτου καθεστῶτος, οἱ δὲ μαρτυρῶσιν ὡς καὶ παρόντων αὐτῶν ταῦτα ἐπράχθη, καὶ εἰδεῖεν αὐτὸν, καὶ οὕτως ἡ τῶν τοιούτων συμβολαίων εἰσηκὶ δειχθείη πίστις. δῆλον οὖν ὡς οὐκ ἐλάττους πέντε μαρτύρων ἐπὶ τῶν τοιούτων παραληφθήσονται· ἐν οἷς ἔσται καὶ ὁ γράφων ὑπὲρ τοῦ συμβάλλοντος, ἢ τὸ πᾶν, ἢ τὸ μετὰ τὰ ὀλίγα γράμματα τὰ παρ' ἐκείνου τιθέντα· ὥστε μηδὲν διαπεσεῖν τῆς εἰς ἄκρον ἀκριβείας. καὶ ταῦτα φαμὲν ἐπὶ τῶν ἐγγράφων συμβολαίων. εἰ γάρ τις ἀγράφως πρᾶξαι οἱονδήποτε συνάλλαγμα βουληθείη, τοῦτο πρόδηλον, ὡς ἢ τὴν διὰ μαρτύρων ἢ τὴν δι' ὅρκων δέξεται πίστιν, τοῦ μὲν ἐνάγοντος μάρτυρας παράγοντος, τοῦ φεύγοντος δὲ ὀμνύντος ἢ αντιπάγ.

factarum per scripturam propriæ manus sancita sunt, in sua virtute manentibus: proculdubio & in iis qui literas nesciunt, quæ olim valent in iudiciis, suam habentibus firmitatem: quoniam quidem ex iudiciali forma acceperunt examinationem hæc talia competentem.

Imperiti literarum quomodo cautè contrahant. CAP. VIII.

O*Portet vero in iis qui literas nesciunt, & testes & omnino tabularios adhiberi, in quibus locis sunt tabularij, maxime autem testes non ignotos contrahentibus: vt quidam scribant pro illiterato, aut paucas literas sciente: alij verò attestentur, quia etiam præsentibus eis hæc gesta sunt, & scierunt eum: & ita talium instrumentorum suscipiatur fides. manifestum existens, quia non minus quàm quinque testes in his talibus adhibendi sunt: inter quos erit & qui scribit pro contrahente, aut totum, [aut post* ª *ea quæ] post paucas literas illius posita sunt: quatenus nihil omittatur de summa subtilitate.*

Et hæc dicimus super instrumentis ex scripto confectis. nam si quis facere quemlibet contractum ex non scripto voluerit, hoc manifestum est, quia aut per testes, aut per iusiurandum fidem percipiet: actore quidem testes deducente, pulsato autem iurante aut

ª Et postquã imperitus sanctam crucem fecerit, sic Iulianus hic habet, quod in editioni Græcis deest.

αὐτιπάγονται, καθάπερ ἂν ὁ δικαστὴς τὴν ὑπόθεσιν τάξειεν· ἵνα μηδὲν εἴη μηδὲ τούτων ἀδιόρθωτον. Κἀκεῖνο μέντοι προσθεῖναι τῷ νόμῳ καλὸν, ὥστε εἰ μέχρι μιᾶς χρυσίου λίτρας εἴη τὸ συνάλλαγμα, τὴν τοιαύτην παρατήρησιν ἐπὶ τούτῳ μὴ φυλάττεσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέχρι νῦν πολιτευόμενον τὸ πρᾶγμα γίνεσθαι, ἵνα μὴ περὶ πραγμάτων σμικρῶν μεγάλας συντελβὰς ὑπομένωσιν ἄνθρωποι.

ΚΕΦΑΛ. θ.

Ταῦτα δὲ πάντα κρατεῖν ἐπὶ ταῖς πόλεσι βουλόμεθα· ἐπεί τοιγε ἐν χωρίοις, ἔνθα πολλὰ τὰ τῆς ἀπλότητος ἐστι, καὶ οὐδὲ γραφόντων ἢ μαρτυρούντων πολλῶν εὐπορία, τὰ μέχρι νῦν παρ' αὐτοῖς κρατοῦντα, καὶ νῦν ἔστω βέβαια. τοῦτο γὰρ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν διαθηκῶν, ἐφ' αἷς μάλιστα σπουδάζομεν, ἤδη παρ' ὑμῶν νενομοθέτηται. Κρατείτω δὲ ὁ νόμος ἐπὶ τοῖς μετὰ ταῦτα ἅπασι γινομένοις συμβολαίοις τε καὶ συναλλάγμασι. τὸ γὰρ δὴ παρῳχηκὸς τί ἄν τις νομοθετήσειε; τοῦτον ἡμῖν ἔτεκε τὸν νόμον τὸ τῶν ἀμφισβητήσεων πλῆθος, γινομένων μὲν ἐν δίκαις, ἡμῖν δὲ εἰσηγμένων, ἵνα τὸ καθ' ἑκάστην πρὸς ἀλλήλους ἀμφισβητεῖν τοὺς ἀνθρώπους παύσαιμεν, προαναστέλλοντες αὐτοῖς τὰς φιλονεικίας τῇ διὰ τῆς νομοθεσίας ἀκριβείᾳ. ¶ Ὥστε προσήκει τὴν σὴν ὑπεροχὴν ταῦτα μανθάνουσαν, φανερὰ πᾶσι καταστῆσαι

τοῖς

referente, ſicuti iudex negotium diſpoſuerit. Vt autem nihil ſit neque horum inemēdatum: illud quoque adiicere legi bonum eſt, vt ſi vſq; ad vnam auri libram fuerit contractus: huiuſmodi obſeruationem in hoc minime cuſtodiri, ſed ſecundum hoc quod tunc actum eſt, cauſam fieri, vt non de rebus exiguis maximas attritiones homines ſuſtineant.

De contractibus ſine ſcripto compoſitis. CAP. IX.

H*Aec autem omnia tenere in ciuitatibus volumus. nam in agris (vbi multa ſimplicitas eſt, & neque ſcribentium aut teſtium multorum copia eſt) quæ hactenus apud eos valuerunt, & nunc ſint etiam firma. hoc enim & in ipſis teſtamentis quibus maximè ſtudemus, iam à nobis ſancitum eſt. Valeat itaq; lex in omnibus quæ poſt hæc facienda ſunt inſtrumentis & contractibus. quod enim iam tranſiuit, cur quiſpiam ſanciat? Hanc autem legem peperit cōtentionum multitudo factarum quidem in litibus, apud nos autem introductarum: quatenus quotidie inter ſeſe contendere homines compeſcamus, præauferentes eis altercationes per legiſlationis ſubtilitatem.*

EPILOGVS.

¶ *Quapropter conuenit tuam eminentiam hæc cognoſcentem, manifeſta omnibus facere*

τοῖς ὑπηκόοις, τοῖς τε ἐνταυθοῖ, τοῖς τε ἐπὶ τῶν ἐθνῶν. καὶ γὰρ δὴ πρὸς τοὺς ἄλλους ἐνδοξοτάτους ὑπάρχους, τούς τε ἐπὶ τῆς ἑσπέρας, τούς τε ἐπὶ Λιβύης, τούς τε ἐπὶ τοῖς ἀρκτῴοις (φαμὲν δὲ τοὺς ἐν Ἰλλυριοῖς) γράψομεν. ἵνα πᾶν ἡμῖν τὸ πολίτευμα μεστὸν γένηται τοῦ νόμου, τὰς τῶν ὑπηκόων θεραπεύοντος περιστάσεις. DAT. PRIDIE NONAS IVNII CONSTANTIN. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XII. IOHANNE V. C. CONS.

Περὶ τῶν παίδων, πῶς χρὴ νοεῖσθαι αὐτοὺς γνησίους ἢ νόθους. καὶ Περὶ ἀπροίκων συνοικεσίων.

Διάταξις οδʹ.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΩάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ὑπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίῳ, καὶ πατρικίῳ.

Ὀρθῶς εἴρηται τοῖς πρὸ ἡμῶν, καὶ πρό γε ἁπάντων Ἰουλιανῷ τῷ σοφωτάτῳ, τὸ μηδένα νόμον, μηδὲ δόγμα τῇ πολιτείᾳ Ῥωμαίων τεθὲν, δόξαι καὶ πρὸς τὸ πᾶν αὐτάρκως ἐξ ἀρχῆς νομοθετηθὲν, ἀλλὰ πολλοῦ δεηθῆναι τῆς ἐπανορθώσεως, ἵνα πρὸς τὴν τῆς φύσεως ποικιλίαν καὶ τὰς

subiectis & qui hic sunt, & qui in gentibus. etenim ad alios gloriosissimos præfectos, & qui in Hesperia sunt, & in Libya, & qui in Septentrionalibus, (dicimus autem in Illyrico) scripsimus, vt omnis nobis respublica plena fiat hac lege subiectorum medente concussionibus. *Dat.prid.No.Iunij,* CP. *Imp.* DN.*Iustinia.*PP. A.*anno* XII.*Iohanne* V.C.*Cons.*

QVIBVS MODIS NATVRALES FILII EFFICIANTUR legitimi & sui, supra illos modos qui in superioribus constitutionibus continentur.

TITVLVS III.

NOVEL. CONSTIT. LXXIIII.

Imp. Iustinianus Aug. Ioanni gloriosissi. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario & patricio.

PRAEFATIO.

RECTE *dictum est à prædecessoribus nostris, & ante omnes à Iuliano sapientissimo, quia nulla lex, neque senatusconsultum prolatum in republica Romanorũ, videtur ad omnia sufficienter ab initio promulgatum: sed multa indigere correctione, vt ad naturæ varietatem*

καὶ τὰς ἐκείνης ἐπιτεχνήσεις ἀρκέσοι. Περὶ μὲν οὖν
τῶν ἐκ νοθείας ἀφικνουμένων εἰς γνησίους, πολ-
λοὺς ἐγράψαμεν καὶ ποικίλους νόμους· ἐκ δὲ τῶν καθ'
ἑκάστην ὑπὸ τῆς φύσεως τεχναζομένων εὑρόντες
τί τοῖς ἤδη νενομοθετημένοις ἔλλειπον, τοῦτο κατὰ
τὸ παρὸν ἐπανορθοῦμεν. νενομοθέτηται γὰρ ὡς
εἴτις ἔχων γυναῖκα κατὰ ψιλὴν αὐτῷ διάθε-
σιν ἐγνωσμένην, εἶτα παιδοποιήσεται, ὕστερον
δὲ αὐτῇ καὶ γαμικὰ ποιήσοιτο συμβόλαια, καὶ
γνησίους ἐξ αὐτῆς τέκοι παῖδας· οὐδὲ οἱ πρότερον
γενόμενοι μένουσι νόθοι, ἀλλὰ κἀκεῖνοι τοῖς γνη-
σίοις συναριθμοῦνται, διότι καὶ πρόφασις ὅλως
αὐτοῖς εἰσὶ τῆς γεννήσεως. Ἀλλ' ἔσχε καὶ οὗτος
ἐπανόρθωσιν ὁ νόμος. ἐπειδὴ γὰρ οἱ δεύτεροί τε
καὶ μετὰ τὰ προικῷα τεχθέντες ἐτελεύτησαν,
εἶτα ἠξίουν τινὲς μηκέτι τοὺς προτέρους ὑπὸ τῶν
δευτέρων οὐκ ὄντων βοηθεῖσθαι· καὶ τοῦτο ἐπηνωρ-
θώσαμεν, καὶ δεδώκαμεν αὐτοῖς καὶ οὕτω, κἂν εἰ
τετελευτήκασιν οἱ δεύτεροι γεγονότες ἀδελφοί,
τὸ νόμιμον ἔχειν· κἀκεῖνο προσθέντες (ἐπειδὴ
καὶ τοῦτο ἠμφισβητήθη) ὡς κἂν εἴ τινες μετὰ
τὰ προικῷα μὴ γένοιντο παῖδες, ἀλλ' οὖν τοὺς
προειληφότας, κἂν εἰ πρὸ τῶν προικώων ἐτέ-
χθησαν, τοῖς γνησίοις ἐγγράφεσθαι· τοῦ πατρὸς
ὅλως εἰς τοῦτο ἑρμηνθέντος. ¶ Ἀλλ' ἕτερόν τι
τοιοῦτον ἀπήντησεν. ἐκ γὰρ δὴ τοιαύτης συν-
ηθείας γενόμενοι παῖδες ὑπῆρχον τινί· ὁ δὲ
αὐτοὺς ἠβούλετο τῷ παρ' ἡμῶν ἐπινοηθέντι
τρόπῳ ποιῆσαι γνησίους, τῇ τῶν γαμικῶν ποιήσει

συμβολ

& eius machinationes sufficiat. Igitur de iis qui ex naturalibus ad suorum ius perueniunt, & multas & varias conscripsimus leges. Ex his autem quæ à natura rerũ per singula moliuntur, inuenientes aliquid deesse iis quæ iam statuta sunt: hoc in præsenti corrigimus. Sancitum nanque est, vt si quis habens mulierem puro sibi affectu consternatam, deinde filios procreauerit, & postea etiam nuptialia fecerit instrumenta, & legitimos ex ea procreauerit filios: neque ij qui prius nati sunt, maneant naturales: sed & illi connumerentur suis, eò quòd occasio omnino eis sunt nasci legitimis. Sed habuit etiam ista lex correctionem. nam quia secundi & post dotem nati mortui sunt, ideo volebant quidam nequaquam priores à non existentibus adiuuari. & hoc emendauimus, & dedimus eis etiam sic, vel si mortui sunt ij qui secundi fuerunt fratres, habere iura legitima. Illud quoque adiicientes (quoniam & hoc dubitatum est) vt vel si aliqui filij post dotalia non nascantur, attamen præcedentes licet ante dotalia nati sunt, inter suos adscribi, patre quippe ad hoc festinante.

1 ¶ *Sed & aliud quiddam tale occurrit. ex huiusmodi nanque consuetudine nati filij erant alicui: at ille eos volebat à nobis adinuento modo facere suos, nuptialium confectione docum*

συμβολαίων. βουλομένῳ δὲ ταῦτα τῷ πατρὶ τετελεύτηκεν ἡ γυνὴ, καὶ ὁ τῆς διατάξεως αὐτὸν ἐπέλιπε τρόπος· οὐ γὰρ ἦν πρὸς ἥν τινα ἔδει γαμικὸν συντάξαι συμβόλαιον. καὶ νόθοι μένουσιν οἱ παῖδες ἄκοντος τοῦ πατρός. Καί τι καὶ δεύτερον αὐτῇ τοιοῦτον ἐπ' ἀνδράσιν οὐδὲ ἀγνώστοις ἡμῖν. ἐπαιδοποιήσατο μὲν γάρ τις οὐ νομίμως, καὶ τοὺς μὲν παῖδας ὑπερηγάπα, καὶ γνησίους αὐτῷ γενέσθαι κατὰ τὸν νόμον ἠβούλετο, τὰ δὲ τῆς γυναικὸς οὐκ ἦν αὐτῷ παντελῶς ἀναμάρτητα, οὐδὲ ἀξίαν αὐτὴν ἡγεῖτο νομίμου τινὸς ὀνόματος, τὴν γε ἑαυτὴν ὑβρίσασαν. ἀρκεῖ γὰρ τοσοῦτον εἰπεῖν. ὥστε δεύτερος οὗτος τρόπος ὁ τοὺς παῖδας ἀδικῶν, ἐν μὲν δὴ τῷ προτέρῳ, διὰ τῆς τελευτῆς τῆς μητρός· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ, δι' ὧν ἐξήμαρτεν ἐκείνη. ¶ Ισμὲν δὲ καί τι τρίτον ἕτερον ἐκινηθέν. ὁ μὲν γὰρ πατὴρ γνησίους ἠβούλετο ποιῆσαι τοὺς παῖδας, καὶ τὰ ἐπὶ τοῖς προικῴοις νομοθετηθέντα παρ' ἡμῶν ἐσκόπει· οἱ μέντοι παῖδες αἰσθόμενοι τούτων, ἐπειδήπερ τις παραδόξως ἦλθεν εἰς τὴν τεκοῦσαν αὐτοὺς (καίτοιγε οὐ νόμιμον αὐτῷ γαμετὴν οὖσαν) παρά τινος συγγενοῦς εὐπορία, κακοῦργως ἅμα καὶ δολερῶς πράττοντες, τὴν μητέρα ἀπέκρυψαν, ἵνα μὴ γένηται δυνατὸν τῷ πατρὶ ποιήσασθαι γνησίους αὐτοὺς, καὶ τελευτώσης ἴσως τῆς μητρὸς, τῆς τῶν μητρῴων πραγμάτων ἀπολαύσωσιν χρήσεως· τοῦτο ὅπερ

τοῖς

documentorum. deliberante autem hoc patre, mortua est mulier, & constitutionis eum deseruit modus. Non enim erat ad quam oporteret nuptiale confici documentum, & naturales manebant filij inuito patre. Et quiddam etiam secundum tale exortum est apud viros neque nobis cognitos. Procreauit etenim quidam filios non legitimè, & filios quidem vltra quàm diligebat, & legitimos sibi fieri secundum legem volebat. Ea autem quæ sunt mulieris, non erant omnino sine peccato, neque dignam eam existimauit legitimo quodam nomine, quæ etiam semetipsam iniuriauerat. sufficit enim hoc tantùm dicere. Quapropter secundus iste modus est, qui filios grauat. in priori quidem post mortem matris: in secundo verò per id quod illa peccauit.

2 ¶ *Nouimus autem etiam quendam tertium modum. pater nanque volebat legitimos facere filios: & ad ea quæ de dotibus sancita sunt à nobis, respiciebat: filij verò sentientes quoniam quædam inopinatè euenissent ad matrem eorum, licet vxorem non legitimam existentem, à quodam cognato diuite, malignè simul & dolosè agentes, matrem occultauerunt, ne eos facere legitimos esset patri possibile; & moriente fortè matre, maternarum rerum fruerentur vsufructu: hoc quod*

patribus,

τοῖς πατράσι δίδωσιν οὗ ποιῶν ὁ νόμος.
ταῖς τοιαύταις οὖν ἀντιτάξασθαι τέχναις, νό-
μου καθέστηκεν ἴδιον ἀκριβές, ὃν ἐν τῷ πα-
ρόντι τίθεμεν.

ΚΕΦΑΛ. α.

Εἴ τις οὖν οὐκ ἔχων παῖδας νομίμους, νό-
θους δὲ μόνον, αὐτοὺς μὲν γνησίους ποιή-
σασθαι βούλεται, τὴν γυναῖκα δὲ ἢ οὐκ ἔχοι
παντελῶς, ἢ οὐκ ἀναμάρτητον, ἢ οὐ φαινομέ-
νην ἔχοι, ἢ κατά τι νόμιμον πρὸς τὸ συνοικέ-
σιον ἐμποδιζομένην· δίδομεν αὐτῷ παῤῥη-
σίαν, ξένῃ τινὶ καὶ νῦν ἐξευρημένῃ παρ' ἡμῶν
ὁδῷ πρὸς γνησίους ἀγαγεῖν τοὺς νόθους, δη-
λαδὴ γνησίων ἐπὶ τῶν τοιούτων θεμάτων
οὐκ ὄντων. ὥσπερ γάρ ἐστί τις τοῖς πρὸ ἡμῶν
ἐξευρημένος τρόπος, ὃς τοὺς ἀπελευθέρους
εἰς συγγένειαν ἄγει, προκαθαίρων μὲν αὐτοὺς
ἑτέρᾳ τινὶ πράξει, καὶ διδοὺς αὐτοῖς τὸ τῶν
χρυσῶν δακτυλίων δίκαιον, ὕστερον δὲ εἰς
αὐτὴν ἐπανάγων τὴν φύσιν, τὴν δοῦλόν τε
καὶ ἐλεύθερον ἐξ ἀρχῆς μὴ διακρίνασαν,
ἀλλ' ἐλευθέραν τὴν ἀνθρώπου ποιησαμένην
γονήν. οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς τοῦτον δὴ τὸν τρό-
πον ἐπινοοῦμεν τῷ πράγματι. καὶ ἐξέστω τῷ
πατρὶ, ἐπὶ τῶν ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένων
τρόπων, ἢ καὶ εἴ τις ἕτερος ἀπαντήσει τοιοῦ-
τος· πολλὰ δὲ, καθάπερ ἔφθημεν εἰπόντες,
τὰ τῆς φύσεως καινουργήματα. ἐξέστω τοίνυν,
καθάπερ

patribus dat benefaciens lex. talibus itaque resistere artibus, legis est proprium subtilis, quam in præsenti sancimus.

De variis modis legitimandorum filiorum naturalium.

CAPVT I.

SI quis sanè non habens filios legitimos, naturales autem tantummodo, ipsos quidem suos facere voluerit, mulierem verò aut non habet penitus, aut quæ non sine delicto sit, aut quæ non appareat, habeat autem secundum quandam legem ad matrimonium præpeditam: damus ei fiduciam noua quadam & nunc adinuenta à nobis via ad legitimorum ius perducere naturales, proculdubio suis in talibus casibus non existentibus filiis. Sicut enim quidam à præcedentibus nos adinuentus modus est, qui libertos ad ingenuitatem deducit, præmandans quidem eos alio quodam actu, & dans eis aureorum ius annulorum, postea verò ad ipsam deducens naturam, quæ seruum & liberum ab initio non discreuit, sed liberam hominis fecit prolem: sic & nos hunc modum adinuenimus causæ: & licebit id patri, vt in iis qui dudum à nobis dicti sunt modis, vel etiam si quis alter occurrerit talis. multæ nanque, sicut prædiximus, naturæ sunt nouitates. Liceat igitur (sicut

καθάπερ ἔφαμεν, τῷ πατρὶ, εἴπερ γνησίας οὐκ εὐποροίη γονῆς, τοὺς παῖδας ἀποκαταστῆσαι τῇ φύσει, καὶ τῇ ἄνωθεν συγγενείᾳ, εἴ γε δὴ ἐλευθέρας αὐτῷ γένοιντο, καὶ γνησίους τὸ λοιπὸν καὶ ὑπεξουσίους σχεῖν. * διηθεσμοθέτει τοῖς ἀνθρώποις μόνη, πρὶν τοὺς γραπτοὺς εἰσφοιτῆσαι νόμους, ἦν τις διαφορὰ νόθου τε καὶ γνησίου. ἀλλὰ τοῖς πρώτοις γονεῦσιν οἱ πρῶτοι παῖδες ἅμα τῇ προόδῳ γεγόνασι γνήσιοι, καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐλευθέρων ἡ μὲν φύσις ἐλευθέρους πεποίηκεν ἅπαντας, οἱ πολέμιοι δὲ τὴν δουλείαν ἐξεῦρον· οὕτω κἀνταῦθα ἡ μὲν φύσις γνησίας προήγαγε τὰς γονὰς, ἡ δὲ εἰς ἐπιθυμίαν ἐκτροπὴ τὸ νόθον αὐταῖς προσανεμάξατο. ὥστε ὁμοίων τῶν παθῶν γινομένων, δεῖ καὶ τὴν θεραπείαν ἐκ τῶν ἴσων ἐξευρεθῆναι· τὴν μὲν παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν, τὴν δὲ ὑφ' ἡμῶν.

ΚΕΦΑΛ. β.

ΕΣΤΩ τοίνυν ἄδεια τῷ πατρὶ, τὴν μητέρα ἐπὶ τῷ προτέρου καταλιμπάνοντι σχήματι, εἴπερ ταῖς ἀληθείαις ἁμαρτάνουσά τι περὶ τὴν εὐνὴν φανείη (ἄλλως γὰρ γίνεσθαι τοῦτο ἐπὶ τοῦ τοιούτου θέματος οὐκ ἐφίεμεν), ἢ εἴπερ κατά τινα περίστασιν, ἣν οὐκ ἔστιν, ἢ λανθάνοι, ἤ τι ἕτερον γένοιτο περὶ αὐτὴν, ὃ αὐτὸν κωλύει τὴν ἐπὶ τὰ προοίμια

φέρουσαν

(ſicut prædiximus) patri, ſi legitimam non habeat ſobolem, filios reſtituere naturæ, & antiquæ ingenuitati, ſi ex libera ei fiant, & ſuos decætero, & ſub poteſtate habere. neque enim à principio, quando ſola natura ſanciebat, hominis (antequam ſcriptæ prouenirent leges) fuit quædam differentia naturalis atque legitimi, ſed antiquis parentibus antiqui filij mox vt procedebant, fiebant legitimi. Et ſicut in liberis natura quidem liberos fecit omnes, bella verò ſeruitutem adinuenerunt: ſic etiam hinc natura quidem legitimas produxit ſoboles: attamen ad concupiſcentiam diuerſio naturales eis immiſcuit. tanquam ergo ſimilibus paßionibus factis, oportet etiam medelam ex qualitatibus inueniri: illam quidem à prædeceſſoribus noſtris, hanc verò à nobis.

De legitimatione ex teſtamento.

CAPVT II.

SIt igitur licentia patri matrem in priori ſtatu relinquenti, ſi ex veritate aliquid circa torum apparuerit deliquiſſe (aliter nanque fieri hoc in talibus caſibus non permittimus) & ſi quædam circumuentio eſt, aut non eſt, aut latet, aut aliquid etiam aliud fiat circa eam, aut quod prohibeat venire ad viam ducentem ad dotalia: etiam

φέρουσαν ὁδὸν ἐλθεῖν) καὶ οὕτως αὐτὸν προνοῆσαι τῶν παίδων, καὶ ἐπιδοῦναι τῇ βασιλείᾳ δέησιν, αὐτὸ τοῦτο λέγουσαν, ὡς βούλεται τοὺς νόθους αὐτοῦ παῖδας ἀποκαταστῆσαι τῇ φύσει, ἣ τῇ ἄνωθεν εὐγενείᾳ τε καὶ γνησιότητι. ὥστε ὑπεξουσίους αὐτῷ καθεστάναι, μηδὲν τῶν νομίμων παίδων διαλλάττοντας. καὶ τούτου γενομένου, ἐντεῦθεν τοὺς παῖδας ἀπολαύειν τῆς τοιαύτης βοηθείας, καὶ μηδὲ κακουργεῖν δύνασθαι τὸν πατέρα, καὶ ἀποκρύψαντας τὴν μητέρα, διωθεῖσθαι τὴν γνησιότητα. ἑνὶ γὰρ δὴ τούτῳ τῷ τρόπῳ πάσας τὰς τοιαύτας τῆς φύσεως παρεκβάσεις τε καὶ ἐπινοίας ἐπὶ τῶν νομίμους οὐκ ἐχόντων παῖδας θεραπεύομεν. οὕτω συντόμῳ συμμαχίᾳ τοσαύτην εὑρομένην ἐπανορθώσαντες φύσεως. ¶ Εἰ μέντοιγε ὁ μόνων φυσικῶν παίδων πατὴρ, τοῦτο μὲν διά τινας τυχηρὰς περιστάσεις οὐ πράξειε, τελευτῶν δὲ ἐπί τινος τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων θεμάτων γράψειεν διαθήκην, βούλεσθαι αὐτῷ γνησίους εἶναι τοὺς παῖδας καὶ διαδόχους, καὶ ἐν τούτῳ δίδομεν αὐτῷ παῤῥησίαν· δεομένων μέντοι καὶ οὕτω τῶν παίδων, μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦτο διδασκόντων, καὶ δεικνύντων τὰς τοῦ πατρὸς διαθήκας, καὶ κληρονομούντων εἰς ὅσον ἂν ὁ πατὴρ αὐτὸς γράψειε, καὶ ἐκ τῆς βασιλείας αὐτὸ λαμβανόντων. ἵνα κατ' αὐτὸ δῶρον ᾖ τὸ γινόμενον πατρός τε καὶ βασιλέως· ταὐτὸν δ' ἐξὸν εἰπεῖν, φύσεώς τε καὶ νόμου. καὶ ταῦτα φαμὲν ἐπ' ἐλλείψει τῶν ἔμπροσθεν νομίμων αὐτῷ οὐσῶν[illegible] τες [illegible], ἀλλὰ καὶ τοῦτον προστιθέντες ἐφ' ὧν [illegible]

ἐκείνου

sic prouidere filiis, & offerre imperatori precem hoc ipsum dicentem, quia vult naturales suos filios restituere naturæ, & antiquæ ingenuitati, & legitimorum iuri, vt sub potestate eius consistant, nihil à legitimis filiis differentes: & hoc facto exinde filios frui tali solatio, & neque fraudare posse patrem, & celantes matrem, & ius legitimorum abiicere. Vno enim hoc modo omnibus huiusmodi naturæ excessibus & admonitionibus in iis qui legitimos non habent filios, medemur, ita breui solatio tantum naturæ impetum corrigentes.

1 ¶ *Si verò solummodo naturalium filiorum pater hoc quidem propter quasdam fortuitas circunstantias non agat: moriens verò sub quodam prædictorum casuum scripserit testamento, velle sibi eos legitimos esse filios successores: etiam huius rei damus licentiam: supplicantibus tamen etiam sic filiis post mortem patris, & hoc dicentibus, & ostendentibus patris testamentum, & heredibus existentibus, in quantum pater eos scripserit: & ab imperio hoc percipiētibus: vt in vno eodémq; hoc quod agitur, sit donum patris & principis: id est dicere, naturæ simul & legis. & hoc dicimus nullum anteriorem legitimum perimētes modum: sed etiam hunc addentes, in quibus;*

ἐκείνους λαβεῖν οὐκ ἔξεστιν. ὅλως γὰρ γνησίων ὑπόντων, εἶτα νόθων ἐπιγινομένων ἢ προγινομένων, οὐκ ἂν ἡ γνησιότης αὐτοῖς προστεθείη, εἰ μὴ πάντως διὰ τῶν διατάξεων ἡμῶν, ὅνπερ τὸν τῶν προικῴων συμβολαίων εἰσηγήσαντο τρόπον.

ΚΕΦΑΛ. γ.

ΚΑὶ οὐ λέληθεν ἡμᾶς ὡς καὶ ὁ τῆς υἱοθεσίας τρόπος ἦν πάλαι τισὶ τῶν πρὸ ἡμῶν αὐτοκρατόρων ἐπὶ τῶν νόθων τῶν εἰς γνησίους μεθισταμένων, νομισθεὶς οὐκ ἀδόκιμος. ἀλλ' ὅγε τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἡμῶν πατὴρ, καὶ ἡ διάταξις ἡ παρ' ἐκείνου τεθεῖσα τῶν τοιούτων κατέγνω· μένειν δὲ κἀκείνην ἐπὶ τῶν ἑαυτῆς ὅρων βουλόμεθα, ἐπειδὴ τῆς σωφροσύνης ἀκριβῶς ἐστόχασται, καὶ οὐ προσῆκόν ἐστι τὰ καλῶς ἐκβεβλημένα, πάλιν εἰς πολιτείαν κατάγειν.

ΚΕΦΑΛ. δ.

Κἀκεῖνο δὲ ἡγούμεθα κάλλιον εἶναι τάξαι προσηκόντως, ὅπερ ἐκ πολλῆς τῆς τῶν πραγμάτων ἐλάβομεν πείρας· πολλαὶ γοῦν καὶ ἐφεξῆς δίκαι προσηγγελμέναι τῷ ἡμετέρῳ κράτει, τὸν παρόντος ἡμᾶς εἰς χρείαν ἤγαγον νόμου. ἐπειδὴ γὰρ καὶ τοῖς παλαιοῖς διηγόρευνται νόμοις, καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τὰ αὐτὰ διατέτακται, ὥστε τοὺς γάμους καὶ γαμικῶν συμβολαίων χωρὶς ἐκ μόνης ἐρρῶσθαι διαθέσεως, καὶ κυρίους εἶναι γινομένων ἡμῖν ἐντεῦθεν συναλλαγμάτων ἐπλήσθη τὸ πολίτευμα· καὶ παρίασι μάρτυρες, ἀκινδύνως ψευδόμενοι καὶ ὅτι κυρίαν

illos accipere non licet. omnino enim suis existentibus, deinde naturalibus procreatis, aut primitus natis, nequaquam legitimorum ius eis adiicitur: nisi forsitan per constitutiones nostras, quæ dotalium instrumentorum introduxerunt modum.

CAPVT III.

ET nos non latuit: quia etiam adoptionis modus erat antiquitus ante nos imperatoribus super naturales ad legitimos transferendos non improbabilis existimatus: sed æquè piæ memoriæ noster pater, & constitutio ab illo prolata, talia reprehendit. Manere ergo & illam in suis terminis volumus: quoniam castitatem diligenter considerauit: & incompetens est, quæ bene exclusa sunt, rursus ad rempublicam reuocare.

CAPVT IIII.

ILlud quoq; melius arbitramur constituere competenter, quod ex plurimo causarũ experimẽto cognouimus. multæ quidem & continuæ lites nuntiatæ nostræ maiestati, ad opus nos deduxerũt huius legis. Quia enim & antiquis promulgatum est legibus, & à nobis ipsis sunt hæc eadem constuuta, vt etiam nuptiæ extra dotalia documenta ex solo affectu valeant & ratæ sint: sed falsatis contractibus nostra ex hoc est completa respublica: (nam introeuntes testes sine periculo mentientes quia vir

κυρίαν ἐκάλει τὴν συνοικοῦσαν ὁ ἀνὴρ, κἀκείνη τοῦτον ὁμοίως ὠνόμαζε. καὶ οὕτως αὐτοῖς πλάττεται συνοικέσια, καὶ μὴ ταῖς ἀληθείαις συστάντα. τοῦτο ᾠήθημεν χρῆναι κατὰ τοὺς φυσικοὺς διορίσαι νόμους. ἴσμεν γὰρ, εἰ καὶ σωφροσύνης ἐσμὲν ἐρασταὶ, καὶ ταῦτα τοῖς ἡμετέροις νομοθετοῦμεν ὑπηκόοις, ἀλλ' οὐδὲν εἶναι μανίας ἐρωτικῆς σφοδρότερον, ἣν ἐπισχεῖν φιλοσοφίας ἐστὶν ἀκριβοῦς, νουθετούσης τε καὶ πραϋνούσης καὶ σφαδάζουσαν τὴν ἐπιθυμίαν ἐπεχούσης. ὥστε οἱ τούτῳ κεκρατημένοι, τίνος ἂν ἀπέχοιντο ῥήματος πρὸς τὰς ὧν ἐρῶσιν, ὅπερ αὐταῖς οὐ διὰ κολακείαν προσάγουσι; τοιγαροῦν τοσοῦτον καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν νομοθέται τὰς τοιαύτας ἠπίσταντο τῶν ψυχῶν διαθέσεις, ὥστε καὶ τὰς ἐν γάμῳ κωλύουσι δωρεὰς, ἵνα μὴ τῇ τῆς ἐπιθυμίας νικηθέντες ὑπερβολῇ, λάθοιεν κατὰ μικρὸν ἑαυτοὺς οἱ συνοικοῦντες τῆς οὐσίας ἀφαιρούμενοι. ταῦτα οὖν σώφρονι νόμῳ διαθεσμοθετῆσαι καλῶς ἔχειν ᾠήθημεν.

¶ Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μειζόνων ἀξιωμάτων, καὶ ὅσα μέχρι τῶν ἡμετέρων ἐστὶ συγκλητικῶν, καὶ τῶν μεγαλοπρεπεστάτων ἰλλουστρίων, οὐδὲ γίνεσθαι ταῦτα παντελῶς ἀνεχόμεθα· ἀλλ' ἔστω πάντως καὶ προῖξ, καὶ προγαμιαία δωρεὰ, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅσα τοῖς σεμνοτέροις πρέπει τῶν ὀνομάτων. Ὅσον δὲ ἐν στρατείαις τε σεμνοτέραις καὶ ἐμπορίαις, καὶ ὅλως ἐν ἐπιτηδεύσεσιν ἀξιολογωτέραις ἐστὶν, εἰ βούλοιτο νομίμως γυναικὶ συνελθεῖν, καὶ μὴ ποιήσασθαι γάμων συμβόλαια, μὴ οὕτως εἰκῇ καὶ ἀπαραφυλάκτως καὶ ἐκκεχυμένως καὶ ἀναποδείκτως τοῦτο

πρατ

vocabat dominam coharentem, & ista illum similiter nominabat: & sic eis finguntur matrimonia non pro veritate confecta) hoc existimauimus oportere secundum naturales definire leges. Nouimus etenim, etsi castitatis sumus amatores, & hoc nostris sancimus subiectis. Sed nihil esse furore amoris vehementius: quē retinere, philosophiæ est perfectæ, monentis etiā & insilientem atq; inhærentem concupiscentiam refrenantis vt ij qui hoc tali detinentur, si abstinebunt sermone ad eas quas amant, quæ eis non per blandimenta conferunt. denique in tantum etiam ante nos legislatores tales scierunt animorum affectus, vt etiam donationes constante matrimonio prohiberent: vt non concupiscētiæ magnitudine victi, latēter* paulatim coniuges semetipsos priuarent sua substantia. Hæc ergo casta lege sancire bene se habere credidimus. ¶ In maioribus itaque dignitatibus, & quæcumque vsque ad nos,* & senatores, & magnificentißimos illustres, neque fieri hæc omnino patimur: sed sit omnino & dos, & antenuptialis donatio: & ad* omnia quæ honestiora decet nomina. Quantum verò in militiis honestioribus & negotiis, & omnino professionibus dignioribus est: si voluerit legitimè vxori copulari, & non facere nuptialia documenta: non sic quomodocunque, & sine cautela effusè, & sine probatione hoc

1

* al. latenter paulatim coniuges semetipsos priua re substantia.

* Legend. ad nostros sunt senatores &c. quia princeps se senatoribus connumerat.

* legend. ea.

πραττέτω, ἀλλὰ παραγινέσθω πρός τινα τῶν εὐκτηρίων οἴκων, κοινωσάσθω τε τῷ τῆς ἁγιωτάτης ἐκείνης ἐκκλησίας ἐκδίκῳ, ὁ δὲ παραλαβὼν τρεῖς ἢ τέσσαρας τῶν ἐκεῖσε εὐσεβεστάτων κληρικῶν, ἐκμαρτυρίαν συνιστάτω, δηλοῦσαν ὡς ἐπὶ τῆσδε τῆς ἐπινεμήσεως, τῇδε τοῦ μηνὸς ἄγοντος τόσην ἡμέραν τῆς βασιλείας ἔτους τόσου, ὑπατείας τοιᾶσδε, ἦλθον παρ' αὐτῷ ἐν τῷδε τῷ εὐκτηρίῳ οἴκῳ ὁ δεῖνα καὶ ἡ δεῖνα, καὶ συνηρμόσθησαν ἀλλήλοις. καὶ τὴν τοιαύτην ἐκμαρτυρίαν εἰ μὲν ἐκλαβεῖν βούλοντο ἢ ἀμφότεροι οἱ συνιόντες ἢ καὶ ἕτερος αὐτῶν, καὶ τοῦτο πραττέτωσαν· καὶ ὑπογραφέτωσαν ταύτῃ ὅ, τε τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἔκδικος καὶ οἱ λοιποὶ τρεῖς, ἢ ὅσους ἂν βουληθείη (οὐκ ἐλάττους μέντοι τῶν τριῶν) γράμματα τοῦτο σημαίνοντα. ¶ Εἰ δὲ καὶ τοῦτο μὴ πράξαιεν 2 ἐκεῖνοι, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἀποτιθέσθω χάρτην ὁ τῆς σεβασμιωτάτης ἐκκλησίας ἐκείνης ἔκδικος ἐν τοῖς τῆς αὐτῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἀρχείοις (τουτέστιν ἐν τῷ εὐαγεῖ κειμηλιοφυλακίῳ) τὰς εἰρημένας ὑποσημειώσεις ἔχοντα. ὥστε ἀποκεῖσθαι τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἐντεῦθεν ἀσφάλειαν, καὶ μὴ ἄλλως δοκεῖν γαμικῇ διαθέσει τούτους αὐτοὺς συνεληλυθέναι, πλὴν εἰ μὴ τοιοῦτό τι πραχθείη, καὶ ὅλως ἐκ γραμμάτων τὸ πρᾶγμα μαρτυροῖτο. τούτων δὲ οὕτω γινομένων, καὶ τὸν γάμον καὶ τὰς ἐξ αὐτοῦ γονὰς εἶναι νομίμους. ταῦτα δὲ φαμὲν ἔνθα μὴ προικὸς ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς γίνεται συμβόλαιον. τὴν γὰρ ἐκ μόνων μαρτύρων πίστιν ὑποπτεύοντες, ἐπὶ τὴν παροῦσαν ἐληλύθαμεν διατύπωσιν.

¶ Τὸ

agat, sed veniat ad quandam orationis domum, & fateatur sanctissimæ illius ecclesiæ defensori: ille autem adhibens tres aut quatuor exinde reuerendissimorum clericorum, attestationem conficiat declarantem quia sub illa indictione, illo mense, illa die mensis, illo imperij nostri anno, consule illo, venerunt apud eum in illam orationis domum ille & illa, & coniuncti sunt alterutri: & huiusmodi protestationem, si quidem accipere volunt aut ambo conuenientes, aut alteruter eorum, & hoc agant, & subscribant ei, & sanctissimæ ecclesiæ defensor, & reliqui tres, aut quantoscunque voluerint: non tamen minus trium literis hoc significantibus.

2 ¶ *Si verò etiam hoc illi non egerint: ille tamen talem reponat chartam venerabilis illius ecclesiæ defensor in eiusdem sanctissimæ ecclesiæ archiuis (hoc est, vbi venerabilia vasa seruantur) prædictas subscriptiones habentem: vt reconditum sit omnibus ex hoc munimen, & non aliter videatur nuptiali affectu eosdem conuenisse, nisi tale aliquid agatur, & omnino ex literis causa testimonium habeat: his ita gestis, & nuptias, & ex eis sobolem esse legitimam. Hæc autem dicimus, vbi non dotis, aut antenuptialis donationis fit documentum. fidem enim in solis testibus suspectam habentes, ad præsentem venimus dispositionem.*

¶ Τὸ δὲ ἔσον ἐν καταπεφρονημένῳ διάξῃ βίῳ, μικρᾶς μὲν οὐσίας κύριον καθεστώς, εἰς ἔσχατον δὲ τοῦ δήμου μέρος ἀπονενεμημένον, τοῦτο ἐχέτω καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις ἄδειαν. ἀλλ' οὐδὲ γεωργοὺς ἢ στρατιώτας ἐνόπλους, οὓς ὁ νόμος καλιγάτους καλεῖ (τουτέστιν εὐτελεστέρους, καὶ ἀφανεστέρους) περιεργαζόμεθα, οἷς ἡ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἀμαθία, καὶ ἡ μόνης τῆς περὶ τὴν γῆν ἐργασίας καὶ περὶ τοὺς πολέμους ἐπιθυμία, πρᾶγμά ἐστι περισπούδαστον, καὶ δικαίως ἐπαινούμενον. ὥστε ἐπί τε τῶν εὐτελῶν προσώπων ἐπί τε στρατιωτῶν ἐνόπλων ἀφανῶν, καὶ γεωργῶν, ἄδεια ἔστω αὐτοῖς καὶ ἀγράφως συνεῖναι, καὶ συνοικεῖν ἀλλήλοις. καὶ ἔστωσαν οἱ παῖδες γνήσιοι, τῇ τῶν πατέρων μετριότητι, ἢ στρατιωτικαῖς ἢ γεωργικαῖς ἀσχολίαις τε καὶ ἀγνοίαις βοηθούμενοι.

3

ΚΕΦΑΛ. ε.

Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῶν προσελεύσεων τῶν γινομένων ἡμῖν ἀεί, συχνότερον δὲ πάντων, γυναικῶν ἀπορουμένων ὀδυρομένων, καὶ προσαγγελλουσῶν ὥς τινες προσπαθείᾳ κρατούμενοι πρὸς αὐτάς, εἶτα ταύτας ἀνάγουσιν οἴκοι, καὶ τῶν θείων ἁπτόμενοι λογίων, ἢ ἐν εὐκτηρίοις οἴκοις ὀμόσαντες ἦ μὴν ἕξειν αὐτὰς νομίμους γαμετάς, οὕτως αὐτὰς οἰκειοῦνται χρόνον πολύν, καὶ παιδοποιοῦσιν ἴσως· εἶτα ἐπειδὰν ἐμπλησθῶσι τῆς

αὐτῶν

3 ¶ *Quisquis autem in abiecta degit vita, paruæ quidem substantiæ dominus consistens, in nouissima verò vitæ parte iacens, habeat etiam in his licentiam. Sed neque agricolas, aut milites armatos, & quos lex caligatos appellat, (hoc est viliores & obscuriores) perscrutamur, quibus ciuilium causarum ignorantia est, & solius circa terram operationis, & circa bella concupiscentiæ causa est studiosa, & iustè laudabilis. sic vt in vilibus personis, & in militibus armatis obscuris & agricolis licentia sit eis & ex non scripto conuenire, & matrimonia celebrare inter alterutros: síntque filij legitimi qui patrum mediocritatem, aut militares vel rusticas occupationes & ignorantias adiuuent.*

Si diuinis tactis euangeliis iurauerit quis in domo priuata aliquam vxorem fore.

CAPVT V.

QVoniam autem interpellationibus quæ nobis fiunt semper, omnium tamen assiduè mulieres audiuimus ingemiscentes & dicentes, quia quidam earũ concupiscentia detenti, ducant eas in domibus suis sacra tangentes eloquia, aut in orationis domibus iurantes habituros se eas legitimas vxores: taliter eas habentes tempore multo, & fortè suscipientes filios: deinde dum se satiauerint

αὐτῶν ἐπιθυμίας, ἢ τῶν παίδων χωρὶς, ἢ μετὰ τῶν παίδων, ἀποῤῥίπτουσι τῶν οἴκων· ἐκρίναμεν καὶ τοῦτο χρῆναι θεραπεῦσαι, καὶ, εἴπερ ἡ γυνὴ δεῖξαι δυνηθείη τρόποις νομίμοις ὅτι κατὰ τοῦτο τὸ σχῆμα ὁ ἀνὴρ ταύτην ἔλαβεν οἴκοι, ἐπὶ τῷ γυναῖκα γνησίαν ἔχειν, καὶ παίδων γνησίων μητέρα, μηκέτι παντελῶς ἄδειαν αὐτῷ καθεστάναι ταύτην παρὰ τὴν τοῦ νόμου τάξιν ἐξωθεῖν τῆς οἰκίας, ἀλλ' ἔχειν γνησίαν, καὶ τοὺς παῖδας γνησίους αὐτῷ καθεστάναι. καὶ ἐκείνην μὲν, εἴπερ ἄπροικος εἴη, τῶν ἐκ τῆς ἡμετέρας διατάξεως ἀπολαύειν ἀγαθῶν, τὸ τέταρτον τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρὸς λαμβάνουσαν, εἴτε ἐξωθείη, εἴτε καὶ προαποβάλλοι τὸν ἄνδρα· οὐ περιεργαζομένων ἡμῶν εἴτε δικαίως χρησάμενος ἀποπέμψοι ταύτην, εἴτε καὶ τούτου χωρίς. οὐδὲ γὰρ εἰκὸς αὐτὸν πέμψαι ταύτῃ ῥεπούδιον, τόν γε αὐτὸν τὸν γάμον ἐξαρνούμενον. ἀλλ' εἴπερ ταύτην ἀλόγως ἐκβάλλοι τῆς οἰκίας, αὐτὸ τοῦτο ἔστω κατὰ τοῦ ἀνδρὸς αἰτία, καὶ ἡ γυνὴ, τούτου γεγονότος, ῥεπούδιόν τε αὐτῷ στελλέτω, καὶ ἀπαιτείτω τὸ τέταρτον, εἰ δειχθείη γαμετὴ καθεστῶσα· κἂν εἰ προικὸς χωρὶς συνῆλθε, τοῖς ὅρκοις πιστεύσασα. τί γὰρ ἂν πράξειεν ἄλλο ἡ προικὸς οὐκ εὐποροῦσα, ἢ τὸ ἑαυτὴν αὐτὶ πάσης ἐπιδοῦναι προικός. ¶ Ἔστω δὲ καὶ ἡ γονὴ γνησία καὶ ἀκουστὸς τοῦ πατρός. ὁ γὰρ ἐπὶ τούτῳ γήμας τε καὶ παιδοποιησάμενος ἐφ' ᾧ γνησίων αὐτῷ παίδων τὴν γυναῖκα γενέσθαι μητέρα, οὐκ ἂν γένοιτο δυνατὸς τοὺς ἐκ τῶν τοιούτων τεχθέντας γάμων

uarum desiderio, aut extra filios, aut cum filiis, eas proiicientes de suis domibus: iudicauimus etiam hoc oportere sancire: vt si mulier ostendere potuerit modis legitimis, quia secundum hanc figuram vir eam acceperit domi, vt eam vxorem legitimam haberet, & filiorum legitimorum matrem: nequaquam penitus licentiam esse ei hanc de domo præter ordinem legis expellere: sed habere eam legitimam: & filios suos esse ei: & illam, si quidem indotata sit, nostræ constitutionis vti bonis, quartam substantiæ viri percipientem, siue expellatur, siue prius moriatur vir: non perscrutantibus nobis siue repudio vtens dimittat eam, siue etiam sine hoc. neque enim verisimile est eum mittere repudium, qui & ipsas nuptias denegat: sed si eam irrationabiliter expellat de domo, hoc ipsum sit aduersus virum iusta causatio: & mulier hoc facto repudium ei mittat: & exigat quartam. si vxor ostensa fuerit extitisse: licet extra dotem conuenerit, iuriiurando credens. quid enim agat aliud, quæ ad dotem non est idonea, quàm vt semetipsam pro omni dote contradat?

1 ¶ *Sit autem & soboles legitima etiam inuito patre. Qui enim ad hoc nuptias fecit, & filios procreauit, vt mulier legitimorum ei filiorum fieret mater: non potest ex tali natos* [illegible] *germine,*

γάμων αὖθις εἰς νοθείαν ἐκβαλεῖν, οὐδὲ τινας ὕστερον ἴσως γάμους, μετὰ τὴν τελευτὴν τῆς γαμετῆς ἢ τὸ ῥεπούδιον, συναλλάττειν, τοὺς δὲ ἐκείνων βούλεσθαι τῶν γάμων μόνους εἶναι γνησίους, ἀλλὰ μὴ καὶ τοὺς ἔμπροσθεν. συγχωρηθείησαν γὰρ ἂν καὶ οὗτοι τοῖς δευτέροις, καὶ ἔσαι πάντως ὁμοίως πατὴρ, μάρτυς ὢν αὐτὸς τῶν γάμων, τοῖς μὲν προτέροις θεοῦ, τοῖς δὲ δευτέροις τοῦ νόμου. Οὗτος ἡμῖν ὁ νόμος ὑπὲρ ἀσφαλείας κείσθω τῶν γάμους συμβαλλόντων. καὶ οἱ παῖδες εἰ μὲν ἐκ τοιούτων προέλθοιεν γονέων, ἔσονται γνήσιοι, καὶ τῶν ἐπὶ τοῖς γνησίοις κειμένων ἀπολαύσουσι νόμων.

ΚΕΦΑΛ. ϛ.

Εἰ δὲ παρὰ ταῦτα γένοιτο, μὴ μέντοι ἐκ καταδεδικασμένης προέλθοιεν συναφείας, ἔσονται νόθοι· καὶ τῶν παρ' ἡμῶν φιλοτιμηθέντων τοῖς νόθοις, εἴτε ἐκ διαθήκης, εἴτε δὲ ἀδιαθέτου, τεύξονται. τοὺς γὰρ ἀπὸ τῶν καθάπαξ παρ' ἡμῶν μεμισημένων τε καὶ διὰ τοῦτο κεκωλυμένων γάμων προϊόντας, οὐδὲ νόθους κλητέον, οὐδὲ μεταδοτέον αὐτοῖς οὐδεμιᾶς φιλανθρωπίας· ἀλλ' ἔστω καὶ τοῦτο τιμωρία τῶν πατέρων, τὸ γινώσκειν ὡς οὐδ' ὁτιοῦν οἱ τῆς ἁμαρτανούσης ἐπιθυμίας αὐτῶν ἕξουσι παῖδες.

¶ Τὰ παρασταέντα τοίνυν ἡμῖν, καὶ εἰς ἀνθρώπων θεραπείαν καὶ τῆς φύσεως ἀναπλήρωσιν διὰ

τοῦδε

germine, rursus vt naturales abiicere: neque quasdam postea fortè nuptias post mortem vxoris aut repudium contrahens, eos qui ex illis nascuntur nuptiis, velle habere eos solos esse legitimos: nisi eis etiam illi priores fuerint copulati, quorum similiter pater est, teste existente nuptiarum priorum quidem Deo, secundarum autem lege. Eadem nobis lex pro cautela sit nuptias contrahentium promulgata: & si filij quidem ex talibus processerint nuptiis, erunt sui: & his legibus quæ sunt de suis positæ, fruentur.

Qui siut filij legitimi, naturales, & neutrum, id est ex damnato coitu.

CAPVT VI.

SI quid autem præter hæc fiat, non tamen ex conscripta procedat copulatione, erunt naturales: & quæ à nobis largita sunt naturalibus, siue ex testamento, siue ab intestato, potientur. Eos enim qui semel ex odibilibus nobis, & propterea prohibitis nuptiis procedunt, neque naturales vocari, neque participanda eis vlla clementia est: sed sit supplicium etiam hoc patrum, vt agnoscant quia neque quicquam peccatricis concupiscentiæ eorum habebunt filij.

EPILOGVS.

¶ *Quæ igitur placuerunt nobis, & ad hominum medelam, & naturæ plenitudinem per hanc*

τοῦδε τοῦ νόμου διοριζόντα, ἡ σὴ ὑπεροχὴ φανερὰ πᾶσι ποιησάτω, προγραμμάτων τιθεμένων, δι' ὧν ἅπασιν ὁ νόμος ἔσται σαφὴς, γινώσκουσι καθ' ὃν περὶ τῶν τοιούτων πολιτεύσονται τρόπον. καὶ τὴν ἡμετέραν ἐννοοῦσι πρόνοιαν, ὅτι πάσης ἀσχολίας ἑτέρας τὴν αὐτῶν ὠφέλειαν προτίθεμεν.

DAT. NONIS IVN. CONSTANTINOP. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XV. IOHANNE V. C. CONS. IND. τοῦ θ. μ. ω. ἔτους.

Περὶ τῶν ἐκκλήτων Σικελίας. Διάταξις οε.

οὐχ εὑρέθη ἄλλο ἐκ τῆς οε. διατάξεως.

Τὰς Σικελίας ἐκκλήτους δεχέσθω ὁ κοιαίστωρ. καὶ τὰ τῶν ἐκδίκων, καὶ τῆς τῶν πατέρων αὐτῆς πραττέσθω ψηφίσματα. * *

* * * * *

hanc legem statuta sunt, tua celsitudo manifesta faciat vniuersis, programmatibus propositis, per quae omnibus lex erit aperta, cognoscentibus secundum quem circa talia conuersentur modum, & nostram considerantibus prouidentiam: quia omni occupationi alteri eorum vtilitatem praeponimus. D. *Nonis Iun.* CP. *Imp.* DN. *Iustinia.* P.P. *ann.* XV. *Iohanne* V.C. *cons. Ind.* ... θ. μ. ω. ἔτους.

DE APPELLATIONIBVS SICILIAE.

TITVLVS IIII.

NOVELLA CONSTITVT. SEPTVAGESIMAQVINTA.

SICILIAE *appellationes suscipiat Quaestor: & interueniant psephismata tam ecdicorum quàm patrum.*

* * *

EPITOME EIVSdem ex Iuliano.

DE APPELLAtionibus in Sicilia porrectis.

APPELLATIONES, quæ in Sicilia porriguntur aduersus sentẽtias prętoris vel ducis vel cuiusuis alterius iudicis in Sicilia constituti, apud quæstorem in hac regia vrbe exerceri præcipimus, vt ipse discutiat causas prouocationis, & sententiam dicat, & nostro imperio referat, vt nostra auctoritate sententia eius roboretur. Sed & si aliud ciuile emergat, veluti defensoris confirmatio,

matio, vel decretum patris ciuitatis Siciliæ: similiter ad quæstorem referatur, & calculo ipsius confirmetur, nostra scilicet auctoritate suggerente quæstore sequenda.

***

Ἡ διάταξις ἑρμηνεύει τὴν προτέραν διάταξιν τὴν περὶ τῶν εἰσιόντων εἰς τὰ μοναστήρια, καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν καθιερούντων, ἐκ ποίου χρόνου δεῖ αὐτὴν κρατεῖν.

Διάταξις οϛ.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΩάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

Πρᾶγμα τοιοῦτον εἰς ἡμᾶς ἀφίκετο, ὅπερ οἰόμεθα χρῆναι τῆς προσηκούσης ἀπολαῦσαι παρ' ἡμῶν ἑρμηνείας τε ἅμα καὶ βοηθείας. ἔγνωμεν γὰρ ὡς γυνή τις ἔχουσα παῖδα ἐκ γάμων αὐτῇ γενόμενον νομίμων, ἠβουλήθη χωρίσαι μὲν ἑαυτὴν τῆς κοινῆς ταύτης διαίτης, ἐν δέ τινι γυναικῶν ἀσκητηρίῳ καταμεῖναι, πολλὰ δὴ εἰς τὰς ἐκεῖ συνηγμένας εὐλαβεστάτας γυναῖκας ἀγαθὰ ποιησαμένη. καὶ ἐπειδήπερ ὁ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας βούλεται νόμος τοὺς εἰς ἀσκητήριον ἑαυτοὺς καθιεροῦντας, ἢ ἄνδρας, ἢ γυναῖκας, πρὸ τῆς εἰς μοναστήριον εἰσόδου διατιθέναι τὰ οἰκεῖα καθ' ὃν βούλονται τρόπον, μὴ δύνασθαι δὲ μετὰ τὴν εἴσοδον τὴν εἰς τὸ ἀσκητήριον, ἔτι.

HÆC CONSTITVTIO INTERPRETATVR PRIOREM constitutionem, de iis qui ingrediuntur monasterium, * & de substantiis eorum, & ex quo tempore oporteat eam valere.

* al. in monasteriis.

TITVLVS V.

NOVEL. CONSTIT. LXXVI.

Idem Imper. August. Ioanni gloriosissi. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli & patricio.

PRAEFATIO.

CAVSA *talis ad nos peruenit, quam existimauimus oportere competenti vti à nobis interpretatione, simul & adiutorio. Cognouimus etenim, quia mulier quædam habens filium sibi ex nuptiis legitimis procreatum, voluit quidem segregare se à communi ista cõuersatione, & in quodam mulierũ monasterio commanere, plurima bona faciens mulieribus reuerendissimis ibidẽ congregatis. Et quoniã nostræ pietatis lex vult eos qui se monasteriis dederint, seu viros seu mulieres, antequam ingrediantur monasteriũ, eo quo voluerint modo quæ sua sunt disponere, nec posse postquam ingrediuntur monasterium, vl-*

ἔτι πράττειν τι περὶ τῶν οἰκείων, οἷα κυρίους
οὐκ ἔτι τυγχάνοντας τῶν πραγμάτων (διὰ
τὸ νομοθετῆσαι ἡμᾶς, τοὺς τοιούτους ἄνδρας τε
καὶ γυναῖκας μετὰ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυ-
χῆς, αὐτῇ τῇ εἰσόδῳ τῇ κατὰ τὸ μοναστήριον,
καθιεροῦν ἑαυτοὺς καὶ τὰς ἑαυτῶν περιουσίας
ἐν τῷ μοναστηρίῳ· διότι κύριοι τούτων οὐκ ἔτι
καθεστᾶσι) καὶ ἐνταῦθεν δεδιέναι μή ποτε
(καίτοι τῆς ἡμετέρας διατάξεως πολλῷ με-
ταγενεστέρας οὔσης τῆς εἰς τὸν εἰρημένον συνα-
γῆ οἶκον αὐτῆς εἰσόδου) τινὲς ἀποστερήσαιεν αὐ-
τὴν τοῦ τοῦ οἰκείου προνοήσασθαι παιδός· χρῆναί
τε τὸ εἰρημένον δέος ταύτῃ ἑρμηνευθῆναι, καὶ
νόμῳ ἡμετέρῳ γίνεσθαι σαφὲς ὡς οὐδὲν βλάπτε-
ται ἢ αὐτή, ἢ ὁ παῖς περὶ τὴν αὐτῆς διαδοχὴν,
ἐκ τῆς εἰρημένης διατάξεως.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΔΙΑ τοῦτο θεσπίζομεν, εἴ τις μοναστή-
ριον ᾤκησεν ἀνὴρ, ἢ γυνὴ, πρὸ τῆς ῥη-
θείσης ἡμῶν διατάξεως, ἢ καὶ μέχρι νῦν
οἰκεῖ, καὶ μάλιστα παίδων ὑπόντων· μηδε-
μίαν ἔχειν ἀνάγκην νῦν τὴν αὐτῶν περι-
ουσίαν εἰσάγειν εἰς τὸ μοναστήριον, ἀλλὰ
τῷ παιδὶ ἢ τοῖς παισὶ παραπέμπειν εἴτε
τὸ πᾶν, εἴτε καὶ μέρος τῆς οἰκείας περιου-
σίας, ἢ καὶ ὃν βούλονται τρόπον τὰ οἰκεῖα
διατιθέναι πράγματα. οἷα τὸν πρότερον ἐκεῖ-
νον νόμον ἑτέρας ἡμῶν ταύτῃ διατάξει διερ-
μηνευσάντων (τοὺς γὰρ ἅπαξ πρὸ τοῦ εἰρημένου

ἔμπρο

terius agere quicquam de propriis, vtpote domini rerum non existentes, vlterius, eo quòd sanciuerimus nos huiusmodi viros & mulieres cum corpore & anima ipso ingressu ad monasterium dedicare se suásque substantias, & si quidem discesserint, manere etiam sic eorum substantias in monasterium, eo quòd domini harum vlterius non existunt: hinc autem metuere, ne forte quamuis nostra constitutio multo posterior sit, quàm quòd in prædictam venerabilem domum ingressa est, aliqui prohiberent eam prospicere suo filio: & oportere propter prædictum metum hæc interpretari, & lege nostra fieri manifesta, quia nihil læsa sit aut ipsa aut filius eius circa eius successionem ex memorata constitutione.

CAPVT I.

PRopterea sancimus, si quis monasterium habitauerit vir aut mulier ante prædictam nostram constitutionem, aut hactenus habitat, & maximè filiis existentibus, nullam habere necessitatem nunc eorum substantiam in monasterium, sed filio aut filiæ transmittere aut totam, aut etiam partem suæ substantiæ: aut etiam quo voluerit modo res suas disponere: vtpote primam illam legem alia nostra hac constitutione interpretante (eos enim qui semel ante memoratam

ἔμπροσθεν ἡμῖν νόμου μοναστήρια κατοικήσαντας (οὐδὲ γὰρ ὁ μετὰ ταῦτα τιθεὶς νόμος λυπήσειεν, ἢ ἀφέλοιτό τι τῶν ἔμπροσθεν αὐτοῖς εἰς ἄδειαν διδομένων) οὐδὲ τοῦ πρότερον ἡμετέρου νόμου παντελῶς ἐμποδὼν ἱσταμένου· διότι οὐδὲ τῶν ἐγχωρούντων ἐστὶ τοῦτο γίνεσθαι. ἐχρῆν γὰρ πρότερον διατάξασθαι, καὶ οὕτως εἰσελθεῖν εἰς τὸ μοναστήριον. εἰ δὲ οὐδενὸς τότε τοιούτου νόμου κειμένου, εἰς τὸ μοναστήριον εἰσῆλθε, πῶς ἂν γένοιτο δυνατὸν ἀναγράψαι τὴν τάξιν τοῦ νόμου, καὶ ἀπαιτῆσαι, τοὺς πρότερον εἰσελθόντας ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐκεῖνα ποιῆσαι ἅπερ πρότερον ἀγνοούμενα, παρὰ τῆς θείας ἡμῶν ὕστερον ἐκαινίσθη διατάξεως. ἀλλ' ἕκαστον προσήκει κατὰ τοὺς ἑαυτοῦ καιροὺς ἐκδέξασθαι, καὶ τὰ μὲν μετὰ τὸν νόμον οὕτως ζητεῖν γίνεσθαι ὡς ὁ νόμος βούλεται· εἰ δέ τι πρὸ τοῦ νόμου παρηκολούθησε, τοῦτο μὴ ἀνακινεῖν, μηδὲ ἀνερευνᾶν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προτέρου καταλιμπάνειν σχήματος.

¶ Ὁ δὲ τοίνυν ὁ νόμος ἐπὶ ἑρμηνεία χρηστῇ κείσθω τῆς προτέρας ἡμῶν ἐκείνης διατάξεως, ὥστε αὐτὴν ἐν τοῖς μετ' αὐτὴν χρόνοις ἀφ' οὗ γεγονεν, χώραν ἔχειν, καὶ τοῖς μετ' αὐτὴν ἀποταττομένοις ἀνδράσιν ἢ γυναιξὶ κεῖσθαι. καὶ ἑαυτῇ τὴν ἐξουσίαν ἐπ' ἐκείνοις φυλαττέτω, μηδὲν τῶν πρὸ αὐτῆς πολυπραγμονοῦσα· ἀδείας οὔσης τοῖς ἔμπροσθεν ἀνδράσιν ἢ γυναιξὶ κατοικήσασιν ἢ μέχρι νῦν οἰκοῦσι μοναστήρια, καὶ μάλιστα παίδων ὑπόντων, τὰ ἑαυτῶν πραγμα

dudum nostram legem monasteria intrauerint, in nullo postea posita lex contristatura est, aut ablatura eorum quæ prius eis vt liceat, data sunt) neque prius nostræ legi impedimentum penitus faciente, eo quòd neque possibile sit hoc fieri, vt oportuisset prius disponere, & ita ingredi in monasterium. Si vero nulla tunc tali lege posita, in monasterium ingressa est: quomodo fieri potuerit conuerti ordinem legis, & exigere eos qui prius ingressi sunt monasterium, illa facere quæ prius ignorata, postea per sacram nostram constitutionem sunt innouata? Sed vnumquenque competit secundum sua tempora expectare, & ea quidem quæ post legem sunt ita quærere fieri sicut lex vult: si quid autem ante legem subsecutum est: hoc non commouere neque perscrutari, sed in priori figura relinquere.

1 ¶ *Hæc igitur lex pro interpretatione vtili posita sit prioris nostræ illius constitutionis: vt illa in posterioribus temporibus ex quo facta est, locum habeat: & iis qui postea conuertentur viris ac mulieribus posita sit: sibique potestatem in illis custodiat: nihil horum quæ antea fuerint, perscrutando: cum licentia sit prioribus viris ac mulieribus, qui habitauerunt, aut etiam hactenus habitant in monasteriis, & maximè filiis existentibus, suas*

πράγματα ὃν βούλονται διατιθέναι τρόπον.
¶ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου, κατὰ τὸ σύνηθες διὰ προγραμμάτων οἰκείων ἅπασι ποιῆσαι φανερὰ σπουδασάτω. DAT. ID. OCTOBRIS, IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XI. IOHANNE V.C. CONS. IND. II.

Ἡ διάταξις περὶ τοῦ τοὺς ὀμνύοντας κατὰ τοῦ θεοῦ καὶ τοὺς βλασφημοῦντας τιμωρεῖσθαι.

Διάταξις οζ.

ΠΑΣΙΝ ἀνθρώποις τοῖς εὖ φρονοῦσι πρόδηλον εἶναι νομίζομεν ὅτι πᾶσα ἡμῖν ἐστὶ σπουδὴ καὶ εὐχὴ, τὸ τοὺς πιστευθέντας ἡμῖν παρὰ τοῦ δεσπότου θεοῦ, καλῶς βιοῦν, καὶ τὴν αὐτοῦ εὑρεῖν εὐμένειαν. ἐπειδὴ καὶ ἡ τοῦ θεοῦ φιλανθρωπία οὐ τὴν ἀπώλειαν, ἀλλὰ τὴν ἐπιστροφὴν καὶ τὴν σωτηρίαν βούλεται, καὶ τοὺς πταίσαντας καὶ διορθουμένους δέχεται ὁ θεός. διὸ πάντας προτρεπόμεθα, τὸν τοῦ θεοῦ φόβον κατὰ νοῦν λαμβάνειν, καὶ τὴν αὐτοῦ εὐμένειαν ἐπικαλεῖσθαι,

καὶ

res quo volunt disponere modo.

EPILOGVS.

¶ *Tua igitur eminentia, quæ placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, solenniter per programmata sua omnibus facere manifesta festinet. Dat. Idib. Octob. Impe.* DN. *Iustinia.* PP. A. *anno* XII. *Iohanne* V. C. *cons. indictio. ij.*

VT NON LVXVRIENTVR, HOMINES CONTRA NATVram, nec iurent per capillos Dei, aut aliquid huiusmodi: neque blasphemetur in Deum.

TITVLVS VI.

NOVEL. CONSTIT. LXXVII.

Imper. Iustinianus August. Constantinopolitanis.

PRAEFATIO.

OMNIBVS *hominibus qui rectè sapiunt, manifestum esse putamus, quia omne nobis est studium, & oratio, vt crediti nobis à domino Deo, bene viuãt, & eius inueniant placationem: quoniã & Dei misericordia non perditionẽ, sed conuersionẽ & salutẽ vult: & delinquentes qui corrigũtur, suscipit Deus. propter quod nos omnes inuitamus Dei timorem in sensibus accipere, & inuocare eius* plac

καὶ ἴσμεν ὅτι πάντες οἱ τὸν θεὸν ἀγαπῶντες, καὶ τὸν αὐτοῦ ἔλεον περιμένοντες, τοῦτο ποιοῦσιν.

ΚΕΦΑΛ. α'.

Ἐπειδὴ δέ τινες ὑπὸ τῆς διαβολικῆς ἐνεργείας συνεχόμενοι, καὶ ταῖς βαρυτέραις ἀσελγείαις ἑαυτοὺς ἐνέβαλον, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως τἀναντία πράττουσι· καὶ τούτοις παρεγγυῶμεν λαβεῖν κατὰ νοῦν τὸν τοῦ θεοῦ φόβον καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν, καὶ ἀπέχεσθαι τῶν τοιούτων διαβολικῶν καὶ ἀτόπων ἀσελγειῶν· ἵνα μὴ διὰ τῶν τοιούτων ἀσεβῶν πράξεων ὑπὸ τῆς τοῦ θεοῦ δικαίας ὀργῆς εὑρεθῶσι, καὶ αἱ πόλεις μετὰ τῶν οἰκούντων ἐν αὐταῖς ἀπολλύμεναι. διδασκόμεθα γὰρ διὰ τῶν ἁγίων γραφῶν ὅτι ἐκ τῶν τοιούτων ἀσεβῶν πράξεων καὶ πόλεις τοῖς ἀνθρώποις συναπώλοντο. ¶ Ἐπειδὴ δέ τινες, 1 πρὸς τοῖς εἰρημένοις, καὶ βλάσφημα ῥήματα καὶ ὅρκους περὶ θεοῦ ὀμνύουσι, τὸν θεὸν παροργίζοντες. καὶ τούτοις ὁμοίως παρεγγυῶμεν ἀποσχέσθαι τῶν τοιούτων βλασφήμων ῥημάτων, καὶ τοῦ ὀμνύναι κατὰ τριχός τε καὶ κεφαλῆς, καὶ τῶν τούτοις παραπλησίων ῥημάτων. εἰ γὰρ αἱ κατ' ἀνθρώπων γινόμεναι βλασφημίαι ἀνεκδίκητοι οὐ καταλιμπάνονται, πολλῷ μᾶλλον ὁ εἰς αὐτὸ τὸ θεῖον βλασφημῶν, ἄξιός ἐστι τιμωρίας ὑποστῆναι. διὰ τοῦτο οὖν πάντας τοὺς τοιούτους προτρέπομεν, ἐκ τῶν εἰρημένων πλημμελημάτων ἀποσχέσθαι, καὶ τὸν τοῦ θεοῦ φόβον κατὰ νοῦν λαμβάνειν, καὶ ἀκολουθεῖν τοῖς καλῶς βιοῦσι. διὰ

γὰρ

placationem. & nouimus quia omnes qui dominum diligunt, & misericordiam eius sustinent, hoc faciunt.

CAPVT I.

IGitur quoniam quidam diabolica instigatione comprehensi, & grauissimis luxuriis semetipsos inserunt, & ipsi naturæ contraria agunt: istis iniungimus in sensibus accipere Dei timorem, & futurum iudicium, & abstinere ab huiusmodi diabolicis & illicitis luxuriis, vt non propter huiusmodi impios actus ab ira Dei iusta inueniantur, & ciuitates cum habitatoribus earum pereant. Docemur enim à diuinis scripturis, quia ex huiusmodi impiis actibus & ciuitates cũ hominibus pariter perierunt. 1 ¶ *Et quoniam quidam ad hæc quæ diximus, & blasphema verba, & sacramenta de Deo iurant, Deum ad iracundiam prouocantes: istis iniungimus abstinere ab huiusmodi & aliis blasphemis verbis, & non iurare per capillos & caput, & his proxima verba. Si enim contra homines factæ blasphemiæ, impunitæ non relinquuntur: multo magis qui ipsum Deum blasphemant, digni sunt supplicia sustinere. Propterea igitur omnibus hominibus huiusmodi præcipimus à prædictis delictis abstinere; & Dei timorem in corde accipere, & sequi eos qui bene viuunt. Propter talia*

enim.

γὰρ τὰ τοιαῦτα πλημμελήματα καὶ λιμοὶ καὶ σεισμοὶ καὶ λοιμοὶ γίνονται. καὶ διὰ τοῦτο παραινοῦμεν τοῖς τοιούτοις ἀποσχέσθαι τῶν εἰρημένων ἀτοπημάτων, ὥστε μὴ τὰς αὐτῶν ἀπολέσθαι ψυχάς. εἰ γὰρ καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην ἡμῶν νομοθεσίαν εὑρεθῶσι τινὲς τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένοντες πλημμελήμασι, πρότερον μὲν ἀναξίους ἑαυτοὺς ποιοῦσι τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας, ἔπειτα δὲ καὶ τὰς ἐκ τῶν νόμων ὑποστήσονται τιμωρίας. ¶ Ἐπετρέψαμεν γὰρ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῆς βασιλίδος πόλεως, τοὺς ἐπιμένοντας ταῖς εἰρημέναις ἀτόποις καὶ ἀσεβέσι πράξεσι καὶ μετὰ ταύτην ἡμῶν τὴν νομοθεσίαν, συνέχειν, καὶ ταῖς ἐσχάταις ὑποβάλλειν τιμωρίαις. ἵνα μὴ ἐκ τοῦ παραβλέπειν τὰς τοιαύτας ἁμαρτίας, εὑρεθῇ καὶ ἡ πόλις καὶ ἡ πολιτεία διὰ τῶν τοιούτων ἀσεβῶν πράξεων ἀδικουμένη. εἰ γὰρ καὶ μετὰ ταύτην ἡμῶν τὴν παραίνεσιν, τινὲς τοὺς τοιούτους εὑρίσκοντες, συγκρύψουσιν αὐτούς, ὁμοίως παρὰ τοῦ δεσπότου θεοῦ κατακριθήσονται. καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ ἐνδοξότατος ἔπαρχος ἐὰν εὕρῃ τινὰς τοιοῦτό τι πλημμελοῦντας, καὶ τὴν ἐκδίκησιν εἰς αὐτοὺς μὴ ἐπαγάγῃ κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους, πρότερον μὲν ἔνοχος ἔσται τῇ τοῦ θεοῦ κρίσει, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν παρ' ἡμῶν ἀγανάκτησιν ὑποστήσεται. 2

Ὥστε τοὺς ἀπελευθέρους τοῦ λοιποῦ μὴ δεῖσθαι δικαίου χρυσῶν δακτυλίων, καὶ παλιγγενεσίας. καὶ Ὥστε τὴν ποίησιν τῶν προικώων συμβολαίων

βολαίων

enim delicta, & fames, & terraemotus, & pestilentiae fiunt: & propterea admonemus abstinere ab huiusmodi praedictis illicitis, vt non suas perdant animas. Sin autem & post huiusmodi nostram admonitionem inueniantur aliqui in talibus permanentes delictis: primum quidem indignos semetipsos faciunt Dei misericordia: post haec autem & legibus constitutis subiiciuntur tormentis.

2 ¶ *Praecipimus enim gloriosissimo praefecto regiae ciuitatis, permanentes in praedictis illicitis & impiis actibus post hanc admonitionem nostram comprehendere, & vltimis subdere suppliciis, vt non ex contemptu talium inueniatur & ciuitas & respublica per hos impios actus laedi. Si enim & post hanc nostram suasionem quidam tales inuenientes, hos subtercelauerint: similiter à domino Deo condemnabuntur. Ipse etenim gloriosissimus praefectus si inuenerit quosdam tale aliquid delinquentes, & vindictam in eos non intulerit secundum nostras leges: primùm quidem obligatus erit Dei iudicio: post haec autem & nostram indignationem sustinebit.**

* Nusquã dies aut consul extat huius legis.

VT LIBERI DE CAETERO AVREO NON INDIGEANT

annulo: & vt pristinis restituantur natalibus: & de celebratione dotalium instrumentorum

βουλαίων ἐπὶ τῶν ἀπελευθέρων γυναικῶν, αὐτόθεν ἤδη καὶ τὸν γάμον νόμιμον ποιεῖν καὶ τοὺς παῖδας γνησίους. εἰ δὲ καὶ δούλη ἐτύγχανε, καὶ αὐτὴν ἐλευθέραν εἶναι τῇ ποιήσει τῆς προικὸς, καὶ τὸν γάμον νόμιμον, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς, γνησίους.

Διάταξις οη.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΩάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ὑπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, ὀρδιναρίῳ, καὶ πατρικίῳ.

Τελείων ἡμῖν ἁπάντων τῶν ἀγαθῶν παρὰ τοῦ μεγάλου θεοῦ διδομένων, ᾠήθημεν χρῆναι καὶ αὐτοὶ τὰς τῶν οἰκετῶν ἐλευθερίας (ἐπειδὰν παρὰ τῶν δεσποτῶν τῆς προτέρας ἀπαλλάττοιντο τύχης) παντοίως αὐτοῖς καθαράς τε καὶ ἀνοθεύτους καὶ τελείας ἀποτελέσαι καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῆς τῶν dedititiorum ὕβρεως τὰς ἐλευθερίας ἀπηλλάξαμεν, καὶ τὰς λατινότητας ὡς ἀτελεῖς ἐξεβάλομεν, καὶ τὰς iterationas περιττὰς ἀπεφήναμεν, καὶ τὸν Ἰούνιον νόμον καὶ τὸ Largitianion ἐμισήσαμεν δόγμα, ὡς μάτην καὶ τὴν ἀρχὴν εἰσαχθὲν, καὶ ὀρθῶς ὕστερον ἐκβεβλημένον. καὶ μίνην καὶ τὰν τὴν Ῥωμαϊκὴν πολιτείαν ἐπὶ τῶν ἐλευθερῶν ἐβουλήθημεν, οὐ τόποις, οὐχ ἡλικίαις, οὐχ ἑτέρῳ τινὶ τὸ πρᾶγμα διακρίναντες. ἐπειδὴ δὲ ἀεὶ τὸ κρεῖττον περὶ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων βουλευόμενοι, καὶ αὐτὸ

τὸ τελ

mentorum in libertis mulieribus facta: & hoc ipso etiam nuptias legitimas fieri, & filios suos: si nuper etiam ancilla fuerit, & ipsam liberam esse celebratione dotis, & nuptias legitimas: & qui ex ea processerint filios suos.

TITVLVS VII.

NOVEL. CONSTIT. LXXVIII.

Imper. Iustinianus August. Ioanni gloriosissi. per Orientem prætoriorum præfecto iterum exconsuli & patricio.

PRAEFATIO.

PERFECTIS *nobis omnibus bonis à magno Deo datis, existimauimus oportere & ipsas seruorũ libertates, (cum à priore conditione à dominis liberantur,) eis omnino puras & infucatas & perfectas efficere: & propterea etiã dedititiorũ iniuria liberauimus libertates: & latinitates velut imperfectas exclusimus: & iterationes superfluas demõstrauimus: & Iuniã legem & Largianũ odiuimus senatuscõsultũ, vtpote in initio inaniter introductum, & rectè postmodum reprobatum: solámq; valere Romanam ciuitatem in libertatibus voluimus: non locis, non ætatibus, non alio quodam causam discernentes. Quoniam autem semper aliquid melius de nostris subiectis tractamus: etiam ipsum quod*

τὸ τελειότερον διδομένην μείζοσιν ᾠήθημεν δεῖν ταῖς προσθήκαις αὐξῆσαι.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΔΙΑ τοῦτο θεσπίζομεν, ἅτις ἐλευθερώσας οἰκέτην ἢ θεράπαιναν αὐτῷ, πολίτας αὐτοὺς ἀποφήνειε Ῥωμαίους (οὐδὲ γὰρ ἄλλως ἔξεστιν) ἴστω παρὰ τοῦ δε τοῦ νόμου ὡς ὁ τὴν ἐλευθερίαν λαβὼν, ἕξει παρεπόμενον εὐθὺς καὶ τὸ τῶν χρυσῶν δακτυλίων καὶ τὸ τῆς παλιγγενεσίας δίκαιον, καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης αἰτήσει τοῦτο παρὰ τῆς βασιλείας ἔτι, οὐδὲ δεήσεται παντελῶς οὐδεμιᾶς πολυπραγμοσύνης· ἀλλὰ τῇ τῆς ἐλευθερίας ἰσχύι πάντα ταῦτα συνεισελεύσεται, τῆσδε ἡμῶν τῆς νομοθεσίας ἐκ τῆς παρούσης ἡμέρας ἀρχομένης. οὐ γάρ τι τῶν ἔμπροσθεν γενομένων περιεργαζόμεθα, βεβαιοῦμεν δὲ μᾶλλον ἅπαντα τὰ προειληφότα, ὥστε κρατεῖν αὐτὰ καθ' οὓς ἐγένοντο τρόπους. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὕτως ἔχειν θεσπίζομεν.

ΚΕΦΑΛ. β.

ΕΚεῖνο δὲ προσεπισκέπτομεν, ὥστε μηδὲν μηδὲ μετὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον βλάπτεσθαι τὰ πατρωνικὰ δίκαια, ταῦτα ἅπερ ἡμεῖς ἐνομοθετήσαμεν, ἐφ' ὧνπερ ὅλως αὐτὰ προσώπων ἐφυλάξαμεν. πλὴν εἰ μὴ καὶ τούτων τὸν ἀπελεύθερον, ἀπαλλάξειεν ὁ τὴν ἐλευθερίαν δωρησάμενος, ἢ κατὰ φιδεϊκόμμισσον τοῦτο καταλιπὼν, ἢ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν τοῦτο προσθείς.

perfectius datum est à maioribus, existimauimus oportere adiectionibus ampliare.

De iure annulorum aureorum omnibus libertis generaliter concesso.

CAPVT I.

PRopterea sancimus, si quis manumittens seruum aut ancillam suam, ciues denũciauerit Romanos, (neq; enim aliter licet) sciat ex hac lege, quia qui libertatem acceperit, habebit subsequens mox & aureorum annulorum & regenerationis [a] *ius, & non iam ex necessitate hoc à principibus postulabit: neque indigebit omnino vlla scrupulositate: sed libertatis virtute hæc omnia subsequetur: hac nostra lege ex præsenti die inchoante. Non enim aliquid horum quæ prius facta sunt, perscrutamur. Firmamus igitur omnia præcedentia: vt valeant secundum eos per quos facta sunt modos. sed hæc quidem sic habere sancimus.*

[a] i. restitutionis natalium. sic Nou. 18. c. xi. §.

De reuerentia & obsequio patronis à libertis præstandis &c.

CAPVT II.

ILlud vero adiicimus, vt nihil neque post hanc legem nostram lædantur patronatus iura. Illa vero quæ nos sancimus, in quibuscunque omnino hæc personis seruabimus: nisi tamen etiam ab his libertum qui libertatem donauit, absoluerit, aut per fideicommissum hoc relinquens, aut in ipsa libertate hoc

θείς. εἰ γὰρ καὶ τοῦτο δοίη, παντελῶς ὁ ἠλευ-
θερωμένος ἀφείσθω καὶ τοῦ πατρωνικοῦ δι-
καίου, διότι τοῦτο ἐκεῖνος ἐπέσκηψεν. ἐχέτωσαν
μὲν οὖν ἅπαντα ταῦτα οἱ τῆς ἐλευθερίας ἠξιω-
μένοι. φυλαττέτωσαν γε μὴν, καὶ μετὰ ταύ-
την ἡμῶν τὴν θείαν διάταξιν, τοῖς εἰς τοιαύ-
την αὐτοὺς ἄγουσι τιμὴν, πᾶσαν αἰδῶ, καὶ τό-
γε καλούμενον obsequion, καὶ τὴν ἐκ τῶν νό-
μων ὀρθῶς εἰσηνεγμένην reuerentian. καὶ μὴν
καὶ ἀπεχέσθωσαν ἢ χειρῶν, ἢ ἐπιβουλῆς, ἢ τῶν
ἄλλων δὴ ὧν ἀπελεύθεροι, τοιοῦτό τι πράττον-
τες, ἀναδέχωσιν κατὰ τοὺς περὶ τούτων γεγραμ-
μένους ὑφίστανται νόμους, καὶ ἀποκαθίστανται
τῇ προτέρᾳ τύχῃ. εἰ γὰρ οὐδένα παντελῶς ἀ-
χάριστον εἶναι περὶ τὸν δωρησάμενον συνεχω-
ρήσαμεν (κἂν εἰ τῶν συγγενεστάτων εἴη) ἀλ-
λὰ τὰς δωρεὰς ἀκύρους ἀπεφήναμεν ἐν τοῖς
παρ' ἡμῶν ἤδη γραφεῖσι νόμοις, καὶ ἐν τοῖς
καθ' ἑκάστην παρ' ἡμῶν κελευομένοις· πῶς
ἂν ἀνασχοίμεθα τὸν ἐλευθερωτὴν τὸν ἐν ἴσῳ
πατρὸς περὶ τὸν ἀπελεύθερον διαγινόμενον,
παρ' αὐτοῦ τι παθεῖν πονηρόν; ἢ ὕβρεις τυ-
χὸν τραχείας καὶ ἀπρεπεῖς, ἢ πληγὰς, ἢ με-
γάλην καὶ ἀφόρητον ὑποστῆναι ζημίαν; ἀλλ'
εἴτι τούτων νομίμοις ἀποδείξεσιν ἐλέγξει πα-
θὼν ὁ τὴν ἐλευθερίαν δοὺς, ἢ καὶ οἱ τούτου παῖ-
δες, μετὰ τοὺς εἰρημένους ἐλέγχους τὸν ἀπελεύ-
θερον τῷ προτέρῳ δώσομεν σχήματι. τῆς μὲν
τῶν ὀνομάτων περιεργασίας καὶ τῆς διὰ ταῦτα

ζημίας

adiiciens. nam si hoc ille dederit: omnino qui manumittitur, absoluetur etiam à patronatus iure, eo quòd ille hoc expresserit. Habeant itaque hæc omnia qui libertatem meruerunt: veruntamen seruent etiam post hanc nostram constitutionem eis qui ad talem eos perduxerunt honorem, omnem reuerentiam, & hoc quod vocatur obsequium, & reuerentiam rectè legibus introductam: quinetiam abstineant aut manibus, aut insidiis, aut aliis ex quibus liberti tale aliquid agentes rursus & seruitutem sustinent secundum de his scriptas leges, & restituuntur priori conditioni. Nam si nullum penitus ingratum esse circa donatorem permisimus, licet fuerit bene [a] *natus, sed donationes infirmas pronunciauimus in iis quæ dudum à nobis scriptæ sunt legibus, & in iis quæ à nobis quotidie præcipiuntur: quomodo patiemur manumissorem, qui æqualis patri circa libertum factus est, ab eo aliquid pati malignum, aut iniurias forsitan asperas & indecentes,* [b] *seu plagas, aut maximè intolerabilia sustinere dispendia?*

[a] Rectius vertisset, ingenuus

[b] aut indigentias.

Sed si quid horum legitimis probationibus conuicerit passum se, qui libertatem dedit, vel eius filios: post prædictas probationes libertum in priori restituimus habitu: nominum quidem perscrutatione, & propter hoc

ζημίας ἅπαντας ἀπαλλάττοντες, τὸ δίκαιον δὲ πανταχοῦ καὶ ἴσον, καὶ νομοθέτῃ πρέπον καὶ ἀρίστον θεῶ, τῷ τε ἀπελευθέρῳ τῷ τε πάλαι δεσπότῃ φυλάξαντες. ¶ Ὥστε ἔστωσαν μὲν καὶ ἀπελεύθεροι καὶ εὐγενεῖς, εἴ τε οἱ πρώην ἐλευθέρων θέντες (εἴπερ ῥητῶς αὐτοῖς τοῦτο πεφιλοτίμηται) εἴτε οἱ μετὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον εἰς ἐλευθέρους ἀφικνούμενοι. ὡς εὐγενεῖς δὲ ἤδη γενόμενοι, βιώτωσαν, καὶ τὴν ὀφειλομένην τιμὴν τοῖς ἐλευθερωταῖς ἀποδιδότωσαν. ὥστε μὴ πάλιν αὐτοὺς καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εὐγενείας ἐκπεσεῖν, ὡς ἀγνώμονας καὶ ἀχαρίστους ἐληλεγμένους, καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου καταδεδικασμένους. ἔσονται γὰρ οὕτω δικαίως ἐλεύθεροί τε καὶ εὐγενεῖς, εἰ τοῖς ἐλευθερωταῖς καὶ τοῖς τούτων παισὶν ἀθόλωτόν τε καὶ ἐλευθέραν τὴν ἑαυτῶν αἰδῶ τε καὶ reuerentiam καὶ εὐγνωμοσύνην φυλάξαιεν. ὧν δὴ τηρουμένων, οὐ μή ποτε εἰς τὴν ἔμπροσθεν κατολισθήσουσι τύχην. 1

ΚΕΦΑΛ. γ.

Εἰ δέ τις ἀπελευθέραν ἀγαγέσθαι βουληθείη, καὶ γνησίαν ποιήσασθαι γαμετήν, ὁποιασοῦν ἀξίας ὤν, γαμικὰ συντατέτω συμβόλαια. ταύτην γὰρ μόνην ἀπαιτοῦμεν, μετὰ τὴν ἐλευθερίαν, τὴν παρατήρησιν. καὶ ἔστωσαν καὶ οἱ προλαβόντες παῖδες καὶ οἱ μετὰ τὰ προικῷα τεχθέντες, ἐλεύθεροί τε καὶ εὐγενεῖς, καὶ γνήσιοι γενομένῳ τῷ πατρὶ διάδοχοι τῆς αἰτήσεως τῶν χρυσῶν δακτυλίων, καὶ τοῦ δικαίου τῆς παλιγγενεσίας ἀπηλλαγμένοι,

καὶ

dispendiis, omnes eripientes, iustitiam autem vbique & æquitatem, & quod legislatorem decet, & quod placet Deo, & liberto, & dudum domino conseruantes.

1 ¶ *Quapropter sint quidem & liberti & ingenui, siue ij qui dudum manumißi sunt, & euidenter eis hoc largitum est: siue illi qui post hanc legem nostram ad ingenuitatem venientes, tanquam bene nati iam facti viuant, & debitum honorem manumissoribus reddant: vt non denuo & libertate, & benenatione cadãt, tanquam indeuoti ingratiq; conuicti, & à legẽ damnati. Erunt nanque ita perpetuè liberi & ingenui, si manumissoribus eorúmque filiis inconfusam & liberam suam venerationem & reuerentiam deuotionémque seruauerint: quibus videlicet conseruatis, nunquam ad priorem relabentur fortunam.*

Si libertam suam patronus vxorem habere maluerit. CAP. III.

S*I quis autem libertam ducere voluerit, aut legitimam facere coniugem, cuiuslibet dignitatis existens: nuptialia conficiat documenta (hanc enim solam post manumißionem obseruationem adiicimus) & sint etiam præcedentes filij, sicut & qui post dotalia nati sunt, liberi & ingenui & sui, & patris successores: & à postulatione annulorum aureorum & pristinorum natalium liberati,*

καὶ οὐδεμίαν παντελῶς ἔχοντες διαφορὰν πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν εὖ γεγονότων συνοικέσια. ἐλευθερία γὰρ τῆς μητρὸς καὶ πρός γε συμβόλαιον γαμικὸν τὴν γονὴν ἐλευθέραν τε καὶ εὐγενῆ καὶ τῷ πατρὶ διάδοχον ἀποδείξουσι.

ΚΕΦΑΛ. δ.

ΚΑΙ οὕτω τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἀληθείας ὅλοι γινόμεθα, ὥστε, εἴ τινι καὶ δουλευούσης τῆς γυναικὸς, ἐξ αὐτῆς γένοιντο παῖδες, βουληθείη δὲ ἐκεῖνος ὕστερον τὴν γαμετὴν ἐλευθερῶσαι, καὶ προικῷα συντάξαι συμβόλαια, ἅμα τῇ τῶν προικώων γραφῇ καὶ τοῖς παισὶν ἁρμόσει τό τε τῆς ἐλευθερίας ὁμοῦ καὶ τὸ τῆς γνησιότητος δίκαιον. οὐκ ἐπιζητούντων ἡμῶν ἰδιάζουσαν ἐλευθερίαν ἐπὶ τοῖς παισὶ γενέσθαι· ὥστε ἢ συνελευθερωθῆναι τῇ μητρὶ, ἢ καὶ μετ' αὐτὴν ἢ καὶ πρὸ αὐτῆς ἴσως τὴν ἐλευθερίαν λαβεῖν· ἀλλ' ἅμα τῇ γραφῇ τῶν γαμικῶν συμβολαίων, εὐθὺς αὐτοῖς καὶ τὴν ἐλευθερίαν χαριζόμεθα. τί γὰρ ἂν μεῖζον δείξειεν ὁ πατὴρ ἐλευθερίας τῶν παίδων σημεῖον, ἢ τὸ τὴν γαμετὴν ἀποφῆναι ἐλευθέραν ὁμοῦ καὶ γνησίαν τῇ τῶν γαμικῶν συμβολαίων γραφῇ; εἰ γὰρ στρατιώτης καταλιπὼν πρεσβεῖον τῶν οἰκείων τινὶ θεραπόντων, αὐτῇ τῇ δόσει τοῦ πρεσβείου, καὶ τὴν ἐλευθερίαν δεδωκέναι δοκεῖ· πῶς οὐκ ἂν πολλῷ μᾶλλον ὁ πατὴρ, εἰ γράψειε συμβόλαιον γαμικὸν, ἕξει τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας ἐξ αὐτοῦ διὰ τούτου καὶ μόνου καὶ ἐλευθέρους καὶ γνησίους διαδόχους; οὐ γὰρ ἄν τις αὐτὸν

οἰηθείη

nullámque penitus habentes differentiam ad cætera ingenuorũ matrimonia. Libertas enim matris, insuper & documentum nuptiale, sobolem liberam & ingenuam & patri succedentem demonstrabunt.

Si quis ex ancilla sua liberos habuerit. CAP. IIII.

ET ita rebus & veritate toti efficimur, vt si cui etiam ex seruiente muliere procreentur filij, & voluerit ille postea mulierem manumittere, & dotalia conficere documenta: mox cum ipsa dotis inscriptione & filiis competet libertatis simul & suorum ius: non requirẽtibus nobis specialem libertatem in filiis fieri, & simul manumitti cum matre, aut postea vel ante eam forte libertatem accipere: sed conscriptione sola nuptialium documentorum mox eis etiam libertatem donamus. Quod enim maius vtique ostensurus est pater libertatis filiorum indicium, quàm vxorem ostendere, liberámq; simul & legitimam nuptialium documentorum conscriptione? Si enim miles relinquens legatum alicui suorum seruorum, ipsa donatione legati & libertatem dare videatur: quomodo non multo magis pater si documentum nuptiale conscripserit, habebit proprios filios ex hoc solo & liberos & legitimos successores? Neque enim quilibet eum*

* suitatis.

οἰκεθέντι βουληθεῖσαν τὴν μὲν τῶν παίδων μητέρα, γνησίαν εἶναι, καὶ τηλικοῦτον αὐτῇ χαρίζεσθαι πάρεργον ἡδονῆς. τοὺς ἑαυτοῦ δὲ παῖδας, τοὺς ἐκ τῶν αὐτῶν φύντας σπερμάτων, ἔτι καταλιμπάνειν δουλεύοντας.

Ταῦτα ὁμοίως μὲν ὑπὲρ τῶν ἐλευθερωτῶν, ὁμοίως δὲ ὑπὲρ τῶν ἀπελευθέρων ἐνομοθετήσαμεν. εἰ γὰρ μὴ τὰ ἔμπροσθεν εἰρημένα τοῖς ἐλευθερωταῖς φυλάξομεν, ὀκνηροτέρους ἴσως τοὺς ἀνθρώπους περὶ τὴν τῆς ἐλευθερίας φιλοτιμίαν ἀποτελέσομεν. ἡμῖν δὲ πᾶσα καθέστηκε σπουδὴ τὰς ἐλευθερίας κρατεῖν τε καὶ ἰσχύειν, καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἀνθεῖν τε καὶ αὔξεσθαι πολιτείᾳ. καὶ γὰρ δὴ ταύτης ἕνεκα τῆς ἐπιθυμίας, καὶ ἐπὶ Λιβύης καὶ ἐπὶ τῆς ἑσπέρας τηλικούτους ἠράμεθα πολέμους, ὑπέρ τε τῆς ὀρθῆς πρὸς θεὸν δόξης, ὑπέρ τε τῆς τῶν ὑπηκόων ἐλευθερίας. 1

ΚΕΦΑΛ. Δ.

Ποιούμεθα δὲ ξένον οὐδὲν, ἀλλὰ τοῖς ἀρίστοις τῶν πρὸ ἡμῶν αὐτοκρατόρων ἀκολουθοῦντες. ὥσπερ γὰρ Ἀντωνῖνος ὁ τῆς εὐσεβείας ἐπώνυμος (ἐξ οὗπερ καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ τῆς προσηγορίας ταύτης καθήκει) τὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας πρότερον παρ' ἑκάστου τῶν ὑπηκόων αἰτούμενον, καὶ οὕτως ἐκ τῶν καλουμένων peregrinων εἰς Ῥωμαϊκὴν εὐγένειαν ἄγων ἐκεῖνος, ἅπασιν ἐν κοινῷ τοῖς ὑπηκόοις δεδώρηται· καὶ ὅγε Θεοδόσιος ὁ νέος μετὰ Κωνσταντῖνον τὸν μέγαν, τὸν τῆς ἱερᾶς

ταύτης

putaturus erit voluisse filiorum quidem matrem legitimam esse, & hoc tam magnum ei donasse opus [a] *libidinis: proprios autem filios ex suo natos semine, adhuc relinquere seruituros.* 1 ¶ *Hoc similiter quidem pro manumissoribus; similiter autem & pro manumissis sancimus. Nam si ea quæ in præcedentibus dicta sunt, manumissoribus non seruamus: segniores forsan homines circa libertatis largitatem efficiemus. Nobis autem omne extat studium subsistere* [b] *libertates atque valere, & in nostra florere & augeri republica. etenim huius causa desiderio & in Libya & in Hesperia tanta suscepimus bella pro recta scilicet ad Deum religione, & pro subiectorum pariter libertate.*

[a] hoc non significat πάρεργον ἡδονῆς, sed potius, accessioné voluptatis.
[b] al. sustinere.

Ratio constitutionis.

CAPVT V.

Facimus autem nouum nihil, sed egregios ante nos imperatores sequimur. Sicut enim Antoninus Pius cognominatus (ex quo etiam ad nos appellatio hæc peruenit) ius Romanæ ciuitatis prius ab vnoquoque subiectorum petitus [a]*, & taliter, ex iis qui vocantur peregrini, ad Romanam ingenuitatem deducens, hoc ille omnibus in commune subiectis donauit, & Theodosius iunior post Constantinum maximum sanctissimæ huius*

[a] al. petitum. i. peti solitũ.

ταύτης πόλεως οἰκιστὴν, τὸ τῶν παίδων δίκαιον πρότερον αἰτούμενον ἐν κοινῷ δίδωσι τοῖς ὑπηκόοις. οὕτω καὶ ἡμᾶς τοῦτο δὴ τὸ τῆς παλιγγενεσίας τε καὶ τὸ τῶν χρυσῶν δακτυλίων ἑκάστῳ τῶν αἰτούντων διδόμενον, καὶ ζημίας παρεχόμενον ἀφορμὴν καὶ πολυπραγμοσύνης, καὶ τῆς παρὰ τῶν ἐλευθερωτῶν δεόμενον αὐθεντίας, ἅπασιν ὁμοίως τοῖς ὑπηκόοις αὐτόθεν δίδομεν. ἀποκαθιστάμεν γὰρ τῇ φύσει τοὺς τῆς εὐγενείας ἀξίους, οὐ καθ' ἕνα τὸ λοιπὸν, ἀλλὰ πάντας ἐφεξῆς τοὺς ἐλευθερίας παρὰ τῶν κεκτημένων ἀξιουμένους. ἵνα καὶ ταύτην μεγάλην τινα καὶ γενικὴν φιλοτιμίαν τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις προσθείημεν.

¶ Ὅσα τοίνυν ὑπὲρ τῆς τῶν ὑπηκόων φιλανθρωπίας παρέστη τῷ ἡμετέρῳ κράτει κὰν τῷδε τῷ νόμῳ, ταῦτα ἡ σὴ ὑπεροχὴ μανθάνουσα, τοῖς ὑμετέροις ὑπηκόοις κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν δῆλα ποιησάτω διὰ προγραμμάτων οἰκείων, ἐνταῦθά τε καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις· ὥστε μαθεῖν ὅτι τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ἐφ' ἑκάστης κηδόμεθα, τὰ πρὸς λυσιτέλειαν αὐτῶν νομοθετοῦντες. κρατήσει δὲ ὁ νόμος ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἅπασι καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν ἀποβαίνουσι θέμασι. τὸ γὰρ φθάσαν οὐ περιεργαζόμεθα. DAT. XV. KALEN. FEBR. CONSTANTIN. IMP. DN. IVSTINIA. PP. AVG. ANN. XV. ARIONE V. C. CONS.

Παρὰ

ius ciuitatis conditorem, filiorum prius ius petitum[a] *in commune dedit subiectis: sic etiam nos hoc videlicet regenerationis & aureorum annulorum ius, vnicuique petentium datum,*[a] *& damni & scrupulositatis præbens occasionem, & manumissorum indigens auctoritate, omnibus similiter subiectis ex hac lege damus. Restituimus enim naturæ, ingenuitate dignos, non per singulos decætero, sed omnes deinceps qui libertatem à dominis meruerint: vt hanc magnam quandam & generalem largitatem nostris subiectis adiiciamus.*

[a] i. peti solitum.

[a] i. dari solitum.

EPILOGVS.

¶ *Quæ igitur pro indulgentia subiectorum nostræ placuerunt clementiæ per hanc legem: hæc tua celsitudo cognoscens, nostris subiectis faciat manifesta per programmata propria & hic, & in prouinciis: vt discant quia nostrorum subiectorum per omnia curam habemus: ea quæ pro vtilitate eorum sunt, sancientes. Valebit autem hæc lex in subsequentibus omnibus, & eis qui postea emerserint casibus. quod enim recessit, non perscrutamur. Dat. XV. Kal. Feb. CP. Imp. DN. Iusti. PP. A. anno XV. Arione V.C. consule.*

APVD

Παρὰ τίσι χρὴ δικάζεσθαι μοναχοὺς καὶ ἀσκητρίας.

Διάταξις οθ.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Μηνᾷ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.

ΠΡΑΓΜΑ μαθόντες ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως οὐκ ὀρθὸν γίνεσθαι, ᾠήθημεν κοινῷ νόμῳ τοῦτο θεραπεῦσαι· ἀρχόμενοι μὲν ἀπὸ ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως, εἰς ἅπασαν δὲ αὐτὸν τὴν ὑπήκοον ἐκτείνοντες. τινὲς γὰρ τὴν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως σεμνότητα βουλόμενοι διαφθείρειν, εἴ τινα δίκην ἔχοιεν δῆθεν ἢ πρὸς μοναχοὺς ἢ πρὸς ἀσκητρίας, προσίασι τοῖς πολιτικοῖς ἄρχουσιν· οἱ δὲ ἐκπέμπουσι πράκτορας, ἀξιοῦντας ἔνδον τε γενέσθαι τῶν ἱερῶν τόπων, καὶ μοναχοὺς ἐξέλκειν, καὶ μοναστρίας, ἤτοι ἀσκητρίας, ἐνοχλεῖν, ἴσως καὶ ἀθεάτοις οὔσαις. κἀντεῦθεν ὕβριν τε καὶ σύγχυσιν οὐ μικρὰν τοῖς προσκυνητοῖς γίνεσθαι τόποις.

APVD QVOS OPORTEAT CAVSAS DICERE MOnachos & ascetrias.

TITVLVS VIII.

NOVELLA CONSTITVT. SEPTVAGESIMANONA.

Imper. Iustinianus Augustus Mennæ archiepiscopo Constantinopolitano, & vniuersali patriarchæ.

PRAEFATIO.

Rem cognoscentes non rectam fieri in hac regia ciuitate, communi lege existimauimus hoc mederi: inchoantes quidem ab hac felicissima ciuitate: in omnia vero loca ea quæ subiecta sunt distendentes. Quidam enim volentes corrumpere orthodoxæ fidei honestatem, si quidem litem habuerint quasi cum monachis aut ascetriis, ciuiles iudices interpellant: at illi mittunt executores præsumētes accedere intra loca sancta, & monachos trahere, atque monastrias vel ascetrias inquietare forsan etiam eas quæ non videntur: & hinc iniuriam & confusionem non paruam adorabilibus fieri locis.

Si quis

ΚΕΦΑΛ. α.

ΔΙΑ τοῦτο τοίνυν θεσπίζομεν, εἴ τις οἷανοῦν ἔχοι δίκην πρός τινας τῶν εὐλαβεστάτων ἀσκητῶν, ἢ τῶν ἱερωμένων παρθένων, ἢ γυναικῶν ἐν μοναστηρίοις ὅλως οὐσῶν, τῷ θεοφιλεστάτῳ πόλεως ἑκάστης ἐπισκόπῳ προσιέναι, τὸν δὲ πέμπειν, καὶ μετὰ πάσης σεμνότητός τε καὶ εὐσχημοσύνης τὰ περὶ τῆς τῶν προσώπων παρουσίας διατάττειν, εἴτε δέοι διὰ τῶν ἡγουμένων, εἴτε διὰ τῶν ἀποκρισιαρίων, εἴτε δι' ἑτέρων τινῶν παραγίνεσθαι. αὐτὸν δὲ μετὰ τῆς ἱερατικῆς σεμνότητος τὸ πρᾶγμα ἐξετάζειν καὶ κρίνειν, καὶ πολιτικοὺς μὴ εἶναι παντελῶς αὐτοῖς δικαστὰς, μηδὲ καταισχύνειν τὴν αὐτῶν σεμνότητα. ἱκανῶν ὄντων τῶν θεοφιλεστάτων ἑκάστης πόλεως ἐπισκόπων καὶ τὰ περὶ τῆς δίκης καὶ τὰ περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν δικῶν διαλῦσαι, καὶ κρίνειν αὐτὰς σεμνῶς τε καὶ ἱερατικῶς, κατὰ τοὺς νόμους τοὺς ἡμετέρους, καὶ τοὺς θείους κανόνας. οὕτω γὰρ καὶ οἱ τινὰ λόγον ἔχειν οἰόμενοι τεύξονται τῶν δικαίων, καὶ ἡ σεμνότης τῶν ἱερῶν ἄθικτός τε καὶ ἀκέραιος φυλαχθήσεται.

ΚΕΦΑΛ. β.

ΚΟΙΝΟΣ τοίνυν ὁ νόμος ἔστω, καὶ ἐχέτω τὴν φυλακὴν παρά τε τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων τῶν ἐν ἁπάσαις οὔσαις ταῖς διοικήσεσι, τῆς τε Ἰλλυρίδος φαμὲν καὶ Λιβύης, Ἰταλίας τε καὶ τῆς δύσεως ὅλης, τῶν τε

ἐνδοξοτ

Si quis in ius vocare monachũ vel sanctimonialem conatus sit. CAP. I.

PRopterea igitur sancimus, si quis quancumque habuerit causam cum aliquibus venerabilibus sanctimonialibus, aut sacris virginibus, aut mulieribus omnino in monasteriis consistentibus: Deo amabilem ciuitatis illius episcopum interpellet: ille vero mittat, & cum omni honestate quæ sunt de personarum præsentia disponat: siue oportet per abbates, siue per responsales, siue per alios quoslibet hoc fieri. ipsi vero cum omni veneratione sacerdotali causam examinent & iudicent. & ciuiles non sint penitus eis iudices, neque confundant eorũ honestatem, cum idonei sint Deo amabiles singularum ciuitatum episcopi, & quæ de lite sunt, & de cautela iudiciorum, disponere, & iudicare honestè atque sacerdotaliter, & secundum leges nostras, & sacratissimas regulas. Sic enim & qui aliquam rationem habere putantur, merebuntur iustitiam, & honestas sacratorum inuiolata integraque seruabitur.*

* i. sacratis.

Cura & custodia constitutionis, & vt lites monachorum citius dirimantur. CAP. II.

COmmunis igitur sit lex, habedtq; custodiam & à gloriosissimis præfectis qui per cunctas existũt diœceses, & Illyrici dicimus & Libyæ, Italiæq;, & Occidentis totius, & à

ἐνδοξοτάτων ὑπάρχων τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης· τοῦτε μεγαλοπρεπεστάτου πραίτωρος τῶν δήμων, καὶ τῶν ἀρχόντων τῶν ἐθνῶν, καὶ τῶν αὐτῶν τάξεων· ὥστε μηδεμίαν αὐτῷ γενέσθαι παντελῶς παραφθοράν, ἀλλὰ ἀκέραιον αὐτὸν πρός τι μὴν τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν φυλάττεσθαι. Ταῦτα δὲ καὶ ἡ σὴ μακαριότης μαθοῦσα, αὐτή τε παραφυλαξάτω ἐπὶ ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως καὶ τῶν αὐτῆς περιοικίδων· γράμμασί τε χρησάσθω πρὸς τοὺς θεοφιλεῖς τῶν πόλεων μητροπολίτας, ὧν αὐτὸς ἀναδέδεξαι τὴν χειροτονίαν, προτάττουσα τῶν οἰκείων γραμμάτων τόνδε ἡμῶν τὸν θεῖον νόμον. οἱ δὲ τοῖς ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόποις ταῦτα μηνύουσιν· ὥστε δι' ὀλίγου τούτου τοῦ γράμματος μίαν συνέχειαν τοῦ νόμου ἐφ' ἅπασαν προσελθεῖν τὴν ὑπήκοον. Ἀλλὰ καὶ ἐπιλαχοῦσθαι τὰς δίκας θεσπίζομεν, τὰς μοναχοῖς ἐπαγομένας. ὡς γε μὴ τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἀπασχολεῖσθαι περὶ τὰς τῆς δίκης φροντίδας· ἀλλὰ θᾶττον ἀπαλλαγέντας, τῶν θειοτέρων ἔργων ἀντέχεσθαι.

ΚΕΦΑΛ. γ.

Ἔστω τοίνυν ὁ παρὰ ταῦτα τι πράττων, εἰ μὲν ἄρχων εἴη ὁ τοιαύτην ἐνεγκεῖν ψῆφον θαῤῥήσας, ὡς τῆς τε ἀρχῆς ἀπελαθήσεσθαι, οἷα εἰς τὸ θεῖον ἐξυβρίσας· ποινῇ τε decem librarum auri ἅμα τῇ αὐτῷ τάξει ζημιωθήσεσθαι, τῷ ἱερωτάτῳ ἡμῶν δοθησομένῃ ταμείῳ. εἰ δέ γε πράκτορες οἱ τολμήσαντες προσαγαγεῖν ὅλως ὑπόμνησιν, ὑπ' αὐτῶν τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων

gloriosissimis praefectis vtriusq; Romae, & magnificentissimo praetore populorum, & iudicibus [a] *gentium, eorúmque officiis: & nulla eius fiat omnino corruptio, sed integra ad honorem reuerendissimorum monachorum custodiatur. Haec autem etiam tua celsitudo cognoscens, & ipsa custodiat in hac felicissima ciuitate, & eius confiniis. vtatur autem ad Deo amabiles ciuitatum metropolitanos (quorum ipse suscepisti ordinationem) proponens propriis literis hanc nostram sacram legem. Verum illi sub se constitutis episcopis haec nuncient, vt ex paucis literis vna continuatio legis ad omnem perueniat ditionem. Sed etiam accelerari lites sancimus monachis illatas, vt non mens eorum occupetur circa litis solicitudinem: sed velociter liberati, sacris operibus obsecundent.*

[a] Id est praesidibus prouinciarum.

De temeratoribus huius constitutionis. CAP. III.

SCiant igitur qui praeter haec aliquid egerint: si quidem iudex sit qui talem proferre sententiam praesumpserit, quia ab administratione repelletur tanquam diuinitati contumeliam faciens, & poena decem librarum auri vnà cum officio suo multabitur, sacratissimo nostro danda aerario, executores autem praesumentes offerre omnino admonitionem, ab ipsis Deo amabilibus episcopis pro-

κόπων κωλυέσθωσαν, καὶ καθειργέσθωσαν ἐν τοῖς καλουμένοις δεκανικοῖς, ποινὰς τὰς προσηκούσας ὑφέξοντες, καὶ ἐκβιβασμὸν οὐδενὶ τὸ λοιπὸν προσαγαγεῖν συγχωρούμενοι.

¶ Τούτου κρατοῦντος τοῦ νόμου, εἴ τις πρός τινα τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν, ἢ παρθένων, ἢ γυναικῶν ὅλως ἱερωμένων, καὶ ἐν εὐαγέσι μοναστηρίοις οἰκούντων, ἔχοι. περὶ γὰρ δὴ κληρικῶν καὶ τῆς τάξεως τῆς ἐναγωγῆς τῆς αὐτῶν ἤδη νόμους ἐγράψαμεν, οὓς κρατεῖν καὶ κυρίους εἶναι κατὰ πάντα βουλόμεθα τρόπον.

DAT. VI. IDVS MARTII CONSTANTINOPOLI, IMPER. DN. IVSTINIA. PP. AVG. ANN. XV. ARIONE V. C. CONS.

Περὶ τάξεως κοιαίστωρος, καὶ τῶν βοηθῶν αὐτοῦ, καὶ τῶν ἀντιγραφέων.

Διάταξις π.

Ὁ ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

ΑΕΙ

prohibeantur, & retrudantur in locis quæ decaneta[a] *nuncupantur, pœnas competentes passuri: exactionem nullam de cætero agere permittendi.*

[a] decanica, legendum.

EPILOGVS.

¶ Hac valente lege si quis cum aliquo reuerendissimorum monachorum aut virginum aut mulierum omnino sacrarum, & in venerabilibus monasteriis habitantium habuerit causam. De clericis etenim & ordine conuentionis eorum iam leges conscripsimus, quas valere & firmas esse omni volumus modo. Scriptũ[a] *exemplar viro clarißimo Ioanni præfecto sacrorum Orientis prætorio, iterum exconsuli ordinario & patricio. Scriptum exemplar Basilidi gloriosißimo magistro sacrorum officiorum. Scriptum exemplar Longino gloriosißimo præfecto vrbis. Dat.* VI. *Id. Mart.* CP. *Imp.* DN. *Iusti.* PP. A. *anno* XV. *Arione* V.C. *Conf.*

[a] Sequentia desunt in editione Scrimgeriana.

DE QVÆSTORE.

TITVLVS IX.

NOVELLA CONSTITVT. OCTVAGESIMA.

Imp. Iustinianus August. Ioanni gloriosissi. sacrorum prætoriorum præfecto, iterum exconsuli & patricio.

ΑΕΙ μετὰ τῆς τοῦ θεοῦ βοηθείας πᾶσαν ποιούμεθα πρόνοιαν τοῦ τὸ ὑπήκοον, τὸ παρὰ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας παραδοθὲν ἡμῖν, ἀβλαβὲς φυλάττεσθαι. τοιγαροῦν καὶ νόμους τίθεμεν, πάσης ἐν αὐτοῖς ἐπιμελούμενοι δικαιοσύνης, καὶ τὸ κατὰ μικρὸν ὀλισθαῖνον ἀνακτᾶσθαι σπεύδομεν. καὶ πρός γε ἀρχὰς ἐπινοοῦμεν, αἵπερ σωφρονίζουσαι τὸ ἀκοσμοῦν, μετριώτερα ποιοῦσι τὰ πλημμελήματα. ὁποῖον δή τι τὸ τοῦ πραίτωρος τοῦ δήμου κατὰ ταύτην πεποιήκαμεν τὴν μεγάλην πόλιν, λυσιτελέστατον διὰ αὐτῆς τὸ τῶν πραγμάτων πέρας ἅπασι τοῖς τὴν βασιλίδα ταύτην ἡμῶν πόλιν οἰκοῦσιν ἀποδειχθέν. ἐκ τοίνυν ταύτης τῆς πείρας καὶ ἕτερόν τι θεραπείας δεόμενον προσμηχανήσασθαί τε καὶ διορθοῦν νόμῳ τε καὶ ἀρχῇ δίκαιον ἡγησάμεθα. εὕρομεν γὰρ ὅτι κατὰ μικρὸν αἱ μὲν ἐπαρχίαι τῶν ἑαυτῶν οἰκητόρων γυμνοῦνται, ἡ μεγάλη δὲ αὕτη πόλις ἡμῶν ἐνοχλεῖται, πλήθει διαφόρων ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα γεωργῶν, τάς τε οἰκείας πόλεις καὶ τὴν γεωργίαν ἀπολιμπανόντων.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΤΑῦτα ἡμᾶς εἰς τὸν παρόντα νόμον ἰδεῖν παρεσκεύασε, καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τὴν νῦν παρ' ἡμῶν σχεδόν τι καινουργουμένην· ἥπερ οὐκ ὀκνοῦμεν ἐκ τοῦ δημοσίου καὶ σίτησιν ἐπιδοῦναι, καὶ ταύτην αὐτάρκη, καὶ τάξιν προσκαταστῆσαι, καὶ τὸν ἐκ ῥαθυμίας αὐτῇ κίνδυνον ἐπιστῆσαι. Τῇ μὲν οὖν ἀρχῇ,

καὶ

PRAEFATIO.

SEMPER cum Dei auxilio omnem facimus prouidentiam, vt subiecti ab eius clementia traditi nobis, illæsi seruentur. itaque & leges ponimus omnem eis curantes iustitiam, & quod paulatim labitur, reparare festinamus: insuper etiam administrationes inuenimus, quæ castigãtes quod inhoneratum est, mediocriora faciunt delicta quale * videlicet aliquid prætores populi in hac felicissima magna vrbe, vtilissimo ex ipso rerum experimento omnibus regiam hanc ciuitatem nostram habitantibus approbatum. Ex hoc igitur experimento & aliud quiddam medela egens moliri & adinuenire, legi & cingulo iustum existimauimus. Inuenimus enim quia paulatim prouinciæ quidem suis habitatoribus spoliantur: magna vero hæc ciuitas nostra populosa est turbis diuersorum hominum, & maximè agricolarum suas ciuitates & culturas relinquentium.

* i. quo in numero est administratio, seu magistratus prætorũ populi à nobis pridẽ introductus, &c.

CAPVT I.

HAec ad præsentem leges nos respicere procurauerunt, & ad cingulum quod nunc à nobis penè nouatum est: cui non piget nos de publico & annonas dare, & sufficiens etiam officium constituere, & ex negligentia eius periculum releuare. Cingulo et-

καὶ τῷ ταύτην παραλαμβάνοντι τὸ τοῦ κυαίστορος ἐπιτιθεμένην ὄνομα. οὕτως γὰρ δὴ καὶ οἱ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν ἐξευρόντες (φαμὲν δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀνωτάτω χρόνοις) ἐρευνάδας ἐκάλουν τοὺς εἰς ταύτην ἀφικνουμένους τὴν τάξιν. βουλόμεθα δὲ τὸν τὴν ἀρχὴν ἔχοντα ταύτην, ἀφορῶντα πρὸς θεὸν καὶ τὸ ἡμέτερον δέος καὶ τὸν νόμον, ἀναζητεῖν τοὺς ἐπὶ τῆς μεγάλης ταύτης ἐπιδημοῦντας πόλεως, ἐξ οἱασδήποτε χώρας εἶεν· εἴτε ἄνδρας, εἴτε γυναῖκας· εἴτε κληρικοὺς, εἴτε μοναχοὺς, ἢ ἀσκητρίας· εἴτε τῶν ἔξω πόλεων συνηγόρους, ἢ καὶ ἄλλης οἱασοῦν τύχης τε καὶ ἀξίας. καὶ περιεργάζεσθαι τίνες τε εἶεν, καὶ πόθεν ἥκοιεν, καὶ ἐπὶ ποίᾳ προφάσει. καὶ εἰ μὲν γεωργοὶ, σκοπεῖν τοὺς οἷς τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων αἱ κατ' αὐτοὺς προσήκουσιν ὑποθέσεις, καὶ τούτοις ἐπικεῖσθαι, συντόμως τε αὐτοὺς ἀπαλλάττειν τῶν δυσκόλων, δι' ἅπερ ἂν ἐνταυθοῖ παραγεγόνασι· καὶ ὅτι τάχιστα τούτους ἔθεσιν ἐκπέμπειν τῶν προσηκόντων ἀπολαύσαντας.

ΚΕΦΑΛ. β.

Εἰ δέ τινες εἶεν γεωργοὶ τελοῦντες ὑπὸ δεσποτείαν, καὶ δεόμενοι τούτων εἰς ταύτην παραγεγόνασι τὴν βασιλίδα πόλιν, παρασκευάζειν τοὺς κεκτημένους θᾶττον αὐτοῖς διακρίνειν τὰ ἐφ' οἷς ἀφίκοντο πράγματα, καὶ ἐκπέμπειν αὐτίκα, τυχόντας τῶν δικαίων. εἰ δὲ, ὡς εἰκὸς, εἰς ἐναντίωσιν τῶν κεκτημένων παραγένοιντο, καὶ πρὸς αὐτοὺς λέγοιεν δίκας, εἰ μὲν πλῆθος εἴη, τοὺς μὲν πολλοὺς

enim & hoc accipienti, quæstoris imponimus nomen. sic enim & in initio eum inuenientes, (dicimus autem priscis temporibus,) Ereunadas vocabant inquisitores ad hoc venientes officium. Volumus autem cingulum habentes hoc, respicientes ad Deum, nostrúmque timorem, & legem, requirere ad magnam hanc ciuitatem venientes, ex quacunque prouincia sint, viros, siue mulieres, aut clericos, seu monachos, vel monachas, siue externarum ciuitatum aduocatos, aut alterius cuiuscunque fortunæ vel dignitatis existant, & perscrutari qui sint, aut vnde venerint, & qua occasione. & si quidem agricolæ sint, intendere quibus nostrorum iudicum horum competunt lites, & his imminere, velocitérque eos eripere difficultatibus propter quas huc venerunt, & festinanter, vnde venerunt, eos remittere competentia fruentes.

CAPVT II.

SI verò aliqui sint agricolæ constituti sub dominis, & egentes eis ad hanc venerunt regiam ciuitatem: præparare possessores, citius eas discernere pro quibus venerunt causas, & remittere merentes mox quæ iusta sunt. Si verò forsitan ad resultationem possessorum venerunt, & aduersus eos dicant causas: si quidem multitudo sit, plures qui-

ἀποπέμπειν παραχρῆμα πρὸς τὴν χώραν, δύο ἢ τριῶν καταλιμπανομένων, οἵπερ κατὰ τὸ τῆς συνδίκου σχῆμα τὴν δίκην ἀγωνιοῦνται· καὶ οὕτω δὲ αὐτὸν ἐπικεῖσθαι τῷ τῆς δίκης ἀκροατῇ, καὶ παρασκευάζειν ὅτι τάχιστα τέμνειν τὰς ὑποθέσεις· ἵνα μὴ μῆκος αὐτοῖς ἐγγίνοιτο χρόνου. καὶ μάλιστα γεωργοῖς· ὧν ἥτε ἐνταῦθα παρουσία, περιττὴ, ἥτε ἐκ τῆς γεωργίας σχολὴ, βλάβος αὐτοῖς τε καὶ τοῖς κεκτημένοις ποιεῖ.

ΚΕΦΑΛ. γ.

Εἰ δὲ οὔτε γεωργικὸν εἴη τὸ ἐπιδημοῦν πλῆθος, ἀλλά τινες τυχὸν ἕτεροι, εἰ καὶ δικαζόμενοι πρὸς ἑτέρους καὶ ἐνταῦθα χρονίζοιεν, μὴ ἐνδιδόναι, ἀλλὰ σὺν πάσῃ συντονίᾳ τοὺς δικαστὰς ἐπείγειν μετὰ σπουδῆς αὐτοὺς τῶν ἀμφισβητουμένων ἀπαλλάττειν τε, καὶ τῶν δικῶν ἐλευθερουμένους ἐκπέμπειν· ὥστε αὐτοὺς τὰς οἰκείας χώρας τε καὶ πόλεις οἰκεῖν. Εἰ δὲ πολλάκις ἐνοχλήσαντος τοῦ ἀκροωμένου τῆς δίκης ἢ τοῖς τῶν γεωργῶν κυρίοις τοῦ παρ' ἡμῶν κατασταντος ἄρχοντος, ἐφ' ᾧ τοὺς δικαζομένους ἢ προσεδρεύοντας ἐλευθερῶσαι, αὐτοὶ πρὸς τοῦτο ἀναβάλλοιντο, καὶ μὴ θᾶττον αὐτοὺς ἢ τῆς δίκης ἢ τῆς προσεδρείας αὐτοῖς ἀπαλλάξουσι, τηνικαῦτα αὐτὸν τὸν παρ' ἡμῶν ἐπὶ ταύτης τῆς ἀρχῆς προβληθέντα, ἄγειν εἰς ἑαυτὸν τοὺς δικαζομένους, ἢ δεομένους τινὸς τῶν δικαίων παρὰ τῶν κεκτημένων, εἶτα μὴ τυγχάνοντας, καὶ ἐξετάζειν, καὶ ἐν τάχει διατιθέντας ἐφ' οἷς ἐκεῖνοι ταύτῃ τῇ μεγάλῃ προσεδρεύουσι πόλει, πρὸς τὰς οἰκείας ἐκπέμ-

πειν

dem remittere continuò ad prouinciam, duobus aut tribus relictis, qui secundum colli-tigantium schema litem exerceant: & ita eum imminere litis auditori, & procurare citius incidi negotia, vt non longitudo eis fiat temporis, & maximè agricolis: quorum & hic præsentia superflua, & agriculturæ vacatio damnum & ipsis & possessoribus facit.

CAPVT III.

SI verò neque agricolarum sit adueniens multitudo, sed quidam forsitan alij, aut etiam litigaturi aduersus alios, & hic tardent, non quiescere, sed cum omni instantia iudices vrgere cum festinatione eos contentionibus absoluere, & litibus liberatos remittere in suas ciuitates, & prouincias habitare. Si verò forsan cum institerint auditores litis, aut agricolarum domini, qui à nobis sunt iudices statuti, vt litigantes aut obseruantes liberent, ipsi adhuc differāt, & non citius eos à litis obseruatione liberauerint: tunc ipsum qui à nobis in hoc cingulo constitutus est, deducere ad se litigantes, aut agentes aliquo iure à possessoribus, proinde non merentes examinare, & citius disponere, pro quibus illi huic magnæ obseruant ciuitati, ad suas remittere

patrias,

πειν πατρίδας, ἢ ὅλως ἐξ ὧν ἥκουσι τόπων· πᾶσιν ἀπηρημένης πρὸς τοῦτο προνομίας τε καὶ φόρου παραγραφῆς.

ΚΕΦΑΛ. δ.

Ει δὲ βίου πρόφασιν τινὲς ἢ δίκης αἰτίαν οὐκ ἔχοντες, ἐπὶ ταύτης εἰσὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως, ὥστε διαζῆν ἢ ἐκ τοῦ μεταιτεῖν, ἢ τοῦτο πρὸς τὰς αὐτῶν ἐπιθυμίας οὐκ ἀρκοῦντος, ἤδη καὶ πλημμελεῖν· τὴν τῶν σωμάτων αὐτῶν κατάστασιν, ὁποία τις ἐστὶν, ἐποπτεύειν. καὶ εἰ μὲν ἔρρωται αὐτοῖς τὰ σώματα, δυνατοὶ δὲ ἀρκεῖν πρὸς πόνον εἰσίν. εἰ μὲν οἰκέται τινῶν εἶεν, μανθάνειν τίνων εἰσί, καὶ τούτους καὶ ἄκοντας τοῖς κεκτημένοις ἐκπέμπειν· εἰ δὲ ἐλεύθεροι τὴν τύχην, καὶ ἔκ τινων ἐπαρχιῶν ἢ πόλεων ὁρμώμενοι, τούτους ἐκπέμπειν εἰς τὰς ἐξ ὧν εἰσὶν ἐπαρχίας.

ΚΕΦΑΛ. ε.

Ει δὲ αὐτόχθονες εἶεν, καὶ σώμασι μὲν ἐρρωμένοις χρῶνται, βίου δὲ αὐτοῖς εὐπρεπὴς οὐκ ἔστι πρόφασις, τούτους μὴ μάταιον εἶναι τῆς γῆς ἄχθος συγχωρεῖν, ἀλλὰ παραδιδόναι θᾶττον αὐτοὺς τοῖς τε τῶν ἔργων τῶν δημοσίων τεχνίταις εἰς ὑπουργίαν, τοῖς τε προεστῶσιν ἀρτοποιητικῶν ἐργαστηρίων, καὶ τοῖς τοὺς κήπους ἐργαζομένοις, καὶ ἄλλοις διαφόροις τεχνίταις, ἢ καὶ ἐργασίαις ἐν αἷς ἰσχύουσιν ἅμα μὲν κάμνειν, ἅμα δὲ ἀποτρέφεσθαι· καὶ τὸν ἀργὸν οὕτως ἐπὶ τὰ κρείττω μεταβάλλειν βίον.

¶ Ei

patrias, aut omnino ex quibus venerunt locis, omnibus perempto ad hoc priuilegio, & fori præscriptione.

CAPVT IIII.

SI verò vitæ occasionem aliqui aut lites non habentes, in hac sunt nostra ciuitate, vt propter * *victum, aut eo quòd hic ad eorum desideria non sufficiat, iam etiam peccent, corporum eorum statum, qualis quis est inspicere: & si quidem valent eis corpora, potentes autem sufficere ad laborem sunt: si quidem seruilia fuerint, cognoscere quorum sunt, & hos etiam inuitos possessoribus transmittere. Si verò liberi fortuna, & ex aliquibus ciuitatibus aut prouinciis orti: hos transmittere ad prouincias ex quibus orti sunt.*

* vertendum fuit. vt aut mẽdicando victum quæritẽt, aut eo nec sufficiẽte iam etiam peccent. &c.

CAPVT V.

SI verò huius terræ fuerint, & corporibus quidem validis vtantur, vitæ autem eis decens non est occasio: hos non frustra esse terræ onus permittere, sed tradere citius eos operum publicorum attinet artificibus, ad ministerium, & præpositis * *panificantium stationum, & hortos operantibus, aliísque diuersis artibus, aut operibus, in quibus valent simul quidem laborare, simul autem ali: & segnem ita ad meliorem mutare vitam.*

* i. pistrinariis.

Si verò

¶ Εἰ δέ τινες μὴ βουληθῶσι προσεδρεύειν ταῖς ἐργασίαις αἷς παρεδέθησαν, τούτους ἀπελαύνειν ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως. φειδόμενοι γὰρ αὐτῶν, ταῦτα νομοθετοῦμεν· ὅπως ἂν μὴ τῆς ἀργίας αὐτοὺς εἰς ἀτόπους πράξεις συνωθούσης, οἱ νόμοι τούτους ἁρπάζοιεν πρὸς ποινάς, τοῖς ἡμετέροις παραδιδόντες ἄρχουσι. Τοὺς δέ γε βεβλαμμένους ἢ βεβλαμμένας τὸ σῶμα, ἢ τῇ πολιᾷ βαρεῖς, τούτους ἀνενοχλήτους εἶναι κελεύομεν ἐπὶ ταύτης τῆς ἀγαθῆς πόλεως, παρὰ τῶν εὐσεβεῖν βουλομένων ἀποτρεφομένους. καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ἀνερωτᾷν τίνος παραγένοιτο χάριν· καὶ πυνθανόμενον, τὰ εἰκότα ἐπ' αὐτοῖς πράττειν· ὥστε μὴ ἀργοὺς ἐνταῦθα καθῆσθαι, ἀλλὰ τὰ προσήκοντα πράξαντας, εἰς τὰς οἰκείας ἐπανελθεῖν χώρας.

ΚΕΦΑΛ. ϛ.

Εἰ δέ τινες ἢ τῶν ἐπὶ ταύτης οἰκούντων τῆς πόλεως, ἢ καὶ τῶν ἔξωθεν παραγινομένων, μέμφοιντο τισὶν ὡς παρ' αὐτῶν ζημιωθέντες, κατὰ πρόφασιν τυχὸν τῶν λεγομένων σπορτούλων, ἢ καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἀδικιῶν· καὶ φάσκοιεν αὐτοὺς ἢ παραβῆναι τοὺς ὑπὲρ τούτων ἡμῶν νόμους, ἢ καὶ χωρὶς ἀρχικῆς προστάξεως ὑπόμνησιν αὐτοῖς προσαγαγεῖν· ζητεῖν ἀκριβῶς τοὺς ταῦτα πλημμελήσαντας, ἐπείπερ ἂν ἀξίας τε καὶ στρατείας, καὶ ὑφ' οἱανοῦν τελοῖεν ἀρχὴν· καὶ τούτους ἅμα μὲν συλλαμβάνειν, ἅμα δὲ μετ' ἐλέγχους τὰς ἠπλημμένας κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους εἰσπράττειν ποινάς· οὐδενὸς τῶν

1 ¶ *Si verò aliqui noluerint obseruire operibus quibus traditi sunt, hos sectari* * *hac regia ciuitate. parcẽtes enim eis hoc sancimus: vt non segnitie eos ad illicitos actus impellente, leges eos abripiant ad pœnas, nostris tradentes iudicibus. Læsos autem aut læsas corpore, aut canicie graues, hos sine molestia esse iubemus in hac nostra ciuitate, aut* * *piè agere volentibus adscribendos: & aliorum singulos interrogare qua venerint gratia: & inquisitis, quæ digna sunt super eis agere, vt non pigri hic sedeant, sed competentia agentes,* * *ad proprias reuertantur prouincias.*

* debuit vertere, expelli.

* vertend. fuit, à piè seu misericorditer agere volentib. alẽdos, & aliorum singulos, &c.

* i. cum egerint.

CAPVT VI.

SI *verò aliqui aut in hac habitantium ciuitate, aut etiam deforis venientium, inculpent aliquos tanquam ab eis damnificati per occasionem fortè eorum quæ dicuntur sportulæ, aut etiam ex hoc læsionum: & dicant eos aut præuaricari pro his nostras leges, aut etiam sine iudiciali præcepto admonitionem eis offerre: quærere subtiliter hæc delinquentes, cuiuscunque fuerint dignitatis aut militiæ, & sub quo constituti sunt cingulo: eósque simul quidem comprehendere: simul autem post probationes interminatas secundum nostras leges exigere pœnas: nullo competentium*

τῶν προσφόρων αὐτοῖς ἀρχόντων ἀντιποιεῖσθαι τούτων δυναμένους. καὶ τοῦτο μὲν, ἀζημίους φυλάττειν τοὺς ἠδικημένους, ἀπολαμβάνοντας ἅπερ παρὰ τὸν νόμον ἀπῄτηνται· τοῦτο δὲ, τὰς ποινὰς τὰς παρὰ τῶν ἡμετέρων ὡρισμένας διατάξεων προσαπαιτεῖν, καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ περὶ αὐτῶν ἀναφέρειν, ἔνθα ἂν καὶ συνείδοιμεν διορθουμένας.

ΚΕΦΑΛ. ζ.

ΠΡὸς τούτοις δὲ, καὶ ὅσα μέμψιν λαμβάνει παραποιήσεως, ἤτοι τῆς καλουμένης πλαστογραφίας, ἐν οἱῳδήποτε πράγματι, ταῦτα ἀναζητεῖν· καὶ τοὺς ἐπὶ τούτοις προσαγγελλομένους συνέχειν, καὶ μετὰ γραφὴν καὶ ἐλέγχους, τιμωρεῖσθαι τούτους. καὶ γὰρ τῆς τοιαύτης ἀκροάσεως δίδομεν ἐξουσίαν αὐτῷ. Εἰ δέ τις τῶν τὰ τοιαῦτα ἠδικημένων προσαγγείλει ταῦτα τῷ παρ᾽ ἡμῶν προβληθέντι κατὰ τὸν παρόντα νόμον ἄρχοντι, καὶ μὴ δικαίας τύχῃ προνοίας, ὡς ἀναγκασθῆναι καὶ εἰς ἡμᾶς, ἤτοι τὴν ἀεὶ βασιλείαν, ταῦτα προσαγγέλλειν· ἴστω σαφῶς ὁ τὴν ἀρχὴν ταύτην παραλαβὼν, ὡς αὐτὸς οἴκοθεν ἀποδώσει ταῦτα τῷ παρ᾽ αὐτοῦ ῥαθυμηθέντι κακῶς, ἅπερ ἐχρῆν αὐτὸν παρὰ τοῦ πλημμελήσαντος λαβεῖν. πρὸς τῷ καὶ μείζονος ἀγανακτήσεως ἡμετέρας πειρᾶσθαι δικαίως, οἷα τὰς ἡμετέρας κελεύσεις ὑπερβῆναι θαρρήσαντα.

ΚΕΦΑΛ. η.

ΜΕγιστον δὲ πάντων ὁ τὴν δὲ τὴν ἀρχὴν ἔχων καὶ διηνεκὲς τοῦτο θέσθαι σπούδασμα· τὸ καθαραῖς ταῖς χερσὶν ἅπαντα πράττειν καὶ τὰς

tentium eis iudicum defendere eos valente, & tam illæsos seruare eos qui iniustitiam passi sunt, recipientes quæ contra legem exacti sunt, quàm pœnas nostris definitas constitutionibus superexigere: ac de eis referre, vbi perspeximus dandas.

CAPVT VII.

SVper hoc autem quicunque querelam suscipiunt falsitatis, seu quæ vocatur falsa scriptura: in quocunque collegio hoc requirere, & qui super his denunciantur, comprehendere, & post inscriptiones & probationes punire. sic enim huiusmodi audientiæ damus potestatem ei. Si verò aliquis taliter læsorum adierit ordinatum secundum præsentem legem iudicem, & non iustam impetrauerit prouidentiam, vt cogatur ad nos & ad semper imperium hoc denunciare: sciat apertè qui cingulum hoc assumit, quia ipse de suo reddet ea ei qui ab eo neglectus est malè, quæ decuerat eum à delinquente accipere: insuper & maiorem indignationem nostram experietur iustè, vtpote nostras iussiones transcendere præsumens.

CAPVT VIII.

MAximè autẽ omnium, qui hanc administrationẽ habet, & perpetuè hoc ponet studium puris manibus omnia agere, & admi-

ὑπουργοῦντας ἔχειν μὴ ῥυπῶντας μηδέν, μηδὲ αἰ-
σχροῦ λήμματος ἐλάττους· ἀλλ' αὐτόν τε καθα-
ρῶς καὶ ἐλευθέρως ἄρχειν, καὶ εἴ τι τοιοῦτο παρὰ τῶν
ὑπηρετουμένων πλημμελούμενον εὕροι, τοῦτο καὶ
κολάζειν, καὶ δὴ αὐτῶν πρῶτον δεικνύναι τὴν
ἑαυτοῦ στερρότητα ὁμοῦ καὶ σωφροσύνην. διὰ τοῦτο
γὰρ ἤδη καὶ decem libras auri προφάσει δαπά-
νης ὁριζόμεθα αὐτῷ, καὶ τῷ αὐτοῦ παρέδρῳ solidos
centum, καὶ τοῖς γε ὑπηρετουμένοις αὐτῷ, κατὰ
τὴν τῆς δαπάνης αἰτίαν, solidorum centum
triginta δίδομεν σιτήσιμον καὶ ἀπογραφὴν ὑ-
ποτεθεῖναι τῷδε τῷ νόμῳ προσετάξαμεν, ἵνα ταῖς
ἐκ τοῦ δημοσίου φιλοτιμίαις ἀρκούμενοι, τῶν ἀλλο-
τρίων ἀπόσχοιντο. οὕτως ἔσονται θεοῦ τε καὶ ἡμῶν ἀ-
κριβεῖς θεράποντες, καὶ τῆς δὴ οὐρανοῦ τε καὶ ἡμῶν ἀ-
πολαύοντες προνοίας, καὶ τοῖς τῆς ἀρχῆς πράγμα-
σιν εὐκολώτερόν τε καὶ νομιμώτερον χρώμενοι.

ΚΕΦΑΛ. θ'.

Δίδομεν δὲ τῷ τὴν ἀρχὴν ἔχοντι παρρησίαν
καὶ ἄρχουσιν ἐνοχλεῖν, καὶ εἰς ἡμᾶς ἀναφέ-
ρειν, καὶ οἴκοθεν πράττειν τὰ προσήκοντα· ἵνα μήτε
ἀδικῆσαι, μήτε ἄλλο τι παντελῶς αἰτιώμενος, τῆς
ἡμετέρας ἐπ' αὐτῷ κρίσεως ἐλάττων φανείη. ἄ-
δειαν δὲ ὁμοίως αὐτῷ δίδομεν δημοσίαις ἐπι-
στολαῖς χρῆσθαι πρὸς τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἡγουμέ-
νους, ὥστε τοὺς ἐκπεμπομένους παρ' αὐτοῦ, παρα-
πέμπειν εἰς τὰς αὐτῶν χώρας, ἀπραγμόνως
ἐκεῖσε διάξοντας· καὶ εἴ τινες δέονται βοη-
θείας νομίμου, ταύτην ληψομένους. κἀκείνου μά-
λιστα προνοεῖν, ὥστε μὴ παρὰ τῶν αὐτῶν διὰ

nistratores habere non sordidos, neq; turpi acceptioni paratos. sed purè & liberè administrare, & si tale aliquid super ministris peccatum inuénerit, hoc etiam punire, & ex ipsis prius ostendere suam firmitatem simul & castitatem. Propterea enim & decem libras auri occasione expensarum decernimus ei, & eius consiliario solidos centum, & ministrantibus ad expensarum causam solidos trecentos triginta damus annonæ: quorum etiam descriptionem huic legi apponi præcipimus, vt de fisci largitate contenti, alienis abstineant: erúntque * *Dei & nostri subtiles cultores, & è cœlo hanc nostram fruentes prouidentiam & administrationem, causis facilius & legalius vtentes.*

* hoc pacto, videtur addendum.

CAPVT IX.

D*Amus autem administrationem habenti fiduciam & iudicibus insistere, & ad nos referre, & ex se agere competentia: vt neque infirmitate, neque alio omnino culpatus, nostro super eo iudicio minor appareat. Licentiam verò similiter ei damus publicis epistolis vti ad prouinciarum præsides, vt iÿ qui remittuntur ab eo, mittant ad suas prouincias sine lite ibi ducturos: & si quo egent legitimo auxilio, hoc percepturos.*

Illud maximè prouidere, non de iisdem secundo

ἐνοχλεῖσθαι· τῷ πολλάκις τοὺς ἐνταῦθα μάτην ἐμφωλεύοντας, εἶτα ἀποπεμφθέντας παρ' αὐτοῦ, πάλιν ἐπανιέναι καὶ εὐθὺς ὑποστρέφοντας, δευτέρων αὐτῷ πραγμάτων παρέχειν ἀφορμάς. Εἰ γὰρ πάλιν ἐπὶ τῆς εὐδαίμονος ταύτης λάβοι τοὺς ἄλλως ἐμφωλεύοντας μάτην τοὺς ἀπαλλαγέντας, καὶ ἐπὶ τὴν οἰκείαν χώραν ἀποπεμφθέντας, τούτοις καὶ σωφρονισμὸν ἐπιθήσει πρέποντα, καὶ σφοδρότερον αὖθις ἐκπέμψει. οὕτως ἡμῖν τὰ τῶν ἔξω πόλεων οἰκισθήσεται, καὶ ἡ μεγάλη πόλις αὕτη συγχύσεως ἐλευθερωθήσεται. Εἰ δὲ καί τινας συμβαίνοι τῆς αὐτῆς τάξεως ἐν τοῖς πέραν ὁρμητηρίοις ἱδρῦσθαι, οἵπερ καὶ τοῖς ἔξωθεν ἀφικνουμένοις ἐντεύξονται, καὶ τοὺς ἐντεῦθεν πεμπομένους δεχόμενοι, εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐκπέμψουσι· καὶ τοῦτο πράξει, τὸ συμφέρον τῷ πολιτεύματι διὰ πάντων θηρεύων.

ΚΕΦΑΛ. ι.

Ταῦτα ἅπαντα νομοθετοῦμεν, τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων κηδόμενοι, καὶ ὥστε μὴ τὰς οἰκείας ἀπολιμπάνοντας πατρίδας, ἐνταῦθα ταλαιπωρεῖσθαι, καὶ τελευτᾶν ἴσως, τῶν οἰκείων ἐστερημένους, καὶ μηδὲ πατρῴων ἀπολαύοντας τάφων. διότι καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν τεθεικόσι τοὺς νόμους, καὶ πολιτείας συστησαμένοις, ταῦτα οὐ παρέργως ἐσπουδάσθη. ἀλλὰ καὶ ἀργίας ἦν τις γραφή, καὶ τὸ ξενικὸν ἅπαν περιειργάζοντο. καὶ οὐ καινὸν οὐδὲ ἄηθες τοῦτο τοῖς πατράσιν ἐστὶ τὸ σπούδασμα, ἀλλὰ καλὸν μὲν καὶ ἀρχαῖον, ἀμεληθὲν δὲ ἐν μέσῳ παρὰ τοὺς ἅπαντα

κατα β

molestari (quod sæpe) eos qui hic vanè commorantur: deinde transmissos ab eo, rursus remanere: & mox reuersos, secundarum ei causarũ præbere occasiones. Si enim denuo in hac fœlicissima ciuitate inueniat quosdam nidificantes frustra, qui liberati & ad propriam prouinciam transmissi sunt: his & castigationem imponat decentem, & vehementius iterum transmittat. Sic nobis etiam foris ciuitates habitabuntur, & magna ciuitas hæc confusione liberabitur. Si verò aliquos perspexerit sui officij in transmarinis [*] *partibus collocare, qui etiam deforis conuenientes inquirant, & hinc destinatos suscipientes, ad prouincias dirigant: & hoc agat, quod vtile est reipublicæ per omnia venatus.*

[*] vertend. in appositis huic ciuitati partibus collocare. intelligit autẽ illam partem ciuitatis Constãtinop. quæ ex aduerso ipsi ciuitati apposita est, mari exiguo interiecto.

CAPVT X.

HAec omnia sancimus nostrorum subiectorum curam habentes: vt non suas prouincias deserentes, hic atterantur & moriantur forsan propriis priuati, & neq; paternis fruentes sepulturis: eo quòd & ante nos ponentibus leges, & rempublicã constituentibus, hæc non transitorio studio fuerunt, sed & pigritiæ fuit quædam scriptura [*], & peregrinos omnes perscrutabantur, & neque nouum neq; leue hoc causis studium, bonum quidem & antiquum, neglectum verò in medio ab vniuersa*

[*] ἀργίας γραφὴ cessationis accusatio, elegãter vertit Iulianus.

καταβλαψάσης ῥαθυμίας, κατὰ μικρὸν ἐκινδυνεύουσι διαφθαρῆναί τε καὶ ἀνῃρῆσθαι· ἕως ἡμεῖς χρήσιμον αὐτὸ καὶ λυσιτελέστατον ὂν εὑρόντες, πάλιν εἰς τὴν πολιτείαν εἰσηγάγομεν. Ὥσπερ δὲ αὐτὸν ἀδωρότατον καὶ τὴν αὐτοῦ τάξιν εἶναι βουλόμεθα, καὶ μηδ' ὁτιοῦν ἔξω τῶν παρ' ἡμῶν ὡρισμένων λαμβάνειν· οὕτω καὶ ἀζημίους αὐτοὺς φυλάττεσθαι κελεύομεν· καὶ μήτε προφάσει τῶν συμβόλων, μήτε κατὰ τὴν τῶν σιτήσεων πρόφασιν, μήτε κατ' ἄλλην οἱανοῦν αἰτίαν, ἢ ἐν τῷ θείῳ ἡμῶν παλατίῳ, ἢ ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, προφάσει συμβόλων ἢ προστάξεων, τι διδόναι νῦν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον, ἢ τοῖς προεστῶσι τῆς τραπέζης τῆς σῆς ὑπεροχῆς, προφάσει σιτήσεων τῶν δι' αὐτῶν χορηγουμένων αὐτῷ τε, ἢ παρέδρῳ, ἢ τῇ αὐτοῦ τάξει. ἀλλὰ πανταχόθεν αὐτοῖς καθαρὰ φυλάττεσθαι τὰ παρὰ τῆς ἡμῶν φιλοτιμίας διδόμενα. ἀρκέσει γὰρ ἅπασιν αὐτὶ θεραπείας πρεπούσης, τὸ γνησίως αὐτοῦ κυβερνῶντα τὴν ἀρχὴν, ἅπασιν ὠφελιμώτατον εἶναι.

¶ Τὰ τοίνυν τῷ ἡμετέρῳ παραστάντα κράτει γνώσασα ἡ σὴ ὑπεροχὴ, ἅπαντα εἰς ἔργον ἀγαγεῖν σπουδασάτω. ἀποδεχέσθω τε τὴν ἡμῶν πρόνοιαν, ὅτι καὶ νέαν ἀρχὴν προσεθήκαμεν, καὶ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων διὰ πάντων κηδόμεθα.

DAT. VII. ID. MAII CONSTANTINOP. IMP. DN. IVSTINIA. PP. AVG. ANN. XII. ARIONE V. C. CONS.

Περὶ

lædente negligentia, paulatim periclitatum est corrumpi & perimi, donec nos prodesse hoc, & vtilissimum inuenientes, rursus in rempublicam introducimus. Sicut enim præbemus incorruptum eum, & eius officium esse volumus, & nihil extra quæ à nobis dicta sunt, accipere: ita & indemnes eos seruari iubemus, vt neq; occasione codicillorum, neque per occasionem annonarum, neque per aliam quamlibet causarum, aut in sacrum nostrum palatium, aut in forum tuæ celsitudinis occasione codicillorũ aut præceptorum aliquid dare nunc, aut in futuro tempore immensæ tuæ celsitudinis occasione emolumentorum quæ per eos impenduntur ei, aut consiliario, aut eius officio: sed vndique eis pura seruari quæ nostra largitate dantur. sufficiet enim omnibus pro medela decenti germanè eum gubernantem cingulum vniuersis vtilissimum esse.

EPILOGVS.

¶ *Quæ igitur nostræ placuerunt potestati, cognoscens tua celsitudo, omnia ad effectum perducere festinet, approbétque nostram prouidentiam: quia & nouum cingulum adiecimus, & nostrorum subiectorum per omnia curam habemus.* Dat. VII. *Id. Maij Constantinop. Imper.* DN. *Iusti.* PP. *ann.* XII. *Arione* V. C. *Cons.*

Y 4

Περὶ αὐτεξουσιότητος.

Η διάταξις ἡ διὰ τῶν ἀξιωμάτων καὶ τῆς ἐπισκοπῆς ἐλευθεροῦσα τοὺς παῖδας τῆς ὑπεξουσιότητος.

Διάταξις πα.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑνὸς Αὔγουστος τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ τῆς βασιλίδος πόλεως.

Εἴ τι πρὸς ὠφέλειαν καὶ κόσμον ὁρᾷ τῆς ὑπὸ τοῦ θεοῦ παραδοθείσης ἡμῖν πολιτείας, τοῦτο ἀεὶ βουλόμενοι, πρὸς ἔργον ἄγειν σπουδάζομεν. τοιγαροῦν καὶ ἤδη νόμον ἐγράψαμεν ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν πατρικίων, τὸν ἐλευθέρους αὐτοὺς, τῇ τῆς ἀξίας δόσει, τῆς ὑπεξουσιότητος τῶν πατέρων ἀποφαίνοντα. οὐ γὰρ πρέπον ἐνομίσαμεν εἶναι, τούτους οὓς ἡμᾶς ἐν τάξει πατέρων ἄγομεν ἡμετέρων, τούτους ὑφ' ἑτέρου τελεῖν ἐξουσίαν. εἰ γὰρ ἡ τῆς emancipationos πρᾶξις πάλαι μὲν ὑπὸ τὰς καλουμένας legis actionas γινομένη, μεθ' ὕβρεων καὶ ῥαπισμάτων ἀπήλλαττεν αὐτοὺς τῶν τοιούτων δεσμῶν. πῶς οὐκ ἔμελλε τὰ σύμβολα, τὰ πάντων ἀνθρώπων σεμνότατα, διδόμενα παρὰ τῆς ἐφεστώσης τοῖς ὅλοις βασιλείας, μὴ τῆς ὑπεξουσιότητος αὐτοὺς ἐλευθεροῦν; νῦν δὲ φιλανθρωπότερόν τι

καὶ

CONSTITVTIO QVÆ DIGNITATIBVS ET EPIſcopatu [filium] liberat patria poteſtate.

TITVLVS X.

NOVELLA CONSTITVT. OCTVAGESIMAPRIMA.

Imperator Iuſtinianus Auguſt.ſacro Senatui huius regiæ ciuitatis.

PRAEFATIO.

QVICQVID *ad vtilitatem & ornatum reſpicit à Deo traditæ nobis reipublicæ, hoc ſemper cogitantes, ad effectum deducere feſtinamus. Igitur etiam dudum legem ſcripſimus ſuper glorioſiſſimis noſtris patriciis: quæ liberos eos dignitatis collatione paterna poteſtate demonſtrat. Non enim decens putauimus, vt hos quos nos in officium patrum prouehimus noſtrorum, hi ſub aliena ſint poteſtate. Nam ſi emancipationis actio dudum quidem & per eas quæ nuncupantur legis actiones, facta cum iniuriis & alapis, liberabat eos huiuſmodi vinculis: quomodo futuri* eſſent codicilli omnium honeſtiſſimi dati à præſidente vniuerſis imperio, non eos poſſe paterna poteſtate liberare? Nunc autem clementius,*

* al. non futuri.

καὶ σεμνότερον τῇ πολιτείᾳ διανοούμενοι, καὶ ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάτων (εἴπερ τὸ οἰκεῖον ὄνομα τῷ χρόνῳ μετὰ τὴν βασιλείαν διδόασι) καὶ τῶν γε μόνοις τοῖς ὑπατικοῖς συμβόλοις τετιμημένων, καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῶν ἐλευθερῶν βουλῆς δυναμένων, τουτέστιν ἐπαρχότητός τε καὶ στρατηγίας (φαμὲν δὲ τῆς ἐν αὐτοῖς τοῖς θρόνοις καὶ τοῖς ἔργοις γνωριζομένης) αὐτὸ τοῦτο νομοθετοῦμεν· ἵνα πᾶν τοιοῦτον ἀξίωμα καὶ ἀρχὴ τοιαύτη προσγινομένη τισὶν, οἷς ἂν ἡμεῖς δοκιμάσαιμεν, ὅπερ αὐτοὺς ἀπαλλάττει καὶ βουλῆς, τοῦτο ἰσχύσει καὶ τῆς ὑπεξουσιότητος αὐτοὺς ἐλευθεροῦν τῶν πατέρων ἢ πάππων. εἰ γὰρ ἐνομοθετήσαμεν ὡς εἴ τις οἰκέτης, εἰδότος τοῦ κεκτημένου, ἀξιωθῇ στρατείας, ἢ τινος ἀξίας τύχοι παρὰ τῆς βασιλείας, εὐθὺς ἐλευθεροῦται, καὶ εἰς αὐτὴν ἀναρπάζεται τὴν εὐγένειαν· πῶς οὐχὶ δίκαιον τὸν τηλικούτων ἠξιωμένων συμβόλων, μὴ καὶ τῆς ὑπεξουσιότητος ἐλεύθερον γίνεσθαι;

ΚΕΦΑΛ. α.

ΔΙΑ τοῦτο τοίνυν, τῷδε τῷ σεμνοτάτῳ χρώμενοι νόμῳ, θεσπίζομεν, τούς τε ὀρδιναρίους ὑπάτους, εἴπερ ἐν ὑπεξουσίοις τελοῖεν, ἅμα τῷ ῥήματι τῷ ταύτην αὐτοῖς χαριζομένῳ τὴν τάξιν, εἰς αὐτεξουσιότητα φέρεσθαι· καὶ πρός γε, τοῖς τιμωμένοις παρὰ τῆς βασιλείας ὑπατικοῖς συμβόλοις, εἴπερ ὑπὸ τὴν τῶν πατέρων τελοῖεν χεῖρα, γίνεσθαι τὸ σύμβολον αὐτεξουσιότητος πρόφασιν· καὶ εἴ γε τινὰς ἡμεῖς ἐπὶ

πασῶν

aut etiam honestius in republica cogitantes: sed super gloriosissimis consulibus, qui proprium nomen ipsi post imperium præbent: & solis con sularibus codicillis honorantur: & super cingulis, quæ liberare à curia possunt, hoc est præfectura & magistri militum: dicimus autem in ipsis sedibus & operibus agnitis hoc ipsum sancimus esse, vt omnis talis dignitas, aut etiam cingulum huiusmodi acquisitũ aliquibus quoscunque nos probauerimus quod eos liberet à curia, hoc valeat, & vt potestate eos liberet patrum atq; auorum. Nam si sanciuimus, vt si quis seruus sciente domino mereatur militiam, aut quamlibet dignitatem adipiscatur, repente ab imperio liberetur, & in ipsam rapiatur ingenuitatem: quomodo non est iustum, tantos promerentem codicillos, non etiam paterna potestate liberum fieri?

CAPVT I.

PRopterea igitur hac honestissima vtentes lege, sancimus & ordinarios consules si sub potestate consistant, vnà cum ipso verbo quo hoc his donatur officium, suæ potestatis fieri: necnon & iis qui honorantur ab imperio per consulares codicillos, si sub patris sunt manu, fieri codicillos eorum suæ potestatis occasionem. Et si quos nos per vniuer

πασῶν τῶν διοικήσεων τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάρχων τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων ἐπιστήσαιμεν, ἢ ἐπὶ τὴν πολιαρχίαν ἑκατέρας Ῥώμης ἄγοιμεν, ἢ ἐπί τινα στρατηγίαν· τούτους εὐθὺς καὶ αὐτεξουσίους γίνεσθαι. τὸν γὰρ τοσούτων ἄρχοντα, καὶ τοσούτοις ἐπιτάττοντα, μένειν ἐπὶ τῆς ὑπεξουσιότητος ἔτι, καὶ μὴ τοῖς αὐτεξουσίοις ἐγγράφεσθαι, τῶν ἡμετέρων ἀνάξιον ἡγησάμεθα νόμων τε ἅμα καὶ χρόνων.

¶ Εν γίνει δὲ, καθάπερ εἴρηται, νομοθετοῦμεν, ὥστε πᾶν ἀξίωμα καὶ ἀρχὴν πᾶσαν βουλῆς ἐλευθεροῦν δυναμένην, ταύτην καὶ αὐτεξουσιότητος γέρας τοῖς τετιμημένοις, παρέχειν. τοῦτο γὰρ καὶ σεμνοτέρους ἔτι τοὺς πατέρας ἀποφαίνει, εἴ γε τῶν οὕτω παρὰ τῆς βασιλείας τετιμημένων καθεστᾶσι πατέρες. οὐ γὰρ ἂν, εἰ μὴ τοῦτο καὶ αὐτοὶ συνέσπευδον, τὴν βασιλείαν ὑπὲρ τούτων ᾔτουν· ὥστε εἴτε ἐστί τις νῦν ἐν ὑπεξουσίοις τούτων ἀπολαύων τῶν τιμῶν ἢ ἀρχῶν ἃς ἔμπροσθεν ἠριθμήσαμεν, εἴτε ὕστερον ἔσται, καὶ τούτοις αὐτεξουσιότης ἀκολουθείτω, τό, τε peculion αὐτοῖς χαριζομένη, καὶ τὸ αὐτόγνωμον διδοῦσα, καὶ ἄξια πράττειν τῆς τιμῆς καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῖς ἐκ τῆς βασιλείας γινομένης κρίσεως. οὕτως γὰρ πολλῷ μείζων τοῖς πατράσιν ἔπαινος ἔσται, καὶ εὐφροσύνης ἀφορμὴν παρέξει μεγάλης.

ΚΕΦ

vniuerſas diœceſes glorioſiſſimos præfectos ſacrorum noſtrorum prætoriorum inſtituamus, aut in præfectura ciuitatis vtriuſq; Romæ pronexerimus, aut in quolibet magiſterio militari: hos repente etiam ſuæ poteſtatis fieri. Eum namque qui tantorum iudex eſt, & tantis iubet, manere ſub poteſtate alterius,& non inter eos qui ſuæ poteſtatis ſunt, ſcribi, noſtrarum indignum iudicauimus legum ſimul & temporum.

1 ¶ *Generaliter autem, ſicuti dictum eſt, ſancimus vt omnis dignitas & omne cingulum à curia liberare valens, hoc etiam ſuæ poteſtatis præmium honoratis præſtet, & nobiliores adhuc patres oſtendat. Si ergo ab imperio ſic honoratorum aliqui ſint patres: qui ſi non hoc eſſet, etiam ipſi pariter ſtuderent imperiũ pro iſtis petentes: quapropter ſiue eſt aliquis nunc quidem ſub poteſtate iis fruens honoribus, aut cingulis, quos in primis enumerauimus, ſiue poſtea erit,etiam hunc ius poteſtatis ſuæ ſequatur, & peculium ei donans, & arbitrij liberi eſſe præbens:ac dignè agere honore & iudicio ſuper his ab imperio habito. hoc enim multò maior patribus laus erit,& lætitiæ occaſionem præbebit magnæ.*

Vt liberati per dignitatem patria poteſtatē, legitima iura intacta habeant.

CAP.

ΚΕΦΑΛ. β.

Ἐκεῖνο δὲ τῷ νόμῳ προσεπισκήπτομεν, ὥστε μὴ τὰς τοιαύτας αὐτεξουσιότητας ὅμοια χαρίζεσθαι ταῖς ἄλλαις, αἳ διὰ τῶν emancipationων γίνονται, ἀλλ' ἐξαίρετόν τι τὴν βασιλείαν δῶρον ταῖς τοιαύταις αὐτεξουσιότησι παρέχειν. οὐδὲ γὰρ βουλόμεθα τὸν οὕτως αὐτεξούσιον γενόμενον ἢ γινόμενον, ἀπολλύναί τι τῶν legitimων δικαίων. ἀλλ' ἔστω καὶ τῷ γένει πρὸς αὐτοὺς καὶ αὐτοῖς πρὸς τὸ γένος ἄθικτα τὰ legitima καὶ ἐκ τῆς φύσεως φυλαττόμενα δίκαια. καὶ οἵ γε παῖδες αὐτῶν, μετὰ τελευτὴν τῶν πάππων, εἰς τὴν αὐτῶν μεταπιπτέτωσαν ὑπεξουσιότητα, ὥσπερ ἂν εἰ ἔτυχον οἱ τούτων γονεῖς τελευτῇ τῶν οἰκείων πατέρων, ἀλλ' οὐκ ἐκ τοῦ παρόντος νόμου αὐτεξούσιοι γενόμενοι· καὶ εἰκότως τοὺς παῖδας τοὺς αὐτῶν μετὰ τελευτὴν τῶν οἰκείων πατέρων ὑπεξουσίους ἔχοντες. ἵνα μηδὲν τῶν ἐκ τῆς βασιλείας προσγινομένων παραιρεῖσθαί τι δόξειεν αὐτῶν· διότι πᾶν ὅπερ εἴτε ἐκ θεοῦ πρόσεισιν ἀνθρώποις, εἴτε ἐκ βασιλείας τῆς τῷ θεῷ κατακολουθούσης, ἀγαθὸν εἶναι προσήκει μόνως, ὡς καὶ πάσης κακίας τε καὶ ἐλαττώσεως ἀμιγὲς καθεστάναι.

ΚΕΦΑΛ. γ.

Πρόδηλον δὲ ὡς οὐκ ἔστιν ὃς ἀγνοεῖ πρό γε ἁπάντων τοῖς ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις, ἅμα τῇ χειροτονίᾳ καὶ τὴν αὐτεξουσιότητα προσγίνεσθαι. οἱ γὰρ πάντων ὄντες πνευματικοὶ πατέρες πῶς ἂν ὑπὸ τὴν ἑτέρων ἐξουσίαν τελοῖεν; ἀλλὰ προσήκει καὶ αὐτοὺς τῆς τοιαύτης ἀπολαύειν τιμῆς, καὶ

CAPVT II.

ILlud quoque lege cauemus, vt non [a] *has tales suas potestates similia præbere qualia aliæ quæ per emancipationes fiunt: sed præcipuum quoddam premium imperium conferre talibus suis potestatibus. Non enim volumus eum qui ita suæ potestatis fit, perdere aliquod legitimorum ius, sed sint & generi ad eos, & ipsis ad genus intacta legitima, & ex natura seruata iura: & filij eorum post mortem auorum sub eorum recidant potestatem, ac si contigisset eorum parentes morte suorum patrum, & non ex præsenti lege, suæ potestatis fieri: & merito filios post mortem suorum patrum sub potestate habere, vt nihil horum quæ ab imperio conferuntur, eis deesse videatur: quoniam omne bonum, siue à Deo acquiritur hominibus, siue ab imperio sequente Deum, decet esse mansurum, & omnis malitiæ ac deminutionis extraneum.*

[a] Græcis. pro, vt non tales suæ potestates similia præbeant.

Vt per episcopatum liberetur filius patria potestate.

CAPVT III.

PAlam verò est nullum esse qui nesciat, pre omnibus, sanctissimis episcopis ipsa ordinatione, etiam suam potestatem acquiri. Qui enim omnium sunt spirituales patres, quomodo sub aliorum potestate consistant? Sed conuenit etiam eos huiusmodi potiri honore, & hoc

ταύτην ἐκ τῆσδε ἡμῶν τῆς νομοθεσίας καρποῦσθαι. ¶ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν εἰς ὑμετέραν αὔξησίν τε καὶ τιμήν, ὦ σεβασμιώτατοι πατέρες, βουλόμεθα εἰς τὸ διηνεκὲς ἐμπρέπειν τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ· ἅμα μὲν εἰς κόσμον ἡμέτερον, ἅμα δὲ εἰς τὴν τῆς ἡμετέρας φιλοτιμίας ἀπόδειξιν, ἣν τοῖς ἡμετέροις πατράσι καὶ ὑπάτοις καὶ ἥρωσι δεδώκαμεν. DAT. XV. KAL. APRIL. CONSTANT. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ARIONE V. C. CONS.

Περὶ τῶν δικαστῶν, καὶ ὥστε μεθ᾽ ὅρκου μὴ αἱρεῖσθαι. Διάταξις πβ.

IMP. IVSTINIANVS AVG. IOANNI PP. PER Orientem, exconsule ac patricio.

ΖΗΝΩΝΙ τῷ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως γέγραπται διάταξις περὶ τῆς τῶν δικῶν τάξεως, πολλὰς μὲν παραλλαγὰς ἐκ τῶν ἐφεξῆς δεξαμένη χρόνων, εἰς τοῦτο δὲ ἀφικομένη, ὥστε κατὰ μικρὸν σχεδὸν καὶ παντάπασιν ἐκλιπεῖν. οἵ τε γὰρ ἐν αὐλῇ γεγραμμένοι διαιτηταὶ τὸν μετ᾽ ἀνθρώπων ἅπαντες ἀπέλιπον βίον, πολλά τε τῶν εἰσαχθέντων δικαίων

σεσίγη

hoc etiam ex hac nostra legislatione frui.

EPILOGVS.

¶ *Quæ igitur nobis visa sunt ad vestram reuerentiam & honorem, ô colendissimi patres: volumus in perpetuum splendere nostræ reipublicæ tam ad nostrum* ornatum, quàm ad nostræ largitatis probationem: quam nostris patribus, & consulibus, sacerdotibúsque contulimus. Dat.* XV. *Kal. Apr.* CP. DN. *Iust.* PP. A. *Arione* V. *Cons.*

* vestrũ, in omnib. manuscr. rectè.

DE IVDICIBVS, ET VT NVLLATENVS CVM IVREIVRANDO eligatur aliquis iudex, quòd permaneat ei: & vt appellationes accipiant modis omnibus iudices: & vt in media lite factæ formę quomodo oporteat decidi cognitionem, non attendant iudices. TIT. XI.

NOVEL. CONSTIT. LXXXII.

Idem Imp. August. Ioanni gloriosissi. prætoriorum Orientis præfecto, iterum exconsuli & patricio.

PRAEFATIO.

A *Zenone* piæ memoriæ scripta est lex de iudiciorũ ordine, multas quidẽ mutationes subsequentibus suscipiens temporibus: ad hoc autem peruenit, vt paulatim penè omnino caderet. nam & qui in ea conscripti sunt pedanei iudices, humanam omnes reliquerunt vitam, & plurima definiti iuris*

* Huius legis, vt. pote Græcæ, locus notatur post l. vi. C. de pedaneis iudic.

σεσίγηται, ῥητῶς τε οὐκ ἔτυχε μνήμης, ἀλλ' ἥ γε χρῆσις ταῦτα παραλαβοῦσα πρὸς ἀλλοῖον μετέστησε σχῆμα. ἡμεῖς τοίνυν ὁρῶντες συγκεχυμένον καθάπαξ τὸ τῶν δικαστῶν σχῆμα, ᾠήθημεν χρῆναι νόμῳ ταῦτα διορίσασθαι, ὃς τὴν πρέπουσαν τάξιν ἐπιθήσει τῷ πράγματι. οὐδὲ γὰρ ᾠήθημεν χρῆναι ἔχειν δικαστῶν τινὰς ὀνόματα, μάλιστα μὲν νόμων ἀνεπιστήμονας, ἔπειτα δὲ οὐδὲ πραγμάτων δυστυχοῦντας πεῖραν. τοῖς μὲν γὰρ ἡμετέροις ἄρχουσι πάρεισι πάντως καὶ πάρεδροι, τὰ ἐκ τῶν νόμων ὑφηγούμενοι, καὶ τὰς ἀσχολίας ἀναπληροῦντες τὰς αὐτῶν. ἐπειδήπερ πολλαῖς περιεχόμενοι φροντίσιν, ἃς ὑφ' ἡμῖν ἔχουσιν, εἰκότως τὸ δικαστικὸν ἀναπληροῦσι μέρος τῇ τῶν οἰκείων παρουσίᾳ παρέδρων. οἱ δὲ οὔτε ἀρχὴν ἔχοντες, οὔτε ἡμῖν ὑπηρετούμενοι, εἰ μὴ μέλλοιεν οἴκοθεν γοῦν ἐπίστασθαι τὸ δίκαιον, ἀλλ' ἑτέρωθεν ἐρανίζεσθαι τὴν τοῦ δικάζειν δυσχημοσύνην, πῶς οὐ μέγιστον τοῦτο ἐλάττωμα πολιτείας ἂν εἴη, τὸ μὴ τοῖς αὐτόθεν τὸ πρακτέον ἐπισταμένοις παραδοῦναι τὰς δίκας, ἀλλ' ἐᾶν αὐτοὺς ζητεῖν ἑτέρους παρ' ὧν ἔξεστι μανθάνειν ἅπερ αὐτοὺς ἐν τῷ κρίνειν φθέγγεσθαι δεῖ; ταῦτα ἡμᾶς εἰκότως εἰς τὸν παρόντα νόμον ἀνέστησε, τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων κηδομένους, καὶ βουλομένους αὐτοῖς καὶ τὰ ἐπὶ ταῖς δίκαις εὔκολά τε εἶναι καὶ ῥᾴδια, καὶ χωρὶς ἁπάσης ἀναβολῆς διαλύεσθαι.

tacita sunt, & certam non meruerunt memoriam: sed vsus hæc percipiens, in aliam trăstulit figuram. Nos igitur videntes omnino confusum iudicum schema, existimauimus oportere hac lege determinare quæ decentem ordinem imponat causæ. Non enim existimauimus oportere habere iudicum quorundam nomina, maximè legum ineruditorum, deinde neq; causarum habentium experimentum. Nostris enim administratoribus adsunt modis omnibus etiam assessores, & ea quæ legum sunt explicătes, & occupationes adimplentes eorum: quoniam multi detenti curis quas apud nos habent, meritò iudiciorum complent partem per suorum præsentiam assessorum. Illi autem neq; cingulum habentes, neq; nobis ministrantes, nisi potuerint per se nosse quod iustum est, sed aliunde emendicare iudicandi honestatem: quomodo nō maximum vitiū erit reipublicæ, non eis qui ex se quod agendum sit sciăt, lites tradere, sed sinere eos quærere alios, à quibus liceat discere quæ ipsos in iudicando eloqui decet? Hæc nos meritò ad præsentem * *erexerunt, nostrorum subiectorum curam agentes, & volentes eis etiam quæ de iudiciis sunt, in promptu esse atque facilia, & absque omni dilatione transigenda.*

* sic in omnib. manuscr. sed ex Græc. videtur addĕdum legem.

De iudicibus à Iustiniano electis.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΤΟ μὲν οὖν πάλαι σχῆμα τῆς διατάξεως Ζήνωνος τῆς τῆς εὐσεβοῦς λήξεως, ἥπερ ἑκάστῳ δικαστηρίῳ ῥητοὺς ἀφώρισε δικαστὰς, παντελῶς ἀναιροῦμεν. ἐπιλεγῆναι δὲ συνείδομεν δικαστὰς τοὺς τὴν πανταχόθεν ἐπὶ χρηστοῖς ἔχοντας μαρτυρίαν, εἴπερ κοινοὶ πάντων ἔσονται δικασταὶ, ῥᾷα πανταχόθεν ἐπιλελεγμένοι. καὶ δὴ τοῦτο πέπρακται, καὶ ᾕρηνται παρ' ἡμῶν δικασταὶ, Ἀνατόλιός τε ὁ περίβλεπτος, ἤδη τῶν τοῦ συνηγορεῖν πρώτων πεπαυμένος, καὶ ἐν τοῖς περιβλέπτοις τῶν τοῦ δημοσίου συνηγόροις ταχθείς. Φλαβιανός τε ὁ λαμπρότατος, ὃς συνήγορος τῶν τοῦ δημοσίου καθέστηκε νῦν· καὶ πρός γε Ἀλέξανδρος, καὶ Στέφανος, καὶ Μηνᾶς, οἱ λογιώτατοι συνήγοροί τε καὶ διαιτηταὶ τῆς σῆς ἀγορᾶς, Ἀλέξανδρός τε ἕτερος· (καὶ διαιτητὴν δὲ εἶναι κἀκεῖνον τοῦ τοῦ δικαστηρίου τοῦ ἐνδοξοτάτου μαγίστρου τῶν θείων ὀφφικίων μεμαθήκαμεν) καὶ δύο ἐφεξῆς ἄλλοι συνήγοροι τῆς σῆς ἀγορᾶς, Βίκτωρ, καὶ ὁ ἐκ Κυζίκου Θεόδωρος. ἐκ μὲν οὖν συνηγόρων οὗτοι δικασταὶ προκεκρίσθωσαν. ¶ Ἐπειδὴ δὲ προσῆκόν ἐστιν εἶναι καὶ μείζους δικαστὰς, τοὺς μὲν ἀξιώμασι προέχοντας, καὶ πρός γε τῇ πείρᾳ πραγμάτων πολλῶν τῇ πολυχρονίῳ τριβῇ μεγίστων ἀρχῶν, οὐ πλὴν ἐν τούτων ἐγγεγυμνασμένους, καὶ τῇ τε ἡμετέρᾳ προσκαρτεροῦντας εὐσεβείᾳ· διὰ τοῦτο συνείδομεν, ἐκ μὲν τῶν ἐνδοξοτάτων πατρικίων Πλάτωνα τὸν ἐνδοξότατον, μακρὸν ἐπὶ τῆς πολιαρχίας διανύσαντα χρόνον, καὶ δὶς ἐπὶ τῶν θρόνων

ἐκείνων

CAPVT I.

Vetus igitur schema Zenonis constitutionis piæ memoriæ, quæ vnicuique prætorio [a] *certos definiuit iudices, omnino perimimus: eligere verò perspeximus in rebus vtilibus habëtes attestationem, qui communes omnium erunt iudices, tanquam vndique electi. & hoc quidem gestũ est: & electi sunt à nobis iudices: Anatolius vir spectabilis iã aduocatione dudum completa, & inter spectabiles fisci aduocatos deputatus: ac Flauianus, qui nunc aduocatus fisci consistit: & Alexander, & Stephanus, & Mennas, eloquëtissimi aduocati, & pedanei iudices tui fori: & Alexander alter, quem pedaneum iudicem esse prætorij gloriosissimi magistri sacrorum officiorũ cognouimus: & duo subsequentes alij aduocati* [b] *tui fori, Victor, & ex Quizico* [c] *Theodorus. Ex aduocatis itaque isti iudices præponantur.*

1 ¶ *Quia verò competens est esse etiam maiores iudices aliquos dignitate prouectos, experimento causarum multarum, aut plurimi temporis exercitatos, magnis cingulis, aut multitudine horum exercitatos, qui etiam nostræ obseruent pietati: ideo perspeximus ex gloriosissimis quidem patriciis Platonem gloriosissimum [patricium] Longum, qui in vrbana præfectura obtinuit tempus, & secundo in illis*

[a] δικαστηρίῳ, iudicio.

[b] Iulianus vertit, scholasticos sic enim tũ vocabantur aduocati, quod non aduertens Myræus putat erratũ esse, & legẽd. spectabiles.

[c] Cizico.

ἐκείνων γενόμενον, Βίκτωρά τε τὸν ἐνδοξότατον, καὶ αὐτὸν ἐπί τε τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, ἐπί τε τῆς σεμνῆς τῶν Ἀλεξανδρέων ἄρξαντα πόλεως, καὶ πρός γε τῆς πολιαρχίας ἡγησάμενον, καὶ οὐδὲ νόμων ἀνήκοον· καὶ Φωκᾶν τὸν ἐνδοξότατον ἐν τοῖς ἡμετέροις καταλέξαι δικασταῖς, ἄνδρα ὃν ὅ, τε σὸς ἐπίσταται θρόνος ἐπαινουμένως αὐτῷ προστάντα, καὶ πρός γε τὰ ἐκ νόμων εἰδότα, καὶ ἐπὶ τούτοις Μάρκελλον τὸν μεγαλοπρεπέστατον, ἀεὶ μὲν ἡμῖν παρόντα, καὶ περὶ τὴν τοῦ δικαίου θαυμαζόμενον τήρησιν, καὶ παρὰ πάντων σχεδὸν τῶν ἡμῖν προσιόντων διὰ τοῦτο αἰτούμενον, παρέδρῳ τε χρώμενον ἐπαινουμένως διατιθέναι τὰ ἐκ τῶν νόμων δυναμένῳ. φαμὲν δὲ Ἀππίωνα τὸν περίβλεπτον, τῷ δημοσίῳ τε συνειπόντα, καὶ τἄλλα μαρτυρίας ἀγαθῆς παρά τε τῶν ἄλλων παρά τε ἡμῶν αὐτῶν ἠξιωμένον.

ΚΕΦΑΛ. β.

Τοὺς μὲν οὖν δικαστὰς, μετὰ τοὺς ἡμετέρους ἄρχοντας, τούτους εἶναι βουλόμεθα· καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ τούτοις ἅπασι τὰς ὑποθέσεις κατὰ τὸ δοκοῦν ἡμῖν παραδώσομεν. Εἰ δέ τις τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων παραπέμπειν βούλοιτο δίκας, τούτοις δὴ τοῖς εἰρημένοις καὶ ὡρισμένοις παρ' ἡμῶν δικασταῖς ταύτας παραδώσει· καὶ ἑτέρῳ παντελῶς οὐδενὶ, πλὴν εἰ μὴ τοῖς παρέδροις τοῖς ἑαυτοῦ παραδοίη τὰς μετὰ μέρος ἐξετάσεις, αὐτὸς τὴν ὑπὲρ τοῦ παντὸς κρίσιν ἐξοίσων.

ΚΕΦ.

ſedibus constitutus eſt, & Victorem glorioſiſſimum & ipſum, qui tam in magna Hellade,[a] *quàm in nobili Alexandrinorum ciuitate adminiſtrauit, & præfecturæ vrbanæ tenuit præſulatum, & neque legum inexpertum, & Focam glorioſiſſimum inter noſtros annumerandũ iudices, virum quæcunq;*[b] *ſedes nouerit laudatũ, quàm ſibi præſtantẽ, inſuper & quæ legum ſunt ſcientem. Inter hos Marcellum quoque magnificentiſſimum, ſemper quidem eum nobis præſentem & circa iuſtitiæ miramur obſeruationem, & ab omnibus penè nos adeunti bus propter hoc petitum ſcimus, & conſiliario vtentem laudabili, quatenus diſponere quæ ex legibus ſunt, poſſit, id eſt Appione viro ſpectabili, & fiſci aduocato, & in aliis habente teſtimonium optimum tam apud alios, quàm à nobiſipſis.*

[a] Vet. manuſcr. omnes, Hellada.

[b] leg. quẽque tua ſedes nouit laudabiliter ſibi præſidentem, inſuper &c.

Vt iudicibus tantùm hac lege datis delegare cauſas liceat. CAP. II.

IVdices itaque poſt noſtros adminiſtratores hos eſſe volumus: & his omnibus negotia ſecundum quod nobis viſum fuerit, delegamus. Si quis autem noſtrorũ iudicum deputare voluerit cauſas, iis qui definiti ſunt à nobis pedaneis iudicibus tradat, & alteri omnino nulli, niſi conſiliariis ſuis commiſerit particulares examinationes: ipſe pro omni negotio iudicium portaturus.

ΚΕΦΑΛ. γ.

Καθεδοῦνται δὲ οἱ διαιτηταὶ δικαστικῶς ἐπὶ τῆς βασιλείου στοᾶς, ἐν οἷς καὶ νῦν οἰκίσκοις δικάζουσιν, ὀρθριοί τε εὐθὺς καὶ εἰς δείλην ὀψίαν. καὶ ἀκροάσονται τῶν δικῶν οὐ μόνον τῶν μετὰ τὸν νόμον τοῦτον κινηθησομένων παρ' αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων, ὅσαι παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις οὐ κατὰ τὸ ἀρχικὸν ἐκινήθησαν σχῆμα, νῦν δὲ παρ' ἡμῶν εἰς αὐτοὺς μετενεχθῆναι προσετάχθησαν.

ΚΕΦΑΛ. δ.

Εκείνου φυλαττομένου, ὡς εἴπερ ἐφέσιμοι παρὰ τῶν διαιτητῶν ἢ τῶν ἐνδοξοτάτων ἀνδρῶν γίνονται δίκαι αὗται, εἰ μὲν ἐξ ἡμῶν αὐτῶν παρπεμφθεῖεν, κατὰ τὸ ποσὸν ἢ εἰς τὸ κοινὸν τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἀρχόντων μεταχθήσονται, ἢ ἑτέροις κατὰ τὸ ἔθος τῶν θείων consultationων παραπεμφθήσονται. εἰ μέντοι τινὲς τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἀρχόντων δίκας αὐτοῖς παραπέμψαιεν, ἐπ' αὐτοὺς τοὺς παραδόντας αὐτοῖς τὰς ἀκροάσεις ἡ ἔφεσις ἥξει· ἐξ ἐκείνων δὲ αὖθις, κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον, τὰ τοιαῦτα κριθήσονται.

ΚΕΦΑΛ. ε.

Ακροάσονται δὲ πάντες τὰς μὲν δίκας ἄχρι τριακοσίων οὔσας νομισμάτων, ἐν σχήματι

De ordine & tempore quo iudices sedere debent.

CAPVT III.

Sedebunt autem hi pedanei iudices continuè, & nunc in regia basilica, in quibus & nunc domunculis iudicant, matutino mox & meridie & vespere audientes causas, non solum quæ post legẽ mouendæ sunt apud eos, sed etiam alias quæcunq; apud alios quidem sunt secundum antiquum motæ schema, nunc autem à nobis ad eos mutari præceptæ sunt.

De prouocationibus. CAP. IIII.

Illo custodiendo, vt si sub appellatione à pedaneis iudicibus aut gloriosißimis viris fiãt causæ, & ipsæ quidem à nobisipsis delegatæ sint secundum quantitatem, aut in commune: apud gloriosißimos iudices nostros examinabuntur: aut aliis secundum consuetudinem sacrarum consultationũ delegabuntur. Si qui tamen gloriosißimorum nostrorum iudicũ causas eis delegauerint: ad eos qui hos miserunt, eis audientibus appellatio remeabit: ab illis autem rursus secundum prædictum modum talia iudicabuntur.

De iurisdictione iudicum pedaneorum. CAP. V.

Audient igitur omnes quidem litem vsque ad trecentos solidos existentem sub

σχήματι παρασημειώσεως. οὕτω γὰρ θᾶττόν αἱ δίκαι κριθήσονται, καὶ τῶν ἐπὶ ταῖς διαγνώσεσι κύκλων, καὶ τῆς τοῦ χρόνου τριβῆς τὸ δικαζόμενον ἅπαν ἀπαλλαγήσεται. πρόδηλον δὲ ὡς εἰ καὶ κατὰ παρασημείωσιν ἀκροάσονται τῶν δίκων, ἀλλὰ δώσουσιν ὅρον ἐν γράμμασι τὸν τὴν αὐτῶν δηλοῦντα γνώμην, τῶν ἐπὶ τούτους ἐφέσεων οὐδενὶ παντελῶς ἀνῃρημένων· πλὴν εἰ μὴ τρισσάκις ἐκκαλέσασθαί τις βουληθείη, ἢ κατὰ προπέτειαν ἀποληφθείη. τοῖς γὰρ τοιούτοις καὶ ὁ τῶν ἐφέσεων ἀνῄρηται λόγος.

ΚΕΦΑΛ. ϛ.

ΤΑΣ δὲ ἐκ τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως ἀπὸ τῶν διαιτητῶν ἐφέσεις εἰς τοὺς δικαστὰς, οὐ περαιτέρω δύο μηνῶν ἔχειν προθεσμίαν ἐν τῷ δρόμῳ τῶν κινουμένων βουλόμεθα. μεθ' οὓς ἀνάγκη τὰς κυρίας τ' ἑαυτῶν ἄρξασθαι δρόμου, τῆς καλουμένης παρὰ τῶν νόμων separationos χώραν ἐπὶ τούτων οὐδεμίαν ἐχούσης.

ΚΕΦΑΛ. ζ.

ΟΥ'δενὸς θαῤῥοῦντος ἐκβαίνειν τὰ ἐπὶ τοῖς sportulois ἢ ταῖς δικαστικαῖς δαπάναις παρ' ἡμῶν διατεταγμένα· ἀλλὰ πάντων τοῖς αὐτοῖς ἐμμενόντων, καὶ εὐλαβουμένων τὴν ποινὴν ἣν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἡ θεία ἡμῶν διάταξις ὥρισεν. ¶ Τῶν τὰς δίκας παρασκευαζόντων, οὕτως ὄντων, ὅσον κατὰ τὸ τῆς στρατείας σχῆμα, ὡς μέχρι νῦν ὡρίσθησαν. ἑκάστου 1

μέντοι

schemate annotationis.[a] *Sic enim velocius lites iudicabũtur, & circulis cognitionalibus ac temporis contritione omnes litigantes liberabũtur. Palam verò est, quia etsi per annotationem audient causas: veruntamen dabunt terminũ per scripturam, qui eorum manifestet sententiam: appellationibus in his nulli penitus perimendis: nisi fortè tertio appellare voluerit, aut per contumaciam defuerit. talibus enim etiam appellationum perimitur ratio.*

[a] ἐν σχήματι παρασημειώσεως. i. in forma nõ scripti, quasi dicat, sine scripto. Iulianus vertit naturaliter, nescio quo sensu.

De appellationibus, vt cursum duorum mensium habeant, nulláque amplius concedatur reparatio.

CAPVT VI.

APpellationes autem ex hac magna ciuitate à pedaneis iudicibus non vltra duos menses habere inducias in cursu fatalium volumus: post quos necesse est fatales[b] *suum inchoare cursum: ea quæ vocatur à legibus reparatio, locum in his nullum habente.*

[b] τὰς κυρίας.

Vt sportularum modus lege Iustiniani introductus seruetur. CAP. VII.

NVllo quoque præsumente transcendere quæ in sportulis, aut in litis expensis à nobis disposita sunt: sed omnibus his contentis, & formidantibus pœnam quã in talibus sacra nostra constitutio terminauit. 1 ¶ *His qui causas præparant, sic existentibus, sicut & militiæ figura hactenus definiuit, vnoquoque*

tamen

μέντοι δικαστοῦ δύο μὲν τοῖς ὑπογράφουσι χρωμένους, δύο δὲ τοῖς τὰς δίκας παρασκευάζουσί τε καὶ ἐπάγουσιν· οὐ δυναμένων τῶν αὐτῶν πολλοῖς ἢ δύο γοῦν ὅλως ὑπηρετεῖσθαι δικασταῖς. τούτους δὲ παντοίως πιστούς τε καὶ δεδοκιμασμένους εἶναι. ὥστε μηδὲν παρ' αὐτῶν ἁμαρτάνεσθαι, μήτε προδίδοσθαι, μήτε κακουργεῖσθαι· ἀλλὰ κινδύνῳ τῶν τάξεων, ἢ σχολῶν, ἢ σκρινίων τῶν παρεχόντων αὐτοῖς τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἐπιλογήν τε ἅμα καὶ ὑπουργίαν εἶναι. καὶ κἂν εἴ τι παρ' αὐτῶν πλημμεληθείη, πρὸς τοὺς ἀφορίσαντας αὐτοὺς φέρεσθαι τὸν ἐκεῖθεν κίνδυνον, οἵπερ πᾶσαν ζημίαν παρὰ τὴν αὐτῶν αἰτίαν γινομένην, τοῖς παρ' ἐκείνων βραβεῦσι θεραπεύσουσιν. ἀνάγκην ἐχόντων καὶ τῶν προσφόρων ἀρχόντων, εἰ προσκληθεῖεν, παρασκευάζειν πάντως τοὺς ἐκ τῶν οἰκείων τάξεων ἢ σχολῶν ἢ σκρινίων προβαλλομένους, τοὺς ὑπουργοῦντας τὴν ἐντεῦθεν τῷ βλάβεντι θεραπεύειν ζημίαν. Εἰ δὲ ὁ δικαστὴς αἴσθηταί τι πονήρευμα παρά τινος τῶν ὑπουργούντων γινόμενον, ἀπελάσει μὲν τῆς ἀκροάσεως τῆς αὐτοῦ τοὺς οὐ μετὰ χρηστῆς δόξης πράγματι χρωμένους· ἑτέρους δὲ ἐγκαταστήσει, γνώμῃ καὶ προβολῇ τῶν οἷς ταῦτα, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, κινδυνεύονται.

ΚΕΦΑΛ. η.

ΕΙ δέ τις ἢ τῶν ἐνδοξοτάτων ἀρχόντων ἢ τῶν ἐλλογιμωτάτων ἡμῶν δικαστῶν παύσοιτο

το

tamen iudice duobus quidē exceptoribus vtente, & duobus causas præparantibus[a] *& complentibus: non valentibus eis pluribus quàm duobus omnino ministrare iudicibus. hos autem omnino locupletes, & probatos esse: vt neq; ab eis aliquid peccetur: neque prodatur, neque malignè agatur: sed periculo officiorum, aut scholarum, aut scriniorum præbentium eis super eos electionem simul & ministeriū: & vel si quid ab eis peccatur, ad illos qui deputant eos, referri exinde periculum, qui omne damnum eorum causa factum, iis qui ab eis læsi sunt, curabunt. Necessitatem habentibus etiam competentibus iudicibus, si eis interpellatio fiat, præparare modis omnibus eos qui ex officiis suis aut scholis aut scriniis eligunt ministrantes, hinc læsis damnum curare. Si verò index aliquam senserit malignitatem ab aliquo ministrantium fieri, expellat quidem auditorio suo eos, qui non cum vtili opinione causis vtuntur: alios autem instituat, sententia & electione eorum quibus hoc (sicuti prædiximus) periculi est.*

[a] Hos Iulianus in epitome vocat executores.

Vt in locum remoti iudicis alius à principe subrogetur.

CAP. VIII.

SI quis autem aut gloriosissimorum, aut eloquentissimorum iudicum remoueatur

iudic.

τὸ δικάζειν κατ' οἱανοῦν αἰτίαν, οὐκ ἄλλως ἕτερος αὐτοῦ διαδέξεται τὴν ἀκρόασιν, πλὴν εἰ μὴ τοῦτο ἡμᾶς ἐγκρίνοντες, ἑτέρῳ παραδοίημεν τὴν ἀντ' αὐτοῦ τῶν δικῶν ἐξέτασιν.

ΚΕΦΑΛ. θ.

ΟΠΩΣ δ' ἂν μὴ ὁ περὶ ταῦτα πόνος ἄμισθος τοῖς ἡμετέροις γένηται διαιτηταῖς, θεσπίζομεν αὐτοὺς ἐν ἑκάστῃ παρ' αὐτοῖς λεγομένῃ δίκῃ, κἂν εἰ θεῖόθεν παραπεμφθείη, ἀνὰ δύο μὲν χρυσοῦς παρ' ἑκατέρου μέρους ἐν τῇ προκατάρξει λαμβάνειν, ἀνὰ δύο δὲ ἐν τῷ πέρατι τῆς ὑποθέσεως, καὶ περαιτέρω τούτων μηδὲν (τοῦτο ὅπερ καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν διωρίσαντο) ἀλλὰ τούτοις ἀρκεῖσθαι καὶ μόνοις· δηλαδὴ τῶν προνομίων τῶν ἐπ' ἐλαττώσει τῶν δαπανημάτων τισὶν ὑπαρχόντων, ἅπασιν ἀκεραίων κατὰ τὴν ἑαυτῶν τάξιν φυλαττομένων. Ταῦτα δὲ φαμὲν ἐπὶ τῶν δικῶν τῶν ὑπερβαινουσῶν ποσότητα χρυσῶν ἑκατόν. εἰ γὰρ μέχρι τούτου τὸ μέτρον εἴη τῶν δικῶν, οὐδὲν αὐτοὺς δικαστικῶν ἕνεκεν ἀπαιτεῖσθαι βουλόμεθα. ἐκ γὰρ οὕτως ἐλαχίστης ποσότητος ὁ τὴν οἱανοῦν ἐξαίρεσιν ποιούμενος, μεγίστῳ μέρει τῆς δίκης τὸν οὕτω πεπονημένον ἐλαττοῖ. καὶ οὐ μέχρι τούτων ἱστάμεθα μόνων, ἀλλὰ καὶ οἴκοθεν αὐτοῖς φιλοτιμούμεθα· βουλόμεθα γὰρ ἕκαστον τῶν τοιούτων διαιτητῶν ἔτους ἑκάστου παρὰ τῆς τραπέζης τῆς σῆς ὑπεροχῆς κομίζεσθαι duas libras auri, καὶ ταύταις ἀρκεῖσθαι καὶ

μόναις

iudicare pro qualibet causa vel necessitate: non aliter alter in eius succedat auditorium, nisi hoc nos decernentes, alij tradiderimus pro eo causarum examinationem.

Vt duos in exordio & duos in fine litis aureos accipiant pedanei iudices.

CAPVT IX.

NE autem circa hæc labor sine mercede nostris fiat pedaneis, sancimus eos in vnaquaque dicta apud eos causa, vel si diuinitus [a] *fuerit deputata, duos quidem aureos ab vtraq; parte in contestatione litis accipere, & duos in fine negotij, & vltra hoc nihil (quod etiam prædecessores nostri definierunt) sed his contentos esse solis: priuilegiis quippe quæ in deminutione sumptuum quibusdam concessa sunt, omnibus integris secundum suum ordinem conseruandis. Hoc autem dicimus in litibus transcendentibus quantitatem aureorum centum. Si enim vsque ad hoc mensura fuerit litium: nihil eos audientiæ causa volumus exigi. qui enim ita paruæ quantitatis exactionem facit, pro maxima parte victoria sic pauperem fraudat. Et neque in hoc solummodo stamus, sed etiam de proprio ipsi largimur. Volumus enim vnumquenque istiusmodi pedaneorũ, annis singulis à mensa tuæ celsitudinis percipere duas libras auri, & his esse contentum*

[a] i. ab Imperatore.

solis,

μόναις ἀδωροτάτους τε εἶναι, καὶ χρυσίου παντὸς ὑπερφρονεῖν. διὰ τοῦτο γὰρ εἱλόμεθα τὸ δημόσιον ἐλαττῶσαι, ἵνα καὶ αὐτῶν ἕκαστος ἀρκούμενος τῇ τε παρ' ἡμῶν δόσει, τοῖς τε ἀνὰ τέσσαρσι χρυσοῖς, καθαρὰς τῷ θεῷ τε καὶ ἡμῖν καὶ τῷ νόμῳ φυλάξῃ τὰς χεῖρας. ἐνθυμούμενος οἷα περὶ τούτων τοῖς ἔμπροσθεν νομοθέταις διηγόρευται.

ΚΕΦΑΛ. ι.

ΤΟ δὲ κρίνειν καὶ τὸν τῶν δαπανημάτων λόγον τοὺς δικαστὰς πάντως καὶ ἐξετάζειν (ἐπειδὴ τοῦτο καλῶς καὶ ἡ Ζήνωνος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἐπέταξε ψῆφος, ἡμεῖς τε οὐκ ἀπηξιώσαμεν μέρος καὶ αὐτὸ τῶν ἡμετέρων ποιῆσαι διατυπώσεων) μενέτω καὶ νῦν ἐπὶ ταυτοῦ σχήματος φυλαττόμενον. ἐκείνου μόνου προστεθειμένου, τοῦ, εἴπερ ὅρκον ἐπαγάγοι περὶ τῶν δαπανημάτων ὁ δικαστὴς τῷ νενικηκότι, δηλαδὴ μετὰ τῆς φαινομένης αὐτῷ ὀρθῶς ἔχειν ποσότητος (ἣν δὴ ταξατίωνα καλοῦσιν οἱ νόμοι) εἶτα ἐκεῖνος ἐπομόσοιτο μὴ ἔχειν ἄδειαν τὸν δικαστὴν εἰς ἐλάττονα τῶν ὀμωμοσμένων καταδικάζειν, μηδὲ φαίνεσθαι φιλανθρωπότερον τοῦ νόμου τοῦ ταῦτα διατάττοντος. εἰ μέντοι συνείδοι μὴ δεῖν μηδέτερον τῶν μερῶν τῷ τῶν δαπανημάτων ὑποθεῖναι λόγῳ, διὰ τὸ τῆς ὑποθέσεως ἴσως ποικίλον, αὐτὸ τοῦτο διορίζεσθαι ψήφῳ· πάντων τῶν ἄλλων τῶν ἐπὶ ταῖς ἐφέσεσι, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, καὶ τῶν ἐπὶ ταῖς παραιτήσεσι, καὶ τῶν περὶ τοῦ μὴ προχείρως καὶ σὺν ἀνάγκῃ γίνεσθαι.

solis, & neque redimi: & aurum omnino despicere. Propterea enim eligimus fiscum minuere, quatenus horum vnusquisque contentus nostra largitate, & quaternis aureis, puras Deo & nobis & legi custodiat manus, cogitans quæ à prioribus legislatoribus de his definita sunt.

Vt iudex rationem expensarum examinet.

CAPVT X.

Oportet autem expensarum rationem iudices omnino examinare. (Et quia hoc bene Zenonis piæ memoriæ decreuit sententia & auctoritas: & nos nõ dedignati sumus partem etiam hoc nostrarum facere dispositionũ.) Maneat ergo etiam nunc in eodem schemate custoditum: illo solo adiecto, si iusiurandum intulerit de expensis iudex victori, scilicet cum quantitate quæ visa erit ei rectè se habere: (quam taxationem vocant leges) deinde ille iurauerit: non habere licentiam iudicem minus quàm iuratum est, condemnare: neque videri clementiorem lege quæ hæc disponit. si tamen perspexerit neutrũ sumptuum subdere rationi: & propter negotij fortè varietatem hoc ipsum decernat sua sentẽtia. Omnibus aliis super appellationibus, sicuti prædiximus, & excusationibus, & vt nõ promptè, & cũ necessitate*

* ψήφῳ. arbitrio vertit Iulianus.

γίνεσθαι τὰς προκαταρξεις, ἀλλ' ἔχειν τὴν τῶν
εἴκοσιν ἡμερῶν προθεσμίαν, καὶ εἴ τι ἄλλο δι-
καστικὸν ὡρίσαμεν, πάντων ἐπὶ τῆς οἰκείας
μενόντων ἰσχύος.

ΚΕΦΑΛ. ια.

Ἐπειδὴ δὲ πολλαί τινες ἡμῖν γίνονται προ-
σελεύσεις, αἱρουμένων τινῶν δικαστὰς παν-
τοίως ἀνεπιστήμονας καὶ νόμων καὶ πείρας,
καὶ ὑπὸ προθυμίας ὀμνύουσιν ἐμμένειν τοῖς δι-
κασταῖς, οἷς οὐκ ἄν τις οὐδ' ὁτιοῦν πιστεύσειεν,
εἶτα ἀναπείθουσιν ἴσως καὶ τοὺς δικαστὰς τὸν
τοιοῦτον δῆθεν αὐτοῖς ὅρκον παρέχειν, ἄνδρας
οὐδὲ ὅ, τι ποτὲ ἔστι τὸ δίκαιον, οὐδὲ τὴν αὐτοῦ
παρατήρησιν ἐπισταμένους· καὶ εἰκότως βλα-
βέντες αὐτοῦσιν μεταθέσθαι τὴν ὑπόθεσιν, ἐπι-
λαθόμενοι τῶν ὅρκων ὧν ὤμοσαν· τὸ πρᾶγμα
ἡμῖν ἐπιστροφῆς ἄξιον ἐνομίσθη. ¶ Καὶ ἐπειδήπερ
ἔγνωμεν ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων πείρας, σφα-
λερὸν εἶναι τὸ τοιοῦτο, θεσπίζομεν, τοῦ λοιποῦ μη-
δένα γίνεσθαι παντελῶς δικαστὴν αἱρετὸν, καὶ
μετὰ τῆς ἐξ ὅρκων ἀσφαλείας δικάζεσθαι· ἵνα
μὴ ἐντεῦθεν εἰς ἐπιορκίαν ἀνόσιον ἐμπίπτωσιν
ἄνθρωποι, διὰ τὴν τῶν δικαστῶν ἀμαθίαν
ἐπιορκεῖν ἀναγκαζόμενοι. ἀλλὰ πάντως οἱ
τὸν δικαστὴν ἢ τοὺς δικαστὰς αἱρούμενοι, μετὰ
ποινῆς αὐτοὺς ἐπιλεγέσθωσαν, ὁπόσης ἂν τὰ
μέρη πρὸς ἄλληλα συμβαίη· καὶ ἀνάγκην
ἐχέτωσαν ἢ ἐμμένειν τῇ κρίσει, ἢ εἴπερ ταύ-
την ἀναψηλαφῆσαι βουληθεῖεν, πρότερον δοῦναι

τὸ

fiant litis contestationes, sed habeant viginti dierum inducias, & quicquid aliud iudiciale decreuimus: in propria virtute manentibus.

Vt arbitri per compromissum non per sacramentum assumantur.

CAPVT XI.

QVia verò multæ quædam nobis fiunt interpellationes, eligentibus quibusdã iudices penitus ignorantes leges, & experimentum, & pronè iurant iudicibus se contentos, quibus nequaquam quispiam quodlibet credat: deinde suadent forsan etiam iudicibus quasi sibi præbere iusiurandum iuris, neque quid sit iustum, neque eius obseruationes scientibus: & meritò læsi ipsi rursus volunt examinari negotium, obliti iurisiurandi quod iurauerunt: causa nobis subuersione digna visa est. 1 *¶ Et quia cognouimus ex rerum experimento incautum hoc esse, sancimus decætero nullum fieri omnino iudicem arbitralem, & cum iurisiurandi cautione iudicare: ne ex hoc in periurium inuitum incidant homines propter iudicũ ignorantiam peierare compulsi: sed omnino qui iudicem aut iudices eligunt, cum pœna eligant eos, quatenus partes adinuicem coëant, & necessitatem habeant aut contentæ esse iudicio, aut si retractare voluerit alter, det*

τὸ πρόστιμον, οὕτω τε ἄλλως ἔχειν ἀναχωρεῖν τῶν κινουμένων, καὶ ἐφ' ἕτερον χωρεῖν δικαστήν. τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων, εἴ γε προσελευθεῖεν, ἐκβιβαζόντων τὰ πρόστιμα, καὶ τοῖς ταῦτα προσταχθεῖσι λαβεῖν ἀποκαταστῆναι παρασκευαζόντων. εἰδότων τῶν τοὺς δικαστὰς αἱρουμένων, ὡς εἰ μὴ τοῦτο πράξαιεν, μηδὲ ἐπερωτήσουσι ποιεῖν, ἀλλ' οἰηθῶσιν ἀρκεῖν αὐτοῖς τὴν ἐκ τῶν ὅρκων ἀσφάλειαν, εἶτα οἱ δικασταὶ οἱ οὕτως αἱρεθέντες βλάψουσιν αὐτούς· εἰ μὲν ἐξεπίτηδες, τῷ δεσπότῃ θεῷ τὴν ποινὴν τῆς ἐπιορκίας ὑφέξουσιν· εἰ δὲ ἐξ ἀμαθίας τοῦτο ὑποσταῖεν, οὐδὲν παρὰ τοὺς ὅρκους αὐτοῖς ἔσται πλέον. οὔτε γὰρ ἐπιορκίαν παρά τινος γίνεσθαι βουλόμεθα, οὔτε εὐθὺς τοὺς δικαζομένους ζημίαν ὑφίστασθαι μεγάλην, διὰ τὴν τῶν δικαστῶν ἀμαθίαν παρὰ τὴν τῶν ὅρκων εὐλάβειαν, συγχωροῦμεν. πάντων τῶν ἔμπροσθεν νενομοθετημένων, εἴτε ἐκ τῆς ἀρχαίας νομοθεσίας, εἴτε καὶ παρ' ἡμῶν, περὶ τῶν commissariων δικαστῶν, ἢ ἐπὶ τοῖς αἱρετοῖς (χωρὶς μέντοι τῆς παρὰ τῶν ὅρκων ἀνάγκης) μενόντων ἐπὶ τῆς ἰδίας ἰσχύος, καὶ οὐδὲν ἐκ τοῦδε ἡμῶν τοῦ νόμου καινιζομένων.

ΚΕΦΑΛ. ιβ.

Τοὺς μέντοι γε ἡμετέρους ἄρχοντας πᾶσι τρόποις δέχεσθαι τὰς ἐκκλήτους θεσπίζομεν, καὶ μηδενὶ παρρησίαν εἶναι παντελῶς τοῦτο διωθεῖσθαι, πλὴν μόνου τοῦ θρόνου τῆς σῆς ὑπεροχῆς· ᾧ τινὶ τοῦτο αὐθάδες

ἡ βασιλ

multam, & sic licentiam habeat discedere reus ab iis quæ iudicata sunt, & ad aliud venire auditorium: nostris iudicibus si aditi fuerint, exigentibus multam: & iis qui eam iussi sunt accipere, restitui præparantibus: [a] *scientibus iis qui iudices eligunt, quia si hoc non egerint, neque stipulati fuerint pœnam, sed existimauerint sufficere sibi ex iureiurando cautionem: deinde iudices sic electi noceant eis, si quidem ex studio, à domino Deo pœnas periurij sustinebunt. Si autem ex ignorantia hoc passi fuerint, nihil præter iusiurandum erit eis amplius: quia neque periurium volumus ab aliquo inferri, neque rursus litigantes sustinere damnum magnum propter iudicantium ignorantiam citra iurisiurandi reuerentiam permittimus: omnibus ante sancitis siue ex antiqua legislatione, siue à nobis de compromissariis iudicibus, aut arbitris, extra tamen necessitatem iurisiurandi, in propria virtute manentibus, & nequaquam ex hac nostra lege nouandis.*

[a] propetantibus: al. impetrantib. quod mihi rectius videtur.

De appellationibus, & ne cui eas non recipere liceat.

CAPVT XII.

NOstros tamē iudices omnibus modis suscipere appellationes sancimus, & nulli licentiam esse penitus hoc repellere, præter solam tuam eminentiam: cui hoc ab initio

ἡ βασιλεία περιφιλοτίμηται, τὴν τῆς ἀνεψηλαφήσεως αὐτεισάγουσα βοήθειαν.

ΚΕΦΑΛ. ιγ.

ΠΑΣ δὲ δικαστὴς, εἴτε ἀρχὴν ἔχων, εἴτε ἄλλως δικάζων, τηρείτω τοὺς νόμους, καὶ κατὰ τούτους φερέτω τὰς ψήφους· καὶ κἂν εἰ συμβαίη κέλευσιν ἡμετέραν ἐν μέσῳ, κἂν εἰ θεῖον τύπον, κἂν εἰ πραγματικὸς εἴη φοιτήσας, λέγων τοιῶσδε χρῆναι τὴν δίκην τεμεῖν· ἀκολουθείτω τῷ νόμῳ. ἡμεῖς γὰρ ἐκεῖνο βουλόμεθα κρατεῖν ὅπερ οἱ ἡμέτεροι βούλονται νόμοι. εἰ γὰρ ἔκκλητος ἡ δίκη γίνεται, ὁ μὲν δικαστὴς δεχέσθω πάντως τὴν ἐπιδιδομένην ἔφεσιν, οὐδὲ ὁτιοῦν παντελῶς προφασιζόμενος ἐφ' ὧν ὅλως ἔξεστιν ἐγκαλεῖσθαι. ἡ δὲ ἐκ τῶν ἐκκλήτων βοήθεια πᾶσι προκείσθω, δι' ἧς ἔξεστι τῷ βλαβέντι καὶ μέμψασθαι, καὶ τυχεῖν ἐπανορθώσεως ἢ παρὰ τῶν ἐφετῶν, ἢ παρ' ἡμῶν αὐτῶν, εἴπερ εἰς ἡμᾶς ἡ ψῆφος ἐνεχθείη.

ΚΕΦΑΛ. ιδ.

ΕΙ δέ τι κρίνοντες οἱ δικασταὶ, νομίσαιεν ἀμφισβητήσιμον εἶναι, δίδομεν αὐτοῖς ἄδειαν τὰ περὶ τούτου μηνύειν εἰς ἡμᾶς, καὶ πυνθάνεσθαί τε ἡμῶν καὶ μανθάνειν τὰ δέοντα· καὶ οὕτω τὸ πρακτέον ὑφηγεῖσθαι, καὶ ποιεῖν δικαίας τε ἅμα καὶ εὐλόγους τὰς κρίσεις.

¶ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν I

καὶ διὰ

largitur imperium, retractationis introducens auxilium.

De diuersis rescriptis ad iudices directis. CAP. XIII.

Omnis autem iudex siue cingulum habens, siue aliter iudicans, custodiat leges, & secundum eas proferat sententias: & vel si contingat iussionem nostram in medium, vel si sacram formam, vel si pragmaticam procedere [sanctionem][a] dicentem aliter agi, sequatur legem. nos enim volumus obtinere quod nostræ volunt leges. Si enim sub appellatione lis fiat, iudex quidē suscipiat modis omnibus oblatam appellationem, nihil penitus excusans, in quibus omnino licet appellare. auxilium verò circa appellationes omnibus adiacet: per quod licet læso & queri, & mereri correctionem aut ab iis qui de appellatione iudicāt: aut à nobis ipsis, si ad nos sententia referatur.

[a] deest in Græco.

De relationibus. CAP. XIIII.

SI quid autem audientes iudices putauerint esse dubium: damus eis licentiam de his nuntiare nobis, & consulere nos, vt discant quæ necessaria sunt, & ita quod agendum est explicent, & faciant iusta simul & rationabilia iudicia.

EPILOGVS.

¶ *Tua igitur eminentia, quæ placuerunt*

καὶ διὰ τὴν τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ὠφέλειαν πεπραγμένα, ταῦτα ἐπί τε τῆς βασιλέως προθήσει στοᾶς, ἐπί τε τῶν ἄλλων μερῶν τῆς μεγάλης ταύτης ἡμῶν πόλεως· ὥστε ἅπασι ταῦτα γενέσθαι φανερὰ, καὶ μαθεῖν ὅτι διὰ πάντων ἡμῖν μέλει τῆς αὐτῶν ἀσφαλείας τε καὶ ἀπραγμοσύνης.

Περὶ τοῦ τοὺς κληρικοὺς τοῖς ἐπισκόποις ἀποκρίνεσθαι.

Διάταξις πγ.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΙΟΥΣΤΙνιανὸς αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων, καὶ πατρικίῳ.

ΠΟΛΛΟΥΣ ἱεροὺς γεγραφότες νόμους περί τε τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τῆς ἐφεξῆς ἱερατείας ἁπάσης, καὶ μὴν καὶ περὶ τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν, καὶ ἔναγχος τοῦτο πεπραχότες, ἐν οἷς ἠβουλήθημεν τοὺς εὐλαβεστάτους μοναχοὺς παρὰ μόνοις τοῖς τῶν πόλεων ἐπισκόποις, ὑφ' οὓς ἐστι τὰ μοναστήρια, τὰς ἐναγωγὰς ὑπομένειν· ἠτήθημεν παρὰ Μηνᾶ τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, καὶ τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρι-

nobis, & propter nostrorum subiectorum vtilitatem gesta sunt, hic & in imperiali proponat basilica, & in aliis partibus nostræ regiæ ciuitatis, vt vniuersis hæc fiant manifesta, & discant quia per omnia nobis cura est eorum vtilitatis pariter & æquitatis. Dat. * *Arione v. c. Consule.*

VT[a] CLERICI APVD PROPRIOS EPISCOPOS PRIMùm conueniantur, & post hoc apud ciuiles iudices.

TITVLVS XII.

NOVEL. CONSTIT. LXXXIII.

Idem August. Ioanni gloriosissimo per Orientem, prætoriorum præfecto iterum exconsuli ordinario & patricio.

PRAEFATIO.

PLVRIMAS *sacras scribentes leges & de Deo amabilibus episcopis, & reliquo omni sacerdotio, necnon de reuerendissimis monachis, & nuper hoc agentes, in quibus volumus reuerendissimos monachos, apud solos ciuitatis episcopos, sub quibus sunt monasteria, conuentiones suscipere: petiti sumus à Menna Deo amabili archiepiscopo huius fœlicissimæ ciuitatis, & vniuersali patriarcha, reuerendissimis cleri-*

[a] Deest apud Haloandrū, quia non est posita in basilicis, vt aiūt Theod. Balsam. Nomocano. titu. 9. c. 1 & Eustath. de 60. dieb. Extat autem apud Gratianū 11 q 1. c. 44.

κληρικοῖς ταύτην δοῦναι τὴν προνομίαν, ὥστε εἴ τις ἔχοι τινὰ πρὸς αὐτοὺς χρηματικὴν δίκην, πρότερον παρὰ τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον ἰέναι τὸν ὑφ' ὃν τελεῖ, καὶ ἐντυγχάνειν αὐτῷ, καὶ ἐγγράφως κρίσεως ἀπολαύειν. καὶ, εἴπερ τοῦτο γίνοιτο, μήτε ἐνοχλεῖν αὐτῷ, μήτε ἕλκειν εἰς δικαστήρια πολιτικὰ, μηδὲ τῆς ἱερᾶς αὐτὸν ἀπασχολεῖν λειτουργίας· ἀλλ' ἀγράφως κατεξετάζεσθαι τὴν ὑπόθεσιν ζημίας χωρίς· καὶ λαμβάνειν τύπον ἴσως καὶ ἔγγραφον, εἰ τοῦτο τὰ μέρη βουληθείη τε καὶ αἰτήσειε, καὶ ἀπηλλάχθαι τῆς πρὸς ἀλλήλους ἔριδος.

¶ Εἰ δέ γε διὰ τὴν τοῦ πράγματος φύσιν, ἢ διά τινα ἴσως δυσκολίαν, οὐ γίνοιτο δυνατὸν τῷ θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ τεμεῖν τὴν ὑπόθεσιν, τότε ἄδειαν εἶναι καὶ παρὰ τοὺς πολιτικοὺς ἄρχοντας ἰέναι, καὶ τῶν προνομίων ἁπάντων φυλαττομένων, ὁπόσα τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς αἱ θεῖαι διατάξεις διδόασι, καὶ ἀγωνίζεσθαι, καὶ πέρας ἐπιτίθεσθαι τῇ δίκῃ. καὶ οὕτως ἐλεύθερον γίνεσθαι πραγμάτων· τῶν λαμπροτάτων ἀρχόντων κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους σπευδόντων σὺν πάσῃ προθυμίᾳ καὶ τάχει τὰς δίκας τεμεῖν. ὥστε μὴ διὰ τὰς τοιαύτας αἰτίας τῶν ἱερῶν αὐτοὺς ἀπασχολεῖσθαι πράξεων· καὶ δέον τὸν θεὸν ἱκετεύειν, καὶ τὰ ἱερεῦσι πρέποντα πράττειν, δικαστηρίων ἀνέχεσθαι καὶ τῶν ἐκεῖσε θορύβων, καὶ τῆς ἐγγινομένης ταραχῆς ταῖς τῶν δικαζομένων ψυχαῖς.

1

¶ Εἰ

cis hoc dare priuilegium, vt si quis habet aduersus eos quamlibet pecuniariā causam, prius ad Deo amabilem archiepiscopum pergat sub quo constitutus est, & interpellet eum, & ex non [a] scripto iudicium mereatur. & si hoc fiat: nec inquietet eum, nec trahat ad auditoria ciuilia, neque à sacro eum vacare faciat ministerio, sed ex non scripto examinetur negotium sine damnis, & accipiat formam forsan etiam scriptam, si hoc quoque partes voluerint & poposcerint, & liberentur alterutro certamine.

[a] Sic in manuscr. & vulg. in græco tamen est ἐγγράφου. i. scripto, sed hanc latinā interpretationem & lectionē veriorem esse verba sequētia demōstrant.

1 ¶ *Si verò aut propter causæ naturam, aut propter quandam fortè difficultatem non fuerit possibile Deo amabili episcopo decidere negotium, tunc licentiam esse & ad ciuiles iudices pergere, & priuilegiis omnibus custoditis, quæ reuerendissimis clericis sacræ præstant constitutiones, & litigare, & examinationem fieri, & terminum imponi liti, & ita liberam fieri causam clarissimis iudicibus secundum nostras constitutiones vel leges studentibus cum magnanimitate & velociter lites decidere, vt non propter huiusmodi causas sacris amoueantur obsequiis, & cum oporteat Deum placari, & decentia sacerdotibus agi, auditoriis detineantur, & illis turbis, atque inhærente tumultu litigantium animabus.*

¶ Si

¶ Εἰ μέντοι περὶ ἐγκλημάτων ἐνάγοιντο, εἰ μὲν πολιτικῶν, ἐνταῦθα μὲν οἱ πρόσφοροι ἄρχοντες. ἐπὶ δὲ τῶν ἐπαρχιῶν, οἱ τούτων ἡγούμενοι ἐστωσαν δικασταὶ, μὴ ὑπερβαινούσης τῆς δίκης μηνῶν δύο προθεσμίαν, ἀφ' οὗ προκάταρξις γένηται, ὥστε σύντομον ἐπιτίθεσθαι τῷ πράγματι πέρας. ἐκεῖνο δὲ μάλα ὄντος, ὡς εἴγε ὑπεύθυνον εἶναι τὸν ἐναγόμενον νομίσειεν ὁ τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενος, καὶ ποινῆς ἄξιον κρίνειε, πρότερον γυμνοῦσθαι τοῦτον παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου τῆς ἱερατικῆς ἀξίας, οὕτω τε ὑπὸ τὰς τῶν νόμων γίνεσθαι χεῖρας.

2

ΚΕΦΑΛ. α.

Εἰ μέντοι ἐκκλησιαστικὸν εἴη τὸ ἁμάρτημα, δεόμενον σωφρονισμοῦ καὶ ἐπιτιμίων ἐκκλησιαστικῶν, ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος τοῦτο κρινέτω, μηδὲν ἐπικοινωνούντων τῶν λαμπροτάτων ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν. οὐδὲ γὰρ βουλόμεθα τοιαύτας ὑποθέσεις ὅλως οὐδὲ γινώσκεσθαι τοῖς πολιτικοῖς ἄρχουσι, δέον τὰ τοιαῦτα καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἐξετάζεσθαι, καὶ ἐπικαρποῦσθαι ψυχὰς τῶν ἁμαρτανόντων διὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμίων. κατὰ τοὺς ἱεροὺς καὶ θείους κανόνας, οἷς καὶ οἱ ἡμέτεροι κατακολουθεῖν οὐκ ἀπαξιοῦσι νόμοι. Εἰ δέ τινες ἤδη προκατήρχθησαν δίκαι αὗται μενέτωσαν ἐπὶ τοῦ σχήματος, σύντομον λαμβάνουσαι πέρας. πάντων τῶν ἤδη παρ' ἡμῶν νενομοθετημένων, εἴτε ἐπὶ ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις εἴτε ἐπὶ τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις, εἴτε ἐπὶ κληρικοῖς, εἴτε ἐπὶ μοναχοῖς, τὴν ἰδίαν ἰσχὺν ἐχόντων.

¶ Ἡ

2 ¶ *Si tamen de criminibus conueniantur, si quidem ciuilibus: hic quidem competētes iudices, in prouinciis autem earum præsides siue iudices, non transcendente lite mensium duorum spacium ex quo litis contestatio fit, quatenus breuis imponatur causæ terminus. Illud palam est, si reum esse putauerit eum qui conuenitur, prouinciæ præses, & pœna iudicauerit dignum: prius hunc spoliari à Deo amabili episcopo sacerdotali dignitate, & ita sub legum fieri manu.*

CAPVT I.

SI verò ecclesiasticum sit delictum, egens castigatione ecclesiastica & multa, Deo amabilis episcopus hoc discernat, nihil communicantibus clarissimis prouinciæ iudicibus. neque enim volumus talia negotia omnino scire ciuiles iudices: cum oporteat talia ecclesiasticè examinari, & emendari animas delinquentium per ecclesiasticam multam, secundum sacras & diuinas regulas, quas etiam nostræ sequi non dedignantur leges. Si verò quædam prius contestatæ sunt lites, hæ maneant in ipso schemate, velocem accipientes finem: omnibus quæ iā à nobis sancita sunt siue super sanctissimis ecclesiis, siue super Deo amabilibus episcopis, siue super clericis, siue super monachis, propriam virtutem habentibus.

EPIL

¶ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραςάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τῦδε τῦ θείυ δηλύμενα νόμυ, διὰ προγραμμάτων οἰκείων φανερὰ πᾶσι κατασκευάτω, καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς παραφυλάττειν σπουδάσάτω. DAT. XV. KAL. APRIL. CONSTANTIN. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ARIONE V. C. CONS.

Περὶ τῶν ὁμοπατρίων καὶ ὁμομητρίων ἀδελφῶν.

Διάταξις πδ.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΙΟΥΣΤΙνιανὸς Αὔγυςος Ιωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων ἐρδιναρίῳ, καὶ πατρικίῳ.

ΠΟΛΛΟΙΣ πανταχόθεν ἡ φύσις καινυργήμασιν ἐν τοῖς πράγμασι χρωμένη (εἰρημένον ἤδη τῦτο πολλάκις ἐν τοῖς νόμοις τὸ προοίμιον, εἰρήσεται δὲ καὶ αὖθις, ἕως ἂν ἐκείνη τὰ ἑαυτῆς πράττῃ) πολλῶν ἡμᾶς εἰς χρείαν καθίςησι νόμων. τὰς γὰρ legitimas καὶ τὰς cognaticas διαδοχὰς λέγυσι μὲν ἡμῖν καὶ οἱ πάλαι, καὶ οἱ ἐκ τῆς τῶν νόμων ἀρχαιότητος ταῦτα λαβόντες κατίασι μέχρι καὶ εἰς ἡμᾶς, οἳ πολλὰ καὶ τύτων ἐπηνωρθώσαμεν. ἦλθε δὲ εἰς ἡμᾶς τι τοιῦτο.

¶ Ἡ γὰρ

EPILOGVS.

¶ *Tua igitur eminentia, quæ placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, per progrãmata propria manifesta faciat vniuersis, & in perpetuum studeat custodiri. Dat. XV. Kal. April.* Constantinop. *Dom. Iusti. PP. Augu. Apione V.C. Consule.* * al. Iun.

DE CONSANGVINEIS ET VTERINIS fratribus.

TITVLVS XIII.

NOVEL. CONST. LXXXIIII.

Imp. Iustinianus Aug. Ioanni gloriosissi. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario & patricio.

PRAEFATIO.

MVLTIS *vndique natura nouitatibus vtens (dictum est iam in legibus hoc sæpe procemium, dicitur autem & iterum) donec illa quæ sua sunt operatur, ad opus multarum nos pertrahit legum. Legitimas enim & cognatiuas successiones dicunt quidem nobis & veteres, & qui ex antiquissimo iure hæc sumentes, descenderunt vsque ad nos, qui plurima horum correximus. Peruenit autẽ ad nos aliquid tale.*

Duxit

¶ Ἠγάγετό τις γαμετὴν, καὶ παῖδες αὐτῷ γεγόνασιν ἐξ αὐτῆς. εἶτα ἀπελθούσης ἐκείνης, ἄγεται πάλιν ἑτέραν, ἐξ ἧς τίκτονται παῖδες αὐτῷ, τοῖς προτέροις ὁμοπάτριοι μόνον, οὐ μὴν ὁμομήτριοι. εἶτα καὶ τρίτον ἐπεισάγεται γάμον, καὶ ποιεῖται παῖδας κἀντεῦθεν· μετὰ δὲ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν ἐπὶ δεύτερον ἡ γυνὴ χωρεῖ συνοικέσιον, ἐξ οὗ ἑτέρους ἐποιήσατο παῖδας, τοῖς ἐκ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς ὁμομητρίους μόνον, οὐ μὴν καὶ ὁμοπατρίους. τελευτησάσης τοίνυν τῆς μητρὸς, συνέβη ἐπιτελευτῆσαι καὶ τὸν ἕνα τῶν ἀδελφῶν, παίδων τε καὶ διαθηκῶν χωρὶς, πολλοὺς ἀδελφοὺς καταλελοιπότα, τοὺς μὲν ὁμομητρίους, τοὺς δὲ ὁμοπατρίους, τοὺς δὲ ὁμομητρίους τε ἅμα καὶ ὁμοπατρίους. Καὶ ὃ μὲν ἐξεύρηται τῇ φύσει καινούργημα, τοιοῦτό περ ἦν. ἔξεστι δὲ, τοιαύτης ἀρχῆς δεδομένης ἡμῖν παρ' αὐτῆς, καὶ ἕτερα προσεπινοῆσαι θέματα, τοιοῦτό τι φέρειν δυνάμενα, εἴτε τελευτῇ τοῦ ἀνδρὸς, εἴτε τελευτῇ τῆς γυναικὸς, εἴτε ἄλλων νομίμων γάμων διαφόρων τοῦτο ποιησάντων. τὸ ζητούμενον τοίνυν ἐκεῖνο ἦν, εἴπερ εἰς τὸν τοῦ τετελευτηκότος ἀδελφοῦ κλῆρον δεῖ πάντας καλεῖν, τούς τε ὁμομητρίους τούς τε ὁμοπατρίους, τούς τε ἅμα μὲν ὁμομητρίους ἅμα δὲ ὁμοπατρίους.

ΚΕΦΑΛ. α.

Ἐπειδὴ τοίνυν περισκοπήσαντες τοὺς νόμους ἅπαντας οὓς ἠθροίσαμεν, τούς τε παλαιοὺς,

τοὺς τε

1 ¶ *Duxit quidam vxorem, & filij ex eadem sunt nati: deinde moriente illa duxit rursus aliam, ex qua nati sunt filij ei, prioribus consanguinei solum, non tamen vterini. deinde etiam tertium introduxit matrimonium: fecítque filios ex eo. post mortem verò eius ad secundum mulier descendit virum: ex quo alios fecit filios, iis qui ex priore viro fuerant, vterinos solum, non tamen consanguineos. moriente igitur matre, postea mori vnum fratrum ex tertio matrimonio contigit sine filiis & sine testamento, multos fratres relinquentem, alios quidem consanguineos, alios autem vterinos, alios verò simul & consanguineos & vterinos. Et quæ quidem adinuenta est naturæ nouitas, talis quodammodo fuit. Licebit autem tali principio dato nobis, ab eo* & alios quosdam opinari casus tale aliquid proferre volentes, siue morte viri, siue morte mulieris, siue alia legitima separatione nuptiis diuersis hoc facientibus. Quæstio igitur illa erat, si ad mortui fratris hereditatem oporteret omnes vocari, & consanguineos, & vterinos, & simul quidem consanguineos, simul autem vterinos fratres.*

* aliàs ab ea, scilicet quæstione.

CAPVT I.

Q*Via igitur considerãtes leges omnes, quas congregauimus, & veteres omnes, &*

τοὺς τε ἡμετέρους, τοιαύτην οὐχ εὕρομεν ἀναφυεῖσαν ζήτησιν· προσῆκόν ἐστιν αὐτὴν ὀψέ ποτε χαλινῶσαι νόμῳ, καὶ σκοπῆσαι ὅτι τῶν ἀδελφῶν ἐστι πρὸς τὸν τελευτήσαντα τοῖς μὲν τὰ cognatica δίκαια (ἅπερ ἡμᾶς τοῖς legitimois συνήψαμεν) τοῖς δὲ αὐτόθεν τὰ legitima. ἐκοινώνουν γὰρ αὐτῷ περὶ τὴν πατρῴαν γονὴν, ὥσπερ ἐκεῖνοι περὶ τὴν μητρῴαν. οἱ δὲ αὐτόθεν καθαρὸν εἶχον καὶ τὸν νόμον, καὶ τὴν φύσιν βοηθοῦσαν αὐτοῖς· διότι καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν ἦσαν προελθόντες μητρῴων κόλπων, καὶ ἦν αὐτοῖς, ἡ ἐκ τοῦ πατρὸς σπορὰ μία. καὶ τὸ πανταχόθεν γνήσιον, ὥσπερ τι σύμβολον, αὐτοῖς ἐνέπρεπεν. Εἰ μὲν οὖν ὁ τοιοῦτος ἀδελφὸς πραγμάτων ἀπαλλάξαι καὶ τὸν νόμον καὶ τοὺς ἀμφισβητοῦντας ἠβουλήθη, πρὸς διαθήκην ἦλθεν ἂν, καὶ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἐποίησε φανερὰν, καὶ οἱ τῇ γραφῇ τετιμημένοι πρὸς τὸν κλῆρον ἐκαλοῦντο. ἐπειδὴ δὲ τοῦτο πρᾶξαι οὐκ ἠβουλήθη, ἢ οὐκ ἠδυνήθη (πολλὰ δὲ τὰ ἀνθρώπων, καὶ περιστάσεις μυρίαι, καὶ αἰφνίδιοι θάνατοι) ἰδεῖ ἡμῶν ὁ νόμος τῷ πράγματι διαιτήσει. ¶ Βούλεται δὲ οὗτος ὁ νόμος ὥστε τοὺς ἑκατέρωθεν κεκοσμημένους, καὶ ἅμα μὲν ὁμοπατρίους, ἅμα δὲ ὁμομητρίους ἀδελφοὺς, εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ τελευτήσαντος καλλίους εἶναι τῶν ἢ μόνον ὁμοπατρίων, ἢ μόνον ὁμομητρίων. καὶ οὐ καταπλήξει γε ἡμᾶς ἡ φύσις ποικίλλουσα, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτῆς τὰς τοιαύτας ἐφευρέσεις ἀποδείξομεν νομίμους, καὶ κρινοῦμεν, 1

τοῖς

nostras, huiusmodi non inuenimus emersisse quæstionem: congruum est eam serò tandem refrenare lege, & considerare quia fratribus sunt ad defunctum aliis quidem cognationis iura, quæ nos legitimis copulauimus: aliis autem hoc ipso legitima. communicabant enim aliquid ei circa paternam prolem, sicut alij circa maternam: alij autem illud purè habebant, & lege & natura iuuante se, eo quòd ex iisdem erant procedentes matrum finibus: erátque eis patris semen vnum: & vndique veluti quoddam signũ eis germanitatis resplẽdebat. Si igitur huiusmodi frater litibus liberare & legem & dubitantes voluisset, ad testamẽtum venerat:[a] & suam sententiam fecerat manifestam: & per scripturam honorati ad hereditatem vocarentur. Quia verò hoc agere noluit, aut non potuit (multæ namque sunt homini & anxietates innumeræ, & repentinæ mortes) hæc nostra lex causam determinet.

[a] Hæc omnia verba venerat & fecerat &c. rectius per optatiuũ modũ efferentur, veniret, faceret. i. venire poterat, facere poterat &c.

1 ¶ *Vult autem hæc lex, ex vtroque decoratos, & simul quidem consanguineos, simul autem vterinos fratres, ad successionem morientis meliores esse quàm illos qui solummodo consanguinei, aut solummodo vterini sunt. & nos non faciat hæsitare naturæ varietas: sed nos huiusmodi adinuentiones ostendimus legitimas, atque decernimus, per-*

τοῖς τελεωτέροις ἀποδιδόντες τὰ καλλίω, καὶ τοὺς
ἐλάττους ἐξισοῦν αὐτοῖς οὐκ ἀνεχόμενοι. ¶ Καὶ 2
πολλά γε ἡμᾶς εἰς τοῦτο προέτρεψε. πρότερον
μὲν γὰρ ἕτερος ἡμῶν νόμος, εἰ παῖς τελευτήσειε
παῖδας οὐκ ἔχων, ἢ εἰς τὰ ὄντα αὐτῷ μητρῷα τυ-
χὸν, ἢ καὶ ἀπὸ γαμικῆς ἢ καὶ ἐξ ἄλλης αἰτίας ἀ-
προσπόριστα πράγματα πρότερον τοὺς ἐκ τοῦ αὐτοῦ
γάμου ἀδελφοὺς εἰς τὸν κλῆρον καλεῖ, εἶτα τοὺς ἐξ
ἑτέρων, καὶ μετ' ἐκείνους τὸν πατέρα. ὅπερ ἀπόδειξις
ἦν τοῦ πάλαι ταύτην τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν
ὠδίνειν. εἰ γὰρ καὶ πατρὸς ὑπόντος, αὐτοῦ τε τοῦ
πατρὸς καὶ τοῦ ἐξ ἑτέρου γάμου προτιμᾶσθαι τοὺς ὁ-
μομητρίους καὶ ὁμοπατρίους ἀδελφοὺς συμβαίνει.
ἀκόλουθόν ἐστι, κἂν εἰ μὴ πατὴρ ὕπεστιν, ἀλλ'
ἀδελφοὶ μόνον, προτιμᾶσθαι τῶν ἐξ ἑνὸς τῶν γο-
νέων μόνον συναπτομένων τῷ τελευτήσαντι
τοὺς ὁμοίως μὲν ὁμομητρίους, ὁμοίως δὲ ὁμοπα-
τρίους ὄντας. καὶ τούτοις συμβαῖνον ἂν εἴη, τὸ
πρέπον ἐπί τε τοῖς μητρῴοις καὶ τοῖς ἀπὸ γαμι-
κῆς αἰτίας ἢ καὶ ἄλλοις ἀπροσπορίστοις νενομοθε-
τημένον, τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῖς λοιποῖς τοῦ τελευτή-
σαντος πράγμασι κρατεῖν τε καὶ πολιτεύεσθαι.
Οὗτος τοίνυν ὁ νόμος ἐπὶ τούτου τοῦ δόντος αὐτῷ
τὴν πρόφασιν, ὡς εἴρηται, κείσθω θέματος. καὶ ἐ-
πείπερ ἐκ τριῶν συνοικεσίων αὕτη προῆλθεν ἡ
καινοτομία τῆς φύσεως, οὐδὲν κωλύει, κἂν εἴ τις
ἀπόθοιτο καὶ ἐκ δύο μόνων γάμων τοὺς μὲν εἶ-
ναι μόνον ὁμοπατρίους ἢ ὁμομητρίους, τοὺς δὲ ὁμο-
πατρίους τε ἅμα καὶ ὁμομητρίους· κἂν εἴ τις
ἐκτα

perfectioribus distribuentes quæ meliora sunt, & minores exæquari eis non patientes.

2 ¶ *Plurima nanque ad hoc nos inuitauerunt. Primùm quidem altera nostra lex, si filius moriatur filios non habens: deinde existentibus ita forte maternis rebus, aut ex nuptiali, aut etiam ex alia causa, quæ non acquiruntur, prius ex iisdem nuptiis fratres ad hereditatem vocari: deinde ex aliis: & post hos patrem, quod probatio erat eo quòd dudum talia nostra legislatio concessisset.nam si etiam patre existente, suo patri,& iis qui sunt ex aliis nuptiis, præponi consanguineos & vterinos fratres contingit:cõsequens est,licet pater non existat, sed fratres solummodo, præponi iis qui ex vno parentum solummodo copulantur morienti, eos qui similiter quidem consanguinei, similiter autem vterini sunt. & his conueniens erit illud quod dudum & in maternis, & in iis quæ ex nuptiali causa, aut aliter non acquirantur, sancitum est, hoc etiam in reliquis morientis rebus valere atque tractari. Hæc igitur lex in isto casu data sibi occasione sicuti dictum est, posita sit.*

Et quia ex tribus matrimoniis hoc processit, nouitas naturæ nihil prohibet vel si quis proponat & in duobus solummodo matrimoniis alios quidem esse solum vterinos, alios autem consanguineos simul & vterinos,vel si

ἐκταθλῦναι δίκη τὰ συνοικέσια, καὶ ἔτι μᾶλλον τοιοῦτό τι γενέσθαι. καὶ οὕτως εἰς τὰ τοιαῦτα τῶν θεμάτων, ἔνθα τοιαῦται τινὲς εἰσάγονται τάξεις ἀδελφῶν, ὁ νόμος ἐχέτω τὴν οἰκείαν ἰσχύν· καὶ ἀποκλειέτωσαν οἱ διπλοῖς χρώμενοι δικαίοις τοὺς ἑνὶ μόνῳ χρῆσθαι δυναμένους.

ΚΕΦΑΛ. β.

Εἰ δὲ οὐ τοιοῦτόν ἐστι τὸ θέμα, ἀλλ' ἢ μόνον καθεστᾶσιν ὁμοπάτριοι ἢ ὁμομήτριοι, καὶ τελευτήσειέ τις τῶν ἀδελφῶν ταῦτα τοῖς προτέροις ἀνακείσθω νόμοις, οἵπερ αὐτῶν ἤδη τὰς διαδοχὰς διετύπωσαν. χώραν μὲν τοι οὗτος ὁ νόμος ἐχέτω μὴ μόνον ἐπὶ τὸ τὴν ζήτησιν κινήσαντος θέματος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς μετὰ ταῦτα ἐσομένοις, ἢ ἔτι καὶ νῦν ἠρτημένοις. ὥστε τὰ πρότερα, εἴπερ ἢ δικαστοῦ ψήφῳ ἢ συμβατηρίοις ἀπήλλακται τύποις, ἐχέτω τὴν οἰκείαν τομὴν, τῆς ἐκ τοῦδε τοῦ νόμου μὴ δεόμενα κρίσεως.

¶ Η τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου, διὰ προγραμμάτων οἰκείων φανερὰ πᾶσι καταστησάτω, καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς παραφυλάττειν σπευσάτω. DAT. XV. KAL. IVNII CONSTANTINOPOLI, IMPER. DN. IVSTIN. AVG.

Περὶ τῶν ὅπλων.

Διάταξις πε.

ΑΥΤΟ

quis extendi dicat matrimonia, & adhuc amplius tale aliquid fieri. Et sic in huiusmodi casibus vbi tales quidam introducuntur ordines fratrum, lex habeat suam virtutem: & excludant duplici vtentes iure, eos qui vno solo vti possunt.

CAPVT II.

SI verò non talis est casus, sed solummodo constituti sunt vterini, aut consanguinei, & moriatur aliquis fratrum: hic prioribus subiaceant legibus, quæ eorum successiones disposuerunt. Locum tamen hæc lex habeat non solum in hoc casu, qui quæstionẽ mouit: sed etiam in iis qui postea futuri sunt. Quocirca priora si aut iudicis sententia, aut pactionum expedita sunt formis, habeant propriam decisionem huius legis iudicio non egentia.

EPILOGVS.

¶ Tua igitur eminentia, quæ placuerunt nobis, & per hanc sacram manifestata sunt legem, per literas proprias declarare cunctis, & in perpetuum obseruare festinet. Dat. XV. Kal. Iun. Constantinopoli Imperat. Domi. Iustiniano Aug. ann. XV. Arione V.C. Cons.

DE ARMIS.

TITVLVS XIIII.

NOVEL. CONSTIT. LXXXV.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΙΟΥΣΤΙ-νιανὸς Αὔγουστος Βασιλείδῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ μαγίστρῳ τῶν θείων ὀφφικίων.

ΤΟΝ μέγαν θεὸν καὶ σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τὴν αὐτοῦ βοήθειαν διὰ παντὸς ἐπικαλούμενοι, σπουδάζομεν πάντας τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους ὧν τὴν διοίκησιν ὁ θεὸς ἡμῖν ἐπίστευσεν, ἀβλαβεῖς καὶ ἀνεπηρεάστους φυλάττειν· καὶ κωλύειν τοὺς πολέμους, οὓς ἐκ τῆς ἑαυτῶν ἀβουλίας αἱρούμενοι, τοὺς κατ' ἀλλήλων ἐργάζονται φόνους, διπλῆν ἐκ τούτου καθ' ἑαυτῶν τὴν τιμωρίαν ἐπάγοντες τοῦτο μὲν ἣν ἑαυτοῖς ἐπιφέρουσι, τοῦτο δὲ, ἣν ἐκ τῶν νόμων τὴν μανίαν αὐτῶν κολαζόντων ὑφίστανται.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΒΟυλόμενοι τοίνυν τῶν τοιούτων θανάτων τοὺς ἀνθρώπους ἐλευθερῶσαι, συνείδομεν, τὸ τῆς ὁπλοποιΐας ἔργον μηδένα μὲν ἰδιώτην ἐργάζεσθαι, μόνους δὲ ἐκείνους τὰ ὅπλα κατασκευάζειν τοὺς ἐν ταῖς δημοσίαις καταλεγομένους ὁπλοποιΐαις, ἢ ταῖς λεγομέναις φάβρικξι. τοὺς δὲ ἐργαζομένους τὰ ὅπλα μηδενὶ πιπράσκειν ἰδιώτῃ. ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἐν τοῖς ἀριθμοῖς συγκαταλεγομένοις (οὓς ὁπλοποιοὺς καὶ δεπουτάτους καλοῦσι, τὰς παρὰ τῆς δημοσίου κομιζομένους σιτήσεις) συγχωροῦμεν ἐργάζεσθαι ἤ τινι πιπράσκειν ὅπλα· ἀλλὰ μόνον ἐπιμελεῖσθαι τῶν ὅπλων τῶν στρατιωτῶν τῶν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς καταλεγομένων ἐν οἷς στρατεύονται. εἰ δέ τι νέον

Imper. Iustinianus August. Basilidi gloriosissimo magistro sacrorum officiorum.

PRAEFATIO.

MAGNVM Deum & saluatorem nostrum Iesum Christū, & eius auxilium semper inuocantes, studemus omnes subiectos nostros, quorum regimen credidit nobis Deus, illæsos & sine calumnia custodire: & inhibere bella, quæ per suam considerationem suscipientes aduersus alterutros operantur dolores, duplex ex hoc contra se supplicium inferentes, tam quod sibimet inferunt, quàm quod ex legibus vesaniam eorum punientibus patiuntur.

CAPVT I.

VOlentes igitur huiusmodi mortibus homines liberare, prospeximus armifacturæ opus nullum priuatum operari: solos autem illos arma facere, qui in publicis deputati sunt armificatoriis, aut qui dicuntur fabricensij: eos autem qui operantur arma, nulli vendere priuato. Sed neque qui in numeris constituti sunt armifactores, quos etiam deputatos appellant, qui de fisco annonas accipiūt, permittimus operari, aut alicui vendere arma: sed solùm diligentiam habere armorum militū in numero constitutorum, in quibus militant. Si verò nouum*

*vete. quę dicuntur fabricæ.

τι νέον κατασκευάζουσι, τοῦτο ἀφαιρεῖσθαι παρ' αὐτῶν, καὶ ἐν τῷ θείῳ ἡμῶν εἰσφέρεσθαι ἀρμαμέντῳ προστιθέμενον τοῖς ἐκεῖσε ἀποκειμένοις δημοσίοις ὅπλοις.

ΚΕΦΑΛ. β.

Αὐτὸ δὲ τοῦτο φυλάττειν βουλόμεθα καὶ τοῖς τάγμασι τῶν βαλλισταρίων, οὓς κατὰ διαφόρους συνεστησάμεθα πόλεις τάξαντες ἐν αὐτοῖς καὶ τοὺς ὅπλα κατασκευάζειν εἰδότας. ὥστε καὶ αὐτοὺς μόνα τὰ δημόσια ὅπλα τὰ ἐν ταῖς δημοσίαις ὁπλοθήκαις ἑκάστης πόλεως ἀποκείμενα ἐπανορθοῦν τε καὶ ἀνανεοῦν. Εἰ δὲ καί τι νέον ὅπλον κατασκευάσουσι, τοῦτο ὁμοίως καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν τῶν δημοσίων ὅπλων παρεχέτωσαν φυλακὴν, καὶ μὴ δηνὶ ἑτέρῳ παντελῶς πιπρασκέτωσαν.

ΚΕΦΑΛ. γ.

Τοῦτο δὲ παραφυλάξουσιν οἱ ἐν τοῖς βαλλισταρίοις καταλεγόμενοι, κινδύνῳ τῶν πατέρων τῶν πόλεων, ὑφ' οὓς αὐτούς τε τοὺς βαλλισταρίους ἐτάξαμεν, καὶ τὴν τῶν δημοσίων ὁπλοθηκῶν ἐπιμέλειάν τε καὶ παραφυλακὴν κατεστήσαμεν. ὥστε εἴ τινες φανεῖεν ἢ ἰδιῶται ἢ φαβρικήσιοι διαπιπράσκοντες ὅπλα, προνοήσουσιν οἱ κατὰ τόπον ἄρχοντες τιμωρίαις τοὺς τοιούτους ὑποβάλλειν· πρὸς τῷ καὶ τὰ ὅπλα παρὰ τῶν ταῦτα ὠνουμένων, τιμημάτων χωρὶς, ἀφαιρεῖσθαι, καὶ ἐκδικεῖσθαι τῷ δημοσίῳ. Ταύτην τοίνυν παρὰ τοῦ διακυβερνῶντος ἡμᾶς θεοῦ λαβόντες τὴν ἔννοιαν, διὰ τοῦ παρόντος θεσπίζομεν νόμου, κατὰ μηδεμίαν πόλιν ἢ χώραν τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἔχειν ἄδειαν τοὺς ἰδιώτας ἢ ἕτερόν τινα, ὅπλα ποιεῖν ἢ πιπράσκειν, ἢ καθ' εἰ-

aliquid faciunt, hoc auferri ab eis, & in sacro nostro inferri armamento, adiiciendum ibi repositis publicis armis.

CAPVT II.

Hoc autem obseruare volumus & eos qui in ordinibus ballistariorum sunt, quos per diuersas statuimus ciuitates, ordinantes eos & arma facere: sancientes vt & ipsi sola publica arma in armamentis publicis vniuscuiusque ciuitatis recondita corrigant, atque renouent. Si qui verò vnum aliquid armorum instruxerint, hoc similiter & ipsis inter publica arma præstent, & nulli alteri penitus vendant. Hoc quoque custodiant, qui in ballistariis deputati sunt, periculo patrum ciuitatum, sub quibus & ipsos ballistarios statuimus, & publicorum armamentorum diligentiam atq; custodiam constituimus: quatenus si qui visi fuerint aut deputati aut fabricensij vendentes arma, prouideant per loca iudices eos suppliciis subdere, insuper etiam arma ab iis qui ea comparāt, sine precio auferre, & publico vindicare.

CAPVT III.

Hanc igitur gubernante nos Deo cogitationem per præsentē sancimus legem, in nulla ciuitate aut prouincia nostræ reipublicæ habere licentiā priuatos aut aliū quempiam arma facere, aut vendere, aut quolibet mercari

νῦν ἐμποδίζεσθαι τρόπον· ἀλλὰ μόνους τοὺς ἐν
ταῖς φάβρικσιν ἀναφερομένους ταῦτα κατασκευά-
ζειν, καὶ εἰσκομίζειν εἰς τὸ θεῖον ἡμῶν ἀρμαμέντον.
καὶ τοῦτο παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς καὶ τῶν μετά σε πα-
ραληψομένων τὴν ἀρχὴν, φυλάττεσθαι θεσπίζο-
μεν· ἀφοριζόντων δὲ τινὰς τῶν ὑπὸ τὴν σὴν ὑπερο-
χὴν χαρτουλαρίων, ἐν τῷ σκρινίῳ τεταγμένους τῶν
φαβρίκων κινδύνῳ τῶν πέντε τῶν ἐν αὐτοῖς πρωτευόν-
των, ἐν ὑπολήψεως ἔχοντας καὶ ἐπιτηδείους, οἳ τούς
τε κατὰ τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν τούς τε ἐν
ἄλλαις πόλεσι τῆς ἡμετέρας πολιτείας ὁπλοποιοὺς
ἀνερευνώμενοι, διακωλύσουσιν ἰδιώτας καὶ ἑτέρους
τινὰς, πλὴν τῶν καταλεγομένων ἐν ταῖς ἱεραῖς φά-
βρικσι, τὸ τῆς ὁπλοποιΐας μεταχειρίζεσθαι πρᾶγμα.
καὶ ἐν οἷς ἂν εὕρωσι τόποις τινὰς ἰδιώτας τοῦτο
τολμῶντας, ταῦτα ἀφαιρεῖσθαι, καὶ τῷ δημοσίῳ
προσκυροῦν ἀρμαμέντῳ. Εἰ δὲ ἐν τοῖς ἐργαζομένοις
ἰδιώταις τεχνίτας ἐπιτηδείους εὑρεῖν δυνηθεῖεν,
τούτους εἴπερ βουληθεῖεν, στρατηγίαις ἐγκαταλεγῆ-
ναι, ἐν ἀπογραφῇ τὰς ὀνομασίας αὐτῶν ποιεῖν, καὶ
ἐκπέμπειν ἡμῖν τὴν ἀπογραφὴν τῶν τεχνιτῶν, ὥστε
διὰ θείας ἡμῶν ἀντιγραφῆς ἐν ἐκείνοις αὐτοὺς
κατατάττεσθαι τοῖς τόποις, ἐν οἷς εἰσι δημόσιαι
φάβρικες· ἐφ' ᾧ δημόσια αὐτοὺς ἐργαζομένους ὅ-
πλα, καὶ τὰς ἐκ τοῦ δημοσίου σιτήσεις κομίζεσθαι. τού-
του γὰρ γινομένου καὶ ἀκριβῶς φυλαττομένου παρὰ
τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων προσώπων, ἄδεια παντε-
λῶς οὐδενὶ δοθήσεται, οὔτε τοῖς τὰς πόλεις οἰκοῦσιν
ἰδιώταις, οὔτε τοῖς τὰ χωρία γεωργοῦσιν ἀγρόταις,
ὅπλοις κεχρῆσθαι κατ' ἀλλήλων, καὶ φόνους τολ-

modo: sed solos eos qui inter fabricenses referuntur, hæc instruere, & deferre ad sacrum nostrum armamentum. & hoc à tua celsitudine, & qui post te susceperint cingulum, custodiri sancimus: deputantibus nobis aliquos chartulariorum, qui sub tua celsitudine in scrinio sunt constituti fabricensium, periculo quinque inter eos priorum, * *bonam opinionem habentes, & opportunos, qui & eos qui in hac felicissima ciuitate, & in aliis ciuitatibus nostræ reipublicæ arma faciunt, requirentes, prohibeant priuatos, aut etiam alios quosdam citra eos qui deputati sunt inter fabricenses, armifacturæ agere causam: & in quibuscunque compererint locis aliques priuatos hoc audentes, hæc auferre, & fisci applicare armamento. Si autem inter operarios priuatos artifices opportunos inuenire potuerint: hos, si voluerint, in militiis statuere, & in descriptione nomina eorum facere, & destinare nobis descriptionem artificum: vt per sacrum nostrum rescriptum in illis statuantur locis, in quibus sunt publicæ fabricæ, quatenus ipsi operantes arma, & de fisco annonas accipiant. hoc enim facto & subtiliter obseruato à prædictis personis, licentia penitus nulli dabitur, neq; ciuitates inhabitantibus priuatis, neque villas incolentibus rusticis, armis vti aduersus alterutros, necésque præsumere,*

* al. primorum.

& ex

μᾶν· καὶ ἐντεῦθεν πολλοὺς ἀνθρώπους φονεύεσθαι, τοὺς δὲ δημοσίους ὑστερεῖσθαι φόρους· τῶν μὲν γεωργούντων, τὸ ζῆν ἀπολιμπανόντων, ἢ δρασμῷ διὰ τὸν φόβον χρωμένων. ¶ Δεῖ δὲ τοὺς πεμπομένους 1 παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, ἐκ τοῦ εἰρημένου τῶν φαβρίκων σκρινίου, μετὰ τὸ κωλῦσαι τοὺς ἰδιώτας τῆς ὁπλοποιΐας, κατάθεσιν λαβεῖν τῶν τε κατὰ τόπον ἀρχόντων, καὶ τῶν πειθομένων αὐτοῖς τάξεων, καὶ τῶν τὰς πόλεις ἐκδικούντων, καὶ πατέρων, ὡς οὐδενὶ συγχωρήσουσι τοῦ λοιποῦ τῶν παρ' ἡμῶν τι κεκωλυμένων πρᾶξαι, ἀλλὰ τὰ διὰ τοῦ παρόντος θεσπισθέντα νόμου φυλάξουσι· ποινὴν τήν τε ἐν χρήμασι, τήν τε εἰς αὐτὴν ὑφορώμενοι τὴν κεφαλήν. θεσπίζομεν γὰρ τὸν μὲν τῆς μεγάλης τῶν Ἀλεξανδρέων πόλεως ἄρχοντα, παρορῶντα τὰ παρ' ἡμῶν νενομοθετημένα, εἴκοσι χρυσίου λίτρων καταιθέναι ποινήν, καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκπίπτειν· καὶ τὴν τούτου τάξιν ὁμοίως εἴκοσι χρυσίου λιτρῶν διδόναι ποινήν, καὶ κεφαλικὴν ὑπέχειν τιμωρίαν· τοὺς δὲ τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν ἄρχοντας ζημίαν μὲν δέκα λίτρων χρυσίου ὑφίστασθαι, ὁμοίως δὲ καὶ αὐτοὺς ἐκπτώσει τῆς ἀρχῆς ὑποκεῖσθαι, καὶ τὰς τούτων τάξεις. τοὺς δὲ ἐκδίκους καὶ πατέρας τῶν πόλεων, τριῶν τε χρυσίου λίτρων ζημιοῦσθαι πρόστιμον, καὶ τὸν εἰς κεφαλὴν ὑπομένειν κίνδυνον, εἴτι τοιοῦτο γινόμενον εὑρόντες μὴ τιμωρήσουσι, ἢ τοῖς τοῦτο πρᾶξαι δυναμένοις μὴ μηνύσουσιν ἀλλὰ λαθεῖν συγχωρήσουσιν.

ΚΕΦΑΛ. α.

Ὅπως δὲ ὅπλα κατασκευάζειν τὰ παρ' ἡμῶν κεκωλυ-

κωλυ

& ex hoc plurimos homines occidi, publicas vero perire functiones, dum terræ cultores vitam amittere metuentes, fuga propter timorem vtuntur. ¶ *Oportet ergo eos qui diriguntur à tua celsitudine ex memorato fabricensium scrinio ad prohibendos priuatos armorum factores, confessionem*[a] *accipere etiam per loca iudicum, & subiectorum eis officiorum, & ciuitatum defensores, & patres, quia nihil valebunt de cætero horum quæ à nobis prohibita sunt, aliquid agere: sed quæ per præsentem sancita sunt legem, custodient, pœnam & in pecuniis, & in ipsum formidãtes caput. Sancimus enim magnæ quidem Alexandriæ iudicem negligentem quæ à nobis sancita sunt, viginti auri librarum exoluere pœnam, & cingulo cadere: & huius officium similiter auri librarum viginti dare pœnam, & capitale subire supplicium: aliarum vero prouinciarum iudices damnum quidem decem librarum auri sustinere, similiter autem & ipsos casui cinguli subiacere, & eorum officia. Defensores autem, & patres ciuitatum, trium librarum auri multari pœna, & in capite sustinere periculum, si quod tale factum comperientes non punierint, aut hoc agere valentibus non nuncient, sed latêre permiserint.*

[a] depositioné vertit Iulianus.

CAPVT IIII.

V*T autem palam fiant quæ à nobis prohibita*

κωλυομένα παρὰ ἰδιωτῶν ἢ καὶ ἑτέρων τινῶν, πλὴν τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς ἡμῶν φάβριξιν ἀναφερομένων, γίνεσθαι ἢ ἰδιώταις πιπράσκεσθαι, ὅπλα· καὶ τοῦτο διὰ τοῦ παρόντος νόμου σημῆναι συνείδομεν. κωλύομεν γὰρ τοὺς ἰδιώτας ἐργάζεσθαι καὶ ὠνεῖσθαι τόξα καὶ βέλη, σπάθας τε καὶ ξίφη (ἅπερ καλεῖν εἰώθασι παραμήρια, καὶ τὰς λεγομένας ζάβας, ἤτοι λωρίκια, καὶ κοντοὺς, καὶ τὰς καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἢ σχῆμα γινομένας λόγχας, καὶ τὰ παρὰ Ἰσαύροις ὀνομαζόμενα μονοκόντια, καὶ τοὺς τε καλουμένους ζιβύννους, ἤτοι μισιβίλια· πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἀσπίδας, ἤτοι σκουτάρια· καὶ περικεφαλαίας, ἤτοι κασσίδας. οὐδὲ ταῦτα γὰρ ἑτέρῳ τινὶ κατασκευάζειν ἐφίεμεν πλὴν τῶν καταλεγομένων ἐν ταῖς ἱεραῖς ἡμῶν φάβριξι. μόνας δὲ γίνεσθαι παρὰ ἰδιωτῶν καὶ ἰδιώταις πιπράσκεσθαι συγχωροῦμεν μαχαίρας μικρὰς, αἷς οὐκ ἄν τις εἰς πόλεμον χρήσαιτο χρείαν. Τὸν παρόντα τοίνυν γενικὸν ἡμῶν νόμον ἡ σὴ ὑπεροχὴ κατὰ ταύτην προθήσει τὴν βασιλίδα πόλιν, καὶ μὴν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς ἡμετέρας πολιτείας· ὥστε πάντας γινώσκοντας τὰ παραστάντα ἡμῖν, ταῦτα φυλάττειν.

ΚΕΦΑΛ. ε.

Παρεγγυήσεις δὲ τοῖς μέλλουσιν ἐφεστάναι τῇ τοιαύτῃ παραφυλακῇ καρτουλαρίοις ἐκ τοῦ εἰρημένου τῶν φαβρίκων σκρινίου, ὡς ἐξ ἀμελείας οὐ μόνον χρηματικὰς ὑποστήσονται ποινὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς εἰς σῶμα τιμωρίας ὑφέξουσι, καὶ τῆς στρατείας ἐκπεσοῦνται· πρὸς τῷ μηδὲ αὐτὸ τὸ σκρινίον ἔτι συγχωρεῖσθαι.

bita sunt à priuatis & aliis quibusdam citra eos qui in sacris nostris fabricensibus referuntur, fieri, aut priuatis vendi arma: & hoc per præsentem legem significare curauimus. Probibemus enim priuatos operari & emere arcus, & sagittas & spathas, & enses quæ vocare consueuerunt semispathia [a] *& quæ vocantur Zabæ, siue loricæ, & contos, & quolibet modo vel figura factas lanceas, & quæ apud Isauros nominantur monocopia, & appellatos sitinnos* [b] *seu missilia: insuper & aspidas, siue scuta, & galeas, seu cassides. non enim ista alij cuidam instruere sinimus, præter eos qui deputati sunt in sacris nostris fabricensibus. solos autem fieri & vendi à priuatis, & priuatis vendi permittimus cultellos minores, quibus nullus in prœliis vtitur. Præsentem igitur legem generalem tua celsitudo in hac proponat regia ciuitate, necnon & per alias ciuitates nostræ reipublicæ, vt omnes agnoscentes quæ placuerunt nobis, hæc obseruent.*

[a] paramería legendum, vt in Græco, & Iuliani epitome, quasi femori applicitos enses.

[b] Σιβύνους. id est missibilia.

CAPVT V.

D*Enunciamus autem futuris præesse huiusmodi custodiæ chartulariis ex memorato fabricensium scrinio, quia ex negligentia non solum pecuniarias sustinebunt pœnas, sed etiam in corpore supplicia patientur, & militia cadent. insuper nec ipsum vlterius permitti à*

χωρεῖσθαι παρ' ἡμῶν πρὸς τὸ τοιοῦτο παρεῖναι φρόντισμα, ἀλλ' ἑτέροις ἐπιτραπῆναι τὴν τῶν φαβρίκων ἐπιμέλειαν. ¶ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ νόμου δηλούμενα, ἡ σὴ ὑπεροχὴ καὶ οἱ μετά σε τὴν ἀρχὴν ἕξοντες ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπουδασάτωσαν, ἀγανάκτησιν ἡμετέραν καὶ αὐτοὶ δεδιότες, εἰ μὴ πρᾶγμα οὕτω λυσιτελὲς τῇ πολιτείᾳ φυλάξαιεν.

Ὥστε ὑποτεθειμένους τοὺς ἄρχοντας ἀκούειν τῶν τοῦ προσιόντος δικαίων, συντελεῖσθαι παρὰ τῶν ἐπισκόπων τοῦτο πράττειν. καὶ Ὥστε ἡνίκα τὶς ἐν ὑπονοίᾳ ἔχει τὸν ἄρχοντα, συνακροατὴν τῆς δίκης λαβεῖν τὸν τῆς πόλεως ἐπίσκοπον. καὶ Περὶ τοῦ τοὺς ἐπηρεαζομένους ὑπὸ ἄρχοντος, τῷ ἐπισκόπῳ προσιέναι. καὶ Περὶ ἑτέρας παραφυλακῆς ὑπὸ ἐπισκόπων ὀφειλούσης πάντως κρατύνεσθαι, παρὰ ἀρχόντων γίνεσθαι.

Διάταξις πϛ.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΙΟΥστινιανοῦ Αὐγούστου ἔδικτον.

Ἐξ οὗπερ ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ Ῥωμαίων ἐπέστησε βασιλείᾳ, πᾶσαν τιθέμεθα σπουδὴν πάντα πράττειν ἀεὶ τὰ πρὸς ὠφέλειαν τῶν ὑπηκόων τῆς ἐμπιστευθείσης ἡμῖν παρὰ τοῦ θεοῦ πολιτείας ἥκοντα πράττειν ἅπερ πάσης αὐτοὺς δυσχερείας καὶ βλάβης καὶ συντεχνίας ἀπαλλάσσει, ἵνα μὴ προφάσει δικῶν καὶ ἑτέρων τινῶν

ἀποδυ.

nobis scrinium in huiusmodi adesse solicitudine, sed aliis committi fabricensium curam.

EPILOGVS.

¶ Quae igitur placuerunt nobis, & per hanc legem declarata sunt, tua celsitudo, & qui post te in cingulo fuerint, operi terminóq; contradere festinent: indignationem nostram & ipsi metuentes, nisi rem sic vtilem reipublicae custodierint.

VT DIFFERENTES IVDICES AVDIRE INTERPELLANTIUM allegationes, cogantur ab episcopis hoc agere: & vt quando in suspicionem habuerint iudicem, pariter audiat causam & ciuitatis episcopus, & de cautela alia quam omnino oportet episcopum agere.

TITVLVS XV.

NOVEL. CONSTIT. LXXXVI.

Imper. Iustiniani August. edictum.

PRAEFATIO.

EX quo nos Deus Romanorũ praeposuit imperio, omne habemus studium vniuersa agere ad vtilitatẽ subiectorum cõmissae nobis à Deo reipublicae, & illa facere quae omni difficultate & lesione atque contritione priuent: ne occasione litium, & aliorum quorundam disce-

ἀποδημεῖν ἀναγκάζωνται τῆς ἰδίας πατρίδος, καὶ ἐπὶ ξένης ταλαιπωρεῖσθαι.

ΚΕΦΑΛ. α.

Διὰ τοῦτο τοίνυν καὶ ἐπὶ τῶν παρόντων συνείδομεν τὸ παρὸν ἴδικτον εἰς ἅπαν καταπέμψαι τὸ ὑπήκοον, καὶ δῆλον ποιῆσαι τοῖς πᾶσι τῶν πόλεων καὶ τῶν κωμῶν οἰκήτορσιν· ἐφ' ᾧτε εἴπερ ἔχοι τις ἀμφισβήτησιν πρὸς ἕτερον, εἴτε περὶ χρηματικῆς αἰτίας, εἴτε περὶ ἀφαιρέσεως πραγμάτων κινητῶν ἢ ἀκινήτων ἢ αὐτοκινήτων, εἴτε περὶ ἐγκλημάτων· πρότερον προσιέναι τῷ λαμπροτάτῳ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι, ἐφ' ᾧτε αὐτὸν κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους ἐξετάσαι τὰ προσαγγελλόμενα, καὶ ἑκάστῳ τὸ δίκαιον φυλάττειν. Εἰ δὲ προσιών τις τῷ ἄρχοντι τῆς χώρας μὴ τύχῃ τῶν δικαίων, τότε κελεύομεν αὐτὸν προσελθεῖν τῷ κατὰ τὸν τόπον ὁσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ, καὶ αὐτὸν πέμψαι πρὸς τὸν λαμπρότατον τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντα, ἢ καὶ δι' ἑαυτοῦ παραγενέσθαι πρὸς αὐτὸν, καὶ παρασκευάσαι αὐτὸν ἵνα πᾶσι τρόποις ἀκούσῃ τοῦ προσιόντος, καὶ ἀπαλλάξῃ αὐτὸν μετὰ τῶν δικαίων, κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους· ὥστε μὴ ἀναγκασθῆναι αὐτὸν ἀποδημεῖν τῆς ἰδίας πατρίδος. Εἰ δὲ καὶ τοῦ ὁσιωτάτου ἐπισκόπου ἐπείγοντος τὸν ἄρχοντα μετὰ τοῦ δικαίου διαλῦσαι τὰ τῶν προσιόντων πράγματα, ὁ ἄρχων διαναβάλλεται, ἢ κρινεῖ μὲν τὴν ὑπόθεσιν, μὴ φυλάξει δὲ τοῖς κρινομένοις τὸ δίκαιον· ἐπιτρέπομεν τῷ ὁσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ ἐκείνης τῆς πόλεως δοῦναι πρὸς ἡμᾶς γράμματα τῷ μὴ τυχόντι τῶν δικαίων,

δηλοῦντα

discedere cogantur à propria patria, & in peregrinis affligi.

CAPVT I.

P*Ropterea igitur & in præsenti prospeximus præsens edictum ad omnes dirigere subiectos, & palam facere omnium ciuitatum & vicorũ habitatoribus, quatenus si quis habuerit contentionem aduersus aliũ siue de pecuniaria causa, siue de sublatione rerum mobilium & immobilium, seseq; mouentium, siue de criminalibus, prius interpellet clarißimum prouinciæ iudicem, & vt ipse secundum nostras leges examinet ea quæ proponũtur, & vnicuique iustitiã seruet. Si vero dum aliquis adierit iudicem prouinciæ, nõ meruerit iustitiam: tunc iubemus eum adire suum sanctißimum episcopum, & ipsum mittere ad clarißimum prouinciæ iudicem, aut per se venire ad eum, & præparare eum vt omnibus modis audiat interpellantem, & liberet eum cum omni iustitia secundum nostras leges, vt non cogatur peregre de sua patria proficisci. Si vero etiam sanctißimo archiepiscopo compellente iudicem cum iustitia determinare interpellantium causas, iudex differat discernere negotium, & non seruet litigantibus iustitiam: iubemus sanctißimum ciuitatis illius episcopum dare ad nos literas ei qui non meruerit quod iustum est, in-*

διαλῦοντα ὅτι ἐπειχθεὶς παρ᾽ αὐτῷ ὁ ἄρχων ἀνεβάλετο ἀκοῦσαι τοῦ προσιόντος, καὶ διακρῖναι τὰ μεταξὺ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ παρ᾽ αὐτοῦ ἐν αἰτιάσει γινομένου. ἵνα ταῦτα γνόντες ἡμᾶς τιμωρίας ἐπάξωμεν τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι, ἐφ᾽ οἷς προσελευθεὶς παρὰ τοῦ ἀδικουμένου, καὶ ἐπειχθεὶς παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου ἐπισκόπου, οὐ διέκρινε τὰ ἀμφισβητούμενα.

ΚΕΦΑΛ. β.

Εἰ δὲ συμβῇ τινὰ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ἐν ὑποψίᾳ ἔχειν τὸν ἄρχοντα, κελεύομεν τῷ ὁσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ συνακροᾶσθαι τῷ λαμπροτάτῳ ἄρχοντι ὥστε ἀμφοτέρους ἢ κατὰ φιλικὴν συμβίβασιν διαλῦσαι τὰ ἀμφισβητούμενα, ἢ κατὰ παρασημείωσιν ἔγγραφον ἢ διαγνωστικῶς διακρῖναι τὰ μεταξὺ τῶν δικαζομένων, καὶ τύπον δοῦναι τὸν τῷ δικαίῳ καὶ τοῖς νόμοις συμβαίνοντα· ὥστε μὴ καταναγκάζεσθαι τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους διὰ τὰς τοιαύτας αἰτίας ἀποστῆναι τῆς ἰδίας πατρίδος.

ΚΕΦΑΛ. γ.

Εἰ δέ τις οἰόμενος ἔχειν κατά τινος ἀγωγὴν οἱανδήποτε, μὴ τῷ λαμπροτάτῳ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι προσέλθοι, μηδὲ τῷ ὁσιωτάτῳ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ ἐντύχῃ, καὶ οὕτως ἔλθῃ ἐνταῦθα χωρὶς γραμμάτων τοῦ ὁσιωτάτου ἐπισκόπου· ἴστω ὅτι τοιαύτας καὶ αὐτὸς ὑποστήσεται τιμωρίας οἵας ἔμελλεν ὑπομένειν ὁ ἄρχων. εἴγε προσελευθεὶς παρ᾽ αὐτοῦ, οὐκ ἐσπέυδα

sinuantes quia coactus ab eo iudex distulit audire interpellantem, & iudicare inter eum, & qui ab eo conuentus est: vt hoc cognoscentes nos supplicia inferamus iudici prouinciæ qui interpellatus ab eo qui iniustitiam passus est, & coactus à sanctissimo archiepiscopo, non iudicauerit quæ in dubitationem venerunt.

CAPVT II.

SI vero contigerit quendam nostrorum subiectorum in dubitationem habere iudicem, iubemus sanctissimum archiepiscopum audire cum clarissimo iudice: vt ambo per amicabilem conuentum dissoluant quæ dubia sunt: vt aut per annotationem scriptis factam, aut cognitionaliter iudicetur inter litigantes: & forma detur iustitiæ legibúsque conueniens: vt non cogãtur nostri subiecti propter huiusmodi causas recedere à propria patria.

CAPVT III.

SI quis vero existimans habere se aduersus aliquem quamlibet actionem, neq; clarissimum prouinciæ iudicem interpellet, neque sanctissimum ciuitatis episcopum adeat, & ita veniat huc absque literis Deo amabilis episcopi ciuitatis: sciat quoniam & ipse tales sustinebit pœnas, quales futurus esset sustinere iudex si interpellatus ab eo non stu-

ἰσπὲ δἰασῳν αὐτῷ φυλάξαι τὸ δίκαιον. Ταῦτα δὲ πάντα θεσπίσαι συνείδομεν δι᾽ ὠφέλειαν τῶν οἰκούντων τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας, ἵνα μὴ ἀπολιμπανόμενοι τῶν ἰδίων πατρίδων, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ ξένης κακοπαθῶσι, καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν βλάπτηται. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τοὺς ἄρχοντας πρόοικα ποιοῦμεν, καὶ ὅρκον αὐτοὺς ὑποσχεῖν παρακελεύομεθα, ἵνα ἑκάστῳ προσιόντι αὐτοῖς τὰ δίκαια φυλάξωσι, κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους.

ΚΕΦΑΛ. δ.

Εἰ μέντοι συμβῇ τινὰ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ λαμπροτάτου τῆς χώρας ἄρχοντος ἀδικηθῆναι, κελεύομεν αὐτὸν προσελθεῖν τῷ ὁσιωτάτῳ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐπισκόπῳ, καὶ αὐτὸν διακρῖναι μεταξὺ τοῦ λαμπροτάτου ἄρχοντος καὶ τοῦ οἰομένου ἀδικεῖσθαι παρ᾽ αὐτοῦ. καὶ εἰ μὲν συμβῇ τὸν ἄρχοντα νομίμως ἢ δικαίως καταχριθῆναι παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου ἐπισκόπου, τὸ ἱκανὸν αὐτὸν ποιεῖν παντὶ τρόπῳ τῷ ἐντυχόντι κατ᾽ αὐτοῦ· εἰ δὲ παραιτήσηται ὁ ἄρχων τοῦτο ποιῆσαι, καὶ ἔλθῃ εἰς ἡμᾶς ἡ αὐτὴ δίκη, εἰ μὲν εὕροιμεν ὅτι δικαίως καὶ κατὰ τοὺς νόμους κατακριθεὶς παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου ἐπισκόπου, τὰ κριθέντα οὐκ ἐποίησε, ταῖς ἐσχάταις ὑποβληθῆναι τιμωρίαις τοῦτον κελεύομεν, ἐφ᾽ οἷς ὀφείλων ἐκδικεῖν τοὺς ἀδικουμένους, αὐτὸς ἀδικῶν εὑρίσκεται.

ΚΕΦΑΛ. ε.

Καὶ τὴν πειθομένην δὲ αὐτῷ τάξιν κελεύομεν μετὰ πάσης σπουδῆς καὶ τοὺς ὑπηρετοῦντας τοῖς λαμπροτάτοις ἄρχουσι τοὺς

duisset ei seruare iustitiam. Hæc autem omnia sancire perspeximus propter vtilitatem eorum qui habitant per ciuitates & vicos: ne priuati propriis prouinciis, & ipsi in peregrinis affligantur, & res eorũ lædantur. Propterea enim iudices gratis facimus, & iusiurandum eos iubemus subire, vt vnicuique interpellanti iustitiam seruent secundum nostras leges.

CAPVT IIII.

SI tamen contigerit quendam nostrorũ subiectorum ab ipso clarißimo prouinciæ iudice lædi, iubemus eum adire sanctißimum illius ciuitatis episcopum: & ipsum iudicare inter clarißimum illius prouinciæ iudicem, & eum qui putatur lædi ab eo. Et si quidem contigerit iudicem legitimè & iustè iudicari à sanctißimo episcopo: satisfacere eum omnibus modis ei qui interpellauit aduersus eum. Si vero refutauerit iudex hoc agere, & peruenerit ad nos ipsa lis: si quidem inuenerimus quia iuste & secundum leges aditus à sanctißimo episcopo, ea quæ condemnatus est, non fecit: nouißimis eum supplicijs subdi præcipimus: quoniam qui debet vindicare oppressum, ipsum opprimere reperitur.

CAPVT V.

SEd etiam subiectũ ei officiũ iubemus cum omni studio & administrantes clarißimis

προσιόντας ἀπαλλάττειν, μηδὲν κομιζομένους ἔξω τῶν ἐγκειμένων ταῖς ἡμετέραις διατάξεσιν· εἰ δὲ μὴ τοῦτο φυλάξουσιν, ταῖς ἐσχάταις αὐτοὺς ὑποβληθῆναι τιμωρίαις κελεύομεν, ἤτοι τῇ τοῦ τετραπλασίονος ἀποτίσει καὶ ποινῇ.

ΚΕΦΑΛ. ϛ.

Εἰ μέντοι εὕροιμεν τινα τῶν ὁσιωτάτων ἐπισκόπων πρὸς χάριν τινὸς παριδόντα τὸ δίκαιον, κανονικὸν αὐτῷ σωφρονισμὸν ἐπαχθῆναι κελεύομεν· ἵνα σπουδάσωσι μετὰ τοῦ φόβου τοῦ θεοῦ τὰ δίκαια κρίνειν. ἵνα μὴ, διὰ τὸ μὴ τυγχάνειν τῶν δικαίων, ἀναγκάζωνται ἄνθρωποι καταλιμπάνειν τὰς ἰδίας πόλεις καὶ χώρας καὶ τόπους, καὶ προστρέχειν ἐνταῦθα.

ΚΕΦΑΛ. ζ.

Εν δὲ ταῖς πόλεσιν ἐν αἷς οὐκ ἐνδημοῦσιν ἄρχοντες, κελεύομεν τοὺς ἔχοντας πράγματα, προσιέναι τῷ ἐκδίκῳ, καὶ αὐτὸν διακρίνειν τὰ μεταξὺ αὐτῶν. εἰ δὲ οἱ τὴν δίκην ἔχοντες μὴ βουληθῶσι τὸν ἔκδικον, ἀλλὰ τὸν ὁσιώτατον ἐπίσκοπον δικάσαι, καὶ τοῦτο κελεύομεν γίνεσθαι.

ΚΕΦΑΛ. η.

Οὔτε δὲ μοναχὸν, οὔτε κληρικὸν, οὔτε ἐπίσκοπον κελεύομεν ἔρχεσθαι ἐνταῦθα ἄνευ γραμμάτων τοῦ ὁσιωτάτου αὐτῶν πατριάρχου. οἱ εἰδέτωσαν ὡς ἀναξίους ἑαυτοὺς τοῦ σχήματος ποιήσουσιν.

ΚΕΦΑΛ. θ.

Εἰ δέ τις μαγιστριανὸς, ἢ ἐπαρχικὸς, οἱασδήποτε τύχης ὢν, λάβῃ πλείονα σπόρτουλα

iudicibus interpellantes absoluere, nihil accipientes præter illa quæ nostris constituta sunt legibus. Si vero hæc non custodiant, subdi iubemus suppliciis.

CAPVT VI.

SI tamen inuenerimus quendam sanctissimorum episcoporum pro gratia cuiuspiam prodere iustitiam, regularem ei castigationem inferri iubemus: vt studeant cum timore Dei iuste iudicare: ne non impetrantes iustitiam, cogantur homines relinquere proprias ciuitates atque prouincias, & in loca quælibet alia iniqua concurrere.

CAPVT VII.

IN ciuitatibus autem in quibus non sunt iudices, iubemus eos qui habent causas, adire defensorem, & ipsum discernere inter eos. Si verò litem habentes voluerint defensorem vnà cum sanctissimo episcopo iudicare, & hoc agi præcipimus.

CAPVT VIII.

NEque autem monachum, neq; clericum, neque episcopum iubemus venire huc absque literis sanctissimi sui patriarchæ. Si vero hoc fecerint, sciant quia semetipsos schemate faciunt indignos.

CAPVT IX.

SI quis autem magisterianus, aut præfectianus, aut cuiuscunq; fortunæ existẽs acceperis

τῦλα τῶν ὡρισμένων ταῖς θείαις ἡμῶν διατά-
ξεσι κελεύομεν πᾶσι τρόποις τῷ ἄρχοντι τῆς
ἐπαρχίας, κινδύνῳ ἰδίῳ, κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον,
τοῦτο ἐκδικεῖν, καὶ σωφρονισμὸν ἐπάγειν τοῖς τὰ
τοιαῦτα τολμῶσιν. εἰ δὲ μὴ ἐκδικήσει ταῦτα ὁ
ἄρχων, ἄδειαν δίδομεν τῷ ὁσιωτάτῳ τῆς πόλεως
ἐκείνης ἐπισκόπῳ, μηνῦσαι ἡμῖν τὰ περὶ τούτων,
καὶ οἵαν ἔχει στρατείαν ἢ ἀξίαν ὁ ταῦτα τολμή-
σας· ἵνα καὶ τῷ ἄρχοντι τὸν κίνδυνον ἐπάξω-
μεν, τῷ συγχωρήσαντι καὶ παριδόντι τὴν ἡμε-
τέραν κέλευσιν, καὶ αὐτὸν δὲ κελεύσωμεν τι-
μωρηθῆναι τὸν τὰ τοιαῦτα τολμήσαντα.

Περὶ mortis causa δωρεᾶς ἐκ βουλευτῶν γινομένης. Διάταξις πζ.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΙΟΥΣΤΙ-
νιανὸς Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐ-
πάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων, τὸ δεύ-
τερον ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίῳ, καὶ πατρικίῳ.

ΤΑΣ τῶν βουλευτῶν λειτουργίας μηδὲν
δύνασθαι φέρειν βλάβος τῷ δημο-
σίῳ, ἀλλ' ἀντιπράττειν τὸν νόμον ταῖς
τοιαύταις βουλαῖς κατὰ πάντα βουλόμεθα τρό-
πον. ἔγνωμεν γὰρ ὡς ἐπειδήπερ ἀπείπομεν τοῖς
βουλευταῖς τὸν τῶν δωρεῶν τρόπον, οὐ συγχω-
ροῦντες αὐτοῖς κτῆσιν ἀκινήτων δωρεῖσθαι, οὐδὲ
ἐν διαθήκῃ καταλιμπάνειν περαιτέρω τῶν
τριῶν οὐγκιῶν, ἀλλὰ τὸ ἐνναούγκιον πάντως

rit amplius sportularum quàm definitũ est sacris nostris constitutionibus: iubemus omnibus modis iudicem prouinciæ periculo proprio secundum nostram legem hoc vindicare, & vindictam inferre hoc præsumentibus. Si verò non vindicauerit hoc ipse iudex, licentiam damus sanctissimo vniuscuiusq; ciuitatis episcopo nunciare nobis quæ de eis aguntur, & qualem habet militiam, aut dignitatem, qui hoc præsumpserit: vt & iudici periculum inferamus permittenti & despicienti nostram iussionem, & ipsum quoque iubeamus puniri talia præsumentem.

DE[a] MORTIS CAVSA DONATIONE CVRIALIVM.

TITVLVS XVI.

NOVEL. CONSTIT. LXXXVII.

Antonio Contio interprete.

PRAEFATIO.

CVRIALIVM *fraudes nihil posse ferre dãni reipublicæ, sed resistere legem talibus curiis (vel cõsiliis) omni volumus modo. Cognouimus enim quemadmodũ, postquàm interdiximus curialibus donationum modum, non concedentes ipsis possessionem immobilem donare neque in testamento relinquere vltra tres vncias; sed dodrantẽ omnimodo*

[a] In libro vnde descripsi inscribitur De donationibus à curialibus factis siue ab intestato vel testaméto eorum successoribus. & sic etiam inscribi ait Cyprianus vetus glossographus, qui ex hac Nouella decerpsit tres autenticas quas Titulo C. quãdo & quibus quarta pars, addit.

τῇ βουλῇ φυλάττειν· ἐκεῖνοι σοφιζόμενοι τὸν νόμον, ἐξεῦρον τοιαύτας τινὰς κακουργίας κατὰ τοῦ νόμου. εἰδότες γὰρ ὡς ἡμεῖς εὑρόντες τοὺς παλαιοὺς νομοθέτας ἀμφισβητοῦντας περὶ τῆς mortis causa δωρεᾶς, πότερον δωρεὰ ἢ ληγάτον ἐστί· καὶ τοὺς μὲν ἀριθμοῦντας αὐτὴν εἰς δωρεάν, τινὰς δὲ εἰς πρεσβεῖον. τὰ παρὰ τῶν πλειόνων τε καὶ ἀρίστων νομοθετῶν ἐκλέξαντες, ληγάτον αὐτὴν εἶναι παντελῶς ἀπεφηνάμεθα, καὶ μὴ πράξεως ὑπομνημάτων δεῖσθαι, ἀλλ' ἄδειαν ἔχειν ποιεῖσθαι αὐτήν, καὶ ἐντιθέναι αὐτῇ καί τινας ὅρους, οὓς ἂν ὁ δωρησάμενος βουληθῇ· καὶ εἰ τοῦτο πράξαιεν, ἄδειαν ἔχειν ἀποτάττεσθαι καὶ αὐτῷ τῷ δύνασθαι τὸν μεταμέλον τὸν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις δωρεαῖς ἀνακαλεῖσθαι· καὶ οὓς ἂν βουληθεῖεν ὅρους ἐντάττειν ταῖς mortis causa δωρεαῖς, καθάπερ Ἰουλιανὸς ὁ σοφώτατος ἐνομοθέτησε. τοῦτο ὅπερ ἡμεῖς ἐν τῷ λθ. βιβλίῳ τῶν ἡμετέρων διγέστων ἐγράψαμεν· ἅπαντα γὰρ συνελάβομεν ἐν βραχεῖ, τά τε τοῖς παλαιοῖς τά τε ἡμῖν διηγορευμένα. τοῦτο τοίνυν εἰδότες, ᾠήθησαν χρῆναι κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ποιεῖσθαι τινὰς mortis causa δωρεάς, καὶ ἐντιθέναι σύμφωνα κατὰ τὸν νόμον, τὸ ἀναιρεῖν ἑαυτοῖς τὸ δύνασθαι τὸν ἐπὶ τῇ δωρεᾷ μεταμέλον ἀνακαλεῖσθαι· ἄλλον δὲ ὅρον αὐτοῖς δοκοῦντα προστιθέναι ταύταις ταῖς δωρεαῖς, ἵνα αὐτόθεν αὐτοῖς δῆθεν ἐξῇ ποιεῖσθαι δωρεὰς τῆς ἀνακλήσεως ἐλευθέρας, καὶ οὕτω τὰς ἑαυτῶν ἐλαττοῦν περιουσίας.

ΚΕΦ.

curiæ seruare, illi calumniantes legem, excogitauerunt tales aliquas fraudes contra ipsam legem. Scientes enim quod nos inuenientes vetustos legũlatores dubitantes de mortis causa donatione vtrum donatio an legatum sit, & illos quidem connumerantes ipsam donationi, quosdam vero legatis, ea quæ pluribus & optimis legislatoribus visa sunt eligẽtes, legatum ipsam esse omnimodo decidimus, nec confectione monumentorum egere, sed licentiam habere facere ipsam & inserere ipsi etiam certos fines quos donator voluerit, & si hoc fecerit, licentiam habere renunciare etiam huic ipsi facultati, qua poßit pœnitere super talibus donationibus, reuocare & quos vtique voluerit terminos inserere mortis causa donationibus, sicuti IVLIANVS *sapientißimus constituit, quod quidem nos in trigensimonono nostrorum Digestorum scripsimus. Omnia enim comprehendimus in breui & quæ vetustis & quæ nobis placita sunt. Hec igitur scientes putauerunt oportere secundum modum hunc facere quasdã mortis causa donationes & inserere pacta secundũ legem ad auferendum potestatẽ sibiipsi super donatione pœnitenti, eam reuocãdi. Alium vero terminum ipsis placentem addere ipsis donationibus, vt inde ipsis nimirum liceat facere donationes à reuocatione liberas & ita suas minuere substantias.*

Intelligit l. mortis causa donatio. 16. cum duabus sequẽtibus. D. de mortis causa donatio.

Etsi

ΚΕΦΑΛ. α.

Καίτοιγε ἤδη ἐν ἄλλῃ νενομοθετήκαμεν, πάσης αἰτίας ἀνῃρημένης αὐτοῖς τοῦ πλέον τι δύνασθαι τοῦ τριουγκίου ἢ ἐν διαθήκῃ καταλιμπάνειν, ἢ κατὰ δωρεᾶς τρόπον ἐκποιῆσαι· ὅμως ἵνα ἔτι καὶ μᾶλλον αὐτῶν τὴν κακουργίαν παύσωμεν, διὰ τοῦτο καὶ νῦν θεσπίζομεν, μηδενὶ βουλευτῇ, μηδὲ κατὰ mortis causa δωρεὰν, ἐξεῖναι δωρεῖσθαί τι πλὴν ἢ μόνον κατὰ προγαμιαίας δωρεᾶς τρόπον, ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν ἢ τῶν οἰκείων παίδων γινομένης, ἢ κατὰ προικὸς πρόφασιν, καθ' ὅσον ἡ ἡμετέρα λέγει διάταξις καὶ θυγατράσιν ἐπιδιδόναι γαμουμέναις. ἐπείτοιγε ἄλλως αὐτοὺς μὴ δύνασθαι δωρεῖσθαι πράγματα ἀκίνητα, ἀλλὰ ταῦτα μένειν ἀεὶ παρ' αὐτοῖς ταῖς βουλευτικαῖς ὑποκείμενα λειτουργίαις, μόνης αὐτοῖς τῆς πράσεως συγκεχωρημένης, καὶ ταύτης κατὰ τὴν τῆς νεαρᾶς ἡμῶν διατάξεως παρατήρησιν. τῶν mortis causa δωρεῶν ἐχουσῶν τὴν ἰδίαν ἰσχὺν, καὶ δυναμένων τῶν ἄλλων τῶν παρὰ τοὺς βουλευτὰς ποιεῖσθαι τὰς εἰρημένας mortis causa δωρεὰς εἰς ἅπερ ἂν βουληθεῖεν πρόσωπα, καὶ ὅρους αὐταῖς ἐντιθέναι. καὶ ἀποτάττεσθαι, εἴγε τοῦτο βουληθεῖεν, τῷ μεταμέλῳ τῷ περὶ τοῦ συμφώνου τῆς ἀνακλήσεως· μένειν μέντοι τὸ πρᾶγμα καὶ οὕτως ἐν τοῖς τῆς mortis causa δωρεᾶς ὅροις (τοῦτο γὰρ προσνομοθετοῦμεν) καὶ τὰς τοιαύτας δωρεᾶς ἰσχυράς τε εἶναι καὶ βεβαίας. ὅπερ

ὁ νεω

CAPVT I.

Etsi autem ex his quae iam lege sanciuimus adempta est omnis illis occasio plus dodrante relinquere queundi, vel in testamento relinquendi, vel per donationis modum alienandi, tamen vt adhuc etiam magis ipsorum fraudem compescamus, idcirco & nunc SANCIMVS *nemini curiali neq; per mortis causa donationem licere donare quid praeter quàm tantummodo per antenuptialis donationis modum pro seipsis aut propriis liberis factae, aut per dotis occasionem quatenus ipsa nostra constitutio dicit, etiam filiabus donare nubentibus. siquidem aliter ipsos non posse donare certũ est res immobiles, sed ipsas manere semper apud ipsos curialibus obnoxias functionibus, sola ipsis venditione concessa, & ipsa secundum Nouellae nostrae constitutionis obseruationem.*

Mortis causa donationibus suam vim habentibus, & valentibus caeteris hominibus exceptis curialibus facere dictas mortis causa donationes in quascumq; voluerint personas, & conditiones ipsis imponere & renunciare (si quidẽ hoc voluerint) poenitudini concessae circa pactionis reuocationem. manere quippe oportet rem etiam sic in mortis causa donationis cõditionibus (hoc enim insuper sancimus) & tales donationes firmas esse & stabiles, quod quidem

οὐ νῦν πρῶτον νομοθετοῦμεν, ἀλλὰ τὸ νομοθετηθὲν ἤδη καὶ νῦν διʼ ἡμετέρας ἑρμηνευόμενόν τε καὶ βεβαιούμενον φωνῆς ἐπὶ πάντων τῶν ἄλλων προσώπων. δίχα μέντοι μόνων, ὡς εἴρηται, βουλευτῶν. καὶ τοῦτο διὰ τὴν περὶ τὸ δημόσιον σπουδήν. ¶ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ τῷδε τῷ νόμῳ δηλούμενα ἡ σὴ ἐνδοξότης φυλάξαι σπουδασάτω, μάλιστα πάντων τῆς ὠφελείας τῶν δημοσίων πρόνοιαν τιθεμένη. I

Περὶ παρακαταθήκης καὶ διαμαρτυρίας ἐνοίκων, καὶ περὶ ἀναρτήσεως χερηγίας ἄρτων.

Διάταξις πη.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων, καὶ πατρικίῳ.

Δίκης ἔναγχος ἀκροωμένων ἡμῶν (τοῦτο ὅπερ ἐπὶ τῶν βασιλείων δημοσίᾳ καθήμενοι πολλάκις πράττομεν) ἀνεφύη τις ζήτησις, ἣν διελύσαμεν αὐτίκα. τοιαῦτα δὲ μαθόντες ἐπισυμβαίνειν πολλά, κοινῷ καὶ γενικῷ νόμῳ διορίσαι ταῦτα δίκαιον ὑπελάβομεν.

ΚΕΦ

non nunc primum lege statuimus, sed iam lege statutum & nunc per nostram interpretamur & corroboramus vocem in omnibus aliis personis, præter solos, vt dictum est, curiales, idq; propter ipsam nostram erga rempub. curam & studium.

EPILOGVS.

¶ *Quæ igitur placuerunt nobis, & hac lege manifestata sunt, tua gloria custodire studeto, imprimis vtilitati reip. prouidentiã impertiens.*

DE DEPOSITO, ET DENVNTIATIONIBVS INquilinorum, & de suspendenda administratione panum.

TITVLVS XVII.

NOVEL. CONSTIT. LXXXVIII.

Imp. Iustin. August. Ioanni gloriosissi. sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario & patricio.

PRAEFATIO.

LITEM *nuper audientibus nobis (hoc quod in imperio publicè sedentes multotiens agimus) orta est aliqua quæstio, quam resoluimus statim. huiusmodi vero discentes cõtingere multa: communi & generali legẽ definire hoc iustum esse arbitrati sumus.*

ΚΕΦΑΛ. α.

Εἰ γάρ τις παρά τινος λάβοι χρυσίον ἢ πράγματά τινα ἕτερα παρακαταθήκης λόγῳ, ἐπί τισιν ὅροις, εἶτα οὗτοι πραχθεῖεν· ἀνάγκην ἐχέτω πᾶσαν ἀποκαταστῆσαι τὸ χρυσίον ἢ τὰ πράγματα, τῶν ὅρων ἅπαξ πληρωθέντων· οὐδεμιᾶς παντελῶς ἀδείας οὔσης τισὶν ἔξωθεν παραγγελίαις χρῆσθαι, καὶ ἐπέχειν τὴν τῆς παρακαταθήκης ἀποκατάστασιν· ἥπερ καὶ ἄλλα πολλὰ προνόμια παρά τε τῶν πρὸ ἡμῶν νομοθετῶν, παρά τε ἡμῶν αὐτῶν δέδοται. ἀλλ' ἄξια γάρ ἐστι τῷ κωλύοντι τὴν ἀπόδοσιν, τῷ μὲν πιστευθέντι τὴν παρακαταθήκην μὴ διενοχλεῖν, αὐτῷ δὲ περὶ τῶν πρὸς αὐτὸν ἀμφιβόλων τῷ χρυσίον ἢ τὰ πράγματα λαμβάνειν μέλλοντι τὴν δίκην λαγχάνειν, καὶ τὸ δικαίου καὶ τὸ νόμου τυγχάνειν· ἀλλὰ μὴ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ζημίαις μεγάλαις ὑπάγειν τὸν τὴν διαμαρτυρίαν δεξάμενον, καὶ ἀναγκάζεσθαι ἢ defensionas ἀπαιτεῖν, ἢ πράγματα ἔχειν καὶ μηδὲν ἔχοντα δύνασθαι πρὸς τὸν παρακαταθέμενον εὐγνωμονεῖν. εἰ δέ τι τοιοῦτο πράξειεν ὅλως (δεῖ γὰρ μὴ μόνῃ τῇ τῶν ἁμαρτημάτων ἀφεῖσθαι κωλύσει, ἀλλὰ καὶ δίκας ἐπιστῆσαι δίκαιον τοῖς παραβαίνουσιν) εἴτε ἀπώλειαν συμβαίη τῶν πραγμάτων ἢ τῶν χρημάτων γενέσθαι, καὶ τοῦτο δειχθείη, εἴτε ἄλλην οἱανοῦν τυχηρὰν περίστασιν· αὐτὸν ὁρᾷν τὸν τὴν διαμαρτυρίαν στείλαντα· καὶ πρός γε καὶ ἀφ' οὗ γέγονεν ἡ τοιαύτη διαμαρτυρία, τόκον τῶν χρημάτων τὸν ἀπὸ τρίτης ἑκατοστῆς ἐπιγινώσ-

κειν τῷ

CAPVT I.

SI enim quis ab aliquo capiat aurum aut res aliquas depositi causa in quibusdã conditionibus, deinde illi agant: necessitatem habeat omne restituere aurum, aut res conditionibus semel impletis: & nulla omnino licentia sit aliquibus extrinsecus interdictionibus * *vti, & retinere depositi restitutionem: cum & alia multa priuilegia tam à præcedentibus legislatoribus, quàm à nobisipsis data sunt: licentia enim est prohibenti redditionem, eum quidem cui creditum est depositum, non molestare: eum vero de rebus quæ in quæstione sunt, qui aurum, aut res aliquas accepturus est, litem sortiri, & iustitiam & legem promereri. sed ne per hanc causam damnis magnis subiiciat eum qui interdictionem suscepit, & compellatur aut defensiones expetere, aut res habere, & non posit voluntariè cum deponente benigne agere. quòd si tale aliquid egerit, (omnino enim oportet non sola delictorum nos contentos esse prohibitione: sed etiam timorem inferre iustum transgressoribus) siue perditionẽ contigerit rerũ aut pecuniarũ fieri, & hoc probetur, siue alium quemcunque casum fortuitum: ipsum respicere, qui contestationem dixerit. Insuper etiã ex quo facta est huiusmodi contestatio, vsuras pecuniarum, vsq; ad tertiam centesimæ agnoscere*

* παραγγελίαις, id est denunciationibus. sic vertit Iulianus epitomator.

κειν τῷ λαβεῖν τὰ οἰκεῖα κωλυθέντι· οὐ μόνον εἰ χρυσίον εἴη τὸ παρακαταθέμενον μὲν, ἀποδοθῆναι δὲ κωλυόμενον, ἀλλὰ κἂν εἴη ἕτερα πράγματα. ἵνα τούτῳ τῷ δέει τῶν ματαίων τε ἅμα καὶ βασκάνων τῆς ἀγνωμοσύνης ἐποχῶν ἄνθρωποι παύσωνται.

ΚΕΦΑΛ. β.

Ἀλλὰ καὶ ἕτερον δὴ τοῦτο τὸ περὶ τῶν παραγγελιῶν καὶ θεωρῆσαι καὶ τάξαι κατὰ νόμον συνείδομεν. ὁρῶμεν γὰρ σφόδρα συχνάζον τοῦτο ἐπὶ τῆς βασιλίδος ταύτης μάλιστα πόλεως· καί τινας παραγγέλλοντας τοῖς χορηγοῦσι τὸ δημόσιον σιτηρέσιον, ἢ καὶ ψήφους ποριζομένους παρὰ τοῦ τῶν ἀννόνων ὑπάρχου, βουλομένους ἀναρτηθῆναι τὴν χορηγίαν, καὶ τὸν ἐντεῦθεν μόνον, ὡς εἰκὸς, τρεφόμενον ἀποστερῆσαι τῆς χορηγίας, δι' ἧς αὐτῷ πᾶσα πορίζεται τοῦ βίου πρόφασις. Τὸ δὲ ἔτι τούτου χαλεπώτερον καὶ δυσκολώτερον, ἐκεῖνό ἐστι· πολλοὶ γὰρ τοῖς οἰκίας κεκτημένοις κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν βασκαίνοντες, ἡνίκα μέλλοιεν τὰ σιτονόμια παρὰ τῶν οἰκούντων λαμβάνειν, ἐπηρεάζουσιν, ἐκμαρτυρίας τοῖς ἐνοικοῦσι στέλλοντες, ὥστε μὴ καταβάλλειν ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ ἄσμενοι ταύτας δεξάμενοι, οἱ μὲν δι' ἀπορίαν ἴσως κατέχουσιν αὐτά, οἱ δὲ καὶ ἔκδημοι τῆς μεγάλης ταύτης γίνονται πόλεως. καὶ διαπίπτει παντελῶς ἡ τῶν σιτονομίων χορηγία τοῖς ἐντεῦθεν, ὡς εἰκὸς, καὶ μόνον ἀποτρεφομένοις. καθάπερ φθάσαντες ἐπὶ

τῶν

prohibentem accipere propria: non solum si aurum fuerit quod depositum est, restitui vero prohibitum: sed & si aliæ res sint: vt hoc timore stultorum simul & peruersorũ maligne versandi, [a] *in depositionibus homines cessent.*

[a] aliàs, versandi cursum.

De his qui denuntiant ne ciuiles annonæ vel pensiones soluantur.

CAPVT II.

SEd & totum hoc quod de mandatis est, & aspicere, & constituere secundum legem prouidimus. Videmus enim frequentari hoc in regia hac præcipuè ciuitate, & aliquos interdicentes eis qui ministrant publicas annonas, & tesseras accipiunt ab annonarum præfecto, volentes suspendi administrationem: & eos qui ex hoc solummodo forsan nutriuntur, defraudari administratione, per quam eis omnis tribuitur vitæ occasio. Huic autem rei seuerius & difficilius illud est. multis enim domos possidentibus in hac felicissima ciuitate, qui imbanchiti [b] *non videntur, mox futuris pensiones ab inquilinis accipere, calumniantur per interdictiones inquilinis dirigentes, vt non inferant eis.*

Illi vero vltro eas suscipientes, quidam propter inopiam forsan comedunt eas: quidam vero & exules à magna hac sunt ciuitate, & decidit omnino pensionum administratio iis qui ex hoc forsan solo nutriuntur, secundum quòd occurrentes in ciui-

[b] Locus deprauatus. in manuscri. est in hacunde, in aliis aliter. in vno deprehendi tãtũ vestigia Græci verbi βαονκαίνοντες. puto igitur interpretem, Latinum, & Græcum verb. retinuisse sic, βασκαίνοντες, inuidentes, mox futuris &c.

τῶν πολιτικῶν σιτηρεσίων εἰρήκαμεν. ¶ Οὐδενὶ τοίνυν τούτου δίδομεν ἄδειαν, ἀλλ' ἕκαστος εἴ τινα ἔχοι λόγον πρὸς τὸν ὑπεύθυνον τοῦ αὐτοῦ, μὴ τούτῳ μὲν ἐπικαθευδέτω, τὰς δὲ ἀνελευθέρους καὶ βασκανίας ἁπάσης μεστὰς ἐπινοείτω διαμαρτυρίας. ἢ γινωσκέτω ὡς εἴ τι τοιοῦτο πράξει, καὶ παρὰ τὴν αἰτίαν τὴν αὐτοῦ διαπέσοι ἢ τὰ τῆς χορηγίας τῶν ἄρτων, ἢ τὰ τῆς τῶν ἐνοικίων δόσεως· τὸν ἐντεῦθεν αὐτὸς ὑποστήσεται κίνδυνον, ἡνίκα διαμαρτυρίαν τοῖς ἐνοικοῦσιν ἢ τοῖς χορηγοῦσι τὸν ἄρτον στέλλειν, ἢ ἀναρτήσει τὸ σιτηρέσιον. οὐδὲν γὰρ τούτων πράττεσθαι βουλόμεθα· ἀλλ' ἐὰν τὰ τῆς διαμαρτυρίας πράξει, θεσπίζομεν αὐτὸν πᾶσαν ζημίαν θεραπεύειν τῷ κυρίῳ τῶν πραγμάτων, καὶ πρός γε καὶ τόκον τὸν ἀπὸ τρίτης ἑκατοστῆς ἐπιγινώσκειν τῶν χρημάτων, ἢ πραγμάτων ἅπερ ἂν μὴ λαβεῖν δι' αὐτὸν ὁ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἠδικημένος ἰσχύσει. καὶ μή τις ἀντιτιθέτω τὰς defensionas, ὅτι πάρεστιν αὐτῷ τῷ τῆς ἀπαιτήσεως κυρίῳ, διδόντι defensiona, ἢ ἐπὶ τῆς παρακαταθήκης, ἢ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἀναλαβεῖν τὰ οἰκεῖα. οὐ γὰρ ἅπασιν ἐστὶ ῥᾴδιον ἐγγυητὴν ἐπὶ τῇ defensioni παρέχειν· τῶν ἡμετέρων νόμων μηδεμίαν defensiona παντελῶς ἀξιόλογον εἶναι τιθέντων, εἰ μὴ μετ' ἐγγυητοῦ γίνοιτο. ἐγγυητοῦ δὲ πάντως εὐπορεῖν, οὐ τῶν ῥᾳδίων οὐδὲ τῶν δυνατῶν συνόλως ἐστί. διὰ τοῦτο τοίνυν, ἐπ' ἀσφαλείᾳ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων, βουλόμεθα ταῦτα

παρα

libus annonis diximus.

1 ¶ Nemini igitur damus huiusmodi licentiam: sed vnusquisque si aliquam habeat causam ad obnoxium sibi, non obdormiat: in liberalibus autem peruersitate omni plenius aspiret interdictionibus. Cognoscat enim, quia si tale aliquid egerit, & per occasionem eius ceciderit aut administratio panum, aut pensionum datio ex hoc accidens: ipse sustinebit periculum mox quòd interdictionem inquilinis & ministrantibus panem miserit, aut suspenderit annonam. nihil enim horum agi omnino volumus: sed ex quo interdictiones egerit, sancimus eum omne damnum sarcire domino rerum super hoc, & vsuram, & tertiam centesimæ agnoscere pecuniarum, aut rerum quas non accipere per eum is qui secundum hunc modum læsus est, valuit. Et neque aliquis opponat defensiones, quia qui præsens est ei exactionis domino danti defensionem aut in deposito, aut in aliis, recipere rem propriam. non enim omnibus est facile fideiussorem præbere, nostris legibus nullam defensionem omnino ratam esse ponentibus, nisi cum fideiußione fiat. fideiussorem enim omnino dandum idoneum non facile neque poßibile paßim est. Et propterea igitur ad securitatem nostrorum subiectorum volumus hoc custodiri

παραφυλάττεσθαι ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα χρόνον· ὥστε ἀθάνατον εἶναι ταύτης ἡμῶν τῆς νομοθεσίας τὴν ὠφέλειαν τῷ πολιτεύματι, δικάζουσι μὲν ἡμῖν ἐν τῷ γινομένης, τὸν δὲ παρόντα νόμον κοινὴν ὠφέλειαν τῷ ἡμετέρῳ τικτούσης ὑπηκόῳ.

Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα, ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου, ἔργῳ καὶ πείρατι παραδοῦναι καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς παραφυλάττειν σπουδασάτω.

Περὶ τῶν νόθων.

Διάταξις πθ.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΙΟΥΣΤΙνιανὸς Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων, καὶ πατρικίῳ.

Τὸ τῶν νόθων ὄνομα τῇ Ῥωμαίων νομοθεσίᾳ πρώην οὐ διεσπούδαστο, οὐδέ τις ἦν περὶ αὐτὸ φιλανθρωπία, ἀλλ' ὡς ἔκφυλόν τι καὶ παντελῶς ἀλλότριον τοῦ πολιτεύματος ἐνομίζετο. ἐκ δὲ

τῶν

amodo, & decætero omni tempore, vt immortale sit huius nostræ sanctionis iuuamen reipublicæ, quæ indicantibus quidem nobis in mentem venit, præsentem vero legem commune iuuamen nostris peperit subiectis.

EPILOGVS.

¶ Tua igitur eminentia, quæ placuerunt nobis, & per hanc diuinam manifestata sunt legem, operi effectuique tradere, & in perpetuum obseruare festinet.

QVIBVS MODIS NATVRALES EFFICIVNTVR SVI, & de eorum ex testamento siue ab intestato successione.

TITVLVS I.

NOVEL. CONST. LXXXIX.

COLLATIO SEPTIMA.

Imp. Iustinianus Aug. Ioanni gloriosissi. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario & patricio.

PRAEFATIO.

NATVRALIVM *nomen Romanæ legislationi dudum non erat in studium, nec qualibet circa hoc fuerat humanitas, sed tanquam alienigenum aliquid & omnino alienũ à republica putabatur: à Con*

τῶν Κωνσταντίνου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως χρόνων, ἐν τοῖς τῶν διατάξεων ἐνεγράφη βιβλίοις· εἶτα κατὰ μικρὸν εἰς μετριότητα καὶ φιλάνθρωπον γνώμην οἱ αὐτοκράτορες μετελθόντες, νόμους ἔθεντο, οἱ μὲν καὶ δίδοσθαι καὶ καταλιμπάνεσθαί τι τούτοις παρὰ τῶν πατέρων ἀξιοῦντες, οἱ δὲ καὶ ἐπινοοῦντες τρόπον δι' οὗ τῆς νοθείας ἀπαλλαγέντες τῆς ἔμπροσθεν, γένοιντο γνήσιοι, καὶ τῆς πατρῴας περιουσίας διάδοχοι, καὶ κατὰ μικρὸν καὶ εἰς ἐκγόνους προῆλθον αἱ νομοθεσίαι. καὶ ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς ἡμετέρους τε καὶ εἰς τοὺς μικρῷ πρὸ ἡμῶν ἀφίκοντο χρόνους, πολλὴν τὸ πρᾶγμα τὴν ποικιλίαν ἐδέξατο. καὶ ἡμεῖς γὰρ διπλοῦν ἔχομεν σπούδασμα, πολλούς τε εἰς ἐλευθερίαν ἀγαγεῖν ἀνθρώπους ἐκ τῆς ἔμπροσθεν δουλείας, ἔκ τε νόθων εἰς γνησίους ἀναφέρειν. οὐ γὰρ τῷ τιμωρεῖσθαί τε καὶ ἀπαγορεύειν προσεκτέον, ἀλλὰ τὸ κάμνον ἰᾶσθαι· καὶ φεύγειν μὲν τὸ κακόν, εὑρίσκειν δὲ πανταχόθεν τὸ ἄμεινον. Ἐπειδὴ τοίνυν τινὰ μὲν ἐν τῷ τῶν διατάξεων βιβλίῳ (ὅπερ ἐξ ἁπάσης τῆς ἔμπροσθεν τῶν βασιλευόντων νομοθεσίας ἠθροίσαμεν) περὶ τῶν νόθων γέγραπται παίδων· τινὰ δὲ καὶ ἐν τῷ τῶν ἐπιτρόπων γινόμενοι λόγῳ, περὶ τούτων τὰ μὲν ἐνομοθετήσαμεν, τὰ δὲ εὕρομεν ἤδη κατειργασμένα· καὶ ἡμεῖς δὲ αὐτοὶ πολλὰς ἐποιησάμεθα περὶ τούτων διατάξεις, τὰς μὲν ἐν τῷ τῶν εἰρημένων ἀθροίσματι διατάξεων

à Constantini vero piæ memoriæ temporibus in constitutionum scriptum est libris. * *Deinde paulatim in mediocritatem clementémque sententiam imperatores transeuntes, leges posuerunt: alij quidem & dari & relinqui aliquid eis à patribus concedentes: aliqui autem etiam adinuenientes modum per quem naturali iure priore liberati, legitimi fierēt, & paternæ substantiæ successores: paulatímque etiam ad nepotes processerunt huiusmodi legislationes. & quoniam in nostra tempora venerunt, & eorum qui paulo ante nos fuerunt, multam varietatem causa suscepit. Nos enim duplex habuimus studium, & plurimos in libertatem perducere homines ex priore seruitute, & ex naturalibus ad legitimos eleuare. non enim vltio & interdictio despicienda est: sed quod est in necessitate, curandum est: & diffugiendum quidem quod malum est, inueniendum vero vndique quod melius est.*

Quia igitur aliqua quidem in constitutionum Codice, quem ex omni priorum imperatorum legislatione collegimus, de naturalibus scripta sunt filiis: quædam vero in libro Institutionum: * *de his autem nos constituimus, aut iam perfecta comperimus, & nos ipsi plurimas fecimus de his constitutiones, alias quidem in prædictarum collectione constitutionum, aliàs*

* In codice Theodosiano. hic enim solus liber constitutionum extitit, qui post Constantinū editus fuerit.

* al. Institutorum. In Græco videtur emend. ἰνστιτούτων pro ἐπιτρόπων.

τὰς δὲ καὶ μετ' αὐτό· ἵνα μὴ τὸ πρᾶγμα διεσπασμένον ᾖ, καλῶς ἔχειν ᾠήθημεν ἐν μιᾷ διατάξει τὸ πᾶν συναγαγεῖν, ἥ τις ἀντὶ πάντων ἀρκέσει τὰ περὶ τῶν νόθων διορθῶσαί τε καὶ νομοθετῆσαι.

ΚΕΦΑΛ. α.

Πρόδηλον γάρ ἐστιν ὡς τῶν ἀνθρώπων οἱ μὲν ἐλεύθεροί τε ἅμα καθεστᾶσι καὶ ἐν γνησίοις εἰσίν, οἱ δὲ, τοῦτο πρότερον οὐκ ἔχοντες, ὕστερον γίνονται, ἔκ τε δουλευόντων εἰς ἐλευθέρους ἀνιόντες, καὶ ἐκ νόθων εἰς γνησίους. οἱ δὲ, νόθοι τε εἰσὶν αὐτόθεν, καί τινες εἰσὶν αὐτοῖς διαδοχαί. τοῖς δὲ οὐδὲ τὸ γοῦν νόθον ἐμπρέπει, ἀλλὰ καὶ τούτου πεφύκασιν ἀνάξιοι. δεῖ τοίνυν ἡμᾶς οὕτω ποιήσασθαι τὴν διάταξιν, ὥστε μηδὲν ἀγνοῆσαι τῶν προσηκόντων ἐπὶ τῶν νόθων κρατεῖν. ἐροῦμεν δὲ ἀρχόμενοι τοῦ νόμου τίνες μὲν καθεστᾶσι νόθοι, τίσι δὲ τρόποις προΐασιν εἰς γνησιότητα (ὧν τοὺς πολλοὺς ἐξεύρομεν ἡμεῖς) τίνες δὲ εἰσὶν αἱ τούτων διαδοχαί· καὶ ὅπως μὲν ἡ παλαιότης ἐχρήσατο τούτοις πικρῶς, ὅπως δὲ ἡμεῖς φιλανθρώπως. παραλειφθήσεται δὲ οὐδὲ ἐκεῖνο τὸ τινὰς οὐδὲ τῆς τῶν νόθων ἀξιοῦσθαι παρὰ τῶν νόμων, καθάπερ εἴρηται, προσηγορίας. Ἡ μὲν οὖν φύσις ἐξ ἀρχῆς, ἡνίκα τὰ περὶ τῆς τεκνογονίας ἐνομοθέτει, τῶν γραπτῶν οὔπω κειμένων νόμων, ἅπαντας ὁμοίως μὲν

ἐλευ-

lias autem etiam postea: ne causa sit dispersa, bene se habere credidimus, in vna constitutione totum colligere, quæ pro omnibus sufficiat ea quæ de naturalibus sunt corrigere atque sancire.

De liberis naturalibus.

CAPVT I.

P*Alam namque est quia hominum alij quidem liberi simul consistunt, & inter legitimos sunt: alij vero hoc prius non habentes, postea fiunt, & ex seruis ad liberos ascendunt, & ex naturalibus ad legitimos. Alij vero ex ipso hoc naturales sunt, & quædam eis successiones existũt: alios autem neq; naturales esse decet, sed etiam hoc monstrantur indigni. Oportet igitur nos ita facere constitutionem, vt nullus ignoret quæ possunt in naturalibus valere: dicimus autem inchoantes legem, qui consistunt naturales, quibúsq; modis procedunt ad legitimos (quorum plurimos inuenimus nos) & quæ sunt horum successiones, & quomodo quidem vetustas vsa est his amarè: quomodo nos humanè. Nec illud quoque relinquitur, qui nec naturalium digni sint, sicuti diximus, appellatione. Natura siquidem ab initio dum de filiorum procreatione sanciret, scriptis nondum positis legibus, omnes similiter quidem*

liber

ἐλευθέρους, ὁμοίως δὲ εὐγενεῖς προήγαγε. τοῖς γὰρ δὴ πρώτοις γονεῦσιν οἱ πρῶτοι παῖδες ὁμοίως μὲν ἐλεύθεροι, ὁμοίως δὲ γνήσιοι παρὰ τῆς δημιουργίας ἐγίνοντο· πόλεμοι δὲ καὶ μάχαι καὶ ἡδοναὶ καὶ ἐπιθυμίαι τὸ πρᾶγμα κατήγαγον εἰς ἀλλοιότερον σχῆμα. δουλείαν μὲν γὰρ ἐξεῦρε πόλεμος, νοθείαν δὲ σωφροσύνης ἔκπτωσις. ὁ νόμος τε αὖθις τὰ τοιαῦτα τῶν ἁμαρτημάτων ἰώμενος, ἐλευθερίαν τε τοῖς δουλεύουσιν ἐμηχανήσατο, καὶ πολλά γε περὶ τούτων ἐπραγματεύσατο, τρόπους εἰσηγούμενος μυρίους· αἱ δὲ βασιλικαὶ διατάξεις ἀνέῳξαν τοῖς οὐκ ὀρθῶς γινομένοις τὰς ἐπὶ τὸ γνήσιον ὁδούς. ὅπερ οὐ παρέργως οὐδὲ ἡμεῖς νομοθετοῦμεν, οὐδὲ τοὺς ὑπηκόους τοῦδε τοῦ νόμου παρημελημένως κατακέειν βουλόμεθα. ¶ Γνήσιοι μὲν οὖν προΐασι διάδοχοι ἀνθρώποις ἐξ ὧν συναλλάττουσι γάμων, ἢ μετὰ προικώων συμβολαίων, ἢ καὶ τούτων χωρὶς οὕτω πρὸς τὰς θηλείας τῶν ἀρρένων συνιόντων, ὥστε ἐξ ἀρχῆς ἔχειν πρὸς αὐτὰς γάμων γνησίων διάθεσιν. καὶ τοῦτο γὰρ συκοφαντούμενον ἡμᾶς ὁρῶντες, νόμῳ διεκρίναμεν, τί μὲν ἐπὶ τῶν ὑπὸ τῆς τύχης εἰς ἀξίας ἠρμένων, τί δὲ ὑπὸ τῆς μέσης δὴ ταύτης τῶν ἀνθρώπων καταστάσεως πράττεσθαι δεῖ πρὸς ἀπόδειξιν γάμων γνησίων, τί δὲ τῷ λοιπῷ συγκεχώρηται πλήθει. ὥστε τῶν γάμων τούτων προϊόντων, αὐτόθεν εἰσὶν αἱ διαδοχαὶ πρόδηλοι. καὶ εἴγε ἐν τοῖς γνησίοις ἀριθμηθεῖεν,

εὐθὺς.

liberos, similiter autem produxit ingenuos. Primis namque parentibus primi filij similiter quidem liberi, similiter autem legitimi à creatura *fiebant: bella vero & lites, atque libidines & concupiscentiæ causam deposuerunt ad aliud schema. Seruitutem namque inuenit bellum, naturales* *autem, castitatis casus: lex autem rursus huiusmodi delicta curans, libertatem seruis molita est, & multum de his tractauit, modos introducens dena milia. imperatoriæ vero constitutiones aperuerunt iis quæ non rectè facta sunt, ad ius legitimum vias. quod non transitoriè neque nos sancimus, neque subiectos hanc legem negligenter audire præcipimus.*

* i. creatione & constructione.

* al. naturale, seu naturalitatem.

1 ¶ *Legitimi siquidem successores procedunt hominibus ex nuptiis, quas cõtrahunt aut cum dotalibus instrumentis, aut etiam absque eis, sic ad fœminas masculis conuenientibus, vt ab initio habeãt ad eas legitimarũ nuptiarum affectum. Et hoc enim in calumnia positũ nos respicientes, lege decreuimus quid in iis quidem qui fortunæ dignitate prouecti sunt, quid autẽ in mediocri hominũ statu agendum sit ad demonstrationẽ legitimarum nuptiarũ: quid vero deinceps permissum est plebi. Quapropter nuptiis procedentibus, ex hoc ipso sunt successiones certæ: & si inter legitimos connumerentur,*

εὐθὺς ὁ νόμος ὑφηγεῖται τοὺς τῶν διαδοχῶν τρόπους, πολλὰ περὶ τούτων πραγματευσάμενος. τὸ μὲν οὖν γνήσιον οὕτω πως ἔχει. τὸ δὲ μὴ τοιοῦτον, ἀλλ' ἐλεύθερον μὲν, οὐκ ἐκ νομίμων δὲ προελθὸν γάμων, ἢ καὶ ἐν δουλείᾳ τεχθὲν, ἐλευθερίας μὲν ἀξιωθείη, μένοι δὲ νόθον, τοῦτο τρόποι ποικίλοι πρὸς γνησιότητα φέρουσιν· οὓς διαριθμησάμενοι, οὕτω καὶ τὰ λοιπὰ νομοθετήσομεν.

ΚΕΦΑΛ. β.

Πρῶτος μὲν οὖν τρόπος αὐτοῖς γνήσιος ὑπήρχθη, καὶ τὰς πόλεις εὐθὺς ὠφελῶν, ὃν Θεοδόσιος ὁ τῆς εὐσεβοῦς τε καὶ νέας εἰσηγήσατο μνήμης. νενομοθέτηται γὰρ ὑπ' αὐτοῦ τὸ δύνασθαι τοὺς νόθους παῖδας ἢ πάντας ἤ τινας ἐπιδιδόναι τοῖς βουλευτηρίοις ἢ τὰς θυγατέρας ἁρμόζειν βουλευταῖς. καὶ ἐπείπερ ὁ τρόπος οὗτος οὐχ ἁπλῆν ἔχει τὴν νομοθεσίαν, ἀλλὰ ποικίλως τά τε περὶ τῶν ἐπιδόσεων ἔρχεται τά τε περὶ τῶν διαδοχῶν, πῶς τε αὐτοὶ καὶ τίνων κληρονομοῦσι, καὶ παρὰ τίνων αὖθις κληρονομοῦνται· δίκαιον ᾠήθημεν, τοῦτο δὴ πρῶτον τὸ τῆς νομοθεσίας διαθέντες κεφάλαιον, οὕτως ἐπὶ τοὺς λοιποὺς τρόπους τοὺς εἰς γνησιότητα φέροντας ἐλθεῖν. τὰ γὰρ ἐκεῖθεν εὔκολα παντοίως ἔσται. ¶ Εἴ τις τοίνυν εἴη νόθων παίδων πατὴρ, εἴτε βουλευτὴς ὤν, εἴτε ἐλεύθερος βούλης, ἄδειαν ἕξει τούτους ἤ τινας ἐξ αὐτῶν (εἴτε γνησίων παίδων εἴη πατὴρ, εἴτε

mox lex introducit succeßionum modos, plurimum de his tractans. Legitimum igitur ius sic se habet. Quod vero non est huiusmodi, sed liberum quidem, non tamen ex nuptiis procedens legitimis, aut etiam in seruitute natum: si libertatem quidem meruerit, manserit autē naturale: hoc modi varij ad ius legitimum ferunt, quos enumerantes, sic etiam reliqua sanciemus.

De primo modo legitimationis.

CAPVT II.

PRimus itaq; modus est legitimi iuris existens, ciuitatibus mox vtilis, quem Theodosius piæ & nouæ introduxit memoriæ. Sancitum nanque est ab eo, vt poßit naturales filios, aut omnes, aut aliquos offerre curiis, aut filias curialibus copulare. Et quoniā modus iste non simplicem habuit legislationē, sed variè & de oblationibus dictum est, & de succeßionibus, quomodo ipsi, & quorum heredes existant, & qui rursus ad ius eorum hereditarium accedant: iustum credimus hoc primum legislationis disponentes capitulum, ita ad reliquos modos qui ad legitimorum ius ferunt, accedere. quæ enim inde sunt, facile omnino est dicere. ¶ Si quis igitur fuerit naturalium filiorum pater, siue curialis existens, siue liber à curia: licentiam habebit, omnes, aut quosdam ex eis, siue legitimorum sit filiorum pater,

εἴτε καὶ μή, μόνων δὲ νόθων) ἐπιδιδόναι τῷ βουλευτηρίῳ κἂν εἰ τυχὸν ἰλλουστρίας ἀξίας εἶεν οἱ παῖδες ἐπειλημμένοι. πλὴν εἰ μὴ τηλικαύτης ἤπερ ἀνθρώπους, κἂν εἰ βουλευταὶ καθεστήκεισαν, ταύτης ἐλευθέρους ἐποίει τῆς τύχης. ὁ δὲ τῆς ἐπιδόσεως τρόπος, εἴτε γένοιτο παρὰ τοῦ πατρὸς ἔτι περιόντος, ἡνίκα τὶς ἐν κοινῷ τὸν υἱὸν ἐπιδοίη. τοῦτο γὰρ ἐπὶ Φιλοκάλῳ πέπρακται νόθῳ παιδὶ βουλευτῇ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐν τῇ Βοστρηνῶν γενομένῳ, καὶ τοῦτο αὐτὸ ἀνειπόντι κατὰ τὴν ἐκεῖσε θέαν, καὶ οὕτως αὐτὸν ἐπιδεδωκότι, καθάπερ ἡ Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως γεγραμμένη φησὶ διάταξις. εἴτε οὖν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον γένοιτό τις ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀναρρηθεὶς βουλευτής, εἴτε αὐτὸν ὁ πατὴρ ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων ἐπιδοίη, εἴτε τελευτῶν ἐν διαθήκῃ γράψειε δεῖν γίνεσθαι βουλευτήν, εἶτα ἐκεῖνος ἕληται τὴν γραφήν· γνήσιος εὐθὺς γίνεται, τῆς νοθείας καθάπαξ ἀπηλλαγμένος. Εἰ δὲ καὶ τελευτήσαντος τοῦ πατρὸς ἑαυτὸν ὁ παῖς ἢ οἱ παῖδες ἐπιδοῖεν, οὐκ ὄντες μέντοι γνησίας γονῆς. καὶ οὕτως ἔσονται γνήσιοί τε καὶ βουλευταί. ὥστε πατὴρ μὲν, ὑπόντων γνησίων, ἐπιδώσει τῇ βουλῇ τοὺς οὐχὶ γνησίους παῖδας· ὁ δὲ αὐτομάτος εἰς τοῦτο ἰὼν, τηνικαῦτα μόνον ἀκολουθήσεται ἡνίκα ἂν οὐδεὶς τῶν γνησίων παίδων ὑπείη. οὕτω μὲν οὖν τὰ τῶν ἐπιδόσεων ἔστω, τὸ διαφόρως νομοθετηθὲν ἡμῖν εἰς τὸν παρόντα νόμον ἀποθεμένων. οὐχ

ἁπλῶς

siue etiam non, sed solummodo naturalium, offerre curiæ, licet forte illustris dignitatis sint filij suscepti: nisi tamen dignitas intercesserit talis, quæ homines, licet curiales sint, ab hac fortuna liberos facit. Oblationis autem modus siue fiat à patre adhuc superstite, cum quispiam in commune filium offerret (hoc nanque gestum est in Philocalo naturali filio curiali à patre in Bostrenorum [a] ciuitate) & hoc ipsum dicit secundum inspectionem ibi factam, & ita eum offert sicut à Leone piæ memoriæ scripta dicit constitutio: siue ergo secundum hunc modum fiat aliquis à patre pronunciatus curialis, siue eum pater sub gestis monumentorum offerat, siue moriens in testamento conscribat oportere fieri curialem: deinde ille amplectatur scripturam: legitimus mox fiet, naturalium iure omnino liberatus: siue etiam mortuo patre semetipsum filius aut filij offerant, non existente quidem legitima sobole, etiam sic erunt legitimi & curiales. Proinde pater quidem etiam existentibus legitimis offert curiæ non legitimos filios: qui vero per semetipsum ad hoc procedit, tunc solummodo auditur, cum nullus legitimorum filiorum existit. Hoc itaque de oblationibus sit, quod indifferenter sancitum est à nobis, in hac præsenti lege reconditum: non autem simplici-

[a] Bostrenorum. hinc apparet in l. quoniã. C. de naturali. liberis, legendum esse Bostræ, non nostræ.

ἁπλῶς δὲ οὐδὲ ὡς ἔτυχε τὸ τῆς ἐπιδόσεως ἔστω. δεῖ γὰρ καὶ τοὺς τρόπους ποιῆσαι φανερούς, καθ' οὓς ἐπιδοθήσονται. ¶ Εἰ μὲν οὖν τις ἔκ τινος ὁρμῷτο πόλεως, εἴτε βουλευτής, εἴτε ἐλεύθερος, τῆς τοιαύτης εἴη τύχης, ἔξεστι τὸν ἑαυτοῦ νόθον ἐπιδοῦναι τῷ βουλευτηρίῳ τῆς πόλεως ἐκείνης ὅθεν ὥρμηται. εἰ δὲ ὁ πολίτης οὐδὲ αὐτὸς καθεστήκοι, ἐκ χωρίου δέ τινος ἐλευθέρου ἢ κώμης ὥρμηται, ἐκείνῃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπιδιδόσθω τῇ πόλει ἢ ἑαυτὸν ἐπιδιδότω, ὑφ' ἣν τὸ χωρίον ἢ τὰ τῆς κώμης τελοίη. πρόδηλον δὲ ὡς εἰ μὲν ὁ πατὴρ αὐτὸν ἢ πάππος ἐπιδοίη, ἢ καί τις τῶν ἀνωτέρω προγόνων, καὶ γνησίους ἔχων παῖδας, τοῦτο πράττειν ἰσχύει. εἰ δὲ αὐτός τις ἑαυτὸν ἐπιδοίη, τοῦτο ἐφίεμεν, ἡνίκα μὴ ἕτεροι γνήσιοι καθεστᾶσιν ἀδελφοί. Εἰ μέντοι τις τῶν ἐπιδοῦναι δυναμένων τοὺς ἑαυτοῦ νόθους τοῖς βουλευτηρίοις, ἢ ἐκ τῆσδε τῆς μεγάλης ὥρμηται πόλεως, ἢ ἐκ τῆς ἔτι πρεσβυτέρας Ῥώμης· τούτῳ δίδομεν ἄδειαν εἰς ἣν ἂν βούληται μητρόπολιν τὴν ἐπίδοσιν ποιήσασθαι. καὶ τοῦτον εἶναι τὸν κανόνα καὶ ἐπὶ θυγατέρων, ὥστε ἁρμόζειν αὐτὰς βουλευταῖς ἢ ἐκ τῆς πόλεως αὐτῆς ἐξ ἧς ὥρμηται, ἢ ὑφ' ἣν τὸ χωρίον ἢ ἡ κώμη τελοίη· ἤ, εἴτις ἐλεύθερος ἅμα καὶ Ῥωμαῖος ἢ Βυζάντιος εἴη, τινὶ τῶν βουλευτηρίων ἑτέρας οἱασδήποτε, μητροπόλεως μέντοι. καὶ οὕτως ἡμῖν τῶν βουλευτηρίων μέλει, καὶ οὕτως ὁ τρόπος ἀρέσκει τῆς γνησιότητος, ὅτι δίδομεν

τῷ

ter, neque fortunæ oblatione. oportet enim & modos facere manifestos secundum quos offerantur.

2 ❡ *Si quis igitur ex qualibet oriatur ciuitate, siue curialis, siue etiam liber huiusmodi sit fortuna: licebit ei suum naturalem offerre filium curiæ illius vnde oritur ciuitatis. Si vero nec ciuis ipse consistat, sed ex villa quadam aut vico sit oriundus: illi à patre offeratur ciuitati, aut semetipsum offerat, sub qua ciuitate villa aut vicus tributa persoluit. Palam vero est, quia si quidem pater eum, aut auus offerat, aut aliquis ascendentium parentum, & liberos habens filios: hoc agere poterit. si vero ipse quispiam semetipsum offerat, hoc permittimus cum non alij legitimi sunt fratres.*

3 ❡ *Si tamen aliquis offerre volentium suos naturales curiis, aut ex maxima hac oriatur ciuitate, aut ex seniore Roma: huic damus licentiam, in quam voluerit metropolim oblationem celebrare: & hãc esse regulam etiam in filiabus, vt iungat eas curialibus aut ex ciuitate ipsa ex qua orti sunt, aut sub qua villa aut vicus tributa persoluit, aut si quis liber simul & Romanus aut Byzantius fuerit, cuicũque curialium alterius cuiuspiam, metropolis tamen. Sic itaque nobis curialium diligentia est, & iste modus placet iuris legitimi, quia damus*

τῷ βουλευτῇ, νόθων ὄντι μόνων παίδων πατρὶ, κἂν ἐκ δούλης αὐτοὺς σχοίη, καὶ ἐλευθεροῦν καὶ ἐπιδιδόναι τῇ βουλῇ, κατὰ τὸ ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον. καὶ ἔτι μειζόνως τὸ πρᾶγμα νομοθετοῦμεν, ὥστε κἂν εἰ μὴ ὁ πατὴρ ἐπιδοίη, ἐλεύθερος δὲ ἅπαξ ὁ παῖς γίνηται, δύνασθαι καὶ ἑαυτὸν ἐπιδιδόναι τῷ βουλευτηρίῳ· δηλαδὴ κἀνταῦθα γνησίας οὐχ ὑπούσης γονῆς.

ΚΕΦΑΛ. γ.

Καὶ ἐπειδήπερ ποικίλως καὶ τὰ ἐπὶ τῆς τῶν τοιούτων προσώπων διαδοχῆς νενομοθέτηται, οὐκ ἄπο τρόπου δοκοῦμεν ἐστὶν ἡμῖν καὶ τὰ περὶ τῆς διαδοχῆς, καθὰ προειπόντες ἔφημεν, διορίσασθαι. Εἰ τοίνυν τις νόθος κατὰ τοῦτο τὸ σχῆμα (τὸ ἐκ τῆς ἐπιδόσεως φαμὲν) γένοιτο βουλευτὴς, ἔσται τῷ πατρὶ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου διάδοχος καὶ ἐκ βουλήσεως, οὐδὲν ἀπεοικὼς τῶν γνησίων, καὶ ἐκ δωρεᾶς λαμβάνειν δυνάμενος τοῦ πατρός. οὕτω μέντοι, ὥστε μὴ πλέον ἔχειν τῶν ἐξ ἀρχῆς γνησίων ἑνὸς, τοῦ τὸ πάντων ἐλάχιστον ἔχοντος. ἅπαξ δὲ καταδεξαμένους ἐκείνους τὴν ἐπίδοσιν, καὶ διὰ τοῦτο εἰς γνησίους ἀναβάντας οὐκ ἐφίεμεν abstinατεύειν ἑαυτοὺς τῆς τῶν πατρῴων κληρονομίας, ἢ δοκεῖν δῆθεν τὴν δωρεὰν τὴν εἰς αὐτοὺς γινομένην καὶ στερχθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν ἀφιέναι, καὶ τῆς τύχης ἀναχωρεῖν. μένοντες μὲν γὰρ βουλευταὶ, τὸ καταλελειμμένον ἢ δεδωρημένον, κατὰ τὸ ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον, ἕξουσι μέτρον. ¶ Εἰ μέντοιγε 1 *ἐξ ἀρχῆς παραιτοῖντο τὴν δόσιν, τὸ μὲν ἐλεύθεροι,*

curialium naturalium existenti solummodo filiorum patri, licet ex ancilla eos habeat, & liberos facere, & offerre curiæ secundum quod prædictum est. Et adhuc amplius sancimus de causa, vt vel si non pater offerat, liber autem semel filius fiat: poßit & semetipsum offerre curiæ, etiam hic legitima non existente prole.

De successione curialium.

CAPVT III.

ET quoniam variè etiam de huiusmodi personarum succeßione sancitum est: non videtur absurdum nobis, & de succeßione, sicut prædiximus, terminare. Si quis igitur naturalis secundum hoc schema, (id est oblationis,) fiat curialis: erit patri & ab intestato successor, & ex voluntate: nihil dißimilis legitimis, & ex donatione percipere poterit patris: ita tamen, vt non amplius habeat vno horum qui ab initio legitimi sunt, & inter omnes minus habente. Cum semel autem illi susceperint oblationem, & propterea ad ius legitimorum ascenderint: non sinimus eos abstinere se patrum hereditate, aut videri quasi donationem in se factam, & ratam habitam ab eis, relinquere, & fortuna recedere. Manentes itaq; curiales, relictā aut donatam (sicuti dudum à nobis dictā est) habebunt mensuram. ¶ Si vero ab initio refutauerint oblationē: manere liberi

1

θεροι, καὶ ἐν νοθείᾳ, τοῦ γενέσθαι πλουσιώτεροι καὶ βουλευταὶ προκρίνοντες, εἶτα φανεῖεν ὕστερον ἢ εἰς ὁλόκληρον ἢ ἐκ μέρους νεμόμενοι τὰ δωρηθέντα ἢ καταλειφθέντα αὐτοῖς πράγματα, οὐ καὶ ἐκποιήσαντες· ἐνέξονται πάντως τῇ βουλευτικῇ τύχῃ καὶ ἄκοντες. ἵνα μὴ νοθεύοντες ἡμῖν φανεῖεν τὴν νομοθεσίαν, καὶ τὰ μὲν κέρδη θηρώμενοι τὰ προφάσει τῆς ἐπιδόσεως, ἀποσειόμενοι δὲ τὴν τύχην δι' ἣν τῶν κερδῶν ἠξιώθησαν. καὶ ταῦτα ὁμοίως νομοθετοῦμεν ἐπί τε ἀῤῥένων ἐπιδεδομένων τῇ βουλῇ, ἐπί τε τῶν γαμουμένων βουλευταῖς θυγατέρων. οὐδεμιᾶς οὔσης διαφορᾶς εἴτε δι' ἀῤῥένων τις βουλεύοι παίδων, εἴτε διὰ τῶν ἐπὶ ταῖς θυγατράσι γαμβρῶν τὸ βουλευτήριον αὔξειν βούλοιτο, καὶ τοίγε ἐπ' αὐτῷ, διὰ τῶν ἐκείνων παίδων καινοὺς προστιθέναι τοῖς προτέροις βουλευτάς, τοὺς ἐκείνων υἱούς.

ΚΕΦΑΛ. δ.

ΤΟΝ δὲ κατὰ τοιαύτην αἰτίαν εἰσποιούμενον τῇ γνησιότητι παῖδα, αὐτῷ μόνῳ τῷ φύσαντι νόμιμον ἀποτελοῦμεν, οὐ μὴν καὶ τῇ τρίτῃ ταύτῃ συγγενείᾳ τοῦ πατρὸς (φαμὲν δὲ τῶν τε ἐξ ὧν ἐκεῖνος γέγονε, τῶν τε ἑκατέρωθεν, τῶν τε ἐξ αὐτοῦ προελθόντων) ποιοῦμεν αὐτὸν ὡς ἔκ τινος μηχανήματος συγγενῆ. θεσπίζομεν γὰρ ὥστε τὸν ἐπιδιδόμενον τῷ βουλευτηρίῳ φυσικὸν υἱὸν μόνῳ τῷ πατρὶ γνήσιον γίνεσθαι διάδοχον, μηδεμίαν μέντοι μετουσίαν ἔχειν εἰς τοὺς ἀνιόντας ἢ κατιόντας ἢ ἐκ πλαγίου συγγενεῖς adgnatus ἢ cognatus τοῦ πατρός. οὐ τινα ἔχειν μετουσίαν

præponentes, licet naturales, quàm fieri ditiores & curiales: deinde videantur postea aut in totum, aut ex parte poßidere res donatas, aut relictas sibi, aut etiam alienare: tenebuntur omnino curiali fortuna etiam inuiti: vt non adulterari nobis videantur legislationem, & lucra quidem venentur, quæ occasione oblationis sint: repellant autem fortunam propter quam lucra promeruerunt. Et hoc similiter sancimus & in masculis oblatis curiæ, & in filiabus nubentibus curialibus: nulla existente differentia siue per masculos quispiam curiæ munera agat, siue per generos curiam in filiabus augere voluerit, & per illorum filios nouos adiicere prioribus curialibus filios eorum.

CAPVT IIII.

Filium vero per huiusmodi causam factum legitimum, ipsi soli genitori legitimum facimus, non etiam extraneæ cognationi patris (dicimus autem & ex quibus ille natus est, & qui ex vtroque sunt, & qui ex eo processerunt) facimus eum velut ex quadam machinatione cognatum. Sancimus enim oblatum curiæ naturalem filium solummodo patri legitimum fieri successorem, nullum tamen habere participium ad ascendentes, aut descendentes, aut ex latere agnatos vel cognatos patris: aut illos aliquod habere participium

ad

εἰς τὴν ἐκείνων διαδοχήν. τὴν ἰδίαν καὶ αὐτῷ διδόντες προνομίαν· ὥστε καθάπερ αὐτὸς ἐκείνοις οὐ γίνεται διάδοχος, οὕτω μηδὲ ἐκείνους εἰς τὴν αὐτοῦ καλεῖσθαι διαδοχήν. πλὴν εἰ μὴ γράψειεν ἢ αὐτὸς ἐκείνους, ἢ παρ' ἐκείνων γραφείη. μόνῳ γὰρ τῷ πατρὶ γίνονται γνήσιοι, καὶ συγγενεῖς εἶναι πιστεύονται.

ΚΕΦΑΛ. ε.

Νομοθετητέον δὲ τίνες τοῖς οὕτω γινομένοις γνησίοις ἀποτελοῦνται διάδοχοι. εἰ μὲν γὰρ σχοίη παῖδας ὁ τοιοῦτος, ἢ ἐγγόνους ἀπὸ γνησίων αὐτῷ γινομένους γαμετῶν, καὶ εἰκότως καὶ βουλευτὰς καθεστῶτας, πάντως αὐτὸν διαδεχέσθωσαν. (τί γὰρ νομιμώτερον γνησίου παιδὸς πρὸς πατρῴαν διαδοχήν;) εἰ δέ γε παῖδας ἔχοι μὴ βουλευτὰς, ὁτεδήποτε γινομένους αὐτῷ, τηνικαῦτα τὸ νόμιμον μέτρον εἰς τὴν βουλήν τε καὶ τὸ δημόσιον ἀφικνείσθω· τὸ λοιπὸν δὲ, ὅσον ἂν εἴη, εἰς ἐκείνους τοὺς παῖδας τοὺς μὴ βουλεύοντας ἡκέτω. Εἰ δὲ καθόλου μηδεμία τις αὐτῷ καθεστήκοι γονὴ, τελευτήσειε δὲ ἀδιάθετος, τὸ μὲν ἐνναούγκιον ἡ βουλὴ καὶ τὸ δημόσιον ἐχέτωσαν, κατὰ τὸ πρώην δὴ τοῦτο παρ' ἡμῶν νενομοθετημένον· εἰς δὲ τὸ λειπόμενον τριούγκιον οἱ ἐκ τοῦ νόμου καλούμενοι πάντες ἥξουσιν. ἢ, εἴπερ διάθοιτο, ἐπὶ τοὺς γραπτοὺς ἐλεύσονται κληρονόμους. ἅπαξ γὰρ αὐτὸν γινόμενον βουλευτὴν ὁ νόμος λαβὼν, καὶ ἐγγράψας τῷ βουλευτηρίῳ, καὶ τὰς διαδοχὰς αὐτοῦ καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν τετάγμένην ἰδίως

τοῦ βίου

ad illorum successiones: æquum etiam ei dantes priuilegium, vt sicut nec cognatis patris sit iste successor sic, nec illi ad eius vocentur successionem, nisi fortè scripserit aut ipse illos, aut ab illis scribatur. soli enim patri fiunt legitimi, & cognati esse creduntur.

CAPVT V.

E*Rgo sanciendum est qui factis ita legitimis efficiantur successores. Et si quidem habuerit filios qui talis est, aut nepotes de legitimis sibi procreatos vxoribus, & merito etiam curiales constitutos: modis omnibus ei succedant. quid enim legalius est proprio filio ad paternam successionem? Si vero filios habuerit non curiales quandoq; sibi progenitos, tunc legitima mensura veniat ad fiscum & curiam: reliquum vero quantumcunque fuerit, ad illos filios qui curiales non sunt, accedat. Si vero etiam generaliter nulla ei sit proles, & moriatur intestatus: nouem quidem vncias curia & fiscus habeat, secundum quod dudum à nobis sancitum est: in reliquis autem tribus vnciis, qui ex lege vocantur, omnibus modis venient: aut si testatus fuerit, ad scriptos descendent* heredes. Semel autem factum curialem lex suscipiens, & inscribens curiæ, & successiones, & aliam omnem ordinatam dedit*

*al. descẽdet, in Græco.

τῆς βίου διαδοχήν τε καὶ πορείαν. Εἰ δέ τις ἢ τοῦ ἐκ τοῦ γένους ἢ καὶ ἔξωθεν, ἢ καὶ γεγραμμένος τυχὼν ἢ καὶ μὴ γεγραμμένος, βουληθείη προσελθεῖν τῇ βασιλείᾳ, καὶ ἑαυτὸν ἐπιδοῦναι τῇ βουλῇ. ἄδειαν ἐχέτω τοῦτο πράττειν, καὶ τὸ ἀφωρισμένον τῷ βουλευτῇ ῥίον μέρος λαμβάνων, γινέσθαι βουλευτὴς, καὶ τῆς τε τύχης τῶν τε λειτουργημάτων διάδοχος, εἰ τοῦτο ἡ βασιλεία ἐπινεύσειεν.

ΚΕΦΑΛ. ϛ.

Εἰ δέ τις γνησίους μὲν παῖδας οὐκ ἔχοι, νόθοι δὲ αὐτῷ καὶ μόνοι καθεστᾶσιν, ἐξέστω μετὰ τῆς τῆς βουλῆς ἀρχῆς αὐτῷ γράφειν τούτους κληρονόμους, καὶ ἡ γραφή γε αὐτὴ πάσης ἐπιδόσεως ἔστω· καὶ μὴ δεέσθω τοῦτο τῶν παλαιῶν νόμων ἑτέρας προσθήκης, μηδὲ τῆς ἐν ᾧ περιῆσαν ἐπιδόσεως. ἀλλ' αὐτόθεν γραφέντες, εἴ γε ἐλεύθεροι καθεστᾶσι, βουλευταί ἅμα καὶ κληρονόμοι γινέσθωσαν, καὶ ἐχέτωσαν καὶ αὐτοὶ τὸ τῆς περιουσίας ἐνναούγκιον, καθάπερ ἂν ὁ πατὴρ αὐτοῖς διανέμῃ. εἰ δὲ καὶ τὸ πᾶν βουληθείη καταλιπεῖν, ἔτι πράξει κάλλιον. πλὴν ἀλλὰ μέχρι τῆς ἐνναουγκίας πάντως αὐτοῖς καταλιμπανέτω· γινώσκων ὡς κἂν αὐτοῖς καταλίποι ἔλαττον, ἀλλ' ἐκ τοῦ νόμου πάντως ἡ ἀναπλήρωσις τῆς οὐσίας ἔσται. οἱ δὲ, εἴπερ ἕλοιντο, βουλευταὶ γινέσθωσαν. εἰ δέ τινες μὲν ἕλοιντο, τινὲς δὲ παραιτήσοιντο, ἐπὶ τοὺς αἱρουμένους τὰ τῶν παραιτουμένων ἀφικνείσθω μέρη. εἰ δὲ ἅπαντες ἀπείποιεν, τηνικαῦτα ὡς ἀπαιδίας οὔσης, οὕτως ἐπὶ τὴν βουλὴν ἐρχέσθω τὸ ἐνναούγκιον ἅπαν. Εἰ δὲ ὁ μὲν συ-

γύσεως

vitæ successionem & quæstum. Si quis autem vel ex genere, vel extraneus, scriptus forsan, aut etiam non scriptus voluerit adire imperium, & semetipsum offerre curiæ: licentiam habeat hoc agendi, & distributam curiæ partem accipiens, fieri curialis, & tam fortunæ quàm functionum successor, si hoc imperium annuerit.

CAPVT VI.

SI quis autem legitimos quidem filios non habeat, naturales autẽ ei solummodo sint: liceat ei curiæ honore scribere eos heredes: & scriptura pro omni oblatione consistat, & non egeat hoc antiquarum legum alia adiectione, neque oblatione, dum superstites essent: sed ex hoc ipso scripti si liberi sint, curiales simul & heredes fiant, & habeant ipsi substantiæ nouem vncias, sicut pater eis distribuerit. si autem etiam totum eis relinquere voluerit, adhuc faciet melius: veruntamen vsque ad nouem vncias omnimodo eis relinquat, sciens quia si reliquerit minus, à lege modis omnibus supplementum substantiæ fiet. illi vero si voluerint, curiales fiant. Si vero aliqui quidem eligant, aliqui vero refutent: ad eos qui eligunt, refutantium veniant portiones. Si vero omnes renuerint, tunc tanquam filiis non existentibus ita ad curiã veniant nouem vnciæ omnes. Si vero ille quidem tacuerit, filiorum

γήσει, παίδων δὲ αὐτῷ γνησίων οὐκ εἴη σποράς τηνικαῦτα τὸ μὲν νόμιμον μέρος ἐπὶ τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους ἐρχέσθω· οἱ παῖδες δὲ οἱ νόθοι, εἰ βούλονται ἑαυτοὺς ἐνδῦναι τῷ βουλευτηρίῳ, τοῦτο ποιείτωσαν καθάπερ ἂν ἐθελήσειαν, εἴτε πάντες, εἴτε τινὲς ἐξ αὐτῶν· καὶ πάντως τὸ ἐνναύγιον τῆς περιουσίας εἰς τοὺς βουλεύοντας ἢ τὸν βουλεύοντα περιστήσεται. Εἰ δὲ καὶ ἐκ δούλης αὐτῷ τεχθέντες εἶεν, ἄγε αὐτοὺς ἐλευθερώσειεν, ἢ περιὼν ἢ ἐν τῇ διαθήκῃ, καὶ ἐπιδοίη τούτους· καὶ οὕτω προσδεχέσθωσαν, καὶ ἔστωσαν βουλευταὶ, καθάπερ ὁ διαθέμενος ἠβουλήθη· ἢ καθάπερ ἡ αὐτῶν ἐπιθυμία πεποίηκεν. ἐπιδιδόντες γὰρ ἑαυτοὺς τῇ βουλῇ, λήψονται, καθάπερ εἴρηται, τὸ ἐνναύγιον. πανταχοῦ γὰρ βουλόμεθα, κἂν εἰ διάθοιτο, κἂν εἰ μὴ βουλευσάμενος ἀπέλθοι, τοὺς εἰς τὴν βουλὴν ἐρχομένους τὸ ἐνναύγιον λαμβάνειν. εἰ δὲ ἐλευθερώσει μὲν μόνον, οὐ μὴν ἐπιδοίη, οἱ δὲ καὶ οὕτω βούλοιντο, ἤ τις ἢ τινες ἐξ αὐτῶν, πρὸς τὸ βουλευτήριον ἰδεῖν, κἀκείνοις τὸ ἐνναύγιον τῷ βουλεύοντι ἢ τοῖς βουλεύουσι κατὰ τὴν ἀναλογίαν διδόσθω. Εἰ δὲ μηδεὶς τῶν νόθων βουληθείη, ἢ ἐπιδοθείη, τηνικαῦτα τὸ ἐνναύγιον ἡ βουλὴ λαμβανέτω. δῆλον δὲ ὅτι συμπαρακολουθήσει πανταχοῦ τὸ δημόσιον, κατὰ τὴν περὶ τούτου τεθειμένην παρ' ἡμῶν διάταξιν. τὸ μὲν οὖν περὶ νόθων τῶν διὰ τῆς εἰς τὴν βουλὴν παρόδου γινομένων γνησίων, καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐπιδίδονται, καὶ τῶν διαδοχῶν, ταύτῃ καθαρῶς ἡμῖν νενομοθετήσθω.

ΚΕΦΑΛ. ζ.

Τριῶν δὲ ἑτέρων διατάξεων γραφει-

filiorum vero legitimorum ei non sit proles: tũc legitima quidem pars ad heredes ab intestato veniat: filij vero naturales si voluerint semetipsos offerre curiæ, hoc faciant sicuti voluerint, siue omnes, siue quidam ex eis: & modis omnibus nouem vnciæ substantiæ ad curiales aut curialem perueniant. Si vero etiam ex ancilla ei nati sunt, si eos manumiserit aut viuens, aut in testamento obtulerit eos, etiam sic suscipiantur, & sint curiales sicut testator voluit, aut sicut eorum desiderium fuit. offerentes enim semetipsos curiæ, percipient (sicuti dictum est) nouem vncias. vndique enim volumus, vel si testetur, vel si non facta voluntate decesserit, eos qui ad curiam veniunt, nouem vncias accipere. Si vero manumiserit quidem solummodo, non tamen obtulerit, aut illi etiam sic volunt, aut quidam ex eis ad curiam respicere: etiam tunc nouem vnciæ curiam agenti vel agentibus secundum quantitatem dentur. Si vero nullus naturalium aut velit, aut offeratur, tunc nouem vncias curia percipiat. Palam quippe est, quia simul sequitur vbique fiscus secundũ constitutionem de hoc à nobis positã. De naturalibus itaq; qui per transitũ ad curiã fiunt legitimi, & de modo secundum quem offerũtur, & successionibus, hæc à nobis purè sancita sunt.

CAPVT VII.

TRibus autem aliis constitutionibus scri-

σῶν, Ζήνων μὲν ὁ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως οὐ περὶ τῶν μελλόντων τι σχεδὸν νομοθετεῖ, ἀλλὰ περὶ τῶν ἤδη παρῳχηκότων· ἣν γεγράφθαι διὰ τοῦτο μόνον συνεχωρήσαμεν, ἵνα τοὺς ἐξ ἐκείνης ἴσως ὠφελουμένους τῆς διατάξεως, διὰ τὸ κατιέναι αὐτοῖς ἐκεῖθεν τὰς γονὰς, μὴ τῆς ἐντεῦθεν ὠφελείας ἀποστερήσωμεν. ὥσπερ καὶ τὴν Ἀναστασίου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως, τὴν τοὺς νόθους υἱοποιεῖσθαι διδοῦσαν, οὐκ ἐνοχλεῖν τοῦ λοιποῦ τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις συγχωροῦμεν· πλὴν ἐπὶ τούτῳ κεῖσθαι καὶ μόνον ἀφίεμεν, ὥστε εἴ τις ὠφέλεια τισὶν ἐκεῖθεν ἀπόκειται, ταύτην μὴ δόξαι διὰ τῶν ἡμετέρων ἀναιρεῖν νόμων. δεῖ γὰρ ἀεί τινος ἐξάρχειν ἀγαθοῦ, οὐ μὴν τά τισι προϋπηργμένα διαλύειν. τὴν γὰρ τοῦ ἡμετέρου πατρὸς ἀποδεχόμεθα διάταξιν, σωφρόνως μὲν εἰσενεχθεῖσαν, κοσμίως δὲ τεθειμένην, ἥ τις τὰς υἱοποιΐας τὰς τῶν νόθων ἐκώλυσε, πολὺ τὸ ἄτοπον ἐχούσας, καὶ ἀδιακρίτως, ὥσπερ ἐπήλυδάς τινας, τῇ γνησιότητι τοὺς νόθους ὑπαγούσας.

ΚΕΦΑΛ. η.

Υπόλοιποι τοίνυν εἰσὶν οἱ παρ' ἡμῶν ἐξευρεθέντες τρόποι, οὓς διηλθοσόμεθα, τὸ γνήσιον παρέχοντες τοῖς ἔμπροσθεν νόθοις· ὧν οὐδὲ περὶ τὴν διαδοχὴν πονήσομεν. ἅπαξ γὰρ αὐτοὺς ἀποτελέσαντες γνησίους, δίδομεν ἔχειν καὶ τὰς διαδοχὰς ἐκείνας ἃς οἱ

ἐξ ἀρ

ptis Zeno quidem piæ memoriæ, non de futuris aliquid plene ſanciuit, ſed de iam præteritis: quam ſcribi ideo ſolummodo permiſimus, vt eos quibus illa forte conſtitutio prodeſt, quòd deſcendit eorũ exinde proles, nõ hac vtilitate priuaremus: ſicut etiam Anaſtaſij piæ memoriæ, quæ naturales adoptare contribuit, nõ eſſe importunã decætero noſtris ſubiectis permittimus, niſi ad hoc poſitã ſolummodo ſinimus, vt ſi qua vtilitas aliquibus exinde repoſita eſt, hanc non videamur per noſtras amputare leges. Oportet enim ſemper aliquod inchoare bonum, non ea quæ à quibuſdam præexiſtunt, deſtruere. noſtri enim patris approbamus conſtitutionem, temperatè quidem introductam, & ordinatè poſitam: quæ adoptiones naturalium prohibuit, multam abſurditatem habentes, & indiſcrete velut aduenas quoſdam legitimis naturales ſuperinducentes.

De ſecundo legitimationis modo per inſtrumenta dotalia.

CAPVT VIII.

Reliqui igitur ſunt modi, qui à nobis inuenti ſunt, quos percurremus, legitimum ius præbentes eis qui erant primitus naturales: circa quorum ſucceſsionem non laborauimus. ſemel enim eos efficientes legitimos, damus habere etiam ſucceſsiones illas quas habent ij

ἐξ ἀρχῆς ἐν γνησίοις τελέσαντες ἔχουσι. Εἴ τις τοί-
νυν προικῷα γράψειε πρὸς ἐλευθέραν τὴν ἀρχὴν
οὖσαν καὶ ἀπελευθέραν γυναῖκα ἥπερ ὅλως ἔξεστι συ-
νοικεῖν, ἐν παλλακῆς σχήματι συνοῦσαν αὐτῷ ἢ
νομίμων παίδων ἤδη πατὴρ καθεστώς, ἢ καὶ παί-
δων οὐ γενόμενος τοιούτων πατήρ· γνήσιον εἶναι
τὸν γάμον, καὶ τοὺς παῖδας, τούς τε προειληφότας,
τούς τε κυοφορουμένους, γνησίους αὐτῷ καθεστάναι
θεσπίζομεν. καὶ κἂν εἰ μὴ γένοιντο μετὰ ταῦτα
παῖδες αὐτῷ, ἢ καὶ γενόμενοι τελευτήσαιεν, οὐδὲν
ἧττον ἡ προτέρα γονὴ γνησία καθεστήκει. ἡ γὰρ
περὶ τοὺς οὕτω γενομένους παῖδας αὐτῷ διάθεσις,
ἥ τις αὐτὸν καὶ πρὸς τὸ προικῷον συμβόλαιον ἀνη-
ρέθισεν, αὕτη δέδωκε καὶ τοῖς δευτέροις παισὶν
ἀφορμὴν τῆς ὕστερον γνησιότητος. ὥστε ἄτοπον ἦν
τὴν ἀγαθὴν πρόφασιν, ἣν οἱ μετὰ ταῦτα παῖδες
ἐξεῦρον, ἐκ τῶν προτέρων λαβόντες, ταύτην μὴ καὶ
τοῖς ἔμπροσθεν τὸ γνήσιόν τε ἅμα καὶ ἀσυκοφάν-
τητον περὶ τὰς τῶν πατρῴων δοῦναι διαδοχάς. πρό-
δηλον οὖν ὡς εἰ μὲν νεώτεροι παῖδες ἐκ τοῦ νόμου
γεγόνασι γνήσιοι, τοῦ τὸ προικῷον αἰσχυνομένου· τὸ
δὲ δὴ προικῷον αὐτὸ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν πρόφα-
σιν ἐκ τῆς ἔμπροσθεν ἔσχεν οἰκειότητος. ὥστε μίαν
ἀμφοτέρων ἐποιησάμεθα τάξιν, καὶ τὰς ἐφεξῆς συ-
κοφαντίας διὰ πλειόνων ἀνείλομεν διατάξεων·
ἐκεῖνο φήσαντες, ὡς οὐκ ἄν, εἰ μὴ παιδοποιήσειεν
ὕστερον ὁ πατήρ, προικῷα δὲ ὅμως θεῖτο συμβόλαια
καὶ οὕτως οὐδὲν ἧττον γνησίους ἕξει τοὺς παῖδας. τοῦ γε-
νέσθαι μὲν γὰρ αὐτῷ παῖδας ἑτέρους, τύχη τὶς ἴσως
τὴν

qui ab initio legitimi sunt. Si quis igitur dotalia scripserit ad liberam in principio, siue ad libertam mulierem, cui omnino licet copulari in concubinæ schemate sibi, aut legitimorum filiorum iam pater existens, aut etiam filiorum naturalium pater, legitimas esse nuptias, & filios vel præcedentes, vel conceptos, legitimos ei esse sancimus. & licet postea non nascantur filij ei, aut etiam nati moriantur, nihilo minus prior soboles legitima consistit. Affectus enim circa filios ita ei procedens, qui eum etiam ad dotale prouocauit instrumentum, ipse dedit secundis filiis occasionem, qui postea nati sunt, legitimi iuris.

Quapropter absurdum erat, benignam occasionem quam posteri sibi filij inuenerunt ex prioribus sumentes, eam non etiam prioribus legitimum ius simul & sine calumnia circa patrum dare successiones. Palam enim est, quia iuniores filij ex lege facti sunt sui, hoc initium dotalibus præbentibus. Quapropter vnum amborum fecimus ordinem, & decætero calumnias plurimis abstulimus constitutionibus: illud dicentes, vt vel si non habuerit filios postea pater, dotalia tamen exposuerit instrumēta: etiam sic nihilo minus suos habeat filios. Vt enim nascerētur ei filij alij, casus quidē forte potestatem

τὴν ἐξουσίαν τε καὶ τὴν ἀξίαν ἔχειν, ὥσπερ καὶ
γινομένους ἀφελέσθαι· τὴν δὲ τῆς διαθέσεως ἀπό-
δειξιν τὴν τοῖς ἔμπροσθεν γινομένοις (φαμὲν
δὲ πρὸ τῶν προικώων συμβολαίων) παρασχοῦσαν
τὴν συγγένειαν, οὐδὲν ἂν τοιοῦτον ὅπερ ἂν ἀφελέ-
σθαι παντελῶς ἠδύνατο. ¶ Καὶ ἔτι μᾶλλον δὴ 1
εὐλόγων τοῦτο προστίθεται λογισμῶν, ὡς εἰ πρὸ
τῶν προικώων ἐκυοφορεῖτο μὲν ὁ παῖς, ἐτέχθη δὲ με-
τὰ τὸ προικῷον, βοηθεῖ ἑαυτῷ γίνεται, ἔγε καὶ τοῖς
πρὸ αὐτοῦ τοῦτο ποιεῖν δυνάμενος. καί τις ἡμῖν καὶ
κανονικὸς εὑρίσκεται λόγος, ἄριστα ὑφηγούμενος
τὰ περὶ τῆς τῶν τικτομένων καταστάσεως. στασιαζο-
μένου γὰρ πότερον δεῖ τῷ τῆς συλλήψεως ἢ τῷ τῆς
γεννήσεως προσέχειν καιρῷ, διενομοθετήσαμεν
ὥστε μὴ τὸν καιρὸν τὸν συλλήψεως, ἀλλὰ τὸν τοῦ το-
κετοῦ σκοπεῖσθαι, διὰ τὸ τῶν παίδων συμφέρον. ὡς
ἔγε συμβαίη τοιαύτας τινὰς ἐπινοηθῆναι περι-
πετείας θεμάτων, ἐν οἷς λυσιτελέστερος ἐστὶν ὁ
τῆς συλλήψεως καιρὸς παρὰ τὸν τοῦ τοκετοῦ χρόνον,
ἐκεῖνον κρατεῖν μᾶλλον παρακελευσάμεθα ὃς
συμφορώτερος τῷ τεχθέντι γενήσεται.

ΚΕΦΑΛ. θ.

Κἀκεῖνο μέντοι παρ' ἡμῶν νενομοθέτηται,
ἵνα εἴ τις βούλοιτο γνησίαν τὴν ἑαυτοῦ κα-
ταστῆσαι γονὴν, οὐκ εὐποροίη δὲ γαμετῆς τῆς
τῶν τοιούτων παίδων μητρός. ἢ τοὺς μὲν παῖ-
δας ὑπεραγαπῶν, τὰ δὲ τῆς γυναικὸς οὐκ ἀνα-
μάρτητα πρὸς αὐτὸν εἴη, οὐδὲ ἀξίαν αὐτὴν ἡγοῖ-
το νομίμου τινὸς ὀνόματος, καὶ διὰ τοῦτο τελευ-
τήσας

& licentiam habuit: ficut etiam natos auferre: affectionis vero probationem qua in prioribus fuit natis, hoc est ante dotalia instrumenta, præbentem legitimum ius, nihil tale fuit quod auferre omnino potuerit.

2 ¶ Insuper etiam ex rationalibus hoc adiectum est causis, quòd si ante dotalia conceptus quidem est filius, natus autem post dotalia: auxiliator sui sit: qui etiam ex prioribus constitutionibus hoc facere potuit. & quædam à nobis inuenta est ratio regularis optimè narrans de ordine nascentiũ. Cum enim dubitaretur vtrum oporteat conceptus, an partus respici tempus, sancimus vt non tempus conceptus, sed partus inspiciatur, propter filiorum vtilitatem. Si vero contigerit tales aliquas excogitari circunstantias casuum, in quibus est vtilius conceptionis tempus quàm partus: tempus illud valere magis præcipimus, quod vtilius sit nascenti.

De tertio modo legitimationis per principis rescriptum.

CAPVT IX.

ILlud tamen à nobis sancitum est, vt si quis voluerit legitimam suam facere sobolem, & non habuerit vxorem talium filiorum matrem, aut filios quidem valde diligat, mulier autem non sine peccato sit apud eum, neq; digna sit quelibet legitimo nomine: & propter ea aut

τησάσης τῆς γυναικὸς, ἤγουν τῆς γαμετῆς, ἢ γνησιό-
τητος οὐκ ἀξίας περὶ τὸ συνοικεῖν νομιζομένης, ἢ
καὶ τοῦ πράγματος ὑπὸ τῶν παίδων κατεργασμένου,
καὶ ἐπιτήδες τῆς γυναικὸς ἀποκρυπτομένης ἢ
παρὰ τῶν παίδων, ἢ ἄλλως ἴσως εὐπορίας αὐτῇ
συμβάσης τινὸς, ἵνα μὴ τῇ γνησιότητι τὴν χρῆ-
σιν ὁ πατὴρ καὶ ἐπικαρπίαν προτελευτησάσης
τῆς μητρὸς ὡς παρὰ ὑπεξουσίων τῶν παίδων ἔχοι.
εἴ τις οὖν παῖδας γνησίους οὐκ ἔχων, νόθους δὲ μό-
νον, αὐτοὺς μὲν γνησίους ποιήσασθαι βουληθείη,
τὴν γυναῖκα δὲ οὐκ ἔχοι παντελῶς, ἢ ἔχοι μὲν, οὐ
μὴν ἀναμάρτητον, ἢ οὐ φαινομένην· ἢ ἄλλως
προικῴων συμβολαίων ποιήσεως εὐπορίαν οὐκ
ἔχοι (τί γὰρ ὅτι πρὸς ἱερωσύνην ἕτερος αὐτῶν
ἀνῆλθεν;) δίδομεν αὐτῷ παρρησίαν (τοῦτο ὅ-
περ καὶ ἔμπροσθεν ἐπράξαμεν) πρὸς γνησιότη-
τα τοὺς παῖδας ἀγαγεῖν τοὺς νόθους, γνησίων, κα-
θάπερ ἔφθημεν εἰπόντες, οὐκ ὄντων, διά τινος τοι-
αύτης ὁδοῦ. ὥσπερ γάρ εἰσι τρόποι τοὺς οἰκέτας
εἰς ἐλευθερίαν τε ἅμα καὶ εὐγένειαν ἄγοντες, καὶ
ἀποδιδόντες τῇ φύσει· οὕτως, εἴπερ ὁ πατὴρ οὐκ εὐ-
πορoίη γνησίας γονῆς, βούλοιτο δὲ αὐτοὺς ἀποκα-
ταστῆσαι τῇ φύσει καὶ τῇ ἄνωθεν εὐγενείᾳ, εἴ γε
δὴ ἐλευθέρους αὐτῷ γίνοιντο, καὶ γνησίους τὸ λοι-
πὸν καὶ ὑπεξουσίους ἔχειν. τοῦτο πραττέτω δι'
ἡμετέρας ἀντιγραφῆς. οὐδὲ γὰρ δὴ τὴν ἀρχὴν, ὅτε
ἡ φύσις τοῖς ἀνθρώποις διεθεσμοθέτει μόνη, πρὶν
τοὺς γραπτοὺς εἰσφοιτῆσαι νόμους, ἦν τις διαφορὰ
νόθου τε καὶ γνησίου· ἀλλὰ τοῖς πρώτοις γονεῦσιν

οἱ πρῶ

moriente muliere, aut legitimo iure non digna in matrimonio putanda, aut causa à filiis malignè tractata, aut ex studio muliere celata, aut à filiis, aut fortè aliter ei diuitiis accedentibus, ne iure legitimorum vsum pater & fructum defuncta matre tanquam sub potestate filiis constitutis habeat. Si quis ergo filios legitimos non habens, sed tantummodo naturales, ipsos quidem legitimos facere voluerit, mulierem vero in promptu non habeat omnino, aut habeat quidem, non tamen sine peccato, aut si non appareat, aut aliter dotalium instrumentorum non habeat facultatem: (quid enim si ad sacerdotium alter eorum ascendat?) damus ei fiduciam (hoc quod dudum gessimus) ad legitimum ius filios educere naturales, legitimis, sicuti prædiximus, non existentibus: per quandam huiusmodi viam. Sicut enim sunt modi qui seruos ad libertatem simul & ad ingenuitatem deducunt, & naturæ restituunt: ita si pater non habuerit legitimam prolem, & voluerit eos restituere naturæ & antiquæ ingenuitati, siue ex ingenua nascantur ei, siue ex liberta, & legitimos decætero & sub potestate habere: hoc agat per nostrum rescriptum. non enim fuit in principio quando natura hominibus sanciebat sola, antequam scriptæ procederent leges, quædam differentia naturalis atque legitimi: sed primis parentibus

οἱ πρῶτοι παῖδες (καθάπερ ἀρχόμενοι τῶν παρόντων ἔφαμεν νόμων) ἅμα τῇ προόδῳ γεγόνασι γνήσιοι. καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐλευθέρων, ἡ μὲν φύσις πεποίηκεν ἐλευθέρους ἅπαντας, οἱ πόλεμοι δὲ τὴν δουλείαν ἐξεῦρον· οὕτω κἀνταῦθα ἡ μὲν φύσις γνησίας προήγαγε τὰς γονάς, ἡ δὲ εἰς ἐπιθυμίαν ἐκτροπὴ τὸ νόθον αὐταῖς προσανεμάξατο. ὥστε ὁμοίων τῶν παθῶν γινομένων, δεῖ καὶ τὴν θεραπείαν ἐκ τῶν ἴσων ἐξευρεθῆναι, τὴν μὲν παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν, τὴν δὲ ὑφ' ἡμῶν. ¶ Ἔστω τοίνυν ἄδεια τῷ πατρὶ, ἐπὶ τῶν εἰρημένων θεμάτων, τὴν μητέρα ἐπὶ τοῦ προτέρου σχήματος καταλιμπάνοντι, δέησιν ἐπιδοῦναι τῇ βασιλείᾳ, τοῦτο λέγουσαν, ὡς βούλεται τοὺς νόθους αὐτοῦ παῖδας ἀποκαταστῆναι τῇ φύσει, καὶ τῇ ἄνωθεν εὐγενείᾳ τε καὶ γνησιότητι· ὥστε ὑπεξουσίους αὐτῷ καθεστάναι, μηδὲν τῶν νομίμων παίδων διαλλάττοντας· καὶ τούτου γινομένου, τὸ ἐντεῦθεν τοὺς παῖδας ἀπολαύειν τῆς τοιαύτης βοηθείας. ἑνὶ γὰρ δὴ τούτῳ τῷ τρόπῳ πάσας τὰς τοιαύτας τῆς φύσεως ἐκβάσεις τε καὶ ἐπινοίας ἐπὶ τῶν νομίμους οὐκ ἐχόντων παῖδας θεραπεύσομεν, οὕτω συντόμῳ συμμαχίᾳ τοσαύτην ὁρμὴν ἐπανορθούμενοι φύσεως. ΚΕΦΑΛ. ι.

Εἰ μέντοιγε ὁ μόνον φυσικῶν παίδων πατὴρ διά τινας τυχηρὰς περιστάσεις οὐκ ἰσχύσειε τοῦτο πρᾶξαι, τελευτῶν δὲ ἐπί τινος τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων θεμάτων γράψαι διαθήκην, βουλόμενος οὕτω γνησίους εἶναι τοὺς παῖδας διαδόχους· καὶ τούτου δίδομεν αὐτῷ παῤῥησίαν.

primi filij (sicut præsentem inchoantes diximus legem) etiam ipso processu nati, legitimi fiebant. & sicut in liberis natura quidem fecit liberos omnes, bella vero seruitutem adinuenerunt: sic etiam hinc nobis natura legitimas protulit soboles: ad concupiscentiam vero facta conuersio, naturale ius eis inseruit. Quapropter similibus paßionibus exortis conuenit curam ex æqualibus inueniri, aliam quidem à prioribus nostris, aliam vero à nobis.

1 ¶ *Sit igitur licentia patri in prædictis casibus matrem in priore schemate relinquenti, imperio preces offerre, hoc declarantes, quia vult naturales suos filios restituere naturæ & antiquæ ingenuitati, & iuri legitimo: vt sub potestate eius consistant, nihil à legitimis filiis differentes. quo facto, ex hoc filios frui huiusmodi adiutorio. vnà nanque hoc modo omnes huiusmodi naturæ digreßiones & opiniones in his qui legitimos non habent filios, curamus: sic breui solatio tantum impetum naturæ corrigentes.*

CAPVT X.

SI vero is qui solummodo naturalium filiorum est pater, per quosdam fortuitos casus non valuerit hoc agere, moriens autem sub quodam prædictorum casuum scripserit testamentum, volens sibi legitimos esse filios successores: & in hoc damus ei licentiam &

fiduc

διομένων μέντοι καὶ οὕτω τῶν παίδων μετὰ τε-
λευτὴν τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦτο διδασκόντων, καὶ
δεικνυόντων τὰς τοῦ πατρὸς διαθήκας, καὶ κλη-
ρονομούντων κατὰ τὸν νόμον. καὶ τοῦτο δῶρον
ἐχέτωσαν πατρός τε καὶ βασιλείας. ταυτὸν δὲ
ἐστιν εἰπεῖν φύσεώς τε καὶ νόμου.

ΚΕΦΑΛ. ια.

Καθόλου δὲ ἐφ' ἁπάντων τῶν διὰ τῶν ἔμπρο-
σθεν εἰρημένων τρόπων ἀγομένων εἰς γνη-
σιότητα, τότε ταῦτα κρατεῖν βουλόμεθα ἡνίκα ἂν
οἱ παῖδες τούτοις στέργοιεν. εἰ γὰρ λύειν τὰς ὑπε-
ξουσιότητας ἀκόντων τῶν παίδων, οὐκ ἐφειμένον ἐστὶ
τοῖς πατράσι, πολλῷ μᾶλλον τὸ εἰς ὑπεξουσιό-
τητα φέρειν ἄκοντα τὸν παῖδα καὶ μὴ βουλόμενον
(εἴτε διὰ τῆς εἰς βουλὴν ἐπιδόσεως, εἴτε διὰ τῆς
τῶν προικώων συμβολαίων ποιήσεως, εἴτε δι' ἑτέ-
ρας οἵας δήποτε μηχανῆς, ἴσως καὶ τύχην δε-
διότα πατρῴαν) οὐ δίκαιον, οὐδὲ βασιλείας τε
καὶ νομοθεσίας τίθεμεν ἴδιον. ¶ Εἰ δὲ πλειό-
νων ὄντων τῶν παίδων, οἱ μὲν ἕλοιντο, οἱ δὲ
παραιτήσοιντο, τοὺς ἑλομένους γίνεσθαι γνησίους,
τῶν ἄλλων ἐν τῇ νοθείᾳ μενόντων. καὶ ταῦτα
φαμὲν, οὐδένα τῶν ἔμπροσθεν νομίμων ἀναιροῦν-
τες τρόπων, ἀλλὰ καὶ τοῦτον προστιθέντες τοῖς
ἄλλοις, ἐφ' ὧν ἐκείνους λαβεῖν οὐκ ἔστιν. ὅλως γὰρ
γνησίων ὑπόντων, εἶτα νόθων ἐπιγινομένων, ἢ
προγενομένων, οὐκ ἂν ἡ γνησιότης αὐτοῖς προστε-
θείη· εἰ μὴ πάντως ἢ διὰ τῆς βουλῆς, ἢ διὰ τῶν
ἡμετέρων διατάξεων, ἅπερ τὸν τῶν προικώων
συμβο

fiduciam, supplicantibus tamen etiam sic filiis post mortem patris, & hoc dicentibus, & ostendentibus patris testamentum, & heredibus existentibus secundum legem: hoc quoque donum habeant patris & principis, id est dicere, naturæ simul & legis.

CAPVT XI.

GEneraliter autem in omnibus qui per prædictos modos deducuntur ad legitimum ius, tunc hoc volumus obtinere, dũ & filij hoc ratum habuerint. Nam si soluere ius patriæ potestatis inuitis filiis non permissum est patribus, multo magis sub potestatem redigere inuitum filium & nolentem, siue per oblationẽ ad curiam, siue per instrumẽtorum celebrationem, siue per aliam quamlibet machinationem, tanquam fortem metuentem paternam, iustum non est: neque imperij & legislatoris[a] ponimus proprium.

[a] al. legislationis. sic enim & in Græco.

1 ¶ *Si vero plurimis existentibus filiis, alij quidem eligant, alij respuant: hi qui volunt legitimi fieri, fiant, aliis in iure naturali manentibus. & hoc dicimus, nullum priorum legitimorum perimentes modum, sed hunc adiicientes aliis, in quibus illos accipere nõ licet. omnino enim legitimis existentibus, deinde naturalibus prouenientibus, nequaquam ius legitimorum eis adiicitur, nisi omnino aut per curiam, aut per nostras constitutiones quæ dotalium instrum.*

συμβολαίων εἰσηγήσαντο τρόπον.

¶ Τὸν δὲ τῆς ὑοθεσίας τρόπον, ὃς ἦν πάλαι τισὶ τῶν πρὸ ἡμῶν αὐτοκρατόρων ἐπὶ τῶν νόθων νομιωθεὶς οὐκ ἀδόκιμος, ἄτοπον εὑρόντες, κατὰ τὴν τῆς πατρῴας διατάξεως δύναμιν, καὶ ἡμεῖς, καθὰ εἴρηται, ἐκβάλλομεν· ἐπειδὴ σωφροσύνης ἀκριβῶς ἐστόχασθαι· καὶ οὐκ ἂν εἴη πρέπον, τὰ καλῶς ἐκβεβλημένα πάλιν εἰς πολιτείαν κατάγειν. ὥστε τούτων ἡμῖν νομοθετηθέντων, καὶ φανερῶν γινομένων, ὃν προσήκει τρόπον εἰς πολιτείαν τε καὶ γνησιότητα μεταχωρεῖν, οὐδὲν εὕρομεν περὶ τῆς διαδοχῆς τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων λεκτέον. ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν λοιπῶν τῶν αὐωθεν γνησίων, δεῖ καὶ τὰς ἐπ' αὐτοῖς γίνεσθαι διαδοχάς.

ΚΕΦΑΛ. ιβ.

Διακεκριμένων τοίνυν τῶν τε γινομένων γνησίων, τῶν τε μεινάντων νόθων, τακτέον ἤδη καὶ τὰ περὶ τῶν κατ' αὐτοὺς διαδοχῶν. Βάλεντι μὲν οὖν καὶ Βαλεντινιανῷ καὶ Τραϊανῷ, τοῖς τῆς θείας λήξεως πρώτοις, ἐπῆλθε φιλανθρωπεύσασθαί τι πρὸς τοὺς νόθους. καὶ εἰ μὲν εἴη τῷ τῶν νόθων πατρὶ γνησία γονὴ, μόνης οὐγκίας αὐτοὺς ἠξίωσαν, καὶ ταύτης μετὰ τῆς ἑαυτῶν μητρός· οὐδὲ δωρεῖσθαι οὐδὲ ἐκ τελευταίας διαθήκης βουλήσεως περαιτέρω τί συγχωροῦντες. εἰ μέντοι παῖδες μὲν οὐκ εἶεν νόθοι, παλλακὴ

strumentorum introduxerunt modum.

a ¶ *Adoptionis autem modum, qui fuit olim à quibusdam ante nos imperatoribus super naturalibus putatus non improbus, inuenientes: secundum paternæ constitutionis virtutem & nos (sicuti dictum est) excludimus: quoniam castitatem non perfectè considerauit. Et non erit decens, vt quæ bene exclusa sunt, in rempublicam rursus introducantur. Quapropter his à nobis sancitis atque manifestatis quo conueniat modo ad ciuitatem Romanam legitimorúmque ius transire: nihil de successione super talibus est dicendum. Nam sicut in cæteris ab initio legitimis, oportet etiam in his fieri successiones.*

De successione omnium naturalium filiorum.

CAPVT XII.

D*Iscretis igitur & iis qui facti sunt legitimi, & iis qui manserunt naturales: ordinandum est iam etiam de successionibus eorum. Valenti siquidem & Valentiniano & Gratiano* [a] *diuæ memoriæ primis placuit humanum aliquid agere circa naturales. Et si quidem sit naturalium patri legitima soboles, vna vncia eos dignos esse fecerunt: & hanc cum sua matre non donari, neque ex vltima dari voluntate vlterius aliquid permittentes: si vero filij quidem non sint naturales,*

[a] In constitutione ad Ampelium P. V. quæ extat Codi. Theo. lib. 4. tit. 6. quod Accursiũ fugit.

con

λακὴ δὲ καὶ μόνῃ, δηλαδὴ τοῖς οὐκ ἔχουσι γνησίαν γαμετὴν (τούτοις γὰρ δὴ καὶ μόνοις παλλακὴν ἔχειν ἐπιτέτραπται) τὸ ἡμιούγκιον μόνον χαριζόμενοι. Εἰ μέντοι παίδων γνησίων οὐκ εἶεν γονεῖς ἀλλ' οὐδὲ πατέρα ἢ μητέρα ἔχοιεν, μέχρι τριουγκίου καταλιμπάνειν αὐτοῖς ἢ δωρεῖσθαι συνεχωρήθη, καὶ τούτοις μετὰ τῆς μητρός. καὶ εἰ καθ' οἱονδήποτε τρόπον λάβοιεν τι, εἰς τοῦτο συναιρεῖσθαι. καὶ μόνον τοῦ πλείονος ἐπὶ τοὺς ἐκ τοῦ νόμου καλουμένους ἰόντος. τοῦτο ὅπερ καὶ οἱ Θεοδοσίου τοῦ πρεσβυτέρου παῖδες, εἰ καὶ οὐ τελείως, ἐνομοθέτησαν.

I. Ἡμεῖς τοίνυν, εἰ καὶ πρώην φιλανθρώπῳ χρησάμενοι νόμῳ, ἀντὶ τῆς τριουγκίου τὸ ἑξαούγκιον αὐτοῖς, παίδων γνησίων οὐχ ὑπόντων, κατὰ τὴν τῶν πατέρων φιλοτιμίαν δεδώκαμεν· ἀλλὰ νῦν ἐκ τῶν ἐφεξῆς συμβεβηκότων τὰ πράγματα τελειότερόν τε ἅμα καὶ φιλανθρωπότερον σκεπτόμενοι τὸν παρόντα τίθεμεν νόμον. πολλὰ γοῦν τοιαῦτα καὶ πρότερον ἁμαρτηθέντα, καὶ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων καιρῶν πλημμελούμενα, διορθώσεως ἀξιούμενα, καὶ ἀσεβείας ἀνθρώπους ἀπαλλάττομεν. τινὲς γὰρ οὐκ ἔχοντες ἄδειαν ὅσον βούλονται τοῖς ἑαυτῶν φυσικοῖς καταλιμπάνειν παισὶν, ἐπιλέγονται δῆθεν ἄνδρας καὶ γράφουσι κληρονόμους, ἐφ' ᾧ τε ἀποκαταστῆσαι τοῖς παισίν. οἱ δὲ ἢ αὐτόθεν ἀσεβοῦσι, καὶ παραβαίνουσι τὰ βεβουλευμένα τοῖς γράψασιν· ἢ, τὸ γοῦν πάντων ἐλαφρότατον, ἐπιορκοῦσι. καὶ σιγῶμεν τὰ παραδιδόμενα παρὰ τῆς μνήμης ἡμῖν

ἐπὶ.

concubinæ vero ſolummodo iis qui non habeant vtique coniugem(hoc etenim tantùm concubinam habentibus eſt conſcriptum) mediam vnciam ſolam donantes. Si vero filiorum legitimorum non ſint parentes, & neque patrem neque matrem habeant, vſque ad tres vncias relinquere eis aut donare permiſſi ſunt, & hoc cum matre: & ſi quolibet modo acceperint aliquid,in hoc reputari ſolummodo: quod autem plus eſt, ad eos qui vocantur ex lege, venire: hoc quod Theodoſij ſenioris filij licet non perfectè ſanciuerunt.

1 ¶ *Nos igitur etſi prius humana vſi lege, pro tribus vnciis, ſex vncias eis,filiis legitimis non extantibus, per patrum magnificentiam dedimus: ſed tamen ex iis quæ ſubinde prouèniunt cauſis, perfectius ſimul clementiúſque conſiderantes, præſentem ponimus legem. Plurima vtiq; ſunt & prius commiſſa, & noſtris temporibus delinquuntur: & ideò ab impietate homines liberamus. Quidam enim non habentes licentiam quantum volunt ſuis naturalibus filiis relinquendi, eligunt quaſi viros, & ſcribunt heredes, quatenus reſtituant filiis. At illi aut ex hoc impie agunt, & præuaricantur voluntatem ſcribentium, aut (quod omnium leuiſſimum putant) peierant. & tacemus ea quæ tradita ſunt ex memoria*

ἐπὶ προσώπων ἐνδόξων ἁμαρτόντων ἐν τοῖς
ἔμπροσθεν χρόνοις τοιαῦτα. ¶ Ἵνα μὴ τοίνυν μέ- 2
χρι παντὸς τοῦτο γίνεσθαι πλημμέλημα συγ-
χωρῶμεν, μηδὲ ὃ πράττειν ἔξεστιν ἐπὶ ξένοις καὶ
μηδαμόθεν γνωρίμοις, τοῦτο ἐπὶ τῶν ἑαυτῶν φυ-
σικῶν παίδων τοὺς ἀνθρώπους πράττειν κωλύω-
μεν· διὰ τοῦτο θεσπίζομεν τῷ παρόντι νόμῳ,
ὥστε εἰ μέν τις ἔχοι παῖδας νομίμους, μὴ δύ-
νασθαι τοῖς παισὶ καὶ τῇ τούτων μητρὶ περαι-
τέρω μιᾶς καταλιμπάνειν οὐγκίας, ἢ δωρεῖσθαι
τοῖς φυσικοῖς παισίν, ἢ τῇ παλλακῇ. τοῦτο γὰρ
κύριον τῆς ἔμπροσθεν ἡγούμεθα διατάξεως. ἀλ-
λὰ καὶ εἴ τι πλέον ἐπιχειρήσειε δοῦναι καθ'
οἱονδήποτε τρόπον, τοῦτο τῶν παίδων γίνεσθαι
τῶν γνησίων. κἂν εἰ παῖδες δὲ οὐκ εἶεν, παλλα-
κὴ δὲ μόνη, ταύτῃ τὸ ἡμιούγκιον καταλιμπάνε-
σθαι ἢ δωρεῖσθαι συγχωροῦμεν. ¶ Εἰ μέντοι παῖ- 3
δας οὐκ ἔχοι γνησίους, ἢ τινα τῶν ἀνιόντων, οἷς
ἀνάγκῃ νόμου καταλιμπάνειν μέρος τῆς οἰκείας
περιουσίας προσήκει τοὺς διατιθεμένους, ἄδεια
ἔστω καὶ εἰς τὰς δώδεκα οὐγκίας γράφειν τοὺς
φυσικοὺς παῖδας κληρονόμους, καὶ διαιρεῖν εἰς
αὐτοὺς καθ' ὃν ἂν βούλωνται τρόπον τὰ πράγ-
ματα, καὶ ἢ κατὰ δωρεὰς ἁπλᾶς ἢ προγαμι-
αίας, ἢ κατὰ προῖκας, ἢ καθ' ἕτερον οἱονδήποτε
τρόπον νόμιμον τὰς ἑαυτῶν εἰς ἐκείνους μετά-
γειν οὐσίας. οὕτω γὰρ οὐκέτι δεήσονται τινῶν πρὸς
ἀσέβειαν ἢ πρὸς ἐπιορκίαν ἑτοίμων· ἀλλ' αὐτό-
θεν τὴν ἑαυτῶν καθαρῶς διαθήσουσι γνώμην.

εἰ δὲ

nobis in personis gloriosißimis talia delinquentibus priscis temporibus.

2 ¶ *Ne igitur semper tale fieri delictum sinamus:neq; quod agere licet in extraneis & ignotis,hoc in propriis filiis naturalibus homines agere prohibeamus : propterea præsenti lege sancimus,vt si quidem quispiã habuerit filios legitimos,nõ poßit filiis eorúmq; matri vltra vnam relinquere vnciam,aut donare naturalibus aut concubinæ: (hoc enim proprium prioris iudicamus esse constitutionis) sed & si quid amplius dare tẽtauerit quolibet modo, hoc fieri filiorum legitimorum:vel si filij non sint, concubina verò solummodo, huic mediam vnciam relinqui aut donari concedimus.*

3 ¶ *Si vero filios non habuerit quispiam legitimos,aut quenquam ascendentium quibus neceßitas est legis relinquere partem propriæ substantiæ competentem : testatori licentia sit etiam in duodecim vncias scribere filios naturales heredes, & diuidere inter eos quocunque voluerit modo res, & per donationes aut simplices, aut antenuptiales, aut per dotes, aut per alium quemlibet modum legitimum suas in illos substantias transponere.sic enim nequaquam egebunt quibusdam ad impietatem aut periurium præparatis : sed ex ipso suam disponent purè sententiam.*

εἰ δὲ ἔχοιεν τινὰς τῶν ἀνιόντων, τὴν νόμιμον καταλιμπανέτωσαν αὐτοῖς μοῖραν, ἣν ὁ νόμος καὶ ἡμᾶς ἐτάξαμεν· τὸ δὲ λοιπὸν ἅπαν εἰς τοὺς φυσικοὺς παῖδας ἄδειαν ἐχέτωσαν παραπέμπειν. καὶ ταῦτα φαμὲν ἐπὶ τῶν ἐγγράφοις ἢ νομίμοις βουλήσεσιν ἀποτιθεμένων τὴν ἑαυτῶν γνώμην. ¶ Εἰ μέντοι τελευτήσειέ τις, γνησίας αὐτῷ παντελῶς γονῆς οὐχ ὑπούσης (παίδων φαμὲν, ἢ ἐγγόνων, ἢ τῆς ἐφεξῆς διαδοχῆς) οὐδὲ νομίμου γαμετῆς, εἶτα τελευτήσοι μὴ διαθέμενος τὴν οὐσίαν, καὶ ἀφίκοιτο συγγένεια τυχὸν, ἢ καὶ ἐλευθερωτὴς ἴσως, τὴν διακατοχὴν κατασείων τε καὶ ἐπανατεινόμενος, ἢ καὶ τὸ ἡμέτερον ταμεῖον (οὐδὲ γὰρ ἐκείνου τοί γε ἐπὶ τούτῳ φειδόμεθα) εἴη δὲ αὐτῷ κατὰ τὸν οἶκον, ἕως περιῆν, ἐλευθέρα τε γυνὴ ἐν παλλακῆς σχήματι συνοῦσα, καὶ παῖδες ἐξ αὐτῆς (τοῖς γὰρ τοιούτοις μόνοις ταῦτα νομοθετοῦμεν, ἔνθα παντελῶς ἀναμφισβήτητος ἐστὶν ἥ τε τῆς παλλακῆς κατὰ τὸν οἶκον σχέσις, ἥ τε τῶν παίδων ἐκεῖσε γονὴ καὶ τροφὴ) δίδομεν αὐτοῖς, καὶ ἀδιαθέτων τῶν γονέων τελευτώντων, δύο τῆς πατρῴας οὐσίας ἔχειν οὐγκίας, ἅμα τῇ μητρὶ μεριζομένας, ὅσοι περ ἂν εἶεν οἱ παῖδες· ὥστε ἑνὸς παιδὸς ἀναλογίαν καὶ τὴν μητέρα λαμβάνειν. καὶ ταῦτα φαμὲν εἰ μιᾷ παλλακῇ συνοικοίη, καὶ παῖδας ἐξ ἐκείνης ἔχοι· ἢ καὶ προαπελθούσης τῆς παλλακῆς, θανάτῳ τυχὸν ἢ χωρισμῷ, οἱ παῖδες αὐτῷ κατὰ τὴν οἰκίαν εἶεν. τότε γὰρ δί-

4

δομεν

Si vero habuerint hi quos prædiximus, aliquos ascendentium: legitimam eis relinquant partem, quam lex & nos constituimus: reliquam vero totam in naturales filios habeant relinquendi licentiam. Et hæc dicimus super iis qui in scriptis & legitimis voluntatibus disponunt suam substantiam.

4 ¶ *Si quis autem defunctus fuerit legitima ei omnino sobole non extante (filiorum dicimus aut nepotum, vel deinceps successionis) neque legitima coniuge, deinde moriatur non disponens de substantia sua, & veniat cognatio forsan, aut etiam manumissor, vtpote bonorum possessionem mouens & insurgens, aut etiam nostrum ærarium, (nam nec illi quantum ad hoc parcimus) sit autem ei donec vixerit, libera mulier in schemate concubinæ sociata, & filij ex ea: (talibus enim solummodo hoc sancimus, vbi omnino indubitatus est & concubinæ in domo affectus, & filiorum ibidem proles) & alimentum damus eis, & intestatis parentibus defunctis duas paternæ substantiæ vncias habere, cum matre partiendas, quanticunque fuerint filij: vt vnius filij portionem mater accipiat. Et hoc dicimus si vni concubinæ societur, aut filios ex ea habeat, aut etiã prædecedente concubina morte forsan aut separatione, filij ei domi sint. tunc enim damus*

δίδομεν αὐτοῖς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὸ διούγκιον κλῆσιν.

¶ Εἰ δὲ ἐκκεχυμένα τὰ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῷ γένοιτο, καὶ ἄλλας ἐπ᾽ ἄλλαις ἐπεισαγάγοι τῇ προτέρᾳ παλλακὰς, καὶ πλῆθος ἔχοι γυναικῶν πορνευομένων (οὕτω γὰρ εἰπεῖν κάλλιον) καὶ ἐξ αὐτῶν παιδοποιούμενος τελευτήσειε, πολλὰς ὁμοῦ καταλιπὼν παλλακάς· μισητὸς μὲν ὁ τοιοῦτος, πόρρω δὲ τοῦ νόμου καθάπαξ μετὰ τῶν τοιούτων παίδων καὶ παλλακῶν ἀπελαυνέσθω. ὥσπερ γὰρ εἴ τις νομίμῳ συνοικοίη γυναικὶ, ἄλλας ἐπεισάγειν οὐκ ἂν δύναιτο, τοῦ συνοικεσίου συνεστῶτος, καὶ ἐξ αὐτῶν νομίμως παιδοποιεῖσθαι· οὕτως οὐδὲ μετὰ τὴν γνωριζομένην καθ᾽ ὃν εἰρήκαμεν τρόπον παλλακὴν, καὶ τοὺς ἐξ ἐκείνης παῖδας, δώσομεν, εἰ καί τι πάρεργον ἡδονῆς ἄλλο ποιήσαιτο, καὶ τοῦτο εἰς τὴν διαδοχὴν εἰσάγεσθαι τὴν αὐτοῦ, εἴγε τελευτήσειεν ἀδιάθετος. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο νομοθετήσαιμεν, ἀδιάκριτα μὲν ἔσται τὰ τῶν γυναικῶν, τίνος μᾶλλον ἢ τίνος ἔλαττον ἐρᾷ· ἀδιάκριτα δὲ τὰ τῶν παίδων· καὶ ἡμεῖς οὐ δίδομεν τοῖς ἀσελγαίνουσιν ἀλλὰ τοῖς σωφρονοῦσι τὸν νόμον. Οὐ διαφερόμεθα δὲ περὶ τῶν παίδων, εἴτε ἄρρενες, εἴτε θήλειαι καθεστήκοιεν. ὥσπερ γὰρ ἡ φύσις οὐδὲν περὶ τὰ τοιαῦτα τεχνολογεῖ, οὕτως οὐδὲ ἡμεῖς ἄλλον ἐπ᾽ ἀρρένων ἢ ἄλλον ἐπὶ θηλειῶν κατὰ τοῦτο τίθεμεν νόμον. [5]

¶ Εἰ μέντοι (δεῖ γὰρ διὰ πάσης ἰδεῖν ἀκριβείας τε ὁμοῦ καὶ εὐσεβείας ἐλθεῖν) [6]

ἔχων

tis ab inteſtato ad duas vncias vocationem.

5 ¶ *Si vero effuſa concupiſcentia ei fuerit, & alias ſuperinduxerit priori concubinas, & multitudinem habuerit mulierum fornicantium (ſic enim dicere melius eſt) & ex eis filios habens moriatur, multas ſimul deſerens concubinas: odibilis quidem eſt iſte talis: procul autem hac lege modis omnibus cum talibus filiis & concubinis excludatur. Sicut enim ſi quis legitimæ copulatur vxori, alias ſuperinducere non poterit matrimonio conſiſtente, & ex his legitimos procreare: ita neque poſt agnitam quo diximus modo concubinam, & ex illa filios, dabimus, ſi etiam aliquod opus libidinis aliud fecerit, etiam hoc ad ſucceſſionem eius introduci, ſi mortuus fuerit inteſtatus. Nam ſi hoc non ſanciuerimus: indiſcreta quidem erunt quæ mulierum ſunt, quam potius aut quam minus amauerit: indiſcreta quidem & quæ filiorum ſunt. & nos non damus luxuriantibus ſed pudicis legem.*

Non autem differentiam facimus de filiis ſiue maſculi ſint, ſiue fœminæ. Sicut enim natura nihil circa talia tractat: ſic nec nos aliam in maſculis, & aliam in fœminis ſecundum hoc ponimus legem.

6 ¶ *Si quis autem (oportet enim per omnem viam ſubtilitatem* ° *ſimúlq; pietatem tranſire)*

° Legend. ſubtilitatis ſimúlque pietatis tranſire.

ἔχων τὶς παῖδας γνησίους, καταλιποὶ καὶ νόθους· δὴ ἀδιαθέτου μὲν οὐδὲν αὐτοῖς ὑπάρχειν παντελῶς βουλόμεθα, ἀποστρέφεσθαι δὲ τοὺς νόθους παρὰ τῶν γνησίων θεσπίζομεν, κατὰ τὸ πρέπον τέ καὶ πρὸς τὸ τῆς οὐσίας μέτρον παρὰ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμαζόμενον· τοῦτο δὴ τὸ παρὰ τοῖς ἡμετέροις νόμοις boni viri arbitratu λεγόμενον. ταυτοῦ τούτου φυλαττομένου κἂν εἰ γαμετὴν μὲν ἔχοι, παῖδας δὲ νόθους ἐκ τῆς προτελευτησάσης παλλακῆς αὐτῷ γενομένους· ὥστε κἀκείνους ἀποστρέφεσθαι παρὰ τῶν αὐτοῦ διαδόχων. περὶ γὰρ ἐκγόνων νόθων τὰ ἤδη παρ' ἡμῶν ῥητῶς περὶ αὐτῶν διατεταγμένα κρατείτω.

ΚΕΦΑΛ. ιγ.

Ἐφ' ὧν δὲ θεμάτων τοὺς νόθους παῖδας ἐκαλέσαμεν εἰς τὴν διαδοχὴν, ἐπὶ τούτων καὶ αὐτοὶ τὴν πρέπουσαν τοῖς φυσικοῖς πατράσιν συγγνωμοσύνην τηρείτωσαν. καὶ αὐτῷ τῷ μέτρῳ ὥσπερ οἱ γονεῖς προνοοῦσι τῶν φυσικῶν παίδων, κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον, καὶ αὐτοὶ τοὺς γονεῖς ἀμειβέσθωσαν, εἴτε εἰς τὰς διαδοχὰς, εἴτε εἰς τὰς ἀποτροφὰς, καθάπερ ἐπ' αὐτῶν νενομοθετήκαμεν.

ΚΕΦΑΛ. ιδ.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἔμπροσθεν ἔν τισι τῶν διατάξεων εἴρηται δεῖν εἰς ἅπερ οἱ πατέρες δωροῦνται τοῖς παισὶν, ἢ καταλιμπάνουσιν, εἰς ταῦτα καὶ κηδεμόνας αὐτοῖς παρέχειν, cõfirmateuομένους μέντοι τοῦτο κύριον εἶναι καὶ νῦν τίθεμεν, διδόντες καὶ τῇ μητρὶ, κατὰ τὸ ἤδη περὶ τούτων

habens filios legitimos, relinquat & naturales, ab intestato quidem nihil eis existere omnino volumus: pasci vero naturales à legitimis sancimus, vt decet eos secundum substantiæ mensuram à bono viro arbitratam: quod videlicet apud nostras leges viri boni arbitratu dicitur, hoc ipso custodiendo vel si coniugem quidem habet, filios autem naturales, & ex defuncta concubina sibi natos, & illi aluntur ab eius successoribus. De nepotibus enim naturalibus, quæ iam à nobis specialiter etiam de ipsis disposita sunt, obtineant.

CAPVT XIII.

IN quibus autem casibus naturales filios vocauimus ad successionem, in iis quoq; & ipsi decentem naturalibus patribus deuotionem seruent: eadémque mensura sicut parentes prospiciunt naturalibus filiis secundum nostram legem, & ipsi parentibus compensent siue in successionibus, siue in alimentis, [a] sicut superius sanciuimus.

[a] At lex Solonis non vult spuriũ cogi patrem alere, vt ait Plutarch. in Solon.

CAPVT XIIII.

QVoniam vero & dudum in quibusdam constitutionibus dictum est oportere, in quibus patres donant filiis, aut relinquunt, in his etiam curatores eis præbere, confirmandos tamen: hoc ratum esse etiam nunc ponimus, dantes & matri (secundum quod iam de his

των διατεταγμένον, καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιτροπεύειν παίδων, πάντα πράττεσθαι ὅσα ἐπὶ γνησίων εἴρηται παίδων.

ΚΕΦΑΛ. κ.

Τελευταῖον δὲ ἡμᾶς τοῦ νόμου μέρος ἐκδέχεται, ὥστε καὶ αὐτὸ τὴν προσήκουσαν τάξιν λαχεῖν, καὶ διαριθμήσασθαι τίνες οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ τῶν νόθων ἄξιοι καθεστᾶσιν ὀνόματος. πρότερον μὲν γὰρ πᾶς ὁ ἐκ συμπλοκῶν (οὐ γὰρ καλέσομεν γάμων) ἢ νεφαρίων, ἢ ἰνκέστων, ἢ δαμνάτων προελθὼν, οὗτος οὐδὲ φυσικὸς ὀνομασθήσεται, οὐδὲ ἀπογραφήσεται παρὰ τῶν γονέων, οὐδὲ ἕξει τινὰ πρὸς τὸν παρόντα νόμον μετουσίαν. ὥστε εἰ καὶ Κωνσταντίνῳ τῷ τῆς δυσσεβοῦς λήξεως ἐν τῇ πρὸς Γρηγόριον γραφείσῃ διατάξει τινὰ περὶ τοιούτων εἴρηται παίδων, ταῦτα οὐ προσιέμεθα. ἐπειδὴ καὶ διὰ τῆς ἀχρηστίας ἀνῄρηται. φοινικαρχῶν γὰρ καὶ συριαρχῶν καὶ στρατηγῶν καὶ διασημοτάτων μέμνηται καὶ λαμπροτάτων, καὶ οὐδὲ φυσικοὺς εἶναι βούλεται τοὺς ἐξ αὐτῶν προελθόντας, κωλύων αὐτοῖς καὶ τὴν ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας δωρεὰν. ἣν δὴ διάταξιν καὶ παντελῶς ἀναιροῦμεν.

¶ Ταῦτα ἡμῖν νενομοθετήσθω, καὶ οὐδενὶ παντελῶς ἄγνοια τῶν ἡμετέρων ἔσται νόμων· οὐδὲ τίνες μὲν συγγενεῖς, τίνες δὲ νόθοι· οὐδὲ ὅπως

αὐτοῖς

dispositum est) & naturalium tutelam agere filiorum, omnia agenti quæcunque in legitimis definita sunt filiis.

Vt filij ex damnato coitu nati, nec alimenta à parentibus consequantur.

CAPVT XV.

VLtima siquidem nos pars legis expectat, vt ipsa competentem suscipiat ordinem, & enumeremus qui neque ipso naturalium nomine digni sunt. Primum quidem omnis qui ex complexibus (non enim hoc vocamus nuptias) aut nefariis, aut incestis, aut damnatis processerit, iste neque naturalis nominatur, neque alendus est à parentibus, neque habebit quoddam ad præsentem legem participiũ. Vnde etsi certa à Constantino piæ memoriæ in constitutione ad Gregorium scripta, quædam de talibus dicta sunt filiis: hæc non recipimus: quoniam & non vtendo perempta est. Phœnicarchorum enim, & Syriarchorum, & magistratuum, & insigniũ meminit, & clarißimorum: & neq; naturales esse vult ex his procedentes: amouens eis etiam imperialis munificẽtiæ man suetudinem. Quam videlicet constitutionem omnino perimimus.

1 ¶ *Hæc à nobis sancita sint, & nulla penitus ignorantia nostrarum erit legum, nec qui sunt legitimi, qui verò naturales, nec quomodo*

αὐτοῖς τὰ περὶ τῆς γνησιότητος δίδοται, οὐχ ὅπως καὶ νόθοι μένοντες ἀξιοῦνται φιλανθρωπίας· καὶ ὅπως καὶ αὐτοὶ προσηκόντως τετίμηνται, τῆς πρὸς τοὺς ἄλλους νόθους ἠξιωμένης εἶναι κοινωνίας ἀποχωρισθέντες.

¶ Τὰ παραστάντα τοίνυν ἡμῖν, καὶ εἰς ἀνθρώπων θεραπείαν καὶ τῆς φύσεως ἀναπλήρωσιν διὰ τοῦδε τοῦ νόμου διορισθέντα, ἡ σὴ ὑπεροχὴ φανερὰ πᾶσι ποιησάτω, προγραμμάτων τιθεμένων, δι' ὧν ἅπασιν ὁ νόμος ἔσται σαφής· γινώσκουσι καθ' ὃν περὶ τῶν τοιούτων πολιτεύσονται τρόπον, καὶ τὴν ἡμετέραν ἐννοοῦσι πρόνοιαν, ὅτι πάσης ἀσχολίας ἑτέρας τὴν αὐτῶν ὠφέλειαν προτίθεμεν. 2

Περὶ μαρτύρων.

Διάταξις ϛ.

IMP. IVSTINIANVS AVG.

Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ὑπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίῳ, καὶ πατρικίῳ.

ΤΩΝ μαρτύρων πρὸς τὰς ἀποδείξεις χρεία ἀναδέδεικται μὲν πάλαι, διὰ τὸ μὴ λανθάνειν τι ῥαδίως τῶν πραττομένων· πονηρίας δὲ πολλῆς

eis legitima iura dantur: aut quomodo etiam naturales permanentes promerentur humanitatem: & quomodo etiam ipsi competenter honorati sunt, ab eorum qui neque naturales dici digni sunt, communione segregati.

EPILOGVS.

¶ *Quae igitur placuerunt nobis, & ad hominum medelam atq; naturae supplementum per hanc legem decreta sunt, tua sublimitas faciat omnibus manifesta, programmatibus propositis, per quae omnibus lex erit aperta, cognoscentibus quomodo in talibus conuersentur, & nostram considerantibus prouidentiam, qui omni alij occupationi, eorum praeponimus vtilitatem. Dat. Kal. Sept.* CP. *Imp. Domi. Iusti.* PP. *Au. anno* XIII.[a] *Appione* V.C. *Cons.*

[a] al. XV.

DE TESTIBVS.

TITVLVS II.

NOVEL. CONSTIT. XC.

Imp. Iustin. Augu. Ioanni gloriosissi. praetoriorum Orientis praefecto, iterum exconsuli ordinario & patricio.

PRAEFATIO.

Testium, propter probationes, vtilitas adinuenta quidem dudũ est, ne quid lateat facilè actorum: at calliditate plurima

πολλοὺς ταῖς ἀνθρωπίναις ἐπιγινομένης ψυχαῖς κινδύνους μετελθεῖν εἰς τοὐναντίον ἡ τοῦ πράγματος τάξις. οὐ γὰρ ὅπως ἂν φανείη τὰ πεπραγμένα μαρτυροῦσιν οἱ πολλοί, ἀλλ' ὅπως ἂν ἔτι μᾶλλον ἐρυβείη. οἱ γὰρ ἕτερα μὲν εἰδότες, ἕτερα δὲ ἀπαγγέλλοντες, ἢ ἅπερ οὐκ ἴσασι λέγοντες, αὐτόθεν ὁμολογοῦσιν ὡς τὰ ταῖς ἀληθείαις γινόμενα οὐδὲ βούλονται γίνεσθαι φανερά, οὐδὲ κατ' αὐτὰ προϊέναι τὰς κρίσεις· ἀλλὰ τὰ μηδαμοῦ γινόμενα, ταῦτα καὶ ἀπαγγέλλουσι καὶ εἰς κρίσιν ἀχθῆναι ζητοῦσιν. Τὸ μὲν οὖν καθάπαξ ἀνελεῖν τὰς μαρτυρίας, τῇ τῶν πραγμάτων χρήσει σφαλερόν· (πολλῶν ὄντων ἅπερ οὐκ ἂν ἄλλως καταφανῆ γένοιντο, μὴ μαρτύρων ταῦτα διαγγελλόντων) τὸ δὲ ἐφεῖναι πᾶσι καὶ τοῖς σφόδρα εὐτελεστάτοις μαρτυρεῖν, καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν ἐκώλυσαν νομοθέται. τοιγαροῦν καὶ πολλὰς διαιρέσεις ποιοῦνται, πολλοὺς ἀπελαύνοντες καὶ αὐτοῦ τοῦ τῶν μαρτύρων ὀνόματός τε καὶ σχήματος. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲ μετὰ ταύτας τὰς κωλύσεις ἔτι καθαρὸν τὸ τῶν μαρτύρων ἔθνος, ᾠήθημεν χρῆναι καὶ ἡμᾶς προσθεῖναί τι τῇ τοῦ πράγματος ἀκριβείᾳ, καὶ τὰς ψευδομαρτυρίας καθ' ὅσον οἷόν τε ἐστὶν ἐλαττῶσαι. τοιοῦτο γάρ τι καὶ νῦν ὑπὸ τῷ λαμπροτάτῳ τῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας ἄρχοντι πραχθὲν εὕρομεν, ἐπὶ διαθήκῃ δειχθείσης μαρτύρων παραποιήσεως δεινῆς, σαφῶς διελεγχθέντων τε καὶ τὰ τελευταῖα συνομολογησάντων, ὅτι τῆς διαθήκης ἔτι γινομένης

ἐτελ.

plurima hominum adueniente animis, periclitatur migrare in cõtrarium ordo causæ. Non enim, vt patefiant quæ gesta sunt, testantur plurimi: sed quatenus adhuc amplius occultentur. nam alia quidem scientes, alia vero pronunciantes, aut quæ non sunt, dicentes: hoc ipso confitentur, quia ea quæ verè sciunt, neque volunt patefieri, neque secundum ea proferri iudicia: sed quæ nunquam facta sunt, hæc & pronunciant, & ad iudicium deduci quærunt. Omnino itaque perimere testimonia vsui * *rerum incautum est, plurimis existentibus quæ non aliter patefiunt, nisi testibus pronunciantibus.*

* Sic restituimus, cũ antea perperã legeretur, vbi.

Licere * *autem omnibus etiam valde vilissimis testimonium perhibere, & ante nos prohibuerunt legislatores, scilicet multas exceptiones facientes, & plurimos excludentes etiam ipso testium nomine vel schemate. Quia vero neque post has prohibitiones adhuc purum est testium opus: existimauimus oportere & nos adiicere aliquid causæ subtilitati, & falsa testimonia quantum est possibile minorare. Tale enim quiddam etiam nunc apud clarissimum Bithyniæ prouinciæ iudicem gestum inuenimus in testamento, ostensa testium falsitate pessima aperte conuictorum, & nouissimè confessorum, quia cum testamentum fieret, & fuisset*

* al. permittere.

ἐτελεύτησεν ἢ διατιθεμένη. τῶν δὲ μαρτύρων τινὲς ἐπιλαβόμενοι νεκρᾶς ἤδη τῆς χειρὸς, οὕτω κατὰ τοῦ χάρτου τήν τε εὐθεῖαν τῶν τε πλαγίαν εἵλκυσαν, καὶ τὸ σύμβολον τοῦ τιμίου σταυροῦ δοκεῖν γεγραφέναι τὴν τελευτήσασαν παρεσκεύασαν. Ἡμεῖς τοίνυν εἰς ταῦτα ὁρῶντες, τὰ μὲν περὶ τοῦ τρόπου τῶν μαρτύρων, τὰ δὲ περὶ τῆς αὐτῶν καταστάσεως ᾠήθημεν χρῆναι διορίσασθαι. τὰ μὲν οὖν εἰρημένα τοῖς πάλαι νομοθέταις ἐπὶ κωλύσει τούτων οὓς εἴργουσι μαρτυρίας, πάντα κύρια τίθεμεν.

ΚΕΦΑΛ. α.

Θεσπίζομεν δὲ, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς μεγάλης ταύτης καὶ εὐδαίμονος πόλεως, ἔνθα πλείστη καθέστηκε (θεὸς δὲ ἡγείσθω τοῦ λόγου) πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν εὐπορία, εὐυπολήπτους δεῖν εἶναι τοὺς μάρτυρας, καὶ ἢ κρείττους τῆς τοιαύτης διαβολῆς, διὰ τὸ τῆς ἀξίας ἢ στρατείας ἢ εὐπορίας ἢ ἐπιτηδεύσεως ἀναμφισβήτητον· ἢ, εἴπερ οὐ τοιοῦτοι καθεστᾶσιν, ὑφ᾽ ἑτέρων γοῦν ὅτι καθεστᾶσιν ἀξιόπιστοι μαρτυρούμενοι. καὶ μή τινας ἐπιδιφρίους, μηδὲ χαμερπεῖς, μηδὲ παντοίως ἀσήμους ἐπὶ μαρτυρίαν ἰέναι· ἀλλ᾽ ὥστε εἴπερ ἀμφισβητηθείη τὰ κατ᾽ αὐτοὺς, δύνασθαι ῥᾳδίως ἀποδεικνύναι τὸν τῶν μαρτυρησάντων βίον, ὡς ἄμεμπτός τε καὶ ἐπιεικὴς εἴη.

& fuisset defuncta testatrix, testium quidam tenentes iam mortuæ manum, ita per chartam virgam factam & ex latere ductam traxerũt, & signum venerabile crucis videri scripsisse defunctam præparauerunt. Nos igitur ad hoc respicientes, alia quidem de modo testium, alia vero de eorum statu existimauimus oportere decernere. Quæ itaque dicta sunt ab antiquis legislatoribus in prohibitione horum, quos suspenderunt testimonium perhibere, rata omnia ponimus.

Vt testes non nisi illæsæ existimationis recipiantur.

CAPVT I.

Sancimus autem, & præcipuè in hac maxima & felicissima ciuitate vbi plurima consistit, (Deo fauente sermoni) multorũ bonorúmque copia virorum, bonæ opinionis esse oportere testes, & aut carentes huiusmodi derogatione per dignitatis aut militiæ, aut diuitiarum, aut officij causam: aut si non tales consistant, ex vtroque [a] *tamen, quia fide digni sunt, testimonium perhibere. Et non quosdam artifices ignobiles, neque vilissimos, neque nimis obscuros ad testimonium procedere: sed vt si qua de eis dubitatio fuerit, possit facilè demonstrari testium vita, quia inculpabilis atque moderata est.*

[a] al. ex aliis. sub aud. testibus constet.

¶Εἰ δὲ ἄγνωστοί τινες εἶεν καὶ πανταχόθεν 1
ἀφανεῖς, καί τι φανεῖεν ὅλως περὶ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀληθῶν διαφθεῖραι σπουδάζοντες, δύνασθαι καὶ βασάνοις αὐτοὺς ὑποκεῖσθαι· καὶ τοὺς δικαστὰς, εἰ μὲν ἄρχοντες εἶεν, αὐτοὺς τοῦτο πράττειν· εἰ δὲ ἕτεροι παρὰ τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας, ἐνταῦθα μὲν παραλαμβάνειν τὸν ὑπουργοῦντα τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ πραίτωρι τῶν δήμων, κατὰ χώραν δὲ, τὸν τῶν τόπων ἔκδικον· καὶ δι᾽ αὐτῶν προσάγειν αὐτοῖς τὴν ἐκ τῶν βασάνων πεῖραν· ὅπως ἂν ταύτῃ γοῦν μηδὲν κατακρύψαιεν τῶν ἀληθῶν, ἢ καὶ ἁλοῖεν διὰ ταύτης τῆς ὁδοῦ χρημάτων τὴν μαρτυρίαν ποιούμενοι, ἢ καὶ ἄλλως περὶ αὐτὴν κακουργοῦντες.

ΚΕΦΑΛ. β.

Εἰ δὲ καὶ ἤδη μηδεμίαν ἐπὶ χρήσιν ἐγγράφοις ἀγράφων καταβολῶν ἀπόδειξιν διὰ μαρτύρων δέχεσθαι νενομοθετήκαμεν, πλὴν εἰ μὴ κατὰ τὴν ἐκεῖσε ῥηθεῖσαν παρατήρησιν (ἣν δὴ καὶ κρατεῖν βουλόμεθα) ἀλλ᾽ οὖν καὶ νῦν τοῦτο ἀνανεούμεθα. εἰ γὰρ ἔγγραφον εἴη τὸ χρέος, καὶ ἀγράφου καταβολῆς προτείνοιτο παρὰ τῶν δικαζομένων ἡ διὰ τῶν μαρτύρων ἀπόδειξις, τότε δεικτὴν αὐτὴν παρὰ δικασταῖς εἶναι, ἡνίκα ἐπ᾽ αὐτῷ τούτῳ παραλαμβάνοιντο μάρτυρες, ἐφ᾽ ᾧ τῇ γινομένῃ καταβολῇ ἢ τῇ μνήμῃ τοῦ γίγνεσθαί τινα καταβολὴν ἤδη, καὶ τοῦτο ὁμολογεῖσθαι παρὰ τοῦ τὰ

χρήμα

1 ¶ *Si vero ignoti quidam fuerint vndique, & aliquid apparuerint circa teſtimonij veritatem corumpere feſtinantes: poſſe eos etiam verberibus ſubiacere. Et iudices, ſi quidem adminiſtratores fuerint, hoc ipſi agant. Si vero alij præter eos ſunt, qui adminiſtrationes habent, ipſi quidem aſſumant apparitorem magnificentiſſimi prætoris plebis, in prouincia verò locorum defenſorem: & per eos inferant eis verberum experimentum: quatenus propter hoc nihil celent veritatis, aut etiam capiantur per hanc viam pecuniis teſtimonium perhibere, aut aliter circa hoc malignantes.*

Vt inſtrumentis debitæ pecuniæ teſtes rogati non fortuiti adhibeantur.

CAPVT II.

ET licet dudum nullam in debitis ex ſcripto factis non ſcriptarum ſolutionũ probationem per teſtes ſuſcipi ſanciuerimus, niſi ſecundum obſeruationem ibi dictam, quam ſcilicet valere præcepimus: & tamen etiã nunc hoc renouamus. Si enim ſcriptũ ſit debitũ, & non ſcripta proferatur ſolutionis à litigantibus per teſtes probatio: tũc ſuſceptibilem eam apud iudices eſſe, dum ad hoc ipſum aſſumantur teſtes, vt pro facienda ſolutione aut memoria factæ alicui iam ſolutionis, & confeſſione eius qui

χρήματα λαβόντος, μαρτυρήσαιεν, αὐτάρκεις ἀ-
ξιόπιστοι καθεστῶτες, ἢ καὶ ἐν ἐκμαρτυρίοις ἴσως
ποιήσαιεν φανερόν. τὰς δὲ ματαίας ταύτας
καὶ ἐκ τοῦ παρήκοντος γινομένας μαρτυρίας μη
δενὶ παντάπασι λόγῳ κρατεῖν. καὶ τοιαύτας
τινὰς ἀναπλάττειν μαρτυρίας, ὡς δι' ἄλλων
τινὰ χρείαν παρατυχὼν, ἀκούσοι τοῦδε λέγοντος
εἰληφέναι παρὰ τοῦδε χρυσίον, ἢ ὀφείλειν τῷδε.
αὗται γὰρ σαφῶς ἡμῖν ὕποπτοι καθεστᾶσι, καὶ
οὐδενὸς ἄξιαι λόγου. ὁπότε καί τι τοιοῦτον ἐν τῷ
δικάζειν εὕρομεν, ὡς, καίτοι πολλῶν χρημάτων
λεγομένων καταβεβλῆσθαι, ταβουλάριοι δύο
μένοι τοῦτο ἔφασαν ἀκηκοέναι, μάρτυρος παρόν-
τος οὐδενός. καίτοι τοῦ χρέους ἐγγράφου τυγχά-
νοντος, καὶ τοῦ καταθεμένου δῆθεν γράφειν
ἐπισταμένου, καὶ δυναμένου δι' οἰκείων γραμ-
μάτων ταῦτα φανερὰ καταστῆσαι. ὅπερ δὴ ἐ-
κείνου μισήσαντες, ἀφορμὴν τοῦ παρόντος εἰλύ-
φαμεν νόμου. Καὶ αὖθις παρήχθη τὶς ἕτερος τὸ
εἶδος ἐοικὼς τῷ συκοφαντουμένῳ· καὶ ἐπὶ μαρ-
τύρων δῆθεν καὶ ἐπὶ ταβουλαρίων κατετίθε-
το καθ' ἑαυτοῦ χρέα. καὶ ὁ μὲν μισθοῦ τοῦτο πρά-
ξας, ἀπῆλθεν· ἕτερος δὲ εἰσεπράχθη τὸ χρέος,
τὸ παρ' ἑτέρου τινὸς ὡς παρ' αὐτοῦ δῆθεν ὁμο-
λογηθέν. καὶ τοῦτο ὕστερον οὐ διέλαθε, τοῦ θεοῦ
τὰ τοιαῦτα μέχρι παντὸς οὐ συγχωροῦντος
κατακρύπτεσθαι.

ΚΕΦΑΛ. γ.

Ὥστε οὖν ταῖς τοιαύταις πιστεύομεν μαρ-
τυρίαις

pecunias accepit, testimonium perhibeant viri fide digni constituti: aut etiam causam testimonij fortè faciāt manifestam. Hæc autem inania & ex transitu perhibita testimonia, nulla modis omnibus valere ratione, & huiusmodi quædam fingere testimonia, vt propter aliud quoddam opus adinueniens, audiat aliquos dicentes accepisse ab aliquo aurum, aut debere alicui. Hæc namque apertè nobis suspecta sunt, & nulla digna ratione, dum quando & tale aliquid in iudicando inuenimus, eo quòd cum multæ pecuniæ dicantur solutæ, tabularij duo tantummodo hoc dixerunt audisse se, teste præsente nullo, & debitum in scriptis constitutum, & fatente scribere ex hoc sciente, & valente per proprias literas hæc manifesta facere. quod ex illo odio habentes, occasionem præsentis accepimus legis. Et iterum adductus est aliquis alius similis calumnianti, & præsentibus testibus ad hoc, & coram tabulario deposuit apud semetipsum debita esse. & is quidem qui mercede hoc egit, decessit: alius autem exactus est debitum, quod ab alio quodam tanquam ab eo scilicet confessum est, Deo huiusmodi omnino non indulgente occultari.

Vt testimonia scriptis redigantur, & quorsum.

CAP. III.

N*Eque igitur huiusmodi credimus testi-*

μαρτυρίαις, ἢ ταῖς τῶν ταβουλαρίων (καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν) καταθέσεσιν, ἡνίκα γραμμάτων ἐπιστήμονες ὄντες οἱ καταθέσθαι λεγόμενοι (παρὸν καὶ γράψαι, ἢ ἐν δικαστηρίῳ καταθέσθαι, καὶ δοῦναι τῷ πράγματι πίστιν ἀναμφισβήτητον) ὅτι μένειν αὐτὰς τοῖς ἀληθέσι λυμαινομένας συγχωροῦμεν· ὅτε ἔτι τοῦτο γέγονε, προσιέμεθα· ἀλλ' ἀπαιτοῦμεν τὸ παρακεκλῆσθαι παρὰ τοῦ παράγοντος τοὺς μάρτυρας ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, καὶ τοῦτο διὰ μαρτυρίας ἀποδείκνυσθαι· καὶ εἶναι καὶ αὐτοὺς (τοῦτο δὴ τὸ τῶν διαθηκῶν) rogatos, καὶ δυσυπολήπτους καθεστάναι, καὶ οὕτω τὸ πρᾶγμα δέχεσθαι τὴν δι' αὐτῶν ἀπόδειξιν. καὶ μηδὲ ἐκμαρτυρίαν τοῦ λοιποῦ, μὴ καὶ μαρτύρων ἔχουσαν καὶ παρουσίαν καὶ κατάθεσιν καὶ ὑπογραφὴν, κρατεῖν. Εἰ δὲ μὴ τοιοῦτοι καθεστᾶσιν οἱ μάρτυρες ὁποίους ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν, καὶ βασάνοις αὐτοὺς ὑποκεῖσθαι κελεύομεν. Εἰ δέ τινες καθαρῶς ἐναντία σφίσιν αὐτοῖς ἢ καὶ ἀλλήλοις φθέγγοιντο, τοὺς δικαστὰς μάλιστα τότε προσέχειν τὸν νοῦν· καὶ εἰ περὶ τὰ κυριώτερα τῶν μαρτυρουμένων τὰς ἐναντιότητας εὕροιεν, ἐκβάλλειν τὰς τοιαύτας μαρτυρίας, τοῖς παρὰ τῶν ἀξιοπιστοτέρων καὶ πλειόνων προσέχοντες. Εἰ δὲ ἐξεπίτηδες φανεῖεν κακουργοῦντες, καὶ ἐντεῦθεν ἐκπίπτοντες εἰς ἐναντίωσιν, μηδὲ ἀθώους αὐτοὺς καταλιμπάνειν· εἴπερ μὴ κατά τινα πλάνην, ὡς εἰκὸς, ἀλλ' ἐξεπίτηδες τὰ ἐναντία δειχθεῖεν λέγοντες.

moniis, aut tabulariorum (sicut prædiximus) depositionibus, eo quòd literis eruditi sint, qui confiteri volunt apud quem, & scribere, aut in iudicio confiteri, & dare rei fidem indubiam: neque manere eas veracibus pestiferas concedimus: neque si tale aliquid factum est, recipimus: sed exigimus quod deprecatum est ab eo qui deduxit testes in hoc ipsum: & hoc per testationes demonstrare necesse est eos (hoc quod in testamentis) rogatos, & bonæ opinionis constitutos, & ita cautam suscipere ab eis probationem: & neque attestationem deinceps, neque testium habentem præsentiam, & depositionem, & subscriptionem, tenere. Si verò non huiusmodi constituti testes sint, quales pridem ediximus, & suppliciis subdi eos præcipimus. Si verò quidam apertè contraria dicant sibi, aut alterutris testificentur, maximè iudices hoc animaduertere: & si veraciora testificatis aduersitates[a] *inuenerint, eiiciant quidem eiusmodi testationes: ea autem quæ à dignioribus fide & plurimis dicta fuerint, considerent. Si verò astu apparuerint malignantes, & ex hoc incidentes in contrarietatem: neque immunes eos derelinqui, nisi secundum aliquem errorem fortuitum, & non astu contraria dicentes demonstrentur.*

[a] l. contrarietates.

ΚΕΦΑΛ. δ.

Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ πολλάκις μάρτυρας παραστησάμενοι, καὶ τρισσάκις τοῦτο πράξαντες, εἶτα, ἐπειδὰν ἀποτάξοιντο, καὶ ἐκλάβοιεν τὰς μαρτυρίας, πειρῶνται προσελθοῦσιν ἡμᾶς ἐνοχλεῖν, καὶ βούλεσθαι καὶ τετράκις παραγαγεῖν μάρτυρας· θεσπίζομεν, τοὺς ἡμετέρους δικαστὰς τούτοις μάλιστα προσέχειν· καὶ εἰ τρισσάκις ἤδη παρῆλθον οἱ μάρτυρες, καὶ παρὰ τοῦ τοὺς μάρτυρας παραγαγόντος, καὶ ἀποταξαμένου καὶ ἐκλαβόντος πάλιν αἰτοῖντο μάρτυρες, τούτους παντελῶς μὴ προσίεσθαι· ὡς ὑποψίας οὔσης μή ποτε παραλιπόντων τί τῶν προτέρων, καὶ ἤδη φανερῶν τούτων διὰ τῆς μαρτυρίας γινομένων, ἐκεῖνος οὐ παραγωγῆς μαρτύρων, ἀλλὰ τῆς τῶν ἔμπροσθεν ἢ οὐ μαρτυρηθέντων προσθήκης, ἢ μαρτυρηθέντων ἐπανορθώσεως ἐπιθυμῇ. Εἰ δὲ ὁ παραγαγὼν μὲν οὐκ ἐκλάβοι, οὐδὲ ἐντύχοι ταῖς μαρτυρίαις, οὐδὲ αὐτὸς, οὐδέ τις τῶν συνηγόρων αὐτοῦ, ὁ δὲ ἀντιτεταγμένος ἐκλάβοι μόνος, καὶ ποιήσοιτο παραγραφὰς, οὐ μὴν ταύτας ἐκδοίη τῷ τρὶς ἤδη ποιησαμένῳ τὴν τῶν μαρτύρων πάροδον· (ὥστε μὴ διὰ τῶν παραγραφῶν μαθόντα τὸν τούτους παραγαγόντα, τὰ ἐλλείποντα ταῖς μαρτυρίαις ταύταις προσθεῖναι) τηνικαῦτα δοτέον καὶ τετάρτην παραγωγὴν μαρτύρων τῷ ταύτην αἰτοῦντι,

Vt cognitis teſtimoniis quartæ productioni teſtium locus non ſit.

CAPVT IIII.

QVia verò multi ſæpe teſtes producunt, & tertiò hoc agẽtes, poſtea mox vt concluſerint, & excepta fuerint teſtimonia, tentantes interpellationibus nobis importuni eſſe, & velle etiam quartò deducere teſtes: ſancimus noſtros iudices hoc maximè conſiderare: & ſi tertiò producti iam ſint teſtes: & ab eo qui teſtes deduxit,[a] *concludente, & editum accipiente, iterum petantur teſtes: hos omnino non adeſſe: vtpote ſuſpicione habita, ne fortè relictis quidem prioribus, & dudum manifeſtis propter eorum teſtimonia factis, ille non productionem teſtium, ſed de præcedentibus, aut non teſtificatis additamentum, aut eorum depoſitionibus emendationem deſideret. Si verò deducens quidem teſtes, editionem nondum acceperit, neque perlegerit teſtationes, neque ipſe, neq; aliquis aduocatorũ eius: aduerſarius autẽ eius acceperit ſolus, & fecerit diſputationem,*[b] *non tamen eã dederit ei qui tertiò dudum fecit teſtium productionem: neq; per diſpoſitionẽ edoctus ſit is qui eos produxerat, quæ teſtimoniis deſunt, hæc adiici: tunc dandam eſſe & quartam productionem teſtium ei qui hoc petierit:*

[a] vet. produxit.

[b] Iulianus vertit, perſcriptiones.

πρότερον ὅρκου διδομένου παρ' αὐτοῦ ὡς οὔτε διέληφεν, οὐδὲ ἐνέτυχε ταῖς μαρτυρίαις, οὐδὲ αὐτὸς, οὐδέ τις ἢ συνήγορος, ἢ ὅλως ὑπὲρ αὐτοῦ πράττων· οὔτε κατά τινα δόλον, οὐδὲ μηχανὴν, οὐδὲ τέχνην, τὴν τετάρτην παραγωγὴν αἰτεῖ ποιήσασθαι τῶν μαρτύρων, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ δυνηθῆναι πρότερον ταῖς ἐπαγγελλομέναις χρήσασθαι μαρτυρίαις. καὶ εἰ τοῦτο γένοιτο, μηδὲ κελεύσεως ὑπὲρ τούτων δεῖσθαι βασιλικῆς, καθάπερ ἔμπροσθεν ἦν. ἀλλ' αὐτόθεν τὸν νόμον ἀρκεῖν αὐτοῖς τὸν τὰ τοιαῦτα ἐφιέντα. καὶ ἄχρι μὲν τετάρτης μαρτύρων παραγωγῆς ἄδειαν εἶναι ταῖς μαρτυρίαις χρῆσθαι, μὴ μέντοι διὰ χρόνου· ὥστε μηδὲ ἐντεῦθεν μηκύνεσθαι τὰς δίκας, ἀλλὰ δεῖν πάντως τάχος αὐταῖς ἐπιτίθεσθαι, καθάπερ ἂν ὁ δικάζων οἰηθείη τοῦτο πράττειν.

¶ Ἐκεῖνο μέντοι τῶν ὡμολογημένων ἐστὶν, [1] ὡς εἰ καὶ ἅπαξ τις παραγαγὼν μάρτυρας, ἢ δὶς, εἰ ἀποτάξεται, καὶ ἢ ἐκλάβοι τὰς μαρτυρίας καὶ κατασκέψεται, ἢ τοῦ ἀντιτεταγμένου τοῦτο ποιήσαντος, αὐτὸς τὰς παραγραφὰς ἐκλάβοι, κἀκεῖθεν μάθοι τὰ μεμαρτυρημένα. οὐκ ἕξει παντελῶς ἄδειαν οὐδεμιᾷ παρατέρω χρῆσθαι μαρτύρων παραγωγῇ, οὐδ' ἂν εἰ θεία τοῦτο κέλευσις πορισθείη.

ΚΕΦΑΛ. ε.

Ἐπειδὴ δὲ ἴσμεν ἤδη γινόμενον νόμον, ὥστε εἴ τις ἐνταῦθα λέγει δίκην, δεῖται δὲ

ἐπὶ

primitus ſacramento dando ab eo, quòd neque ſubtraxit, neque percunctatus eſt teſtationes, neque ipſe, neque aliquis aduocatorum eius, aut omnino pro eo agens: neque per aliquem dolum aut machinationem vel artem, quartam productionem petit fieri teſtium: ſed propterea quòd non valuit primitus vti denunciatis teſtimoniis. & ſi hoc factum fuerit: neque iuſſione pro talibus imperiali egere, ſicut pridem erat: ſed ex hac lege ſufficiant eis hæc quæ permiſſa ſunt: & vſque ad quartam teſtium productionem licentiam eſſe teſtimoniis vti, non tamen per longum interuallum: vt non ex hoc protrahantur lites: ſed oportere omnino velocitatem eis imponere, ſecundum quod iudex exiſtimauerit hoc fieri.

1 ¶ *Illud tamen indubium eſt, quia & ſi ſemel producens teſtes, aut bis, aut teſtificationes tractauerit, aut aduerſario hoc faciente, ipſe diſputationem acceperit, & ex hoc didicerit teſtificata, non habebit omnino licentiam vllam vlterius vti teſtium productione, neque ſi diuina hoc iuſſio præceperit.*

Vt teſtes in propria prouincia examinentur.

CAPVT V.

ET *quoniam ſcimus dudum factã legem, vt ſi quis hic litẽ exerceat, oporteat autem*

ἐπὶ τῆς χώρας μέρη τινὰ συστῆναι τῆς δίκης, ἐξεῖναι, τοῦ δικαστοῦ τοῦτο κρίνοντος καὶ τὴν ἀρκοῦσαν προθεσμίαν ὁρίζοντος, παράγειν ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας τοὺς μάρτυρας, ἐνταῦθά τε ἀναπέμπεσθαι τὴν δίκην, τῶν πεπραγμένων φερομένων, καὶ ὑπὸ ταυτῷ κρίνεσθαι δικαστῇ· πολλαὶ δὲ τοιαῦται προσελεύσεις ἡμῖν γίνονται, βουλομένων τινῶν (οἵπερ ἐν ἐπαρχίᾳ μὲν δικάζονται, ἐνταῦθα δὲ τοὺς μάρτυρας ἔχουσιν) ὥστε κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων τὸν νόμον, καὶ ἄδειαν εἶναι τῷ ἐν ἐπαρχίᾳ δικάζοντι, στέλλειν ἐνταῦθα ὥστε παρεῖναι τοὺς μάρτυρας, ἢ τὰς ἀποδείξεις ὅλως δίδοσθαι, καὶ πάλιν ὡς αὐτὸν φέρεσθαι τὰς δίκας, ἢ καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν ταῦτα αὐτὸν γίνεσθαι θεσπίζομεν διὰ τὴν τῶν ἀποδείξεων ἀπορίαν καὶ τοῦτο κρατεῖν, καὶ δύνασθαι καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας ἐνταυθοῖ παρὰ τοῦ δικάζοντος ἐν τῇ χώρᾳ στέλλεσθαι, καὶ παρ' ἑνὶ τῶν δὴ ἡμῶν ὡρισμένων ἐλλογιμωτάτων δικαστῶν· ψήφου περὶ τούτου παρὰ τοῦ δικάζοντος γινομένης, τὰς μαρτυρίας δίδοσθαι, καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας ἑτέρας εἰς ἑτέραν, παρὰ τῷ ἐκδίκῳ ἢ παρὰ τῷ ἄρχοντι, τῶν μαρτυριῶν ἐκ ψήφου τοῦ δικάζοντος διδομένων· ἐκεῖσε δηλαδὴ τῆς αὐτοτελοῦς ψήφου διδομένης, ἔνθα καὶ προκατήρχθη. ἵνα ὥσπερ ἐντεῦθεν ἐν τῇ χώρᾳ παρὰ τοῖς ἄρχουσιν ἢ τοῖς ἐκδίκοις τὰ περὶ τῆς παραγωγῆς τῶν μαρτύρων πράττεσθαι νενομοθέτηται, οὕτω καὶ ἀπὸ χώρας εἰς χώραν καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας ἐνταυθοῖ κρατοίη καὶ τελεία διὰ πάντων εἴη ἡ τῶν ἀποδείξεων

ἅπασιν

in prouinciæ parte aliqua approbari: licentiam habere, iudice hoc decernente, & sufficiens spacium temporis definiente, deducere intra prouinciam testes, & huc transmittere litem gestis perlatis: & ab eodem iudicari iudice. Multæ autem huiusmodi interpellationes nobis fiunt, volentibus aliquibus, qui in prouinciis quidem litigant, hic verò testes habent, vt teneantur huiusmodi lege: & licentiam esse in prouinciam iudicanti dirigere huc vt præsententur testes, aut testificationes omnino dentur, & iterum ad eum referri lites.

Et si de prouincia in prouinciam hæc petantur fieri: sancimus propter probationum abundantiam & hoc valere, & posse etiam à prouincia huc ab eo qui iudex est in prouincia, destinari: & ab vno (qui à nobis definitus fuerit) eloquentissimorum iudicum, interlocutione de eo à iudice facta, testationes dari: & à prouincia alia in aliam prouinciam, aut apud defensorem, aut apud præsidem testificationibus ex interlocutione iudicantis datis: illic videlicet definitiua sententia danda, vbi & lis contestata est: vt quemadmodum hinc in prouinciam apud iudices aut defensores de productione testium agi sancita sunt, ita & à prouincia in prouinciam, & à prouincia huc teneant: & perfecta per omnia sit probationum omnibus

ἅπασιν ἀνωφελία. τῶν μέντοι μαρτυριῶν οὐκ ἐκδιδομένων οὐδὲ ἐν ταῖς χώραις, ἀλλὰ τῶν πεπραγμένων διδομένων αὐτοῖς τοῖς παραγαγοῦσιν, ἢ καὶ τοῖς αὐτῶν ἀντιδίκοις, ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων σημεῖα δεχομένων, καὶ οὕτως ἐνταῦθα ἢ ἐν ἐπαρχίαις πεμπομένων παρὰ τῶν δικαστῶν· μήποτε, ὡς εἰκὸς, δεηθείη καὶ ἑτέρων μαρτύρων ἡ τοῦ πράγματος φύσις, καὶ ἀποκλεισθείη διὰ τὴν ἔκδοσιν ἡ τῶν μαρτύρων προσθήκη. τούτων ἁπάντων ἐπὶ τῶν χρηματικῶν ζητήσεων νοουμένων. ἐπὶ γὰρ ἐγκληματικῶν, ἔνθα περὶ μεγίστων ἐστὶν ὁ κίνδυνος, ἀνάγκη πᾶσι τρόποις ὑπὸ τοῖς δικασταῖς παρεῖναι τοὺς μάρτυρας, καὶ τὰ αὐτοῖς ἐγνωσμένα διδάσκειν· ἔνθα καὶ βασάνων ἴσως ἔσται καιρὸς καὶ τῆς ἄλλης ἁπάσης παρατηρήσεως.

ΚΕΦΑΛ. ϛ.

Εἰ δὲ λέγοιτο δουλικῆς εἶναι τύχης ὁ βουλόμενος μαρτυρεῖν, ὁ δὲ, ἐλεύθερος ἰσχυρίζεται καθεστάναι, εἰ μὲν ἐκ γενετῆς τυχὸν ἐλεύθερος, πληρούσθω μὲν ἡ μαρτυρία, ταῖς δὲ παραγραφαῖς ὁ περὶ τῆς τύχης φυλαττέσθω λόγος· ὥστε εἰ φανείη τύχης οἰκετικῆς ὢν, τὴν αὐτοῦ μαρτυρίαν, αὐτὶ μηδὲ γενομένης εἶναι. εἰ δὲ ἐλευθερωθῆναι φήσοι, ἀναγκάζεσθαι δεικνύναι πρότερον αὐτὸν τὸ συμβόλαιον, ἐν ᾧ τῆς ἐλευθερίας τετύχηκεν, οὕτω τε μαρτυρεῖν. εἰ μέντοιγε ἐν ἑτέρᾳ χώρᾳ τῆς ἐλευθερίας φήσοι τυχεῖν, ἢ οὐκ εἶναι προχείρους αὐτῷ τὰς ἀποδείξεις, καὶ τοῦτο ῥητῶς ἐπομόσοι

bus facultas: teſtimoniis quidem non editis, neque in prouinciis, ſed geſtis datis eis à quibus producuntur, aut eorum aduerſariis ſub geſtis monumentorum ſigna percipientibus, & ita huc, aut in prouincias deſtinandis à iudicibus: nequando forſan & aliis egeat teſtibus cauſa natura, & excludatur propter editionem teſtium adiectio. Hæc omnia in pecuniariis quæſtionibus intelligentes. In criminalibus enim, in quibus de magnis eſt periculum, omnibus modis apud iudices præſentari teſtes: & quæ ſunt eis cognita, edocere: vbi & tormentorum forſan erit opus, & aliis omnibus obſeruationibus.

Vt teſtimonium recipiatur eius qui ſeruus eſſe dicitur.

CAPVT VI.

SI verò dicatur ſeruilis eſſe fortunæ qui teſtari voluerit, is verò liber affirmetur conſtitutus: ſi quidem ex natiuitate, impleatur quidem teſtimonium: diſputationum verò de ſtatu ſeruata ratione: vt ſi apparuerit fortunæ ſeruilis eſſe, eius teſtimonium, ac ſi neque datum fuerit, ita ſit. Si verò libertum ſe dicat, compellatur demonſtrare primùm inſtrumentum, in quo libertatem percepit: & ſic teſtetur. Si verò in alia prouincia libertatem dicat perceptam, aut non eſſe in promptu ſibi probationes, & hoc euidenter

ὑπομένειν, ἡ μὲν μαρτυρία γραφέσθω. μὴ δεχθέντος δὲ τοῦ τῆς ἐλευθερίας συμβολαίου, ὁ παραγαγὼν οὐ χρήσεται τῇ ἐκείνου μαρτυρίᾳ.

ΚΕΦΑΛ. ζ.

Εἰ μέντοι τις φήσειεν ἀπεχθῆ τὸν παρόντα πρὸς μαρτυρίαν αὐτῷ καθιστάναι, καὶ τυχὸν καὶ ὑπὸ αἰτίασιν παρ' αὐτοῦ γίνεσθαι· εἰ μὲν δείξειεν εὐθὺς ὡς ἐγκληματικὴ μεταξὺ αὐτῶν κινεῖται δίκη, μὴ παρίτω πρὸς μαρτυρίαν ὁ μέχρι τοσούτου δυσμενὴς ὡς καὶ περὶ ἐγκλημάτων δικάζεσθαι· εἰ δὲ ἄλλως ἀπεχθὴς εἶναι λέγοιτο, ἢ καὶ αἰτιάσασθαι χρηματικῶς, προΐτω μὲν τὰ τῆς μαρτυρίας, τῷ δὲ καιρῷ τῶν παραγραφῶν φυλαττέσθω τὰ τῶν τοιούτων ζητήσεων.

ΚΕΦΑΛ. η.

Επειδὴ δὲ ἐθήκαμεν νόμον ὥστε καὶ ἐπὶ χρηματικῶν δικῶν ἄκοντας μαρτυρεῖν, ἐκείνων οὐκ ἀναγκαζομένων τὴν μαρτυρίαν νέμειν ὅσοι μισέται γεγένασιν αὐτοῖς· καί τινες ἀποχρῶνται τούτῳ, καὶ μαρτυρίαν οὐ βούλονται νέμειν· θεσπίζομεν, εἴπερ ἑκάτερον μέρος συναινοίη τὸν μισέτην αὐτῶν γινόμενον μαρτυρῆσαι, καὶ ἀρκεσθήσεσθαι τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις· ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν καὶ ἄκοντα τὴν μαρτυρίαν νέμειν· τοῦ κωλύματος (διόπερ αὐτὸν ἄκοντα μαρτυρεῖν ὁ πρότερος ἡμῶν οὐκ ἠβούλετο νόμος) διὰ τῆς συναινέσεως ἑκατέρων τῶν μερῶν ἀνῃρημένου.

iurauerit: testatio quidem scribatur: non monstrato verò manumissionis instrumento, is qui deduxit eum, non vtetur eius testimonio.

Vt testes propter inimicitiam à dicendo testimonio repellantur.

CAPVT VII.

SI verò quis dicat odiosum præsentem ad testimonium sibi cõstitutum, & approbauerit statim quoniam criminalis inter eos lis mouetur: non adsit ad testimonium qui vsq; adeo infestus est, donec de crimine iudicetur. Si verò aliter odiosus esse dicatur, aut conuentus pecuniariè: procedat quidem testatio, tẽpore verò disputationum seruentur huiusmodi quæstiones.

Vt mediatores non nisi de partium consensu testimonium ferant.

CAPVT VIII.

QVoniam verò legem verò proposuimus in pecuniariis causis nolentes testificari, illos non compellendos testimonium dare qui antè mediatores facti sunt ipsis: & quidam abutuntur hoc, & testimonio nolunt vti: sancimus si vtraque pars consentiat quòd & mediator eorũ fiat testificator (componantur enim ea quæ ab eo dicuntur) compellere eum etiam nolentem testimonium perhibere: prohibitione propter quam eum nolentem testificari penitus nostra voluit lex, propter consensum vtriusque partis sublata.

ΚΕΦΑΛ. θ.

ΚΑΙ τοῦτο δὲ πολλάκις πραττόμενον ἴσμεν, ὥς τινες ἢ παρὰ τοῖς τῶν τόπων ἐκδίκοις, ἢ παρὰ τοῖς λαμπροτάτοις τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχουσιν, ἢ καὶ, ὡς εἰκὸς, ἐνταῦθα παρὰ τῷ λαμπροτάτῳ μαγίστρῳ τῶν κήνσων εἰσιόντες, καὶ μεμφόμενοι ὡς παρὰ τοῦδε πεπονθότες τι παράνομον, ἢ ἄλλως ἠδικημένοι ἢ ἐζημιωμένοι, μάρτυρας βούλονται παραστήσασθαι· καὶ ἵνα μὴ ὕστερον ἀντιτεθείη αὐτοῖς ὡς κατὰ μίαν μοῖραν τὰ πεπραγμένα συνέστη, δεῖ κἀκεῖνον ἐν αὐτῇ τῇ πόλει καθεστῶτα ἔνθα αἱ μαρτυρίαι δίδονται, ὑπομνησθέντα παρὰ τοῦ ἄρχοντος ἢ τοῦ ἐκδίκου, παραγενέσθαι καὶ ἀκοῦσαι τῶν μαρτυριῶν· εἰ δὲ μὴ βουληθείη παραγενέσθαι, ἀλλὰ διαπτύσειεν, ὥστε ἐκ τοῦ κατὰ μίαν μοῖραν δίδοσθαι τὰς μαρτυρίας, κατ' αὐτὸ τοῦτο ἀχρήστους εἶναι· θεσπίζομεν, τὰς τοιαύτας μαρτυρίας οὕτω κρατεῖν ὡς ἂν εἰ μὴ μονομερεῖς ἐτύγχανον οὖσαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ παρόντος ἐγεγόνεισαν. εἰ γὰρ παραιτήσοιτο, καὶ ἐλθεῖν μὴ βουληθείη, καὶ ἀκοῦσαι τῶν κατατιθεμένων, καίτοι δημοσίων τε καὶ ὢν ὑπ' ἀπαραιτήτου τινὸς ἀνάγκης ἀφικέσθαι μὴ δυνάμενος, ἐν ἴσῳ τοῖς παραγινομένοις ἔσται, καὶ οὐδὲν ὄφελος ἐκ τῆς αὐτοῦ προπετείας αὐτῷ γενήσεται· ἀλλὰ δοκείτωσαν μὲν συστάδην γεγονυῖαι, ὅσα δὲ ἂν ἁρμόσειεν αὐτῷ παραγράφεσθαι περί αὐ-

Vt testium productio non nisi præsente fiat aduersario.

CAPVT IX.

ET hoc verò quia multoties actum scimus, quòd quidam aut apud locorum defensores, aut apud clarißimos prouinciarum præsides, aut fortè (vt assolet) hic apud virum clarissimum magistrũ census ingrediuntur, & queruntur tanquam ab aliquo sustinentes aliquid contra leges, aut aliter læsi, aut damnificati, testes volentes producere, vt non in posterum opponantur eis, quæ ab vna parte gesta sunt: oportet etiam illum in ea ciuitate constitutum, in qua testationes dantur, admonitum à iudice, siue à defensore, præsentem esse, & audire attestationes. Si verò noluerit aduenire, sed respuerit, vt ex hoc ab vna parte testimonia dentur, vt secundum hoc ipsum inutilia essent: sancimus huiusmodi attestationes ita tenere, ac si non ex vna parte constitutæ sint, sed tanquam eo præsente factæ sint. Si enim recusauerit, & aduenire noluerit, & audire depositiones: etenim publicabuntur: & nisi per inexcusabilem aliquam necessitatem deduci nõ posit, similis aduenienti erit: & nullum iuuamen ex sua proteruitate ei efficietur: sed videantur quidem probationes factæ. quæcunque verò competierint ei ad disputandum de

τῶν, ἐξεῖναι τούτοις χρῆσθαι, μόνου τοῦ δοκεῖν αὐτὰς εἶναι μονομερεῖς (διὰ τὴν αὐτοῦ προπέτειαν, οἷα δὴ κατ' αὐθάδειαν μὴ παραγινομένου) ταῖς μαρτυρίαις ἀντιτίθεσθαι μὴ δυναμένου· τῶν ἄλλων ἁπάντων ὁπόσα περὶ μαρτύρων παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν ἢ καὶ παρ' ἡμῶν αὐτῶν εἴρηταί τε καὶ νενομοθέτηται, κυρίων μενόντων, καὶ παρὰ τῶν ἡμετέρων δικαστῶν φυλαττομένων· εἴτε μείζους, εἴτε ἐλάττους εἶεν· εἴτε ἐπὶ ταύτης τῆς μεγάλης πόλεως, εἴτε ἐν ταῖς ἔξω χώραις· ἵνα καὶ τὰ τῶν μαρτύρων, ὁπόσον δυνατοὶ καθεστήκαμεν, ἐπανορθώσαντες, ἔτι καθαρώτερόν τε καὶ ὁσιώτερον τὰς δίκας πράττεσθαι παρασκευάσωμεν· δι' ἃς καὶ τὰς ἀκροάσεις γίνεσθαι παρὰ τοῖς δικασταῖς ἅπασι τῶν θείων προκειμένων λογίων ἐνομοθετήσαμεν, καὶ ὅρκον ὑπέχειν καὶ τοὺς ἐνάγοντας καὶ τοὺς ἐναγομένους καὶ τοὺς συνηγόρους παρεκελευσάμεθα, πανταχοῦ τὸν θεὸν ἐφιστάντες ταῖς τῶν δικαζομένων τε καὶ δικαζόντων καὶ τῶν μαρτυρούντων ψυχαῖς. ἵνα διὰ πάντων τῇ τοῦ θεοῦ μνήμῃ τε καὶ παρουσίᾳ καθαρὰ τὰ τῶν δικῶν καὶ ἀνύποπτα τοῖς δικαζομένοις γίνοιτο. ὃν δὴ νόμον κρατεῖν βουλόμεθα εἰς τὸν ἐφεξῆς ἅπαντα χρόνον.

¶ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου, ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπουδασάτω. I.

DAT. XV. KALEND. SEPTEMB. CONSTANTINOP.

eis, licebit his vti ſolummodo quòd videntur eſſe ex vna parte: propter eius proteruiam, proptérque audaciam minimè aduenientis, teſtationibus opponere non valente. Omnibus aliis quæ de teſtibus, & ab iis qui ante nos & à nobiſipſis dicta ſunt & ſancita, fixis manentibus, & à noſtris iudicibus obſeruandis: ſiue maiores, ſiue minores ſint: & ſiue in hac magna ciuitate, ſiue foris in prouinciis: vt ea quæ de teſtibus ſunt, quantum poſſibile nobis eſt corrigentes, adhuc purius & ſanctius lites agi præparemus: propter quas & cognitiones fieri à iudicibus omnibus diuinis propoſitis Euangeliis ſancimus, & iuſiurandum ſubire & pulſantes & pulſatos & aduocatos præcipimus, vbique Deum inſpectorem & eorum qui iudicant, & quibus iudicatur, & qui teſtimonium præbent animabus: vt perennis Dei commemoratio & præſentia, munda litium, & citra ſuſpicionem litigantibus fiat, quam legem tenere volumus decætero omni tempore.

EPILOGVS.

¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc diuinam manifeſtata ſunt legem, tua eminentia operi effectuíque tradere feſtinet. Dat. V. Kal. Octob. Imp. D N. *Iuſtin.* PP. A. *ann.* XIII. *Apione* V. C. *Conſule.*

Ὥστε ἀπαιτήσεως οὔσης προικὸς πρώτης τε καὶ δευτέρας, ὡς τοῦ ἀνδρὸς δευτερογαμήσαντος, προτιμᾶσθαι τὴν προτέραν γυναῖκα, ἢ τοὺς ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παῖδας. καὶ Ὥστε, εἰ βουληθείσης τῆς γυναικὸς, ἤτοι τοῦ καταγράψαντος ὑπὲρ αὐτῆς, τὴν προῖκα δοῦναι τῷ ἀνδρὶ, τὰ καταγραφέντα ἀναβάλλεται ὁ ἀνὴρ ὑποδέξασθαι, λυθέντος τοῦ γάμου ἀπαιτεῖσθαι αὐτὸν τὴν ὑπ' αὐτοῦ καταγραφεῖσαν προγαμιαίαν δωρεάν· μὴ ὑποδεξάμενον δὲ προῖκα, μηδὲ προγαμιαίαν διδόναι δωρεάν.

Διάταξις ϛα.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίῳ, καὶ πατρικίῳ.

ΠΡΩΗΝ δικαζόντων ἡμῶν ἠμφισβητήθη πρᾶγμα πολλάκις, ἄξιον ἐπιστροφῆς, καὶ σαφεστέρας νομοθεσίας οὐκ ἀνάξιον. καὶ γάρ τις προτέρας γενόμενος γαμετῆς ἀνὴρ, καὶ ταύτην ἀποβαλὼν, εἶτα δευτέρας

VT EXACTIONE INSTANTE DOTIS PRIMAE & secundæ, viro ad secunda vota migranti præponatur vxor prima, vel ex priori matrimonio filij: & si voluerit vxor, aut is qui pro ea dotem scripserit, dare viro quę scripta sunt, distulerit autem vir suscipere: soluto matrimonio exigi eum ab ea etiam cõscriptam antenuptialem donationem.

TITVLVS III.

NOVEL. CONSTIT. XCI.

Imp. Iustinianus Aug. Ioanni gloriosiss. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario & patricio.

Vt dos primæ vxoris præferatur doti secundæ vxoris, siue ipsa siue liberi eius agant.

CAPVT I.

DVDVM indicantibus nobis in dubitationem venit causa multa correctione digna, & legislatione clariori non indigna. Etenim quidam prioris factus vxoris vir, cum eam extulisset, deinde

τέρας, προῖκά τε ὑποδεξάμενος παρ' ἑκατέρας, καὶ παῖδας ἐκ τῆς πρώτης καταλιπὼν ἀπῆλθε, τῆς δευτέρας ἔτι περιούσης. ἠβούλετο τοίνυν ἡ δευτέρα γαμετὴ τὴν προῖκα τὴν παρ' αὐτῆς δεδομένην ἀπαιτεῖν, τῷ προνομίῳ χρωμένη τῷ παρ' ἡμῶν δεδομένῳ. ἀντέλεγον δὲ οἱ ἐκ τῶν προτέρων γάμων παῖδες, καὶ αὐτοὶ μητρῴαν προτεινόμενοι προῖκα, καὶ ἀμφισβητήσιμον ἦν εἰ, καὶ μὴ περιούσης τῆς προτέρας γαμετῆς, δεῖ δέξασθαι τοὺς ἐκείνης παῖδας κατὰ τῆς δευτέρας προικὸς ἀγωνιζομένους· οὐ γὰρ ἑτέροις δεδώκαμεν ἤδη καὶ δίδομεν τοῦτο τὸ προνόμιον, ἢ κληρονόμοις, ἢ δανεισταῖς, ἀλλὰ μόνοις παισί. πολλαὶ μὲν οὖν ἀμφισβητήσεις γεγόνασιν ἐν τῷ πράγματι, λεγούσης τῆς δευτέρας γαμετῆς, ὡς ἐξαναλώσας ἔφθη, καὶ πρὶν ἐπὶ τὸν πρὸς αὐτὴν ἔλθῃ γάμον, ὁ ἀνὴρ τὴν τῆς προτέρας γαμετῆς προῖκα· καὶ οὐ δίκαιόν ἐστι τὴν μὲν αὐτῆς προῖκα, διότι τοσοῦτον εὑρέθη καταλιπὼν ὁ ἀνὴρ ὅσον ἀρκεῖ μόνῃ τῇ δευτέρας προικί, αὐτὴν ἀπολέσαι. τοὺς δὲ τὴν ἐξαναλωθεῖσαν ἤδη προῖκα λαβεῖν. ἀλλ' οἱ παῖδες τὰς ὑποθήκας προΐσχοντο, ὅτι περ ὅλως πραγμάτων ὄντων τῷ τελευτήσαντι, αἱ τῆς τελευτησάσης ὑποθῆκαι πρεσβύτεραι τῆς δευτέρας εἰσί.

ΚΕΦΑΛ. α.

Τούτων τοίνυν ἀμφισβητουμένων, ἐκεῖνο τῶν ἀνωμολογημένων τε ἤδη καὶ νενομοθετημένων παρ' ἡμῶν ἐστιν, ὡς εἰ μέν τι φαίνοιτο ἐκ τῶν πραγμάτων τῆς προτέρας ἢ τῆς δευτέρας προικὸς τοῦτο ἀνάγκη ἢ τοὺς παῖδας τῆς προτέρας ἢ τὴν

secundæ dotem suscipiens, & filios ex priori relinquens, obiit adhuc secunda superstite. volebat igitur secunda vxor dotem à se datam exigere, priuilegio vtens à nobis dato. contradicebant autem ex priori matrimonio filij, & ipsi maternam obiicientes dotem. Et dubium erat, vtrum etiam non superstite vxore priori, oporteret suscipi filios contra secundæ dotem litigantes. Non enim aliis dedimus dudum & damus hoc priuilegium, aut heredibus, aut creditoribus, sed solis filiis. Plurimæ siquidem dubitationes extiterunt in hac causa, dicente secunda, quoniam expendisset antequam ad eius venisset matrimonium, prioris vxoris dotem: & non esse iustum, suam quidem, quòd tantum inuentus est reliquisse vir, quantum sufficeret soli secundæ, dotem eam perdere: illos autem expensam iam dotem percipere. Sed filij hypothecas proponebant, quoniam omnino rebus existentibus morienti hypothecæ seniores potiores, quàm secundæ essent.

CAPVT I.

His igitur in dubitationem venientibus, illud certum etiam à nobis sancitum est, quia si aliquid appareat rerum prioris aut secundæ dotis, hoc necessarium filios prioris aut

δευτέραν ἔχειν· ἢ, εἰ τελευτήσοι κἀκείνη, τοὺς παῖδας αὐτῆς ἕκαστον πρὸς ὅπερ ἂν οἰκείως ἔχειν ἑαυτὸν ἀποδείξειεν· ἐνταῦθα γὰρ καὶ ἡ in rem ἡ περὶ δεσποτείας ἁρμόζει καθαρῶς, καὶ ἕκαστον δεῖ τὸ οἰκεῖον ἔχειν, μηδὲν προνομίου δεόμενον. εἰ δὲ οὐ φαίνοιτο τῶν ἑκατέρας πραγμάτων οὐδὲν, ἢ τινὰ μὲν φαίνοιτο, τινὰ δὲ ἐλλείποι, εἴτε περίεισιν αἱ γυναῖκες (ῥεπουδίῳ τυχὸν τοῦ προτέρου γάμου διαλυθέντος, καὶ ἁρμοσάσης τῇ γυναικὶ τῆς προικὸς) εἴτε τετελευτήκασιν ἢ ἐπὶ παισὶν ἄμφω, ἢ καὶ μία τούτων, ἐπὶ τοῖς ἐλλείπουσι κυριωτέραν εἶναι τὴν προτέραν, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς παῖδας πρεσβυτέραν προῖκα προτεινομένους· ταυτὸν δ' ἐστὶν εἰπεῖν καὶ ἐγγόνους καὶ ἀπεγγόνους, καὶ τὴν ἐφεξῆς διαδοχὴν, ὁποιασδήποτε φύσεως εἴη. ὥσπερ γὰρ εἰ δύο δημόσια ὀφλήματα ἦν, ἀνάγκη τὸ πρεσβύτερον κυριώτερον τοῦ μεταγενεστέρου καθεστάναι· οὕτω κἀνταῦθα τὰ προνόμια ἀνάγκη τῇ πρώτῃ προικὶ δεδόσθαι προτέρᾳ, οὕτω τε τῇ δευτέρᾳ. καὶ προῖκα μὴ προκρίνειν προικὶ, μηδὲ ὑποθήκην ὑποθήκῃ, ἀλλὰ τὸ πρεσβύτερον καὶ χρόνῳ πλέον μένειν τὴν οἰκείαν ἔχον ἰσχύν τε καὶ προνομίαν. τοὺς γὰρ χρόνους τῶν ὑποθηκῶν ἀμεῖψαι ἢ ἀνελεῖν κατ' οὐδένα τρόπον αἱρούμεθα. καὶ ταῦτα φαμὲν, οὐκ ἀγνοοῦντες ὡς δήπου καὶ ἑτέρωθι τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας ταῦτα διωρίσθαι. ἀλλ' ἐπειδήπερ ὅλως κεκίνηται παρ' ἡμῖν καί τινας ἔσχεν ἀλλοιοτέρας τὸ πρᾶγμα

ζητήσεις

secundæ habere: aut si moriatur etiam illa, filios eius singulos, quod propriè habendum suum ostenderint. Hinc enim & in rem quæ de proprietate est, competit purè, & vnumquemque quod suum est habere, nullo priuilegio indigens. Si verò nihil appareat vtriusque rerum: aut alia quidem appareant, aliqua verò desint: siue superstiies sint mulieres, repudio forsan priori matrimonio dissoluto: competere mulieri dotem: siue defunctæ sint filiis existentibus ambæ, aut etiam vna harum: in iis quæ desunt, superiorem esse priorem, & filios ex ea, antiquiorem dotem præponentes, id est dicere nepotes & pronepotes, & deinceps successores, cuiuscumque naturæ fuerint. Sicut enim si duo debita publica fuissent, necessario antiquum præponeretur posteriori: ita & hic priuilegia necessarium est priori doti dare priora: & ita secundæ: & dotem non præponere doti, nec hypothecam hypothecis: sed quod antiquius est tempore, amplius manere proprium robur habens & priuilegium. Tempora namque hypothecarum permutare, aut interimere vel minuere, nullo modo patimur.

Et hoc dicimus non ignorantes quoniam iam & in alia quadam nostra legislatione hoc decreuimus, sed quoniam omnino motum est apud nos, & quasdam habuit diuersas causa

quæst

ζητήσεις, διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὴν τοῦ παρόντος νόμου χρείαν ἀφικόμεθα· οὐχ ἵνα νῦν τι πρῶτον νομοθετήσαιμεν, ἀλλ' ἵνα σαφέστερον αὐτὸν πᾶσι καταστήσωμεν.

ΚΕΦΑΛ. β.

Κἀκεῖνο γεμὴν προσθεῖναι τῷ νόμῳ καλὸν, ὅπερ κινηθεῖσα ζήτησις ὁμοίως ἀναγκαῖον ἡμῖν εἰς νομοθεσίαν ἐποίησεν. εἰ γὰρ ἐποφείλει προῖκα γυνὴ, καὶ ἡ μὲν δοῦναι βουληθείη, αὐτὴ τυχὸν, ἢ ὁ ὑπὲρ αὐτῆς παρεχόμενος αὐτὴν, ὅς τις ποτὲ ἂν εἴη ἢ τῶν ἐγγύθεν ἢ τῶν ἔξωθεν· (ὥστε ἢ profecticiαν ἢ aduenticiαν εἶναι τὴν προῖκα, ταῦτα δὴ τὰ τοῦ νόμου ῥήματα) ὁ δὲ ἀνὴρ, ἢ ὁ τούτου πατὴρ τυχὸν ἢ ὁ πάππος ὑποδέξασθαι ταύτην μὴ βουληθεῖεν. τὸ δὲ τῆς γυναικὸς ἐκμαρτύρηται μέρος, καὶ ἑτοίμως ἔχει ταύτην καταβαλεῖν· ἢ καί τι μεῖζον πράξειε, καὶ προσαγάγοι τυχὸν καὶ, εἴ γε κινητὴ καθεστήκοι, σφραγῖδας ἐπιθείη, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἀπόθοιτο· ἢ κατὰ μίαν μοῖραν, εἰσβάλλον εἰς δικαστήριον, ἀξιοῖ ταῦτα γενέσθαι· καὶ διαβαίνεις ἐκ τοῦ δικαστηρίου τινὲς ἀπαγγείλειαν ταῦτα πρὸς τὸ τοῦ ἀνδρὸς μέρος, ἐπιμένοι δὲ καὶ οὕτως ἀναβαλλόμενον· μὴ δύνασθαι διαλυθέντος τοῦ γάμου τὴν τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἔκτισιν ἐκκλίνειν, ὡς δὴ προικὸς οὐκ ἐπιδοθείσης. ὁ γὰρ δοῦναι βουληθεὶς, ἐν ᾧ τὴν λῆψιν ὁ λαμβάνειν ἠξιωμένος παραιτεῖται, παραπλήσιος ἐστὶ τῷ δεδωκότι. καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων

quæstiones: & propterea ad præsentis legis opus accessimus: vt non nunc aliquid prius sanciremus, sed vt clariorem eam omnibus constitueremus.

Si per maritum steterit quo minus dos ei solueretur.

CAPVT II.

ILlud quoque adiicere legi bonum est, quod mota quæstio similiter necessarium nobis ad legislationem fecit. Si enim debeat dotem mulier, & illa quidem dare voluerit ipsa forsan, aut qui pro ea promisit illam, quicunque fuerit aut proximorum, aut extraneorum: aut profectitia, aut aduentitia sit dos: (hæc enim verba legis sunt) vir autem, aut eius pater forsan aut auus suscipere eam nolit: pars autem mulieris contestetur, & parata sit hoc soluere, aut etiam aliquid maius peragere, & offerat forsan, & si mobilis sit, signacula etiam imponat, & secundum leges recondat: aut secũdum vnam partem ingrediens in iudicium, petat hoc fieri: & pergentes ex iudicio quidam denuntient hæc ad partem viri: at ille permaneat ita differens: non poterit soluto matrimonio antenuptialis donationis exactionem declinare tanquam dote non data. Qui enim dare voluit: dum perceptionem recusat is qui suscipere postulatur, proximus est danti. & hoc cum aliis in dote

ἐπὶ τῆς προικὸς κρατείτω. ὥσπερ γὰρ εἰ μὴ διδοίη καθ' ὑπέρθεσιν τὴν προῖκα, ἄρνησιν αὐτῇ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἐπηγάγομεν· οὕτω κἂν εἰ βουληθείη δοῦναι, καὶ ὁ λαμβάνων ἐξεπίτηδες παραιτεῖται τὴν λῆψιν, δίδομεν αὐτῇ τὴν τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, τοῦ συνοικεσίου λυθέντος, ἀπαίτησιν, καίτοι τὴν προῖκα διὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς αἰτίαν οὐκ εἰσενεγκούσῃ.

Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου, ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπουδασάτω.

Περὶ τῶν εἰς τοὺς παῖδας ἀμέτρων δωρεῶν.

Διάταξις ϟβ.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΩάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς ἕω πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

ΗΔΗ τὰ περὶ τὸ φαλκίδιον καὶ τῆς ἱκανῆς μοίρας διωρισάμενοι, αὐξήσαντες αὐτὴν οὐκ ἀγεννεῖ προσθήκῃ. τὸ γὰρ λίαν ἄνισον οὐ σφόδρα ἡμᾶς ἤρεσεν· ἀλλὰ δεῖν μὲν προκρίνεσθαι τῶν παίδων οὓς ἂν ὁ

πατὴρ

in dote valeat. Sicut enim nisi dederit, per dilationem dotis, negationem ei antenuptialis donationis inferimus: ita vel si voluerit dare, & percepturus ex studio recusauerit perceptionem, damus ei antenuptialis donationis matrimonio soluto petitionem: licet dotem propter viri causam non intulerit.

EPILOGVS.

¶ *Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem: eminentia tua operi effectuíque tradere festinet. Dat. Kalen. Octob.* CP. *Imper.* D N. *Iustin.* PP. A. *ann.* XIII. *Appione* V. C. *Consule.*

DE IMMENSIS DONATIONIBVS IN filios factis.

TITVLVS IIII.

NOVEL. CONSTIT. XCII.

Imp. Iustin. August. Ioanni gloriosissimo per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario & patricio.

PRAEFATIO.

DVDVM de *Falcidia & illius parte decreuimus, augẽtes eam non ignobili incremento. quod enim nimis inæquale est, non valde placet nobis, sed oportere quidem præponi filios, quos pater voluerit,*

πατὴρ βουληθείη, οὐ τοσοῦτον δὲ ἐλάττονα
τοὺς ἄλλους, ὥστε αὐτοῖς ἀφόρητον εἶναι τὴν
ἐλάττωσιν.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΤΟῦ τοίνυν παρ' ἡμῶν τιθέντος νόμου
μένοντος ἐπὶ τῆς ἰδίας ἰσχύος, ἐκεῖνο
βουλόμεθα, ὥστε εἴ τις δωρεὰν ἄμετρον εἴς τινα
ἢ τινας τῶν παίδων ποιήσαιτο, ἀνάγκην ἔχειν
ἐν τῇ διανομῇ τοῦ κλήρου, τοσοῦτον ἑκάστῳ τῶν
παίδων φυλάττειν τὸ ἐκ τοῦ νόμου μέρος, ὅσον
ἦν πρὶν τὴν δωρεὰν ὁ πατὴρ εἰς τὸν παῖδα
ἢ τοὺς παῖδας τοὺς ταύτῃ τετιμημένους ποιή-
σαιτο· οὕτω γὰρ οὐδὲν ἔτι ταῖς δωρεαῖς ἐγκα-
λέσουσιν, ἔχοντες μὲν ἐπὶ πάσῃ τῇ οὐσίᾳ τοῦ πα-
τρὸς τὸ ἀπὸ τῶν νόμων· κατὰ τοσοῦτον δὲ
αὐξομένου τούτου τοῦ μέρους καθ' ὅσον καὶ τὰ
πράγματα εἶχε τοῦ πατρὸς, πρὶν ταῖς δωρεαῖς
ἐξαντληθείη. οὐ δυναμένων τῶν ταῖς δωρεαῖς
τετιμημένων παίδων φάσκειν ἀρκεῖσθαι μὲν
ταῖς ἀμέτροις ταύταις δωρεαῖς, δοκεῖν δὲ ἀφί-
στασθαι τοῦ πατρῴου κλήρου· ἀλλ' οὐκ ἀναγκα-
ζομένων μὲν, εἰ ἀρκοῖντο ταῖς δωρεαῖς, κα-
ταδέχεσθαι τὸν κλῆρον, ἀνάγκην δὲ ἐχόντων
πᾶσι τρόποις ἐπανισοῦν τοῖς ἀδελφοῖς τὸ ἐν-
τεῦθεν διαφέρον, καθ' ὅσον εἰρήκαμεν μέτρον·
ὥστε μὴ ἔλαττον αὐτοὺς ἔχειν τὸ ἐκ τῶν νόμων
αὐτοῖς ὀφειλόμενον, διὰ τὴν γενομένην ἐπὶ
ταῖς δωρεαῖς ἀμετρίαν· ὅπου γε ἔξεστι τῷ πα-
τρὶ μέτρια φρονήσαντι περὶ τὴν πᾶσαν γε-
νεὰν,

luerit, non tamen in tantum minui aliis, vt importabilis sit eis imminutio.

CAPVT I.

POsita igitur à nobis lege in sua virtute manente, illud volumus, vt si quis donationem immensam in aliquem aut aliquos filiorum fecerit, necessarium habeat in distributione hereditatis tantam vnicuique filiorum seruare ex lege partem, quanta fuit priusquam donationem pater in filium aut filios quos ea honorauit, faceret. Sic enim nihil vlterius in donationibus querentur, qui habent quidem in omni substantia patris, quod legitimum est: in tantum autem aucta quantitate, quantum habuit substantia patris antequam donationibus exhauriretur: non valentibus filiis qui donationibus honorati sunt, dicere contentos se quidem esse immensis his donationibus, videri autem abstinere paterna hereditate: sed neque cogendis quidem si contenti sunt donationibus, suscipere hereditatem: necessitatem autem habentibus omnibus modis complere fratribus quod hæc defert secundum quam scripsimus mensuram, vt non minus habeant illi, quàm quod ex legibus eis debetur, propter factam in donationibus immensitatem: dum liceat patri mediocriter sapienti circa omnem

νῦν, καὶ τοῖς παρ' αὐτῷ μᾶλλον ἀγαπωμένοις χαρίσασθαί τι πλέον, καὶ μὴ τοὺς λοιποὺς παῖδας διὰ τῆς εἰς ἐκείνους γινομένης ἀμετρίας βλάψαι, καὶ τὸν ἡμέτερον παραβῆναι σκοπόν. καὶ τοῦτο ἐγένετο μὲν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς ἐνθύμιον· ἀναβαλλόμενοι δὲ αὐτὸ πρώην, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πειρώμενοι ψυχῶν, ἐπειδήπερ ἑωρῶμεν αὐτοὺς εἰς τὰς τοιαύτας προσπαθείας ἐξολισθαίνοντάς τε καὶ καταφερομένους, διὰ τοῦτο νῦν προσθήκην ἐκείνῳ τῷ νόμῳ ταύτην ποιούμεθα. ¶ Ταῦτα μέντοι φαμὲν περὶ [1] παίδων κεχαρισμένων ὄντων αὐτοῖς, οὐ μὴν περὶ τῶν ἀγνωμόνων, καὶ εἰς οὓς ὁ πατὴρ δικαίαν τε καὶ νόμιμον ἀχαριστίαν ἐπάγῃ. εἰ γὰρ τοῦτο οὕτως ἔχον φανείη, καὶ ἀποδειχθείησαν αἱ τῆς ἀχαριστίας αἰτίαι, ἔστω τὰ τῶν νόμων τῶν ἐπὶ τοῖς ἀχαρίστοις κειμένων κύρια, οὐδὲν ἐκ τῆσδε ἡμῶν τῆς νομοθεσίας ἐλαττούμενα.

¶ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦδε δηλούμενα θείου ἡμῶν νόμου, ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπουδασάτω.

Περὶ ἐφέσεως, ὥστε εἰ κινουμένης δίκης παρὰ ἐφέτῃ, ἐπὶ αἱρετοὺς ἔλθωσιν οἱ litigatores, καὶ ἐν τοσούτῳ διαδράμοι ἡ διετία, καὶ συμβῇ ἐπὶ τὸν ἐφέτην αὖθις τὴν δίκην ἐπανελθεῖν

μὴ ἀντι

prolem, etiam iis qui ab eo potius diliguntur, donare aliquid amplius, & non cæteros filios per immensitatem in illos factam lædere, & nostram transcẽdere intentionem. Et hæc quidem nostra ab initio cogitatio fuit. Differentes autem illud dudum, & humanarum experti animarum, quoniam videbamus eos in huiusmodi passionibus labefactari, atque descendere, propterea nunc augmentum illi legi hoc 1 *facimus.* ¶ *Hæc itaque dicimus de filiis gratis existentibus eis, non de ingratis, & quibus pater iustam & legitimam ingratitudinem infert. nam si hoc ita se habere apparuerit, & approbentur ingratitudinis causæ: sint ea quæ in lege de ingratis posita sunt, rata: nihil hac nostra legislatione minuenda*

EPILOGVS.

¶ *Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram nostram declarata sunt legem, tua celsitudo operi effectuíque tradere festinet.*

DE APPELLATIONIBVS.

TITVLVS V.

NOVEL. CONSTIT. XCIII.

Vt si mota apud appellationis iudicem causa litigatores ad arbitros deueniant, intereaque temporis biennium decurrat, & contingat denuo causam ad appella-

Ex Agylæo.

tionis redire iudicem, ne biennij decursus obiiciatur.

Impe. Iustin. Augu. Ioanni gloriosissi. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario & patricio.

PRAEFATIO.

Subiectorum nostrorum interpellationes, legũ nobis præbẽt occasiones pro salute subditorũ conscribendarum. Aditionem nanq; nobis quidam [patronus] fecit: quia lege volẽte appellantem, & per biennium tacentem, aut certè exercentem quidem, non tamen perexequẽtem, appellationum cadere certaminibus, & cõfirmata sententia, nõ posse vlterius procedere, sed ratam fieri vtrique sententiam. Hesychium[a] autem & aduersarium eius exercuisse quidem litem apud pedaneum iudicem: addictum autem eundem Hesychium appellasse: & causam contigit recurrere ad tuã cognitionem: & dum lis in iudicio tuæ celsitudinis exerceretur, recessisse quidem à certaminibus apud te gestis, arbitros autem elegisse communes ex conscripto, & apud illos concurrisse, & quædam exercuisse: postea vero neglexisse quidem electos arbitros, non autem persecutos apud eos motam litem, sed transacto biennio vti aduersarios eius, quia non posit à condemnato exerceri in tuo iu-

In Greco est, quidã fecerunt.

[a] Hoc fuit in veterib. libris posteriore manu aptatum.

δικαστήριον τῇ τοιαύτῃ δίκῃ, ἀλλὰ δεῖν αὐτὴν
βεβαιωθῆναι, ἅπαξ τῆς διετίας παρῳχηκυίας.
ἐκεῖνον δὲ διὰ τοῦτο οὐκ ἐπεξελθεῖν παρὰ τῇ σῇ
ἐνδοξότητι, διὰ τὸ τὴν δίκην παρὰ τοῖς αἱρε-
θεῖσι λέγεσθαι δικασταῖς.

ΚΕΦΑΛ. α.

Θεσπίζομεν τοίνυν, τὴν μὲν εἰρημένην
ὑπόθεσιν, ἐξ ἧς ταῦτα ἡμῖν προσήγγελ-
ται, μηδὲν βλαβῆναι τῇ τοῦ χρόνου παραδρομῇ,
μηδὲ κυρίαν εἶναι τὴν τοῦ δικαστοῦ ψῆφον ἅπαξ
ἐγκληθεῖσαν· ἀλλὰ καὶ προεξετασθῆναι παρὰ
τῇ σῇ ἐνδοξότητι, καὶ πέρας νόμιμον δέξασθαι,
κἂν εἰ μυριάκις τῆς διετίας χρόνος παρέδρα-
μεν, ἢ καὶ παραδράμοι. τοῦ λοιποῦ δὲ, ἐπὶ πά-
σης ὑποθέσεως, ἐφ᾽ ἧς τοιοῦτό τι γένηται, καὶ ἐν
μέσῳ κινουμένης τῆς δίκης παρὰ τῷ ἐφέτῃ δι-
καστῇ, ἢ καὶ μὴ κινουμένης, τινὲς αἱρεθῶσιν ἕτε-
ροι, καὶ διὰ τοῦτο ἡ διετία παρέλθοι ἧς ἐντὸς
ἐχρῆν τοὺς ἐφέτας τὴν δίκην τεμεῖν, καὶ καθ᾽
οἱανδήποτε περίστασιν ἐπανέλθοι πάλιν ἐπὶ
τοὺς ἐφέτας ἡ δίκη· τοῖς μὲν ἄλλοις πᾶσιν ἐξέ-
στω χρῆσθαι τοῖς μέρεσιν, ὡς ἂν εἰ μὴ ἔτυχον ἀ-
πολιπόντες μὲν τὸ ἐφετικὸν δικαστήριον, ἐπὶ δὲ
τοὺς αἱρετοὺς ἐλθόντες· μὴ μέντοι δύνασθαι χρῆ-
σθαι τῷ τὴν διετίαν παραδραμεῖν. ὁ γὰρ ἅπαξ
δικαστὰς ἄλλους ἑλόμενος, οὐκ ἂν εἴη δίκαιος
σιωπὴν ἐγκαλεῖν τῷ διὰ τοῦτο ἀδικηθέντι. διότι
τοῖς παρὰ τῆς αἱρέσεως τῶν δικαστῶν γινομένοις
πιστεύσας, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐπεξῆλθεν, οὐδὲ ἐπλή-
ρωσε

dicio talis lis, sed oportet eam confirmari semel biennio transacto: illum vero propterea non persecutum apud tuam gloriam, eo quòd litem apud electos diceret arbitros.

CAPVT I.

SAncimus igitur memoratū quidem negotium ex quo hæc nobis sunt nunciata, nihil lædi ex cursu temporis, neq; ratam esse iudicis sentētiam semel appellatione data: sed & exerceri apud tuam gloriam, & terminū legitimum suscipere: etiam si decies millies plus quàm bienniŋ tēpus excesserit, aut excedat. Deinceps autem in omni negotio in quo tale aliquid agitur, & in medio motæ causæ apud iudicem appellationis, aut non motæ, si aliqui eligantur alij, & propterea biennium transeat, intra quod oporteat appellationis iudices litem decidere, & per quamlibet circunstantiam rursus reuertatur ad iudices appellationis causa: aliis quidem omnibus liceat vti partibus, tanquam si eos non contigisset deserere quidem appellationis iudicium, ad electos autem venisse: non tamen posse vti, quòd biennium præteriit. Nam qui semel iudices alios elegit, non est iustum vt taciturnitatem culpet eius qui propterea læsus est, quia iis quæ gesta sunt de electione iudicum credidit: & ideo non est executus, neque

compleuit litem illic, eo quòd apud iudices illos sit exercitum negotium.

EPILOGVS.

¶ Hæc igitur in omni negotio seruari apud tuum forum volumus, & in omni alio vbi secundum appellationis iudicatur schema: quatenus nihil iniuste circa nostros subiectos agatur. Si vero etiam postquam deseruerint electos iudices, biennij transeat tempus: tunc confirmari volumus sententiam secundum constitutiones de hoc factas à nobis. quod etiam deinceps in omnibus futuris secundum hos modos negotiis valere volumus. aliis omnibus quæ de appellatiuis certaminibus priscis dicta sunt legibus, & à nobis in legum conscripta sunt codicibus, in propria virtute manentibus.

VT SINE PROHIBITIONE MATRES DEBITRICES & creditrices tutelam gerant minorum, neque iusiurandum præstent quòd non venient ad secunda vota.

TITVLVS VI.

NOVEL. CONSTIT. XCIIII.

Imp. Iustinianus Aug. Ioanni gloriosissi. sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli & patricio.

Ἔναγχος ἐγράψαμεν νόμον ἐπὶ τῇ τῶν νέων κηδεμονίᾳ (τὰ περὶ αὐτοὺς γινόμενα κακουργήματα ἐκ τοῦ συχνοῦ τῶν δικῶν τῶν παρ' ἡμῖν κρινομένων εὑρίσκοντες) ὅπως ἂν μηδεὶς τῶν ὑπευθύνων ὄντων τοῖς νέοις, ἢ ἔχειν αὐτοὺς ὑπευθύνους λεγόντων κηδεμονεύῃ· μήποτε ἐπὶ τῆς ἐξουσίας τῶν πραγμάτων γινόμενος, πράξειέ τι περὶ τὸν νέον κακούργημα. καὶ ὅγε νόμος αὐτὸς κύριος ἡμῖν ἔστω, καὶ ἐκ τοῦ παρόντος βεβαιούμενος.

ΚΕΦΑΛ. α.

Ἐπειδὴ δὲ μητράσι βουλομέναις κήδεσθαι τῶν παίδων, καὶ αἰτούσαις, κατὰ τοὺς παλαιούς τε καὶ ἡμετέρους νόμους, τὴν κηδεμονίαν ὑπελθεῖν, ἀντετέθη παρὰ τὸν ἡμέτερον σκοπὸν ὑπό τινων οὐκ ὀρθῶς ἡ τοιαύτη διάταξις· βουλόμεθα τοῦ νόμου τοῦ ταῦτα λέγοντος τῶν μητέρων ἐξαιρεῖσθαι τὰ πρόσωπα. πρῶτον μὲν γὰρ πρᾶγμα εἰσενηνεγμένον ὑπὲρ τῶν νέων ἀεί, κωλῦσαι νῦν, τῶν ἀτοπωτάτων ἡγούμεθα. ἔπειτα οὐκ ἄν τις τὴν αὐτὴν θεῖτο τάξιν τῇ τε μητρὶ τοῖς τε ἄλλοις. τὴν μὲν γὰρ φύσεως ἔρως εὐσεβὴς περὶ τοὺς παῖδας ἀνύποπτον ἀποτελεῖ τὰ πολλά, τοῖς δὲ οὐδεμίαν ἔχουσι πρὸς τοὺς παῖδας ἀνάγκην εὐνοίας, εἰκότως οὐ παραβλήσια τὰ τῶν μητέρων ἐστίν. ὥστε ἄδεια ἔστω ταῖς μητράσι, κατὰ τὴν ἀρχαίαν παρατήρησιν, ἀποταττομέναις, καὶ ὑποτιθεμέναις τὰ ἑαυτῶν πράγματα, καθάπερ πρότερον σχήματος ἦν, καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν παίδων,

καὶ

PRAEFATIO.

NVPER *scripsimus legem super cura minorum, (malignitates quæ circa eos fiunt ex frequentibus litibus quæ apud nos agitantur, inuenientes) quatenus nullus obligatus existens minoribus, aut obligatos eos habere se dicens, curam exerceat: ne forsan in potestate rerum factus agat aliquid circa minorem malignitatis: & lex ipsa rata nobis sit, & ex præsenti firmata.*

CAPVT I.

Q*Via verò matribus volentibus curam habere minorum, & petentibus secundum veteres & nostras leges curam subire, obiecta est contra nostram intentionem ab aliquibus non rectè huiusmodi constitutio: volumus in legem* * *hoc dicentem, matrum excipi personas. Primum quidem causam introductam pro minoribus semper prohibere, nunc ineptissimum existimamus: deinde nullus eandem cõstitutionem obiiciat matri & aliis. cum illam namque naturæ amor pius circa filios, sine suspicione faciat quamplurimum, illis nullam habẽtibus ad filios fauoris necessitatẽ: rectè non est matribus derogandum. ideoque licentia sit matribus secundum antiquam obseruationem abrenunciantibus & obligantibus suas res, sicuti prius schema fuit, & tueri filios, & talem*

* al. in lege hoc dicente. aliàs & lege hoc definiẽte.

καὶ τὴν τοιαύτην παραγραφὴν μὴ διδόναι, ἀλλ' οὕτω τὰ ἐπ' αὐταῖς εἶναι, ὡς ἂν εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐτύγχανεν ὁ νόμος ἐπὶ τούτῳ γεγραμμένος. ὥστε εἴτε προῖκας, εἴτε προγαμιαίας ἀπαιτοῦσι δωρεὰς, εἴτε ἕτερα ὀφλήματα ἔχουσιν, εἴτε αἱ μητέρες πρὸς τοὺς υἱοὺς, εἴτε οἱ υἱοὶ πρὸς τὰς μητέρας, ἐκ πατρῴων ἴσως προφάσεων, ἢ καὶ δὴ οἰκείων (πολλὰ δ' ἄν τις μεμνημένος καὶ περισκοπῶν εὑρήσειεν) ἔστω ταῦτα ἑκατέρωθεν ἀκέραια, κατὰ τὰς ἔμπροσθεν διατάξεις κρινόμενά τε καὶ πολιτευόμενα, εἴτε γνησίων, εἴτε φυσικῶν ἡ μήτηρ παίδων ἐπιτροπεύῃ.

ΚΕΦΑΛ. β.

Επειδὴ δὲ πολλὴν ἔχομεν εὐλάβειαν τοῦ μὴ προχείρως ὅρκους κατὰ τοῦ μεγάλου θεοῦ δίδοσθαι, καὶ τούτους παραβαίνεσθαι· διὰ τοῦτο ᾠήθημεν χρῆναι καὶ τοῦτον ἐπανορθῶσαι τὸν νόμον, ὃς βούλεται τὰς μητέρας, ἐπειδὰν τῶν οἰκείων παίδων κηδεμονεύειν μέλλοιεν, ὅρκον ὀμνύναι ὡς ἐπὶ δευτέρους οὐκ ἀφίξονται γάμους· καὶ τοσαυτάκις ἴσμεν παραβαθέντα τὸν νόμον, καὶ ὅρκον ἐπὶ ὅρκῳ διδόμενον, ὁσάκις σχεδὸν καὶ δίδοται· ὥστε ἁμάρτημα σαφέστατον εἶναι, ὅτι τοῦτον ἐπάγομεν τὸν ὅρκον, ὃς ἐπειδὰν δοθῇ, παραβαθήσεται. οὐ γὰρ ἐπειδή τινες ἐφύλαξαν τὸν ὅρκον, διὰ τοῦτο δεῖ καὶ τὰς ἀτιμαζούσας αὐτὸν ἔχειν πρόφασιν τῆς εἰς θεὸν ἀσεβείας. τὸ γὰρ σπανίως γινόμενον (καθὰ καὶ ἡ παλαιὰ

λέγει

& talem præscriptionem non formidare: sed ita super his esse, ac si nec ab initio contigisset legem in hoc scribi. Quapropter siue dotes, siue sponsalitias largitates exiguntur, siue alia debita habeant siue matres ad minores, siue minores ad matres ex paternis forsan occasionibus, aut etiam ex propriis: (multa namque quilibet cogitans & considerans adinueniet) sint hæc integra vtrique, secundum priores constitutiones iudicanda & tractanda, siue legitimorum siue naturalium mater filiorum tutelam gerat.

CAPVT II.

Quia verò multam habemus formidinem, ne facilè iusiurãdum per magnũ Deum detur, & hoc præuaricetur: propterea credimus oportere & hanc emendare legem, quæ vult matres dum suorum filiorum curam gesturæ sunt, iusiurandum iurare, quòd ad secundas nuptias non venient: & toties scimus præuaricatã legem, & iusiurandum periurum datũ, quoties penè datum est: vt peccatũ apertissimum esset, quia hoc intulimus iusiurãdum ad præuaricandũ. non enim eo quòd aliquæ seruauerunt iusiurãdum, propterea oportet, & eas quæ exhonorãt eum, habere occasionẽ impietatis in Deũ. Nam quod raro fit (sicut etiã vetus sapien-

λέγει σοφία) οὐ τηροῦσιν οἱ νομοθέται; ἀλλὰ τὸ γι-
νόμενον ὡς ἐπίπαν καὶ ὁρῶσι καὶ θεραπεύουσι.
Διὰ τοῦτο τοίνυν θεσπίζομεν, τὴν μὲν ἄλλην
ἅπασαν παρατήρησιν, ἣν ἐπὶ τῶν μητέρων φυλάτ-
τομεν, κρατεῖν κατὰ τὸ πρότερον σχῆμα, καὶ ἀπο-
τάττεσθαι αὐτὰς καὶ τῷ Βελλιανείῳ δόγματι, καὶ
ἁπάσῃ βοηθείᾳ, καὶ ἅπαντα πράττειν ὁπόσα
ἔμπροσθεν διώρισται· τὸν δὲ ὅρκον μὴ παρέχε-
σθαι, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι τῇ ἀποτάξει μόνῃ τῶν τε
ἄλλων ἁπάντων καὶ τῇ περὶ τῶν δευτέρων γά-
μων, οὐδενὸς ὅρκου περὶ τούτου διδομένου· ἅμα
μέντοι τῷ δευτέροις αὐτὴν ὁμιλῆσαι γάμοις,
εὐθὺς ἐξωθεῖσθαι τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ ταῦτα πράτ-
τεσθαι ἅπερ, εἰ καὶ ἔτυχεν ὀμωμοκυῖα, ὑπέμενεν,
ἅπαξ ἐν δικαστηρίῳ ψευσαμένη, καὶ προτιμή-
σασα τῆς οἰκείας ὁμολογίας τε καὶ καταθέ-
σεως τὰς δευτέρας ἐπιθυμίας. ¶ Οὗτος τοί- 1
νυν ὁ νόμος ἐπ' εὐσεβείᾳ κείσθω. διὰ γὰρ τὸ
μὴ ὑβρίζεσθαι κατά τι τὴν εἰς θεὸν τιμὴν, ταῦ-
τα ἡμῖν νενομοθέτηται, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν κρατεί-
τω, τῆς σῆς ὑπεροχῆς φανερὸν ποιούσης τοῦτον
τὸν νόμον ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἁπάσαις. ἐνταῦθα
γὰρ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῆς εὐδαίμονος
ταύτης πόλεως, ᾧ τὰ τοιαῦτα μέλει, τὸν περὶ
τούτων καταπέμψομεν νόμον· ὥστε προνοίᾳ αὐ-
τοῦ τε καὶ τοῦ λαμπροτάτου πραίτωρος, ᾧ τού-
του μέλει τοῦ μέρους, εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον φυ-
λάττεσθαι· καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν κρατείτω. ὥστε ἐπὶ
πάσης ὀρφανικῆς οὐσίας πᾶσαν ἀσφάλειαν γί-

νεσθαι

ſapientia docet) non obſeruant legiſlatores: ſed quod ſit plerunque, & reſpiciunt & medentur. Propterea igitur ſancimus aliam quidem obſeruationem quam in matribus obſeruamus, valere ſecundum ſchema, & abrenunciare eas & Velleiano ſenatuſconſulto, & omni auxilio, & omnia agere quæ prius decreta ſunt: iuſiurandum verò non præberi, ſed ſufficere abrenunciationem ſolam Velleiani, & aliorum omnium: & de ſecundis nuptiis nullo iureiurando de hoc dando: mox tamen vt ſecundas contraxerit nuptias, repente expelli à tutela, & ea agi quæ ſi eam iurare contigiſſet, perferret, ſemel in iudicium mentita, & præponens propriæ confeſſioni & depoſitioni ſecundas concupiſcentias.

EPILOGVS.

¶ *Hæc igitur lex ſuper pietate ſit poſita. vt enim non iniurietur in aliquo honor in Deum, hæc à nobis ſancita ſunt: vt ex nunc valeant, tua celſitudine manifeſtam faciente hanc legem in prouinciis omnibus.*

Hinc enim glorioſiſſimo præfecto huius fœliciſſimæ ciuitatis, cui hæc curæ ſunt, de his tranſmiſimus legem: vt prouidentia eius, & viri clariſſimi prætoris, cui huius partis cura eſt in omni tẽpore ſeruari, & ex nunc teneat: quatenus in omni pupillari ſubſtãtia omnis cautela

fiat

νεσθαι περὶ τὰ πράγματα τὴν τῶν νέων φυλακῆς, καὶ μάλιστα τῆς σὺν ἀκριβείᾳ τὰς ἀπογραφὰς γίνεσθαι· παρόντος καὶ τοῦ λαμπροτάτου σκρίβα, ᾧπερ περὶ τῶν τοιούτων φροντὶς ἐπιτέτραπται, καὶ τῶν ἄλλων τῶν δὴ ἔθους τοῖς τοιούτοις παραγινομένων· ἀκριβῶς τε τῶν ἐγγυῶν διδομένων, καὶ πάντων πραττομένων καθὰ τοῖς ἡμετέροις διαγορεύονται νόμοις, προνοίᾳ τοῦ λαμπροτάτου πραίτωρος, ᾧ τοῦτο μέλει τοῦ μέρους. προθήσεις τε αὐτὸν αὐτὸς ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως, ὥστε ἅπασιν αὐτὸν εἶναι φανερὸν, καὶ μηδένα διαλαθεῖν τὰ παρ' ἡμῶν νομοθετηθέντα. τὸν γὰρ περὶ τούτου νόμον, καθάπερ δεῖ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις φυλάττεσθαι, τοῖς ἐνδοξοτάτοις ὑπάρχοις τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων κατεπέμψαμεν.

Ὥστε τοὺς ἄρχοντας πεντήκοντα ἡμέρας μετὰ τὴν ἀρχὴν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις διατρίβειν, εἴτε στρατιωτικὴν εἴτε πολιτικὴν ἔχοιεν ἀρχήν.

Διάταξις ϛε.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΙΟΥΣΤΙνιανὸς Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων, καὶ πατρικίῳ.

ΗΔΗ μὲν ἴσμεν κείμενον νόμον τὸν βουλόμενον τοὺς ἐν ἀρχαῖς γενομένους εἴτε πολιτικαῖς, εἴτε στρατιωτικαῖς, μηδὲ εἰ πάν-

fiat circa res minorum custodiæ, & præcipuè vt cum subtilitate descriptiones fiant præsente quoque clarissimo scriba, cui de talibus cura commissa est, & aliis qui consuetè talibus interueniunt: subtiliter & fideiussionibus dandis: & omnibus agendis sicut nostris decernitur legibus, prouidentia clarissimi prætoris, cui huius partis cura est: proponátque eam ipse in hac regia ciuitate, vt omnibus sit manifesta, & nullum lateant quæ à nobis sancita sunt. De hoc enim legem sicut oportet in prouinciis seruari, gloriosissimis præfectis sacrorum nostrorum pretoriorum destinauimus. Dat. v. Idus Octob. DN. *Iustinia.* PP. A. *anno* XIII. *Appione Viro Clarissimo Cons.*

DE ADMINISTRATORIBVS.

TITVLVS VII.

NOVEL. CONSTIT. XCV.

Imp. Iustin. August. Ioanni gloriosissimo per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario, & patricio.

PRAEFATIO.

IAM *quidem nouimus positam legem volentem eos qui in cingulis fuerint, siue ciuilibus, siue militaribus: neque*

εἰ παύσοιντο τῆς ἀρχῆς, ἀναχωρεῖν ἐκεῖθεν δύνασθαι, πρὶν ἂν ἡμέρας πεντήκοντα ἐπὶ τῶν μητροπόλεων διατρίψαιεν δημοσίᾳ φαινόμενοι, καὶ τοῖς ἐνάγειν βουλομένοις ἀπολογούμενοι. καὶ ὥστε μηδὲ κατὰ πρόφασιν τῆς ἐνταῦθα κλήσεως δύνασθαι τῆς ἐπαρχίας ἀναχωρεῖν· ἀλλὰ κἂν ἔτι πράξειαν τοιοῦτον, αὐτοὺς ἐπὶ τὴν χώραν ἐκπέμπεσθαι. εὑρόμεθα δέ τινας οὕτως ὄντας θρασεῖς, ὥστε καὶ τοῦ κειμένου τοῦ νόμου, πρὶν παύσαιντο, τολμᾶν ἀπολιμπάνειν τὰς χώρας, καὶ εἰς ταύτην ἀφικνεῖσθαι τὴν εὐδαίμονα πόλιν, δέει τῶν παρ' αὐτῶν πεπραγμένων, καὶ ἵνα μὴ δίκας ὑπόσχοιεν ὧν ἐπλημμέλησαν.

ΚΕΦΑΛ. α.

Θεσπίζομεν τοίνυν μηδενὶ παντελῶς ἄδειαν εἶναι τῆς οἱασοῦν ἐπαρχίας ἄρχοντι, τῶν τε ἑῴων, τῶν τε ἑσπερίων, τῶν τε ἑκατέρωθεν, ταύτην ἀπολιμπάνειν, πρὶν ἂν κατάθοιτο τὴν ἀρχήν· ἀλλὰ καὶ μετὰ ταύτην (ἀνανεούμεθα γὰρ τὸ παλαιὸν) τὰς πεντήκοντα διατρίβειν ἡμέρας δημοσίᾳ φαινόμενον κατὰ τὴν χώραν ἧς ἦρξε, πρᾶξίν τε ὑπομνημάτων συνιστᾶναι, καθ' ἣν ἀποφοιτᾷ τῆς χώρας ἡμέραν· ἵνα καθεστήκοι δῆλος εἴτε θαρρεῖ τοῖς ἑαυτῷ πεπραγμένοις, εἴτε μή. ¶ Εἰ δέ τις ἢ ἀρχὴν ἔχων τινὰ στρατιωτικὴν, ἢ πολιτικὴν, ἢ καὶ παυσάμενος ταύτης, ἀπολίποι τὴν χώραν, ὁ μὲν ἄρχων

ὁ ταύ

si remoueantur ab administratione, discedere inde non posse antequam dies quinquaginta in metropolibus commorentur publicè apparentes, & conuenire volentibus satisfacientes: vt nec per occasionem hinc euocationis, poßint à prouincia discedere: & vel si quid egerint tale, rursus eos ad prouinciam destinari. Inuenimus autem aliquos sic existentes audaces, vt etiam hac posita lege, antequam discingerentur, præsumerent derelinquere prouincias, & ad hanc fœlicißimam ciuitatem venire, timore à se gestorum, & ne iusta perferrent horum quæ deliquerunt.

CAPVT I.

Sancimus igitur nulli penitus licentiam esse cuiuscunq; prouinciæ iudici, & Orientalium & Occidentalium, & ex vtroq;, eam relinquere antequam deponat cingulum: sed etiam postea (renouamus enim vetustatem) quinquaginta commorari dies, publicè apparentem in prouincia in qua administrauit: gesta quoque monumentorum conficere, secūdum quæ aduenit prouinciæ: vt sit palam siue fiduciam habeat in suis actibus, siue etiam non.

1 ¶ *Si quis autem administrationē administrans aliquam militarem, vel ciuilē, aut etiam remotus ab ea, relinquat prouinciam: administrans*

ὁ ταύτην ἀπολιπὼν χωρὶς ἡμετέρας κελεύσεως, αὐτὸς μὲν καθοσιώσεως ἔνοχος ἔστω· εἰς δὲ τὴν ἐπαρχίαν αὖθις ἐκπεμφθεὶς, μετὰ τὸ τοῖς ἐγκαλοῦσιν ἀπολογήσασθαι, τηνικαῦτα τῆς καθοσιώσεως τὰς εἰς ἔσχατον ὑπεχέτω ποινάς. Εἰ δὲ καταθέμενος τὴν ἀρχὴν, εἶτα μὴ διατρίψειε τὰς νενομισμένας ἡμέρας δημοσίᾳ πᾶσιν ἑαυτὸν ἐπιδεικνὺς, ἀλλὰ δραπετεύσῃ τῆς χώρας· τὰ ἤδη παρ' ἡμῶν περὶ τούτου νενομοθετημένα κρατεῖν.

¶ Ἐκεῖνο δὲ ἅπασι προαγορεύομεν, ὥστε, ἐπειδὰν τινα παραλάβοιεν ἀρχὴν, ἀντέχεσθαι ταύτης· τοὺς δὲ διαδόχους αὐτῆς τῆς ἀρχῆς γινομένους, μὴ ὑπερορίως πέμπειν τὰ καλούμενα διατάγματα, μηδὲ παύειν μὲν τοὺς ἡγουμένους, αὐτοὺς δὲ κατὰ σχολὴν ἢ τὰς ὁδοιπορίας ποιεῖσθαι, ἢ ἐνταυθοῖ διατρίβειν, ἢ ἐπί τινας ἑτέρας πρότερον ἰέναι χώρας, πατρίδας τε ὀψομένους, καὶ ὅσα τοῖς εὐτυχοῦσί τε καὶ καταβλακευομένοις ἀνθρώποις συνήθη καθέστηκεν· ἀλλὰ θᾶττον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἰέναι ἧς τὰς ἡνίας παρέλαβον· ὥστε μὴ τοὺς μὲν παύεσθαι, τοὺς δὲ οὐκ εἶναι, καὶ τὴν χώραν ἄναρχον μένειν. ἀλλὰ πρὸ δύο μόνων ἡμερῶν τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἐπιβῆναι, καθ' ἣν ὁ τὴν ἀρχὴν ἔχων ἐστὶ, στέλλειν πρὸς αὐτὸν φιλίαν ἐπιστολὴν, βουλομένην τὴν τάξιν ἐκπεμφθῆναι πρὸς ὑπάντησιν αὐτοῦ· καὶ μέχρι τότε τὰς σιτήσεις κομίζεσθαι τὸν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὄντα, καὶ διοικοῦντα ταύτην· καὶ μὴ

τοῖς

quidem adhuc eam dũ relinquit citra nostram iussionem, ipse quidem maiestatis reus sit: in prouinciam verò denuo destinatus, postquam accusantibus satisfecerit, tunc maiestatis nouissimas sustineat pœnas.

Si verò deponens cingulum, deinde non moretur, tunc legitimis diebus publicè cunctis semetipsum ostendens, & fugiat de prouincia: quæ dudum à nobis de hoc sancita sunt, valere.

2 ¶ *Illud autem omnibus prædicimus, vt dum aliqui acceperint cingulum, tueantur illud: successores autem eis cinguli factos, solere non vltra terminos mittere quæ vocantur interdicta, neque remouere quidem præsides, ipsos autem aut morosè iter agere: aut hic degere: aut* [ad] *aliquas alias prius ire prouincias patriam visuros: & quæcumq; fortuitis & blandientibus hominibus consueta sunt: sed velociter ad administrationem ire cuius regimina susceperunt: vt non alij quidem remoueantur, alij verò non sint, & prouincia sine iudice maneat: sed ante duos solum dies quàm ad prouinciam accedant, in qua qui cingulum habet, est: mittere ad eum amicabilem epistolam volentem officium destinari ad occursionem eius: & vsque tũc annonas accipere in cingulo existentem, & gubernantem eum: & non ex*

τοῖς συμβόλοις τῆς ἀρχῆς κρίνεσθαι τὸν χρόνον, μηδὲ ταῖς προστάξεσι τοῦ θρόνου τοῦ σοῦ, ἀλλ' ἀφ' οὗπερ ἂν, ὡς εἴρηται, τῆς χώρας αὐτὸς ἐπιβαίη, ἐξ ἐκείνου λαμβάνειν τὰς δημοσίας σιτήσεις· μέχρι δὲ τό τε τὸν ἐπὶ τῶν πραγμάτων ὄντα ταύτας κομίζεσθαι, καὶ ἕτερον μηδένα τῶν πάντων. οὐ γὰρ ἀνεκτὸν οὐδὲ φορητὸν, ὅλως ἄναρχον καταλιμπάνεσθαι τὴν χώραν, προβαλομένου μέν τινος δῆθεν ὑπὸ τοῦ παρ' ἡμῶν χειροτονηθέντος, ὃς αὐτοῦ πληρώσει τὸν τόπον, ἀνδρὸς ἴσως πραγμάτων ἀνεπιστήμονος· τοῦ δὲ ἐν αὐτοῖς ὄντος τοῖς ἔργοις, καὶ ἀποχωροῦντος τῆς χώρας, πρὶν ἐπιστῆναι τὸν χρόνον, καὶ ἀποστερουμένου τῶν σιτήσεων ἃς αὐτὸν κομίζεσθαι χρὴ ἕως ἂν κατάθηται τὴν ἀρχήν. καταθήσεται δὲ αὐτὴν ἡνίκα ὁ διάδοχος ἐπιβαίη τῇ χώρᾳ, δύο μόνον ἡμέραις ἔμπροσθεν τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἐκεῖνον ἐπιβῆναι.

¶ Ἅπερ ἅπαντα παραφυλάττεσθαι παρὰ τοῦ θρόνου τῆς σῆς ὑπεροχῆς εἰς τὸ διηνεκὲς βουλόμεθα, καὶ ἡνίκα ἂν μάθοις ἐπιστάντα αὐτὸν τῇ χώρᾳ, ἐξ ἐκείνου μετατιθέναι σιτήσεις εἰς τὸν διάδοχον· ἐπεὶ τοίγε χορηγεῖν αὐτὰς τῷ προτέρῳ κατὰ τὸ παρ' ἡμῶν διατεταγμένον, ἕως ἂν ἐπὶ τῆς χώρας ὁ διάδοχος ἐλθὼν ἑαυτὸν τοῖς ὑπηκόοις ἐπιδείξῃ. Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου,

καὶ σὴ

codicillis cinguli iudicare tempus, neque praeceptis tuae sedis: sed ex quo (sicuti dictum est) in prouinciam ipsam accesserint, illius accipere reipublicae emolumenta: vsque tunc eum qui in rebus extitit, ea percipere, & aliũ omnium nullum. Non enim poßibile neque portabile est omnino sine iudice relinqui prouinciam, statuto quidem quasi aliquo ab eo qui à nobis ordinatus est, vt eius impleat locum, homine forsan rerum non habente experimentum: illo verò qui in ipsis operibus est, & discedente de prouincia antequam adueniat tempus, & fraudando emolumentis quae eum accipere oportet donec deponat cingulum. Deponet autem id, dum successor accesserit in prouinciam, ante duos solum dies quàm prouinciam ille ingrediatur.

EPILOGVS.

¶ *Quae omnia custodiri à sede tuae celsitudinis in perpetuum volumus: & mox vt cognoueris adstitisse eum prouinciae, ex illo transponere emolumenta in successorem: alioqui ministrare ea priori, secundum quod à nobis dispositum est, donec in prouinciam successor veniens semetipsum subiectis ostendat.*

Quae igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram insinuata sunt legem, tua celsi-

ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπουδασάτω.

Περὶ τῶν ἐκβιβαστῶν, καὶ τῶν αἰτιωμένων καὶ ἀνταιτιαθέντων, καὶ δικαζομένων.

Διάταξις ϟϛ.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΙΟΥΣΤΙνιανὸς Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων, καὶ πατρικίῳ.

Ἐπειδὴ τὰς συκοφαντίας μισοῦμεν, καὶ πᾶσαν πολυπραγμοσύνην ἀποστρεφόμεθα, διὰ τοῦτο τὰς τοιαύτας πράξεις τῆς ἐκ νόμων δεῖσθαι θεραπείας ᾠήθημεν. ἐδιδάχθημεν γὰρ ὥς τινες οὐκ ἔχοντες παντελῶς οὐδεμίαν ἐναγωγὴν, ἀλλὰ μίαν ἑλόμενοι γνώμην μετὰ τῶν τὰς ὑποθέσεις πληρούντων, αἰτιῶνται τινὰς, εἶτα καὶ βιβλία στέλλουσι· καὶ ἐπειδὰν ζημίαν ὑποστῶσιν οἱ φεύγοντες, καταλιμπάνουσιν αὐτοὺς, καὶ ἐκδημοῦσιν, ἀθεράπευτον αὐτοῖς δόντες τὴν βλάβην· καὶ τοῦτο εἰσέτι μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἐπαρχιῶν ἁμαρτάνεται, κοινωνίας τῶν κερδῶν αὐτοῖς τε τοῖς αἰτιωμένοις καὶ τοῖς τῶν ὑποθέσεων πληρωταῖς γινομένης.

tudo operi effectuíque tradere festinet. Dat. Kalend. No. CP. Imp. DN. Iustinia. PP. A. anno XIIII. Appione v.c. Cons.

DE EXECVTORIBVS, ET DE IIS QVI CONVENIVNtur & reconueniuntur.

TITVLVS VIII.

NOVEL. CONSTIT. XCVI.

Imp. Iustinia. Augu. Ioanni gloriosissi. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli. ordinario, & patricio.

PRAEFATIO.

QVoniam calumniã odimus, & omnem tergiuersationẽ auersamur, propterea huiusmodi actus egere legitimis medelis existimauimus. Didicimus enim quia quidam non habentes vllam obligationem, sed vnam statuentes voluntatem cum iis qui causas exequuntur, conueniunt quosdam: deinde libellos dirigunt: & dum damnum pertulerint fugientes, deserunt eos, & proficiscuntur, incurabile eis dantes dispendium: & hoc adhuc amplius in prouinciis committitur, communione lucrorum ipsis conuenientibus, & causarum executoribus proficiente.

De in ius vocando: vel vt actor caueat de contestanda lite intra duos menses.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΙΝΑ μὴ τοίνυν ταῦτα μέχρι παντὸς πλημμελῆται, θεσπίζομεν μὴ ἄλλως τοὺς ἐνάγοντας πέμπειν βιβλίον, καὶ ζημίας ἀφορμὴν παρέχειν τοῖς ἐναγομένοις, πρὶν ἂν ἀσφάλειαν ἔνθοιντο εἴς τε τὸν φεύγοντα καὶ τὸν τῆς ὑποθέσεως πληρωτὴν, ὡς μὴν ὧν εἴσω δύο πᾶσι τρόποις προκατάρχονται παρὰ τῷ δικαστῇ· ἢ, εἰ μὴ τοῦτο πράξαιεν, πᾶσαν ζημίαν προσγινομένην τῷ αἰτιαθέντι ἀποδιδόασι διπλασίονα, οὐχ ὑπερβαινούσης τῆς ἀσφαλείας ἓξ καὶ τριάκοντα χρυσοῦς.

ΚΕΦΑΛ. β.

ΚΑκεῖνο μέντοι τῆς προσηκούσης τυχεῖν ἐπανορθώσεως δεῖ. προσῆλθε γάρ τις διδάσκων ὡς ἐν αἰτίαις ἐποιήσατο τὸν ὑπόθεσιν τὸν αὐτοῦ παρά τινι τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἀρχόντων, εἶτα ὁ γενόμενος ἐν εὐθύναις, ὡς δὴ καὶ αὐτὸς τὸν ἐνάγοντα ὑπεύθυνον ἔχων, παρ' ἑτέρῳ τοῦτον εἵλκυσε δικαστῇ. καί τι παράδοξον ἐγίνετο. ἐπειδὴ γὰρ ἑκάτερος ἰδίαν τὴν τοῦ ἐνάγοντος ἐπεῖχε τάξιν, ἐλεινόν τι καὶ γελοῖον κατὰ ταὐτὸ συνέβαινεν. ἅμα γὰρ ἠβουλήθη τις τὴν οἰκείαν κινῆσαι δίκην, εὐθὺς ὁ ἀνταιτιασάμενος παρὰ θατέρῳ τῶν δικαστῶν εἷλκεν αὐτὸν, παρ' ὃν αὐτὸς ἐκληρώσατο δικαστήν· ἀλλήλους τε περιέλκοντες, ἀθάνατα δίκην δικαζόμενοι. ❡ Θεσπίζομεν τοίνυν, εἴτις ὑπεύθυνον οἴη- 1

ται

CAPVT I.

Ne igitur hæc iugiter committantur: sancimus non aliter actores libellos dirigere, & damni occasionem præbere conuento, antequam cautionem exponant & in fugiĕtem, & in negotij executorem, quia intra duos menses omnibus modis litis contestationem faciĕt apud iudicem: aut si hoc non egerint, omne damnum eueniens conuĕto restituent duplum, non transcendente cautione triginta & sex aureos.

De his qui conueniuntur & reconueniuntur.

CAPVT II.

Illud quoque promereri competentem correctionem decet. adiit nos quidam docens, quia in conuentionem fecit obligatum sibi apud quendam gloriosissimorum nostrorum iudicum: deinde qui factus est in conuentione, tanquam & ipse actorem obligatum habens, eum apud alium traxit iudicem: & aliquid inopinabile fiebat. quia enim vterque seorsum actoris obtinet officium, miserãdum quiddam & risibile inde veniebat. mox enim cum voluisset aliquis propriam mouere litem: repente is qui ex diuerso conuenerat, apud alium iudicem trahebat eum, apud quem ipse sortitus fuerat iudicem: & alterutros protrahentes, immortaliter permanserunt litigantes. ¶ Sancimus igitur si quis obnoxium arbitratur

1

ται ἔχειν τὸν κατ' αὐτοῦ τὴν αἰτίασιν ἀποθέμενον, μὴ παρ' ἑτέρῳ δικαστῇ ἀλλὰ παρ' αὐτῷ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς αἰτιᾶσθαι, καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι δικαστὴν ἐφ' ἑκατέρας ὑποθέσεως. εἰ δέ γε τυχὸν ἀπαρέσειεν αὐτῷ ὁ παρ' ᾧ τὴν δίκην ἀπεκληρώσατο δικαστὴς, ἔξεστιν αὐτῷ καὶ τοῦτο ἐπανορθοῦσθαι. εἴκοσι γὰρ ἡμερῶν προθεσμίαν ἐνδιδόντων ἡμῶν μετὰ τὴν τοῦ βιβλίου πομπὴν, μεθ' ἣν δεῖ προκατάρχεσθαι, ἔξεστιν εἴσω τῆς εἰρημένης ἀνακωχῆς παραιτήσασθαι μὲν ἐκεῖνον, ἑτέρου δὲ τυχεῖν, παρ' ᾧ πάλιν ὁμοίως ἑκατέραν ἀγωνίζεσθαι προσήκει δίκην, καὶ τὰς τοιαύτας τέχνας κατὰ μηδὲν γίνεσθαι· ἀλλ' ἕκαστον τοῖς οἰκείοις χρῆσθαι δικαίοις. εἰ μέντοι σιγήσειεν, εἶτα ὕστερον βουληθείη τὴν δίκην παρ' ἑτέρῳ δικαστῇ κινεῖν, ἀνάγκην ἔχειν αὐτὸν ἀναμένειν τὸ πέρας τῆς δίκης τῆς ἐπαγομένης αὐτῷ παρὰ τοῦ εἰς δικαστήριον αὐτὸν ἑλκύσαντος· καὶ ἐπειδὰν πέρας ἡ δίκη λάβοι, τηνικαῦτα αὐτὸν οἰκείαν δίκην παρ' ἑτέρῳ δικαστῇ προτιθέναι. ἵνα οὕτω τὰς τοιαύτας αὐτῶν ἀναιρῶμεν τέχνας τε καὶ κατ' ἀλλήλων ἐπηρείας.

¶ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ 2
τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου, ἡ
σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι
παραδοῦναι σπουδασάτω.

Περὶ

tratur habere eum qui contra se conuentionem exposuit non apud alium iudicem, sed apud eum mox à principio conuenire: & eundem esse iudicem in vtroque negotio. Si verò forsan displicuerit apud quem litem sortitus est iudex, licet ei etiam hoc emendare. viginti enim dierum inducias dantibus nobis post libelli transmißionem, post quam oportet litem contestari: licet intra prædictam suspensionem refutare quidem illum: alium verò mereri, apud quem iterum similiter vtramque exerceri competit litẽ: & eiusmodi artes in nullo fieri, sed vnumquenque proprio iure vti. Si itaque tacuerit, deinde postea voluerit causam apud alium iudicem mouere: neceßitatem eum habere sustinere terminum eius litis illatæ sibi ab eo qui eum in iudicium traxit: & dum finem lis acceperit, tunc eum suam causam apud alium iudicem proponere: vt ita tales eorum auferamus artes, & in alterutros calumnias.

EPILOGVS.

¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo operi effectuíque tradere festinet. Data Kalend. Nouemb. Constantinopol. Imperat. D N. *Iustinia.* PP. A. *anno* X I I I. *Appione Viro Clarißimo Consule.*

DE

Περὶ ἰσότητος προικός τε καὶ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς. ἔχει δὲ καὶ ἄλλα κεφάλαια.

Διάταξις ϟζ.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΩΑΝΝῌ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

Ἐπειδὴ τὰ πολλὰ τῶν ἐν τοῖς νόμοις ζητήσεων ὁρῶμεν περί τε τὰς πρώτας ἡμῶν γενέσεις, τουτέστι γάμους τὲ καὶ παιδοποιΐας, κινούμενα, περί τε τὰ τελευταῖα (ὁποῖον δή τι τὸ τῶν βουλήσεών τε καὶ διαθηκῶν ἐστὶν) ἔννοια γέγονεν ἡμῖν ἐναγχος πολυπραγμονῆσαι καὶ μαθεῖν τί δήποτε βουλόμενος ἡμῖν ὁ παλαιὸς νόμος, ἐπὶ τῶν τῆς προικὸς συμβολαίων τὸ μὲν μέτρον τῶν πρὸς ἀλλήλους ἐν τοῖς γάμοις συμφώνων ἴσον εἶναι τοῖς τε ἄρρεσι ταῖς τε θηλείαις βούλεται, καὶ τὴν ἰσότητα ταλαντεύει τῶν ἀλλήλοις συμβαλλόντων· (καὶ οὐχὶ τῷ μὲν τυχὸν τὴν ἡμίσειαν δίδωσιν ἐπερωτᾶν μοῖραν, θατέρῳ δὲ τὴν τρίτην ἢ τετάρτην· ἀλλ' ἐκ μέσου ἑλκύσας, ἰσόῤῥοπον ἑκατέρωθεν ἀπαιτεῖ γενέσθαι τὸ σύμφωνον, ἢ τὴν ἡμίσειαν, φαμὲν,

DE ÆQVALITATE DOTIS,

ET PROPTER NVPTIAS DOnationis:& augmento dotis, & ante nuptias donationis: de priuilegio dotis, quia aliis præponetur priuilegiis: [&] vt excipiantur hoc priuilegio creditores in emptione militiæ, [&] de dote remeante ad patrem, & rursus data pro eadem filia secundo viro: & de dotis collatione, inope marito moriente.

TITVLVS IX.

NOVEL. CONSTIT. XCVII.

Imp. Iustin. Aug. Ioanni gloriosissi. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario, & patricio.

PRAEFATIO.

Quoniam plurimas in legibus quæstiones videmus & circa primas nostras natiuitates, (id est nuptias & filiorũ procreationes) motas, & circa nouissima, quale est aliquid voluntatũ & testamentorum: cogitatio facta est nobis nuper perscrutari & agnoscere quid volens nobis antiqua lex super dotis instrumentis, mensuram quidem pactionum nuptialium inter alterutros æquã esse & masculos & fœminas vult, & æqualitatem pensat eorum qui adinuicem copulantur: non alij quidem mediam forte dat stipulari partem, alteri vero tertiam, aut quartam: sed ex medio trahens, æquale vtrinque exigit fieri pactum, aut mediam dicimus in

vtroque

ἐφ' ἑκατέρῳ τάττομ, ἢ τὴν τρίτην, ἢ τὴν τετάρτην, ὁπόσομ ἄμ οἱ συμβάλλοντες βουληθῶσιν) ὅπερ δὴ οὐ πολλῷ πρότερομ ἐπεζήτησε, τὸ καὶ αὐτὸ τῶν διδομένων ἴσομ εἶναι τὸ μέτρομ· ἀλλὰ τοῖς μὲν ἐφίησιμ ἐμ χιλίοις τυχὸμ ἢ δισχιλίοις χρυσοῖς ποιήσασθαι τὴν ἐπίδοσιμ, ἢ ἐφ' ὁπόσοις ἂν βουληθῶσι, τοῖς δὲ οὐ τοσοῦτομ, ἀλλ' ἐπ' ἔλαττομ· ὥσπερ τῆς ἰσότητος ἐμ ῥημαςίοις μόνοις καὶ γράμμασι ψιλοῖς, ἀλλ' οὐκ ἐμ τοῖς πράγμασιμ αὐτοῖς ἐπιζητουμένης.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΤΟῦτο τοίνυν πρὸ τῶμ ἄλλωμ ἁπάντωμ ἐπανορθοῦμεν, ὥστε ἴσα τὰ ἐν ταῖς προιξὶν εἶναι καὶ ταῖς περὶ τὸν γάμομ δωρεαῖς τά τε τῶμ ἐπιδιδομένωμ τά τε τῶμ ἐπερωτήσεωμ σύμφωνα· καὶ τοσοῦτομ μὲν πόσομ καταγράφειμ τὸμ ἄνδρα, ὁπόσομ καὶ τὴν γυναῖκα, τοσοῦτομ δὲ καὶ τὸ κέρδος ἐπερωτᾷμ, καὶ ἐκ τοσούτου μέρους, δὴ ὁπόσου βουληθῶσιν· ἰσομεροῦς μέντοι. οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ὁ τῆς δικαιοσύνης τε καὶ ἰσότητος φυλαχθείη λόγος, εἴπερ ἐμποριωκῶς ἀλλήλους περιγράφοιεν, καὶ δοκοῖεν μὲν ἴσα ποιεῖσθαι τὰ ἐπερωτήματα, ταῖς δὲ ἀληθείαις ἄνισα μένοι τὰ ἀποτελέσματα, μὴ πρότερομ τῆς ποσότητος τῶμ ἐπιδιδομένωμ τῆς αὐτῆς καθεστώσης. ἢ καταγέλαστος ἂν εἴη πανταχόθεν ὁ νόμος, εἰ ὁ μὲν γράφει δισχιλίους χρυσοὺς, ἡ δὲ γυνὴ τυχὸν ἑξακισχιλίους εἰς προῖκα ἐπιδοίη καὶ ἐπερωτήσαιεν ἀλλήλους τὸ τέταρτον τῶ

γραφὴν

vtroque constituens, aut tertiam, aut quartam, aut quantamcunque contrahentes voluerint. hoc autem non multo prius quæsiuit, vt & ipsorum quæ dantur, æquæ sint mensuræ: sed aliis quidem permisit in mille forsan aut in duobus milibus aureis facere rationẽ, aut in quantumcunq; voluerint: aliis autem non [in] tantum, sed in* minus: vt æqualitas in verbis solis, & literis puris, sed non in rebus ipsis quæreretur.*

* deest in Græco & Latino manuscripto.

*al. &c.

De exæquatione dotis & propter nuptias donationis.

CAPVT I.

HOc igitur ante alia vniuersa corrigimus, æqualia in dotibus esse, & propter nuptias donationibus, & ea quæ offerũtur, & ea quæ in stipulationẽ deducuntur pacta: & tantam quidem quantitatem conscribere virum, quantam & mulierem: tantum quoq; lucrum stipulari, & ex tanta parte, ex quanta voluerint, æqualis tamen mensuræ. non enim aliter iustitiæ & æquitatis seruabitur ratio, si negotiatiuè alterutros circumueniant: & videantur quidem æquas facere stipulationes, pro vero autẽ inæqualis maneat effectus, nõ prius quantitate datorum eadẽ consistente. Irrideri* videatur vndique lex, si ille quidem conscribat duo milia aureos, mulier autẽ sex milia fortè in dotem offerat: & stipulentur alterutros quartam

*Malim legere, irrideri etiã videbitur Lex &c.

γραφέντος εἰς κέρδος λαβεῖν· εἶτα ἀποβάντος τοῦ κέρδους, ὁ μὲν ἀνὴρ ἕτερον κερδανεῖ πλὴν ἢ πεντακοσίους χρυσοῦς ἐκ τοῦ τετάρτου, ὁ δὲ χιλίους πεντακοσίους ἐκ τοῦ αὐτοῦ τετάρτου· καὶ ὡς ἐν αἰνίγματι πολλῷ φαίνοιτο τὸ τέταρτον θατέρου μεῖζον. ἐκ γὰρ ὑπούλου δῆθεν ἰσότητος ἄτοπος ἀνισότης αὐτόθεν ἀποτελεσθήσεται. Τὰ μὲν οὖν ἔμπροσθεν τεθειμένα πρει-μῶα, καθ' ὃν συμπεφώνηται τρόπον ἐχέτω. καὶ γὰρ τὸ γενόμενον ἀγένητον μένειν, τῶν οὐκ ἐγχωρούντων ἐστί. τοῦ δὲ λοιποῦ ἐν πάσῃ τῇ ὑπηκόῳ θεσπίζομεν ἴσας μὲν εἶναι τὰς ἐπιδόσεις, ἴσα δὲ τὰ μέτρα τῶν κερδῶν συμφωνεῖσθαι· ἵνα διὰ πάντων δικαιοσύνην τε καὶ ἰσότητα τιμήσωμεν. εἰ γάρ τις μᾶλλον θατέρου πλουτοίη, ἔξεστιν αὐτῷ δι' ἑτέρου τρόπου νομίμου καὶ ἐγνωσμένου τοῖς ἡμετέροις νόμοις φιλανθρωπεύεσθαι περὶ τὸν ἕτερον, ἀλλ' οὐ διὰ τῆς ἀνισότητος ὑποδυομένης ἰσότητα, τὸ κέρδος μεῖζον θατέρῳ περιποιεῖν. Καὶ ὁ μὲν περὶ τούτου νόμος οὕτω πως ἐχέτω, τὴν ἑαυτοῦ δικαιοσύνην ἅπασιν ἐνδεικνύμενος.

ΚΕΦΑΛ. β.

ΚΑΙ ἕτερον δέ τι τῶν περὶ τὰς γαμικὰς ἐπιδόσεις γινομένων ἐθεωρήσαμέν τε καὶ καλῶς ἐσκεψάμεθα· φαμὲν δὲ τὸ περὶ τῆς ἐπαυξήσεως. ἐπειδὴ γὰρ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν νομοθέταις καὶ ἡμῖν αὐ-

τοῖς

conscriptæ [a] *in lucro percipere. proinde illo eueniente lucro, illa quidem nihil aliud lucrabitur, nisi quingentos aureos ex quarta; ille autem quingentos & mille ex eadem quarta: & tanquã in ænigmate multo videbitur quarta vnius alterius* [b] *quarta minor. ex suspecta namq; vel æqualitate, quãta* [c] *inæqualitas ex hoc ipso procedit. Quæ igitur prius exposita sunt dotalia, secundum quem cõstituta sunt modum habeantur. quod enim factum est, infectũ manere impossibile est. De cætero autem in omni datione sancimus æquas quidem esse oblationes: ipsos autem mediocria lucra pacisci: vt per omnia iustitiam æquitatémq; honoremus. si enim aliquis amplius alio diues est, licet ei per aliũ modum, legitimum tamen & agnitum nostris legibus, clementiam præbere alij: non per inæqualitatem redigens* [d] *ad æqualitatem, lucrum maius alteri acquirere. & hæc quidem de hoc lex, ita quodammodo habeat, suam iustitiam vniuersis ostendens.*

[a] vel legend. conscripti. i. eius quod conscriptum est. vel subaudiẽdum, quantitatis.

[b] Altera.

[c] Legend. inepta inæqualitas ex hoc ipso procedet.

[d] Legẽd. & nõ per inæqualitaté quæ veletur æqualitate, lucrũ maius, &c.

De augmento dotis & donationis propter nuptias.

CAPVT II.

ALiud quoque quod circa nuptiales oblationes fit, inspeximus atque considerauimus: dicimus autem de augmento. Quia enim & ab ante nos legislatoribus, & à nobisipsis,

τοῖς τὰ περὶ τῶν ἐπαυξήσεων εἴρηται, πολλὰ δὲ
παρ' ἡμῶν περὶ τῶν τοιούτων καὶ οὐδὲ ἀριθμη-
θῆναι ῥᾴδια· κἀν τούτοις πρὸς τὸ παλαιὸν πεφι-
λοσόφηται τὰς ἐπινοουμένας παρά τινων περι-
γραφὰς ἀναιροῦντες, καὶ καθαρὰν τὴν δικαιο-
σύνην φυλάττεσθαι βουλόμενοι, κἀκεῖνο ἐπανορ-
θούμενα. προνόμιον γὰρ δεδώκαμεν ταῖς προιξὶν,
ὥστε κατὰ τῶν πρεσβυτέρων ὑποθηκῶν ἔχειν τι-
μιώτερα δίκαια, διὰ τῶν συμβαλλόντων τοῖς ἀν-
δράσι, ταῖς αὐτῶν πιστευσάντων περιουσίαις,
ἀλλ' οὐ ταῖς τῶν γυναικῶν, τῶν γε ἴσως τότε μηδὲ ἡρ-
μοσμένων τοῖς ἔμπροσθεν συμβάλλουσι. δεδώκα-
μεν δὲ ἄδειαν (τοῦτο δὴ τὸ παλαιὸν) καὶ ἐπαυξή-
σεις ποιεῖν ἀφέντες καὶ τῷ ἀνδρὶ καὶ τῇ γυναικὶ,
εἴτε ἀμφότεροι βουληθεῖεν, εἴτε ἐκ τούτων ἕτερος
ποιεῖσθαι τὴν ἐπαύξησιν. Πρῶτον μὲν οὖν ἐκεῖνο
θεσπίζομεν διὰ τὸ μή τινα γίνεσθαι περιγρα-
φὴν, εἴπερ ἐπαυξῆσαι βουληθείη τὴν προῖκα ἢ τὴν
διὰ τὸν γάμον δωρεὰν, μὴ ἐξεῖναι τῷ μὲν τοῦτο
ποιεῖν, τῷ δὲ ἐπὶ τῶν προτέρων μένειν, ἀλλ' ἑκά-
τερον ποιεῖσθαι πάντως τὴν ἐπαύξησιν· καὶ μὴ ἐν
αἱρέσει, καθὰ πρότερον, ἀλλ' ἐν ἀνάγκῃ τὸ πρᾶγ-
μα καθεστάναι· πάντως μέντοι ποσότητος ἴσης,
τοῦτο ὅπερ καὶ ἡ τοῦ ἡμετέρου λέγει πατρὸς διάτα-
ξις. καὶ ἵνα μὴ συμβαίνῃ τὴν ἐπαύξησιν οὐκ αὐ-
ταῖς γίνεσθαι ταῖς ἀληθείαις, ἀλλ' ἐσχηματισ-
μένην, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ μέρους τῆς γυναικὸς,
ἵνα τοὺς τοῦ ἀνδρὸς δανειστὰς περιγράψειε τῷ
προνομίῳ χρωμένη· εἰ μὲν ἔχοιεν ἑκατέρωθεν
ἀκίνητα·

de augmentis dictum est: plurima autem à nobis, & non facilè numeranda, etiam in his super * *antiquitate philosophata sunt, adinuentas ab aliquibus circunscriptiones perimentes, & puram iustitiam seruari volentes, etiam illud corrigimus. priuilegium enim dedimus dotibus, vt contra antiquiores hypothecas habeant honorabiliora iura, vtpote dum contrahentes cum viris eorum credant substantiis, & non mulierum: & quæ forte tunc neque competebant iis qui prius contraxerunt. Dedimus autem licentiam (hoc videlicet quod antiquitus) & augmenta facere permittentes & viro & mulieri, siue ambo voluerint, siue etiam horum alter celebrare augmentum.*

* al. super ea quæ per antiquitatem philosophata sunt.

Primum quidem illud sancimus, ne aliqua fiat circunscriptio: siue augere voluerit dotem, aut propter nuptias donationem, non licere alij quidem facere, alij autem in prioribus manere: sed vtrunque celebrare omnino augmentum: & non in electione, sicuti prius, sed in necessitate causam consistere, omnino tamen quantitate æquali: hoc quod etiam nostri patris dicit constitutio.

Et ne contingat augmentum non ipsa fieri veritate, sed schematicum, & maxime in parte mulieris, & ne viri creditores circunscribat, priuilegio vtens: si quidem habuerit vterque

ἀκίνητα πράγματα, κάλλιον ἐν τοῖς ἀκινήτοις γίνεσθαι τὴν ἐπίδοσιν, ὅπως ἂν εἴη δῆλόν τι καὶ ἀναμφισβήτητον τί μὲν τὸ ἐξ ἀρχῆς ἦν, τί δὲ ὕστερον προσγέγονεν· εἰ δὲ οὐχ ἑκατέρωθεν ἀκίνητα πράγματα εἴη, τὴν μὲν γυναῖκα πάντως διὰ ἀκινήτων πραγμάτων ποιεῖσθαι τὴν ἐπαύξησιν, ἵνα καὶ ἡ προὶξ καὶ ἡ ἐπαύξησις ὁμοίως ἔχοι κατὰ τῶν προτέρων δανειστῶν τὸ προνόμιον, πανταχόθεν ἀναμφισβητήτου τῆς προσθήκης οὔσης· ὁ δὲ ἀνὴρ καὶ ἐν κινητοῖς ποιείσθω τὴν ἐπαύξησιν. οὐδὲν γὰρ ἐντεῦθεν ἀναφύεται βλάβος. Εἰ δὲ ἡ γυνὴ ἀκίνητον οὐκ ἔχουσα περιουσίαν, ἐν κινητοῖς γράψει τὴν ἐπαύξησιν, ἴστω τὸ προνόμιον οὐχ ἕξουσα εἰ μὴ ἐπὶ τῆς ἐπαρχαίας μόνης προικὸς, οὐ μὴν ἐπὶ τῆς ἐσχηματισμένης ἴσως ἐπαυξήσεως. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς γινόμενον, ὡς ἔπιπαν ἀνύποπτόν ἐστι· τὸ δὲ ὕστερον ἐπιτεχνώμενον, τὴν κατὰ τῶν δανειστῶν αὐτόθεν εἰσάγει μελέτην. καὶ βλάπτεσθαι τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τοῦ παρ' ἡμῶν ταῖς προιξὶ διδομένου προνομίου κατ' οὐδένα τρόπον βουλόμεθα. Εἰ δὲ οὐκ εἴη κατὰ τοῦ ἀνδρὸς χρέος οὐδὲν, οὐδὲ ὑποψία τις κατὰ τῶν δανειστῶν περιγραφῆς, τότε καὶ ἐν χρήμασι καὶ ὡς βούλονται τὰς τῶν ἐπαυξήσεων γίνεσθαι παρ' αὐτῶν· ἑκατέρωθεν μέντοι τῆς ἐπαυξήσεως οὕτω γινομένης, καὶ τὸ ἴσον ἐχούσης, ἵνα τὴν ἰσότητα φυλάξωμεν. ποία γὰρ ἂν εἴη τῆς περιγραφῆς ὑποψία, τοῦ ἀνδρὸς ὑπευθύνου μηδενὶ καθεστῶτος, καὶ διὰ τοῦτο τῶν ἐπαυξήσεων ἀπραγμόνως γινομένων;

immobiles res, melius est in immobilibus fieri oblationem: quatenus sit palam & indubitatum quod quidem ab initio fuit, quod autem postea additum est. Si autem non vtrinq; immobiles res fuerint: mulierem omnino per immobiles res celebrare augmentum, vt & dos & augmentum similiter habeat aduersus antiquiores creditores priuilegium, vndique indubitato augmento existente: vir autem etiam in rebus mobilibus faciat augmentum. nulla enim hinc orietur læsio. Si autem mulier immobilium habens rerum substantiam, in rebus mobilibus scribat augmentum: sciat priuilegium non habituram, nisi in antiqua sola dote, non in figurato existente augmento. Quod enim ab initio factum est, in toto sine suspicione est. quod autem postea machinatum est contra creditores, hoc ipso introducit meditationem: & lædi homines ex dato à nobis dotibus priuilegio, nullo volumus modo. Si vero non fuerit debitum contra virum vllum, neque suspicio contra creditores circumuentionis: tūc & in pecuniis, & vt volunt, augmentum fiat ab eis: vtrique tamen augmento sic faciendo, & æqualitatem habente, vt æquitatem [*] *seruemus. Quæ enim erit circumuentionis suspicio, viro obligato nulli existente, & præterea augmentis sine tergiuersatione factis?*

[*] æqualitatem.

ΚΕΦΑΛ. γ.

Τούτοις ἀκόλουθόν ἐστι, κἀκεῖνο διορίσασθαι ἐπὶ θέμασι τοιούτοις ἀμφισβητηθέν. ἴσμεν καὶ τῶν πρεσβυτέρων δανειστῶν τινὰς ὑποθήκας περιγίνεσθαι νεωτέρας ἤσας, ἐκ προνομίων ὑπὸ τῶν νόμων αὐταῖς δεδομένων. οἷον ὁπότε τὶς οἰκείοις χρήμασι κατασκευάσειε ναῦν ἢ ὠνηθείη, ἢ κατασκευασθείη, ἢ ἐπιμεληθείη, ἢ οἰκίαν τυχὸν οἰκοδομηθείη, ἢ ἀγρὸν κτηθείη, ἤ τι τῶν ἄλλων. ἐπὶ γὰρ τούτων ἁπάντων κυριώτεροι καθεστήκασιν οἱ μεταγενέστεροι δανεισταί· ὧν τοῖς χρήμασιν ἐκτήθη ἢ ἀνενεώθη τὰ πράγματα τῶν πολλῷ πρεσβυτέρων. Ἐζητήθη τοίνυν εἰ γυνὴ προτεινομένη τὸ προνόμιον τὸ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας προικὸς ἢ τῆς προσαυξήσεως, ἐν ᾧ καὶ αὐτῇ φυλάττεται τὸ προνόμιον (καθάπερ ἔμπροσθεν εἴρηται) εἶτα τῶν προτέρων βούλοιτο κρατεῖν δανειστῶν· ἔλθοι δὲ καὶ ἕτερος δανειστὴς, μεταγενέστερος μὲν, προτεινόμενος δὲ τὸ τοῖς χρήμασι τοῖς αὐτοῦ ὠνῆσθαι ἢ περιπεποιῆσθαι ἢ ναῦν, ἢ οἰκίαν, ἢ ἀγρὸν, καὶ προσήκειν αὐτὸν ἐπὶ τούτοις τοῖς πράγμασι τοῖς διὰ τῶν αὐτοῦ χρημάτων κτηθεῖσιν ἢ περιποιηθεῖσιν ἔχειν τὸ εἰρημένον προνόμιον· πότερον δεῖ τὴν προῖκα καὶ τῶν τοιούτων προτιμᾶσθαι, ἢ τῶν μὲν ἄλλων κρατεῖν δανειστῶν ὅσοι μὴ τοιαῦτα προτείνονται, τούτοις δὲ παραχωρεῖν, ἐπειδήπερ ἐκ τῆς αὐτῶν περιουσίας

τὸ πρᾶγ

De priuilegio dotis, & creditorum ex causa militiæ emptæ.

CAPVT III.

*His consequens est & illud decernere, quod in casibus huiusmodi dubitatum est. Nouimus & antiquioribus creditoribus aliquas hypothecas præponere * iuniores existentes, ex priuilegiis à legibus datis: quale est quando aliquis propriis pecuniis procurauerit nauem comparare, aut fabricare, aut reparare, aut domum forsan ædificare, aut etiam emi agrum, aut aliquid horum. in his enim omnibus priores existunt posteriores creditores quorum pecuniis empta aut renouata res est, iis qui etiam multo antiquiores sunt. Quæsitum est igitur, si mulier prætendens priuilegium super antiqua dote, & augmentum, in quo etiam hoc seruatur priuilegium (sicuti prædictum est,) prioribus voluerit præponi creditoribus: veniat autem & alter creditor posterior quidem, prætendens autem pecuniis suis emptam aut reparatam nauem, aut domum, aut agrum, aut competere, eum in his rebus quæ eius pecuniis emptæ aut reparatæ sunt, habere prædictum priuilegium: vtrum oporteat dotem etiam talibus præponi: an aliis quidem præualere creditoribus, quicunque non talia prætendunt: his autem cedere, quoniam ex eorũ substantia*

* Legend. præponi.

τὸ πρᾶγμα περιγέγονε. πολλὰ τοίνυν ἐπὶ τούτοις βουλευσάμενοι, οὐχ εὕρομεν τὴν γυναῖκα δικαίαν οὖσαν παραχωρῆσαί τινι τοιούτῳ προνομίῳ. ἑωρῶμεν γὰρ τὸ ἐκ τοῦ πράγματος ἄτοπον, ὅτι ταῖς μὲν οὐκ εὖ γενομέναις γυναιξὶν ἐκ τοῦ οἰκείου σώματος προσέρχεται πόρος, καὶ ἀποζῶσιν ἐντεῦθεν· ταῖς δὲ εὖ τεθραμμέναις, καὶ ἑαυτάς τε καὶ τὴν οὐσίαν εἰς ἄνδρας ἀγαγούσαις οὐ μόνον οὐδεὶς γίνεται πόρος παρὰ τῶν κακῶς διαγινομένων ἀνδρῶν, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐλαττοῦνται, καὶ ἔστιν αὐταῖς ἐλπὶς οὐδεμία. ὥστε κατὰ ταῦτα βουλόμεθα, κἂν εἴ τις ἀγρὸν δόξειε δῆθεν ἄλλου χρήμασιν ὠνήσασθαι, κἂν εἴ τις οἰκίαν ἀνανεῶσαι, ἢ καὶ χωρίον· μὴ δύνασθαι τὰ τοιαῦτα προνόμια ταῖς γυναιξὶν ἀντιτίθεσθαι. τὸ μὲν γὰρ ἀσθενὲς τῆς γυναικείας φύσεως καὶ σφόδρα ἐπιστάμεθα, καὶ ὡς συνεχῶς περιγραφαὶ γίνονται κατ' αὐτῶν· ἐλαττοῦσθαι δὲ αὐταῖς τὴν προῖκα κατ' οὐδένα συγχωροῦμεν τρόπον· ἱκανὸν ἦν ὅτι τῶν κερδῶν ἐκπέπτωσιν, ἅγε προγενέστερα τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς εὑρεθείη· καὶ ἱκανόν τι καθέστηκεν αὐταῖς ἡ ἐντεῦθεν ζημία, οὐ μὴν αὐτὰς βουλόμεθα καὶ περὶ αὐτὴν τὴν προῖκα κινδυνεύειν.

ΚΕΦΑΛ. δ.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοιαῦται τινὲς προσελθοῦσαι ἡμῖν γεγόνασιν, ὥς τινες τοῖς ἑτέρων στρατεύονται χρήμασι, καὶ δεῖ τοὺς εἰς ταύτας δαπανήσαντας τὰς αἰτίας προτιμᾶσθαι· θεσπίζομεν,

εἴτις

res acquisita est. Plurimum igitur super his cogitantes, non inuenimus mulierem iuste existentem cedere alicui tali priuilegio. Videbamus enim (quæ causa absurditas est) quia aliquis quidem fornicantibus mulieribus ex proprio corpore aduenit quæstus, & viuunt ex hoc quæstu: aduersantibus autem, & quæ semetipsas atq; substantiam ad virum introducunt, non solum nullus fit quæstus à viris male degentibus, sed etiam minuantur, & spes eis nulla fit. Volumus igitur secundum hoc, vt si quis domum renouasset, aut etiam agrũ emisset: non poßit talia priuilegia mulieribus opponere. infirmitatem nanque muliebris naturæ satis nouimus, & quia facilè circumuentiones fiunt aduersus eas. minui autem eis dotem nullo sinimus modo. sufficit enim quòd à lucris cadunt, si priora * antenuptiali donatione inueniantur, & sufficiens quoddam extet eis ex hoc damnum: non etiam eas volumus & circa ipsam dotem periculum sustinere.*

* Videtur leg. iustã. vt sequamur Græcanicam figuram qua vtitur hæc lex hoc loco.

* subaud. priuilegia.

Vt excipiantur hoc priuilegio creditores in emptione militiæ.

CAPVT IIII.

Q*Via vero & huiusmodi quędã aditiones nobis factæ sunt, eo quòd quidam aliorum militant pecuniis, & oportet eos qui in has crediderunt causas, præponi: sancimus, si quis*

ἥτις ταῖς ἀληθείαις δοίη χρυσίον προφάσει στρα-
τείας, ἢ τοῦ στατοῦτον γίνεσθαι τὸν παῖδα, ἢ κατ'
ἄλλας τινὰς τοιαύτας αἰτίας, καὶ ῥητῶς αὐτὸ
τοῦτο ἐγγραφείη τῷ συμβολαίῳ, καὶ ἐπὶ τούτῳ
γένηται σύμφωνον, ὥστε τοῦ κάσου γινομένου, ἰσχυ-
ρότερον εἶναι μόνον τὸν ἐπὶ τούτῳ δανείσαν-
τα τούτῳ μόνῳ τῷ θέματι παραχωρεῖν τὴν
γυναῖκα· μηδὲ αὐτῷ προχείρως πιστευομένου,
μηδὲ διὰ μαρτύρων, ἀλλὰ τοῦ πράγματος καὶ ἐγ-
γράφως πραττομένου, καὶ μαρτύρων ἔχοντος ὑπο-
γραφὰς, καὶ αὐτῷ τῷ ἔργῳ προβαίνοντος. τότε γὰρ
εἰ διὰ πάσης τῆς τοιαύτης ὁδοῦ τὸ πρᾶγμα προέλ-
θοι, τὸ ἀνύποπτον ἔχει, καὶ προσήκει καὶ τοὺς οὕτω
συμβάλλοντας μὴ τῶν οἰκείων ἀποστερεῖσθαι· τῶν δὲ
ἄλλων ἁπάντων κρατεῖν τὴν γυναῖκα, κατὰ
τὸ ἤδη παρ' ἡμῶν αὐταῖς διδομένον προνόμιον.

ΚΕΦΑΛ. ι.

Ἐπειδὴ δὲ ἤδη νόμον ἐγράψαμεν, ὥστε τὸν
πατέρα ἅπαξ ἐπιδόντα προῖκα ὑπὲρ θυ-
γατρὸς ὑπεξουσίας, ἢ αὐτεξουσίας μὲν, τὴν δὲ ἐ-
πανάδοσιν εἰς ἑαυτὸν πεποιηκότα· ἐζητήθη παρά
τισιν εἰ προσῆκόν ἐστι τελευτήσαντος τοῦ γαμβροῦ,
καὶ ἐπανελθούσης εἰς τὸν πατέρα τῆς παρ' αὐτοῦ
διδομένης προικὸς, ταύτην τὸν πατέρα τὸν ἅπαξ
ἐπιδεδωκότα δύνασθαι, εἰς δευτέρους ἀφικνουμέ-
νης τῆς παιδὸς γάμους, ἐλαττοῦν· ἢ τοῦτο μὴ
ποιεῖν, ἐνθυμούμενον ὡς ἅπαξ ἐκπεποίηται
τῆς αὐτοῦ περιουσίας, ἀλλ' αὐτῷ τῷ μέτρῳ αὐτῇ
γαμουμένῃ πάλιν διδόναι, ὥσπερ ἂν εἰ μηδὲ

ἔτυχε

si quis crediderit aurum occasione militiæ, siue statutum fieri, vel pro aliis quibusdam talibus causis: & expreßim hoc ipsum scribatur in instrumento: & in hoc fiat pactum, vt casu proueniente prior sit solus, qui ad hoc credidit: [&] huic solo casui cedere mulierem, neque facilè credendum, neque per testes, sed negotio ex scripto gesto, & testium habente subscriptiones, & ipso opere procedente. tunc enim si per omnem huiusmodi viam causa procedat, suspicionem non habeat. & competit contrahentes propriis non priuari: aliis omnibus præualere mulierem, secundum quod iam à nobis eis datum est priuilegium.

De dote remeante ad patrem, & rursus data pro eadem filia secundo viro.

CAPVT V.

Q*Via verò iam legem scripsimus, vt patres semel offerentes dotem pro filia sub potestate, aut sua quidem potestatis, reuersionem autem in semetipsos facientes:** *quæsitum est apud aliquos, si competens est moriente genero, & remeante ad patrem dote quæ ab eo data est, hanc patrem semel offerentem, posse ad secundas veniente nuptias filia, minuere, aut hoc non facere, cogitantem quia semel alienata est ab eius substantia: sed ipsa mensura ei nubenti rursus dare, tanquam si nec* com-

* i. dotem ad se reuerti stipulantes.

ἔτυχε χηρεύσασα. τοῦτο γὰρ νῦν ἡμῖν προσηγγέλθη, ὅτι τριάκοντα χρυσίου λιτρῶν πατήρ τις ἐπιδέδωκε προῖκα, εἶτα τῆς θυγατρὸς χηρευθείσης, καὶ δευτέροις ὁμιλησάσης γάμοις, οὐκ ἔτι τὰς τριάκοντα ταύτας ἐπιδέδωκεν, ἀλλὰ πεντεκαίδεκα μόνον· ἐπειδήπερ ἔτυχεν ἡ γυνὴ κερδάνασα τὸ ἥμισυ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς μέρος, ἐν πεντεκαίδεκα χρυσίου λίτραις ὄν, καὶ ὁ πατὴρ οὐκ ἔτι ἐκ τῶν ἑαυτοῦ τὰς τριάκοντα ἐπιδέδωκε λίτρας, ἀλλὰ πεντεκαίδεκα μὲν αὐτὸς, πεντεκαίδεκα δὲ ἐκ τοῦ κέρδους τῆς γυναικός. οὐ δίκαιον τοίνυν ἡγησάμεθα τοῦτο καθεστάναι, ἀλλ᾽ ὁμοίως ἐν τῇ διανομῇ ἔχειν μὲν αὐτὴν ἐξαίρετον τὸ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς κέρδος, ἐκ δὲ τῶν πατρῴων τὰς πεντεκαίδεκα λαβεῖν τὰς λειπομένας ὡς σπουδάσαντος τοῦ πατρὸς ἀδικῆσαι τὴν θυγατέρα. τί γὰρ ἂν ἔπραξεν εἰ μὴ συνέβη δευτέροις αὐτὴν ὁμιλῆσαι γάμοις, ἀλλὰ μεῖναι τὸν αὐτοῦ γαμβρὸν περιόντα; ἢ πῶς ἔμελλεν ἐλαττοῦν τὴν προῖκα τὴν ἤδη παρ᾽ αὐτοῦ διδομένην, ἢ τὸ ἴδιον αὐτῆς κέρδος οἰκειοῦσθαι, καὶ εἰς προῖκα τοῦ δευτέρου ἀνδρὸς ἄγειν; καίτοι δέον αὐτὴν ἐν παραφέρνοις ταῦτα ἔχειν, καὶ ἴσως διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν εὐπορωτέρῳ συνοικεῖν ἀνδρὶ, οὐ μόνον τριάκοντα λιτρῶν κυρίαν γινομένην, τῶν πεντεκαίδεκα τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, καὶ τῶν πεντεκαίδεκα τῆς παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπιδιδομένων, ἀλλὰ τοῦ μὲν ἐν παραφέρνοις αὐτῇ

καθιστῶ

contigisset viduatam. hoc enim nobis nuntiatum est, quia. XXX. librarum auri quidam pater existens obtulit dotem: deinde filia viduata, & ad secundas veniente nuptias, non iam triginta libras ipse obtulit, sed quinque & decem solas: quoniam contigerat mulierem lucratam mediam antenuptialis donationis partem in quinque & decem auri libras existentem: & pater nequaquam de suo obtulit triginta auri libras, sed quinque quidem & decem ipse, quindecim vero ex lucro mulieris. Non iustum igitur existimauimus hoc esse: sed similiter in diuisione habere quidem eam præcipuum antenuptialis donationis lucrum: ex paternis autem quinque & decem percipere reliquas: tanquam studuerit pater lædere filiam. Quid enim egisset, si non contigisset secundis eam nuptiis copulari, sed manere eundem generum viuum? Aut quomodo futurus erat minuere dotem iam à se datam, aut proprium illius lucrũ, suum facere, & in dotem secundi viri deducere? cum vtiq; oporteret eam in paraphernis hæc habere, & forsan propter hanc causam ditiori nubere viro: nõ solum triginta librarum auri dominam factam, scilicet quindecim antenuptialis donationis, & quindecim à patre oblatis: sed quadraginta & quinque, lucrum quidem in paraphernis ei

constit

καθεστῶτος, τοῦ παρὰ τῆς τύχης αὐτῇ διδομένου κέρδους, τοῦ δὲ ἐκ φιλοτιμίας πατρῴας ἐπιδιδομένου, καὶ μένοντος ἀκεραίου. ταῦτα δὲ νομοθετοῦμεν, εἴπερ καὶ ἡ τοῦ πατρὸς περιουσία μένοι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχήματος, ἐφ' ὅπερ πρότερον ἦν. εἰ γὰρ τυχηρά τις περίστασις ἐλαττώσειεν αὐτῷ τὴν οὐσίαν, ὥστε μηδὲ βουλομένῳ γενέσθαι δυνατὸν ἰσόμετρον τῇ προτέρᾳ δοῦναι πάλιν προῖκα, καὶ ἀποδεικνύοιτο σαφῶς τὰ τῆς τυχηρᾶς ἐλαττώσεως τῆς οὐσίας τοῦ πατρός. τηνικαῦτα μὴ πλεῖον ἀναγκάζεσθαι διδόναι, δὶς τὴν θυγατέρα ζευγνύοντα· εἰ μὴ καθ' ὅσον ἡ τῆς περιουσίας αὐτοῦ δύναται δύναμις. ἀλλὰ τὸ μὲν κέρδος τῆς προτέρας προγαμιαίας δωρεᾶς ἔχειν ἀκέραιον, τοσαύτην δὲ λαμβάνειν παρὰ τοῦ πατρὸς κατὰ δευτέραν τάξιν προῖκα, ὁπόσην ἂν τὸ τῆς οὐσίας αὐτοῦ μέτρον ὑπογράψειε. πρόδηλον γὰρ ὡς τοῦτο τὸ κέρδος (τὸ ἐκ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς φαμέν, ὅπερ μόνην αὐτῷ τὴν χρῆσιν δίδομεν) ἐκ πάσης ἀνάγκης τελευτῶν ἀποκαταστήσει τῇ παιδί, τῇ καὶ τῆς δεσποτείας τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς κυρίᾳ πᾶσι τρόποις γινομένῃ.

ΚΕΦΑΛ. ϛ.

Κἀκεῖνο δὲ νομοθετῆσαι τῶν ἀναγκαιοτάτων ἡγούμεθα, ἐν πολλοῖς καὶ ἀμυθήτοις πράγμασι ζητούμενον. ἐπιδίδωσι γὰρ πατὴρ προῖκα ἢ μήτηρ τυχὸν ὑπὲρ παιδὸς οἰκείας, ἡ δὲ ταύτην ἐπιδίδωσι τῷ ἀνδρί, καὶ τελευτήσειεν ὁ ἀνὴρ ἄπορος· εἶτα τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς τελευτησάντων, ἀπαιτεῖται καὶ ἡ γήμασα συνεισ-

constitutum, fortuna ei datum: quod autem ex largitate paterna oblatum est, manente integro. Hæc autem sancimus, si & patris substantia manserit in ipsa figura in qua prius fuit. Sin autem fortuita quædam clades imminuerit eius substantiam, vt neque volenti sit possibile æquæ mensuræ qua priùs dare rursus dotem, & probetur à patre fortuita deminutio patris substantiæ: tunc non amplius cogi patrem dare secundò filiam iungentem, nisi in quantum substantiæ virtus est: sed lucrum quidem prioris antenuptialis donationis habere integrum, tantam vero percipere à patre in secundo ordine dotem, quantum substantiæ eius mensura susceperit. palam enim est, quia hoc lucrum quod ex antenuptiali dicimus donatione, (cuius solum ei vsum damus) ex omni necessitate moriens restituet filiæ, proprietatis antenuptialis donationis dominæ omnibus modis factæ.

De collatione dotis inope moriente marito. CAP. VI.

ILlud quoque sancire necessarium existimauimus, in plurimis videlicet & innumeris rebus quæsitum. obtulit enim pater dotem, aut forte mater pro filia sua: hanc autem illa obtulit marito: & defunctus est vir inops. deinde patre & matre mortuis, exigitur quæ nupsit,

συνεισενεγκεῖν τὴν ἑαυτῆς προῖκα, ἢ παρὰ τοσοῦτον λαβεῖν. εἰ μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ εὐπόρως ἔχοι, τὸ πρᾶγμα πανταχόθεν εὔλυτόν ἐστιν· εἰ δὲ οὐδενὸς ἑτέρου κυρία καθεστήκοι ἐκείνη πλὴν ἢ τῶν ἀγωγῶν τῶν κατὰ τοῦ ἀνδρὸς, αἱ δὲ ἄποροι καθεστήκασι, καὶ ἀντελάβετο τῇ γυναικὶ ὡς ἤδη ἀπολέλοιπε προῖξ ὑπὲρ αὐτῆς, ἡ δὲ τὴν ἀγωγὴν συνεισφέροι μηδὲν ἔχουσαν παντελῶς ἀποτέλεσμα· νόμου τὸ πρᾶγμα ἡμῖν ἄξιον ἐνομίσθη. καὶ ἴσμεν ἤδη ἐν πολλαῖς κρίσεσιν ἁπλούστερον αὐτὸ κριθὲν, καὶ τὴν γυναῖκα ἀναγκασθεῖσαν συνεισενεγκεῖν τὴν προῖκα, ἤτοι λογίσασθαι τὴν ὑπὲρ αὐτῆς διδομένην, ἐξ ἧς οὐδὲν αὐτῇ γέγονε παντελῶς ἀποτέλεσμα, ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν ἀπολαβεῖν. ἡμεῖς δὲ ἐξ ἑτέρων νόμων βοηθοῦμεν τῷ πράγματι. ἐπειδὴ γὰρ δεδώκαμεν ταῖς γυναιξὶν ἀφορμὴν καὶ συνεστῶτος τοῦ γάμου, εἰ κακῶς τὰ πράγματα ὁ ἀνὴρ διοικοίη, λαμβάνειν αὐτὰ, καὶ διοικεῖν κατὰ τὸν πρέποντα τρόπον, καθάπερ ἡ ἡμετέρα λέγει διάταξις· εἰ μὲν αὐτεξουσία καὶ τελεία τὴν ἡλικίαν ἡ γυνὴ καθεστήκοι, ἑαυτῇ μέμψιν ἐπαγέτω, τί δήποτε, ἄρτι τοῦ ἀνδρὸς ἀρξαμένου κακῶς τῇ περιουσίᾳ χρῆσθαι, μὴ περὶ ἀντελάβετο καὶ ἐβοήθησεν ἑαυτῇ (οὕτω γὰρ ἂν ἔμελλεν ἔχειν ἐν τῷ τῆς συνεισφορᾶς λόγῳ τὰ οἰκεῖα πράγματα πανταχόθεν ἀμείωτα, καὶ ἐν τῷ παρὰ τοσοῦτον τὴν συνεισφορὰν ποιεῖσθαι) ¶ Εἰ δὲ ὑπεξουσία καθεστήκοι, περὶ γνώμης τοῦ πατρὸς χωρὶς τοῦτο πράττειν οὐ δύναιτο, εἰ μὲν προσελθοῦσα τῷ πατρὶ ταῦτα εἶπέ τι περὶ E

ἠξίωσε

conferre suam dotem, aut minus tanto accipere. Si quidem vir idoneus est: causa vndique absoluta est. Si vero nullius alterius domina consistit illa, nisi actionum quæ contra maritum sunt, at ille minus idoneæ sunt: * *& obiiciatur mulieri, quòd iam data sit dos pro ea: illa verò actionem conferat, nullum habentem penitus effectum legis: causa nobis digna putata est. Et nouimus quidem iam in plurimis iudiciis duritiam postea sic iudicatam, & mulierem coactam conferre dotem: aut certe reputare pro se datam, ex qua nullum ei omnino contigit effectum in ipsis rebus recipere.*

* i. inanes sunt illæ actiones.

Nos autem ex aliis nostris legibus iuuamus causam. Quia enim dedimus mulieribus electionem etiam constante matrimonio, si male res maritus gubernet, & accipere eas, & gubernare, & secundum decentem modum, & sicuti nostra constitutio dicit: si quidem suæ potestatis, & perfectæ ætatis mulier est, sibimet culpam inferat cur mox viro inchoante male substantia vti, non percepit, & non auxiliata est sibi (sic enim habitura erat in collationis ratione proprias res vndique, & sine deminutione, & in ea minus tanto 2 *collationem facere.)* ¶ *Sin autem sub potestate est, & sine patris voluntate hoc agere non poterat, si quidem adiens patrem hoc dixit,*

διεμαρτύρατο, ὥστε συναινέσαι αὐτῇ καὶ τὰ πράγ-
ματα λαβεῖν καὶ συνεστῶτος ἔτι τοῦ γάμου, καὶ τοῖς
δευτέροις αὐτὰ καιροῖς φυλάξαι· καὶ τοῦτο ἔπραξεν
ὁ πατήρ· πάλιν ἤχοντο ἔνθεν ἀκέραια τὰ οἰκεῖα
ἕξειν δίκαια, τῶν πραγμάτων αὐτῇ πεφυλαγμέ-
νων. ὅπου γε καὶ τὰ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς πράγ-
ματα ἐκδικεῖν καὶ ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ δεδώκα-
μεν αὐτῇ, καὶ τοῦ μετὰ ταῦτα κινδύνου παντὸς ἀ-
πηλλάχθαι. εἰ δὲ ἡ μὲν ταῦτα διεμαρτύρατο τὸν
πατέρα, ὁ δὲ οὔτε ἐκίνησεν, οὔτε συνῄνεσεν, καὶ οὐδὲ
δέδωκεν ἄδειαν τῇ θυγατρὶ πρᾶξαι τοῦτο· μὴ κιν-
δυνεύειν αὐτήν, ἀλλὰ καὶ συνεισφέρεσθαι γυμνὴν
τὴν ἀγωγὴν τὴν κατὰ τῶν τοῦ ἀπόρου ἀνδρὸς πραγ-
μάτων, καὶ τὴν τύχην εἶναι κοινὴν αὐτῇ τε καὶ τοῖς
αὐτῆς ἀδελφοῖς. μὴ μέντοι ἐκ τῆς συνεισφορᾶς ζη-
μιοῦσθαι, ἀλλὰ τὴν ἐπιβάλλουσαν αὐτῇ μοῖραν
δίδοσθαι ἐκ τῶν πατρῴων πραγμάτων· τῆς ἀγω-
γῆς ἐκείνης συνεισφερομένης μέν, παρὰ πάντων
δὲ κινουμένης τῶν ἀδελφῶν· καὶ τούτου παραγινο-
μένου ἅπασιν αὐτοῖς, ὅπερ ἂν ἡ τῆς τύχης ἔκβασις
δοίη. ἀλλ' εἰ μὲν ὁ πατὴρ ἐπὶ τῶν τοιούτων θεμά-
των ἐπιδοίη τὴν προῖκα, καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ περιου-
σίας ἐλπίζεσθαι τὰ τῆς συνεισφορᾶς μέλλοι, τοῦτο
κρατεῖν· εἰ δὲ μείζων τυχὸν ἡ ἐπίδοσις εἴη, καὶ ἡ
συνεισφορὰ περὶ ἐκείνην στρέφεται τὴν ἐλπίδα, ἐκ
δὲ τῆς τοῦ πατρὸς ἀπειθείας, τοῦ μήτε κινῆσαι βουλη-
θέντος μήτε ἐπιτρέψαι αὐτῇ κινῆσαι· τηνικαῦτα
αὐτὴν τὴν θυγατέρα κινεῖν, καὶ μὴ ἔχειν πρόφασιν
τὸ μὴ δυνηθῆναι κινῆσαι, ἀλλ' ἑαυτῇ τε βοηθῆ-

σαι, καὶ

& conteſtata eſt, vt conſentiret ei * *& res percipere etiam conſtante adhuc matrimonio; & ſecundis temporibus eas ſeruare, & hoc egit pater: etiam rurſus hic integra habebit ſua iura, rebus ei ſuis ſeruatis: cum etiam antenuptialis donationis res vindicare etiam conſtante matrimonio dederimus ei, & poſteriori periculo omni liberari.*

* Sibi, ſcilicet filiæ.

Sin autem illa quidem hæc conteſtata eſt patrem, ille autem neque monit, neque conſenſit, & neque dedit licentiam filiæ hoc agere, non eam periculum pati, ſed & conferri nudam actionem contra inopis mariti res, & fortunam eſſe communem & ipſi, & eius fratribus: non tamen ex collatione damnificari: ſed competentem ei partem dari ex paternis rebus: actionem illa quidem conferente: ab omnibus autem mouendam fratribus, & hoc proficiendo vniuerſis ipſis, quod fortunæ euentus dederit.

Sed ſi quidem pater in talibus caſibus obtulerit dotem, & de eius ſubſtantia ſperari futura eſt collatio: hoc valere. Si vero maior fortè oblatio fuerit, & collatio circa illam vertitur ſpem ex patris inobedientia neque mouere volentis, neq; permittentis ei mouere: tũc etiam per ſemetipſam filiam mouere, & non habere occaſionem eo quòd non potuerit mouere, & ſibimet auxiliari, & futuræ læſionis ex inopia

σαι, καὶ τὸ ἐσόμενον ἐπὶ τῇ ἀπορίᾳ τοῦ ἀνδρὸς ἀπο-
πέμψασθαι δίκαιον. καὶ ἴσμεν καὶ Οὐλπιανὸν τὸν σοφώ-
τατον τὰ τοιαῦτα ζητήσαντα, καὶ ἀπόρου τοῦ ἀνδρὸς
εὑρεθέντος, βοηθήσαντα τῇ γυναικί, καὶ εἰς ὅσον ὁ
ἀνὴρ εὐπορεῖ, τὴν συνεισφορὰν αὐτῇ γίνεσθαι βου-
λόμενον. ¶ Ἀλλ᾽ ἐπειδήπερ ἐν πλήθει τῶν νόμων 2
ὄντων, πρὶν αὐτοὺς καταστήσαιμεν, καὶ εἰς εὐσύ-
νοπτον ἀγάγοιμεν τάξιν, πολλὰ καὶ τῶν ἀναγ-
καίων ἠγνοεῖτο, καὶ ψῆφοι τἀναντία βουλόμενοι
παρὰ τῶν δικαστῶν ἐτίθησαν, ἵνα μή τις ἐξαπά-
τη περὶ ταῦτα γίνοιτο, διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ἐνο-
μίσαμεν, ἄλλως τε καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἡμετέρας τε-
θείσης διατάξεως, τῆς καὶ συνεστώτων τῶν γάμων
τῇ γυναικὶ βοηθούσης, ἐπὶ καλλίονα καὶ μᾶλλον
ἀκόλουθον ὁδὸν ἐλθόντες, τὸν παρόντα θέσθαι νό-
μον. ἵνα δὲ μὴ κατὰ μέρος ἐξαριθμούμεθα τὰ
πρόσωπα ἐφ᾽ ὧν κρατεῖν αὐτὸν δεῖ, γενικῷ λό-
γῳ διορίζομεν ὥστε ἐφ᾽ ὧν ἐστιν ὁ τῆς συνεισφο-
ρᾶς λόγος, ἐπὶ τούτων καὶ τὴν διάταξιν κρατεῖν,
εἴτε πατὴρ, εἴτε πάππος, εἴτε μήτηρ, εἴτε μάμ-
μη, εἴτε τῶν ἀνωτέρω τὶς καθεστήκοι προσώπων.
¶ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦδε
τοῦ θείου δηλούμενα νόμου, ἡ σὴ ὑπεροχὴ διὰ
προσταγμάτων οἰκείων φανερὰ πᾶσι γενέσθαι
κατὰ τὸ σύνηθες παρασκευασάτω, καὶ εἰς τὸ
διηνεκὲς παραφυλάττεσθαι σπουδασάτω. DAT. XV.
KAL. DEC. CONSTANTINOP. IMP. DN.
IVSTINIA. PP. AVG. ANN. XIII.
ARIONE V. C. CONS.

viri adimere metum. Et nouimus Vlpianum sapientißimum talia quæsisse: & inope viro comperto, iuuisse mulierem, & in quantum vir idoneus est, collationem ei fieri voluisse.

2 ¶ *Sed quoniam in multitudine legum existentium antequam eas constitueremus, & ad conspicuum perduceremus ordinem, plurima & necessaria ignorabantur: & decreta quæ contraria vellent, à iudicibus posita sunt: ne vlla seductio circa hoc fiat, propterea necessarium putauimus proinde etiam in medio nostræ positæ constitutionis, quæ etiam constantibus matrimoniis mulieri auxiliatur, ad meliorem & magis consequentem viam venientes præsentem ponere legem. Vt autem non per partes enumeremus personas in quibus valere eam oportet, generali sermone decernimus. Quapropter in quibus est collationis ratio, in his & constitutionem valere, siue pater, siue auus, siue mater, siue auia, aut ascendentium aliqua sit persona.*

EPILOGVS.

¶ *Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram insinuata sunt legem, tua celsitudo per programmata propria manifesta facere vniuersis solenniter procuret, & in perpetuum seruare festinet. Dat. XV. Kalend. Decemb.* CP. D N. *Iustinia.* P P. A. *anno* XIII. *Arione* V. C. *Consule.*

Ἡ διάταξις, ὥστε μηδὲ τὸν ἄνδρα τὰ ἐκ τῆς προικὸς, μηδὲ τὴν γυναῖκα τὸ ἐκ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς κέρδος οἰκειοῦσθαι· ἀλλὰ φυλάττειν τὴν δεσποτείαν τοῖς ἑαυτῶν παισὶ, κἂν εἰς δευτέρους μὴ ἀφίκοιντο γάμους.

Διάταξις ϛη.

ΕΓΡΑΦΗ ΙΩΑΝΝΗ ΤΩ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

Τα μὲν ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα, νόμων οὐ δεῖται ποικίλων, τὸ ἁπλοῦν τε καὶ πάσης ποικιλίας ἀμιγὲς διηνεκῶς κεκτημένα, καὶ χρώμενα νόμοις αἰωνίοις τε καὶ θείοις, καὶ οὐδεμιᾶς ἐπανορθώσεως δεομένοις· τὰ δὲ καθ' ἡμᾶς ἐν τῇ τῆς παλιρροίας ἀπειλημμένον ταραχῇ, κυβερνητικῆς δεῖται σοφίας, ἐκ τῶν νόμων ἐπιγινομένης τοῖς πράγμασιν. ὥστε ἐπειδήπερ οὐδὲ δικάζειν ὀκνοῦσι πολλαὶ προσίασι δίκαι, τὸ μὲν καθ' ἕκαστον ἰώμεθα, ἀπολαμβάνοντες δὲ ἑκάστην ζήτησιν, ἀμφισ-

βητε

NEQVE VIRVM QVOD EX DOTE EST, NEQVE MVlierem ex sponsalitia largitate lucrum proprium habere: sed seruare dominium suis filiis, vel si ad secundas nuptias non veniant, vsu solo in lucro consistente: & vt ex repudio transigentes nuptias, lucrantes aut dotem, aut ante nuptias donationem, & ipsis similiter dominium seruent filiis: vsum habente persona cogenda filios alere. Si vero bona gratia soluantur nuptiæ, & videantur occasione damni detineri quædam: & hac arte perimenda quæ detinentur & filiis seruentur. TITVLVS X.

NOVEL. CONSTIT. XCVIII.

Imper. Iustinia. August. Ioanni gloriosissimo Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario & patricio.

PRAEFATIO.

EA quidem quæ semper idem [a] *se habent, legibus non egent variis, simplicitatē, & quod sine vllius diuersitatis mixtura est, continuè possidentia, & vt ētia legibus sempiternis ac sacris, nulla correctione egētibus. Quod autem secundū nos est in redundationis cōprehēsum tumultū, gubernatiua indiget sapientia, ex legibus superueniēte negotiis. Vnde quoniā nos neq; ad iudicia segnes, multis interpellantium causis, singulis quidem medemur, comprehendentes autem vnamquanque*

[a] id est eodé modo, ὡσαύτως.

βεβουλευμένην ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς δικασταῖς τοῖς ἡμετέροις, διὰ νομοθετικῆς, ἃ χρὴ πράττειν γενικῶς ἐφ' ἑκάστῃ τῶν ζητήσεων ἀποτιθέμεθα. τοιγαροῦν ἐκεῖνο πρὸ τῶν ἄλλων ἔδοξε μὲν ἴσως εἶναι τοῖς πάλαι νενομοθετημένοις οὐκ ἄνευ τινὸς διαιρέσεως· ἡμῖν δὲ ἐνομίσθη καλῶς ἔχειν σώφρονι νόμῳ πρὸς ἁπλότητα τὸ πρᾶγμα μεταγαγεῖν, ἐκ τοῦ νῦν ἀρχομένῳ, καὶ οὐδὲν περιεργαζομένῳ τῶν ἔμπροσθεν πεπραγμένων· διότι καὶ ἡμῖν αὐτοῖς πρώην οὐκ ἀπαρεσκομένοις τοῖς περὶ τούτου νόμοις ἔδοξε τὰ δεύτερα καλλίω. τῶν γὰρ γαμικῶν κερδῶν, εἰ μέν τις τῶν συνοικούντων φυλάξει τὴν εὐνὴν, μενόντων παρ' αὐτοῖς ἰσχυρῶς, καὶ ταῖς ἑαυτῶν περιουσίαις ἐμπηγνυμένων· εἰ δὲ καὶ ἔλθοιεν εἰς ἑτέρου προσώπου συνάφειαν, τοῖς ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παισὶ φυλαττομένων, ἁπλῷ τινὶ καὶ καλλίονι νόμῳ τὴν διπλόην ταύτην ἔδοξεν ἀνελεῖν. εἰ γὰρ δευτέροις ὁμιλήσασα γάμοις γυνὴ, ἢ καὶ ἀνὴρ τυχὸν, εἰς δεύτερον ἰδὼν συνοικέσιον, τὰ ἐκ τελευτῆς κερδανθέντα καὶ τὰ ἐκ ῥεπουδίου φυλάττει τοῖς παισὶ (καὶ ἑτέρων ἴσως ἐσομένων αὐτοῖς παίδων ἐκ τῶν ἔπειτα γάμων) ποῦ δίκαιον ἐστὶ τοὺς ἐπὶ μόνοις τοῖς παισὶ τοῖς ἐκ τοῦ νόμου σαλεύοντας, μὴ φυλάττειν αὐτοῖς τὰ κέρδη τὰ ἐκ τῶν τετελευτηκότων αὐτῶν γονέων, ἀλλ' ἑτέροις αὐτὰ παραπέμπειν; καίτοι τί ἂν γένοιτο τιμιώτερον παίδων παρὰ γονέων οὐκ ἀχαριστουμένων;

quaestionem dubitatam à nobis & iudicibus nostris, per legislationem quae oporteat agi, generaliter in vnaquaque quaestione exponimus. Itaque illud ante omnia visum quidem est forsan esse priscis legislatoribus non sine quadam diuisione: nobis autem putatum est bene se habere temperata lege ad simplicitatem causam transponere, & nunc inchoante, & nihil perscrutante horum quae prius terminata sunt: quoniam & nobisipsis pridem non displicentibus de hoc ipso legibus, visa sunt meliora secunda. Nuptialibus nanque lucris si quidem aliquis coniunctorum seruauerit pudicitiam manentibus apud ipsos valide, & eorum substantiis infixis: si vero veniat ad alterius personae coniunctionem, ex prioribus nuptiis filiis seruandis, simplici quadam & meliori lege duplicem hanc placuit interimere. Si enim secundis mixta nuptiis mulier, aut etiam vir forte ad secundam respiciens coniugem: quae ex morte lucrata sunt, aut etiam ex repudio forte, seruat filiis, (cum vtique forsan & alij erunt eis filij ex nuptiis sequentibus) quomodo iustum est eos qui in solis filiis legitimis moriuntur, non seruare eis lucra ex mortuis eorum parentibus, sed aliis ea transmittere? Scilicet quid erit preciosius filiis parentibus non ingratis?

Vt

ΚΕΦΑΛ. α.

ΔΙΑ τοῦτο τοίνυν θεσπίζομεν, εἰ γυνὴ τελευτήσει, καὶ συμβαίνη κέρδος γενέσθαι τῷ ἀνδρὶ, τὴν προῖκα ταύτην πάντως φυλάττεσθαι τοῖς παισὶν, εἴτε δευτέροις ὁμιλήσει γάμοις, εἴτε καὶ μή. καὶ τοὐναντίον, εἰ τελευτήσειεν ὁ ἀνὴρ, ἡ γυνὴ δὲ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἀπολαύσει, καὶ αὐτὴν πᾶσι τρόποις φυλάττειν τὰ ἐκ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς κέρδη τοῖς οἰκείοις παισὶ πᾶσι, τῆς μὲν χρήσεως τῶν ἐκ τοῦ γάμου κερδῶν παρ' αὐτοῖς καθεστώσης, τῆς δὲ δεσποτείας τοῖς αὐτῶν παισὶν ἐκ τρόπου παντὸς φυλαττομένης. τῶν ἐπὶ τοῖς γονεῦσι τοῖς εἰς δευτέρους ἰοῦσι γάμους νενομοθετημένων, ἐπὶ τῆς ἑαυτῶν τάξεως φυλαττομένων. καὶ τοῦτο κρατεῖν ἐπὶ τῶν συνοικεσίων τῶν καθ' οἱονδήποτε τρόπον διαλυομένων, ἐκ τῆς σήμερον ἡμέρας καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἅπαν· καὶ τῶν ἤδη διαλελυμένων μὲν συνοικεσίων, εἴτε τελευτῇ, εἴτε καθ' ἕτερον οἱονδήποτε τρόπον, ἔτι δὲ ἠρτημένων, τῷ ἵνα γονεῦ περιμένειν. εἰ γὰρ ἔφθησαν ἄμφω τετελευτηκότες, τοῦτο κληρονόμοις οὐ δίδομεν, ἀλλ' ὡς ἅπαξ πεπερασμένην τοῖς παλαιοῖς καταλιμπάνομεν νόμοις, ἐκείνου δήλου ὄντος, ὡς ἐπειδὰν ἅπαξ γένοιντο τῶν παίδων, καὶ τὴν δεσποτείαν ὁ νόμος ἄγων αὐτοῖς δοίη, τηνικαῦτα τὰ ἐπὶ τῶν διαδοχῶν καὶ τῶν ἄλλων προχωρήσεων οὕτω καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἔσται ὡς ἐπὶ τῶν προτέρων νενομοθέτηται παίδων, τῶν διὰ τοὺς δευτέρους γάμους τῶν γονέων κέρδους τινὸς παρὰ τῶν νόμων ἠξιωμένων.

ΚΕΦ

Vt proprietas dotis & propter nuptias donationis seruetur filiis.

CAPVT I.

PRopterea igitur sancimus, si mulier moriatur, & eueniat lucrum fieri viro dotem: hanc omnino seruare filiis, siue ad secundas veniat nuptias, siue etiam non. Et ex diuerso si mortuus fuerit vir, mulierem antenuptialis donationis lucra propriis filiis seruare: vsum quidem lucrorum ex nuptiis apud eos constitutum, proprietatem vero eorum filiis omnino seruandam: his quae super parentibus ad secundas venientibus nuptias sancita sunt, in suo ordine seruandis: & hoc valere matrimoniis quocunque modo solutis, ab hodierna die, & in omne quod sequitur: & his matrimoniis quae iam soluta sunt quidem, siue morte, siue quolibet alio modo, adhuc autem pendente, eo quòd vnus superstes sit. Nam si ambo defuncti sint, hoc heredibus non damus: sed tanquam semel terminatum, veteribus relinquimus legibus: illud certum est, quia dum semel fuerit filiorum, & proprietatem lex deferens eis praestiterit: tunc in successionibus & aliis accessionibus, ita & in his erit, sicut & in prioribus sancitum est filiis, qui propter secundas nuptias parentum, lucrum aliquod ex legibus sunt potiti.

ΚΕΦΑΛ. β.

Κἀκεῖνο μέντοι, ἔκ τινος δίκης προσαγγελθείσης ἡμῖν, εἰς νομοθεσίαν ἀγαγεῖν ᾠήθημεν χρῆναι. ἐπειδὴ γὰρ διελέλυντο μὲν πρὸς ἀλλήλους ὅ,τε ἀνὴρ ἥ τε συνοικοῦσα, παῖδες δὲ αὐτοῖς ἦσαν ἐκ τοῦ γάμου, περιεῖδον αὐτοὺς οἱ γονεῖς ἄμφω, καὶ περιήεισαν ἐρανιζόμενοι. διὰ τοῦτο ᾠήθημεν σφοδροτέρῳ μὲν ἴσως, ἐπιστρέφοντι δὲ πρὸς τὸ καλῶς ἔχον χρήσασθαι νόμῳ· ἵνα δέει γοῦν τῶν ποινῶν παύσονται ἢ κερδῶν ἕνεκεν ἀδίκων τὰ συνοικέσια διασπῶντες, ἢ καὶ τῶν ἰδίων ἀμελοῦντες παίδων.

¶ Εἰ γὰρ ὅλως ἢ κατὰ διάλυσιν ἢ κατὰ τρόπον ἄλλον διασπασθείη συνοικέσιον, εἰ μὲν μηδένες ὦσι παῖδες, μενέτω τὰ ἔμπροσθεν ἐπὶ τῆς ἑαυτῶν τάξεως· εἰ δὲ παίδων ὑπόντων γένοιτο τοῦτο, καὶ μηδὲ τοὺς παῖδας ἐρυθριῶντες, δοῖεν ὅμως ἀφορμὴν ἑκουσίας διαλύσεως καὶ κατὰ συναίνεσιν γινομένης, ἢ καὶ ἀκουσίου τυχὸν, ἢ τοῦ ἀνδρὸς πταίσαντος ἄξια τῆς ἀπωλείας τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς, ἢ τῆς γυναικὸς ἄξια τῆς ἐκπτώσεως τῆς προικός· μήτε ὁ ἀνὴρ τὴν προῖκα κερδαινέτω, μήτε ἡ γυνὴ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, ἀλλ' αὐτίκα τῆς ἐκπτώσεως γινομένης ἢ τῆς προικὸς ἢ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, τὸ ἐπὶ τῇ δεσποτείᾳ κέρδος εὐθὺς εἰς τοὺς κοι-

νοὺς

Vt repudio vel bona gratia soluto matrimonio, id quod alterutri personæ cautum est, filio suo conseruet: & de alendis liberis à parentibus.

CAPVT II.

ILlud quoque ex quadam causa denũciatum nobis, ad legislationem deducere existimauimus oportere. Quia enim transegerunt quidem inter alterutros & vir & vxor: filios autem qui eis erant ex matrimonio, despexerunt eos ambo, & circumibant mendicantes: propterea iudicauimus vehementiori quidem forte, sed conuertenti ad melius se habens, vti lege: vt timore scilicet pœnarum quiescant aut lucrorum causa iniustorum matrimonia dilacerare, aut etiam proprios negligere filios.

1 ¶ *Si enim omnino aut per transactionem, aut per modum alium separetur matrimonium: si quidem non sunt filij, maneant priora in suo ordine. Si vero filiis existentibus fiat hoc: & neque filios erubescentes, dent tamen occasionem spontaneam & transactionis, & per consensum factæ, aut etiam inuitæ, forsan peccante viro, aut committente digna amißione antenuptialis denationis, aut muliere digna casu dotis: neque vir dotem lucretur, neque mulier antenuptialem donationem: sed repentè casu procedente aut dotis, aut antenuptialis donationis, proprietatis lucrum mox ad communes*

τοὺς ἔρχεσθαι παῖδας, καὶ αὐτῶν γίνεσθαι, τῆς χρήσεως μόνης παρὰ τοῖς διαλελυμένοις μενούσης. ἀναγκαζομένου μέντοι τοῦ τὴν χρῆσιν κερδαίνοντος, τοὺς παῖδας τοὺς ἐκ τοῦ γάμου καὶ ἀποτρέφειν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα χορηγεῖν αὐτοῖς κατὰ τὸ τῆς κερδανθείσης περιουσίας μέτρον. ¶ Ἴσμεν δέ τι καὶ τοιοῦτον γινόμενον, ὅτι bona gratia δόξαντες διαλελύσθαι τοῦ γάμου, καὶ ἀναχωρῆσαι τὴν μὲν πρὸ γάμου δωρεὰν εἰς τὸν γράψαντα, τὴν δὲ προῖκα εἰς τὴν ἐπιδοῦσαν, ὅμως προφάσει δῆθεν ζημίας καὶ ἄλλων αἰτιῶν, χρυσίου ποσότης οὐ μετρία θατέρῳ δέδοται μέρει, ὥστε μὴ δοκεῖν εἶναι τοῦτο γαμικὸν κέρδος, μήτε φυλάττεσθαι τοῖς παισί, κατὰ τοὺς περὶ τούτου νόμους, ἀλλ' ἔξωθεν προσγινόμενον, ὡς ἐξ ἑτέρας αἰτίας, κέρδος γίνεσθαι τοῦ λαβεῖν αὐτὸ καταπραξαμένου. ὥστε καὶ τὴν ἐκ τῆς τοιαύτης τέχνης γινομένην θεραπεύοντες βλάβην, θεσπίζομεν, πᾶν εἴ τι τοιοῦτον γένοιτο, καὶ προσέλθοι τι θατέρῳ κέρδος, καὶ τοῦτο ὁμοίως φυλάττεσθαι τοῖς παισί. τῆς μὲν δεσποτείας εὐθὺς ἀφικνουμένης εἰς αὐτούς, τῆς χρήσεως δὲ μόνης παρὰ τῷ κερδάναντι καθισταμένης. οὕτως ἀφέξονται παντὸς ἐλαττώματος, οὕτω πάσης ἐπιθυμίας ἀλόγου· οὕτως οὐδὲ ἄκοντες οὐδὲ ἑκόντες τοὺς ἑαυτῶν βλάψουσι παῖδας· ἀλλ' ἔσονται μετριώτεροι, μάλιστα μὲν περὶ τὴν ἑαυτῶν σωφροσύνην, ἔπειτα καὶ περὶ τὴν γαμικὴν διάθεσιν, ἣν προσῆκον μέν ἐστιν ἔχειν τοὺς ἅπαξ συναφθέντας πρὸς ἀλλήλους, πρᾶγμα καὶ σωφροσύνης μεστὸν, καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἤθεσι συμβαῖνον, καὶ παλαιοῖς τι καὶ

nes veniat filios, & eorum fiat: vsu solo apud transfigentes manente: cogendo tamen eo qui vsum lucretur, filios ex eo matrimonio & alere, & alia omnia ministrare eis secundum lucratæ substantiæ mensuram.

2 ¶ *Nouimus autem aliquid etiam tale factum: & quia bona gratia visó dissolui matrimonio, & recedere quidem antenuptialem donationem ad eum qui conscripsit, dotem vero ad eam quæ obtulit: tamen occasione quasi damni, & aliarum causarum, auri quantitas non mediocris vtrique data est parti, vt non videretur hoc nuptiale lucrum, neque seruaretur filiis secundum de hoc leges: sed extrinsecus accedens quasi ex alia causa lucrum, fieret eius qui accipere hoc egit. Ideoque ex hac arte factam curantes læsionem, sancimus, vt vel si quid tale fiat, & adueniat alteri aliquod lucrum: & hoc similiter seruari filiis: proprietate quidem mox veniente ad eos, vsu vero solo apud lucrantem constituto.*

Sic abstinebunt omni vitio, sic omni desiderio irrationabili, sic nec inuiti, nec sponte suis nocebunt filiis: sed erunt temperati, maximè quidem circa suā castitatem: deinde etiam circa matrimonij affectum, quem competens est habere eos qui semel coniuncti sunt alterutris. Res enim est & castitate plena, & bonis moribus congrua, & paterno maternóque af-

μητρώας διαθήσεως πλήρεις. ἵνα ὅπερ αὐτοῖς οἱ γονεῖς ἑκόντες οὐ φυλάττουσι, τοῦτο ὁ μετὰ θεὸν κοινὸς ἅπασι πατὴρ (φαμὲν δὲ ὁ τὴν βασιλείαν ἔχων) διὰ τοῦ νόμου τοῖς παρὰ τῶν γονέων ἠδικημένοις τηρήσῃ. κἀνταῦθα δὲ τὰ περὶ τῶν λεγάτων, καὶ τῶν διαδοχῶν τῶν ἔμπροσθεν διατεταγμένων κρατείτω. οὐδὲν γὰρ αὐτῶν καινίζομεν, πλὴν ἢ ἐκεῖνο μόνον ὅπερ ῥητῶς ἐν τούτῳ τῷ νόμῳ γεγράφαμεν.

¶ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου, ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω. 3

DAT. XV. KALEND. IAN. CONSTANTINOP. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XII. IVSTIN. V. C. CONS.

Περὶ ἀλληλεγγύων.

Διάταξις ϛθ.

O ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

ISMEN πρώην τεθεικότες νόμον περὶ ἐπιλογῆς μανδατόρων τε καὶ ἐγγυητῶν καὶ ἀντιφωνητῶν, πολλὰς ἔχοντα καὶ κοινωφελεῖς τοῖς ἡμετέροις

fectu plena, vt quod eis parentes sponte nō seruant, hoc post Deum (qui est communis omnibus pater, dicimus autem qui imperium habet) per legem iis qui à parentibus læsi sunt, seruet: vt hic quoque ea quæ de lucris & successionibus pridem disposita sunt, teneant. nihil enim eorum innouamus, præter illa sola quæ expreßim in hac lege conscripsimus.

EPILOGVS.

¶ *Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo operi effectuíque tradere festinet. Dat.* XV. *Ka. Ian.* CP. *Imper.* DN. *Iustinia.* PP. A. *anno* XIII. *Iust.* V. C. *Cons.*

DE REIS* PROMITTENDI.

TITVLVS XI.

NOVEL. CONSTIT. XCIX.

* Sic in manuscr. inscribitur.

Imp. Iustinianus Aug. Ioanni gloriosissi. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario & patricio.

PRAEFATIO.

Nouimus pridem ponentes legem de electione mandatorum, & fideiussorum, & sponsorum, multas habentem & in commune vtiles nostris sub-

ἡμετέροις ὑποτελέσι νομοθεσίας. ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος, καὶ ἑτέρας ἡμῖν ἔδοξε δεῖσθαι τινὸς ἐπεξεργασίας τε καὶ προσθήκης οὐκ ἀγεννοῦς, ἀλλὰ τῷ κοινῷ τοῦ πολιτεύματος ἀλυσιτελοῦς καθεστώσης.

ΚΕΦΑΛ. α.

Εἰ γάρ τις ἀλληλεγγύως ὑπευθύνους λάβοι τινὰς, εἰ μὲν μὴ προσθείη τὸ δεῖν καὶ ἕνα τούτων εἰς ὁλόκληρον ἐνέχεσθαι, πάντας ἐξ ἴσου τὴν ἀγωγὴν ὑφίστασθαι. εἰ δὲ καί τι τοιοῦτο προστεθείη, φυλάττεσθαι μὲν τὸ σύμφωνον, οὐκ εὐθὺς μέντοι τὴν ἀρχὴν ἕκαστον ὁλόκληρον ἀπαιτεῖσθαι, ἀλλὰ τέως μὲν κατὰ τὴν μοῖραν καθ' ἣν ἕκαστος ἐνέχεται· χωρεῖν δὲ αὐτὸν καὶ κατὰ τῶν ὑπολοίπων, εἴγε καὶ εὔποροι καθεστᾶσι καὶ ἐνδημοῦσι· καὶ εἰ τοῦτο οὕτως ἔχον φανείη, εἰ μὲν εὐπόρως ἔχουσι καὶ παρόντες τύχοιεν, ἐκείνους κινδυνεύειν ἐκπληρῶσαι (ἕκαστον εἰς τὸ οἰκεῖον μέρος) τὸ ἀλληλεγγύως δανεισθὲν, ἐξ οὗπερ ὅλως ἔνοχοι γεγόνασι· καὶ μὴ τὸ κοινὸν χρέος ἴδιον τινὸς γίνεσθαι βάρος· εἰ δὲ ἀπόρως ἔχοντες οἱ λοιποὶ φανεῖεν (εἴτε πάντες, εἴτε τινές· εἴτε εἰς μέρος, εἴτε εἰς ὁλόκληρον) ἢ καὶ ἀπόντες τύχοιεν· καὶ εἰς ἐκεῖνον ἐνέχεσθαι ὅπερ λαβεῖν παρὰ τῶν ἄλλων οὐκ ἠδυνήθη. οὕτω γὰρ κἀκείνῳ φυλαχθήσεται ὁ τοῦ συμφώνου τρόπος, καὶ οὐδεμίαν ὑποστήσεται ζημίαν.

iectis legislationes. In præsenti vero & aliud nobis visum est egere quadam explanatione & incremento, non ex genere, [a] neque vsu imperfecto & inutili consistente.

[a] i. ignobili. quod ignorans Accurs. monstra hîc loquitur.

CAPVT I.

SI quis enim alterna fideiussione obligatos sumat aliquos: si quidem non adiecerit oportere & vnum horum in solidum teneri: omnes ex æquo conuentionem sustinere. Si vero aliquid etiam tale adiiciatur, seruari quidem pactum: non tamen mox ab initio vnumquemque in solidum exigi: sed interim secundum partem qua vnusquisque obligatus est: cedere autem eum & contra reliquos actionem, si & idonei sunt, & in eo loco. & si hoc ita se habere videatur: si quidem idonei sint, & præsentes inueniantur, illos periclitari complere, (singulos in propria parte) quod sub alterna promissione creditum est, aut ex quo omnino obligati sunt, & non commune debitum, proprium cuiuspiam fieri onus. Si vero minus idonei se habere reliqui videantur, siue omnes, siue quidam: siue in partem, siue in solidum, siue absentes fortè: in illud tenere, quod accipere ab aliis non potuit. Sic enim & illis seruabitur pactionis modus, & nullum sustinebit

ζημίαν ὁ ἐνάγων. κἂν ἔτι πρὸς ἀλλήλους ἐκεῖνοι συμφωνήσαιεν, ἀγνοοῦντος τοῦ τούτους ἔχοντος ὑπευθύνους, καὶ ἕκαστος ἐνέξεται, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς συνεγράψατο, τέχναις ἢ δόλοις ἢ διαλύσεσιν ὑπερβαίνειν τὰ συγκείμενα μὴ συγχωρούμενος. ¶ Εἰ μέντοι τοῖς αὐτοῖς ἐνδημοῖεν ἑκάτεροι ἢ καὶ ἅπαντες τόποις, θεσπίζομεν, τὸν τῆς ὑποθέσεως ἀκροώμενον ἄγειν κἀκείνους εὐθὺς, καὶ κοινῇ μὲν ἐξετάζειν τὴν ὑπόθεσιν, κοινὴν δὲ ἐπάγειν ψῆφον. οὕτω γὰρ καὶ οἱ ἔνοχοι πάντες εὐθυνθήσονται, καὶ ἡ τῆς περιουσίας αὐτῶν ποιότης ἐξετασθήσεται, καὶ τὸ χρέος ὁμοίως μὲν κατὰ τὴν τοῦ δικαίου, ὁμοίως δὲ κατὰ τὴν τοῦ νόμου τάξιν προβήσεται. ¶ Εἰ δὲ οὐκ ἄρχων εἴη ὁ τῆς δίκης ἀκροώμενος, ἀλλ' ἕτερός τις, δίδομεν ἄδειαν, ἢ ἐνταῦθα τῷ προσφόρῳ δικαστῇ προσέλευσιν δεχομένῳ, ἢ ἐν ἐπαρχίαις, τούτων προσαγγελλομένων τῷ λαμπροτάτῳ ἄρχοντι, ἢ καὶ τῷ ἁρμοδίῳ δικαστῇ, ἀναγκάζειν διὰ τῆς αὐτοῦ τάξεως κἀκείνους παραγίνεσθαι τῇ δίκῃ, καὶ μέρος αὐτῆς γίνεσθαι· ὥστε μηδὲν ἐμπόδισμα τῷδε ἡμῶν τῷ θείῳ νόμῳ γενέσθαι. τούτων ἁπάντων κρατούντων ἐπὶ τῶν συναλλαγμάτων τοῦ μετὰ ταῦτα χρόνου, καὶ ἀπὸ τῆς τοῦδε τοῦ νόμου θέσεως. τὸ γὰρ παρῳχηκὸς τοῖς πρὸ αὐτοῦ τεθειμένοις ὑπὲρ τούτου καταλιμπάνομεν νόμοις.

1 2

¶ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ 3

ἔργῳ

damnum actor, licet aliquid inter se illi pepigerint ignorante isto qui habet eos obligatos: & vnusquisque tenebitur in id quod ab initio scripserit, artibus aut dolis aut transactionibus praeuaricari quae constituta sunt, nō sinendus. 1 *Sin autem iisdem commorentur vtrique aut omnes locis, sancimus negotij iudicē deducere illos mox, & communiter examinare negotium, communiter autem inferre* [a] *sententiam. Sic enim & rei omnes obligabuntur: & substantiae eorum qualitas examinabitur: & debitum similiter quidem secundum iustitiae, similiter autem secundum legum ordinem procedet.*

[a] ferre.

2 *Si autem non administrator sit causae iudex, sed alter aliquis, damus licentiam aut hic competenti iudici interpellationem suscipienti, aut in prouinciis his denunciatis clarissimo praesidi, aut competenti iudici cogere per suum officium & illos interesse liti, & partem eius fieri: vt nullum impedimentum huic nostrae legi fiat. his omnibus incipientibus in contractibus sequentis temporis, & ab huius legis dispositione: quod autem ante eam praeteriit, positis pro his relinquimus legibus.*

EPILOGVS.

Quae igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, tua quoque cel-

ἔργῳ καὶ πράγματι παραδοῦναι σπουδασάτω.

DAT. XV. KAL. IAN. CONSTANT. DN. IVSTIN. PP. AVG. ARIONE V. C. CONS.

Περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐπὶ τῇ προικὶ ἀναργυρίας. Διάταξις ρ.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΩάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

ΚΑΙ τὰς ἀναργυρίας τὰς ἀντιτιθεμένας ἐπί τινων θεμάτων οὐκ ἀνεξετάστους οἱ ἡμέτεροι καταλελοίπασι νόμοι· ἀλλὰ τὸ μακρὸν αὐτῶν καὶ ἐκκεχυμένον συνεστείλαμεν, ἵνα μὴ τῆς ἑαυτῶν ῥαθυμίας ἢ κακουργίας ἴσως ἐμπορικώτερον ἀπολαύοιεν ἄνθρωποι, καὶ πράγματα παρέχοιεν ἑτέροις. οὐ γὰρ ἐν ἴσῳ διὰ παντὸς τὰ τῶν ἀποδείξεων ἐστὶ τοῖς δοῦναι ταύτας βουλομένοις· πολλὰς δὲ ὁ χρόνος παραιτεῖται. δι' ἅπερ οὖν ποιοῦντες συνεστείλαμεν ἐπί τινων θεμάτων τὰς ὑπὲρ τῶν ἀναργυριῶν μέμψεις, ἅπερ ἔξεστιν ἐκ τῶν ἤδη παρ' ἡμῶν νενομοθετημένων λαβεῖν. ὁποῖον δή τι κατὰ τὸ παρὸν καὶ ἐπὶ τῆς προικὸς πράττομεν. ἐπειδὴ γὰρ ἅπας ὁ χρόνος τοῦ συνοικεσίου ἐδέδοτο τοῖς ἀνδράσιν, ἕως ὁ γάμος συνέστατο, μέμφεσθαι τῷ μὴ δεδω-

situdo operi effectuique contradere festinet. Dat. xv. Kalen. Ian. CP. Domi. Iust. PP. Aug. anno XIII. *Arione* v.c. *Cons.*

DE TEMPORE NON SOLVTAE PECVNIAE SVper dote. TIT. I.

NOVEL. CONSTITVT. C.

COLLATIO OCTAVA.

Impe. Iustin. Augu. Ioanni gloriosissi. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario & patricio.

PRAEFATIO.

OMNES *pecuniæ non numeratæ replicationes, subiectas in aliquibus casibus, non examinatas* "*nostræ reliquerunt leges: sed prolixitatem earum & effusionem abbreuiauimus, ne sua negligentia aut calliditate forsan negotiis fruantur homines, & causas præbeant aliis. non enim sub æqualitate semper probationes erunt eas exhibere volentibus. multa quoque tempus refutat. Quapropter benefacientes abbreuiamus in quibusdã casibus pecuniæ nõ numeratæ querelas: quas licet ex iis quæ à nobis iam sancita sunt, colligere. Quia enim omne tempus matrimonij dabatur viris donec matrimonium constaret, queri de non*

" In examinatas legendũ.

κέναι τὴν προῖκα, παρωθέηη ἢ μείζον ἐγένετο τὸ
καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν τῶν ἀνδρῶν, ὥσπερ καὶ μετὰ
ῥεπούδιον, εἴσω ἐνιαυτοῦ δοῦναι τὴν μέμψιν· διὰ
τοῦτο ᾠήθημεν βραχεῖ καὶ συντόμῳ νόμῳ ταχυτέ-
ραν ποιήσασθαι καὶ τὴν ἐπὶ τῇ τῆς προικὸς ἀναργυ
ρίᾳ μέμψιν, καὶ ἀπαλλάξαι τὰς γυναῖκας τῆς ἐπὶ
τοῖς τοιούτοις μετὰ μακρὸς χρόνους ἀποδείξεως.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΕΙ μὲν οὖν ἐνιαυτοὺς δύο μόνους συνοική-
σειέ τις τῇ γαμετῇ, ἢ καὶ τούτων τῶν χρόνων
ἐλάττω, καὶ μὴ λάβῃ τὴν προῖκα, μηδὲν ἐκ τῆς
σιγῆς ὁ ἀνὴρ ἀδικείσθω, μηδὲ οἱ κληρονόμοι τοῦ
ἀνδρὸς, κἂν εἰ σιγήσειεν ἐκεῖνος· ἀλλ' εἴσω ἑτέ-
ρου ἐνιαυτοῦ τὰ τῆς μέμψεως κινείσθω. τὸ γὰρ βρα-
χὺ τῆς συνοικεσίου πρὸς ταύτην ἡμᾶς τὴν νομοθε-
σίαν καλεῖ. Εἰ δὲ εἰς πλείονα τῆς διετίας χρό-
νον, ἐλάττονα δὲ δεκαετίας, τὸ συνοικέσιον ἐκ-
ταθείη, δίδομεν τῷ ἀνδρὶ μέμφεσθαι, καὶ λέγειν
οὐκ εἰσκεκομίσθαι αὐτῷ τὴν προῖκα, εἰς μέρος ἢ
εἰς ὁλόκληρον· καὶ, εἰ τοῦτο ποιήσει παραπέμπε-
σθαι τὴν μέμψιν, ἅπαξ τοῦ ἀνδρὸς μεμψαμένου,
καὶ τῆς γυναικὸς ὅτι δέδωκεν οὐκ ἀποδειξάσης.
¶Εἰ δὲ μὴ τῶν δέκα ἐνιαυτῶν εἴσω μέμψηται, τῇ
σιωπῇ τοῦ ἀνδρὸς ἀναιροῦμεν τὴν μέμψιν, οὐδὲ αὐ-
τῷ μετὰ τὴν δεκαετίαν τοῦτο πράττειν συγχω-
ροῦντες, οὐδὲ τὸν ἐνιαυτὸν διδόντες ἔτι τοῖς αὐτοῦ
κληρονόμοις. καὶ ἔστω καὶ τοῦτο οὐχ ἡμετέρα κατά τι
νων ποινὴ, ἀλλὰ ἀπραγμοσύνης τῶν ὑπηκόων
ἐπιμέλεια. οὐ γὰρ ἔξεστιν ἐπὶ μακρὸν οὕτω χρόνον
(τὸν

data dote: interpositio quoque maior facta est etiam post mortem virorum, vt & post repudium intra annum daretur querela: ideo existimauimus breui & compendiosa lege velocem facere & pecuniæ non numeratæ super dote querelam, & liberare à probatione mulieres in talibus ex longo tempore.

De dote non numerata.

CAPVT I.

SI ergo annis duobus solummodo habeat aliquis vxorem, aut etiam his temporibus minus, & non accipiat dotem: nihil ex taciturnitate vir lædatur: neque heredes viri, licet tacuerit ille: sed intra annum alium querela moueatur. breuitas enim matrimonij ad hanc nos legislationem vocat. Si vero maius biennio tempus, minus autem decennio matrimonium protendatur: damus marito queri, & dicere non illatam sibi dotem, aut in partem, aut in solidum: & si hoc fecerit, transmittere querelam, semel marito querente, & muliere quia dedit I non probante. ¶ Si autem neque intra decennium queratur, taciturnitate mariti auferimus querelam: neque ei post decennium hoc agere sinemus, nec annum dantes vlterius heredibus eius. sitq; in hoc non nostra aduersus aliquos pœna, sed libertatis *subiectorum diligentia. Vbi enim licet in prolixo sic tempore, (decen*

* Nimiæ securitatis.

(τὸν τῆς διχαιτίας φαμὲν) προθεῖναι τὴν μέμψιν, εἰ τὸ σιγᾶν ἕλοιτο, πρόδηλος ἐστὶ βουλόμενος, κἂν εἰ μὴ λάβοι τὴν προῖκα, ταύτην πάντως τοὺς αὐτοῦ κληρονόμους διδόναι. τῶν αὐτῶν κρατούντων καὶ εἰ ῥεπουδίῳ διαλυθῆναι συμβαίη τὸν γάμον. μηδὲν διαφερομένων ἡμῶν εἴτε ἡ γυνὴ ὡς τὴν προῖκα ἐπενεγκαμένη καταγράψειεν, εἴτε πατὴρ, εἴτε ἕτερός τις ὑπὲρ αὐτῆς τοῦ χρόνου ἐπὶ παντὸς θέματος τοιούτου (καθάπερ ἀπόντες ἔφθημεν) τὰ οἰκεῖα διακινοῦντος ἀποτελέσματα, καὶ ἢ διδόντος ἢ ἀναιροῦντος τὴν μέμψιν. διαμαρτυρίαν δὲ φαμὲν οὐ τὴν ἐν ῥήμασι μόνην (πολλάκις γὰρ ἤ τις ὀργὴ, ἢ ἄλλη παρεμπίπτουσα πρόφασις τοιαῦτά τινα τὸν ἄνδρα παρασκευάζει λέγειν· ἢ καὶ ὁ μὲν εἶπεν οὐδὲν μάρτυρες δὲ ὠνημένοι ταῦτα καταψεύδονται) ἀλλὰ δεῖ τὴν ἐκμαρτυρίαν ἐν γράμμασιν εἶναι. Εἰ δὲ καὶ ἐν δικαστηρίῳ τυχὸν ποιήσασθαί τις αὐτὴν βουληθείη, δεῖ πάντως γνωσθῆναι τῇ γυναικὶ, ἢ τῷ τὴν προῖκα ὅλως ἐπιδοῦναι καταγράψαντι. ἐπείτοιγε οὐδὲν ἐστὶ τὸ κωλῦον τὸν ἄνδρα αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ καὶ τοῦτο πρᾶξαι, καὶ μέμψασθαι λάθρα· καὶ τὸ μὲν μέρος τῆς γυναικὸς τὸ πραττόμενον ἀγνοεῖν, πρόνοιαν δὲ ἑαυτοῦ θέσθαι κατὰ μηδένα δύνασθαι τρόπον, τῷ γε καὶ ὅτι μέμψις αὐτῷ γέγονεν ἀγνοοῦντι.

ΚΕΦΑΛ. β.

Συνελόντα τοίνυν εἰπεῖν, εἴσω μὲν αἰτίας τοῦ γάμου διαλυθέντος, εἴτε θανάτῳ

(decennij dicimus) proponere querelam: si tacere elegerit, palam est voluisse, vel si non accepit dotem, omnino eum, aut suos reddere heredes: his valentibus & si repudio solui contingat matrimonium: in nullo discernentibus nobis, siue mulier tanquam dotem offerens conscribat, siue pater, siue alter quispiam pro ea: tempore in omni casu tali sicuti prædiximus, extendente suos effectus, & dante vel perimente querelam. Contestationem vero dicimus non in sermonibus solum: (sæpe enim indignationis, aut alterius incidens occasio, talia quædam virum præparat dicere: aut etiam ille quidem dixit nihil, testes autem redempti hoc mentiuntur) sed oportet contestationem in literis esse. Si autem etiam in iudicio eam aliquis forte facere voluerit: oportet omnino innotescere mulieri, aut ei qui dotem omnino offerre conscripsit. nam nihil est quod prohibeat maritum in semetipsum hoc agere, & queri, & quasi partem quidem mulieris quod agitur, ignorare: prouidentiam vero sui etiam ponere nullo valere modo: & quia vel ab eo querela facta est, nescire.

CAPVT II.

Generaliter igitur dicendũ est, intra biennium quidem matrimonio soluto siue morte,

νάτῳ, εἴτε ῥεπουδίῳ, καὶ αὐτῷ τῷ ἀνδρὶ τὰ περὶ τῆς ἀναργυρίας ἔξεστι μέμφεσθαι, καὶ τῷ γε αὐτοῦ κληρονόμῳ εἴσω ἑτέρου ἐνιαυτοῦ. εἰ δὲ ὑπὲρ διετίαν ἄχρι δέκα ἐνιαυτῶν ὁ γάμος ἐκταθείη, τῷ ἀνδρὶ δίδομεν τὴν μέμψιν καὶ τῷ γε αὐτοῦ κληρονόμῳ μηνῶν εἴσω τριῶν. εἰ δὲ παραδράμοι ἡ δεκαετία, τότε οὐδὲ τῷ ἀνδρὶ οὐδὲ κληρονόμοις αὐτοῦ τὰ τῆς μέμψεως ἔσται, τοῦ χρόνου προσάπαξ ἐξαρκοῦντος τῇ γυναικί. Εἰ μὲν οὖν ἀφῆλιξ ᾖ ὁ ἀνὴρ, καὶ μὴ μέμψηται, τοσοῦτον εἰς ἀποκατάστασιν αὐτῷ δίδομεν χρόνον, ὥστε μὴ ὑπερβῆναι δωδεκαετίαν ἐκ τοῦ καιροῦ τῶν γάμων. ἴσμεν γὰρ, τοὺς σφόδρα τάχιστα συναλλάττοντας γάμον, οὐκ ἐλάττους τῶν πεντεκαίδεκα ἐνιαυτῶν πρὸς τοῦτο ἰόντας· ὥστε καὶ ὑπερβήσεται τὸν πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἐνιαυτὸν, καὶ ἔσται δυνατὸς εἴσω τοῦ εἰκοστοῦ ἑβδόμου μέμψασθαι τῇ τῆς προικὸς ἀναργυρίᾳ. τελευτήσαντος δὲ αὐτοῦ εἴσω τοῦ ῥηθέντος χρόνου, τοὺς κληρονόμους ἔχειν τὸν ἐνιαυτὸν εἰς τὴν μέμψιν.

¶ Εἰ δὲ ἀφήλικες εἶεν οἱ τοῦ μὴ μεμψαμένου κληρονόμοι, εἴτε τελείου, εἴτε ἀτελοῦς, πενταετίαν ἐχέτωσαν μόνην εἰς τὸ κινῆσαι τὴν μέμψιν ἐπὶ τῇ ἀναργυρίᾳ, ἀρκοῦντος τοῦ χρόνου, καὶ μὴ ἀναμένοντος τὴν διέξοδον ἁπάντων τῶν ἐλαττόνων χρόνων. ὅπερ ἡμᾶς πρὸς τὸν παρόντα νόμον ἐκίνησεν. τῆς γὰρ γυναικὸς συνοικησάσης τεσσαρεσκαιδέκατον ἐνιαυτὸν, μετὰ εἰκοστὸν ἔτος

morte, siue repudio, & ipsi marito de non numerata pecunia licere queri, & heredi eius intra alium annum. Si vero vltra biennium vsque ad decem annos matrimonium extendatur: marito damus querelam & heredi eius intra menses tres. Si vero transcurrerit decennium: tunc neque marito, neque heredibus eius querela erit, tempore ad omnia sufficiente mulieri. Et si quidem intra ætatem [a] *maritus sit, & non queratur: tantum ad in integrum restitutionem ei damus tempus, vt non transcendat duodecim annos à tempore nuptiarum. Nouimus enim eos qui vehementer citius contrahunt nuptias, non minus quindecim annorum ad hoc procedentes. qua de re transit quintum & vicesimum annum: & erit poßibile intra vicesimumseptimum annum queri de non numerata pecunia dotis: moriente quoque eo intra prædictum tempus, heredes habere annum ad querelam.*

[a] ἀφήλιξ. i.intra 25. annos, quasi sine ætate, subaudi, iusta.

1 ¶ *Si autem minores sint non querentis heredes, siue maioris, siue minoris: quinquennium habeant solummodo ad mouendam querelam non numeratæ pecuniæ, sufficiente tempore, & non expectante exitum omnium minorum temporum: quod nos ad præsentem legem mouit. muliere nanque coniuncta quarto & decimo anno post vicesimum annum*

ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς, ἀποχρώμενος τῇ ἀφηλικότητι κίνει τις κατὰ τῆς μητρὸς, τὸν τῆς ἀναργυρίας ἀντιτιθεὶς λόγον, μετὰ τέταρτον καὶ τριακοστὸν τοῦ συνοικεσίου χρόνον. ὅπερ ἡμεῖς δικάζοντες ἐθεραπεύσαμεν. καὶ διὰ ταύτας τὰς περιστάσεις καὶ τὸν τῶν ἀφηλίκων χρόνον εἰς τὴν ἐναντίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὡρίσαμεν νόμου· ἐκείνου δηλαδὴ τὴν ἀναργυρίαν ἀντιτιθέντος, ὃς ἂν γεγραμμένος ἂν τὴν προῖκα ὑποδέχεσθαι, καὶ κατὰ τοὺς οἰκείους χρόνους, εἴτε τέλειος εἴη, εἴτε ἀτελὴς, τοῦ πράγματος κρινομένου. κρατοῦντος δὲ τοῦ νόμου ἐπὶ τῶν ὕστερον ἐσομένων γάμων. ἐπὶ γὰρ τῶν συνεστώτων, εἰ μὲν ὑπόλοιπός ἐστιν ἡ δικαιτεία, ἢ οὐκ ἐλάττων διετίας, τοῦτον ἐχέτω τὸν χρόνον ἐπὶ τῇ ἀναργυρίᾳ, ἥ τις αὐτῷ καὶ τὴν παραπομπὴν δίδωσιν. εἰ δὲ ἡ ἐλάττων αὐτῷ τῆς διετίας ὑπολείπεται χρόνος, ἢ καὶ ἐξήκεν ὁ σύμπας τῆς δικαιτείας καιρὸς, τηνικαῦτα αὐτοῖς μὲν διετίαν δίδομεν εἰς τὸ μέμψασθαι τῇ ἀναργυρίᾳ, τοῖς δὲ αὐτῶν κληρονόμοις μετὰ διάλυσιν τοῦ γάμου εἴσω τῆς τριμηνίου· ἵνα διὰ πάντων αὐτ[οῖ]ς τὸ δίκαιον φυλάξωμεν.

¶ Τὰ τ[οί]νυν παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου, ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπουδασάτω.

DAT. XIII. KALEN. IAN. CONSTANTIN. DN. IVSTIN. PP. AVG.

Περὶ

annum mortis patris, abutens minori ætate, mouebat quidem contra matrem non numeratæ pecuniæ obiiciens rationem post quartum & vicesimum nuptiarum annum. quod nos iudicantes curauimus: & propter has circunstantias, & ætatem minorum in quinquennium in præsenti decernimus lege: illo videlicet non numeratam pecuniam obiiciente, qui scriptus fuerit dotem suscepisse, & secundum sua tempora, siue perfectæ ætatis sit, siue minoris, causa iudicanda. Valente hac lege super iis quæ postea futuræ sunt nuptiis. super iis enim quæ constant, si quidem residuum est decennium, aut non minus biennio, hoc habeat tempus in non numerata pecunia, quod ei etiã post transmißionem dabit. Si vero aut minus ei biennio reliquum est tempus, aut etiam excesit totum decennij tempus: tunc ipsis quidem biennium damus ad querelam non numeratæ pecuniæ: eorum autem heredibus & post solutionem matrimonij intra tres menses: vt per omnia eis iustitiam seruemus.

EPILOGVS.

¶ *Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo effectui & fini contradere festinet.* Dat. XIII. *Kalend.Ian.* C P.*Domi.Iusti.*P P. A.*ann.*XIII. *Arione* V.C.*Cons.*

Περὶ βουλευτῶν.

Διάταξις ρα.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΩ- *άννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.*

ΚΑΛΗΣ ἡμῖν νομοθεσίας ἀφορμὴν πρόσκλαυσις τινῶν δέδωκε βουλευτῶν, καὶ τόνδε ποιούμεθα τὸν νόμον οὐκ ἐπί τινων βουλευτῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ὑπηκόῳ πάσῃ. λέγομεν δὲ ὅσην τε πρὸς ἕω ἐστὶ, καὶ ὅσην δυόμενος ἥλιος ἐφορᾷ, καὶ ὅσην ἐκ τῶν πλαγίων ἑκατέρωθεν ἔνεστιν. ἐπειδὴ γὰρ ἐσπούδασται τοῖς πρὸ ἡμῶν τὰ περὶ τῶν βουλευτῶν καὶ τῆς ἐπιδόσεως τῆς εἰς τὰς βουλὰς, καὶ τίνες μὲν ἕλκονται πρὸς τύχην βουλευτικὴν, τίνες δὲ ἐλευθεροῦνται· ἐκεῖνο θεσπίζομεν, τὸ ἄδειαν εἶναι τοῖς βουλευταῖς, οὐ μόνον τοὺς αὐτῆς πόλεως βουλευτὰς ἐνίστασθαι κληρονόμους (τοῦτο δὴ τὸ καὶ μέχρι νῦν ἐφιέμενον) ἀλλὰ καὶ εἴ τινας βουλῆς ἐλευθέρους ἐνστήσασθαι βούλονται κληρονόμους, τοῦτο πράττειν· ἐπὶ τούτῳ μέντοι τῷ ὅρῳ ἐφ' ᾧτε προσαγαγεῖν πάντως ἑαυτὸν τὸν κληρονόμον ἢ τοὺς κληρονόμους τῇ βουλευτικῇ τύχῃ τοῦ διατιθεμένου, (τουτέστιν ἧς ἐκεῖνος ὥρμηται) καὶ τὰ βουλευτικὰ μετιέναι λειτουργήματα, καὶ τὸν κλῆρον λαμβάνειν, ἐμποδίζοντος οὐδενός.

ἐπιτά

DE* DONATIONIBVS A CVRIALIBVS FACTIS SIue ab inteſtato vel teſtamento, eorum ſucceſſoribus.

Ex veteri libro manuſcripto Ant. Contij. * Sic inſcribitur in manuſcripto, ſic & in libro quo vius eſt Albericus, in verbo florebit.

TITVLVS II.

NOVEL. CONSTITVT. CI.

PRAEFATIO.

BONAE *nobis ſanctionis occaſionem interpellatio quorundam curialium dedit. Et hanc legem facimus non ad quoſdam curiales ſed ad omnes qui nobis obediunt: dicimus autem quantum quidem ad Orientem eſt & quantum occidens ſol reſpicit & quantum ex vtriſque lateribus eſt. Quoniam enim ſolicitudo fuit eis qui ante nos fuerunt de curialibus & de collationibus in curias, quidam autem ſunt qui trahuntur ad curiam, quidam verò liberantur, illud ſancimus licentiam eſſe curialibus non ſolum eiuſdem ciuitatis curiales heredes inſtituere (hoc enim hactenus licitũ fuit) ſed etiã quoſdã liberos à curia, ſi voluerint inſtituere heredes, hoc agere ſub hac videlicet cõditione vt offerat modis omnibus ſe heres ſiue heredes conditioni curiæ defuncti, id eſt ex qua ille progreſſus eſt, & curialis ſit particeps functionis, & hereditatem nullo impediente percipiat. Scien-*

ἐπιστάμενοι γὰρ ὡς τοῦ πράγματος ἔσται τοῦ παρόντος ἐπανόρθωσις, ὅτι νῦν μὲν προστίθεται τῇ βουλῇ ἐκ τῶν τοιούτων τρόπων ἢ ἐν χρήμασιν ὠφέλεια, ἐκ δὲ τῆς ἑπομένης νομοθεσίας καὶ ὁ βουλευτὴς, καὶ ἡ οὐσία περιγενήσεται, καὶ αὐξήσει τὰ βουλευτήρια σώμασί τε πλείοσι, καὶ τὰς περιουσίας ἔχοντα τὰς αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΔΙΑ τοῦτο θεσπίζομεν, ἄδειαν εἶναι τοῖς ἐκ τῶν βουλευτηρίων διατιθεμένοις χρῆσθαι κληρονόμοις, εἴτε βουλευταῖς τῆς αὐτῆς πόλεως βούλονται (τοῦτο δὴ τὸ τοῦ νόμου) εἴτε τισὶ τῶν ἐκ γένους, εἴτε τῶν ἔξωθεν· εἴτε βουλευταὶ εἶεν, εἴτε καὶ μή· εἴτε εἰς μέρος οὐκ ἔλαττον τῶν ἐννέα οὐγκιῶν, εἴτε εἰς ὁλόκληρον· ἐπιδιδομένοις μέντοι τῇ βουλῇ καὶ ἑνουμένοις τῷ ταύτης σώματι, καὶ πληροῦσιν ἀμέμπτως τὰ λειτουργήματα. Τούτου κρατοῦντος ἐπ' αὐτῶν τε καὶ παίδων καὶ ἐγγόνων, καὶ εἰς τοὺς ἐφεξῆς διαδόχους, οὐ μὴν κατὰ τὸ σχῆμα καθ' ὅπερ ἡ μικρῷ πρόσθεν τεθεῖσα διάταξις ἐπὶ τῶν ἑαυτοὺς ἐπιδιδόντων τοῖς βουλευτηρίοις παρακελεύεται, τὴν γονὴν τῶν ἐπιδιδομένων οὐχ ὑπάγουσα τύχῃ. ἀλλ' ὥσπερ εἰ τὴν ἀρχὴν ἐτύγχανον ὄντες βουλευταὶ, οὕτω καὶ αὐτοὶ σὺν τῇ οἰκείᾳ γονῇ τῷ τῆς βουλῆς ἑνούμενοι λευκώματί τε καὶ σώματι. οὐ γὰρ αὖ τι διαφέροι ἢ τὸν ὄντα βουλευτὴν τῆς αὐτῆς πόλεως γράψαι κληρονόμον, ἢ τὸν αὐτίκα ἐσόμενον.

ΚΕΦ

tes enim quia hæc res erit in præsenti correctio, quoniam nunc quidem adiicitur curiæ ex istis modis in pecunia vtilitas, ex futura vero legislatione & curialis & substantia proficiet, & [florebit curia corporibus pluribus] & substantias habebit eorum.

Inclusa citat Albericus ex hac Nouella in verbo, florebit. nõ ex Nouella 38. aut 87. vt credidit Ant. Augustinus.

CAPVT I.

PRopterea sancimus licentiam esse eis qui curiales sunt dum testamenta condent vti heredibus siue curialibus eiusdem ciuitatis voluerint (hoc lege permittentes) siue quibusuis ex suo genere, siue extraneis siue curiales fuerint, siue non, siue in portionem non minus nouem vnciarum, vel certè in integrum, dantibus se tamen curiæ & vnitis eius corpori & explentibus inculpabiliter functiones. Hoc valente circa ipsos filios & nepotes & residuos successores. non tamen secundum modum secundum quem ante paululum constitutio promulgata circa eos qui se curiæ offerunt præceperat, prolem eorum qui se obtulerunt ad conditionem non trahens, sed tanquam si ab initio fuissent constituti Curiales, ita & ipsi cum propria prole curiæ vniti & albo & corpori. Neque enim quicquam differt, aut eum qui est curialis eiusdem ciuitatis scribere heredem, aut eum qui mox erit.

ΚΕΦΑΛ. β.

Εἰ δὲ καί τις συγγενὴς βουλευτὴς ὤν, ἢ καὶ ἄλλως τῆς τοιαύτης τύχης ἐλεύθερος ἐπὶ τὸν κλῆρον καλοῖτο τοῦ τελευτήσαντος βουλευτοῦ, οἷα διαθήκας οὐ γράψαντος, βούλοιτο δὲ κἀκεῖνος ἑαυτὸν ἐπιδοῦναι τῇ βουλῇ. ἐξεῖναι αὐτῷ τοῦτο πράττειν, καὶ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἐν ὑπομνήμασι δηλοῦν εἴσω μηνῶν ἕξ· καὶ ἅμα μὲν βουλεύειν σὺν τῇ οἰκείᾳ διαδοχῇ καὶ περιουσίᾳ, ἅμα δὲ γίνεσθαι κληρονόμον. οὐδὲν παντελῶς τῆς περιουσίας ἀπαιτουμένης προφάσει τεταρτημορίου ἢ ἐνναουγκίου· ἅπαξ τοῦ διαδεξαμένου τὸν κλῆρον ἢ βουλευτοῦ καθεστῶτος ἤδη, ἢ αὐτίκα γενησομένου, καὶ τοῦ πράγματος αὖθις εἰς τὴν βουλὴν ἀφικνουμένου. Εἰ δὲ καί τις δωρήσαιτο πράγματα τῆς αὐτοῦ περιουσίας, ἢ τὰ πλεῖστα, ἢ πάντως οὐκ ἐλάττονα τῶν ἐννέα οὐγκιῶν, ἢ τῷ τῶν πολιτευομένων τῆς αὐτῆς πόλεως ὄντι, ἢ καὶ ἑτέρῳ τινὶ (προσάγοντι μέντοι ἑαυτόν τε καὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν γονήν, τὴν εἴτε οὖσαν εἴτε ἐσομένην, καὶ τὴν ἐφεξῆς διαδοχὴν τῇ βουλῇ, ἧς ἐστιν ὁ τὴν δωρεὰν ποιούμενος) θεσπίζομεν τὴν ἐπὶ ταύτῃ τῇ αἱρέσει γενομένην ἐῤῥῶσθαι δωρεάν. παντὸς γὰρ ἡμῖν σπουδάσματος ἄξιον εἶναι δοκεῖ τὸ τὰς οὐσίας τῶν βουλευτῶν κατ' οὐδένα τρόπον ἀλλοτριοῦσθαι τῆς βουλῆς τῆς πόλεως ἐκείνης ἧς εἰσὶ βουλευταί.

ΚΕΦΑΛ. γ.

Ὅπως δὲ ἂν μὴ ἐξαπάτῃ ταῦτα δέξεται γίνεσθαι, καί τινες κύριοι γινόμενοι τῶν βουλευτικῶν

CAPVT II.

SEd & si quis consanguineus curialis existens vel alter ab eadem conditione liber ad successionẽ curialis defuncti fuerit vocatus, tanquàm eius qui non scripserit testamentum, voluerit autem & ille seipsum dare curiæ, licere ipsi hoc agere, & suam voluntatem in actis indicare intra menses sex: & pariter curialem cum suis successoribus atque substantia pariter & fieri heredem. nihil omnino ex eadem substantia expetendo occasione quartæ portionis seu nouem vnciarũ, semel eo qui successerit in hereditatem aut curiali existente aut mox extituro, & re ac substantia rursus ad curiam veniente. Sed & si quis donauerit res propriæ facultatis, aut multas aut omnino non minus nouem vnciarum vel curiali eiusdem ciuitatis existenti vel alio cuidam offerens, tamen se & propriam substantiam atq; prolem siue quæ est siue quæ erit, & residuam successionem curiæ cuius est qui donationem fecit, sancimus valere factam sub hac conditione largitatem. omnimodo enim nobis studij dignum est videre, vt nullo modo substantiæ curialium alienentur, à curia illius ciuitatis cuius sunt curiales.

CAPVT III.

VT autẽ nõ ad collusionẽ hac fieri videantur & quidã domini effecti hereditatum

τινῶν κλήρων ἢ κατὰ δωρεᾶς τρόπον, ἢ κατὰ διαθήκης (καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν) ἢ καὶ δι' ἀδιαθέτου, διαναβάλλοιντο καὶ παραιτοῖεν τὴν ἐπίδοσιν, καὶ τῶν μὲν πραγμάτων ἐθέλοιεν ἀπολαύειν, τὴν δ' ἐπίδοσιν ἑαυτῶν μὴ ποιοῖντο, θεσπίζομεν, εἰ μὲν κατὰ δωρεὰν (τοῦτο δὴ τὸ πρόσθεν εἰρημένον) ἐπιδιδοῖτο, μὴ πρότερον τὴν παράδοσιν γίνεσθαι τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἔτι μένειν παρὰ τῷ δωρησαμένῳ, ἕως ἂν ὁ τὴν δωρεὰν λαμβάνων, ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων, πραττομένης παρὰ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἡγουμένῳ, προῖκα καὶ χωρὶς πάσης δόσεως (κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον) ἐπιδοθείη τῇ βουλῇ, καὶ ἐγγραφείη τῷ λευκώματι. τηνικαῦτα γὰρ αὐτῷ καὶ τὰ πράγματα δίδοσθαι βουλόμεθα. Εἰ δὲ ὁ δωρησάμενος παραδοίη τὰ πράγματα, καὶ μήπω τῆς καταθέσεως γινομένης τῆς τὸν λαβόντα ὑπαγούσης τῇ βουλῇ· καὶ οὕτως ἐκδικεῖσθαι τὰ δωρηθέντα ὑπὸ τοῦ βουλευτηρίου, μέχρι τῶν ἐννέα οὐγκιῶν, ἐφ' αἷς πάντως τὸ βουλευτήριον καλεῖσθαι βουλόμεθα. ¶ Εἰ δὲ ἐκ διαθήκης ἢ κλήσεως νόμου ἐπὶ τὸν κλῆρον ἀφίκοιτο τοῦ βουλευτοῦ ὁ μὴ βουλευτὴς ὤν, τηνικαῦτα εὐθὺς ἅμα τῇ τελευτῇ τοῦ βουλευτοῦ συνιέναι τὸ βουλευτήριον καὶ ἅμα τῷ τῆς πόλεως ἐκδίκῳ, πάσης χωρὶς ἐπιβουλῆς κατὰ τῶν τοῦ τελευτήσαντος πραγμάτων ἐσομένης, καὶ ἀπογραφὴν ποιεῖσθαι τῶν πραγμάτων (παρόντος καὶ αὐτοῦ τοῦ πρὸς τοῦτο καλουμένου) καὶ τὰ πράγματα παραδίδοσθαι τῇ βουλῇ, ὑπὸ σήμαντρα γινόμενα τῷ τε ἐκδίκῳ τοῦ τε θεοφιλεστάτου τῶν τόπων

ἐπισκό

curialium aut per donationes, aut per testamentum (secundum quod prædiximus) aut ab intestato deferantur, & propter hanc oblationem & rebus quidem frui velint, oblationem autem suam non faciant. Sancimus si quidem per donationem hoc quod prædictum est dederit, non prius traditionem fieri rerum, sed hoc manere apud donatorem, donec is qui donationem accepit, inter gesta confecta apud iudicem prouinciæ gratis & citra omnem dationem secundum prædictum modum datus fuerit curiæ & mox conscriptus aluo, tunc enim etiam res ei dari volumus. Quod si donator tradiderit res & necdum confessione facta quæ accipientem societ curiæ, etiam sic defendi[a] quæ donata sunt curiæ vsque ad nouem vncias in quibus omnino vocari curiam censemus.*

[a] vindicari.

1 ¶ *Quod si ex testamento aut per vocationem legis qui non est curialis ad successionem perueniat curialis, tunc mox à morte curialis concurrere curiam & vnà cum defensore ciuitatis præter læsionem futuram rerũ defuncti descriptionem fieri rerum præsente etiam eo qui ad hæc vocatur, & res tradi curiæ sub facto signaculo tam defensoris quàm Deoamatoris*

*In manuscripto libro tam hoc loco quàm 7. semper scribitur aluo non albo, vt in Digestis Flor. De aluo scribendo. tam in titulo quàm duabus eius legibus.

ἐπισκέπτου. καὶ ἐπειδὰν ἡ πρόσθεν εἰρημένη πρᾶξις
τῶν ὑπομνημάτων γένοιτο παρὰ τῷ τῆς ἐπαρχίας
ἡγουμένῳ, καὶ ἐπιδοθείη τῷ βουλευτηρίῳ (τοῦτο δὴ
τὸ πολλάκις ῥηθὲν) σὺν περιουσίᾳ καὶ γονῇ οὔσῃ τε
καὶ ἐσομένῃ, τηνικαῦτα αὐτὸν καὶ τὰ πράγματα
παραλαμβάνειν, καὶ εἶναι αὐτὸν κύριον καθάπερ
ὁ πρότερος βουλευτὴς ἦν, οὐδὲν ἐκείνου διαλλάττειν
δοκοῦντα· τῆς τοιαύτης πράξεως δηλαδὴ παρὰ τῷ
τῆς ἐπαρχίας ἡγουμένῳ κέρδους παντὸς καὶ ζημίας
ἁπάσης χωρὶς γινομένης. οὐδὲ γὰρ ἐπ' ἀπάτῃ
οὐδὲ ἐπὶ ζημίᾳ τῆς βουλῆς, ἀλλ' ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦτον
τίθεμεν τὸν νόμον, ὥστε διηνεκῶς αὐτὴν κρατεῖν,
αὔξοντα καὶ χρήμασι καὶ σώμασι τὰς τῶν βουλευτῶν
περιουσίας τε καὶ συστάσεις. Εἰ μέντοιγε ὁ δὴ ἀδια-
θέτου καλούμενος τοῦ βουλευτοῦ κληρονόμος, οὐκ ὢν
μέντοι καὶ αὐτὸς βουλευτής, μὴ βουληθείη προ-
σελθεῖν καὶ ἑαυτὸν ἐπιδοῦναι τῇ βουλῇ· ἡ μὲν βουλὴ
κατεχέτω τὸ ἐνναούγκιον, μόνου δὲ αὐτὸς κύριος γε-
νήσεται τοῦ τριουγκίου, ὅπερ αὐτῷ δίδωσι καὶ πρότε-
ρος νόμος, εἰ καὶ μὴ τύχοι βουλεύων. Εἰ μέντοι
πλείονες εἶεν τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ καλούμενοι πρὸς τὸν τοῦ
βουλευτοῦ κλῆρον, καὶ οἱ μὲν ἐπιδιδοῖεν ἑαυτούς, οἱ δὲ
παραιτοῖντο· τὸ μὲν ἐνναούγκιον λαμβάνειν τὸν ἐπι-
διδόντα ἢ τοὺς ἐπιδιδόντας ἑαυτοὺς τῇ βουλῇ, τὸ δὲ
τριούγκιον τοὺς λοιποὺς τοὺς ἐκ τοῦ νόμου καλουμένους
κληρονόμους. σπουδὴ γὰρ καθέστηκεν ἡμῖν πάντως
τὸ ἐνναούγκιον εἰς βουλευτὴν τῆς αὐτῆς περιεῖναι
πόλεως.

ΚΕΦΑΛ. δ.

Εἰ μέντοι τελευτήσειέ τις ἐπὶ θυγατρί, εἰ μὲν
γαμοῦ

episcopi, & dum prædicta actio gestorum facta fuerit apud iudicem prouinciæ & data fuerit curiæ, secundum quod frequenter dictum est, cum substantia & prole quæ est & quæ fuerit, tunc eum & res percipere & esse eum dominũ secũdum quod & prior ille curialis fuit, nihil ab illo differre visus. his gestis sine dubio apud iudicem prouinciæ habitis præter omne lucrum & dispendium. Neque enim ad illusionem vel ad dispẽdium curiæ, sed ad vtilitatem hanc proferimus sanctionem, vt in perpetuum valeat augẽs & corporibus & pecuniis curialium facultates, atq; substantias. Si vero is qui ab intestato vocatur curialis heres, non tamen existens & ipse curialis, noluerit adire & se dare curiæ, curia quidem teneat nouem vncias, tantummodo autem ipse dominus efficietur trium vnciarum, quas ei dat & anterior lex vel si non fuerit curialis. Quod si plures fuerint eiusdem gradus qui vocantur ad curialis hereditatem, & quidam dederint se, quidam recusauerint, nouem quidem vncias accipere eum vel eos qui se dederint curiæ, tres autem vncias residuos qui ex lege vocantur accipere heredes. Studij enim nobis est omnimodo nouem vncias ad curiales eiusdem ciuitatis peruenire.

CAPVT IIII.

S*In autem defunctus fuerit quidã superstite filia,*

γαμηθείη βουλευτῇ τῆς αὐτῆς πόλεως, πρόδηλον ὡς ἀσυκοφαντήτως ἕξει τὰ πατρῷα πράγματα, ἢ εἰς ὁλόκληρον, ἢ πάντως τὰ τῆς ἐνναυγκίου, ἄγει τυχὸν τὸ τετρούγκιον εἰς ἕτερον ὁ πατὴρ ἐλθεῖν βουληθείη. Εἰ δὲ καὶ μὴ βουλευτῇ μὲν ἐξ ἀρχῆς καθεστῶτι γαμηθείη, προσέλθοι δέ τις τὸν γάμον αὐτῆς βουλόμενος ἐπὶ τούτῳ λαβεῖν ἐφ᾽ ᾧ βουλεύειν καὶ ἑαυτὸν ἐπιδοῦναι τῇ βουλῇ, καὶ αἴτιος αὐτῇ ὁ γάμος φανείη, καὶ οὕτως ἔχειν αὐτὴν καὶ τὸ ἐνναούγκιον ἀσυκοφάντητον, προφάσει τῆς περὶ τὴν βουλὴν εὐνοίας καὶ ὅτι βουλευτὴς ἐπιδίδοται τοῖς πράγμασι, καὶ διοικήσει ταῦτα· δίοπερ καὶ πάντως τῇ γυναικὶ ταῦτα δίδοσθαι βουλόμεθα. Εἰ δὲ πλείονες εἶεν θυγατέρες, καί τινες αὐτοῦ γαμηθεῖεν βουλευταῖς ἢ οὖσιν, ἢ διὰ τῆς ἐπιδόσεως γινομένοις· τὸ μὲν ἐνναούγκιον εἰς αὐτὰς διαιρεθήσεται, εἰς δὲ τὰς λειπομένας τὸ τετρούγκιον ἥξει· οἱ δὲ γήμαντες χρήσονται τοῖς πράγμασιν εἰς τὰς βουλευτικὰς αἰτίας, ὡς καὶ τῆς δεσποτείας οὔσης τῶν γυναικῶν. διὰ τοῦτο γὰρ αὐταῖς δίδωμεν τὰ πράγματα τοῦ πατρὸς, ἵνα ἐντεῦθεν οἱ συνοικοῦντες αὐταῖς τὰ βουλευτικὰ πληρῶσιν λειτουργήματα. Εἰ δὲ συμβαίη τελευτῆσαι τὴν γεγαμημένην τῷ ἑαυτοῦ ἐπιδεδωκότι βουλευτῇ, εἰ μὲν παῖδας ἄῤῥενας ἐξ αὐτοῦ σχοίη, παρὰ τοῖς παισὶν ἔσται τὰ πράγματα, καὶ βουλεύσουσιν ἐκεῖνοι, καὶ οὐδεμιᾶς πολυπραγμοσύνης τῷ πράγματι δεήσεται. ¶ Εἰ δὲ θήλειαι καθεστήκοιεν αἱ τεχθεῖσαι, εἰ μὲν καὶ αὐταὶ τισὶ γαμηθεῖεν ἢ βουλευταῖς τῆς αὐτῆς πόλεως, ἢ οἵπερ σφᾶς αὐτοὺς ἐπιδιδῶσι

filia, si nupta quidem fuerit curiali eiusdem ciuitatis, dubiũ non est quia præter calumniam habebit paternas res aut in integro aut omnimodo nouem vncias, si forte ad alium quendam pater voluerit tres vncias peruenire: sed & si non ab initio existenti curiali nupta fuerit, accesserit autem quidam ad eius nuptias volens eam ad hoc accipere vt sit curialis & dare se curiæ, & stabiles ei nuptiæ fuerint, etiã sic habere nouem vncias sine calumnia, occasione bonæ circa curiam voluntatis: & qui curialis offertur rebus & gubernabit eas, propter quod & omnimodo mulieri dari eas volumus. Quod si plures fuerint filiæ & quædam ex his nuptæ fuerint curialibus aut existentibus aut per oblationem factis, nouem vnciæ quidem inter eas diuidendæ sunt: ad residuas autem tres vnciæ quidem venient, illi autẽ qui vxores eas acceperint, vsuri sunt rebus ipsis ad curiales causas, licet in dominio sint vxoris. propterea enim eis dedimus res patris, vt exinde coniuges earum impleant curiæ functiones. Quod si contigerit deficere eam quæ nupta fuerat illi qui se curiæ tradidit, si quidem filios masculos de eo habuerit, apud filios erunt res, & ipsi erunt in curia, & nulla tergiuersatione res indigebit.

1 ¶ *Quòd si fœminæ fuerint quæ natæ sunt, si & ipsæ quibusdam nuptæ fuerint aut curialibus eiusdem ciuitatis, aut qui seipsos de-*

derint

διδόασι ταῖς βουλαῖς τῆς αὐτῆς πόλεως. ὁμοίως καὶ
αὐταὶ ταῦτα ἕξουσιν ἀπραγμόνως, ὑποκείμεναι
ταῖς βουλευτικαῖς λειτουργίαις διὰ τῶν οἰκείων ἀν-
δρῶν. Εἰ δέ τινες γαμηθεῖεν βουλευταῖς τῆς αὐτῆς
πόλεως, τινὲς δὲ μὴ γαμηθεῖεν βουλευταῖς ἢ οὖσιν
ἢ γινομένοις· τηνικαῦτα κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν ἤδη
διαίρεσιν, αἱ μὲν γαμηθεῖσαι βουλευταῖς τὸ ἐν-
νεαούγκιον ἕξουσι, διὰ τὰς βουλευτικὰς λειτουργίας,
αἱ λοιπαὶ δὲ ἀρκεσθήσονται τῷ τριουγκίῳ. Εἰ δὲ μή-
τε ἄῤῥενες μήτε θήλειαι αὐτῷ γένοιντο, ἕως μὲν
ὁ ἀνὴρ περίεστιν, ἐχέτω τούτων τὴν χρῆσιν, τὰ βου-
λευτικὰ ἐν αὐτοῖς πληρῶν λειτουργήματα. καὶ εἰ
μὲν εἰς δευτέρους ἀφίκοιτο γάμους, καὶ παίδων
γένοιτο πατὴρ ἀῤῥένων ἢ θηλειῶν, καὶ ταύτας ἁρ-
μόσει βουλευταῖς, πάλιν ὁμοίως τῷ βουλευτικῷ
σώματι φυλαχθήσονται τὰ πράγματα· εἰ δὲ τελευ-
τήσειεν ἢ ἐπὶ δευτέρους οὐκ ἐλθὼν γάμους, ἢ παιδο-
ποιησάμενος θυγατέρας, καὶ ταύτας οὐχ ἁρμόσειε
βουλευταῖς ἢ οὖσιν ἢ γενησομένοις, τηνικαῦτα δὲ
ὀρθῶς ἡ βουλὴ ταῦτα τὰ πράγματα λήψεται. οὐδὲ γὰρ
ξενωθῆναι ποτὲ τοῦτο τὸ μέρος τῶν βουλευτικῶν συν-
πορειῶν τε καὶ λειτουργημάτων συγχωροῦμεν. κἂν
εἰς πολλὰς περιστραίη τὸ γένος διαδοχάς· ὥστε
διὰ πάντων τῆς τοιαύτης σειρᾶς κατιούσης ἀεὶ τῇ
βουλῇ, εἴτε διὰ ἀῤῥένων παίδων βουλευτῶν, εἴτε
διὰ γαμβρῶν ἐπιδιδόντων ἑαυτοὺς ταῖς βουλαῖς,
τὸ ἐννεαούγκιον σώζεσθαι. Ὃν δὴ νόμον κρατεῖν
βουλόμεθα εἴς τε τὸν ἐφεξῆς ἅπαντα χρόνον, καὶ
ἐπὶ τῶν ἔτι καὶ νῦν ἠρτημένων, καὶ μὴ τυχόντων δι-
καστικῆς κρίσεως ἢ φιλίας τινὸς ἀπαλλαγῆς.

derint curiæ eiusdem ciuitatis, similiter & ipsæ eas habebūt sine vlla molestia, subiectas curiæ functionibus per proprios viros. Quod si non nuptæ fuerint curialibus aut qui sunt aut fuerint, tunc secundum datam olim diuisionē, nuptæ quidem curialibus nouem vncias habebūt, propter quas functiones curiæ compleantur, residuis autem sufficient tres vnciæ. Quod si neque masculi neque fœminæ eis erunt, quousque vir superest habeat earum vsum, explens in eis curiæ functiones, & si quidem ad secundas venerit nuptias, & filiorum fuerit effectus pater masculorum seu fœminarum, & has coniunxerit curialibus, rursus similiter curiæ seruabūtur corpori. quod si mortuus fuerit aut ad secundas nuptias non venerit, aut filias nō procreans eas nō sociauerit curialibus vel qui sunt vel qui fuerint, tunc recto ordine curia has res accipiet. neque enim vnquam hanc partem curialium copiarum & functionum alienari concedimus: vel si ad plurimos redactum fuerit genus successionis, quatenus per omnes hac linea descendentes, siue per masculos liberos curialium, siue per generos dantes se curiis nouem vnciæ curiæ saluæ sint. Quam legem valere volumus in omni deinceps tempore & in causis adhuc etiam nunc pendentibus, & quæ consecutæ non sunt iudiciali sententia aut amicabili interuentu absolutionem.

¶ Τὰ τοίνυν παραςάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ φυλάξαι σπουδασάτω, μάλιςα πάντων τῆς ὠφελείας τῶν δημοσίων πᾶσαν πρόνοιαν τιθεμένη. DAT. KALEN. APR. CONSTANT. DN. IVSTINIA. PP. AVG. ARIONE V. C. CONS.

Περὶ τοῦ μοδεράτωρος Αραβίας.

Διάταξις ρβ.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΩ-αννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

ΠΟΛΛΑΣ μὲν καὶ ἑτέρας ἀρχὰς ἐπαρχιῶν ἤδη πρὸς τὸ κρεῖττον μετεςήσαμεν, χθαμαλάς τε καὶ ἐυτελεῖς ἔμπροσθεν οὔσας, καὶ πρὸς οὐδὲν ἀρκούσας τῶν δεόντων. ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς αὐτὰς εἰς μείζω κατεςησάμεθα τάξιν, ἐρρωμενεςέρας τῷ παντὶ γινομένας, καὶ οὕτως ἀντιλαβομένας τῶν πραγμάτων ὡς ἅπαντα ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβεβλῆσθαι. ἀνθύπατοι γοῦν ἡμῖν καὶ πραίτωρες καὶ μοδεράτωρες, καὶ ἡ τῶν παλαιῶν τούτων ὀνομάτων σεμνότης ἀνανέωται, καὶ ηὔξηται καὶ τὰ τῶν σιτήσεων αὐτοῖς, καὶ ἀνουσία δίδοται πᾶσα, καὶ πρὸ πάντων ἀπηγόρευται τὸ τοῖς ὑπηκόοις λυμαίνεσθαι, καὶ χερσὶ πολλαῖς

EPILOGVS.

Quæ igitur visa nobis sunt & hac sacra lege declarata, tua excellentia custodire festinet, maximè omnium vtilitatis publicæ prouidentiam omnem faciens. Dat. Ka. April. CP. DN. Iustin. PP. Aug. Arione v. c. Cos.

DE MODERATORE ARABIAE. TITVLVS III.

NOVEL. CONSTITVT. CII.

Imp. Iustin. August. Ioanni gloriosissimo Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario, & patricio.

PRAEFATIO.

CVM plerosque alios prouinciarum magistratus ad meliorem iam formam traduximus, qui humiles abiectíque prius existentes, neque vlli rei conuenienter agendæ idonei, postquam in ampliorem constituimus ordinem, & valentiores per omnia facti sunt, & ita rerum administrationem capessere cœperunt, vt vniuersa in melius commutarentur. tum verò à nobis etiam proconsules, & prætores, & moderatores, & veterum horum nominum amplitudo inuenta est, auctaq; ipsis annonæ, & summa potestas data. & ante omnia interdictum illis fuit, ne perniciem inferãt subditis, &

πολλαῖς κατ' αὐτὴν χρῆσθαι. ὅρκοις τε τὸ πρᾶγμα κατησφαλισάμεθα τοῖς πάντων φοβερωτάτοις· καὶ οὐκ ἄλλως αὐτοῖς παραδίδομεν τὰς ἀρχὰς, εἰ μὴ τοὺς ὅρκους ὑποστάντες, οὕτω τῶν συμβόλων ἀξιωθεῖεν τῆς ἀρχῆς. Εἴδομεν οὖν καὶ ἐπὶ τὴν Ἀράβων χώραν, καὶ τὴν αἰτίαν ἀναζητοῦντες δι' ἣν καὶ τὸ δημόσιον ἀπορεῖ (καίτοιγε τῆς χώρας εὐθαλεστάτης οὔσης, καὶ πλῆθος ἡμᾶς τῶν προσιόντων περιΐσταται, καὶ ὀδύρονται πάντες, οἱ μὲν κλοπὰς, οἱ δὲ ἀδικίας, οἱ δὲ ἄλλας προσαγγέλλοντες ζημίας· τὴν πρόφασιν καὶ τὴν αἰτίαν τῆς κακίας εὕρομεν ἐκ τῆς περὶ τὴν ἀρχὴν ἀσθενείας γινομένην. ἦν γὰρ οὕτως εὐτελὴς ὁ τὴν πολιτείας κεκτημένος ἀρχὴν, ὥστε καταδεδουλῶσθαι τῷ τῶν ὅπλων ἡγουμένῳ, καὶ ἐπὶ ταῖς ἐκείνου βουλαῖς κεῖσθαι τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ, ἢ μηδ' ὅλως εἶναι τὴν ἀρχὴν ταύτην. τοιγαροῦν καὶ ὁ χρόνος ἤδη συχνὸς ἐξ οὗ καὶ ἐκλέλοιπε, καὶ τὰ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς ἡ στρατιωτικὴ πράττει, μηδὲ ἑαυτῇ μηδὲ ἐκείνῃ παντελῶς ἀρκοῦσα. ἠσχόληται γὰρ οὐχ ὅπως αὖ τι τοὺς ὑπηκόους ὠφελήσειεν, ἀλλ' ὅπως ἂν ἑκατέρωθεν ἐκκερδαίνοι.

ΚΕΦΑΛ. α.

Ταῦτα ἡμᾶς πρὸς τὴν παροῦσαν ἐκίνησε βουλὴν, καὶ τῷ παρόντι νόμῳ χρώμενοι, μετατίθεμεν τὴν ἀρχὴν ἐπὶ κάλλιον σχῆμα. καὶ φιλοτιμούμεθα καὶ αὐτῇ τὴν τοῦ μοδεράτωρος, ἤτοι ἁρμοστοῦ, προσηγορίαν (τοῦτο

multis ad ipsos deripiendos vtantur manibus. iuramentis quoque rem muniuimus omnium horrendissimis: neque aliter eis officia tradimus, quàm præstitis iuramentis, ita codicillis magistratus digni sint habiti. Conuertimus igitur & ad Arabum regionem oculos: & requisita causa, quamobrē & publicum laboret inopia, quanquam regio florentissima sit, & tam magnus nos interpellantium numerus iis locis excedat, & omnes lamententur, alij furta & rapinas, alij iniurias, alij alia damna in querelam deferentes: occasionē & causam huius mali ex imbecillitate & impotentia eorū, qui magistratum ibi gerūt, prouenire deprahendimus. Erat enim ita tenui potestate præditus is, qui ciuili magistratu defungebatur, vt ei, qui præesset armis, seruili propemodum more manciparetur, & in illius arbitrio huius salus esset posita, aut vt ne esset quidem omnino hic magistratus. Inde adeò & longum tempus est, ex quo is desierit, & militaris ea, quæ ciuilem magistratū cōcernunt, peragat. Cū tamen neque sibi neq; ipsi per omnia sufficiat. In hoc enim est, non vt vtilitaté aliquam subditis adferat, sed vt vtrinque lucrum capiat. CAP. I.

H*Aec nos ad suscipiendum præsens consilium excitarūt: & præsenti vtētes lege, magistratū ad pulchriorē formam trāsponimus, benignéq; & ipsi Moderatoris appellationē lar-*

(τοῦτο ὅπερ καὶ ἐν Πόντῳ πεποιήκαμεν) καὶ τὸ τῶν spectabilium αὐτῇ δίκαιον δίδομεν ἀρχῶν· ὥστε κατὰ μηδὲν ἐλάττονα τῆς δουκικῆς καθεστάναι, ἀλλ' ἀντέχεσθαι μὲν καὶ τῶν δημοσίων εἰσπράξεων σὺν σφοδρότητι πάσῃ, ἀντέχεσθαι δὲ καὶ τῆς τῶν ἰδιωτῶν ὠφελείας· καὶ μὴ συγχωρεῖν μήτε τῷ περιβλέπτῳ δουκὶ, μήτε τῷ φυλάρχῳ, μήτε τινὶ τῶν δυνατῶν οἴκων, ἀλλὰ μήτε τῷ θείῳ παλατίῳ, ἢ τοῖς θείοις ἡμῶν πριβάτοις, ἢ αὐτῷ τῷ θείῳ ἡμῶν οἴκῳ, τὴν οἱανοῦν ἐπαγαγεῖν τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσι ζημίαν· μηδὲ κατακλίνεσθαι ῥᾳδίως, μηδὲ τρέμειν, ἀλλ' ἀνδρείως τῶν ὑπηκόων ἀντέχεσθαι· καὶ πρὸ πάντων μὲν καθαρὰς φυλάττειν θεῷ τε καὶ ἡμῖν καὶ τῷ νόμῳ τὰς χεῖρας (ὑπὸ γὰρ τοῖς αὐτοῖς ὅρκοις, ὑφ' οὓς τὰς ἄλλας ἀρχὰς, καὶ ταύτην εἶναι βουλόμεθα) ἔπειτα κομίζεσθαι μετὰ τῶν συμβόλων καὶ τὰ βασιλικὰ παραγγέλματα, ἅπερ οἱ μὲν πρὸ ἡμῶν νομοθέται, καὶ τὸ παλαιὸν τῆς πολιτείας ἠπίσταντο σχῆμα. ἡμεῖς δὲ καὶ ἐκλελοιπότα πάλιν ἀνακτησάμενοι, καὶ εἰς πολιτείαν κατηγάγομεν, ὥστε καὶ τούτοις ἐντυγχάνειν ἀεὶ, καὶ τὰς ἡμετέρας φυλάττειν κελεύσεις. εἰ γὰρ δὴ τούτοις κατακολουθήσειεν, οὐκ ἔστιν ὅπως μὴ πάντα καλῶς ἀπαντήσειεν αὐτῇ, καὶ μετὰ τῶν νόμων πρὸς δικαιοσύνην καὶ δικαίαν ῥαστώνην ἀφίκοιτο.

ΚΕΦΑΛ. β.

Πρῶτον μὲν οὖν αὐτῇ σπούδασμα γινέσθω (καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν) ἡ τῶν δημοσίων εἰσπράξις

gimur (id quod etiam in Ponto fecimus) & spectabilium magistratuum ius concedimus, vt in nullo sit Duciano inferior. Sed & publicis exactionibus cum summa vehementia adhærescito, adhærescito etiam priuatorum vtilitati, neq; committito, vt vel spectabilis dux, vel tribunus, vel aliqua potentiorum domuum, vel etiam sacrum patrimoniũ, vel sacræ nostræ res priuatæ, vel ipsa sacra nostra domus, qualecunque subditis nostris damnum irroget: neq; facilè succumbito, neque formidinem contrahito, sed viriliter subditis præito, & ante omnia Deo pariter ac nobis, & legi puras conseruato manus. si quidem iisdem iuramentis & hunc submitti volumus, quibus & cæteros magistratus submisimus. Deinde cũ codicillis percipito etiam Imperialia mandata, quæ tam ante nos legumlatores, quàm vetus illa reipublicæ forma nouit, & nos cùm penè obsoleuissent, denuò reparauimus & in rempublicã reduximus: vt ea semper adhibeat veluti in colloquium, & iussiones nostras custodiat. Nam si illas sanè secutus fuerit: non est causa, quamobrem non omnia illi præclarè & ex animi sententia occurrant, & legũ beneficio ad summam ipse in rebus gerendis facilitatem & iustam facultatem perueniat.

CAPVT II.

P*Rincipio igitur (vt diximus) studio illi sit publicorum tributorum exactio, de-*

εἴσπραξις, τοῖς μὲν εὐγνώμοσι φιλάνθρωπός τε καὶ πατρικὴ γινομένη, τοῖς δὲ ἀγνωμονεστέροις σφοδρά τε καὶ ἀνένδοτος. ἔπειτα ἐπιμελήσεται καὶ τοῦ δημοτικοῦ, καὶ τῆς εὐταξίας τῆς αὐτοῦ· καὶ τοῦ μὴ θορύβοις καὶ στάσεσιν ἐκδίδοσθαι μήτε Βοστρηνοὺς, μήτε τοὺς ἄλλους· μήτε τὰ πρὸς τέρψιν ἀνειμένα τῇ παλαιότητι, ταῦτα εἰς μανίαν τε καὶ φόνους τρέπειν. ἕξει δὲ ὑπακούοντας αὐτῇ καὶ στρατιώτας, κατὰ τὰ θεῖα ἡμῶν παραγγέλματα· (καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο ἐκεῖθεν ἐπὶ λαβεῖν) οὐδενός τε ἀμελήσει παντελῶς τῶν δεόντων. καθάπερ γὰρ ἐν Πόντῳ πεποιήμεθα μοδεράτορα, οὕτω καὶ αὐτὸν τοῖς αὐτοῖς τῆς ἀρχῆς ταύτης πάντως ἐκβιβάζομεν ἴχνεσι· καὶ ἔσται καὶ αὐτὸς spectabilis. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τῶν ἐκκλήτων καὶ τὰ περὶ τῶν ἄλλων αὐτῷ διοικηθήσεται. καὶ οὐδὲ μέχρι τῆς παραμυθίας τῆς ἔμπροσθεν στησόμεθα μόνης· βουλόμεθα γὰρ αὐτὸν προφάσει σιτήσεων καὶ τῆς ἄλλης παραμυθίας κομίζεσθαι quindecim χρυσίου λίτρας, τὸν δέ γε πάρεδρον αὐτῷ τῆς ἀρχῆς duas λίτρας, καὶ τῇ γε αὐτοῦ τάξει duas χρυσίου λίτρας. Εἰ δὲ καὶ ἐκ τῶν βασιλικῶν παραγγελμάτων (καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν) ἤδη τοῖς στρατιώταις ἐφέστηκεν, ἀλλ' οὖν ἔσται φροντὶς ἡμῖν τῶν καταλόγων τῶν ἱδρυμένων ἐκεῖσε τινὰ τῷ ταύτην ἔχοντι τὴν ἀρχὴν ὑποκλίνειν, ἐφ' ᾧτε αὐτοῦ ὑπακούειν μόνον καὶ ταῖς αὐτοῦ διατυπώσεσιν εἴκειν τε καὶ πείθεσθαι. οὐκ ἐπικοινωνήσει δὲ παντελῶς οὔτε ὁ περίβλεπτος δοὺξ οὔτε οἷς ἂν

ῥητῶς

uotis quidem humano paternóq; se affectu exhibens, indeuotis verò vehemētem & seuerum. Deinde curam geret etiā reipublicæ, & vt rectè in ea atq; ordine omnia fiant, néue tumultibus & ne seditionibus deditì sint vel Bostreni, vel alij, & quæ à vetustate permissa sunt ad delectationem, ea conuertant in furorē & cædes. Habebit item secundū mandata nostra dicto suo audientes milites (si quidem & hoc inde licebit desumere) neq; vllam omnino rē negliget, quæ commoditatem aliquā in se habeat. Quemadmodum enim in ponto cū Moderatore egimus, ita & ipsum per eadem eius magistratus vestigia ingredi facimus. Eritq; & ipse spectabilis: & consimiliter cùm alia multa, tum etiā ea, quæ appellationes cōcernūt, administrabit. Sed neq; ad modum prioris dūtaxat solatij resistemus. Volumus enim, vt ipse quidem per causam annonarum & reliqui solatij percipiat quindecim auri libras, adsessor verò eius magistratus duas libras, & cohors eius nouē[a] auri libras habeat. Et quanquā (vt diximus) ex Imperialibus mādatis iam etiam militibus præest: erit tamen nobis cura, vt nonnullos illic statiua agentes militares numeros & ei subdamus, qui in hos magistratū gerit, vt illi soli obediāt, eiúsq; formulis ac præscriptis cedant & obtemperent. Non igitur communionem omnino habebit aliquam spectabilis Dux neque cum militibus,

[a] Scrimge. duas.

ῥητῶς αὐτῷ διοικεῖν στρατιώταις, ὅτι ἰδιώτῃ οὐδενὶ, οὐδὲ ταῖς ἐκείνου δίκαις, ὅταν ἔχοιεν πρὸς ἀλλήλους· ὅτι εἰ τῶν ἰδιωτῶν τις ὁ ἐναγόμενος εἴη οὐδὲ τὴν ἱκανὴν ἕξει μετουσίαν πρὸς ἰδιωτικὰς αἰτίας. ἐπεὶ πολὺ τὸ μέσον ἐστὶ στρατιωτικῆς τε φροντίδος καὶ πολιτικῆς διοικήσεως. καὶ διακεκρίσθω ταῦτα καθάπερ οἱ πατέρες ἡμῖν τῆς πολιτείας ἔταξάν τε καὶ κατεστήσαντο. εἰ δ' ὅτος τῆς περιβλέπτου δουκὸς, ὡς εἰ ἐμβαλεῖν ἑαυτὸν θαρρήσειε πράγμασι πολιτικοῖς, οὐδὲ τῆς στρατιωτικῶν ἀντιλήψεται, ἀλλὰ κἀκείνων ἀφαιρεθεὶς, ἰδιώτης ἔσται, καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχὴν ταύτην γενήσεται.

ΚΕΦΑΛ. γ.

Ταῦτα καὶ ἡμῖν νενομοθετήσθω καὶ ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν τῶν Αράβων χώραν ἀρχῆς. πεπείσμεθα γὰρ καὶ βουλήσει θεοῦ ὅτι τὸ πρᾶγμα ἐπιδώσει πρὸς τὸ κάλλιον. εἰ γὰρ οὐκ ἐφεισάμεθα χρημάτων ἀλλ' ηὐξήσαμεν αὐτῷ τὰς σιτήσεις, ἀλλ' οὖν ἴσμεν ὡς καὶ ὁ ταύτην ἔχων τὴν ἀρχὴν σπεύσει τοιοῦτος φανῆναι περὶ τὰς ἀληθεῖς τῶν δημοσίων φόρων εἰσπράξεις, ὡς μὴ ζημίαν ἐντεῦθεν, ἀλλὰ δίκαιον κέρδος τῷ δημοσίῳ προσαγαγεῖν. Ἐκεῖνο μέντοι γίνεσθαί τε καὶ κρατεῖν βουλόμεθα, τὸ τὰς σιτήσεις τὸν περίβλεπτον δουκὸς ἐκεῖθεν αὐτὸν κομίζεσθαι, ὁπόσον ἂν ὁ τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενος ἐκτάξειε. πρόδηλον ὂν ὡς οὐ μετὰ τοσαύτης ἀδρανείας προσέξει τοῖς πράγμασιν, ὡς μηδὲ τὰς οἰκείας σιτήσεις ἀπαιτεῖν ἰσχύσαι· ἄλλως ὡς εἰ παρὰ ταῦτά τι πράξει, ποινὴν quinque χρυσίου λιτρῶν

quos expreßè huic aßignabimus, neq; cum pagano aliquo, neque cum illorum litibus, si quas inter se habent, neque si paganorum aliquis in ius producatur. Nullum denique habeat cũ paganicis causis commercium: quãdoquidem magnum in medio interuallum est inter ciuilẽ & militarem administrationem: discernuntórq; ea inter se quemadmodum patres nostri in republica ista ordinarunt & instituerunt. sciturо spectabili duce, quòd si rebus se ciuilibus immittere ausit: neque militaria retinebit, sed & illis spoliatus priuatũ aget, & huius magistratus Imperio subditus erit. CAP. III.

Atque hæc nobis item de magistratu regionis Arabicæ sancita sunto. Persuasum enim habemus voluntate Dei, quòd ea res ad melius profectura sit. Ex quo enim neq; pecuniis pepercimus, & annonas illi auximus: inde adeò certo scimus, quòd & is, qui hunc magistratum gerit, talem se circa verè publicorum tributorum exactiones præbere studebit, vt non damnum exinde, sed iustum lucrum fisco adducat. Illud sanè fieri obtineréque volumus, vt spectabilis dux inde annonas suas percipiat, vnde prouinciæ præses iusserit, cùm manifestarium sit, non cum tanta eum ignauia his rebus admoturum animum, vt suas ipse annonas exigere nequeat: sciens, quòd si quid hæc contra fecerit, quindecim librarum auri

λιτρῶν ζημιωθήσεται. DAT. VI. KALEN. IVN. CONSTANT. DN. BILISARIO V. C. CONS.

Περὶ τοῦ ἀνθυπάτου Παλαιστίνης.

Διάταξις ργ.

ΕΓΡΑΦΗ ΙΩΑΝΝΗ ΤΩ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

ΗΔΗ μὲν καὶ ἄλλας ἐθνῶν ἡγεμονίας μείζους κατεστήσαμεν χθαμαλάς τε πρότερον οὔσας, καὶ πράττειν οὐδ᾽ ὁτιοῦν τῶν ἐρρωμενεστέρων δυναμένας. καὶ τοῦτο μὲν ſpectabilias κατεστήσαμεν, τοῦτο δὲ αὐταῖς ηὐξήσαμεν τὰς σιτήσεις παρέδροις τε καὶ τάξει· καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐφιλοτιμησάμεθα, ἐφίσωών τε ἀκούειν δεδώκαμεν· καὶ τὰς μὲν ταῖς τῶν ἀνθυπάτων ἐπικοσμήσαμεν τιμαῖς, τὰς δὲ τῶν καλουμένων κομήτων, καὶ ἑτέρας πραιτώρων, καὶ μοδερατώρων ἄλλας· καὶ ἀεί τι προσεξευρίσκοντες λαμπρὸν, τῇ καθ᾽ ἡμᾶς πολιτείᾳ νέον δεδώκαμεν ἄνθος. Εἰς νοῦν δὲ ἡμῖν ἦλθε καὶ ἡ Καισαρέων μητρόπολις ἡ Παλαιστίνης ἡγουμένη τῆς πρώτης, ἣν ἐχρῆν καὶ πρὸ τῶν ἄλλων μείζονος

ἀπολαῦ

pœna mulctabitur. Dat. VI. Kal. Iun. Constantinop. D N. Bilis. v.c. Cons.

DE PROCONSVLE PALAESTINAE.

TITVLVS IIII.

NOVEL. CONSTIT. CIII.

Scripta Ioanni gloriosissi. sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsule ordinario, & patricio.

PRAEFATIO.

IAM *quidem & alios gentium præsidatus maiores reddidimus, qui prius humiles pariter erant, & ad aliquid fortiter agendũ impotentes: & tã inter spectabiles ipsos constituimus, quàm etiam annonas ipsis, adsessoribúsque, & cohorti auximus: & inter alia omnia, quæ benignè illis elargiti sumus, vt item de appellationibus cognoscerent, præbuimus: alió sque honore proconsulum exornauimus, alios (vt appellant) comitũ, alios prætorum, alios deniq; moderatorum: & semper præclaro aliquo adinueniendo, nouum veluti florem nostræ addimus reipublicæ. Venit autem nobis in mentem & metropolis Cæsarea, quæ in prima Palæstina principatum tenet, quam præ cæteris maiore etiã honore perfrui*

ἀπολαῦσαι τιμῆς, διότι καὶ πρώλω ἀνθύπατον αὐτὴν ἔχει, καὶ ἐφεστήκει τῇ αὐτῇ τοιαύτη τὶς ἀρχή· καὶ ἐκ σεμνοτέρας εἰς ἐλάττω μετέβαλε, μιᾶς μὲν τοι ἔμπροσθεν τῆς ὅλης οὔσης Παλαιστίνης, εἰς τρεῖς δὲ διαιρεθείσης μοίρας· καὶ ἔτι τῆς ἀνθυπατείας αὐτῆς μεινάσης, ἀλλ' εἰς ἀρχὴν ταύτην δὴ τὴν ὀρδιναρίαν καλουμένην κατενεχθείσης. καίτοιγε ἀρχαία τέ ἐστι, καὶ ἀεὶ σεμνή· ἡνίκα τε αὐτὴν Στράτων ἱδρύσατο πρῶτος, ὃς ἐκ ἑλλάδος ἀναστὰς, γέγονεν αὐτῆς οἰκιστής· ἡνίκα τε Οὐεσπασιανὸς, ὁ τῆς θείας μνήμης, ὁ τῶν αὐτοκρατόρων εὐδοκιμώτατος, ὁ Τίτου πατὴρ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης (ὅπερ αὐτῷ καὶ μόνον ἤρκει πρὸς ἅπασαν εὐδοξίαν) εἰς τὴν τῶν Καισάρων αὐτὴν ὀνόμασι προσηγορίαν (πρότερον Στράτωνος πύργον καλουμένην) ταύτην αὐτῇ χαρισάμενος τὴν τιμὴν, διότι κατ' αὐτὴν ἐπὶ ταῖς Ἰουδαϊκαῖς νίκαις εἰς αὐτοκράτορας ἀνεγράφη.

¶ Ὁρῶμεν δὲ αὐτὴν χώρας ἀρχοῦσαν μεγάλης τε καὶ θαυμαστῆς, καὶ αἴσθησιν ὅτι μάλιστα πλείστην τῇ καθ' ἡμᾶς παρεχομένην πολιτείᾳ, φόρων τε μεγέθει καὶ εὐγνωμοσύνης ὑπερβολῇ, καὶ παρεχομένην πόλεις σεμνὰς, καὶ πολίτας ἐκτρέφουσαν ἀγαθοὺς καὶ λόγων μεστοὺς καὶ ἐν ἱεροῦσιν εὐδοκιμοῦντας· καὶ τὸ δὴ πάντων μέγιστον, ὅτι δὴ κατ' αὐτὴν ὁ τοῦ παντὸς δημιουργὸς, ὁ δεσπότης ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, καὶ

perfrui oportebat: propterea quòd & quondam proconsul ipsam tenuit, & præfectus illi talis magistratus fuit, licet postea ab ampliore dignitate ad minorẽ trãsierit: nimirũ cùm vna prius tota Palæstina esset, ea deinde in tres diuisa partes, & neq; proconsulatum retinente, sed ad magistratum hunc (vt appellant) ordinarium delata. Quanquã sanè & vetusta vrbs sit, & semper ampli nominis fuerit, tam cùm Strato primus eã in formam vrbis redegit, qui mutatis sedibus excedens Græcia huius conditor extitit: quam cùm diuæ memoriæ Vespasianus celebratissimus ille Imperator, qui piæ memoriæ Titi pater fuit, quod ille ad summam gloriã vel solum potuit sufficere, ipsorum Cæsarum appellatione eam nominauit, cùm antea Stratonis turris vocaretur: hoc illi honore impenso, eo quòd in ea post Iudaicas victorias inter Imperatores adscriptus esset.

1 ¶ *Cernimus autem, quòd & magnæ admirandæq; regionis Imperium habeat ea prouincia, & quàm maximam reipublicæ nostræ gratiam & sensum exhibeat, tam tributorum magnitudine, quàm deuotionis exuperantia, præbeátque ampli nominis ciuitates, ac bonos ciues enutriat, & omni doctrinarũ genere refertos, neque non inter sacerdotes celebres, & (quod omniũ maximũ est) quia vniuersi cõditor dominus noster Iesus Christus, verbũ illud Dei, & totius*

καὶ τῆ παντὸς ἀνθρώπων σωτηρία γίνεϛ, ἐπὶ γῆς ὤφθη, καὶ ἠξιώσεν οἰκειώσασθαι τὰ ἡμέτερα.

ΚΕΦΑΛ. α.

Ταύτην τοίνυν πῶς οὐκ ἂν τιμήσαιμεν, καὶ ἐπανάξαιμεν αὐτὴν πρὸς τὸ τῆς ἀνθυπατείας αὐτῆς σχῆμα· καὶ δώσομεν τῷ τὴν ἀρχὴν ἔχοντι ταύτην, ἀνθυπάτῳ τε εἶναι καὶ καλεῖσθαι; ὅπερ πράττομεν διὰ τῦδε τῦ θείυ πραγματικῦ τύπυ. Καλεῖσθαι δὲ αὐτὸν καὶ ἰδικὸν βυλόμεθα Καισαρεῦσι νόμον. ἀνθύπατόν τε ἀποκαλῆμεν τὸν τὴν ἀρχὴν ἔχοντα, καὶ δίδομεν αὐτῷ τὸ τοῖς περιβλέπτοις ἐγγράφεσθαι, καὶ ἔχειν ἅπαντα ὁπόσα ἴδια τῆς τοιαύτης ἐστὶν ἀρχῆς· ἀκούειν τε τῶν ἐφεσίμων δικῶν ἄχρι decem librarum auri, ἐξ ἑκατέρας Παλαιστίνης εἰς αὐτὸν φερομένων. ἰσχυράν τε τῷ παντὶ καθιστάναι, ὥστε καὶ τὰς ἡμετέρας προστάξεις δύνασθαι κάλλιον καὶ ἐῤῥωμενέστερον ἐκτελεῖν. Χρῆσθαι δὲ καὶ τῇ σιμονῇ καὶ ἀρχαίᾳ τηβέννῳ (φαμὲν δὲ τῇ περιπορφύρῳ στολῇ) ἐν ταῖς ἱερομηνίαις αὐτὴν περιτιθέμενος· καὶ ἐγκαλλωπιζέσθω τοσαύτῃ περιτιθεὶς τιμῇ· καὶ πολέμων ἐξαρχέτω, στρατιωτῶν τε τοσύτων. καὶ πᾶν εἴ τι συμφέρον ἐστὶ καὶ τῷ δημοσίῳ καὶ τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσι, πραττέτω. κατὰ σιτήσεων δὲ πρόφασιν viginti duas libras auri αὐτῷ δίδομεν, ὥστε εἰς ἑαυτόν τε καὶ τὸν αὐτῦ πάρεδρον καὶ τὴν πειθομένην αὐτῷ

τάξιν

& totius humani generis salus in ea comparuerit, dignatúsque sit assumere nostra.

CAPVT I.

*Hanc igitur quomodo non honore afficiamus, & prouehamus ad formam proconsularem, concedamúsque illi, qui in ea defungitur magistratu, vt proconsul pariter sit & vocetur, id quod facimus per hanc pragmaticam formam? Appellari autem eam volumus & Cæsariensium priuilegium. Et qui eũ magistratum gerit, proconsulem efficimus: præbemúsq; ei, vt inter spectabiles adscribatur, & omnia habeat, quæ eiusmodi magistratus sunt propria: audiat etiam prouocatione suspensas lites vsq; ad decem auri libras, quæ ex vtraque ad ipsum Palæstina deuoluuntur: valeátque omnino talis existere, vt iussiones nostras præclarius & maioribus cum viribus queat ad effectum deducere. Vtetur autem & veneranda illa atque * antiqua Veneta (de purpurea planè stola loquimur) in sacris eam mensium festis induens. venustúmque se præbeto tanto redimitus honore, & multis imperato militibus ac tantis: & quicquid denique vel publico, vel nostris vtile est subiectis, facito.*

* Interpres legit, τῇ βενέτῳ. Sed legendũ est ex Scrimgeri Codice, τῇ βύσσῳ.

Ceterùm per occasionem annonarum præbemus illi viginti libras auri, quas tam inter se, quàm adsessorem suum & obtemperantem sibi

cohor

τάξιν ταῦτα διελεῖν, καθ' ὃν ἂν αὐτὸς βουληθείη τρόπον. καὶ ταῦτα εἰς ἡμᾶς μηνύσαι, ὥστε ἐκ θείου πραγματικοῦ τύπου καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις διαίρεσιν ἡμᾶς ἐπικυρῶσαι. οὐδὲ γὰρ ὑπεμένομεν αὐτὸν τε καὶ τὸν πάρεδρον ἔτι τὴν παλαιὰν εὐτέλειαν τῶν σιτήσεων ὁρῶντες κομιζομένους· οὐδὲ τὴν αὐτοῦ τάξιν παντελῶς ἀβοήθητον οὖσαν, καίτοιγε ἐπὶ τοσαύταις εἰσφοραῖς κάμνουσάν τε καὶ κινδυνεύουσαν, ὥστε αὐτὴν εὐνοϊκῶς τε ὑπουργεῖν αὐτῷ, καὶ τὰς δημοσίους εἰσπράττειν φόρους, καὶ ἀπέχεσθαι λημμάτων ἀδίκων.

ΚΕΦΑΛ. β.

Επικοινωνήσει δὲ οὐδ' ὁτιοῦν ταῖς πολιτικαῖς αἰτίαις, καὶ ταῖς τῶν δημοσίων φόρων εἰσπράξεσιν ὁ κατὰ καιρὸν περίβλεπτος τῶν τόπων δοὺξ, ἀλλ' αὐτὸς πᾶσαν ἰδιωτικήν τε καὶ δημοσίαν, κατὰ τὸ ῥηθὲν, αἰτίαν διακρινεῖ· καὶ μάλιστα πάντων προνοήσει τῆς τε ἀνελλιποῦς τῶν δημοσίων εἰσκομιδῆς, καὶ τοῦ καθαραῖς χρῆσθαι ταῖς χερσί (τοῦτο ὅπερ καὶ Στέφανος ὁ περίβλεπτος, ὁ νῦν πρῶτος ἐπ' αὐτῆς γενόμενος, ἤδη τε φυλάξας εὐδοκίμησεν, καὶ αὖθις ἔτι τοῦτο πράξει, διὰ τῶν ἤδη φθασάντων πεπείσμεθα) μάλιστα δὲ πάντων φροντιεῖ τῆς τῶν πόλεων εὐταξίας, καὶ τοῦ μηδένα εἶναι ταῖς πόλεσι δημοτικὸν θόρυβον. καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο αὐτοῦ

cohortem diuidat, quo ipse voluerit modo, per suggestionem nos de iis certiores reddens, vt sacra pragmatica forma eam diuisionem corroboremus. Neq; enim sustinuerimus videre, aut vt ipse adsessórque eius sub pristina tenuitate annonas percipiãt: aut vt cohortem eius, quanquam circa tot tributorum illationes laborantem periclitantémque, omni destitutam auxilio, non subleuemus, quo maiore cum beneuolentia & illi appareant, & publica tributa exigant, & iniustis rapinis abstineant.

CAPVT II.

INsuper nullam omnino cum ciuilibus causis publicorúmque tributorum profligationibus communionem habebit pro tempore spectabilis eorum locorum dux: sed ipse omnes publicas priuatásque causas (prout dictum est) disceptabit, & maximè omnium prouidebit, vt publica tributa sine retardatione detrimentóque inferantur, & puris ipse vtatur manibus. Qua quidem re diligenter obseruata, cùm & spectabilis vir Stephanus, qui nunc primus in ea versatur, magnam laudem consecutus sit: prorsus in eam opinionem venimus, sumpta videlicet ex antecedentibus coniectura, quod rursus hoc faciet. Maximè omnium verò curam geret, vt quæque suo ordine fiant in ciuitatibus, neque popularis aliquis tumultus excitetur in vrbibus. Siquidem & hoc eius,

τῆς ἀρχῆς ἴδιον, ὃς δὴ παραλαβὼν στασιά-
ζουσαν τὴν χώραν ἔκ τε προφάσεων ἑτέρων, καὶ
μάλιστα ἐκ τοῦ διαφόρου τῶν θρησκευμάτων,
εἰρηνικήν τε ἀπέδειξε καὶ πάσης ἀπήλλαξε
ταραχῆς. ὃ δὴ καὶ αὖθις αὐτῷ ποιεῖν ἐπιτρέ-
πομεν, καὶ εἴ ποτε τοιοῦτό τι γένοιτο, κατὰ τὴν
δευτέραν τε ἐπιφοιτᾶν Παλαιστίνην, καὶ κα-
θιστᾶν τὸ ταραττόμενον, καὶ μὴ συγχωρεῖν μηδ'
ὁτιοῦν πράττεσθαι κατ' ἐκείνην δύσκολον· καὶ
μάλιστα δὴ κατ' ἐκείνην, ἐπειδήπερ ὁρῶμεν
πολλοὺς ἐκεῖσε φυομένους θορύβους, καὶ οὐ μικρὰ
τούτων ἀποτελέσματα καθεστῶτα.

ΚΕΦΑΛ. γ.

Εἰ δὲ δεηθείη καὶ στρατιωτῶν τῶν ἐγ-
καθημένων τῇ χώρᾳ, καὶ τούτους αὐτῷ
παρέξομεν ἐξ ὅπερ ἂν ἡμεῖς συνίδοιμεν γεν-
ναιοτάτου στρατιωτικοῦ καταλόγου, πρός τε τὴν
τῶν πόλεων εὐκοσμίαν, καὶ εὐταξίαν τῶν
τοὺς ἀγροὺς οἰκούντων, πρός τε τὴν τῶν δη-
μοσίων εἴσπραξιν. τοῦ θείου πραγματικοῦ τύ-
που τοῦ ἐπὶ τούτοις αὐτῷ διδομένου πρώην,
κυρίου καὶ νῦν μένοντος· ὃς οὐ βούλεται οὐδὲ
τὸν περίβλεπτον δοῦκα, οὐδὲ τὸν ἐνδοξότα-
τον στρατηγὸν ἄδειαν ἔχειν ἀφέλκειν τοὺς προ-
σεδρεύοντας αὐτῷ στρατιώτας. ἵνα μή τις ἐν-
τεῦθεν γένηται ταῖς πόλεσι ταραχή· τοῦτο
ὅπερ οὐκ ἄν ποτε πραχθήσεται, διοικοῦν-
τος μὲν αὐτοῦ τὴν πολιτικὴν ἀρχὴν, προ-
νοοῦντος

cùm in magistratu esset, proprium fuit: qui cùm prouinciam tum ex aliis occasionibus, tum verò maximè ex diuersitate religionum seditionibus laborantem suscepisset: euidenter pacatam eam reddidit, & omni motu ac turba liberauit. quod sanè nunc illi quoque, vt faciat, iniungimus. Et si quando res ita ferat: vt etiam in secundam Palæstinam excurrat, & ibi tumultus sedet, neque committat, vt incommodè aliquid in illa geratur, & præsertim in illa: quandoquidem & multos illic tumultus existere cernimus, neque leues horum euentus.

CAPVT III.

Q*Vod si etiam militibus indigeat, qui in prouincia stationes habet: adiũgimus & hos illi, ex quo militarium numerorum strenuitatem compertam habemus, tam in tuenda dignitate vrbiũ, quàm conseruanda moderatione in iis, qui ruri habitãt, & exigẽdis tributis publicis. Sacra pragmatica forma, quæ ad eam illi rem prius data est, nunc quoq; rata manente, quæ non vult, vt vel spectabilis dux, vel gloriosissimus magister militum licentiã habeat, militum præsidia, quæ apud illũ constituta sunt, ab illo abstrahendi, ne quis exinde in ciuitatibus oriatur motus ac turba: id, quod nunquam eventurum est, si ille & ciuilem magistratum gubernet, & inter publicorum tributorum*

νόσοῦντος δὲ καὶ τῆς τῶν δημοσίων ὑποτελῶν εὐταξίας, τὴν τε ἐκ τῶν στρατιωτῶν ἔχοντος συμμαχίαν, καὶ τὸ ἀκοσμοῦν ἔν τε αὐτοῖς τοῖς στρατιώταις ἔντε τοῖς ἄλλοις δι' ἐκείνων παιδεύοντος. Ἔσονται δὲ διακεκριμένοι τοῖς ὅλοις ὅ, τε περίβλεπτος τῶν τόπων δοὺξ καὶ ὁ τὴν ἀνθύπατον ἔχων ἀρχήν· καὶ ὁ μὲν ἡγήσεται στρατιωτῶν τε καὶ λιμιτανέων καὶ φοιδεράτων, καὶ εἴ τι κατὰ τὴν χώραν ὁπλιτικὸν ὅλως ἐστὶ, πλὴν τῶν ἀφωρισμένων τῷ ἀνθυπάτῳ στρατιωτῶν· ὁ δὲ τὴν ὑπὲρ τῶν πολιτικῶν προσώπων τε καὶ πραγμάτων καὶ προσεδρευόντων αὐτῷ στρατιωτῶν ἕξει πρόνοιάν τε καὶ φυλακήν. δημοσίων μέντοι φόρων ἕνεκεν ἢ στάσεως δημοτικῆς οὐδεὶς ἐξαιρεθήσεται παντελῶς τῆς τοῦ περιβλέπτου ἀνθυπάτου δικαιοδοσίας, ἀλλὰ πάντων ἄρξει, πᾶσιν ἐπιτάξει. καὶ οὐδεὶς ἀντιστήσεται ταῖς διατυπώσεσι ταῖς αὐτοῦ. οὐδὲ ἕξει πρόφασιν οὐδεμίαν ἢ τὸ δημόσιον ἀποστερεῖν, ἢ τοὺς πολίτας ἀδικεῖν, δημοσίας στάσεως ἐξάρχων. οὐδὲ χρήσεται οὔτε ζώνης, οὔτε ἀξίας, οὔτε ἱερωσύνης, οὔτε ἑτέρας τινὸς αἰτίας προνομίῳ· ἀλλ' ἑαυτὸν ἐξαρπάσει μόνον τῶν εὐθυνῶν τῷ ἀνεύθυνος εἶναι. 1

Ταῦτα τοίνυν δίδομεν καὶ ταύτῃ (καθάπερ ἀρτίως ἔφθημεν) τῇ ἀρχῇ, καὶ φυλάττειν διηνεκῶς διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικοῦ βουλόμεθα νόμου, καὶ τὴν σὴν δὲ ὑπεροχὴν φυλάττειν αὐτὴν διηνεκῶς θεσπίζομεν· καὶ κατὰ τοῦτον ἐγγράφι 2

collatores rectæ disciplinæ prouidentiam accommodet, tam in auxilium paratos habẽs milites, quàm si quid indecorè, vel ab ipsis, vel ab aliis per ipsos geratur, corripiens. 1 ¶ *Erúntq; omnino inter se distincti officiis spectabilis locorũ Dux, & is, qui proconsularem gerit magistratũ. Nam ille quidem militibus, & limitaneis, ac fœderatis, & quicquid omnino in prouincia armatæ militiæ adscriptum est, præibit, exceptis his militibus, qui proconsuli deputati sunt. hic verò tam pro ciuilibus personis, quàm rebus, & præsidiis militum illi adhærentibus prouidentiam adhibebit & custodiam. Certè publicorum tributorum nomine, aut per causam motæ in populo seditionis nemo prorsus à spectabilis proconsulis iurisdictione eximetur. Sed omnibus imperabit, omnibus præcipiet, neque quisquam eius resistet formulis ac dispositionibus, aut vllum habebit prætextum vel defraudandi publicum, vel ciuibus inferendæ iniuriæ, publicæ seditionis auctor factus: aut etiam vtetur vel cinguli, vel dignitatis, vel sacerdotij, vel cuiuslibet alterius causæ prærogatiua: sed eo solo seipsum noxa liberabit & supplicio, si nullam noxam contrahat.*

2 ¶ *Hæc igitur (vt diximus) & huic magistratui concedimus, & conseruare perpetuò per hãc sacram pragmaticam legem volumus. Sed & vt excellentia tua perpetuò ipsam conseruet, & eo*

ἐγγράφεσθαι τὸν τρόπον ταῖς μερικαῖς διατυπώσεσι τῶν θρόνων τῶν σῶν. καὶ γινώσκειν ἅπαντας εἰς τὸν ἐφεξῆς χρόνον Παλαιστίνους, ἔτι πάλιν αὐτοῖς τὸ τῆς ἀνθυπατείας ἀποδίδοσθαι δίκαιον, καὶ ὁ τῆς πρώτης Παλαιστίνης ἐξάρχων, ἀνθύπατος ἔστιν αὐτοῖς ὡς πρότερον· καὶ τῆς ἔμπροσθεν ἀπηλλαγμένος ὀφρύος, νῦν ἐπὶ μείζονος ἔσται τιμῆς ὀφειλομένης τῇ πόλει.

¶ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τῆσδε τοῦ θείου πραγματικοῦ καὶ ἰδικοῦ δηλούμενα νόμου, ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ λόγῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπουδασάτω.

DAT. KALEND. IVNII CONSTANTIN. DN. IVSTINIA. PP. AVG. BILIS. V. C. CONS.

γρ. ἐν τῷ παλ. ἀντιγραφῳ κατὰ τοῦτον ὁ τόπος, ζήτει ταύτην εἰς τὸ κατὰ στοιχεῖον.

Περὶ τοῦ πραίτωρος Σικελίας.

Διάταξις ρδ.

* * * * *

modo particularibus thronorũ tuorũ dispositionibus ac formulis adscribat, sancimus: neq; non vt omnes Palæstini, qui in sequenti futuri sunt tẽpore, cognoscant, quòd denuò procõsulare ipsis ius rẽstitutũ sit, summúsq; in prima Palæstinæ magistratus Proconsul rursum sit, vt olim, qui liberatus pristino fastu, nunc in honore, quã qui ciuitati debeatur, futurus sit maiore, & priore liberata supercilio, in maiore nunc honore erit, nempe ciuitati debito. EPILOGVS.

¶ *Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram declarantur legem, ea studeto excellentia tua effectui & fini tradere.*

Nouellæ 104. (quæ latina fuit) epitome partim ex Haloandro partim ex Iuliano.

DE* PRÆTORE SICILIÆ.

TITVLVS V.

NOVEL. CONSTIT. CIIII.

* De officio quæstoris, Iulianus.

1 HABETO *Sicilia prætorem, qui & res ciuiles tractet, & curam gerat militaris impensæ.* (Ex Haloandro.) 2 *Publica tributa Siciliæ non pertinent ad solicitudinem prætoris, sed censentur sub comite patrimonij Italiæ.* (Ex Iuliano.)

3 *Prouocationes à Sicilia in hãc ciuitatẽ veniẽtes apud excellentissimũ quæstorẽ ventilentur. Et si defensorum ciuitatis vel patrum creandorum decreta opus sit celebrari, apud eundem Inlustrissimum virum celebrentur.*

Περὶ τῶν ὑπάτων.

Διάταξις ρε.

ΕΓΡΑΦΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΤΩ ἐνδοξοτάτῳ κόμητι τῶν θείων largitionum, ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

ΤΟ τῆς ὑπατείας ὄνομά τε καὶ πρᾶγμα τοῖς μὲν πάλαι Ῥωμαίοις πρὸς τὴν τῶν πολέμων ἐπενοήθη χρείαν, κἂν ταῖς ψήφοις ἃς αὐτοῖς ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τὸ κοινὸν ἐδίδου τῆς πολιτείας σχῆμα (διελάγχανον γὰρ εὐθὺς τὰς ἐπαρχίας ἐν αἷς Ῥωμαίοις πόλεμος ἦν, καὶ κατ᾽ αὐτὰς ἐκληροῦντο τὰς ῥάβδους) ὕστερον δὲ ὁ χρόνος εἰς τοὺς εὐσεβεστάτους αὐτοκράτορας μετατιθεὶς τὴν τοῦ πολεμεῖν τε καὶ εἰρήνην ἄγειν ἐξουσίαν, εἰς φιλοτιμίαν μόνην τὸ πρᾶγμα τοῖς ὑπάτοις μετέστησε, καὶ ταύτην σώφρονα καὶ τεταγμένην, καὶ τὸ μέτρον οὐκ ἐκβαίνουσαν. κατὰ μικρὸν δέ τινες οὕτω δαψιλῶς τῷ πράγματι προσηνέχθησαν, ὥστε τὴν ἑαυτῶν μὲν ἐνδείξασθαι μεγαλοφροσύνην, οὐ μὴν ἀγνοεῖν ὅτι παράδειγμα ἕτερον οὐκ ἕξουσιν. οὐ γὰρ εἰς πολλοὺς συνέρχεται περιουσίας τε μέγεθος ὑπερβάλλον, καὶ φιλοτιμία ψυχῆς, οὐ τῷ μέτρῳ τοῦ πράγματος, τῷ δὲ οἰκείῳ συμπαραγινομένη μεγέθει. Ἐπειδὴ τοίνυν ὁρῶμεν

DE CONSVLIBVS.

TITVLVS VI.

NOVEL. CONSTIT. CV.

Idem August Strategio comiti sacrarum largitionum exconsuli & patricio.

PRAEFATIO.

CONSVLATVS *nomen & causa priscis quidem Romanis aduersus hostium adinuentum est vtilitatem: & in decretis quae eis ordinatio cõmunis dabat reipublicae figura, sortiebantur repente prouincias in quibus Romani bellum habebãt: & secundum has sortiebantur fasces. sequens vero tempus in imperatorũ piissimorum transponens bellandi & pacificandi potestatem, ad largitatem solam causam consulibus mutauit, & hanc temperatam & ordinatam, mensurámque non excedentem. paulatim verò quidam ita sumptuosè causam aggressi sunt, vt suam quidem ederent magnanimitatem, non tamen cogitarent, quia exemplum aliud non haberent. non enim ad plurimos venit substantiae magnitudo transcendens etiam magnificentiam animae, non mensura rei, sed propria magnitudine proueniens. Quia igitur*

ὁρῶμεν κινδυνεῦον διαπεσεῖν τὸ τῶν ὑπά-
των ὄνομα, ὅπερ ἐκ χρόνων οὕτω μακρῶν καὶ
εἰς χιλιοστὸν σύνεγγυς ἔτος ἐλθὸν, τῇ τῶν
Ῥωμαίων συνήκμασε πολιτείᾳ· διὰ τοῦτο ᾠή-
θημεν χρῆναι τὸ πρᾶγμα περιστῆλαι, καὶ τὴν
ἀμετρίαν τούτου περικόψαντες, εἰς εὐσύνο-
πτον τὴν ὑπατικὴν περιστῆλαι δαπάνην·
ὅπως ἂν διηνεκὴς μένοι Ῥωμαίοις, ἅπασι
δὲ τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν ὑπάρχῃ βατὴ, οὓς
τῆς τοιαύτης ἡμᾶς ἀξίους εἶναι τιμῆς ἐγκρί-
ναιμεν. καὶ δὴ πάντα ἀνιχνευσάμενοι, συ-
νείδομεν ὁποῖον εἶναι προσήκει τὸ διδόμενον.
Μαρκιανῷ μὲν οὖν τῷ τῶν αὐτοκρατόρων ἀ-
ρίστῳ γέγραπται νόμος, ὃς ἐβούλετο μὴ διαρ-
ρίπτειν χρήματα τοὺς ὑπατεύοντας· καὶ αὕ-
τη γε αὐτῷ τῶν διατάξεων πρώτη καθέστη-
κε. τοιγαροῦν καὶ μετὰ τὴν εἰρημένην διά-
ταξιν εὕρομεν ὥς τινες μὲν ταύτῃ κατακολου-
θήσαντες, οὐδ᾽ ὁτιοῦν ῥῖψαι τῷ δήμῳ προ-
είλοντο· οἱ δὲ καὶ ὑπὲρ τὸν νόμον πρᾶξαι
τοῦτο αἰτήσαντές τε, καὶ τυχόντες ὧν ᾔτησαν,
εἶτα πρὸς τὸ τῆς ἑαυτῶν μέτρον ἀπιδόντες
ψυχῆς, τὴν περὶ τὸ ῥίπτειν φιλοτιμίαν ὑ-
περόριον ἐποιήσαντο. ἔνιοι δὲ τὴν μεσότητα
καλῶς ἑλόμενοι, μετρίοις ἀντὶ πολλῶν ἠρ-
κέσθησαν· καὶ ἐπειδὴ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν ἐν
μεσότητι τὸ βέλτιστον ἔδοξεν εἶναι, ὡς τῶν
ἐφ᾽ ἑκατέρων ἄκρων κινδυνευόντων εὐθὺς
εἰς ἀμετρίαν ἐκβῆναι· ᾠήθημεν καὶ ἡμᾶς
περὶ

videmus periclitari consulum nomen, quod ex temporibus ita prolixis, & ad millesimum propè annum veniens, cum Romanorũ republica pullulauit: propterea credimus oportere causam comprehendere, & immensitatem eius recidentes, ad beneplacitas consulares statuere expensas: quatenus continua sit Romanis, omnibus autem bonis viris exi∫tat acceßibilis, quoscunque huiusmodi nos dignos esse honore decreuerimus. Cuncta siquidem perscrutantes perspeximus quantum esse conueniat quod datur. A Marciano *itaque imperatore eximio scripta lex est, quæ volebat non spargere pecunias consules. & ipsa eius constitutionum prima fuit. Igitur & post prædictam constitutionem, quoniam inuenimus quòd quidam hanc sequentes, nihil spargere populo paßi sunt, alij autem & vltra legem agere hæc petentes, & promerentes quæ petiuerunt, deinde ad sui animi respicientes mensuram, circa aspersionem largitatem vltra terminum celebrauerunt: quidam verò medium bene eligentes, mediocribus pro plurimis contenti fuerunt: quoniam etiam nos præcedentibus, quod medium est, optimum visum est esse, tanquam ex vtroque summis periclitantibus mox ad immensitatem procedere: propterea existimauimus, & nos de hoc definire*

περὶ τούτου διορίσασθαι τὸ πρέπον, ὥστε μήτε ἄμετρον μήτε ἄτακτον εἶναι, μήτε τῶν ἡμετέρων νόμων ἀνάξιον.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΟΣΑ μὲν οὖν προσῆκεν ἐπὶ δίδοσθαι παρὰ τῶν παρ' ἡμῶν προβαλλομένων κατ' ἔτος ὑπάτων προφάσει σπορτούλων τε καὶ τῶν ἄλλων ἁπασῶν διανομῶν καὶ δαπανημάτων, ταῦτα πάντα συνθέντες ἀπογραφῇ, τῷδε ἡμῶν ὑποτεθῆναι τῷ θείῳ νόμῳ παρεκελευσάμεθα. ἐν νόμου γὰρ αὐτὸ τίθεμεν σχήματι, ἵνα τῷ παραβαίνοντι καὶ ποινή τις εἴη προσήκουσα. Τὰς δὲ προόδους αὐτῶν, ἑπτὰ τὰς πάσας εἶναι βουλόμεθα. εἰ γὰρ τοῦτο ἐπινενόηνται διὰ τὸ τὰς θέας πρὸς ψυχαγωγίαν ἄγειν τοῦ δήμου, αὗται δὲ ἡμῖν ὁρίζονται εἴς τε ἱπποδρομίαν, εἴς τε τὰς τῶν θηρίων θέας τε καὶ ἀναιρέσεις, καὶ τὰς ἐπὶ τῆς σκηνῆς τε καὶ θυμέλης ἥδυστα θέας· οὐδενὸς τούτων ὁ ἡμέτερος ἀποστερηθήσεται δῆμος. ἀλλ' ἔσται μὲν αὐτῷ πρόοδος ἡ πρωτίστη, καθ' ἣν παραλήψεται τὴν ὑπατείαν καὶ ταύτης κτήσεται τὰ σύμβολα, καλάνδαις Ἰανουαρίαις. μετ' ἐκείνην δὲ δευτέραν ἄξει θέαν τὴν τῶν ἁμιλλητηρίων ἵππων, ἣν δὴ μάππαν προσαγορεύουσι. καὶ τρίτην, τὴν τοῦ καλουμένου θεάτρου κυνηγίαν, οὐ δὶς ἀλλὰ προσάπαξ τελεσθησομένην. μετ' ἐκείνην, τὴν τοῦ λεγομένου μονημερίου, ἔνθα πολλοῖς ἡδυπαθείας ἐμπλήσει τὸν δῆμον τό, τε καλούμενον πάγκαρπον θεώμενον, καὶ θηρίοις προσμαχομένους ἀνθρώπους, καὶ συνδονουμένους τῇ τόλμῃ, καὶ πρός γε ἀναιρούμενα τὰ θηρία. καὶ πέμπτην τε ποιήσει

nire quod decet: vt nihil nec immensum nec inordinatum sit, neque nostrorum temporum indignum.*

* al. legis.

CAPVT I.

QVantumcunque ergo competens est dari ab eo qui à nobis eligitur per annum consul, occasione sportularum omnium, & distributionum & expensarum: hæc omnia competenti scriptione huic, nostræ interponi sacræ iussimus legi. In legis enim hoc ponimus schemate, vt transcendenti etiam pœna quædam infratur competens. Processiones autem eorum esse volumus septem. Si enim ad hoc adinuentum est, vt spectacula ad animi voluptatem agantur populo, hæc autem à nobis determinantur in Circensibus, & bestiarum spectaculis, & thymeles delectatione, nullo horum noster priuabitur populus: sed erit quidem ei processus primus quo suscepit consulatum, & huius possidet codicillos, Kalendis Ianuariis. post illum verò secundum aget spectaculum certantium equorum (quam mappam vocant) & tertium qui theatroquinegium dicitur, nō bis, sed semel exhibendum. & post illud, quod dicitur totius* diei, multa delectatione implebit populum: hoc quod vocatur Græcè παγκράτιον,* & cum bestiis pugnantes homines, & vincentes audacia, insuper & interemptæ bestiæ. Quintum quoque facient*

* themale. in vet. manuscr.

* Sic & in manuscr. non hippomachiam, vt ante hîc scriptum erat.

* pancarpon, latine sylua cōspecta. sic reperi in manuscrip.

τε ποιήσει πρόοδον τὴν ἐπὶ τὸ θέατρον ἄγουσαν, ἣν δὴ πόρνας καλοῦσιν· ἔνθα τοῖς ἐπὶ σκηνῆς γελωτοποιοῖς ἔσται χώρα, τραγῳδοῖς τε καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς θυμέλης χοροῖς· θεάμασί τε παντοδαποῖς καὶ ἀκούσμασιν ἀνεῳγμένον ἐστὶ τὸ θέατρον. πάλιν δὲ θέαν ἵππων ἁμιλλητηρίων ἐπιτελέσει, ἤτοι τὴν καλουμένην μάππαν, ἕκτην ἄγων ταύτην πανήγυριν. εἶτα ἐντεῦθεν καταθήσεται τὴν ἐνιαυσιαίαν ταύτην τιμὴν, τὴν ἐπὶ τῆς καλουμένης ἀποθέσεως, κατὰ τὸ συνειθισμένον, ἄγων πανήγυριν. καὶ οὕτως ὁ τῶν ἑπτὰ νυκτῶν τε καὶ προόδων ἐπιτελεσθήσεται δρόμος, οὐδὲν ἐν εἴδει τῶν ἐξ ἀρχῆς νομισθέντων παραλιμπανόντων. τὸ γὰρ μίαν μὲν ἄλλην μάππαν προσεφευρίσκειν, δύο δὲ συνάπτειν τὰ καλούμενα θεατροκυνηγέσια, ἀλλὰ μὴ τῷ προτέρῳ τούτων ἀρκεῖσθαι, πρόδηλον ὡς οὐδὲν καινοπρεπές τι πρὸς τὸ πρότερον ἔχει· προσηκρὶς μὲν οὖν ἀνάτως ἂν τὸ πρᾶγμα νομισθείη. ἀλλ᾽ ἕκαστον μὲν ἐπιδειχθήσεται λαμπρῶς, οὐ μὴν εἰς τοσοῦτον, ὥστε ἤδη τὸ πλῆθος καὶ μισηθῆναι. ἐν γὰρ τοῖς σπανίως γινομένοις τὸ θαυμαζόμενον ἐστί. Ταῦτα μὲν οὖν προφάσει τῆς ὑπατικῆς ἡμῖν γέγραπται καὶ περιέσταλται δαπάνης.

ΚΕΦΑΛ. β.

Εἰ δὲ καὶ γαμετὴν ὁ ὑπατεύων ἔχοι, διώρισται παρ᾽ ἡμῶν καὶ τὸ τῆς περὶ αὐτὴν μέτρον δαπάνης. δεῖ γὰρ συναπολαύειν καὶ ταύτας τῆς τοῦ συνοικοῦντος λαμπρότητος. εἰ δὲ καὶ οὐ συνοικοίη γυναικὶ, περιττὰ τὰ ἐντεῦθεν.

πλὴν

faciet processum, quid ad theatrum ducit, quem adorna * *vocant: vbi in scena ridiculorum est locus tragœdis & thymelicis choris, & spectaculis vniuersis, & audibilibus apertũ est theatrum. rursus quidem spectaculum equorũ certantium edit, seu quæ vocatur hippomachia. Sextum agens hunc conuentum, ex hoc deponit annalem hunc honorem, in depositione agens solennem editionem: & ita septem noctium & processuum complebitur cursus: nullam specierum antiquitus statutarum derelinquens. Vnam siquidem aliam adinuenire mappam, duóque continuare, quæ vocantur theatroquinegia, & non priorum horum contentos esse: palam est quia nihil noui vltra id quod prius agitur, habet. Sufficere itaque rite causa putabitur: & singulæ dantur clarè, & non in tantum vt iam populo etiam odibile sit. in iis enim quæ rarò fiunt, miraculum est. Hæc itaque de consularibus à nobis scripta & determinata sunt expensis.*

* apõna in vet. sed in Græc. & Iuliano pornas vel apo orna.

De vxore consulis.

CAPVT II.

S*I autem etiam vxorẽ consul habeat: definita est à nobis & circa illam expensarum mensura. decet enim frui eas & coniugis claritate. Si verò non copulatus est vxori, his*

satis

πλὴν εἰ μήτηρ αὐτῷ καθεστήκοι, ἤδη τῇ τῆς ὑπατείας ἀξίᾳ καὶ πρέπειν τετιμημένη, καὶ βούλοιτο γε αὐτὴν συναπολαῦσαι αὐτῷ τοῦ σχήματος. καὶ τοῦτο γὰρ ἐπὶ μόνῃ μητρὶ δίδοται. ἑτέρα δὲ οὐ καθεδεῖται γυνὴ παντελῶς, πλὴν τῆς συνοικούσης, ἢ τῇ μητρός. τῇ μὲν, πάντως (ἐπειδὴ γὰρ αἱ γαμεταὶ συνεκλάμπουσι ταῖς τῶν συνοικούντων ἀκτῖσι, τοῦτο αὐταῖς τοῦ νόμου διδωκότος) τῇ μητρὶ δὲ, εἴπερ ὁ ὑπατεύων τοῦτο βουληθείη. οὐ θυγάτηρ δὲ, οὐκ ἀδελφὴ τυχὸν, οὐ γαμετὴ παιδός, καὶ πολλῷ μᾶλλον εἰ μηδὲ προσήκουσα κατὰ γένος εἴη. τοῦτο γὰρ δὴ καὶ καθαρῶς ἄτοπον ἐτύγχανεν. ¶ Τί δὲ δεῖ διαρρίπτειν ἐν ταῖς ἑπτὰ ταύταις προόδοις τῷ δήμῳ τὸν ὑπατεύοντα, κάλλιον ἡμεῖς διορίζομεν ἢ καθάπερ ἡ Μαρκιανοῦ τῆς θείας λήξεως διάταξις λέγει. ἡ μὲν γὰρ ἀπεῖπε παντοίως φιλοτιμεῖσθαι· ἡμεῖς δὲ αὐτὴν ἐπανορθοῦμεν, τὸ πρᾶγμα τῇ γνώμῃ τοῦ τὴν ὕπατον ἔχοντος ἀνατιθέντες τιμήν. εἴτε γὰρ μηδ᾽ ὁτιοῦν βουληθείη ῥίπτειν, οὐκ ἀναγκάζομεν· εἴτε αὖθις ἔλθοι εἰς τοῦτο βουληθείη, καὶ τοῖς δὴ ἀργύρου δώροις τιμῆσαι τὸν δῆμον, οὐδὲ τοῦτο ἀπαγορεύομεν. οὐ μὴν χρυσίον ῥίπτειν ἐφίεμεν, οὐ μικροτέρου τινὸς, οὐδὲ μείζονος ὅλως ἢ μόνου χαράγματος, ἢ σταθμοῦ· ἀλλὰ ἄργυρον, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, μόνον. τὸ μὲν γὰρ καὶ χρυσίον διαρρίπτειν ἀνείσθω τῇ βασιλείᾳ· ἥπερ μόνῃ καὶ χρυσίου περιφρονεῖν ὁ τῆς τύχης δίδωσιν ὄγκος· ἄργυρος δὲ ὁ μετὰ χρυσὸν εὐθὺς τιμιώτατος, γένοιτο ἂν καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάτοις φιλοτιμία πρέπουσα. τοῦτον

ἐφίεμεν

satis est, nisi mater eius constat iam consulatu digna & prius honorata, & velit eam vnà frui secum schemate. & hoc in sola matre præbemus. alia verò non decorabitur mulier penitus præter coniugem & matrem: & illæ quidem omnibus modis: quoniam vxores coruscant radiis maritorum, hoc lege dãte: matres verò, si consul hoc voluerit. nam neque filia, neque soror fortè neque vxor filij: & multo magis si nec pertinens ad genus sit. hoc enim purè illicitum existebat.

1 ¶ *Quid autem oporteat spargere in septem his processionibus populo consulem, melius nos designauimus, quàm sicut Marciani diuæ memoriæ constitutio dicit. Illa quidem abnegauit omnino munificentiam: nos autem corrigimus eam causam, voluntate eius qui consulatus habet honorem, disponentes. siue enim nihil voluerit spargere, non cogimus. siue rursus venire ad hoc voluerit, & ex argento muneribus honorare populum, nec hoc interdicimus. non tamen aurum spargere sinimus, non minoris alicuius, non maioris omnino, non medij characteris aut ponderis: sed argentum, sicut prædiximus. soli enim aurum spargere damus imperio, cui soli etiam aurum contemnere præstat fortunæ fastigiũ. argentum verò, quod mox post aurum preciosissimũ fiet, & aliis consulibus largimur decens: & hæc sinimus eos*

ἐφίεμεν αὐτοῖς ῥίπτειν ἔν τε τοῖς καλουμένοις μιλιαρισίοις καὶ μήλοις καὶ καυκίοις καὶ τετραγωνίοις, καὶ τοῖς τοιούτοις. ὅσῳ γὰρ ἂν μικρότερον εἴη τὸ ῥιπτόμενον, τοσούτῳ πλείους οἱ λαμβάνοντες. τῷ δὲ πράγματι μέτρον ἡ τοῦ διδόντος δύναμίς τε καὶ προαίρεσις, ὥστε ἢ μηδ' ὁτιοῦν, ἢ μέτριον, ἢ ὑπερβαῖνον διδόναι τῷ δήμῳ. τοῦτο γὰρ ἐπὶ ταῖς ὑπατείαις ὁρίζομεν, οὔτε ἄκοντας ῥίπτειν ἀναγκάζοντες, οὔτε βουλομένους τε καὶ φιλοτιμουμένους κωλύοντες. ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τοῦ τὸ ἀργυρὸν ῥίπτειν, οὕτως ἡμῖν νενομοθετήσθω· καὶ εἴπερ ὅλως ἐπὶ τοῦτο ὁρμήσει, παρρησίαν ἐχέτω τοῦ διανεῖμαι τὴν τοῦ ἀργύρου φιλοτιμίαν ἐν ταῖς αὐτοῦ προόδοις, καθάπερ αὐτὸς ὀρθῶς ἐνόμισεν ἔχειν. μόνου κεκωλυμένου τοῦ χρυσίον ὅλως ἀκοντίσαι, τὸ τῇ βασιλείᾳ μόνῃ παρ' ἡμῶν ἀφωρισμένον, ἢ προσάψασθαι. 2 Τῶν μέντοιγε ἄλλων τῶν παρ' ἡμῶν διωρισμένων, καὶ ἐγγεγραμμένων τῇ ἀπογραφῇ τῇ τῷδε περιεχομένῃ τῷ νόμῳ, παραβῆναί τι παντελῶς, ἢ αὔξειν ἢ μεῖον, οὐδένα συγχωροῦμεν τρόπον. τὸ μὲν γὰρ ἀόριστον (φαμὲν δὲ τὸ ῥίπτειν) ἐπὶ τῇ τοῦ διδόντος τίθεμεν γνώμῃ παντοίως, ὡς αὐτεξούσιον αὐτὸ τῷ διδόντι ποιοῦντες. τὸ δὲ παρ' ἡμῶν ὡρισμένον τε ἅπαξ καὶ διατεταγμένον ὑπερβαίνειν οὐδὲ ἡμῶν ὁ νόμος κωλύει. ἀλλ' εἴ τις τολμήσειε τὸ διωρισμένον ἐκβῆναι, cẽtum librarũ auri καταθήσει ποινήν, ὡς τὰς ἡμετέρας παραβὰς προστάξεις, καὶ τοῦ ἅπαντα τοῦδε τοῦ νόμου διαφθείρων, τό γε ἐφ' ἑαυτῷ, σκοπόν. εἰ γὰρ κατὰ ταύτην δὴ μόνην

τίθεται

spargere in his quæ vocãtur missilia, [a] *thymelicis, & caueis, & in quadrangulis, & talibus. Quanto enim minora sunt quæ sparguntur, tanto plures suscipientes erunt. sitq; rei mensura, dantis virtus, & voluntas, siue nihil, siue mediocre, aut transcendens populo erogandi. hoc enim in consulatu definimus, neque inuitos spargere cogentes, neque volentes prohibentes. Sed de argento quidem spargendo ita à nobis sancitum sit, & si omnino ad hoc accesserit, licentiam habeat distribuendi argenti munificentiam in suis processionibus, sicut ipse rectè se habere putauerit: solo prohibito aurum omnino iaculari: quod imperatori tantùm tributum est contingere.*

[a] In manuscri. sic rectè legitur, miliarisia & mala, & in caucis & quadriangulis & talibus.

2 ¶ *Aliorum autem quæ à nobis decreta sunt & conscripta in descriptione quæ hac continetur lege, transcendi* [b] *aliquid omnino aut addi nos nullo permittimus modo. Quod itaque infinitum est (dicimus autem spargere) in dantis ponimus voluntate: omnino propriæ potestatis hoc eius qui dat, facientes. quod verò à nobis definitum est semel & ordinatum, transcendi hoc nostra lex prohibet. Sed si quis præsumpserit, quod definitum est egredi, centum librarum auri persoluet pœnã, vtpote nostra præuaricatus præcepta, & omnem huius legis corrumpens, quantum in se est, intentionem. Si enim pro hac tantummodo posita est lex occasione,*

[b] transcendi, vet.

τίθεται τὴν πρόφασιν, ἵνα μὴ τῇ τῶν διδομένων ἀμετρίᾳ τὸ τῶν ὑπάτων ἐκλείποι, καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς τὰς περιττὰς ἐκείνας δόσεις τε καὶ δαπάνας συνετέλαμεν, καὶ τὰς εἰς πλῆθος ἐκκεχυμένας προόδους τε καὶ θέας εἰς σύμμετρον ἠγάγομεν μέτρον, καὶ ἴσως τι καὶ τῶν γλαφυρωτέρων περὶ τοὺς ἀριθμοὺς ἐννοήσαντες πρὸς τὸ ῥίπτειν ἄργυρον, ἢ μηδ᾽ ὁτιοῦν διδόναι, ταῖς αὐτῶν τῶν ὑπάτων ἀνατεθεικότες γνώμαις, ὅπως ἡμῖν ἔσονται πλείους, καὶ τῇ παρ᾽ ἑαυτῶν προσηγορίᾳ τὸν χρόνον κοσμοῖεν· ὁ τὸ διατεταγμένον ἐκβαίνων, εἰκότως ἂν, ὡς τὸν ἡμέτερον παραβαίνων νόμον, ἄξιος ἂν ποινῆς. οὕτω γὰρ ἡμῖν ἔσονται διηνεκῶς ὕπατοι, τὴν τοῦ πράγματος ἀμετρίαν οὐ φρίττοντες, οὐδὲ, ὥς τινα φανερώτατον κίνδυνον, τὴν ὑπατείαν ἀποφεύγοντες καὶ ἐκτρεπόμενοι. Καὶ διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, τὸν νόμον ἐν βεβαίῳ φυλάττεσθαι τοῦτον. ¶ Μηδεὶς τοίνυν αὐτὸν παρεξιέναι θαῤῥήσειε, μηδὲ εἰ σφόδρα πλουτοίη, μηδὲ εἰ τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων εἴη, μηδὲ εἰ τῆς μεγάλης βουλῆς, ἢ μηδεμίαν ἀρχὴν ἄρχοι. ταῦτα γὰρ ἅπαντα ἡμεῖς συνειδότες, πᾶσιν ἐπεθήκαμεν ἐπὶ ταῖς δόσεσι τὴν ἰσότητα· οὐδενὶ παντελῶς ἄδειαν διδόντες παρεκβῆναι τὸ μέτρον τὸ τῷδε περιεχόμενον τῷ νόμῳ, πλὴν ἐπὶ μόνῳ τῷ τὸν ἄργυρον ἐν ταῖς προόδοις ῥίπτειν, ἢ μηδὲ τοῦτο ποιεῖν ἃ ταῖς αὐτῶν τῶν ὑπάτων ἀνεθήκαμεν (καθὰ πολλάκις εἴρηται) γνώμαις. Καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς ταῦτα λαμβάνειν εἰωθόσι μεγίστη χάρις ἐν τῷδε ἡμῶν ἀποκείσθω

τῷ

ne dandorum immensitate consulatus desint, & propterea nos superfluas illas donationes & expensas abbreuiauimus, & in populum effusas processiones, & spectacula ad bene se habentem deduximus mensuram: rite aliquid decentius de numeris considerantes, id est spargere argentum, & neque quicquam dare, eorundem consulum dimittentes voluntatibus, vt nobis sint amplius, & semper ex suo vocabulo tempus adornent: qui quod dispositum est, transcendit, rite, vtpote nostram praeuaricatus legem, dignus est poena. sic enim nobis erunt iugiter consules, causae immensitatem non formidantes, nec tanquam certissimum periculum consulatum refugientes & auersantes. & propterea sancimus legem hanc sub firmi-

3 *tate seruari. ¶ Nullus igitur eam egredi praesumat, nec si vehementer idoneus sit, nec si nostrorum sit iudicum, nec si maximae curiae, aut nulli administrationi praesit.*

Haec enim omnia nos considerantes, omnibus proposuimus super donationibus aequalitatem, nulli penitus licentiam dantes exire mensuram quae hac continetur lege, nisi in solo argento in processionibus spargendo, aut neque hoc faciendo: quod in eorundem consulum posuimus (sicut saepe diximus) voluntatibus. Ipsis quoque qui hoc accipere consueuerũt, maximae gratiae in hac nostra repositae sunt

τῷ νόμῳ. εἰ γὰρ ὁ κίνδυνος ἦν, ἐπηρτημένων ὑ-
πατευόντων, μηδ᾽ ὁτιοῦν λαμβάνειν, νῦν δὲ λή-
ψονται μέτριον· πολλὴν ἂν εἰδεῖεν εἰκότως τῷδε
τῷ νόμῳ χάριν, τὸ αὔταρκες ἀντὶ τοῦ μηδενὸς
κομιζόμενοι. καὶ αὐτὸ γὰρ δὴ τὸ μὴ συγχωρεῖν
ἡμᾶς τοῖς ἐνδοξοτάτοις ὑπάτοις χρυσίον ῥίπτειν,
ἢ καὶ μεῖζον, ἀλλ᾽ ἐν μιλιαρισίοις τε καὶ μήλοις καὶ
λεκανίοις καὶ τετραγωνίοις συμμέτροις καὶ τοῖς
τοιούτοις ποιεῖσθαι τὴν δόσιν, νομοθετῆσαι, πρὸς
φιλανθρωπίαν ἡμῖν ἐξηύρηται, καὶ θεραπείαν τοῦ
δήμου. εἰ γὰρ τοῦτο πράττοιεν οἱ τὴν ὑπάτων δόσιν
φιλοτιμούμενοι, καὶ τούτοις δὴ μόνοις καταπάτ-
τοιεν τοὺς δημότας, οὐκέτι, ὥσγε ὑπὲρ μεγάλων
κερδῶν ἀγωνιῶντες, στασιάσουσι πρὸς ἀλλήλους, καὶ
ἐλάσονται μέχρι τῶν κατ᾽ ἀλλήλων πληγῶν, ἃς
δὴ καὶ διὰ ῥοπάλων καὶ ξύλων καὶ λίθων ἐποιή-
σαντο πολλάκις· πρᾶγμα ἡμῖν παντελῶς ἀπο-
θύμιον. ἑωρῶμεν γὰρ αὐτοὺς στασιάζοντας μὲν, καὶ
κακῶν ἀμυθήτων ἐμπιπλάντας ἀλλήλους, προ-
φάσει τῶν ῥιπτομένων τε καὶ ὑπ᾽ αὐτῶν διαρπαζο-
μένων, οἴκοι δὲ εἰσάγοντας παντελῶς οὐδὲν, ἀλλ᾽
αὐθήμερον ἐν μέθαις καὶ πότοις ἅπαντα δαπα-
νῶντας. εἰ δέ τι πολλάκις ἐλπίδι κέρδους μείζονος
καὶ προδαπανήσαντες ἔτυχον, ὕστερον δὲ ἢ οὐδὲν
ἢ ἔλαττον λάβοιεν, καὶ ζημίαν προσοφλισκάνειν,
καὶ πληγαῖς τε καὶ τραύμασι καὶ τοῖς ἐντεῦθεν
περιπίπτειν κακοῖς ἀναγκάζεσθαι. εἰ δὲ μέτριον
ᾖ τὸ ῥιπτόμενον, οὐ σφόδρα φιλονεικήσουσιν,
οὐδὲ, τὸ τοῦ κόρου προσδοκῶντες ἄφθονον πρᾶγμα,
πληγὰς

lege. si enim periculum erat deficientibus consulibus neq; quicquam accipere, nunc autem accipient mediocriter, multam habebunt rite huic legi gratiam, quòd sufficiat pro nihil offerente. & hoc enim ipsum non permittere nos gloriosissimis consulibus aut aurum spargere, aut vasa maiora, sed in miliaresiis & melis & caucis & quadrangulis mediocribus, & huiusmodi facere donationem: sanctio ad humanitatem à nobis adinuenta est, & populo medelam praebens. Si enim hoc egerint qui consularem edent munificentiam, & his solis concilient populares, nequaquam de maximis lucris decertãtes seditiones exercebunt adinuicem, & venient vsque ad alternas plagas, quas per fustes & gladios & lapides egerant frequenter, rem omnino nobis odibilem. Videbamus enim eos contendentes quidem, & malis innumeris implentes alterutros occasione sparsorum, & ab eis arreptorum, domum verò referentes omnino nihil: sed ea die in ebrietatibus & potationibus omnia expendentes.

Si verò forsitan spe lucri maioris etiam praeexpendisse cõtigerit, postea verò aut nihil aut minus accipiat: etiã damnum & debitũ habebit. & plagis & vulneribus & ex hoc malis incurrere cogetur. Si autem mediocre sit quod spargitur, nec vehementer contendent: nec quaestus

πληγὰς ἀλλήλοις ὑπὲρ μέτρον παρέξουσιν· ὥστε κοινὴν πρόνοιαν ἴσωμεν ἐκ τοῦδε τοῦ νόμου καὶ τῷ κοινῷ τῆς πολιτείας σχήματι, ὅπως ἂν ὁ χρόνος ἔχοι, μετὰ τὴν βασιλείαν, καὶ τὴν τῆς ὑπάτου διηνεκῶς μνήμην τε καὶ προσηγορίαν ἐν τοῖς ἐνδόξοις ἡμῶν ἄρχουσι καὶ τοῖς ἐκ τῆς μεγάλης βουλῆς· διότι τιμᾶν δὲ αὐτῶν πάρεστι τοὺς ἀξίους, μὴ δαπανῶντας ἄμετρα· πρέπουσάν τε δίδομεν παραμυθίαν τῷ ἡμετέρῳ δήμῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι, καὶ τοῖς ἀπεγνωκόσιν ἤδη τὸ πρᾶγμα· διὰ τοῦτο τὸ περιττὸν ἀφελόντες, ἵνα τὴν ὑπατείαν ἀθάνατον τῷ πολιτεύματι καταστήσωμεν. ¶ Ὑποκείσθω τοίνυν (καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν) ἡ ἡμετέρα διατύπωσις τῷδε ἡμῶν τῷ νόμῳ. ἧς τὸ ἰσότυπον ἀποκείσεται ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, ἅμα δὲ τῷ νόμῳ πρὸς αὐτὴν καταπεμπόμενον. Τοὺς μέντοι κατὰ καιρὸν ἐνδοξοτάτους ὑπάτους θεσπίζομεν ἐκ μόνου τοῦ σοῦ δικαστηρίου τὸ ἰσότυπον τῆς ἀπογραφῆς λαμβάνειν τῆς τῷδε ὑποτεταγμένης τῷ νόμῳ, ὥστε κατ' αὐτὴν ἅπαντα διδόναι. τὴν γὰρ ἀπογραφὴν διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ σοῦ δίδοσθαι βουλόμεθα, ἵνα μηδὲ αὐτοῖς ἐξῇ παραβαίνειν, μηδὲ τοῖς καλουμένοις βρεβιάτορσι νοθεύειν τι τῶν παρ' ἡμῶν διατεταγμένων· ἀλλὰ κινδύνῳ τῶν φυλαττόντων ταύτην τὴν ἀπογραφὴν ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ἐνδοξότητος, δίδοσθαι τὸ ἰσότυπον αὐτῆς μεθ' ὑποσημειώσεως τοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχοντος ταύτην ἥπερ νῦν αὐτὸς ἐφέστηκας· ἵνα διὰ πάντων ἀνόθευτα ἡμῖν ᾖ

4

τὰ

expectantes, abundantia vulnera aut plagas alterutris vltra mensuram dabunt. Ideoq; communem prouidentiam introduximus ex hac lege & communi reipublicæ figuræ, quatenus tempus habeat post imperium, & consulis ingem memoriam, atque vocabulum in gloriosissimis nostris iudicibus, & qui ex maxima curia sunt (eo quòd honorare nobis placet dignos non expendentes immensè) decentem damus consolationem & nostro populo, & aliis omnibus, licet desperantibus iam causam: propterea quod superfluum est auferentes, vt consulatum immortalem reipublicæ statuamus.

4 ¶ *Subiaceat igitur (sicuti prædiximus) nostra dispositio huic legi: cuius exemplaria recondentur in foro tuæ celsitudinis cum hac lege, quam ad eam direximus. Per tempora tamen gloriosissimos consules sancimus ex solo tuo foro exemplar descriptionis accipere huic subditæ legi, vt secundum eam omnia dentur. Descriptionem namque ideò à sede tua dari volumus, vt nec ipsis liceat præuaricari, nec his qui vocantur breuiatores, adulterari aliquid horum quæ à nobis disposita sunt: sed periculo custodientium hanc descriptionem in foro tuæ gloriæ, dari exemplar eius cum subscriptione cingulum habentis hoc, cui nunc ipse præsides: vt per omnia inadulterata maneant quæ à*

τὰ παρ' ἡμῶν διατεταγμένα. Δυσχεραινέτω δὲ μηδ' εἷς τῶν εἰς τὴν ὕπατον παριόντων τιμὴν, εἰ μεμετρημένην οὕτω ποιησάμενος δαπάνην, ὄνομα τῷ χρόνῳ γενήσεται. καὶ γὰρ δὴ πᾶν ὅσον μέχρι τοῦ νῦν οἱ τὴν ὕπατον ἔχοντες τιμὴν, ἔκ τε τοῦ δικαστηρίου τῆς σῆς ὑπεροχῆς, ἔκ τε τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ὑπάρχων, καὶ ἀλλαχόθεν ποθὲν κατὰ φιλοτιμίαν ἡμετέραν ἐκομίζοντο, τοῦτο καὶ νῦν αὐτοῖς ἐπιδώσομεν· τὴν μὲν παρ' αὐτῶν γινομένην δαπάνην συστείλαντες, τὴν δὲ παρ' ἡμῶν φιλοτιμίαν ἐκπλατύναντες. Πάντων δὲ δὴ τῶν εἰρημένων ἡμῖν ἡ βασιλέως ἐξηγήσθω τύχη. ἥ γε καὶ αὐτοὺς ὁ θεὸς τοὺς νόμους ὑποτίθησι, νόμον αὐτὴν ἔμψυχον καταπέμψας ἀνθρώποις. διότι τῷ μὲν βασιλεῖ διηνεκὴς ὕπεστιν ὑπατεία, πᾶσι πόλεσί τε καὶ δήμοις καὶ ἔθνεσι καὶ ἐφ' ἑκάστης τὰ δοκοῦντα διανέμοντι· πρόσεισι δὲ, ἡνίκα αὐτοῖς νεύσειεν ἡ στολή· ὡς καὶ ἡ τῆς βασιλείας ὑπατεία διὰ πάντων ἔσται ἀκολουθοῦσα τοῖς σκήπτροις.

Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τόνδε ἡμῶν παραλαβοῦσα τὸν νόμον, διηνεκῶς αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ μένειν ἰσχύος παρασκευασάτω, κατὰ πᾶσαν τὴν αὐτῷ περιεχομένην δύναμιν. 5

Legatur. Εγράφη τὸ ἰσότυπον Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ὑπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων. Εγράφη τὸ ἰσότυπον Λογγίνῳ τῷ λογιωτάτῳ, καὶ ἐνδοξοτάτῳ

nobis disposita sunt. Difficultatem vero nullus habebit horum, qui ad consulatus veniunt honorem, si mediocrem ita faciens expensam in omni tempore fiet. Etenim omne quicquid hactenus consulatus habentes honorem, & ex foro tuæ celsitudinis, & ex gloriosissimis præfectis nostris, aut etiam aliunde per munificentiam nostram percipiebant, & nunc eis dabimus: ab eis quidem faciendas expensas abbreuiantes: à nobis autem largitatem non minorantes. Omnibus autem à nobis dictis, imperatoris excipiatur fortuna: cui & ipsas Deus leges subiecit, legem animatam eum mittens hominibus, eo quòd imperatori quidem iugis & indesinens consulatus omnibus ciuitatibus & populis & gentibus, in singulis quæ placent distribuenti, aduenit: aut cum ipse annuerit trabea: ideoque & imperij consulatus per omnia sit sequens sceptra.

EPILOGVS.

¶ Tua igitur celsitudo hanc nostram suscipiens legem, perpetuè eam in sua manere fortitudine procuret secundum omnem quæ in ea continetur virtutem. Legi. Scriptum[a] *exemplum Ioanni gloriosissim. sacrorum prætoriorum præfecto iterum exconsuli & patricio. Scriptum exemplar Longino prudentissi. &*

[a] al. scripta exemplaria.

glor

δοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως.

Περὶ τῶν ναυτικῶν δανείων.

Διάταξις ρϛ.

ΟΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΩ-άννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

ΜΗΝΥΣΕΩΣ ἠκούσαμεν τῆς σῆς ὑπεροχῆς, ἧς τὴν πρόφασιν ἡμεῖς αὐτοὶ παρεσχόμεθα. ἐδίδαξας γὰρ, Πέτρον καὶ Εὐλογητὸν ἱκετεῦσαι τὸ θεῖον ἡμῶν κράτος, καὶ τὰ καθ' αὐτοὺς ἀφηγουμένους, εἰπεῖν ὡς εἰώθασι ναυκλήροις, ἤτοι ἐμπόροις, δανείζειν χρυσίον, καὶ μάλιστα τοῖς ἐν θαλάττῃ τὰς πραγματείας ποιουμένοις· καὶ ταύτην ἔχειν τοῦ βίου τὴν πρόφασιν, τὰ τοῖς θαλαττίοις ταῦτα δανείσματα, ἃ καλεῖν ὁ καθ' ἡμᾶς εἴωθε νόμος traiectitia. δεδοικέναι δὲ αὐτοὺς, ὡς ἀμφισβητήσεων ἐντεῦθεν αὐτοῖς ἀνισταμένων, καὶ δεῖσθαι διὰ τοῦτο γίνεσθαι φανερὸν τὸ κρατοῦν καὶ ἐπὶ τούτοις ἔθος. ὥστε καὶ θεῖαν ἡμῶν ἐπὶ τούτῳ προελθεῖν κέλευσιν, τὴν τὸ ἔθος εἰς σαφέστατον ἄγουσαν τύπον. τοιγαροῦν ἡμᾶς ἐγκελεύεσθαί σοι τὴν τῆς ἀμφισβητήσεως φύσεως μαθεῖν, καὶ ταύτην εἰς ἡμᾶς

ἀγαγεῖν

glorioſiſsimo præfecto huius almæ vrbis. Dat. v. Kalend. Iul. Conſtantinopol. poſt Conſ. Biliſarij v. Clariſsimi.

DE VSVRIS NAVTICIS.

TITVLVS VII.

NOVEL. CONSTIT. CVI.

Imper. Iuſtinianus Auguſtus Petro* glorioſiſsimo præfecto ſacrorum prætoriorum.

*al. Ioãni.

PRAEFATIO.

NVNCIVM *audiuimus à tua celſitudine, cui occaſionem nos ipſi præbuimus. Duos enim iſtos Petrum & Eulogium ſupplicaſſe noſtræ ſacræ poteſtati, & per ſe explanaſſe dicẽtes quòd conſueuerũt naucleris ſeu negociatoribus mutuare, & maximè in mari negotia facientibus, & hanc vitæ habere occaſionem. Ipſa vero marina credita vocare noſtra conſueuit lex traiectitia: & metuere eos, vtpote dubitationibus hinc eis exortis, oportere propterea fieri manifeſtum quæ valeat ſuper his conſuetudo, vt & ſacra noſtra in hac procederet iuſsio, quæ cõſuetudinem ad certiſsimam duceret formam. Itaq; nos delegantes tibi dubitationis naturam cognoſcere, & hãc ad nos deduc.*

ἀγαγεῖν· ὥστε φανερᾶς ἡμῖν γενομένης, τὸ δοκοῦν νόμῳ περιλαβεῖν διεγνώκει. καὶ τὴν σὴν ἐνδοξότητα ταῦτα πρᾶξαι παρ' ἡμῶν κελευσθεῖσαν, συναγαγεῖν τοὺς ναυκλήρους εἰς δὴ τὰ τοιαῦτα τῶν δανεισμάτων μέλει, καὶ πυθέσθαι ποῖον ποτὲ τὸ ἀρχαῖον ἔθος ἦν, τοὺς δὲ καὶ ὅρκον προσεπιτιθέντας, μαρτυρεῖν τρόπους εἶναι ποικίλους τῶν τοιούτων δανεισμάτων. καὶ εἰ μὲν δόξειε τοῖς δανεισταῖς ἐφ' ἑκάστῳ νομίσματι τῶν χρημάτων ἅπερ ἂν δοῖεν, ἕνα σίτου μόδιον ἢ κριθῆς ἐμβαλεῖν τῇ νηΐ, καὶ μήτε μίσθωμα τοῖς δημοσίοις παρέχειν ὑπὲρ αὐτοῦ τελώναις, ἀλλά τό γε ἐπ' αὐτοῖς ἀτελώνητα πλεῖν τὰ σκάφη, καὶ τοῦτον ἔχειν καρπὸν ὧν ἐδάνεισαν χρημάτων. καὶ πρός γε καὶ κατὰ δέκα χρυσοῦς ἕνα κομίζεσθαι μόνον ὑπὲρ τόκων, καθ' ἑκάστην δεκάδα χρυσίου· αὐτοὺς δὲ τοὺς δανειστὰς ὁρᾶν τὴν ἐκ τῶν ἀποβησομένων κίνδυνον. εἰ δὲ οὐχ ἕλοιντο τὴν ὁδὸν ταύτην οἱ δανείζοντες, τὴν ὀγδόην μοῖραν λαμβάνειν ὑπὲρ ἑκάστου νομίσματος ὀνόματι τόκων, οὐκ εἰς χρόνον τινὰ ῥητὸν ἀριθμουμένων, ἀλλ' ἕως ἂν ἡ ναῦς ἐπανέλθοι σεσωσμένη. κατὰ τοῦτο δὲ τὸ σχῆμα συμβαίνει ἴσως καὶ εἰς ἐνιαυτὸν ἐκταθῆναι τὸν χρόνον, εἴπερ τοσοῦτον ἔξω διατρίψειεν ἡ ναῦς, ὡς καὶ τὸν ἐνιαυτὸν ἢ πέρας λαβεῖν ἢ καὶ ὑπερβῆναι. θᾶττον γε μὴν ἐπανιούσης αὐτῆς, τὸν χρόνον εἰς ἕνα μόνον ἢ δύο παρελκυσθῆναι μῆνας, καὶ ἐκ τῶν τριῶν κερατίων ὠφέλειαν ἔχειν· κἂν οὕτως βραχὺς διαγένηται χρόνος, κἂν εἰ περαιτέρω παρὰ

τῶν

deducere: quatenus manifesta nobis facta, quod videretur, lege cōprehenderetur perpetua: tuámque gloriam hoc à nobis agere iussam, cōuocasse naucleros quibus hæc mutua curæ sunt, & interrogasse quæ aliquando antiqua consuetudo fuit. Illos autem & iusiurandum adiicientes testimonio, perhibuisse modos esse varios talium mutuorum: & si quidem placuerit creditoribus, in singulis solidis pecuniarum quas dederint, vnum tritici modium aut hordei imponere, qui mercedem publicis præberent teloniariis: sed quantum ad ipsos sine telonio nauigare naues, & hunc habere fructum & harum quas crediderint pecuniarum, & insuper etiam pro decem aureis vnum percipere solidum pro vsuris: in ipsos autem creditores respicere ex euentibus periculum. Si vero non erumpant hanc viam creditores: octauam partem percipere pro singulis solidis nomine vsurarum, non in tempus aliquod certū numerandum, sed donec naues reuertantur saluæ. Secundum hoc autem schema contingit forsan & in annum extendi tempus, si tantū foris moretur nauis, vt annum aut terminos suos sumat, aut etiam transcēdat: citius autem ea remeāte, tempus in vnum solum aut duos trahi menses: & ex tribus siliquis vtilitatem habere: vel si ita breue sit tempus, vel si apud alterum extra

debit

debitorem maneat debitum, hoc idem valere: aliam rursus negotiatoribus profectionem assumentibus, & per vnumquodque onus definiri schema, secundum quod competit mutuum aut manere aut permutare secundum pactum quod ob hoc conuenerit partibus. Si tamen post reuersionem nauis saluæ, nequaquam nauigare propter tempus valentes reuertantur: triginta solùm dierum inducias dari à creditoribus debitoribus, & nihil pro debitis vsurarum causa exigere, donec vendi contingat onus; parcentes apud alium esse debitum non reddēdum, duas partes cētesimæ dominis pecuniarum dare vsuras, & mutuare, & mox mutuum in terrenum transponere modum: nequaquam maritimis periculis creditoribus molestandis. & hæc omnes dixisse cum iureiurando perhibentes testimonium, quæ ad nos nunciasti, vt nos sanciremus quod nobis videretur: & super his dicebas hæc nostræ nunciare potestati.

CAPVT I.

Nos igitur & ipsa legentes gesta, & causam edocti, sancimus secundum quod testatum est coram tua celsitudine, ita nunc & deinceps in omne tempus tenere, eo quòd neque iam positis repugnet legibus, vt oporteat nunc & decætero secundum quandam propriam legem in naucleris aut negotiatoribus

ποριμαῖς δίκαις, ἐπὶ τῶν τοιούτων αἰτιῶν ταῦτα φυλάττεσθαι, καὶ κατὰ τὸν τρόπον τῶν εἰρημένων συμφώνων οὕτως γίνεσθαι τὰς ἀποφάσεις, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἔθη ὁπόσα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μεμαρτύρηται παρὰ τῷ θρόνῳ τῷ σῷ. ὥστε κατὰ ἰδικὸν νόμον ταῦτα κρατεῖν ἐπὶ τῶν ναυκληρικῶν ἤτοι ἐμπόρων. τὸ γὰρ ἐν μακροῖς οὕτω πολιτευόμενον χρόνοις, καὶ κρατήσαν ἀπαραλλάκτως (καθάπερ αἱ μαρτυρίαι παρὰ τῇ σῇ ἐνδοξότητι διώρισαν) πῶς οὐκ ἔστι δίκαιον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων κρατεῖν τῶν μετὰ ταῦτα ἐσομένων· καὶ εἶναι ταύτην αὐτοῖς τῶν πραγμάτων τὴν διάλυσιν δὴ ἰδικοῦ νόμου κρατοῦσαν, καὶ ἑτέρας τινὸς διατυπώσεως μὴ δεομένην· ἀλλ᾽ ἐπὶ τῶν ναυκληρικῶν (ἤτοι ἐμπορικῶν) ἀφορμῶν, εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον κρατοῦσαν· ὡς γενικὴν οὖσαν νομοθεσίαν, καὶ ἐπὶ τῶν ναυκληρικῶν (ἤτοι ἐμπορικῶν) συναλλαγμάτων κρατοῦσαν· ὀφείλουσάν τε καὶ μέρος γίνεσθαι τῶν ἤδη παρ᾽ ἡμῶν τιθεμένων νόμων· ὥστε καὶ τοὺς δικάζοντας πρὸς ταύτην ἀποβλέποντας ποιεῖσθαι τὰς κρίσεις;

¶ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν, ἡ σὴ ὑπεροχὴ εἰς τὸ διηνεκὲς παραφυλάττεσθαι σπουδασάτω. DAT. XIIII. KAL. SEPT. CONSTANTIN. D. N. IVSTIN. PP. AVG.

Περὶ βουλήσεων τῶν εἰς τοὺς παῖδας γενομένων.

Διάτα-

ſuper talium cauſarum hæc ſeruari litibus, & ſecũdum dictum modum prædictarum pactionum ita fieri etiam euentus, & alia omnia quæcunque in prioribus teſtata ſunt apud ſedem tuam, vnde ſecundum propriam legem teneant in naucleris aut negotiatoribus. Quod enim longis ita ſeruatum eſt temporibus, & tenuit immutabiliter, ſicut teſtimonia apud tuam gloriam definierunt: quomodo non eſt iuſtum & in aliis omnibus valere quæ poſtea erunt, & eſſe hanc eis rerum tranſactionem ex propria lege valentem, & altera quadam diſpoſitione non egentem: ſed in naucleriis ſeu negotiatoriis occaſionibus in omne tempus valentem, vtputa generalem exiſtentem legiſlationem, & naucleris ſeu negotiatoribus & eorum contractibus expoſitam? Quæ debet etiam pars fieri iam à nobis poſitarũ legum, & iudicantes ad hanc reſpiciẽtes proferre ſententiam.

EPILOGVS.

¶ *Quæ igitur placuerunt nobis, tua celſitudo ingiter ſeruare feſtinet.*

DE TESTAMENTIS IMPERFECTIS[a] A PARENTIBUS in filios factis: & de diuiſione rerũ à filiis coram parente, & de eius facultatibus facta & ſubſcripta.

[a] Additũ eſt ex poſt: facto. in vet. manuſcri..

TITVLVS VIII.

Διάταξις ρζ.

Ὁ ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΒΑΣσῳ τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ κόμητι τῶν καθωσιωμένων δομεστίκων, ἐπέχοντι τὸν τόπον Ἰωάννου τοῦ ἐνδοξοτάτου ὑπάρχου πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

ΚΩνσταντίνῳ τῷ τῆς θείας λήξεως νόμος γέγραπται τῆς παλαιᾶς ἐστοχασμένος ἁπλότητος· ἡ δὲ τῶν πραγμάτων ποικιλία καὶ ἡ φύσις ταῦτα συχνῶς μεταβάλλουσα, δεῖσθαι τὸν νόμον ἐκεῖνον ἐπανορθώσεως ἡμετέρας παρεσκεύασε. λέγει γοῦν ὁ νόμος, δεῖν τὰς τῶν τελευτώντων βουλήσεις, ὅταν ὦσι γονεῖς, πᾶσι τρόποις μεταξὺ παίδων κρατεῖν. καὶ τοσοῦτον αὐτοὺς αἰσχύνεται γονεῖς ὄντας, ὅτι περ αὐτοῖς καὶ τὴν ἀσαφῆ τῶν πραγμάτων συγχωρεῖ δήλωσιν· λέγων, εἰ καὶ μὴ ἐναργεῖς εἰσὶν αἱ αὐτῶν διατυπώσεις, ἀνάγονται δὲ ἔκ τινων τεκμηρίων καὶ ὀνομάτων, καὶ τῆς οἱασοῦν γραφῆς. καὶ οὕτω ταῦτα κρατεῖν. καὶ τοῦτο ἐπί τε σῶων καὶ ἐμαγκιπάτων παίδων φησίν· καὶ πρός γε ἡ Θεοδοσίου προσδιορίζεται, οὐκ ἐπὶ πατέρων μόνων ταῦτα διατυποῦσα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μητέρων, καὶ ἐπὶ ἀνιόντων ἑκατέρας φύσεως. Ταύτης ἐπιλαβόμενοι τῆς ἀδείας ἄνθρωποι, εἰς τοσαύτην ἀσάφειαν ἐξῆλθον, ὥστε μάντεων μᾶλλον ἢ ἑρμηνέων ταῦτα προσδεῖσθαι. τοιγαροῦν οὔτε πρόσωπα γράφοντες, οὔτε πραγμάτων λέγοντες γνωρίσματα,

NOVEL. CONSTIT. CVII.

Impera. Iustinia. Augustus Basso magnificentissi. comiti deuotis. domesticorum locum obtinenti Ioannis gloriosissi. prætoriorum præfecti, iterum exconsuli & patricio.

PRAEFATIO.

A CONSTANTINO [a] *diuæ memoriæ lex scripta est per antiquæ coniecturæ simplicitatem: porro causarũ varietas & natura eas frequẽter mutans, egere leges illas emendatione nostra præparauit. Dicit itaque lex, oportere morientium voluntates, quando sunt parentes, omnibus modis inter filios tenere, & tamen eos erubescit parentes existentes: quia eis & claram rerum concedit significationem, dicens, & si non manifestæ sint eorum dispositiones, apparuerint autem ex quibusdam indiciis & coniecturis, & qualibet scriptura: & sic eas valere. & hoc in suis & emancipatis filiis.*

[a] l. vlti. C. fam. erci.

Insuper & Theodosius decreuit non in patribus solùm hoc disponens, sed etiam in matribus & ascendentibus vtriusque naturæ. Hanc apprehendentes licentiam homines in tantam ingressi sunt obscuritatẽ, vt diuinantibus magis quàm interpretãtibus hæc egerent. Itaq; neque personas scribentes, neque rerum dicentes

ρίσματα, καὶ ἴσως οὐδὲ πιστόν, ὅμως ἀξιοῦσι στο-
χασμοῖς καὶ τῷ τῶν εἰκότων λόγῳ τὰ τοιαῦ-
τα ἐπιτρέπειν.

ΚΕΦΑΛ. α.

Ἡμεῖς τοίνυν πάντα σαφῆ τε καὶ ἀναπεπλα-
μένα καθεστάναι βουλόμενοι (οὐδὲν γὰρ οὕτως
ἴδιον νόμων ὡς σαφήνεια, μάλιστα ἐπὶ ταῖς τῶν τε-
λευτώντων διατυπώσεσι) βουλόμεθα, εἴ τις γράμ-
ματα ἐπιστάμενος, μεταξὺ τῶν αὐτοῦ παίδων βού-
λοιτο ποιήσασθαι διατύπωσιν, πρῶτον μὲν αὐ-
τοῖς προγράφειν τὸν χρόνον, εἶτα καὶ τὰ τῶν παίδων
ὀνόματα οἰκείᾳ χειρί. καὶ πρός γε τὰς οὐγκιασμοὺς,
εἰς οὓς γράφει κληρονόμους αὐτοὺς, μὴ τοῖς συμβό-
λοις τῶν ἀριθμῶν σημαινομένους, ἀλλὰ δι' ὅλων
γραμμάτων δηλουμένους, ὥστε πανταχόθεν σα-
φεῖς τε καὶ ἀναμφισβητήτους καθεστάναι. Εἰ δὲ καὶ
πραγμάτων βούλοιτο ποιήσασθαι διαίρεσιν, ἢ τι-
σι πράγμασι ῥητοῖς πάσας ἢ τινας τῶν ἐνστά-
σεων περιστῆσαι· καὶ τὰ τούτων ἐγγραφέτω γνω-
ρίσματα, ὥστε τοῖς αὐτοῦ γράμμασι πάντα δη-
λούμενα μηδεμίαν ἔτι φιλονεικίαν τοῖς παισὶ κα-
ταλιμπάνειν. Εἰ μέντοιγε ἢ γαμετῇ ἢ ἐξωτι-
κοῖς τισὶ προσώποις βούλεται καταλιπεῖν le-
gata ἢ *fideicommissa*, ἢ καὶ ἐλευθερίας, καὶ
ταῦτα οἰκείᾳ χειρὶ γραφόμενα, λεγόμενά τε
παρὰ τῶν διατιθεμένων ἐπὶ τῶν μαρτύρων,
ὡς ἅπαντα ἐφεξῆς τὰ ἐν τῇ διατυπώσει κεί-
μενα αὐτοὶ καὶ ἔγραψαν καὶ βούλονται κρα-
τεῖν· ἔστω ἰσχυρά, μηδὲν ἐλαττούμενα ἐκ τοῦ
δοκεῖν

notitiam, & forte nec quantitatem, tamen dignantur coniecturis & verisimilium ratione talia permittere.

De voluntatibus parentum in distributione patrimonij facienda.

CAPVT I.

Nos igitur omnia clara & aperta consistere volentes (quid enim sic proprium est legum, sicut claritas, maximè super defunctorum dispositionibus?) volumus, si quis literas sciens, inter suos filios voluerit facere dispositionem, primum quidẽ eius subscriptione tempus declaret: deinde quoque filiorum nomina propria manu, ad hoc vncias in quibus scripsit eos heredes, non signis numerorum significandas, sed per totas literas declarandas: vt vndique claræ & indubitatæ consistant. Si vero etiam rerum voluerit facere diuisionem, aut in quibusdam rebus certis aut omnes aut quasdam institutiones statuere, & harum inscribat significationes: vt eius literis omnia declarata, nullam vlterius contentionem filiis derelinquant. Si tamen aut vxori aut extraneis personis aliquibus voluerit relinquere legata, aut fideicõmissa, aut libertates, & hæc propria scripta manu, dictáq; à testatoribus coram testibus, quoniam omnia consequenter in dispositione posita ipsi & scripserunt, & volũt valere, sint firma: nihilo minuenda eo quòd

δοκεῖν ἐν χάρταις γεγράφθαι, τὴν λοιπὴν πα-
ρατήρησιν τῶν διαθηκῶν μὴ δεξάμενα· ἀλλὰ
τούτῳ μόνον διαλλαττέτω, τῷ τὴν αὐτοῦ δεξιὰν
τε καὶ γλῶτταν ἔχειν τὴν πᾶσαν ἰσχὺν τῷ χάρ-
τῃ παρεχομένην.

ΚΕΦΑΛ. β.

ΚΑΙ εἴπερ μέχρι τελευτῆς μείνοι τοῦτο τὸ σχῆμα, οὐδεὶς ὕστερον παρέξει μαρτυρίας ὡς ἠβουλήθη τυχὸν τὴν τοιαύτην γνώμην ἀμεῖψαι ἢ ἐναλλάξαι, ἤ τι τοιοῦτο ποιῆσαι, ὥ γε ἐξὸν διαῤ-ῥῆξαι τὸ γενόμενον, καὶ ἑτέραν ποιήσασθαι βού-λησιν, δηλοῦσαν τὴν τελευταίαν αὐτοῦ γνώμην ἣν προσήκει κρατεῖν. τοῦτο γὰρ ἐφίεμεν αὐτῷ πράττειν, αὐτὸ τοῦτο ῥητῶς ἐπισημαινομένῳ ἐπὶ παρουσίᾳ μαρτύρων ἑπτὰ, ὡς καὶ πεποίηται τινὰ τοιαύτην βούλησιν, οὐ μὴν κρατεῖν αὐτὴν ἔτι βού-λεται, ἀλλ᾽ ἑτέραν ποιήσασθαι. καὶ ταῦτα ἢ ἐν τελείᾳ διαθήκῃ ποιείτω, πάντα τὰ τῶν δια-θηκῶν ἐχούσῃ σύμβολα, ἢ ἐν ἀγράφῳ τελείᾳ βουλήσει. ὥστε ἐπ᾽ ἐγγράφῳ ἢ ἀγράφῳ βουλή-σει δοκεῖν αὐτὸν τελευτῆσαι, τῶν προτέ-ρων ἀκύρων ἐκ τῆς δευτέρας αὐτοῦ κατὰ τὴν τελείαν διαθήκην ἢ βούλησιν διατυπώσεων γινομένων.

ΚΕΦΑΛ. ιγ.

ΕΠειδὴ δὲ ἴσμεν τινὰς νεμήσεις ποιουμένους με-ταξὺ τῶν οἰκείων παίδων, καὶ παρασκευάζον-τας αὐτοὺς ταύταις ὑπογράφειν, καὶ τὸ τοιοῦτο σχῆμα προσιέμεθα. εἰ γὰρ διανέμοι τις τὰ οἰκεῖα

πράγμα

videantur in charta scripta, reliquam obseruationem testamentorum non suscipientia: sed hoc solum immutetur, quòd eius manus & lingua habet omnẽ virtutem chartæ præbitam.

CAPVT II.

ET si quidem vsq; ad mortem maneat hoc schema, nullus postea deducet testes quia voluit forte talem voluntatem commutare, aut conuertere, aut aliquid tale facere, cui licuit rumpere quod factum est, & aliam facere voluntatem, declarantem perfectam eius sententiam quam competit valere. hoc enim concedimus ei agere, hoc ipsum expreßim significantem sub præsentia testium VII.[a] *quia & si fecerit quandam talem voluntatem, non tamen eam valere vlterius vult, sed rursus vult aliam facere: & hanc aut in testamento perfecto faciat omnia testamẽtorum habente signa, aut in non scripta perfecta voluntate: videri eum defunctum esse prioribus infirmis factis ex secunda eius secundum perfectum testamentum aut voluntatem dispositione.*

[a] Sic in vet. omn. & Græc. Scrimg. & epit. Iulia. sed Hal. græc. lib. legit. ἑπτὰ ἢ πέντε, sicut & Harmenopulus, quæ additio πέντε facta est ex leg. nouella. Leonis Iustiniano posterioris.

CAPVT III.

QVia vero nouimus aliquos diuisiones facientes inter proprios filios, & præparantes eos his subscribere: & hoc schema suscepimus. Si quis enim diuidat proprias res, &

πράγματα, καὶ αὐτοὺς τοὺς παῖδας προσκαλεσάμενος, ποιήσειεν ὑπογράψαι ταῖς νεμήσεσιν αὐταῖς, καὶ κυρίας ταύτας ἡγήσασθαι, καὶ ὁμολογῆσαι ταῦτα κατὰ τοῦτο ἔχειν τὸν τρόπον· ἔστω καὶ τοῦτο κύριον ἐπὶ τοιαύτης πραγμάτων διαιρέσεως, κατὰ τὴν ἡμετέραν διάταξιν, ἣν περὶ τούτου τεθείκαμεν. ἣν ἐπὶ πᾶσι τοῖς αὐτῇ περιεχομένοις κυρίαν εἶναι καὶ διὰ τοῦδε τοῦ νόμου θεσπίζομεν. εἰ μέντοι γε καὶ ἐπὶ διανεμήσεων αὐτὸς ὑπογράψει, καὶ σαφῆ πάντα διὰ τῆς ὑπογραφῆς τῆς αὐτοῦ ποιήσεται, ἔστω καὶ τοῦτο κύριον· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο ἤδη τῇ ἡμετέρᾳ νομοθεσίᾳ περιέχεται. πρόδηλον δὲ ὡς ἐπὶ τῶν τοιούτων θεμάτων ὅδε ὁ νόμος κρατήσει, ὁπόσα μετ' αὐτὸν κινηθῆναι συμβαίη.

¶ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου, ἡ σὴ ἐνδοξότης γινώσκουσα, ἅπασι ποιησάτω φανερά· ὥστε μηδένα διαλαθεῖν τῶν ὀρθῶς καὶ προνοητικῶς ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων νενομοθετημένων. 1

DAT. KAL. FEBR. CONSTANT. DN. IVSTIN. PP. AVG. BILIS. V. C. CONS.

Περὶ τῶν ἀποκάλας στάσεων.

Διάταξις ρη.

Ο ΑΥΤ

ipsos filios euocans faciat subscribere diuisionibus ipsis, & ratas eas iudicare, & profiteri filios hoc secundum hunc habere modum: sit & hoc firmum in huiusmodi rerum diuisione, secundum nostram constitutionem quam ob hoc posuimus: quam in omnibus quæ in ea continentur, firmam esse per hanc legem sancimus. Si autem & in diuisione ipse subscripserit, & clara omnia per subscriptionem suam fecerit, sit & hoc ratum: quoniam & hoc iam nostra legislatione continetur. Palàm vero est quia in talibus casibus valebit hæc lex, quoscunque postea moueri contigerit.

EPILOGVS.

¶ *Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, tua gloria cognoscens, omnibus faciat manifesta: vt nullum lateant quæ rectè & prouidenter pro nostris subiectis sancita sunt. Dat. Kalen. Ianua. Constantinop. do. Iustiniano* P P. A. *Imperij anno* XIII. *Basilio* [a] V. C. *Cos.*

[a] Corruptè in Scrimgeriana legitur Bilisario.

DE RESTITVTIONIBVS.

TITVLVS IX.

NOVEL. CONSTIT. CVIII.

Imper

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΒΑΣσῳ τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ κόμητι τῶν καθωσιωμένων δομεστίκων, ἐπέχοντι τὸν τόπον Ἰωάννου τοῦ ἐνδοξοτάτου ὑπάρχου τῶν ἱερῶν πραιτωρίων.

ΥΠεθέσεως ἠκούσαμεν περὶ διαθήκης ἀμφισβητουμένης, ἣν καὶ ἑρμηνεῦσαι δίκαιον ἡγησάμεθα, καὶ νόμῳ περιλαβεῖν ἀκριβεῖ. τοῦτο δὴ τὸ ἡμῖν εἰωθὸς, ἐκ τῶν ἐν ταῖς ὑποθέσεσι κινουμένων ζητήσεων, νόμων χρηστῶν λαμβάνειν ἀφορμάς. ¶ Παῖδας γάρ 1 τις οἰκείους ἐνστησάμενος κληρονόμους, εἶτα καὶ ἀλλήλοις αὐτοὺς ἐξ ἀπαιδίας ὑποκαταστῆσαι βουλόμενος, ἐκέλευσεν, εἰ συμβῇ τινα τῶν αὐτοῦ παίδων καὶ κληρονόμων μέλλειν ἄπαιδα τὸν ἀνθρώπινον καταλύειν βίον, μετὰ τὴν ἐξαίρεσιν τῶν ἐκ τοῦ νόμου ὀφειλομένων αὐτῷ, ἐκ τῶν παρ' αὐτοῦ καταλιμπανομένων αὐτῷ πραγμάτων, τὰ λοιπὰ πάντα πράγματα καὶ δίκαια, ὅσα παρ' αὐτῷ ἐν καιρῷ τελευτῆς εὑρεθείη, ἔρχεσθαι καὶ ἀποκαθίστασθαι τῷ ἐξ αὐτῶν περιόντι, ἢ τοῖς αὐτοῦ παισὶν, εἴ γε αὐτὸς τελευτήσοι· πάσης ἀργούσης μεταξὺ αὐτῶν διὰ τὴν εἰρημένην ἀποκατάστασιν ἀσφαλείας τε καὶ ἐγγύης. ἐπὶ τούτοις αὐτοῦ τελευτήσαντος, καὶ τοῦ μὲν ἑνὸς τῶν αὐτοῦ παίδων καὶ κληρονόμων παῖδας ἔχοντος, τοῦ δὲ μείναντος ἄπαιδος· κωλύει τὸν ἄπαιδα ὁ τοὺς παῖδας ἔχων κεχρῆσθαι τοῖς πράγμασιν, ὡς ταῦτα ἐλαττοῦντα. ὁ δὲ, ἀποκεχρημένος τοῖς ῥήμασι τῆς διαθήκης, καὶ ὅτι

εἴ τι

Imperator Iustinianus Augustus Basso magnificentiss. comiti deuotiss. domesticorum, locum tenenti Ioannis gloriosissim. sacrorum prætoriorum præfecti.

PRAEFATIO.

NEGOTIVM *audiuimus pro testamento dubitato, quod etiam interpretari iustum existimauimus, & lege comprehendere certissima: hoc quod nostræ consuetudinis est, in negotiis motis ex legibus optimis accipere occasiones.*

1 ¶ *Filios enim quidam suos instituentes heredes, deinde alterutris eos, filiis non existentibus substituere volens, iussit, si contigerit aliquem eius filiorum, & heredem futurum, sine filiis humanam soluere vitam: post exceptionem horum quæ ex lege debentur ei, ex eis quæ ab eo relinquebantur ei rebus, reliquas omnes res, & iura quæcumque apud eum in tempore mortis inuenirentur, venire, & restitui ex his superstiti, aut eius filiis, si etiam ipse moreretur: omni cessante inter eos propter memoratam substitutionem cautione & fideiussione in his. eo moriente, & vno quidem eius filiorum & heredum filios habente, alio verò manente sine filiis, prohibet eum qui sine filiis est, is qui filios habet, vti rebus, vtpote eas deterentem. at ille vtens verbis testamenti, quia quicquid inueniretur in*

tempore

εἴ τι συμβαίη ἐν καιρῷ τελευτῆς παρ' αὐτῷ, τοῦτο αὐτὸν ἀποκαθιστᾶν ἐκέλευσε· κατὰ τοῦτο βούλεται τὸ σχῆμα παῤῥησίαν ἔχειν χρῆσθαι τοῖς πράγμασιν ὡς ἂν βουληθείη, μηδεμιᾶς κωλύσεως περὶ τῆς αὐτῶν διοικήσεως ἐπαγομένης αὐτῷ. ¶ Ἡμεῖς τοίνυν λαβόντες ἐκ τούτου πρόφασιν, ᾠήθημεν χρῆναι καὶ τὴν παλαιὰν ἀοριστίαν, καὶ τὴν ἐφεξῆς διάκρισιν, τὴν μὲν ὁρίσαι, τὴν δὲ καθαρὰν ἐν ἀνθρώποις ἀποθέσθαι· καὶ διὰ τοῦτο νόμῳ τὸ πρᾶγμα περιλαβεῖν, ὅπως ἂν μάθοιεν ἄνθρωποι τὴν πᾶσαν τοῦ νόμου τάξιν, μεθ' ἧς προσήκει τὰ τοιαῦτα καὶ μανθάνειν καὶ κρίνειν, Παπιανῷ τῷ σοφωτάτῳ ῥηθέντα ἐν τῷ ιβ. τῶν ἑαυτοῦ quaestionum, ἔνθα ἐπιτρέπει τὰς ἐκποιήσεις ἐπὶ τοιούτου θέματος· ἐκεῖνο μόνον ὥσπερ ἐξεπίτηδες ἐν αἰνίγματι προσθεὶς, τὸ τηνικαῦτα δεῖν κεκωλῦσθαι τὰς ἐκποιήσεις, ἡνίκα ἐπὶ τῷ καταλῦσαι τὸ φιδεϊκόμμισσον ἐξεπίτηδες ὁ τούτῳ βεβαρημένος ἐπὶ τὴν ἐκποίησιν ἦλθε. καὶ ὁ φιλόσοφος ἐν βασιλεῦσι Μάρκος, τοιούτου τινὸς ὑποτεθέντος θέματος, ἀνδρὸς ἀγαθοῦ μεσιτείαν δοκεῖν εἶναι τοῖς τοιούτοις ῥήμασι διετύπωσεν.

ΚΕΦΑΛ. α.

Ἡμῖν οὖν ὀρθῶς ἔδοξεν ἔχειν, οὕτω τυπῶσαι τὴν νομοθεσίαν, ὥστε εἰ μὲν καθόλου τις εἴποι ἀποκαταστῆσαι τὸ φιδεϊκομμίσσου, ταῦτα κρατεῖν ἅπερ ἐπὶ τῶν τοιούτων διώρισται, καὶ παρ' ἡμῶν ἤδη νενομοθέτηται· εἰ δὲ τοιοῦτον ᾖ τὸ φιδεϊκόμμισ-

σον

tempore mortis apud eum, hoc eum restituere iußit: secundum hoc vult schema licentiam habere vti rebus sicut voluerit, nulla prohibitione de eorum gubernatione illata ei.

2 ¶ *Nos igitur sumentes ex hoc occasionem, existimauimus oportere & antiquam definitionem, & deinceps discretionem hanc quidem definire, hanc autem puram hominibus reponere, & propterea lege causam comprehendere, vt discant homines omnem legis ordinem cum quo competit talia & discere, & iudicare. Nouimus igitur apud Papinianum sapientißimum dictum in decimonono libro eius quæstionum, vbi permittit alienationes in tali casu: illud solam velut ex studio in ænigmate proponens, vt tunc oporteret prohiberi alienationes, cum ad soluendum fideicommissum, ex studio qui hoc oneratus est, ad alienationem venit. Et tanquam philosophatus inter imperatores Marcus tali quodam proposito casu, viri boni arbitratum videri inesse talibus verbis disposuit.*

CAPVT I.

NObis ergo rectè visum est, hanc ita disponere legislationẽ, vt si quidẽ vniuersaliter aliquis dicat restitutionẽ fideicõmißi: hac tenere quæ in talibus decreta sunt, & à nobis iam sancita. Sin vero tale sit fideicommissum, quale

σον ἐποίει ὑπόκειται, καὶ τὰ συνεισκείμενα ἤτοι
παραλιμπανόμενα ἐν καιρῷ τελευτῆς, ὁ δια-
θέμενος ὑπάγει μόνα τῷ φιδεϊκομμίσσῳ· τὴν τοι-
αῦτα τὸ ἀορίστως εἰρημένον τοῖς ἔμπροσθεν
ὑπό τινα νενομισμένην ἀγαγεῖν διαίρεσίν τε
καὶ τάξιν. εἰ γάρ τις ταῦτα ἢ καί τι τοιοῦτον ἕτε-
ρον φήσει, θεσπίζομεν ὥστε μέχρι τοῦ φαλκιδίου
μόνου τῆς οἰκείας ἐνστάσεως ἀνάγκην ἔχειν φυ-
λάττειν τὸν βεβαρημένον τοῦ φιδεϊκομμίσσου τῇ
ἀποκαταστάσει, καὶ μὴ δύνασθαί τι παντελῶς
ἐξ ἐκείνου ἐλαττοῦν. ἱκανὸν γὰρ εἰ τῷ μὲν κλη-
ρονόμῳ περιέσονται τὰ τρία μέρη, τῷ δὲ ὁ τοῦ τε-
τάρτου μόνου παραλειφθήσεται λόγος. οὐδὲ γὰρ
ἐφήσομεν τῷ βεβαρημένῳ καὶ δωρεαῖς χρῆσθαι
τισί, καὶ ἴσως ἐξεπίτηδες, ὅπερ ὁ Παπιανὸς ἔ-
λεγεν *interuertendi fideicommißi causa*, ὥστε
καὶ τὸ τέταρτον ἀπομειοῦν τῆς ἐνστάσεως τῆς
αὐτοῦ. ἀλλὰ τοῦτο πάντως καταλιμπάνειν τὸ
φιδεϊκόμμισσον, τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐπὶ τῇ
αὐτοῦ κειμένων ἐξουσίᾳ. ὥστε ἄδειαν ἔχειν αὐ-
τὸν τούτοις ὡς βούλεται χρήσασθαι, καθὰ τε-
λείοις δεσπόταις προσήκει. Εἰ μέν τοι καὶ αὐτοῦ
τοῦ τετάρτου ὁ βεβαρημένος προσάψεται, ἀναγ-
καῖον ἐστὶ πολυπραγμονεῖσθαι τὴν αἰτίαν καθ'
ἣν τοῦτο πέπραχε. καὶ εἴπερ ἢ προῖκα βούλοιτο
δοῦναι ἢ προγαμιαίαν δωρεὰν, ἑτέραν οὐκ ἔχων
οὐσίαν, δεῖ μὲν αὐτῷ τοῦτο συγχωρεῖσθαι πράττειν,
κατὰ τοῦτο δὴ τὸ τῷ ἡμετέρῳ περιεχόμενον ἤδη
νόμῳ, εἰς ὅπερ αὐτῷ παντελῶς οὐκ ἠρνησάμεθα
τὴν

quale subiacet: & ea quæ inueniuntur seu remanent in tempore mortis, testator submittat sola in fideicommissum: tunc indefinite dictum prioribus, sub quadam legitima deducere diuisione & ordine. Si quis enim hæc aut etiam aliquid aliud tale dixerit: sancimus vsque ad Falcidiam solùm suæ institutionis necessitatem habere seruare eum qui oneratus est fideicommissi restitutione, & non posse aliquid penitus ex illa minuere sufficiens existens: sed heredi quidem supersint tres partes: illi autem quartæ solius relinquatur ratio. Non enim concedimus ei qui grauatus est, etiam donationibus vti aliquibus, & forsan ex studio (quod Papinianus dicebat) interuertendi fideicommissi causa, vt etiam quarta minuatur institutionis eius: sed hoc omnino relinquere fideicommissum: aliis omnibus in eius positis potestate: & licentiam habere eum his sicut voluerit vti, quemadmodum perfectis dominis competit.

Si vero & ipsam quartam is qui grauatus est, contingat: necessarium est perscrutari causam secundum quam hoc egit: & si quidem aut dotem voluerit dare, aut sponsalitiam largitatem; aliam non habens substantiam: oportet ei hoc permitti agere. hoc videlicet quod nostra continetur iam lege: in qua ei omnino non negauimus talem de-

τὴν τοιαύτην ἀπομείωσιν. Εἰ δὲ καὶ εἰς αἰχμαλώ-
των λύσιν (ταύτην γὰρ ἐξαιροῦμέν τε καὶ ἀνατί-
θεμεν τῷ θεῷ τὴν αἰτίαν) καὶ τοῦτο ἄδειαν αὐτὸν
ἔχειν ποιεῖν, καὶ ἐλαττοῦν καὶ τὸ τέταρτον. τοῦ τῆς εὐ-
σεβείας λόγου πάντων ἡμῖν τιμιωτέρου φαινομένου.

ΚΕΦΑΛ. β.

Εἰ δὲ συμβαίη μηδὲ αὐτὸν ἔκ τινων αἰτιῶν
ἔχειν ὅθεν ποιοῖτο δαπάνας. ἐν τῆς τοιαύ-
της ἀποκαταστάσεως καὶ ταύτας ποιεῖσθαι δίδο-
μεν αὐτῷ παρρησίαν. τοῦτο ὅπερ καὶ ὁ διαθέμενος
ἐπέτρεψε, τὸ παραλιμπανόμενον ὅλως τοῦτο βου-
λόμενος εἰς τὴν ἀποκατάστασιν ἕλκεσθαι, καὶ (ὡς
ἂν τις εἴποι) ἐκ τοῦ περιττεύοντος αὐτῷ τὴν ἀ-
ποκατάστασιν γίνεσθαι. Εἰ δὲ μηδεμία τοιαύτη
τοῖς ὑπόκειται πρόφασις, ἀνάγκην ἔχειν πάντως
τὸ τέταρτον μέρος τῆς οἰκείας ἐνστάσεως φυλάτ-
τειν, καὶ τῇ τοιαύτῃ ἀποκαταστάσει χαρίζεσθαι. Εἰ
μέντοι τι δαπανοίη, ἔχων ὅθεν τὴν ἀποπλήρω-
σιν ποιήσεται, ἐξ ἐκείνου καὶ ἀναπληροῦσθαι τὸ τέ-
ταρτον, καὶ κατὰ μηδεμίαν αἰτίαν αὐτὸ μειοῦσθαι.
Εἰ δὲ προσάψηται τοῦ τετάρτου, καὶ οὐκ ἔχει πρὸς ἀ-
ναπλήρωσιν ἑτέραν οὐσίαν, τηνικαῦτα δίδομεν
καὶ κατὰ τῶν ἠγορακότων ἢ ἄλλως λαβόντων πράγ-
ματα, in rem, καὶ ὑποθήκας, ἐκ τῆς αὐθεντίας τοῦδε
τοῦ νόμου, ὥστε ἐξεῖναι ἀναπληροῦν τὸν φιδεϊκομ-
μισσάριον ἑαυτὸν ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων ἐκδι-
κήσεως τοῦτο ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν λεγάτων ἤδη δε-
δώκαμεν, καὶ τὴν ἐκ τῆς διατάξεως in rem αὐ-
τοῖς χαρισάμενοι καὶ τὴν τοῦ φιδεϊκομμισσαρίου

persecut

minutionem. Si vero & in captiuorum redemptionem (hanc enim excipimus, & dicamus Deo causam) & hoc licentiam eum habere facere, & minuere etiam quartam pietatis ratione: quod omnium nobis preciosius videtur.

CAPVT II.

SI vero contigerit neque ipsum habere ex aliquibus causis vnde faciat expensas, ex tali restitutione etiam has facere damus ei licentiam (hoc quod & testator permisit) quod relinquetur, omnino hoc volens ad restitutionem trahi, & quasi aliquis dicat, ex hoc quod remaneret, ei restitutionem fieri. Si autem nulla talis subiacet occasio, necessitatem habere omnino quartam partem propriæ institutionis seruare, & tali & aliis restitutionem donare. Si tamen aliquid expenderit habens vnde supplementum faciat: ex illo suppleri quartam, & per nullam causam hanc minui.
Si vero contigerit quartam, & non habeat ad supplementum aliam substantiam: tunc damus ei & contra emptores, aut aliter accipientes res, in rem, & hypothecas ex auctoritate huius legis, vt liceat complere sibi fideicommissum ex rerum vindicatione: hoc quod in legatis iam dedimus, & ex constitutione in rem ei donantes, & fideicommissi

perſecutiονα. ὥστε καὶ ἀσφάλειαν ὁ φιδεϊκομμισσάριος δώσει τοῦ μὴ ἔλαττον τοῦ τετάρτου φυλάττειν, εἰ μὴ καὶ αὐτὴν ὁ διατιθέμενος συγχωρήσειεν, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ προσηγγελμένου ἡμῖν πεποίηκε φανῆναι. αὐτοῦ γὰρ τοῦ διατιθεμένου πᾶσαν οὐκ ἐγγύην μόνον ἀλλὰ καὶ ἀσφάλειαν συγχωρήσαντος, ἡμᾶς ἀλλοιότερον αὐτὸ διαθεῖναι οὐκ ἂν εἴη, τῆς τοῦ τελευτήσαντος ἐστοχασμένους γνώμης. ❡ Κατὰ ταῦτα τοίνυν ἔστω τοῖς πράγμασι τομή, αὐτῷ τε τούτῳ τῷ παρασχομένῳ τὴν ζήτησιν, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐφ᾽ οἷς ἠρτῆσθαι συμβαίνει τὰ θέματα· τῶν μὲν διαθηκῶν οὕτω γινομένων, καὶ τῶν διαθεμένων ἴσως τελευτησάντων, οὔπω δὲ τοῦ τοιούτου χώραν λαβόντος φιδεϊκομμίσσου, ἀλλ᾽ ἔτι τοῦ βεβαρημένου περιόντος. καὶ ταῦτα φαμὲν οὐκ ἐπὶ παίδων μόνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν, καὶ τῶν ἔξω τοῦ γένους, ἐφ᾽ ὧν ὅλως τοιοῦτο φιδεϊκόμμισσον καταλελεῖφθαι συμβαίνει. 1

❡ Η τοίνυν σὴ ἐνδοξότης ἅπασι ταῦτα φανερὰ ποιήσει τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις, ὥστε εἰδέναι κατὰ τίνα τρόπον προσήκει καὶ ζῆν αὐτοὺς καὶ τελευτᾶν καὶ διατίθεσθαι, φιδεϊκόμμισσά τε καταλιμπάνειν, καὶ τὰ ἄλλα πράττειν ἅπερ ἐπὶ τῶν τοιούτων νενόμισται. DAT. KAL. FEB. CONSTANTINOP. DN. IVSTINIA. PP. AVG. BASILIO V. C. CONS.

Περὶ αἱρετικῶν τῇ πίστει γυναικῶν.

persecutionem. vnde & cautionem fideicommissarius dabit non minus quartam seruare: nisi & ipsam testator, sicut in pronunciato nobis facto, prohibuit. cum enim ipse testator omnem non fideiußionem solum, sed etiam cautionem relaxauerit: nos aliter disponere, non est morientis conuicere voluntatem.

EPILOGVS.

¶ *Hæc igitur sit causis decisio, ipsi quæ præbuit quæstionem, & aliis omnibus, in quibus pendêre contigerit casus testamentorum quidem factorum, & testatorum quippe defunctorum: nondum autem tali locum accipiente fideicommisso, sed adhuc eo qui grauatus est, superstite. Et hæc dicimus non in filiis solum, sed etiam in aliis cognatis & extraneis agere, in quibus omnino tale fideicommissum relinqui contigerit. Tua igitur gloria omnibus hæc manifesta faciat nostris subiectis, vt sciāt quemadmodum competat & viuere eos, & mori, & testari, & fideicommissa relinquere, & alia agere quæ in talibus sunt sancita. Dat. Kalen. Febr.* CP. *Domi. Iustin.* PP. *Aug. anno* XIIII. *Basilio* V. C. *Consule.*

DE PRIVILEGIIS DOTIS HAERETICIS MVLIERIbus non præstandis.

TITVLVS X.

NOVEL. CONSTIT. CIX.

Imp. Iustinianus Aug. Ioanni gloriosissi. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario & patricio.

PRAEFATIO.

VNAM *nobis esse in omni nostræ reipublicæ & imperij vita, in Deo spem credimus: scientes quia hæc nobis & animæ & imperij dat salutem. vnde & legislationes nostras inde pendêre competit, & in eam respicere: & hoc eis principium esse, & medium & terminum. Sciunt igitur vniuersi quia ante nos imperantes, & maximè Leo piæ memoriæ, & Iustinus piæ memoriæ noster pater, in suis constitutionibus, hereticis omnibus interdixerunt, vt neque vlla ipsi participarentur militia, neque quodlibet in publicis curis participium haberent, vti ne occasione militiarum & publicorum collegiorum sanctæ Dei catholicæ & apostolicæ ecclesiæ membra viderentur vastare: ita & nos ipsi hoc egimus, nostris constitutionibus hoc roborantes. Hæreticos verò & illi dixerunt, & nos dicimus eos, qui diuersarum sunt heresum: quibus coniungimus & connumeramus & qui Nestorij Iudaicam sequuntur vesaniã, & Eutychianistas, & Acephalos, qui Dioscori &*

ἢ Σεβήρου κακοδοξίαν νοοῦσι, τὴν Μανιχαίου ἢ Ἀπολιναρίου ἀνανεωσαμένων δυσσέβειαν· καὶ πρό γε πάντων, τοὺς μὴ ὄντας μέλος τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ πάντες ὁμοφώνως οἱ ἁγιώτατοι πάσης τῆς οἰκουμένης πατριάρχαι, ὅ, τε τῆς ἑσπερίας Ῥώμης καὶ ὁ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως, καὶ Ἀλεξανδρείας καὶ Θεουπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ πάντες οἱ ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένοι ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι τὴν ἀποστολικὴν κηρύττουσι πίστιν τε καὶ παράδοσιν. Τοὺς τοίνυν τῆς ἀχράντου κοινωνίας κατὰ τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν οὐ μεταλαμβάνοντας παρὰ τῶν ταύτης θεοφιλεστάτων ἱερέων, αἱρετικοὺς δικαίως καλοῦμεν. κἂν γὰρ ὄνομα Χριστιανῶν ἑαυτοῖς περιτιθέασι, τῆς ἀληθινῆς ἑαυτοὺς τῶν Χριστιανῶν πίστεώς τε καὶ κοινωνίας χωρίζοντες, τῷ τοῦ θεοῦ κρίματι ἑαυτοὺς ὑπάγειν γινώσκονται.

ΚΕΦΑΛ. α.

Οἱ μὲν οὖν περὶ τῶν αἱρετικῶν φοιτήσαντες νόμοι, πᾶσιν εἰσὶ φανεροί. ἡμεῖς δὲ βουλόμενοι τοὺς τὴν ὀρθόδοξον ἀσπαζομένους πίστιν καὶ ταύτης ἀντεχομένους, ἔχειν τι πλέον προνόμιον τῶν ἀλλοτριούντων ἑαυτοὺς τῆς τοῦ θεοῦ ποιμνῆς (ἐπειδὴ μήτε δίκαιόν ἐστιν ἴσων τοῖς ὀρθοδόξοις τοὺς αἱρετικοὺς ἀξιοῦσθαι προνομίων) διὰ τοῦτο καὶ νῦν ἐπὶ τὸν παρόντα ἥλομεν νόμον. ἐπειδὴ γὰρ δεδώκαμεν προνομίας ταῖς γυναιξὶ τῶν προικῶν, ὥστε καὶ προγενεστέρων δανειστῶν προκρίνεσθαι, καὶ βελτίω τάξιν ἔχειν αὐτὰς

Seueri mala secta languent, & Manichæi, & Apollinaris renouantium impietatem: & ad hoc omnes qui non sunt membrum sanctæ Dei catholicæ & apostolicæ ecclesiæ, in qua omnes concorditer sanctissimi episcopi, & totius orbis terrarum patriarchæ, & Hesperiæ & Romæ, & huius Regiæ ciuitatis, & Alexandriæ, & Theopoleos, & Hierosolymorum, & omnes qui sub eis constituti sunt sanctissimi episcopi, apostolicam prædicant fidem, atque traditionem. Igitur sacram communionem in catholica ecclesia non percipientes à Deo amabilibus sacerdotibus, hæreticos iustè vocamus. Nam licet nomen Christianorum sibimet imposuerint: at tamen à Christianorum se fide & communione separant, Dei iudicio semetipsos subdi cognoscentes.

CAPVT I.

QVæ igitur de hæreticis prolata sunt lege, omnibus sunt manifesta. Nos autem volentes orthodoxam amplectentes fidem, & eam defendentes, habere aliquod amplius priuilegium iis qui alienant semetipsos à Dei ouili (quoniam neque iustum est æqualibus cum orthodoxis hæreticos dignos fieri priuilegiis) propterea & nunc ad præsentem respeximus legem. Quia enim dedimus priuilegium mulieribus dotium, vt etiam prioribus creditoribus præponantur, & meliorem ordinem eas

αὐτὰς, καὶ ταῦτα ὑπὸ τοῦ χρόνου νικωμένας· ἐπὶ δὲ τῶν διὰ τοὺς γάμους δωρεῶν, κατὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἂν γένοιντο, τὰς ὑποθήκας ἔχειν. πᾶσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος ποιούμεθα φανερὸν διὰ τοῦδε τοῦ θείου ἡμῶν νόμου, ὅτι καὶ ταύτην τὴν προνομίαν καὶ τὰς σιωπηρὰς ὑποθήκας, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὁπόσα ταῖς γυναιξὶν ἐν διαφόροις προνομίοις παρὰ τῶν ἡμετέρων δίδοται νόμων, ἐκείναις δίδομεν μόναις (ἐφ' ᾧ τούτων ἀπολαύειν τι καὶ χρῆσθαι ταῖς δὴ αὐτῶν συνηγορίαις) ὅσαι ἐπιμελὲς ἔχει τὴν ὀρθὴν καὶ προσκυνουμένην ἡμῶν πίστιν κρατεῖν (τὴν τῆς καθολικῆς φαμὲν καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας) καὶ μετέχειν τῆς ἐν αὐτῇ σωτηριώδους κοινωνίας. τὰς γὰρ χωρίσασας ἑαυτὰς τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, καὶ τῆς ἀχράντου κατ' αὐτὴν κοινωνίας μεταλαμβάνειν οὐκ ἀνεχομένας παρὰ τῶν ταύτης θεοφιλεστάτων ἱερέων, οὐ βουλόμεθα παντελῶς τῶν τοιούτων ἀπολαύειν προνομίων. εἰ γὰρ ἑαυτὰς χωρίζουσι τῶν τοῦ θεοῦ δωρεῶν, καὶ τῆς ἁγίας καὶ ἀχράντου κοινωνίας ἀλλοτρίας ποιοῦσι, πολλῷ μᾶλλον καὶ ἡμεῖς οὐκ ἂν αὐτὰς ἀξιώσαιμεν προνομίων, καὶ τῆς ἐκ τῶν ἡμετέρων νόμων ἀπολαῦσαι συγχωρήσαιμεν συνηγορίας· ἀλλ' ἔστωσαν αὐταῖς ἄβατοι παντοίως αἱ παρὰ τῶν νόμων συνηγορίαι, καὶ παντὸς προνομίου ἐκ τῶν ἡμετέρων διατάξεων αὐταῖς διδομένου στερηθήσονται.

ΚΕΦΑΛ. β.

Ἔξεστι δὲ αὐταῖς, τῆς βελτίονος γινομένας γνώμης, καὶ τὴν ὀρθὴν καὶ ἀληθινὴν ἀσπαζομένας πίστιν, καὶ ταύτης μέχρι παντὸς αὐτε-

habere, & nec à tempore ſuperatas: in donationibus autem propter nuptias ſecundũ tempora per quæ fiunt, hypothecas habere omnibus in præſenti facimus manifeſtum per hanc ſacram noſtram legem, quia & hoc priuilegium, & tacitas hypothecas, & omnia alia quæ mulieribus omnibus in diuerſis priuilegiis à noſtris legibus data ſunt, illis damus ſolis, quatenus his fruantur, & vtantur, quæ diligentiam habent rectam, & adorandam noſtram fidem tenere (catholicæ dicimus & apoſtolicæ eccleſiæ) & participare in eius ſalutari communione. Quæ enim ſeparant ſe à ſancta Dei catholica & apoſtolica eccleſia, & ſacroſanctam in ea communionem percipere non patiuntur à Deo amabilibus ſacerdotibus, nolumus omnino talibus frui priuilegiis. Si enim ſe ſeparant à Dei muneribus, & à ſacra communione alienas faciunt: multo potius & nos non eas dignas fieri priuilegiis, neque ex noſtris legibus frui permittimus continentia: ſed ſint eis inaggreſſibilia omnino ex legibus beneficia: & omni priuilegio ex noſtris conſtitutionibus eis dato priuabuntur.

CAPVT II.

Licebit autem eis melioris ſententiæ factis, & rectam verámque amplectentibus fidem, & hac ſemper contentas, talibus perfrui

γομένας, τῶν τοιούτων ἀπολαύειν δωρεῶν τε καὶ προνομιῶν. τούτων ἐν ἁπάσῃ τῇ ὑπηκόῳ κρατούντων, καὶ παραφυλαττομένων, πρωτοτύπως μὲν παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων ἱερέων, ἔπειτα δὲ καὶ παρὰ τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων καὶ δικαστῶν, εἴτε μείζους εἴτε ἐλάττους καθεστᾶσιν, καὶ πρός γε παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, πρὸς ἣν καὶ τὸν παρόντα ποιούμεθα νόμον. Ὥστε προσῆκόν ἐστι τοὺς δικαστάς, παρ' οἷς τινὲς κινοῦνται κατὰ γυναικῶν δίκαι, ἢ παρὰ γυναικῶν τινὰ προνόμια ἐκδικεῖν ἑαυτοῖς βουλομένων, ἀποβλέπειν εἰς τὴν τοῦ παρόντος ἡμῶν νόμου δύναμιν. καὶ εἰ μὴ εὕροιεν αὐτὰς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως οὔσας, καὶ μεταλαμβανούσας τῆς ἀχράντου καὶ προσκυνητῆς κοινωνίας ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ παρὰ τῶν σεβασμιωτάτων ταύτης ἱερέων, ταύταις μὴ συγχωρεῖν ἀπολαύειν τῶν ἐκ τῶν ἡμετέρων διατάξεων προνομιῶν.

¶Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ γινώσκουσα, ἐν ταῖς παρ' αὐτῶν κινουμέναις δίκαις παραφυλάττειν καὶ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι φροντισάτω, διά τε τῶν εἰωθότων ἐδίκτων καὶ προσταγμάτων οἰκείων πᾶσι ποιησάσθω φανερά, ἔν τε τῇ εὐδαίμονι ταύτῃ πόλει καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις πάσαις. ὥστε γινώσκειν πάντας ὁπόση τις ἡμῖν ἐστι φροντὶς καὶ τῆς ἀληθοῦς περὶ τὸν δεσπότην Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν θεὸν πίστεως καὶ τῆς τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων σωτηρίας. 1

frui muneribus & priuilegiis. his in omni ditione valentibus, atque seruandis: principaliter quidem à Deo amabilibus episcopis & sacerdotibus, deinde à nostris administratoribus & iudicibus, siue sint maiores, siue minores: & insuper à tua celsitudine, apud quam & præsentem facimus legem. Vnde competens est, & iudices apud quos aliquæ mouebuntur contra mulieres causæ, aut à mulieribus quædam priuilegia sibi vindicare volentibus, respicere ad præsentis nostræ legis subtilitatem: & si non inuenerint eas orthodoxæ fidei existentes, & percipientes sacrosanctam & adorabilem communionem in sanctissima catholica ecclesia & apostolica à venerandissimis eius sacerdotibus: non permittere frui ex nostris constitutionibus priuilegiis.

EPILOGVS.

¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo cognoscens, causis apud eam motis seruare, & operi effectuique tradere curet, & per solemnia edicta & præcepta propria omnibus faciat manifesta & in hac fœlicissima ciuitate, & in prouinciis: vt cognoscãt omnes quãta & quæ nobis cura est & veræ circa dominũ Christum verum Deum fidei, & nostrorum subiectorum salutis.

Dat.

DAT. II. KAL. MAII CONSTANTINOP. DN. IVSTIN. PP. AVG. A SIL. V. C. CONS.

Περὶ τῶν τόκων.

Διάταξις ρι.

ΟΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ Ιωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτορίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων, καὶ πατρικίῳ.

ΙΣΜΕΝ ἐκ μηνύσεως τῆς σῆς ὑπεροχῆς νόμον ἤδη πεποιηκότες περὶ τῶν traiecticiων χρημάτων, ὃς ἐμφανὴς γέγονε τῷ δικαστηρίῳ τῷ σῷ.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΑΛΛ' ἐπειδήπερ ὕστερον προσελεύσεων ἡμῖν γινομένων προστάξαμεν τὸν νόμον ἐκεῖνον μὴ κρατεῖν, ἀναληφθῆναι αὐτὸν προστάξαντες ἐκ τοῦ δικαστηρίου τοῦ σοῦ· ἔγνωμεν δὲ αὐτὸν καὶ ἔν τισι τῶν ἐπαρχιῶν ἤδη καταφανῆ γενέσθαι· διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, τὸν τοιοῦτον νόμον παντοίως ἀργεῖν, καὶ εἰ συνέβη κατὰ χώραν αὐτὸν πεμφθῆναι, μηδὲ ἐκεῖσε κρατεῖν, ἀλλ' ἀνίσχυρον εἶναι. καὶ οὕτω βουλόμεθα τὸ πρᾶγμα προϊέναι ὡς εἰ μηδὲ γραφεὶς ἐτύγχανεν ὁ εἰρημένος νόμος, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἤδη περὶ τῶν τοιούτων τεθέντας νόμους παρ' ἡμῶν, τὰς ὑποθέσεις ἐξετάζεσθαι καὶ κρίσεως ἀξιοῦσθαι.

¶ Τὰ

Dat. II. *Kalen. Maij Constan. Domi. Iust.* P P. *Aug. anno* XIIII. *Basilio* v. c. *Cons.*

DE NAVTICIS VSVRIS.

TITVLVS XI.

NOVEL. CONSTITVT. CX.

Imp Iustin. August. Ioanni gloriosissimo Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario, & patricio.

PRAEFATIO.

NOVIMVS *ex denunciatione tuæ celsitudinis, legem fecisse iam nos de traiectitiis pecuniis, quæ manifesta facta est foro tuo.*

CAPVT I.

Sed quoniam postea aditionibus nobis factis, percepimus legem illam non valere, rescindi eam sperantes ex foro tuo: cognouimus autem eam & in quibuslibet prouinciis iam insinuatam: propterea sancimus talem legem omnino vacare: & si contigerit etiam per prouincias eam destinari, nec ibi valere: sed inualidam esse. Sicque non volumus causam procedere, tanquam si nec scripta fuisset memorata lex: sed secundum de talibus positas leges à nobis negotia & æstimatione & sententia potiantur.

EPIL

¶ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου, ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπουδασάτω.

DAT. VI. KALEND. MAII CONSTANTINOPOLI, DN. IVSTINIA. PP. AVG. BILISAR. V. C. CONS.

Περὶ τοῦ χρόνου τῶν ἁρμοζουσῶν ἀγωγῶν τοῖς εὐαγέσι τόποις.

Διάταξις ρια.

ΟΠΕΡ τὰ φάρμακα ταῖς νόσοις, τοῦτο παρέχουσι τὰ νόμιμα τοῖς πράγμασιν. ὅθεν ἀκόλουθόν ἐστι γινώσκειν ὅτι πολλάκις τὰ δοκιμασθέντα παρά τινος, ἐναντίον ἔσχε τὸ ἀποτέλεσμα· καὶ ὅπερ ἑκάστου στόμαχος ἐνόμισεν ἐπωφελὲς εἶναι, διὰ αὐτῆς τῆς πείρας εὑρέθη ἄχρηστος. δεικνύει τοῦτο καὶ ἡ τῆς παρούσης νομοθεσίας ἀνάγκη, ἐφ᾽ ἧς τὸ πρὸ βραχέος χρόνου προνόμιον τὸ παρασχεθὲν ἔναγχος διὰ εὐσεβοῦς σκοποῦ ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, καὶ τοῖς μοναστηρίοις καὶ τοῖς ἄλλοις σεβασμίοις τόποις, ἐκ τῆς ἡμετέρας διατάξεως, ἀναγκαίᾳ τινὶ διορθώσει διασφαλιζόμενον.

Εἰ γὰρ

EPILOGVS.

¶ *Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo operi effectuíque tradere festinet. Dat. VI. Kalen. Maij* C P. *Domi. Iustin.* P P. *August. Bilisario* V. C. *Consule.*

HÆC CONSTITVTIO INNOVAT CONSTITVTIOnem quæ præscriptionem centum annorum venerabilibus locis derat.

TITVLVS XII.

NOVEL. CONSTIT. CXI.

Imp. Iustin. Aug. Theodoto Orientalium prætoriorum præfecto.

PRAEFATIO.

QVOD *medicamenta morbis, hoc exhibent iura negotiis. vnde consequitur, vt nonnunquã à iudicio discordet effectus: & quod credebat coniectura prodesse, experimẽto inueniatur inutile. probat igitur hoc præsentis etiã necessitas sanctionis, in qua priuilegiũ ex religioso proposito sacrosanctis ecclesiis Dei, & monasteriis, aliísq; religiosis locis cõstitutione nostra nuper indultum, necessaria correctione distinguimus.*

Hæc latina lingua primùm scripta est: postea verò in Grçcã versa quasi ad verbũ, & in editione Scrimge. edita inter edicta Iustiniani, quam nos hîc suo loco, reiectis breuibus eius epitomis, reponimus.

Εἰ γὰρ καὶ ἤδη πάλαι κεκωλύκαμεν ἐπὶ ἑκατὸν ἐνιαυτοὺς τοῖς σεβασμίοις τόποις τοὺς τῆς παραγραφῆς δρόμους ἐκτείνεσθαι, καθ' ἣν ἄδειαν τῆς τοιαύτης νομοθεσίας, πολλαὶ μὲν ἤδη κεκίνηνται ὑποθέσεις, καὶ ὥσπερ ἀρχαίων τραυμάτων αἱ ἐπικαλυφθεῖσαι ὠτειλαὶ πάλιν ἡπλώθησαν, καὶ ἡ τούτων θεραπεία προσελθεῖν οὐκ ἠδυνήθη, δηλαδὴ ταῖς δυσκολίαις τῶν ἀποδείξεων ἐμποδισθεῖσα. ἐπειδὴ δὲ διὰ τοσούτου διαστήματος τοῦ αἰῶνος μᾶλλον ἤπερ τοῦ χρόνου, οὔτε ἡ ἀκεραιότης τῶν ἀποδείξεων οὔτε ἡ πίστις τῶν πεπραγμένων, οὐδὲ ἡ ἡλικία ἰσχύει βοηθῆσαι τοῖς μάρτυσιν. ΚΕΦ. α.

Ὅθεν ἐπειδὴ τῇ ἡμετέρᾳ φιλοτιμίᾳ οὐ συνέδραμεν ἡ τῶν ὑποθέσεων στενότης, μετὰ λογισμοῦ ἅμα δὲ καὶ ὁσιότητος τρανταΐζοντες τὸ εἰρημένον προοίμιον μέχρι τοῦ δυνατοῦ μέτρου ἀγαγεῖν ἐκ τοῦ πέρας αὐτῆς εἰλκύσαμεν. καὶ κελεύομεν ὥστε ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων ἃς πρὸ τούτου ἡ τῶν τεσσαράκοντα ἐνιαυτῶν ἀπεκίνει παραγραφή, νῦν ταῖς ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις καὶ μοναστηρίοις καὶ ξενῶσιν, ἔτι γε μὴν καὶ ὀρφανοτροφείοις καὶ βρεφοτροφείοις καὶ πτωχείοις, ἡ τῶν τεσσαράκοντα ἐνιαυτῶν ἐπέκτασις ἐπαγέσθω. ὑγιοῦς δηλαδὴ περὶ τὰ ἄλλα πρόσωπά τε καὶ πράγματα τῆς ἰσχύος μενούσης, ἣν τινα δὴ ἡ τῶν τεσσαράκοντα ἐνιαυτῶν διεδίκησε παραγραφή. ἐπειδὴ ταύτην τὴν τῶν δέκα ἐνιαυτῶν προσθήκην μόνοις, ὡς εἴρηται, τοῖς σεβασμίοις τόποις καὶ τῷ δικαίῳ αὐτῶν, καὶ τοῖς συναλλάγμασι χαριζόμεθα. ἵνα σχολάσαντος τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος, τοῦτο μὲν αἱ περσονάλιαι, τοῦτο δὲ καὶ αἱ ὑποθηκάριαι

Dudum ſiquidem iuſſeramus ad centum illis annos exceptionis propagari curricula, per cuius licentiā ſanctionis negotia quidem multa commota ſunt, & velut antiquorum vulnerum obductæ patuerunt iterum cicatrices: ſed eorum ſanitas prouenire non potuit, probationum ſcilicet difficultatibus impedita: quoniam per tantum ſeculi magis quàm temporis ſpacium, nec documentis integritas, nec actis fides, nec ætas valet teſtibus ſuffragari.

CAPVT I.

VNde quia largitati noſtræ cauſarū non occurrit anguſtia: cum ratione ſimul ac religione tractantes prædictum priuilegium, vſq; ad poſsibilem modū deducere experimento retraximus, & iubemus in negotiis quæ antehac triginta annorum remouebat exceptio, nūc venerabilibus eccleſiis, monaſteriis, & xenodochiis, necnon orphanotrophiis, & brephotrophiis, & ptochotrophiis quadraginta annorum protelatio conferatur: ſalua ſcilicet circa alias perſonas & cauſas virtute quam ſemper tricennalis ſibi præſcriptio vindicabat: quoniā hanc decem annorum adiectionem ſolis (vt dictum eſt) religioſis locis, eorúmque iuri vel contractibus indulgemus: vt ſopitæ hoc temporis ſpacio tam perſonales quàm hypothecariæ actio-

ἀγωγαὶ εἰς τὸ διηνεκὲς ἐφησυχάσωσιν· οὐδὲν παντελῶς τῶν ἄλλων παραγραφῶν ἀπομειοῦντες. ἀλλὰ τοῦτο μὲν τῇ ἐνιαυσιαίᾳ καὶ τῇ τῆς τριετίας παραγραφῇ, καὶ ταῖς ἄλλαις, αἵ τινες εἰς μείζονας ἢ ἐλάττονας ἐκτείνονται χρόνους, τὴν ἰδίαν δύναμιν καὶ τὸ κράτος ἐχόντων. καὶ γὰρ, ὡς εἴρηται, ἐν μόναις ταῖς ὑποθέσεσι τῶν σεπτῶν τόπων τὰ θεῖα συναλλάγματα τῷ μνημονευθέντι προνομίῳ τῶν μ. ἐνιαυτῶν βουλόμεθα ἐναπολαύειν, ἐφ᾽ ὧν αὐτοῖς τὸ τῶν ρ. ἐνιαυτῶν προνόμιον ἡ διάταξις ἡμῖν ἐδίδου. ὁμολογηθέντος οὖν, εἴ τινας ὑποθέσεις πρὸ ταύτης ἡμῶν τῆς διατάξεως, ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἱερῶν τόπων ὁπουδήποτε κινηθείσας δικαστικὴ ψῆφος ἢ σύμφωνον διαλύσεως ἐπεραίωσεν, οὐ βουλόμεθα ἀνακαινίζεσθαι, ἀλλ᾽ εἰς τὸν ὑπόλοιπον χρόνον αὐταῖς ταύτην ἐπιτίθεσθαι τὴν νομοθεσίαν, ἅς τινας πρὸ τούτου παυθείσας τῇ σιωπῇ τῶν ὀκτὼ πενταετηρίδων, κινηθῆναι μέχρι τοῦ νῦν, ἢ κινηθείσας παραιτηθῆναι οὐ συνέβη.

¶ Ἡ ἔνδοξος τοίνυν καὶ μεγαλοπρεπὴς σου αὐθεντία, ἅ τινα διὰ τούτου τοῦ γενικοῦ νόμου ὥρισεν ἡ ἡμετέρα γαληνότης, ἐδίκτων προτεθέντων εἰς τὴν πάντων γνῶσιν ἐλθεῖν ποιησάτω.

Περὶ τῶν litigiosων. καὶ Περὶ τῆς ὀφειλούσης γενέσθαι παρὰ τῶν ἐναγόντων ἀσφαλείας, πρὸ τῆς τῶν ἐναγομένων ὑπομνήσεως. καὶ Πηνίκα οὐ δύναται ὁ actor ἀποχρήσασθαι τῷ προνομίῳ τοῦ μὴ ἐνάγειν αὐτὸν μὴ βουλόμενον.

Διάτ

nes, in perpetuum conquiescant: nihil penitus aliis exceptionibus derogantes: sed tam in aliis, quàm triennio vim robúrque tenentibus. in illis namque (vt dictum est) negotiis religiosos contractus memorato quadraginta annorum priuilegio volumus perfrui, in quibus eis centum annorum prærogatiuã constitutio nostra contulerat. Si quas planè causas ante hanc nostram constitutionem ab ecclesiis cæterísque sacris locis vbicunque commotas, iudicialis sententia aut transactionum conuentio terminauit, nolumus refricari, sed in reliquum illis hanc obiici sanctionem, quas antehac sopitas octo lustrorum silentio moueri hactenus, aut motas terminari non contigit.

EPILOGVS.

¶ *Illustris igitur & magnifica auctoritas tua, quæ per hanc generalem legem nostra statuit æternitas, edictis propositis ad omnium notitiam faciat peruenire. Dat. Kalen. Iuniis, Constantinop. imperij* D N. *Iustin. perpetuo Aug. an.* XV. *Basilio* V. C. *Cos.*

DE LITIGIOSIS, ET DE DECIMA PARTE LITIS ab actore cautela præstanda.

TITVLVS XIII.

Διάταξις ριβ.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Θεοδότῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

ΠΟΛΛΑ μὲν περὶ τῶν litigiosων τοῖς τε σοφοῖς τῶν παλαιῶν νομοθέταις ταῖς τε βασιλικαῖς εἴρηται διατάξεσιν· ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος τινὲς τῶν δικαστῶν τὴν ἡμετέραν ᾔτησαν γαληνότητα ὥστε τὴν ἀμφισβήτησιν διακρῖναι, τὴν ἔτι καὶ νῦν ὑπὲρ τῶν τοιούτων αἰτιῶν ἐν τοῖς δικαστηρίοις κινουμένην, καὶ τούς τε νόμους τάς τε διατάξεις τὰς περὶ τούτων κειμένας φανερώτερον σαφηνίσαι· ὥστε λοιπὸν ἀναμφίβολον εἶναι οἷα προσήκει πράγματα litigiosa καλεῖσθαι.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΔΙΑ τοι τοῦτο θεσπίζομεν, litigiosον λέγεσθαί τε καὶ νοεῖσθαι πρᾶγμα (κινητὸν, ἢ ἀκίνητον, ἢ αὐτοκίνητον) οὗ τινος περὶ τῆς δεσποτείας ζήτησις μεταξὺ τοῦ ἐνάγοντος καὶ ἐναγομένου κινεῖται, ἢ δι' ἀρχικῆς ὑπομνήσεως, ἢ διὰ δεήσεων βασιλεῖ προσενεχθεισῶν καὶ τῷ δικαστῇ ἐμφανισθεισῶν, καὶ δι' αὐτοῦ τῷ ἀντιδίκῳ τοῦ προσελθόντος γνωσθεισῶν. ἐπὶ τούτων γὰρ τῶν θεμάτων καὶ τὴν προτέραν τῆς ἡμετέρας ἡμερότητος διάταξιν μετὰ ταῦτα κρατεῖν βουλόμεθα, ἐν ᾗ τοὺς εἰδότας καὶ ἀγνοοῦντας ἀγοραστὰς διεκρίναμεν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο προσ-

θεῖναι

NOVEL. CONSTIT. CXII.

Imper. Iustinianus August. Theodoto Orientalium prætoriorum præfecto.

PRAEFATIO.

MVLTA *quidẽ de litigiosis tam antiqua legislatorum prudentia quàm imperialis dispositio promulgauit. sed in præsenti quidem iudices à nostra clementia petierunt, vt dubietatem discernamus, quæ adhuc pro huiusmodi causis in iudiciis commouetur, & leges necnon constitutiones super his positas apertius explanemus: vt iam manifestissimum sit quas res vocari litigiosas oporteat.*

Quæ res litigiosa sit.

CAPVT I.

I*Deoque sancimus litigiosam dici & intelligi rem mobilem & immobilem, seséque mouentem, de cuius dominio causa inter petitorem & possidentem mouetur aut per iudiciariam conuentionem, aut per preces principi oblatas, & insinuatas iudici, ac per eum aduersario interpellatoris cognitas. in his enim casibus etiam præteritam constitutionem mansuetudinis nostræ posthac volumus obtinere: in qua scientes & ignorantes emptores discreuimus, & hoc adiiciendum esse*

θεῖναι συνείδομεν, ὥστε ὑπὲρ δίκης περὶ litigiosου
ἠρτημένης, συμβῇ τὸν ἐναγόμενον τελευτῆσαι,
τοὺς δὲ αὐτοῦ κληρονόμους βούλεσθαι διελεῖν τὰ
πράγματα, ἀνεμποδίστως ἐξεῖναι αὐτοῖς τοῦτο
διαπράττεσθαι. ἡνίκα γὰρ litigiosa πράγματα κα-
τὰ διαδοχὴν εἰς κληρονόμους περιέρχεται, οὐκ ὀφεί-
λει ἐκποίησις νοεῖσθαι ἡ τούτων μεταξὺ τῶν συγ-
κληρονόμων διαίρεσις. Καὶ τοῦτο δὲ διὰ τοῦ παρόν-
τος ἡμῶν νόμου θεσπίζομεν, ὥστε εἰ συμβαίη ἕνα
τῶν περὶ τοιούτων πραγμάτων δικαζομένων, τῶν
ἀνθρωπίνων ἀπιέναι πραγμάτων, διὰ τελευ-
ταίας βουλήσεως πράγματα τινά, περὶ ὧν δεσπο-
τείας ἀμφισβήτησις κινεῖται, ὀνόματι λεγάτου
τινὶ καταλιπεῖν· εἰ μὲν ὁ κληρονόμος κατὰ δι-
καστικὴν ψῆφον δεσπότης αὐτῶν ἀποδειχθείη,
τηνικαῦτα τὸν λεγατάριον ὅπερ αὐτῷ καταλέλει-
πται πᾶσι τρόποις κομίζεσθαι· εἰ δὲ ὁ κληρονόμος
ἐν δικαστηρίῳ τὴν ἥττονα ψῆφον ἀπενέγκοιτο,
μὴ ἔχειν χώραν τὸν λεγατάριον ἕτερον πρᾶγμα
ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ λεγάτου τὸν κληρονόμον εἰσπράττειν.
ἐπειδήπερ εἰδὼς ὁ διατιθέμενος τὸ πρᾶγμα liti-
giosον εἶναι, τὴν τῆς δίκης ἔκβασιν τῷ λεγατα-
ρίῳ κατέλιπεν. ὅθεν δίδομεν ἄδειαν τῷ λεγατα-
ρίῳ, εἰ τοῦτο συμφέρον ἑαυτῷ ἡγήσαιτο, μέτοχον γί-
νεσθαι τῆς δίκης· ὥστε μή τινα τυχὸν ἀμέλειαν ἢ
προδοσίαν αὐτοῦ δύνασθαι τῷ κληρονόμῳ ἀντι-
τιθέναι. ἐκ ταύτης δὲ τῆς τοῦ litigiosου προσηγορίας
τὰς ὑποθήκας κεχωρίσθαι θεσπίζομεν, καὶ ἐν ταύ-
ταις ταύτην κρατεῖν τὴν διάστιξιν, ὥστε εἰ μὲν
ἰδικὰ πράγματα κινητὰ ἢ ἀκίνητα ἢ αὐτοκίνητα

perspeximus, vt si lite de re litigiosa pendente pulsatum contigerit ab hac luce recedere, heredes autem eius velle diuisionem rerum facere, sine aliquo obstaculo liceat eis hoc agere.

Quando enim res litigiosæ per successionem ad heredes perueniunt, non debet alienatio intelligi earum inter coheredes diuisio. Et hoc autem præsenti nostra lege decernimus, vt si contigerit vnum pro tali causa litigantem, ab humano consortio recedentem, per vltimam voluntatem res aliquas de quibus dominij dubitatio vertitur, legati nomine cuicunque relinquere: si quidem heres iudiciali sententia dominus earum fuerit demonstratus, tunc legatarius quod ei relictum est, modis omnibus consequatur.

Si verò heres in iudicio victus extiterit, non habeat legatarius licentiam aliam rem pro eodem legato heredem exigere: quoniam sciens testator rem litigiosam esse, litis euentum legatario dereliquit. Vnde damus licentiam legatario (si hoc prodesse sibi putauerit) litis participem fieri: vt ne aliquam fortè negligentiam seu proditionem heredi possit obiicere. Ab hoc autem litigiosi vocabulo hypothecas separari decernimus, & in his hanc distinctionem tenere: vt si quidē speciales res mobiles, vel immobiles, aut se mouentes nominatim fuerint hypothecæ

ὀνόματι ταῖς ὑποθήκαις ἐμφέροιτο, ἐξεῖναι μὲν τῷ χρεώστῃ ταῦτα ὧν δ' ἂν καὶ ὅτε ἄρα βουληθείη πιπράσκειν· οὕτω μέντοι ὥστε ἐκ τοῦ τιμήματος τούτων, μέχρι τοῦ τοῦ χρέους ποσότητος τὸ ἱκανὸν αὐτὸν ποιῆσαι τῷ δανειστῇ. εἰ δὲ τοῦτο μὴ πράξειεν ὁ χρεώστης, δίδομεν ἄδειαν τῷ δανειστῇ τῷ ἔχοντι τὴν ὑποθήκην τοῦ διαπεπραγμένου πράγματος, τοῦτο διεκδικεῖν, μέχρις ὅτου τὸ ἱκανὸν αὐτῷ ὑπὲρ τοῦ χρέους γένηται. Ταῦτα δὲ προστάττομεν παραφυλάττεσθαι εἰ μὴ τυχὸν πρότερον ἢ διὰ ἰδικῆς ὀνόματι ἢ διὰ γενικῆς ὑποθήκης τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἔτυχεν ἄλλοις δανεισταῖς ὑποτεθειμένον. τότε γὰρ, κατὰ τὴν τῶν ἡμετέρων νόμων δύναμιν, τὰ προνόμια τῶν χρόνων ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν δανειστῶν φυλαχθῆναι θεσπίζομεν. ὅθεν σαφὲς καθέστηκεν ὅτι τὰς γενικὰς ὑποθήκας πολλῷ μᾶλλον τῇ τοῦ litigiosου προσηγορίᾳ οὐ βουλόμεθα περιέχεσθαι, ἀλλὰ τὰς τούτων ἐναγωγὰς κατὰ τοὺς τῶν παλαιῶν νόμων ὅρους ἐξετάζεσθαι, καὶ τὴν ἰδίαν δύναμιν ἔχειν παρακελευόμεθα. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν litigiosων, καὶ τῆς ἰδικῆς οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ γενικῆς ὑποθήκης διετυπώσαμεν· ὥστε λοιπὸν μηδεμίαν περὶ τούτων ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἀμφισβήτησιν τίκτεσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὴν εἰρημένην διαίρεσιν τοὺς τοιούτους ἀγῶνας πέρατι παραδίδοσθαι.

ΚΕΦΑΛ. β.

Πρὸς δὲ τὸ ἀποκλεῖσαι τὰς τῶν κατὰ συκοφαντίαν κινουμένων ἐναγωγὰς, καὶ τοὺς τῶν ἐκβιβαστῶν δόλους, καὶ ἄλλην ἐφεῦρεν ἡ ἡμετέρα πρόνοια θεραπείαν. Θεσπί-

suppositæ, liceat quidem debitori eas, cui & quando voluerit vendere: sic tamen, vt ex precio earum vsque ad debiti quantitatem satisfaciat creditori. Si autem hoc debitor non fecerit: damus licentiam creditori, qui rem venditam suppositam habet, eandem rem vindicare, donec ei satis pro debito fiat. Hoc autem præcipimus obseruari, si non fortè antè aut per generalem aut per specialem nominatim hypothecam eadem res aliis fuerit creditoribus obligata. tũc enim secundum sacrarum nostrarum legum tenorem, temporum priuilegia vnicuique creditorum seruari decernimus. Ex quo iam claret quòd generales hypothecas multo magis litigiosi vocabulo nolumus contineri: sed earum actiones secundum veterum legum constituta examinari, & inde vim præcipimus obtinere. Et hæc quidem de litigiosis, & speciali necnon generali hypotheca disposuimus, vt iam nulla de his in iudiciis dubitatio generetur, sed secundum distinctionem huiusmodi certamina terminentur.

De cautione quæ ante reorum citationem præstari debet ab actore.

CAPVT II.

A*D excludendas autẽ calumniosè mouentium intentiones, & executorũ fraudes, aliud inuenit prouidentia nostra remedium.*

Sancimus

ξομϑν γδ, πάντας τὸς δικαςὰς, εἴποτε τινὰς συσχεθῶσαι ἢ γῦν ὑπομνηϑῶσαι βϑληθεῖεν, ταύτην τὴν αἵρεσιν ταῖς ἑαυτῶν διαλαλιαῖς προστιθέναι, ὥστε μὴ ἄλλως τὰ τῆς αἰτιάσεως βιβλία τοῖς ἐναγομένοις ἐπιδίδοσθαι, ἢ σπόρτυλα τοῖς ἐκβιβαςαῖς παρέχεσθαι, εἰ μὴ πρότερον καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ ὁ ἐνάγων ἢ δι᾽ ἑαυτοῦ ἢ διὰ ταβυλαρίου ὑπογράψοι. καὶ πράξεως ὑπομνημάτων συνισταμένης, ἐγγυητὴν ἀξιόπιστον παράσχοι, κινδύνῳ τῆς ἁρμοδίας τάξεως, ὁμολογοῦντα ὅτι περ καὶ μέχρι πέρατος τῆς δίκης προσεδρεύει, καὶ τὰς ἰδίας ἐναγωγὰς, ἢ δι᾽ ἑαυτοῦ ἢ διὰ νομίμου ἐντολέως ἐγγυμνάζει. καὶ εἰ μετὰ ταῦτα δειχθείη ἀδίκως τὴν δίκην κινήσας, ὀνόματι ἀναλωμάτων καὶ δαπανημάτων, δέκατον μέρος τῆς περιεχομένης τῷ βιβλίῳ ποσότητος ἀποκαταςήσει τῷ αἰτιαθέντι· εἰ δὲ εἴποι μὴ εὐπορεῖν, ἐγγυητὴν δοῦναι τηλικαῦτα παρὰ τῷ δικαςῇ παρ᾽ ὅπερ ἡ ὑπόθεσις μέλλει ἐξετάζεσθαι, τῶν ἁγίων εὐαγγελίων προκειμένων, δι᾽ ὅρκου τοῦτο αὐτὸ διαβεβαιώσασθαι. καὶ οὕτως ἐνώμοτον αὐτὸν ἐκτίθεσθαι ὁμολογίαν, καὶ δι᾽ αὐτῆς ἅπερ ἀνωτέρω εἴρηται ὁμολογῆσαι. ¶ Εἰ δὲ μὴ ταῦτα ἅπαντα κατὰ τὸν εἰρημένον πραχθείη τρόπον, οὐδεμίαν τὸν ἐναγόμενον ἀπόκρισιν τῷ ἐκβιβαςῇ ποιήσασθαι συγχωροῦμεν. εἰ δὲ παρὰ τὴν μνημονευθεῖσαν διατύπωσιν, ἢ τῶν δικαςῶν τις, ἢ ἡ τάξις αὐτοῦ, ἢ ὅς τις δήποτε τῶν ἐκβιβαςῶν ὑπομνῆσαι τινὰ τολμήσῃ, ὁ μὲν δικαςὴς καὶ ἡ τάξις αὐτοῦ ἀνὰ δέκα χρυσοῦ λίτρας

1

Sancimus enim omnes iudices, siquando aliquos teneri vel amoueri * *voluerint, hanc conditionem in suis interlocutionibus adiicere, vt non aliter conuentionales libelli pulsatis porrigantur, aut sportulæ executoribus dentur, nisi prius & in libello actor per se aut per tabularios subscripserit: & actis interuenientibus fideiussorem idoneum periculo competentis officij præstiterit, confitentem quòd vsque ad finem litis permaneat, & suas intentiones aut per se aut per legitimum procuratorem exerceat: & si postea fuerit approbatus iniustè litem mouisse, sumptuum & expensarum nomine decimam partem eius quantitatis quæ in libello continetur, pulsato restituat.*

* admoneri legendum. ὑπομνησθῆναι.

Si autem dixerit non valere fideiussorem dare: tunc apud iudicem à quo causa examinanda est, sanctis propositis euangeliis per sacramentum hoc ipsum affirmet, & sic iuratoriam cautionem exponat, & per eam hæc quæ superius dicta sunt, profiteatur.

2 ¶ *Si verò non hæc omnia quæ prædiximus, secundum ante latum modum processerint, nullatenus pulsatum responsum facere executori concedimus. nam si citra memoratam dispositionem, aut aliquis iudicum, aut officium eius, vel quilibet executor negotij aliquem conuenire præsumpserit: iudex quidem & officium eius denarum librarum auri*

pœnam

τρας ποινὴν εἰσπραχθήσονται· αὐτὸς δὲ ὁ ἐκβι-
βαστὴς τῆς ὑποθέσεως καὶ δημοσίᾳ ὑποβληθή-
σεται, καὶ ἐξορίᾳ πενταετίας κατακριθήσεται,
τῆς ποινῆς δηλονότι τῆς ἐκ τοῦ νόμου ἁρμοζούσης,
κινδύνῳ τοῦ κατὰ καιρὸν ἐνδοξοτάτου κόμη-
τος τῶν θείων ἡμῶν πριβάτων εἰσπραττο-
μένης, καὶ τῷ ἡμετέρῳ φίσκῳ εἰσκομιζομένης.
πᾶσα δὲ ζημία, ἣν ὁ αἰτιαθεὶς ἐκ ταύτης τῆς
παρὰ τὴν δύναμιν τοῦ παρόντος νόμου μεθο-
δείας ὑπομένοι, ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ ἐνάγοντος τῷ
ἐναχθέντι θεραπευθήσεται, κινδύνῳ τοῦ δικα-
στοῦ, οὗ τινος ὑπὸ τοῦ ἐκβιβαστοῦ συνεσχέθη· οὐ
μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς τάξεως τῆς αὐτῷ πειθομένης.
ὥστε πανταχόθεν τοὺς τῷ ἡμετέρῳ κράτει παρὰ
τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς καταπιστευθέντας, ἀβλαβεῖς φυ-
λαχθῆναι. Τὰς δὲ δίκας τὰς κατὰ συναίνεσιν
ἑκατέρου μέρους ἐν δικαστηρίῳ κινουμένας, τῆς ποι-
νῆς τῆς τῇ παρούσῃ διατάξει ἐγκειμένης ἐλευθέ-
ρας εἶναι θεσπίζομεν, καὶ καθὰ ταῖς ἄλλαις
ἡμῶν διατάξεσι περιέχεται, διαιτᾶσθαι.

ΚΕΦΑΛ. γ.

Πασῶν δὲ τῶν ὑποθέσεων τὸ πέρας βου-
λόμενοι συντόμως προϊέναι, καὶ ταῖς
ἐκείνων πανουργίαις ἐναντιούμεθα, οἵπερ ἐναγω-
γὰς μόνον προτιθέασιν, οὐ βούλονται δὲ μέχρι πέ-
ρατος τῆς δίκης ταύταις ἐπεξιέναι, λέγοντες νό-
μον εἶναι τὸν διαγορεύοντα, μηδένα τὰς οἰκείας
ἐναγωγὰς ἀναγκάζεσθαι ἄκοντα ἐγγυμνάζειν.
καὶ ταύτην τοίνυν τὴν πανουργίαν ἀποσβέσαι

σπουδά-

pœnam sustinebit: ipse autem executor negotij & confiscationem suæ substantiæ patietur, & exilio quinquennali damnabitur: pœna videlicet ex hac lege competente, periculo viri magnifici pro tempore comitis rerum priuatarum exigenda, & nostri fisci iuribus inferenda. Omne autem dispendium quod pulsatus ex hac conuentione præter tenorem nostræ legis factum perpessus fuerit, ex petitoris substantia pulsato resarciatur periculo iudicis, cuius ab executore detentus est, necnon & officij quod eius iussionibus obsecundat: vt vndique nostro imperio superna maiestate ac diuinitate crediti, pro sua indemnitate lætentur. Causas verò quæ ex consensu vtriusque partis in iudicio mouentur, à pœna huius constitutionis liberas esse decernimus: & sicut aliis nostris continetur constitutionibus, terminari.

Vt post annum & tria edicta in actorem contumacem sententia feratur.

CAPVT III.

Omnem verò causarum finem volentes celeriter peruenire, illorum malignitatibus obuiamus, qui tantummodo proponunt actiones, nolunt autem vsque ad finem exercere iudicium, dicentes legem esse, quæ decernit neminem actiones suas exercere nolentem compelli. Et hanc igitur prauitatem extinguere festin

σπουδάζοντες, κελεύομεν, τῇ τοῦ μνημονευθέντος νό-
μου βοηθείᾳ μὴ κεχρῆσθαι τοὺς κατά τινος τὰς οἰ-
κείας ἐναγωγὰς προτιθέντας, εἴτε δι' ἀρχικῆς με-
θοδίας εἴτε διὰ δεήσεων βασιλεῖ προσφερομένων,
καὶ τῷ δικαστῇ ἐμφανιζομένων, καὶ δι' αὐτοῦ εἰς γνῶ-
σιν τοῦ ἀντιδίκου φερομένων, καὶ ὑπὸ νομίμῳ τοῦ δι-
καστοῦ ἐξετάσει ἀρχομένων. οὐ δικαίως γὰρ ἐνάγειν
παραιτεῖται ὅστις ὡς ἑτοίμος τὸν αὐτὸν ἀντίδικον
εἰς δίκην ἐκάλεσεν, ὁπότε ἡ τοιαύτη παραίτη-
σις τῷ ἐναγομένῳ μᾶλλον ἤπερ τῷ ἐνάγοντι ἁρ-
μόζει. διὸ θεσπίζομεν, τὸν ἐνάγοντα τὸ ἀρχθὲν πρᾶγ-
μα μέχρι πέρατος τῆς δίκης ἐγγυμνάζειν. Εἰ δὲ
ἐπεξελθεῖν τῷ πράγματι ὑπέρθηται, δίδομεν ἄ-
δειαν τῷ ἐναχθέντι τὸν δικαστὴν αἰτεῖν παρ' ᾧ
ἡ δίκη προκατήρχθη, ὥστε δι' αὐτοῦ τὸν ἐνάγοντα
ὑπομιμνήσκεσθαι εἰς τὸ δικαστήριον ἢ δι' ἑαυτοῦ
ἢ διὰ νομίμου ἐντελέως παραγίνεσθαι. καὶ εἰ τοῦτο
μηδαμῶς ποιήσοι, προτιθεμένων τριῶν ἐδίκτων,
αὐτὸν καλεῖσθαι, μιᾶς ἑκάστης κλήσεως οὐκ ἔλατ-
τον ἢ τριάκοντα ἡμερῶν διαστήματι περικλειο-
μένης. κελεύομεν γὰρ τοὺς ὀρδιναρίους δικαστὰς,
ἤγουν τοὺς ἐμβάθμους, μὴ μόνον ταῖς τῶν κηρύκων
φωναῖς, ἀλλ' ἔτι μὴν καὶ ἐδίκτων προτιθεμένων,
οἱονδήποτε τῶν δικαζομένων μέρος ἀπολιμπα-
νόμενον καλεῖν εἰς τὸ δικαστήριον. τῆς γὰρ τῶν
κηρύκων φωνῆς ὀλίγοι παρόντες συνεχόμενοι ἀ-
κοῦσαι δύνανται, τὰ μέντοιγε ἔδικτα ἐπὶ πολλὰς
ἡμέρας προτιθέμενα πάντες σχεδὸν γινώσκειν
δύνανται. πᾶσι δὲ τοῖς ἄλλοις δικασταῖς τοῖς
κατὰ βασιλικὴν κέλευσιν τὰς ὑποθέσεις ἐξετά-

festinantes, iubemus memoratæ legis auxilio non eos vti, qui contra aliquem suas proposuerint actiones, siue per iudiciariam conuentionem, siue per preces principi oblatas, & iudici insinuatas, & per eum ad scientiam aduersarij deductas, vel sub legitimi iudicis cœptas examine. Iniustè enim agere recusat, qui paratus aduersarium suum ad iudicium vocauit: cum excusatio hæc pulsato magis quàm actori conueniat. Quamobrem sancimus actorem cœptum negotium vsque ad finem litis exercere.

Si verò causam prosequi distulerit: damus pulsato licentiam, iudicem apud quem lis cœpta est, postulandi: vt ab eodem iudice actor ad iudicium aut per se aut per legitimum procuratorem venire moneatur: & si hoc minimè fecerit, propositis tribus vocetur edictis: vnaquaque cautione[a] non minus quàm triginta dierum spacio concludenda.

[a] vocatione.

Iubemus enim ordinarios iudices non solùm præconum vocibus, sed etiam edictis propositis quamcunque litigatorum partem absentem in iudicium vocare. Vocem enim præconum pauci possunt, qui præsentes inueniuntur, audire: edicta verò per multos dies sic posita possunt penè omnes agnoscere.

Aliis autem omnibus iudicibus qui per imperialem iussionem causas examinant, ex præ-

ζούσιν, ἐκ τοῦ παρόντος νόμου ἐπιτρέπομεν τὰ μέρη
τὰ μὴ τῷ δικαστηρίῳ προσεδρεύοντα προτιθε-
μένοις ἐδίκτοις καλεῖν, ἵνα μὴ ἀπέραντα δια-
μένῃ τὰ πράγματα. ¶ Εἰ δὲ παρὰ δικαστῇ 1
προοίμιον ἡ δίκη οὐκ ἐδέξατο, ἀλλὰ μόνον διὰ
βιβλίου ὑπομνήσεως ἐνήχθη τις, ἢ, δεήσεων τῇ ἡμε-
τέρᾳ γαληνότητι προσενεχθεισῶν, κέλευσις ἡμῶν
περὶ τούτου προῆλθεν, εἴτε ἐγγράφως, εἴτε διὰ μαν-
δάτου, καὶ τῷ δικαστῇ γέγονεν ἐμφανής, καὶ τῷ
ἀντιδίκῳ ἐγνώσθη· καὶ οὕτως ἐξέσται τῷ ἐναχθέντι
πρὸς τὸν ἁρμόδιον ἰέναι δικαστήν, καὶ δι' ἑαυτοῦ
τὸν ἴδιον ἀντίδικον κατὰ τὸν ὅμοιον καλεῖν τρό-
πον· ὥστε εἰ μὲν τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν ὁ ἐνάγων
ποιήσοιτο, τὸ πρᾶγμα κατὰ τὴν τῶν νόμων τά-
ξιν ἐξεταζόμενον, πέρας νόμιμον δέχεσθαι. ¶ Εἰ 2
δὲ προτιθεμένων τῶν ἐδίκτων κληθεὶς εἰς τὸ
δικαστήριον, ἐλθεῖν, καὶ τὰς ἰδίας ἐναγωγὰς ἢ
δι' ἑαυτοῦ ἢ διὰ νομίμου (καθάπερ εἴρηται) ἐν-
τολέως προθεῖναι μὴ βουληθείη· τηνικαῦτα ἑτέ-
ραν ἑνὸς ἐνιαυτοῦ προθεσμίαν αὐτῷ συγχωροῦμεν.
ἧς ἐντὸς εἰ μὴ τῇ ἰδίᾳ ἐπεξέλθοι ἐναγωγῇ, δίδο-
μεν ἄδειαν τῷ δικαστῇ καὶ ἀπόντος τοῦ ἀντιδίκου,
τὰς τοῦ προσεδρεύσαντος μέρους δικαιολογίας κα-
τὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους ἐξετάζειν, καὶ τῆς ἀληθείας
ἀκριβῶς ζητουμένης, νόμιμον προφέρειν ψῆφον. Εἰ
δὲ ἐντὸς τῆς εἰρημένης τοῦ ἑνὸς ἐνιαυτοῦ προθεσμίας
παραγένηται, καὶ τὰς ἰδίας ἐναγωγὰς ἐγγυμνά-
σαι βουληθείη, κελεύομεν, τὸν δικαστὴν πᾶσι τρόποις
τὰ ἀναλώματα, ἤγουν δαπανήματα, ἅπερ διὰ
τὴν

senti lege permittimus partes quæ in iudicio non permanent, propositis edictis vocare, ne causæ infinitæ permaneant.

1 ¶ *Si verò apud iudicem initium lis non acceperit, sed tantùm conuentionali libello quicunque pulsatus est, aut precibus nostræ oblatis clementiæ: iussio nostra super hoc prolata, siue scriptis, siue per mandata iudici fuerit intimata, & ea aduersario per eũ cognita: etiam sic licebit pulsato ire ad competentem iudicem, & per eum suum aduersarium simili modo vocare: vt si quidem sui præsentiam actor fecerit, causa secundum legum ordinem examinata finem legitimum sortiatur.*

2 ¶ *Si vero propositis edictis vocatus ad iudicium venire, & suas intentiones aut per se aut per legitimum (sicut dictum est) procuratorem proponere noluerit: tunc & aliud vnius anni spacium ei concedimus: intra quod nisi suam intentionem fuerit prosecutus, damus licentiam iudici, & absente aduersario, partis permanentis allegationes secundum nostras leges examinare: & veritate subtilius requisita, legitimam proferre sententiam. Si verò intra prædictum anni spacium venerit, & suas intentiones exercere voluerit: iubemus iudicem modis omnibus expensas vel sumptus quos præ-*

τὴν δίκην ὁ ἐναχθεὶς προσεδρεύων τῷ δικα-
στηρίῳ ὑπομένει, πρὸ πάντων εἰσπρᾶξαι τὸν
ἐνάγοντα, καὶ τῷ αἰτιαθέντι παρασχεῖν. καὶ
οὕτω τὸν ἐνάγοντα προσεδρεῦσαι μέχρις ὅτε
τὸ πρᾶγμα πέρας δέξηται κατὰ τοὺς νόμους. εἰ
γὰρ μόνον παραγένηται, καὶ τῶν δαπανημά-
των εἴτε ζημιωμάτων διδομένων, μόνον τὸν
ἐνιαυσιαῖον χρόνον διακόψαι βουληθείη, καὶ πά-
λιν ἀναχωρῶν τοῦ δικαστηρίου, μέχρι πέρατος
τῆς ὑποθέσεως μὴ παραμείνοι· κελεύομεν αὐ-
τὸν μετὰ τὰς εἰρημένας τῶν ἐκδίκων καὶ τοῦ
ἐνιαυσιαίου διαστήματος παρατηρήσεις, πάσης
ἀγωγῆς ἐκπίπτειν, ἣν ἁρμόζειν αὐτῷ κατὰ τοῦ
ἐναχθέντος ὑπελάμβανε. χείρων γὰρ ὁ ἐκείνου
δόλος γινώσκεται ὅς τις ἐγκοπεῖσαν αὖθις τὴν
δίκην κατέλειπεν, ἤπερ ἐκείνου ὅστις ἅπαξ
τῆς προκαταρχθείσης δίκης ἀπέστη. Τῷ δὲ τοῦ
νόμου προνομίῳ τοῦ μὴ ἐπιτιθέντος ἀνάγκην
τοῖς μὴ βουλομένοις τὰς ἰδίας ἐναγωγὰς κινεῖν,
ἐκείνοις καὶ μόνοις συγχωροῦμεν κεχρῆσθαι τοῖς
οὐδεμίαν ζήτησιν, κατὰ τοὺς εἰρημένους τρόπους,
κατὰ τῶν ἀντιδίκων κινοῦσι. Ταῦτα δὲ πάντα
κρατεῖν θεσπίζομεν ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῶν μή-
πω ἢ κατὰ δικαστικὴν ψῆφον ἢ κατὰ φι-
λικὴν σύμβασιν, ἢ καὶ καθ' ἑτέ-
ραν τῷ νόμῳ ἐγνωσμένην
τομὴν πέρας δεξα-
μένων.

pter litem pulsatus permanens in iudicio susti-nuerit, ante omnia exigere actorem, & pulsato dare: & sic actorem permanere, donec causa finem secundum leges accipiat. Nam si tantummodo venerit, & expensis siue sumptibus datis solum annale tempus interrumpere voluerit, & iterum à iudicio recedens, vsq; ad exitum causæ non permanserit: iubemus eum post prædictas edictorum & annalis spacij obseruationes ab omni cadere actione quam sibi competere contra pulsatum existimabat. Deterior namque dolus eius agnoscitur, qui interruptam iterum litẽ deseruit, quàm qui semel acceptam dereliquit. Legis autem priuilegio, quæ nolentibus non imponit necessitatem proprias actiones mouere: illis tantummodo vti concedimus, qui nullam secundum prædictos modos aduersario mouerint quæstionem.

EPILOGVS.

¶ *Hæc autem omnia obtinere decernimus in causis quæ necdum vel iudiciali sententia, vel amicabili conuentione, vel alia iuri cognita decisione finitæ sunt,* [a] *Theodote parens charissime, atque amantissime. Illustris itaque & magnifica auctoritas tua præsentem nostri numinis legem in perpetuo valituram, edictis in hac regia vrbe propositis, & præceptionibus in vniuersis prouinciis sub tua constitutis iurisdictione directis faciat manifestam: vt om-*

[a] Hæc ad finem vsque desunt in græcis.

Ὥστε ἐν μέσῳ δίκης μὴ γίνεσθαι θείους τύπους, ἢ θείας κελεύσεις· ἀλλὰ κατὰ τοὺς γενικοὺς νόμους τέμνεσθαι τὰς ὑποθέσεις. καὶ Ὥστε τὴν παροῦσαν διάταξιν πρὸ τῆς τῶν προσώπων βεβαιώσεως ἐντάττεσθαι τοῖς πραττομένοις.

Διάταξις ριγ.

Ο ΑΥΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ Θεοδότῳ ὑπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων.

ΠΑΝΤΑ κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους πράττεσθαι βουλόμενοι, καὶ τὴν τούτων δύναμιν φυλάττεσθαι σπουδάζοντες, συνείδομεν τὸν παρόντα γράψαι νόμον εἰς τὴν αὐτῶν τῶν νόμων τήρησιν. ἔγνωμεν γὰρ ὥς τινες τῶν δικαστῶν βουλόμενοι τὰς τὰς δίκας λέγοντας διαστρέφειν, καὶ ἐπικρύπτειν τὰς ἑαυτῶν σπουδάζοντας ἀναβολὰς προφασίζονται πολλάκις λέγοντες ὅτι θεῖοι τύποι ἢ θεῖαι κελεύσεις ἢ καταθέσεις τῶν περιβλέπτων ἡμῶν ῥεφερενδαρίων ἐμφανεῖς αὐτοῖς γίνονται, ὡς δὴ διακωλύουσαι ὅπως δέοι τὰς ὑποθέσεις αὐτοὺς ἐξετάζειν, ἢ κρίνειν.

nes ea quæ pro vtilitate eorum sancimus, à se custodienda cognoscāt. Dat. IIII. *Idus Septem. Constantinop. imperij* D. *Iustiniani* PP. A. *ann.* XV. *Basilio* V. C. *Cos.*

IN MEDIO LITIS NON FIERI SACRAS FORMAS, aut sacras iussiones: sed secundum antiquas leges generales lites decidi.

TITVLVS XIIII.

NOVEL. CONSTIT. CXIII.

Imper. Iustinianus Aug. Theodoto sacrorum prætoriorum præfecto.

PRAEFATIO.

OMNIA *secundum nostras leges agi volentes, & harum virtutem seruari studētes, perspeximus præsentem scribere legem ad ipsarum legum obseruationem. Agnouimus enim quoniam quidam iudicum volentes eis qui causas dicunt, tergiuersari, & celare suas festinantes dilationes, excusant se frequenter, dicētes quòd sacræ formæ aut sacræ iussiones aut dispositiones spectabilium nostrorum referendariorum insinuatæ eis sunt, tanquam disponentes quemadmodum oporteat negotium examinari aut iudicari.*

ΚΕΦΑΛ. α.

Καὶ διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, ὥστε δίκης ἐξεταζομένης, εἴτε ἐπὶ χρηματικαῖς ἢ ἐγκληματικαῖς ἢ ἑτέραις οἱαισοῦν ἀναφυομέναις αἰτίαις παρὰ δικασταῖς, εἴτε ἐνταῦθα, εἴτε ἐν ἐπαρχίαις, μήτε πραγματικὸν τύπον, μήτε ἑτέραν ἀντιγραφὴν, μήτε θείαν ἡμῶν τινὰ ἔγγραφον ἢ ἄγραφον κέλευσιν ἢ κατάθεσιν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει, παρὰ τῶν περιβλέπτων ἡμῶν ῥεφερενδαρίων ἢ ἑτέρου τινὸς, διατυποῦσαν αὐτοῖς ὅπως δεῖ τὴν ἀρχθεῖσαν ἐξετάζειν ἢ κρίνειν ὑπόθεσιν, καταφανῆ γίνεσθαι τοῖς δικάζουσιν, ἢ καταφανῆ γινομένην κρατεῖν· ἀλλὰ κατὰ τοὺς γενικοὺς ἡμῶν νόμους τὰς δίκας ἐξετάζεσθαί τε καὶ τέμνεσθαι. τὸ γὰρ ἐπὶ τῇ τῶν νόμων κειμένον ἐξουσίᾳ, οὐκ ἂν δεηθείη τινὸς ἔξωθεν διατυπώσεως. εἰ γάρ τις εἰς ἡμᾶς ὑπόθεσις ἔλθοι, ἢ παρὰ δικαστῇ ἤδη λεγομένη, ἢ πρὸ τοῦ ταύτην προοίμιον λαβεῖν, καὶ συνίδοιμεν ταύτην ἡμεῖς διὰ οἰκείας ἡμῶν κρίσεως διατυπῶσαι καὶ τεμεῖν, τοῦτο οὐκ ἔτι τοῦ ἑτέρου δικαστοῦ δεῖται κρίσεως. τὰ γὰρ παρ' ἡμῶν διὰ θείας, ὡς εἴρηται, κρίσεως διατυπούμενα, ἢ τεμνόμενα, οὐ προσδεῖται τῆς ἑτέρων ἐξετάσεως ἢ κρίσεως, ἢ ἀναψηλαφήσεως τινός. ἡμεῖς γὰρ, οἷς ὁ θεὸς καὶ τὴν τοῦ νομοθετεῖν ἐξουσίαν ἐδωρήσατο, εἴ τινα κρίσιν ἐπί τινι ὑποθέσει προσενέγκωμεν, οὐχ ἑτέρῳ δικαστῇ ταύτην ἐπιτρέπομεν, εἴτε διὰ τύπων, εἴτε διὰ καταθέσεων τῶν περιβλέπτων ἡμῶν ῥεφερενδαρίων, ἢ

ἑτέρου

CAPVT I.

ET propterea sancimus, vt dum lis examinatur, siue in pecuniariis, siue in criminalibus, aut aliis quibuscunque emergentibus causis apud iudices, siue hic, siue in prouinciis, neque pragmaticum typum, neque aliam praescriptionem, neque sacram nostram quamlibet ex scripto aut non scripto iussionem aut dispositionem in hac regia ciuitate spectabilium nostrorum referendariorum, aut alterius cuiuslibet, disponentem eos quomodo decet inchoatum examinare aut iudicare negotium: insinuare iudicantibus, aut insinuatam valere: sed secundum generales nostras leges causas examinari & decidi. Quod enim in legum positum est potestate, non egebit aliqua extrinsecus dispositione. Si quod enim ad nos negotium, apud iudicem iam dictum, aut antequam hoc principiũ sumat, perspeximus nos hoc per proprium nostrũ iudicium disponere & dicere; hoc nequaquam alterius iudicis egebit iudicio. Sicut enim à nobis per sacrum (sicuti dictum est) iudicium disposita aut decisa, non egebunt aliorum examinatione, aut iudicio, aut retractatione aliqua: sic nos (quibus Deus sanciendi potestatem donauit) si aliquod iudiciũ in quolibet negotio protulerimus, non alij iudici hoc cõmittimus siue per formas, siue per dispositiones spectabiliũ nostrorum referendariorum, aut

ἑτέρου τινὸς, ὅπως δέοι ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ἐξετάζεσθαι ἢ κρίνεσθαι, οἷα παρ' ἡμῶν ἅπαξ κεκριμένην, καὶ ἀναψηλαφᾶσθαι παρ' οὐδενὸς δυναμένην τούτων δηλονότι κρατούντων ὅταν ἐγγράφως τοιαύτη τις ἡμῶν προέλθῃ κρίσις. εἰ μέντοι γέ τις ἀμφισβήτησις τῷ δικαστῇ περί τινος γένηται νόμου, μηνυέτω πρὸς τὸ ἡμέτερον κράτος, καὶ τὴν ἐξ ἡμῶν ἐκδεχέσθω τοῦ πράγματος ἔγγραφον σαφήνειαν ἢ ἑρμηνείαν, καὶ κατ' αὐτὴν τεμνέτω τὴν δίκην.

¶ Εἰ δὲ δίκης λεγομένης, ἢ πραγματικὸς ἡμῶν τύπος, ἢ κατάθεσις τῶν περιβλέπτων ἡμῶν ῥεφερενδαρίων ἢ ἑτέρου τινὸς, ἢ ἄλλο τι τῶν εἰρημένων πάντων τῷ δικάζοντι ἐμφανισθείη, διατάττον τὴν αὐτοῦ ἐξέτασιν ἢ κρίσιν· κελεύομεν τὸν δικαστὴν τούτοις παντελῶς μὴ προσέχειν, ἀλλὰ τούτων ἀργούντων, καὶ μηδεμίαν παντελῶς ἐχόντων ἰσχὺν, κατὰ τοὺς γενικοὺς ἡμῶν νόμους τὸ πρᾶγμα ἐξετάζειν τε καὶ νομίμῳ πέρατι παραδιδόναι. Εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλάξει ὁ δικαστὴς, decem librarum auri αὐτὸν ὑποκεῖσθαι ποινῇ, μετὰ τοῦ καὶ ἑτέρας ἡμῶν μείζονος ἀγανακτήσεως πειρᾶσθαι. τῇ αὐτῇ ποινῇ ὑποκειμένου καὶ τοῦ τολμῶντος τοιοῦτόν τινα ὑπαγορεῦσαι τύπον, καὶ τῶν ὑπουργούντων αὐτῷ, καὶ τῶν τοιαύτην τινὰ κατάθεσιν ποιουμένων περιβλέπτων ἡμῶν ῥεφερενδαρίων. καὶ ταῦτα φαμὲν εἴτε ἐκ θείας ἡμῶν

θεσπίσ

alterius cuiuslibet, quomodo conuenit hoc negotium examinari aut iudicari: vtpote quia à nobis semel iudicatum est, quod retractari à nullo valeat: his videlicet tenentibus quando scripta talis aliqua nostra procedit sententia. Si verò aliqua dubitatio iudici de aliqua fiat lege: nunciet ad nostram potestatem, & à nobis expectet causæ scriptam declarationem aut interpretationem, & secundum eam decidat litem.

1 ¶ Si verò dum causa dicitur: pragmatica nostra forma, aut dispositio spectabilium nostrorum referendariorum, aut alterius cuiuslibet, aut aliud aliquid horum quæ dicta sunt omnium, iudicantibus insinuetur, ordinans in his examinationem, aut sententiam: iubemus iudicem quidem omnino non respicere: sed his vacantibus, & nullam penitus habentibus virtutem, secundum generales nostras leges causam examinare, & legitimo fini contradere.

Si autem hoc non custodierit iudex, decem librarum auri eum subiacere pœnæ: vt etiam aliam nostram maiorem indignationem experiatur: eidem pœnæ subiecto & eo qui præsumet talem aliquam dictare formam, & ministrantibus ei, & talem aliquam dispositionem facientibus spectabilibus nostris referendariis. Et hæc dicimus siue ex sacra nostra

sanct

θεσπίσματος δικάζειν τὶς ἐτάχθη, εἴτε ἐκ προστάξεως ἀρχικῆς, εἴτε κατὰ τὸ τῶν αἱρετῶν ἢ κομπρομισσαρίων διαγνωμόνων σχῆμα τῆς δικάσεως ἀκροᾶται· εἴτε ἐγγράφως, εἴτε γραμμάτων χωρίς. Ἀλλὰ κἂν εἴτις τῶν δικαστῶν τῆς ἰδίας πεφροντικὼς σωτηρίας ἔκ τινος τοιούτου τολμήσειε ψῆφον ἐνεγκεῖν, ταύτην οὕτως ἄκυρον εἶναι βουλόμεθα ὡς μηδὲ ἐκκλήτου προσδεῖσθαι, μηδὲ τὴν ἐκ τῶν κομπρομίσσων ἐπάγειν ποινήν. ἡμεῖς γὰρ ἅπαντας τοὺς δικαστὰς κατὰ τοὺς γενικοὺς ἡμῶν νόμους τάς τε ἐξετάσεις τάς τε κρίσεις ποιεῖσθαι βουλόμεθα. Ἐκεῖνο δὲ τῶν ὡμολογημένων ἐστὶν, ὡς οὐδὲ ἀρχική τις κρατήσει κέλευσις παρὰ τὸ διατεταγμένον τῷ δὲ ἡμῶν τῷ νόμῳ.

ΚΕΦΑΛ. β.

Πρὸς τούτοις δὲ κἀκεῖνο τοὺς δικάζοντας εἰδέναι χρεὼν, ὡς προσῆκόν ἐστιν αὐτοὺς καὶ τὰς ἔτι καὶ νῦν κινουμένας ζητήσεις κατὰ τοὺς γενικοὺς ἡμῶν τέμνειν νόμους· κἂν εἴ τις ἤδη θεῖον ἔφθασεν πορισάμενος θέσπισμα, διατάττον τὴν τοῦ δικαστοῦ ἐξέτασιν ἢ κρίσιν. τὸν γὰρ τοιοῦτό τι πορισάμενον ἤδη, ψήφου τε αὐτοτελοῦς οὔπω τετυχηκότα, οὐδὲν ἐκ τῶν αὐτῷ πεπορισμένων ὠφελεῖσθαι βουλόμεθα. εἰ γὰρ ἅπαξ ἔφθασε ψῆφος αὐτοτελὴς δοθεῖσα, οὐδαμῶς ταύτην ἐκ τοῦδε ἡμῶν πολυπραγμονεῖσθαι τοῦ νόμου κελεύομεν· κἂν ἡ ἔκκλητος ἐπηκολούθησεν, ἢ περὶ ἀναψηλαφήσεως ἔστι τις ἐλπὶς κατὰ τῆς ψήφου. τὴν δὲ

μὴ

sanctione iudicare quispiam deputatus est, siue ex præcepto iudiciali, siue secundum arbitrium, aut compromissariorum schema quæstionẽ audit, siue scripto, siue sine literis. Sed vel si quis iudicum propriam despiciens salutem, ex aliquo tali præsumpserit sẽtẽtiam proferre: hanc ita infirmam esse volumus, vt neq; appellatione indigeat, neq; ex compromisso inferatur pœna. Nos enim omnes iudices secundum generales nostras leges examinationes & sententias ferre volumus. Illud quoque indubitatum erit, quia neque iudicialis qualibet valebit iussio extra quod ordinatum est hac nostra lege.

CAPVT II.

SVper hoc autem & illud iudices nosse opus est, quia competẽs est eos & quæ adhuc & nunc mouentur quæstiones, secundum generales determinare leges, vel si quispiam præcessit impetrans sanctionem disponentem iudicantis examinationem, aut sentẽtiam. ei enim qui tale aliquid impetrauit iam, sententiámq; definitiuam nondũ promeruit, nihil ex iis quæ impetrauit, prodesse volumus. Si enim semel peruenit sententia definitiua data: nequaquam hanc ex nostra hac perscrutari lege iubemus: licet appellatio subsecuta sit, aut retractationis est aliqua species contra sententiam. Eam autem

iussio

μὴ τυποῦσαν μὲν τὸν δικάζοντα ἢ δικάζειν
μέλλοντα κέλευσιν, ὅπως δέοι τὴν ζήτησιν
ποιεῖσθαι, ἢ κρίσιν ἐπάγειν, τὴν δὲ δίκην σπου-
δῇ παραδοθῆναι νομίμῳ βουλομένην, ἢ τὴν
τῶν πεπραγμένων ἐπάγουσαν ἔκδοσιν, ἢ τὸν δι-
καστὴν ἀναγκάζουσαν νόμιμον ἐνεγκεῖν ψῆφον, ἢ
συνδικαστὴν κατὰ τοὺς ἡμετέρους παρεχομένην
νόμους, γίνεσθαί τε καὶ κρατεῖν ἐγγράφως τε καὶ
ἀγράφως οὐ κωλύομεν.

ΚΕΦΑΛ. γ.

Ὥστε δὲ πάντας τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους,
καὶ μάλιστα τοὺς δίκαις ἐπιτριβομένους,
τὴν ἡμετέραν ὑπὲρ αὐτῶν εἰδέναι πρόνοιαν,
καὶ μηδένα τὸν δὲ ἡμῶν τὸν θεῖον παραπροσ-
ποιήσασθαι νόμον, μηδὲ ἄγνοιαν ἐπ' αὐτῷ προ-
τείνεσθαι· θεσπίζομεν, ἐφ' ἑκάστης ὑποθέσεως
ἀρχὴν παρὰ δικαστῇ λαμβανούσης, ἐκ προοι-
μίων εὐθὺς καὶ πρὸ αὐτῆς τῆς τῶν προσώπων
βεβαιώσεως, ἐγγράφεσθαί τε αὐτὸν καὶ τῶν
ὑπομνημάτων γίνεσθαι μέρος. οὕτω γὰρ ἂν
τῶν πραττομένων προλάμπων, κωλύσει τὰ
παρὰ τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐγχειρούμενα περί τε
τὰ ἄλλα, περί τε αὐτὴν, ὡς εἰκὸς, τὴν τῶν προ-
σώπων βεβαίωσιν· καὶ τοῖς παραβαίνειν αὐ-
τὸν ἐπιχειροῦσι διὰ τῶν ἐπιτιμίων ἀπειλῶν,
ἀναχαιτίσει τε τῶν τοιούτων αὐτοὺς τολμημά-
των, καὶ ταῖς οἰκείαις καιρὸν οὐκ ἐάσει γίνεσθαι ποι-
ναῖς. ἵνα γὰρ παρανομίαν ἅμα καὶ ἀδικίαν διὰ
πάντων ἐκβάλλωμεν, διὰ τοῦτο τὸν παρόντα

τιθέμεν

iußionem, quæ non disponit quidem iudicantem, aut iudicare futurum, quomodo oporteat quæstionem fieri, aut iudicium inferri: causam verò fini studiosè tradi legitimo vult: aut actorum imponet editionem, aut iudicem coget legitimam proferre sententiam, aut simul alium iudicem secundum nostras præstitutas leges & fieri, & valere, & scripto, & sine scriptura non prohibemus.

CAPVT III.

VT autem omnes nostri subiecti, & maximè qui litibus atteruntur, nostram pro se nouerint prouidentiam, & nullus hanc sacram nostram circumueniat legem, neque ignorantiam in ea proponat: sancimus in vnoquoque negotio initium apud iudicem accipere ex prooemiis mox, & ante ipsam personarum firmationem inscribi eam, & monumentorum fieri partem. sic enim gestis præfulgens prohibebit ea quæ præter eius virtutem tentantur circa eam, & circa ipsam forsan personarum firmationem: & præuaricari eam nitentibus per multa interminata refrenabit à talibus eos præsumptionibus, & propriis tempus non sinet fieri pœnis.

Vt enim iniquitatem simul & iniustitiam per omnia expellamus: propterea præsentem posuimus

τεθείκαμεν νόμον, πανταχόθεν αὐτόν τε καὶ
δι' αὐτοῦ τοὺς ἄλλους ἀσφαλεῖς τε καὶ ἀνεπι-
βουλεύτους φυλάττοντες τῆ πολιτεία νόμους·
καθ' οὓς ἡμεῖς τε αὐτοὶ τὴν βασιλείαν θεοῦ δόν-
τος παρελάβομεν, φυλάττεσθαί τε τὴν ἡμετέ-
ραν πολιτείαν καὶ ὑπ' αὐτῶν φρουρεῖσθαι διὰ
παντὸς εὐχόμεθα.

¶ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦ-
δε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου, ἡ σὴ ὑπεροχὴ πα-
ραφυλάξαι μὲν σπουδασάτω, πᾶσι δὲ δῆλα κα-
ταστησάτω· προτιθεῖσα μὲν αὐτὸν κατ' αὐτὴν
τὴν εὐδαίμονα πόλιν, προστάγμασι δὲ τοῖς ἐξ
ἔθους χρωμένη πρὸς τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἡγου-
μένους. ὥστε πάντας ἀνθρώπους γνῶναι καὶ
δι' αὐτοῦ ἣν ἐπ' αὐτοῖς ἔχομεν πρόνοιαν. 1

DAT. X. KALEND. DECEMBR. CONSTANTINOP. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XV. BASIL. V. C. CONS.